

ΗΠΕΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΚΘ'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 333 · 334 · 335

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ·ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ·ΜΑΡΤΙΟΣ 1980

ΜΙΧ. ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
ΕΤ. Α. ΦΑΚΑΤΣΕΛΗΣ
ΙΔΡΥΤΑΙ 1952—54

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ — ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ
1954—56

ΜΙΧ. ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
1956—73

ΜΙΧ. ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
ΑΗΜ. Γ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Σ Τ Ν Δ Ρ Ο Μ Α Ι
(ετήσια)

Έξοστεριζού	Λογ.	600
Νομ. Προσώπων, Όργανων, Τραπεζών	»	800
Κοινοτήτων & Σχολείων	»	500
Έξοστεριζού	Δολλ.	25
Τιμή τεύχους	Λογ.	120

Έμβάσματα: «ΗΠ. ΕΣΤΙΑΝ» Όδος Σμύρνης αριθ. 11, Ίωάννινα, Τηλέφ. 26.659

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ναπολέοντος Δοκανάρη	: Μεγάλες μορφές του αγώνα της ανεξαρτησίας (ιστορικά στοιχεία)	Σελ.	1
Στυλ. Κ. Σιωμοπούλου	: Πόλεμος Καίσαρα και Πομπηίου στην Ήπειρο και Ίλ- λυρία (ιστορ. μελέτη)	»	9
Άναστασίου Εύθυμιού	: Τουρκικές επιγραφές Κονίτης (ιστορικά στοιχεία)	»	18
Παναγ. Δ. Τζιόβα	: Ή Ένιαία Δημογεροντία Ίωαννίνων (ιστορ. στοιχεία)	»	25
Φιλαρέτου Άπ. Βιτάλη	: Ό Κώδιξ της Θεοφανείου Σχολής Πρεβέζης (ιστορ. στοιχεία)	»	36
Κων. Ι. Φωτοπούλου	: Τό κάλεσμα (λαογραφικά στοιχεία)	»	42
Κώστα Π. Λαζαρίδη	: Λαογραφικά Κουκουλιού Ζαγορίου (λαογρ. μελέτη)	»	45
Κων. Άθ. Διαμάντη	: Λεξιλόγιο του χωρίου Ροδουγής Τζουμέρκων (λαογραφ. συλλογή)	»	57
Μαρίνας Ι. Βρέλλη	: Ή λαϊκή ψάθινη καρέκλα στα Γιάννινα (λαογραφική μελέτη)	»	67
Άλεξάνδρου Λαζάνη	: Τοπωνύμια Πάτερου (λαογρ. συλλογή)	»	81
Χρήστου Σκανδάλη	: Ή λαϊκή λατρεία (λαογρ. μελέτη)	»	86
Θεμ. Β. Παπαθανασίου	: Ή εργασία κατά την χριστιανικήν αντίληψιν (μελέτη)	»	92
Μελή Βουδούρη	: (Τά) Έλληνόγλωσσα και Ξενογλωσσα συγγραφικά ψευδώνυμα Έλληνίδων και Έλλήνων 1800— 1969 (Βιβλιογραφία)	»	108
Δρ Δημοσθ. Γραμματοπούλου	: Ίστορικοί έκτιμήσεις επί των δεινών του Έλληνικού Γένους (δοκίμιο)	»	110
Κώστα Μ. Οικονόμου	: Καθώς ξεχειλώνει τὸ περιβάλλον (ποίημα)	»	125
Γ. Παπαστόμου	: Τὸ πάλεμα τοῦ Πειρασιῶ (ποίημα)	»	126
Άντιγ. Γαλανάκη - Βουρλέκη	: Δέν ὑπάρχουνε πια (ποίημα)	»	130
Shiva Naïraul (μετ. Π. Λεύκα)	: Ή πολιτική ἀγωγή τῆς Κλαρίσσας Φόμπς (διήγημα)	»	131
Μιχ. Γάκη	: Έξοδος (ποίημα)	»	152
Χρυσάνθης Ζιτσαίας	: Προσκύνημα σέ μοναστήρια τῆς Κύπρου (ἔδοιτορικό)	»	153
Ernesto Puzanghera (μετ. Φοί- δου Δέλφη)	: Στὸν ἀνεμο τῆς Δύσης — Γυναικες τῆς Καλαδρίας — Στὴ Σαφῶ (ποίηματα)	»	157
Vincenzo Rossi (μετ. Φ. Δέλφη)	: Ήρωας ντυμένος τὸ τίποτα — Όμολογία τρίτου (ποίηματα)	»	158
Michel Bracco (μετ. Γεωργ. Δ. Κόκκινου)	: Ή μεταμόρφωση τῆς σιωπῆς (ποίημα)	»	159
Προπέρτιου (μετ. Β. Ι. Λαζανά)	: Ή δεκάτη πέμπτη καὶ δεκάτη ἑκτη ἐλεγεία τοῦ πρώ- του βιβλίου	»	161
Ντίνας Τζιόβα	: Φθινόπωρο (ποίημα)	»	164
Νίνας Κοκκαλίδου - Ναχμία	: Ή Μοσκιὰ (διήγημα)	»	165
Λάμπρου Ζιώγα	: Πατρίδα — Τὸ φεγγάρι (ποίηματα)	»	167
ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σ η μ ε ρ α κ α ι φαντασιολογία καὶ συμπέροντα (Α. Γερωντίκου) — Τὰ 25 χρόνια τῆς FIJET καὶ μιὰ περιήγηση στὴ Γαλλία (Περηνναίης Άθ. Φωτιάδου) — Προνόμιο τοῦ ἀνθρώπου (Γ. Γεωργιάκη) — Κριτικὴ τοῦ βιβλίου — Κριτικὴ Θεάτρον Τεχνολογικῆς —			

Δ)ΝΣΕΙΣ: Συντάξεις: Δ. Κόκκινος — Μελετίου Γεωγράφου 53 - Ίωάννινα

Τυπογραφείου: Φ. Β. Μπαμπούσης — Γ. Διβολή 15 (Α. Τούμπα) - Θεσ/νίκη

Έκτύπωση: Τυπογραφείο «Η ΔΟΛΟΝΗ» Κ 105 — 220 000

ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΉ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ — ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΘ. Γ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Επιτροπή Έπιμελείας Όλης

ΑΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ
ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
ΝΙΚΟΣ ΤΕΝΤΑΣ
ΚΩΝ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Άντεπιστέλλοντα Μέλη τῆς Έπιτροπῆς

Α. Ι. ΒΡΑΝΟΤΣΗΣ (Άθῆναι)

ΧΡΥΣ. ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσ/νίκη)

ΓΙΩΡΓ. Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (Άθῆναι)

ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Άθῆναι)

ΤΑΚΗΣ ΤΣΙΑΚΟΣ (Άθῆναι)

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΚΘ' ♦ ΙΑΝΟΥΑΡ. - ΦΕΒΡ. - ΜΑΡΤΙΟΣ 1980 ♦ ΤΕΥΧΟΣ 333 - 334 - 335

ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ ΔΟΚΑΝΑΡΗ

Ταγ)ρχου Χωρ)κῆς

Πτυχιούχου Φιλολογίας

Οἱ καταβολές τῆς χωροφυλακῆς

ΜΕΓΑΛΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

Ο ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΗΣ ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ Κ. ΠΑΛΑΣΚΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Ἡ ἀπομυθοποίηση τοῦ Μεγάλου 21.

Θὰ ἔπρεπε νὰ περάσει ἕνας ὁλόκληρος καὶ μισὸς ἀκόμη αἰώνας γιὰ νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἀπομυθοποίηση¹ τοῦ Μεγάλου 21. Σήμερα, πού ὁ συναισθηματισμὸς ἔχει περάσει, μπορούμε νὰ ἀναλύσουμε τοὺς συντελεστὲς τῆς ἐπιτυχίας τοῦ πιὸ ἐπικοῦ ἀγώνα τῆς φυλῆς μας καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάλυση αὐτὴ νὰ βγάλουμε χρήσιμα καὶ διδακτικά γιὰ τὸ μέλλον συμπεράσματα.

Βεβαίως, στὴν ἐργασία μας αὐτὴ, δὲν σκοπεύουμε νὰ κάνουμε ἀνατομὴ τοῦ Μεγάλου ἀγώνα τῆς ἀνεξαρτησίας, γιατί κάτι τέτοιο, οὔτε στὶς προθέσεις μας εἶναι, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ χρόνο διαθέτουμε. Μποροῦμε ὅμως νὰ ποῦμε ἄφοβα, μὲ βάση τὰ πορίσματα τῆς σύγχρονης ἐπιστημονικῆς ἐρευνας, ὅτι τὸ Μεγάλο 21 δὲν εἶναι δημιούργημα τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου παράγοντα², ἀλλ' ἡ συνισταμένη τῶν προσπαθειῶν τοῦ συνόλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, πού ἐκράτησε στοὺς ὤμους του ὁλόκληρο τὸ βάρος τοῦ 10χρονοῦ ἀγώνα, μὲ μοναδικὴ ἐπιδίωξη τὴν ἐθνικὴ του ἀποκατάσταση.

Τὰ εἰδωλα τῶν μεγάλων ὀνομάτων ἔπρεπε καὶ εἶναι καιρὸς νὰ πάρουν τίς σωστές τους διαστάσεις. Ὁ ἀνώνυμος λαὸς εἶναι ἐκεῖνος πού πέτυχε τὸ Μεγάλο θαῦμα καὶ σ' αὐτὸν καὶ μόνον ἀνήκει τὸ μεγάλο τίμημα τῆς νίκης. Οἱ μεγάλες μορφές, ὅπως καὶ τὰ κεφαλαῖα³ γράμματα, μαγνητίζουν τὴν προσοχή, ἀλλ' ὅπως ἡ ἱστορία δὲν γράφεται μόνον μὲ τὰ κεφαλαῖα γράμματα, ἄλλο τόσο καὶ οἱ ἡγετικὲς μορφές δὲν μπορούν μόνες τους νὰ κάνουν ἀγώνα χωρὶς τὸ ἀνώνυμο πλῆθος τῶν ἀγωνιστῶν.

Ἐκεῖνο πού προκαλεῖ ἰδιαίτερη ἐντύπωση εἶναι ἡ ἑλλειψη κάθε ἱεράρχησης τῆς προσφορᾶς τῶν ἀγωνιστῶν στὸν Μεγάλον ἀγώνα τοῦ 21. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μεγάλα ὀνόματα, πού κατέλαβαν δυσανάλογες μὲ τὴν προσφορά τους διαστάσεις, οἱ λοιποὶ ἀγωνιστὲς ἔμειναν στὴν ἀφάνεια, ἔστω καὶ ἂν πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς προσέφεραν σπουδαῖες ὑπηρεσίες στὸν ἀγώνα καὶ στὴν πατρίδα καὶ θὰ μπορούσαν ἐπ'αἷμα νὰ καταλάβουν μιὰ ἐπώνυμη θέση στὸ πάνθεον τῶν ἡρώων τοῦ 21. Ἡ καταδίκη τους στὴν

άνωνυμία προσβάλλει τὸν ἴδιο τὸ λαὸ ποὺ τοὺς ἀνέδειξε ἡγέτες του στὶς κρίσιμες ὥρες τοῦ ἀγώνα.

Εἶναι χρέος λοιπὸν τοῦ κάθε πνευματικοῦ ἀνθρώπου νὰ φέρνει στὴν ἐπιφάνεια τὶς ξεχασμένες μορφές τοῦ Μεγάλου ἀγώνα τῆς φυλῆς καὶ χωρὶς φόβο καὶ πάθος, πέρα ἀπὸ ὁποιοδήποτε προκαταλήψεις, νὰ τὶς παρουσιάζει στὸ λαό, μὲ στόχο τὴ σωστὴ διαπαιδαγώγησι τῆς νεολαίας, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ χρυσὴ ἐλπίδα τοῦ ἔθνους. Μὲ τὴν εὐθύνη τοῦ χρόνου ἔναντι τῆς δικῆς μας γενιᾶς καὶ τῶν γενεῶν ποὺ θὰ ἔλθουν, θὰ προσπαθήσουμε κι' ἐμεῖς νὰ προσθέσουμε κάτι στὴ μεγάλη ἐθνικὴ ὑπόθεσι.

Σήμερα θὰ παρουσιάσουμε μέσα ἀπὸ ἀνέκδοτα στοιχεῖα τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους (ΓΑΚ) τὴν προσωπογραφία ἐνὸς λαμπροῦ ἀγωνιστῆ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, τοῦ Κωνσταντίνου Παλάσκα, ποὺ, ἂν καὶ προσέφερε πολὺτιμες ὑπηρεσίες στὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγὼνα τοῦ ἔθνους, τὸ ὄνομά του εἶναι πολὺ λίγο γνωστό.

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΛΑΣΚΑΣ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

Ὁ Κωνσταντῖνος Παλάσκας γεννήθηκε στὶς 26 Ἰουλίου τοῦ 1800 στὸ χωριὸ Κοσόβα Πρεμετῆς τῆς Βορείου Ἡπείρου. Ἀπὸ νεαρῆς ἡλικίας ἀκολούθησε τὸ ἐπάγγελμα τῶν ὅπλων καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς περιπλανήσεις κατέφυγε στὶς παραδουνάβιες ἡγεμονίες, ὅπου συνέχισε τὸν ἀρματολικὸ βίον. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1821 μετέχει τοῦ κινήματος τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντου στὴ Μολδοβλαχία καὶ ἐντάσσεται στὴ δύναμι τοῦ Γεωργάκη Ὀλύμπιου. Ὡς ὀπλαρχηγὸς ἱππέας πολέμησε στὶς μάχες Τσιντζαρένης, Ρούς - δέ - Βέδε καὶ Δραγατσανίου. Στὴ Ρούς - δέ - Βέδε⁴, τὴν 23 Ἀπριλίου τοῦ 1821, τραυματίζεται σοβαρὰ στὴν ὁσφύ, ὅταν δυνάμεις τοῦ Γεωργάκη Ὀλύμπιου, στὶς ὁποῖες μετείχε καὶ ὁ Παλάσκας, προσέβαλαν καὶ κατέκοψαν τουρκικὸ ἀτόσπασμα ἀπὸ 150 ἄνδρες. Στὴ συνέχεια ἀγωνίζεται μὲ τὸν Γεωργάκη Ὀλύμπιο στὸ Δραγατσάνι, γιὰ τὴ διάσωση τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ Ἱεροῦ Λόχου καὶ τραυματίζεται, γιὰ δευτέρη φορά, «καίρια στὸ δεξιὸ ποῦδρι».

Ὁ Κωνσταντῖνος Παλάσκας δὲν ἐγκαταλείπει τὸν ἀγὼνα οὔτε καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος καὶ τὴ φυγὴ τοῦ Ὑψηλάντου, ἀλλὰ ἐξακολούθησε πολεμώντας στὶς δύσβατες κορυφές τῶν Καρπαθίων, μέχρι τὰ τέλη Ἰουλίου 1821, ὅποτε, ὅταν πιά τὰ πάντα εἶχαν τελειώσει, κατέφυγε στὸ Αὐστριακὸ ἔδαφος. Οἱ Αὐστριακὲς ἀρχές τὸν συλλαμβάνουν ἀλλὰ μετὰ ὀλιγόμηνη κράτησι τὸν ἀφήνουν ἐλεύθερο καὶ καταφεύγει στὸ ρωσικὸ ἔδαφος. Στὴ Νότια Ρωσία δὲν μένει ἀργός, ἀλλὰ σχεδιάζει νέα εἰσβολὴ στὴ Μολδαβία. Τὸ 1823 συγκροτεῖ σῶμα ἀπὸ 203 ἄνδρες⁵, ἀλλὰ οἱ Ρωσικὲς ἀρχές πληροφοροῦνται τὶς κινήσεις του καὶ τὸν συλλαμβάνουν, προτοῦ ὑλοποιήσει τὰ σχέδιά του. Στὰ φοβερὰ κάτεργα τῆς Κριμαίας μένει φυλακισμένος γιὰ τρία ὀλόκληρα χρόνια. Μόνο περὶ τὸ τέλος τοῦ 1826 κατορθώνει νὰ δραπετεύσει ἀπὸ τὸ Φρούριο Κάμπρου τῆς Κριμαίας καὶ καταφεύγει στὴν Πελοπόννησο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴ Ρούμελη, ὅπου τίθεται στὶς διαταγές τοῦ συμπατριώτη του στρατηγοῦ Χατζημιχάλη - Νταλιάνη, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Παλάσκας ἀφηγεῖται στὸν ἐγκυκλιζόμενο ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν πίνακα ἐκδουλεύσεών του⁶:

«... Ἦμουν ἀρχηγὸς καὶ συνελήφθην ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς Ρωσίας καὶ ἐφυλακίσθην εἰς τὰ κάστρα ἕως εἰς τὰ 1826 ὅπου ἐδραπέτευσα ἀπὸ τὸ Φρούριον Κάμπρου τῆς Κριμαίας καὶ ἔλθων εἰς τὴν Ἑλλάδα ...ἐπὶ τὰ ὑπὸ τὴν δὴν γίαν τοῦ Ἀρχηγοῦ Χατζημιχάλη ὡς ἱμροχώρης (ὅστις διορισμὸς ἱμροχώρη ἐθεωρεῖτο ἀνώτερος βαθμὸς ὅπου ἐκτελοῦσα καὶ ἀπόντος τοῦ ἀρχηγοῦ τὰ χρῆν) ἀπὸ τὰ 1827, 1 Ἰανουαρίου...».

May 1890

the Kingdome. There are also people who are in the Kingdome.

Στή Ρούμελη γράφει την εποχή που το άστρο του Καραϊσκάκη μεσουρανούσε στο ελληνικό στερέωμα. Την ανδρεία και τη γενναιότητα του Παλάσκα εξετίμησε και ο ίδιος ο Στρατάρχης της Ρούμελης Γεώργιος Καραϊσκάκης, όπως αναφέρει ο -Περραιβός-. Έλαβε μέρος στην εκστρατεία των Αθηνών, ως όπλαρχηγός του ιππικού, διακρίθηκε στη μάχη του Αιστίου και στο Κερασίσι, όπου σκοτώθηκε το αλογό του και ο ίδιος πληγώθηκε στα δυό του χέρια.

Ο Παλάσκας έδρασε και κινήθηκε στη σκιά δύο μεγάλων ανδρών του Χατζημιάλη και του Χατζηχρήστου και για το λόγο αυτό το όνομά του έμεινε στην αφάνεια ή μάλλον έγινε πολύ λίγο γνωστό.

Μετά το θάνατο του Καραϊσκάκη και τη διάλυση του στρατοπέδου των Αθηνών κατέβηκε με τον Χατζημιάλη στην Πελοπόννησο και από εκεί, με το βαθμό εκατοντάρχου του ιππικού, ακολούθησε τον Αρχηγό Χατζημιάλη με το Ήπειρωτικό Σώμα που είχε σταλεί στην Κρήτη τον Ιανουάριο του 1828. Έλαβε μέρος στις επιχειρήσεις που ανέλαβε ο Χατζημιάλης εναντίον των Τούρκων και τους ανάγκασε να κλειστούν στο Φρούριο της Ρεθύμνης⁷.

Στις 18 Μαΐου, επικεφαλής Μοίρας ιππικού, πολεμικό γενναίο δίπλα στον Αρχηγό Χατζημιάλη και όταν ο τελευταίος πέφτει νεκρός μπροστά στην πλημμυρίδα των όρδων του Μουσταφά Πασά, ο Παλάσκας αναλαμβάνει την αρχηγία εκείνων που διασώθηκαν από τη συμφορά και κατορθώνει, όχι μόνο να εισέλθει στο Φραγκοκάστελλο και να σώσει τους άνδρες του, αλλά και να εμποδίσει τους Τούρκους να εισέλθουν σ' αυτό, προκαλώντας τους μεγάλη φθορά. Στην κορισμότερη φάση της τουρκικής επιθέσεως και όταν Τούρκος σημαφόρος είχε υψώσει τη σημαία του στην πύλη του Φραγκοκάστελλου και οι Έλληνες είχαν ανατραπεί, το προσωπικό ανδραγάθημα ενός στρατιώτη του Παλάσκα έσωσε την κατάσταση. Άλλ' ως ακούσουμε την περιγραφή από τον Κριτοβουλίδη⁸:

«Σημαιοφόρος δέ τις εκ των πολεμίων ετόλμησεν επ' αμοιβή μεγάλη να στήση την σημαίαν επ' αυτής της πύλης, άλλ' έπεσεν εν άχαρσί πιστοληθείς υπό στρατιώτου του Παλάσκα».

Έπειτα από έντιμες διαπραγματεύσεις⁹ με τους Τούρκους, οι διασωθέντες αξιωματικοί του Χατζημιάλη, Κωνσταντίνος Παλάσκας, Γεώργιος Μανιάτης (μετέπειτα αξιωματικός της Ελληνικής Χωροφυλακής), Νικόλαος Τσομπάνος και Άθανάσιος Βασιλείου, με τους άνδρες τους και τον όπλισμό τους, έξερχονται του Φρουρίου και άναχωρούν για την ήπειρωτική Ελλάδα, όπου συνέχισαν τους αγώνες τους. Οι διασωθέντες Κρητικοί πολεμιστές, βγήκαν και αυτοί από το Φραγκοκάστελλο, με τον όπλισμό τους, και συνέχισαν τον αγώνα στα άπιαστα Κρητικά βουνά.

Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα, ο Παλάσκας τίθεται στις διαταγές του άλλου πολέμαρχου Χατζηχρήστου¹¹ και επικεφαλής Μοίρας ιππέων λαμβάνει μέρος στις επιχειρήσεις για την απελευθέρωση του Αντιρρίου και της Ναυπάκτου (Μάρτιος - Μάιος 1829). Στή Ναύπακτο τραυματίζεται στο άριστερό του χέρι και στη συνέχεια παίρνει μέρος στις επιχειρήσεις για την απελευθέρωση του Μεσολογγίου όπου έζησε τις μεγάλες στιγμές της απελευθερώσεως «της Γερᾶς Πόλεως του Αγώνος της Ανεξαρτησίας».

Τέλος, στην προσπάθεια των Κρητών όπλαρχηγών να περιληφθεί και η Κρήτη στα σύνορα του Ελληνικού Κράτους, τον Αύγουστο του 1829, ο Παλάσκας έρχεται για δεύτερη φορά στην Κρήτη¹² μαζί με τους 60 ιππείς του άλλοτε Σώματος Χατζημιάλη και τους συναδέλφους του αξιωματικούς, που σώθηκαν από τη συμφορά του Φραγκοκάστελλου, Άθανάσιο Βασιλείου, Γεώργιο Μανιάτη και Νικόλαο Τσομπάνο. Με το βαθμό του εκατοντάρχου του ιππικού και πεντακοσιάρχου της ξηράς, ο Κων/νος Παλάσκας έλαβε μέρος στις επιχειρήσεις Αγίας Κυριακής, Χανίων, Ρεθύμνης, Μεγάλου Κάστρου (Πορταλλίου) και Μεσσαριάς που είχαν σαν

αποτέλεσμα, σέ συνεργασία με τούς ἀνωτέρω συναδέλφους του καί τούς λαμπρούς Κρητες πολεμιστές, νά περιορίσουν τούς Τούρκους στά Φρούρια Χανίων, Ρεθύμνης καί Ήρακλείου.

«Τό μικρό αὐτό ἐπιζουριζό σῶμα, ὑποστηριζόμενο καί ἀπό Κυδωνιάτες, Σελινιώτες καί Κισσαμίτες, κατόρθωσε σέ σύντομο διάστημα νά ἐξαναγκάσει τούς Τούρκους τῆς Κυδωνίας (Χανίων), τοῦ Ρεθύμνου καί τοῦ Μεγάλου Κάστρου νά μένουν κλεισμένοι στά Φρούρια», γράφει ἡ ἱστορικός Ἐφη Ἀλλαμανή¹³.

Ἀλλά, δυστυχῶς, ἡ στρατιωτική κατάσταση στήν Κρήτη δέν ἐβάρυνε στίς ἀποφάσεις τῶν Μεγάλων Λυνάμεων, πού, μέ τό Προτόκολλο τῆς 3ης Φεβρουαρίου 1830, ἄρηναν τή σχεδόν ἐλεύθερη Κρήτη στήν κυριαρχία τοῦ Σουλτάνου¹⁴. Ἔτσι ὁ Παλάσας, ἀφοῦ ἔβρινε γιά ὁκτώ ἀκόμη μῆνες στό Κρητικό ἔδαφος πολεμώντας μέ τούς συμπολεμιστές του ἀδιάκοπα, ἀναχωρεῖται ἀπό τήν Κυβέρνηση στό Ναύπλιο ὅπου καί φθάνει στίς 22 Αὐγούστου 1830 (βλ. φωτοτυπημένο πῖνακα ἐκδουλεύσεων Κ. Παλάσας).

Αὐτή εἶναι, σέ γενικές γραμμές, ἡ ἐπαναστατική δράση τοῦ Βορειοηπειρωτῆ ἀγωνιστή Κων/νου Παλάσας ἄρχισε τόν ἀγῶνα μέ τούς πρώτους ἐπαναστάτες ἀπό τή Βλαχία καί τόν τελείωσε μέ τούς τελευταίους στήν Κρήτη. Ἀλλά ἡ ἐθνική προσφορά τοῦ Κων/νου Παλάσας δέν τελειώνει ἐδῶ. Στό ἐπόμενο κεφάλαιο θά τόν παρακολουθήσουμε σάν ἐπίλεκτο στέλεχος τῆς Ἑλληνικῆς Χωροφυλακῆς καί θά δοῦμε πόσο ἐμόχθησε γιά τήν ἐμπέδωση τῆς τάξεως καί ἀσφαλείας στό νεοσύστατο Ἑλληνικό κράτος. Ἀκόμη θά τόν δοῦμε νά ὑπηρετεῖ μέ πάθος τούς σκοποῦς τῆς Μεγάλης Ἰδέας καί τελικά νά πέφτει θύμα στίς ἐπάλξεις τοῦ καθήκοντος ἀπό τίς κακουχίες τῆς Ἡπειροθεσσαλικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1854, στήν ὁποία εἶχε λάβει μέρος¹⁵.

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΛΑΣΚΑΣ ΕΠΙΛΕΚΤΟ ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ

Οἱ ὑπηρεσίες πού εἶχε προσφέρει ὁ Κων/νος Παλάσας στή διάρκεια τοῦ ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἐξασφάλισαν τήν παραμονή του στό στρατό καί τοῦ ἀπονεμήθηκε ὁ βαθμός τοῦ Λαχαγοῦ τῶν τακτικῶν στρατευμάτων ἀντί τοῦ βαθμοῦ τοῦ πεντηζοσιάρχου πού ἔφερε στά ἄτακτα σῶματα.

Στίς 12 Ἰανουαρίου 1834 μετετάγη στή Χωροφυλακή μέ τό βαθμό τοῦ Ὑπομοιράρχου Α' Τάξεως, πού ἐξομοιωνόταν μέ τό βαθμό τοῦ Λαχαγοῦ τῶν τακτικῶν στρατευμάτων¹⁶. Στή Χωροφυλακή ὑπηρετήσε ἐπὶ 20 ὁλόκληρα χρόνια καί πέθανε, ὅπως προείπαμε, ἀπό τίς κακουχίες τῆς Ἡπειροθεσσαλικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1854.

Ἡ μακρά θητεία του στή Χωροφυλακή (1834 - 1854) ἐπῆρξε καρποφόρος καί τιμήθηκε μέ σειρά μεταλλίων καί παρασήμων. Παραθέτουμε ἐνδεικτικά μερικά ἀπό αὐτά καί ἀπό τή στήλη «Αναμνήσεις καί ἀνταμειβά» τοῦ πῖνακος ἐκδουλεύσεών του¹⁷: »Τό Ἀργυροῦν Ἐθνόσημον κατὰ τὸ ἔτος 1836 καί κατὰ 1837. Ἰουνίου 5. ὁ ἀργυρὸς στανῶς τῶν ἱπποτῶν τοῦ Τάγματος τοῦ Σωτήρος. Ἐπὶ τῆς δια Β.Α. ὡς ἀριστεύσας κατὰ τῶν ἀνταρτῶν εἰς τὴν μάχην Σόλο. Ἐπὶ τῆς δια Β.Α. κατὰ τὸ 1837 διὰ τὸν εἰς Πόρον ἐξαίρετον τρόπον καθ' ὃν ἐφέρθη εἰς τὴν διάρκειαν τῆς νόσου πανώλης...».

Πέραν ὅμως ἀπὸ τίς επίσημες τιμητικὲς διακρίσεις πού τοῦ ἀπένεψε ἡ Πολιτεία, ὁ Κων/νος Παλάσας ἐπῆρξε μιὰ ἀγωνιστικὴ φυσιογνωμία πού ἐτίμησε τὸ Σῶμα τῆς Ἑλληνικῆς Χωροφυλακῆς σέ ὅλη τὴ μακρά σταδιοδρομία του. Τὸ ὄνομά του συνδέεται στενά μέ τούς ἀγῶνες τῆς Χωροφυλακῆς ἐναντίον τῆς ληστείας.

Από το Σόλο της περιοχής Καλαβρύτων το 1834, τη Σούρη της Φθιώτιδος το 1835, τη Μαυρολιά και τη Φτέρη της Αχαΐας το 1836, τον Πόρο της Τροιζηνίας, όπου είχε σταλεί ειδικά από την Αθήνα το 1837 για να επιβλέπει τα μέτρα προστασίας του πληθυσμού από την επιδημία της πανώλης και είχε αποσπάσει την εδνομοσύνη των κατοίκων και της δημοτικής αρχής Καλαυρίας¹⁸, μέχρι το Καρσάλο της Βοιωτίας το 1849 και την αβυσθη ένεργητικότητά του στην περιοχή της Μεσσηνίας κατά τα έτη 1841 - 1843, δείχνουν το ύψηλο αίσθημα εθόνης του Κων/νου Παλάσκα στην εξέταση του ύπηρεσιακού του καθήκοντος.

Τα σκληρά όμως μέτρα που έλαβε έναντίον των ληστανταρτών και των ληστοτρόφων της Μεσσηνίας προκάλεσαν την αντίδραση μερικών πολιτευμένων της περιοχής, που, ξεσθώντας μερίδα του αθηναϊκού τόπου, άζομη και τον «σοβαροκανή» Αιώνα¹⁹, ξεσπέρσαν συκοφαντικούς μύθους έναντίον του, άλλ' ό ύπεροχος άξιωματικός, αλόβητος από τις συκοφαντίες των διαβόλων του, θά συνεχίσει άπτόητος τό έργο του.

Από έδω όμως και πέρα αρχίζει ό κατατοξευμός του Παλάσκα. Θά διαβληθεί, θά διωχθεί από τό Βαναρικό περιβάλλον του Όθωνα και χωρίς να τηρηθούν οι νόμιμες διαδικασίες θά άποβληθεί από τις τάξεις του Σώματος της Χωροφυλακής. Με προσωπική του όμως αναφορά στο Βασιλιά Όθωνα αναφέρει τις ύπηρεσίες που προσέφερε στην πατρίδα κατά τη διάρκεια του άγώνα της ανεξαρτησίας και τις έπίσημες διακρίσεις που του έγιναν από την Πολιτεία κατά τη διάρκεια της ύπηρεσιάζης του σταδιοδρομίας στη Χωροφυλακή.

Ό Όθωνας, που διακρινόταν για την εύαυσθήα του στα θέματα των άγωνιστών της επαναστάσεως το 1821, διάταξε την επανεξέταση της ύποθέσεως Παλάσκα²⁰. Από την επανεξέταση προέκυψε ή σκευωρία που είχε εναντίον του ο βαρυσ ένός τίμου άγωνιστή και πατριώτη και έτσι διατάχθηκε όχι μόνον ή άποκατάσταση του άδικημένου άξιωματικού αλλά και ή ταυτόχρονη προαγωγή του στο βαθμό του Μοιράρχου. Στην έπετηρίδα πήρε την κανονική του θέση ανάμεσα στους αναδείκνους που είχαν προαχθεί.

Έτσι το 1845 με τό βαθμό του Μοιράρχου ύπηρετεί στη νεοαγγλική Μοιραρχία της Αιτωλοακαρνανίας και αναδεικνύεται ως ό ύπ' αριθ. 1 ληστοκτόνος άξιωματικός της Χωροφυλακής. Σε αναγνώριση των ύπηρεσιών του, με πρόταση του Έπουρχου των Στρατιωτικών, ό Όθωνας τον προαγάγει σε Ταγματάρχη και τον μετατάσσει στη Φάλαγγα²¹. Στη Φάλαγγα όμως ύπηρετήσε για πολν λίγο χρονικό διάστημα, γιατί με αίτησή του ζήτησε και έπανήθη στη Χωροφυλακή.

Ό άπόηχος του Κομαϊζού πολέμου, τό έτος 1853, προαλεί πανελλήνιο ένθουςιασμό και ό Βορειοηπειρώτης Ταγματάρχης Χωροφυλακής Κων/νος Παλάσκας, ύπαζούοντας στη φωνή της Πατρίδος, εγκαταλείπει τις τάξεις του και εισέρχεται στην ύπόδουλη Ήπειρο²², όπου αναλαμβάνει τον τομέα της καταστολείας και της σύλλογης πληροφοριών. Οι κανονικές από τό δύσκολο έργο της άποστολής του και ό ψυχικός πόνος από την άποτυχία του κινήματος εκείνου, που είχε πιστέψει ότι θά έδινε την πολυπόθητη έλευθερία στην ιδιαιτερή του πατρίδα, έλλόνισαν την υγεία του. Στις αρχές Ιουλίου 1854 και έπειτα από όξείαμηνη παρομονή στην αγαπητή του Ήπειρο, ό Κων/νος Παλάσκας έπιστρέφει στο έλληνικό έδαφος σε κατάσταση άτελειστητή από άτόφως υγείας.

Στις 18 Ιουλίου 1854 ό θάνατος ήλθε να δώσει στην πολντάραχη ζωή του, Άρχισ τον άγώνα από τη Μολδοβλαχία παιδι 20χρόνου και τον τελείωσε στην αρχή της ώριμότητάς του σε ηλικία 54 χρόνων. Ό πρόωρος χαμός του προκάλεσε συγκίνηση στην Αθηναϊκή κοινωνία, γιατί ό Κων/νος Παλάσκας ήταν γαμπρός της γνωστής Αθηναϊκής οίκογενείας Κάλκου και είχε συγγενικούς δεσμούς, από τη γυναίκα του, με τις οίκογένειες Μανρουζάκη και Νικ. Πατούσα.

Στὸ παρεκκλήσι Ἁγίος Παντελεήμων τῆς οἰκογενείας Κάλκου, στὶς Τρεῖς Γέφυρες Ἀττικῆς, ἐναποτέθηκε ἡ σορὸς τοῦ Κων/νου Παλάσκα. Στὸν τάφο του ἀνεγέρθηκε ἐπιτύμβια στήλη, στὸ ἄνω μέρος τῆς ὁποίας εἶναι χαραγμένα δύο τετράστιχα ἐνδεικτικὰ τῶν ἀγώνων τοῦ Τουρκομάχου Βορειοηπειρώτη ἀγωνιστῆ Κων/νου Παλάσκα. Τὰ τετράστιχα αὐτά, ποὺ καταχωρήθηκαν στὸ βιβλίο τοῦ ἱστορικοῦ Κωνσταντίνου Ἀντωνίου²³, ἔχουν ὥς ἐξῆς:

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ ΠΑΛΑΣΚΑ

Ταγματάρχῃ τῆς Χωροφυλακῆς
Ἀποβιώσαντι τῇ 18 Ἰουλίου 1854

Σκεπάζει λίθος ἔρημος εἰς τὰ ψυχρά του στήθη
τὸν ἀθλητὴν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας
εἰς τῆς Ἡπείρου τὰ βουνὰ ὀπλίτης ἐγεννήθη
καὶ τοῦ ἀγῶνος ἔπνευσε τὴν αἵραν νεανίας.
Ὅπου θανάτου συμπλοκὴ ὅπου σιδήρου κρότος
ὠδήγει χρεμετίζοντας τὸν Τουρκομάχον ἵππον.
Κι' εἰς ἀπαιτήσεις ἔσχατος εἰς κινδύνους πρῶτος
μὲ μόνον διεκρίνετο τοῦ ξίφους του τὸν κτίπον.

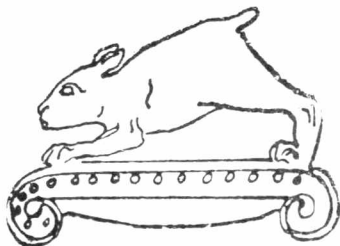
Ἡ ἀπέριτη αὐτῇ ἐπιγραφὴ εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ θυμίζει τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Κων/νου Παλάσκα στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἐπίσημη ἱστοριογραφία δὲν ἔχει ἀσχοληθεῖ σοβαρὰ μαζί του.

Τὸ παράδειγμα τοῦ ὅμως θὰ ἐμπνέει τὶς ἐπερχόμενες γενεές καὶ θὰ φρονηματίζει τοὺς νέους σὲ ἐποχὲς δύσκολες καὶ θολές, σὰν τὴ δική μας. Ὅπου τὸ αἰῶνιο ἀξίωμα τῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου μας Σωκράτους «Μητρός τε καὶ πατρός καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερον ἐστὶν ἢ πατρίς» ἔχει ριφθεῖ στὸ καλάθι τῶν ἀχρήστων ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ σύγχρονου θετικισμοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΓΙΑΝΝΗ ΑΝΑΠΛΙΩΤΗ: «Τὸ Εἰκοσινέα χωρὶς μῦθο», Καλαμάτα 1971, σελ. 4.
2. ΑΛΕΞ. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ: «Παράγοντες ποὺ ὠδήγησαν στὴν Ἐπανάσταση», σελ. 8—11, τόμ. ΙΒ', ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ - Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν Α.Ε.
3. ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΟΥ: «Ἡ Νίκη τοῦ Στρατοῦ», σελ. 762, περιοδικὸ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ, ἔτος Β', τεύχος 42 (1949).
4. ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΔΟΥΛΕΥΣΕΩΝ. Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (ΓΑΚ) - Ὁθωνικὸ (Ἱστοριογράφων Κ. Παλάσκα) Ἀρχεῖο Ἱπουργείου Ἐσωτερικῶν - Φ. 147, ὑποφάκελος «Ἀρχαῖος Ἀξιωματικῶν».
5. Ἀνωτέρω πίνακας ἐκδουλεύσεων Κων/νου Παλάσκα.
6. ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ἀπὸ τὸν πίνακα ἐκδουλεύσεων τοῦ Ἱπομάρχου Κ. Παλάσκα ποὺ παρατίθεται σὲ φωτοτυπία στὴν ἔναντι σελίδα.
7. ΓΕΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, φύλλο 42 τῆς 13 Ἰουνίου 1828, σελ. 173.
8. ΓΕΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, σελ. 174, φύλλο 42 τῆς 13.6.1828.
9. ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ — ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΟΥ: «Ἱστορία τῶν Ἐπαναστάσεων Κρήτης» (Ἐπανέκδοσις ΑΦΩΝ ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗ, Ἀθῆναι 1971), σελ. 698.
10. ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ — ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΟΥ π.λ., σελ. 702.
11. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Παλάσκα καὶ τὸν Γ. Μανιάτη (ὁ τελευταῖος ἐχρημάτισε καὶ ὑπασπιστῆς τοῦ Χατζηχρήστου) καὶ ἄλλοι ἄνδρες τοῦ ἱππικοῦ σώματος Χατζηχρήστου κατατάχθηκαν στὴ Χωροφυλακὴ, μετὰ τὸν ἀγῶνα, μὲ προτροπὴ μάλιστα τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀρχηγοῦ Χατζηχρήστου. Βλ. Π. Α. ΣΠΟΡΙΔΗ «Ὁ Βίος τοῦ Χατζηχρήστου», Ἀθῆναι 1855.

- σελ. 48. «Ὁ Χ. διέταξε νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰ ὀργανισθῆσόμενα σώματα, οἱ πλείστοι τῶν ὁποίων κατατάχθησαν εἰς τὴν Χωροφυλακίαν».
12. ΖΑΜΠΕΛΟΥ — ΚΡΙΤΟΒΟΥΔΑΙΟΥ κτλ., σελ. 720.
13. ΕΦΗΣ ΑΛΛΑΜΑΝΗ «Ὁ Ἀγώνας στὴν Κρήτη», σελ. 535, τόμος ΙΒ', ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥΤ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ — Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν Α.Ε.
14. ΕΦΗΣ ΑΛΛΑΜΑΝΗ «ὑποταγὴ τῆς Κρήτης», σελ. 547- 549, τόμος ΙΒ', ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥΤ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ — Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν Α.Ε.
15. ΚΩΝ/ΝΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Χωροφυλακίης», τόμος Α', σελ. 349.
16. Τὴν ἀντιστοιχία βαθμῶν στὴ Χωροφυλακίη σὲ σχέση μὲ τὸ Στρατήγεμα καθόριζε τὸ ἄρθρο 16 τοῦ Β.Α. τῆς 20 Μαΐου / 3 Ἰουνίου 1833 «Περὶ συστάσεως Χωροφυλακίης».
17. Περιλαμβάνονται οἱ διακρίσεις καὶ ἀνταμοιβὲς ποὺ ἀπονειμήθηκαν στὸν Παλάσκα μέχρι τὸ ἔτος 1842.
18. Ἐφημερίς «ΕΛΠΗΣ», φύλλο τῆς 16 Σεπτ. 1837, στὸ ὁποῖο καταχωροῦνται: α) τὸ ὑπ' ἀριθ. 21 ἀπὸ 30 Ἰουλίου 1837 ἐνχαριστήριο ἔγγραφο τοῦ Δημάρχου Καλαυρίας πρὸς τὸν Ὑπομάρχα Κων/τίνο Παλάσκα καὶ β) τὸ ὑπ' ἀριθ. 131 ἀπὸ 28 Ἰουλίου 1837 ἔγγραφο τῆς Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς Πόρων, στὸ ὁποῖο ἐμφράζονται οἱ ἐνχαριστίες τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν κατοίκων Πόρων πρὸς τὸν Παλάσκα.
19. Ἐφημερίς «ΑΙΩΝ», φύλλο 286 τῆς 28 Αὐγ. 1841.
20. ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥΤ ΚΡΑΤΟΥΤΣ (ΓΑΚ) — Ὁθωμανικὸ Ἀρχεῖο Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν, Φ. 147, ὑποφάελλος «Ἀρχαιότης Ἀξιοματιζῶν».
21. Ὑπ' ἀριθ. 10.553 ἀπὸ 28 Ἰουλίου 1847 Δ/γμα ΓΑΚ — Ὁθωμανικὸ Ἀρχεῖο Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, Φ. 605 «Χωροφυλακίη 1845—1847».
22. ΚΩΝ/ΝΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Χωροφυλακίης», τόμος Α', σελ. 349.
23. ΚΩΝ/ΝΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ, ἀνωτέρω, σελ. 349.

ΣΤΥΛ. Κ. ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

Δικηγόρου

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙΣΑΡΑ ΚΑΙ ΠΟΜΠΗ·Ι·ΟΥ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΑΛΥΡΙΑ *

(49—48 π.Χ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΚΑΙΣΑΡΙΚΗ ΑΠΟΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Τὸ ἀδόκητον

Ἐνῶ σιὴν Ἦπειρο, ἢ τὸ πιθανώτερο, σιὴ Θεσσαλονίκη, τὸ πομπηϊανὸ ἀρχοντιολόγιο «τακτοποιοῦσε» τὰ παγκόσμια προβλήματα τῆς ἐποχῆς καὶ μοίραζε θρόνους, ὁ Καῖσαρ, τὴν ἴδια ἐποχὴ κύριος τῆς Ἰταλίας καὶ ὁλόκληρης τῆς ρωμαϊκῆς δύοης, φροντίζει νὰ «τακτοποιήσῃ» τὴν παλινεστιακὴ — συνταγματικὴ θὰ λέγαμε σήμερα — θέση του, θεωρώντας ἐπικίνδυνον νὰ παρατείνει τὸ νόμιμον ἐξάμηνον τῆς δικτατορίας του. Ἦταν νωρὶς ἀκόμα νὰ σκεφθεῖ τὴν ἰσόβια δικτατορία...

Ἔτσι μὰ καὶ πληοῖαζε ὁ χρόνος γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῶν καινούργιων ὑπάτων, «εἴβαλε» ὑποψηφιότητα, ὑποδεικνύοντας καὶ κάποιον ἄλλον γιὰ συνάρχοντά του. «Κέρδιον» καὶ οἱ δύο τοὺς τὴν ἐκλογὴν, φυσικὰ χωρὶς ἀντίπαλο. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ ὁ ὕπατος Καῖσαρ, παραιτήθηκε ἀπὸ τὴν ἀχρηστὴ δικτατορία²⁵.

Ὅπως κ' ἂν ἔχει τὸ πράγμα τῆς νομικῆς κάλυψης τῶν δύο ἀρχηγῶν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, τὴν τύχη στὶς περιπτώσεις αὐτὲς τὴν κρίνουν πάντοτε τὰ ὅπλα. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ ἐδῶ, πρὶν ἀκόμα κλείσῃ ὁ ὑπατικός χρόνος ποὺ τώρα μόλις ἄρχιζε, μὲ τὶς ζητωκραυγὰς γιὰ τὴν ἀνάρρηση τῶν δύο ἀντιπάλων σφετεριστῶν σιὴ διαιρημένη ὑπέρτατη ἐξουσία τῆς Ρώμης²⁶.

Κατὰ τὶς πληροφορίες τοῦ Καῖσαρα, ποὺ ἀποδείχθηκαν ἀβάσιμες, ὁ ἀντίπαλός του, εἶχε ἀποφασίσει νὰ ξεχειμωνιάσῃ τὸ στρατὸ του στὸ Δυρράχιο,

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου, σελ. 1006.

25. Β. C. III, 1, I.

26. Προέπει νὰ σημειώσωμε, ὅτι οἱ πομπηϊανοὶ συγγλητικοί, ἂν καὶ συγκροτοῦσαν τὴν ἀπολυτὴ πλειοψηφία τοῦ σώματος, δὲν τόλμησαν νὰ προχωρήσουν, ὅπως εἶδαμε, σὲ ἐκλογὰς ὑπάτων, παρὰ τοὺς ἰσχυρισμούς τους, ὅτι ἀλλάζοντας ἀναγκαστικὰ τὴν ἔδρα τους, δὲν ἀποξενώθησαν ἀπὸ τὰ δικαιώματά τους. Ἦξεραν πὺς μιά τέτοια ἐκλογὴ, θὰ ἦταν ἀντροπία στὰ μάτια τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ.

Ἔτσι, ἀκόμα μὰ φορὰ ἐπαληθεύεται ἡ γενικὴ παρατήρηση τοῦ Ζάν - Ζιὰ Ρουσσώ, ὅτι «τὰ δεσμὰ τῆς Ρώμης» δὲν χαλκούνταν μέσα στὴν πόλιν» (Κοινων. Συμβόλαιο, μετάφρ. Π. Ἀλαγιάνογλου—Παπαδάκη, ἔκδ. Σφακιανᾶκη, κεφ. Β «Ἡ Δικτατορία», σελ. 140).

οτήν Ἀπολλωνία «καὶ οἷς ἄλλες παραλιακὲς πόλεις²⁷» Σ' αὐτὲς ἄλλωστε εἶχε διαμοιράσει ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ στόλου του ποὺ τὸν εἶχε ἀπλωμένο στὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς, ὅπως καὶ στὴν Κέρκυρα, ποὺ τὴν κρατοῦσε σταθερά, γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ ἐνδεχόμενον πλησίασμα τῶν καισαρικῶν. Ἔτσι ὁ Καῖσαρ, ἔπρεπε νὰ σκεφθεῖ ὅτι «τὴν ἀνοιξὴ οἱ ἄκτεις θὰ ἔχουν πλημμυρίσει ἀπὸ στρατό», ὅπως παρατηρεῖ ὁ Μόρσεν²⁸.

Ὁ Καῖσαρ, ἐπιδιώκοντας στὸν πόλεμο πάντα ἐκεῖνο ποὺ ὁ Ἀππιανὸς ἀποκαλεῖ «ἀδόκητον», τὸν αἰφνιδιασμό, (II, I), ἀποφασίζει νὰ μεταφέρει τὸν πόλεμο ἔξω ἀπὸ τὴν Ἰταλία, χτυπώντας πρῶτος τὸν ἀντίπαλό του στὶς δικές του βάσεις, στὴν Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ ἔχει ὀλοκληρώσει ὁ ἴδιος τὶς προετοιμασίες του, καὶ τὸ χειρότερο, χωρὶς καθόλου πολεμικὸ στόλο.

Ὁ ἴδιος δὲν ἐξηγεῖ τοὺς λόγους ποὺ τὸν ἀνάγκασαν νὰ ἐνεργήσῃ μὲ τόση βιασύνη μιὰ ὑπερπόντια ἐκστρατεία, στὴν καρδιὰ τοῦ χειμῶνα, καὶ μάλιστα οὐ μὴ περιοχὴ ποὺ χτυπιέται ἄγρια ἀπὸ τὶς κακοκαιρίες, καὶ ὀρθὰ χαρακτηριστρίζεται ἀπὸ παλαιοὺς καὶ νέους γεωγράφους ὡς ἡ χειρότερη τῆς Βαλκανικῆς.

Τὰ πράγματα ἀπέδειξαν πὼς ὑπολόγισε ἀκριβῶς στὸν χρόνο καὶ στὸν τόπο.

Ὅπως κι' ἂν ἔχει τὸ πράγμα, φόρτωσε στὸ Μπρίντιζι, ὅσες δυνάμεις μποροῦσε νὰ βολέψῃ στὰ λιγοστὰ πλοῖα ποὺ κατόρθωσε νὰ μαζέψῃ, καὶ ρυθμίζοντας τὰ θέματα τῶν μελλοντικῶν ἀποστολῶν ἐνισχύσεων, ἀπέπλευσε μιὰ νύχτα, ποὺ τὴ θυμᾶται ἔντονα καὶ τὴν προσδιορίζει, ὅτι ἦταν δυὸ μέρες πρὶν ἀπὸ τὶς «νόννες» (δηλαδὴ στὶς τρεῖς) τοῦ Γενάρη (τοῦ ἔτους 49 π.Χ.) γιὰ τὴν ἀπέναντι Ἡπειρωτικὴ ἀκτὴ.

Γιὰ τὴ δύναμη ποὺ εἶχε μαζί του, ὁ ἴδιος παρέχει τὴν πληροφορία ὅτι ἀνέρχονταν οὐ δέκα πέντε χιλιάδες πεζοὺς καὶ 500 ἵππεις.

Σὲ ἄλλο σημεῖο τῶν ἀπομνημονευμάτων του ἐπεξηγεῖ, ὅτι τὴ δύναμη τῶν πεζῶν του, τὴν εἶχε συγκροτήσει οὐ 7 λεγεῶνες²⁹.

Ὅρεινὲς Ταξιαρχίαι

Τώρα ποὺ τὸ στράτευμα τοῦ Καῖσαρα, στριμωγμένο στὰ ἀμπάρια τῶν καραβιῶν διαπλέει τὸ τρικυμισμένο Ἰόνιο, ἦρθε ἡ ὥρα νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὴ «δομὴ» του, γιατί ἴσως ἡ ἀντίληψή της βοηθήσῃ νὰ ἐξηγηθοῦν ὠρισμένα σημεῖα τῆς ἐκστρατείας, ἀκόμα καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ λεγεῶνα τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ τῆς ἐποχῆς τῆς Δημοκρατίας, ποὺ τώρα περνοῦσε τὰ τελευταῖα της χρόνια, εἶχε, μετὰ τὶς μεταρρυθμίσεις τοῦ Μαρίου, πρὶν ἀπὸ μιὰ γενιὰ, ἄλλοτε 5.000 καὶ ἄλλοτε 6.000 ἄνδρες, μὲ ἀρχηγὸ τὸν ὑπαρχο (legatus), καὶ διαιροῦνταν οὐ 10 κοόρτες (cohortes) — «τάγματα» τὶς ἀποκαλοῦσαν οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ — τῶν 500 ἢ 600 ἀνδρῶν ἀντίστοιχα, μὲ μικρὲς κατὰ τὶς περιστάσεις παραλλαγές, καὶ μὲ ἀρχηγοὺς τοὺς «χιλιαρχοὺς» (tribuni militum). Ἡ κοόρτη, ποὺ ἀποτελοῦσε, σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω, τὸ ἓνα δέκατο τῆς λεγεῶνας, ἦταν ἡ πὺ μικρὴ αὐτοτελὴς μονάδα μάχης τοῦ στρατοῦ, ἀκόμα κι' ὅταν αὐτὸ μάχονταν οὐ σχηματισμὸ λεγεῶνας.

27. B.C. III, 5, 2

28. T. MOMSEN: «Storia di Roma Antica» trad. Ital. L. di San Giusto. Torino 1925 Vol. 3, p. 334.

29. B.C. III, 2, σὲ συνδυασμὸ μὲ III, VI, 3.

Ἡ κάθε κοόρτη διαιροῦνται οὐ 10 ἑκατονταρχίες, με ἀρχηγὸ τὸν ἑκατόνταρχο (centurio), ὁ ὁποῖός εἶται διοικοῦσε ἄλλοιτε 50 καὶ ἄλλοιτε 60 ἄνδρες, δηλαδὴ τοὺς μισοὺς ἀπ' ὅσους ἐοῖμαινε ἐτυμολογικὰ ἢ.. βαρύτητα τοῦ τίτλου του.

Τέλος, ἡ λεγεῶνα εἶχε καὶ μιὰ ἀνεξάρτητη κοόρτη ἐλαφρῶν πεζῶν, καὶ 120 ἱππεῖς. Τὸ ὅπαια τῶν τοξοτῶν ἀποτελοῦσε πολυτέλεια, πού δὲν τὴν ἀπέκτησε ποτὲ ὁ Καῖσαρ, σιὴν ἐκοιτατεία πού διηγοῦμαι³⁰.

Ἡ κοινὴ γνῶση αὐτῶν τῶν ἀναμφισβήτητων ἀριθμῶν, παρέσυρε, ὅπως ποιεύουμε, τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, νὰ ἀποδώσουν οὐ παραδρομὴ τοῦ Καίσαρα (καὶ νὰ παραβλέψουν) τὴ σαφὴ πληροφορία του, πού εἶδαμε παραπάνω, ὅτι με τοὺς 15 χιλιάδες ἄνδρες του, συγκρότησε 7 λεγεῶνες, καὶ συνεπῶς, ὅτι ἡ κάθε λεγεῶνα του εἶχε τὸν πρωτοφανῆ ἀριθμὸ τῶν 2.100 ἀνδρῶν³¹.

Ἔτσι ὁ Καῖσαρ, ἔδωσε ὀρεινὴ σύνθεση στὸ σύνολο τοῦ στρατοῦ του, γιὰ μοναδικὴ φορά, ἀπ' ὅτι ξέρομε, κί αὐτὲς τὶς ὀρεινὲς ταξιαρχίες τὶς χρησιμοποίησε με ὁπᾶνια δεξιότητες. Πιστεύουμε πὼς χάρη σ' αὐτὴ τὴν ιδιόμορφη σύνθεση, κατόρθωσε νὰ ἀποφύγει, ὁ Καῖσαρ, σιὸ Δυρράχιο, τὴν ὀλοκλήρωση τῆς συμφορᾶς του³².

Ὁ πομπηϊανὸς σιραιὸς διετήρησε τὴν κλασσικὴ μορφή τῆς λεγεῶνας.

Αὐτὴ ἡ πρωτότυπη σύνθεση τῶν καισαρικῶν λεγεῶνων, με ἀριθμὸ ἀνδρῶν κάτω ἀπὸ τὸ μισὸ τῆς συνηθισμένης τοὺς σύνθεσης, δημιουργεῖ ἐρωτηματικά.

Πιστεύουμε, ὅτι ὁ Καῖσαρ, με τὴ δημιουργία αὐτῶν τῶν «μίνι» λεγεῶνων, θέλησε νὰ πετύχει εὐελιξία τῶν μονάδων του σιὸ ὀρεινὸ ἔδαφος τῆς περιοχῆς γιὰ τὴν ὁποία τὶς προὐρίζε. Σὲ ἔνα τέτοιο ἔδαφος, ἀναγκαστικὰ οἱ μονάδες κόβονται οὐ κομμάτια, με χαλαρὸ ἢ ἀνύπαρτο, γιὰ ἀρκετὲς μέρες, σύνδεομο μεταξὺ τοὺς, καὶ εἶναι ὑποχρεωμένους νὰ δρᾶσουν, ἀλλὰ καὶ νὰ συν-

30. ΔΙΟΔ. ΣΙΚΕΛ: *Fragm. ex libr. XXVI*. «Κατὰ δὲ ρωμαίων ἡ λεγεὼν πεντασιχιλίοι εἰσίν». J. K. ANTERTSEN: «Ἡ πολεμικὴ τέχνη ἐπὶ Ξενοφόντος», μετάφρ. Δ. Σενζά, Ἔκδ. Ἀσχηγ. Στρατοῦ, 1975, Ἀθήνα, σελ. 339. ERIC MAURASE: ὅπ. ἄν. σελ. 205, καὶ πίνακες. GEORGINA MASSON: «A concise History of Republican Rome», ἔκδ. Thames and Hudson. London 1973, σελ. 104. Οἱ λεγεῶνες τοῦ Α. Αἰμ. Παύλου στὴ μάχη τῆς Πύδνας εἶχαν ἀπὸ 5.300 πεζοὺς καὶ 300 ἱππεῖς. (TIT. LIV. XLIV, XXI, 8 καὶ 10).

31. Ἔτσι οἱ ἀρχαῖοι ἔδωσαν περὶ τοὺς ἀριθμοὺς. Γιὰ παράδειγμα, ὁ Ἀππιανὸς παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἀποβατικὴ δύναμις τοῦ Καίσαρα, συγκροτήθηκε ἀπὸ δυὸ λεγεῶνες, καὶ ὁ Πλούταρχος, ἀπὸ... 5. (ΑΠΠ. Π, LIII. — ΠΛΟΥΤ.: Καῖσαρ XXX VII, 3).

Ἄν δεχθοῦμε καὶ ἐδῶ τὴν παραπάνω βασικὴ ἀλήθεια τῶν ρωμαίων γιὰ τὴ συγκροτῆση τῶν λεγεῶνων, θὰ ἔπρεπε ὁ Καῖσαρ νὰ εἶχε μαζί του 35 με 40 χιλιάδες ἄνδρες, γιὰ τὸς εἶχαν πάντα οἱ 7 λεγεῶνες, πράγμα πού ἐδῶ εἶναι φωναχτὰ ἀντίθετο με τὴν ἀλήθεια, ὅχ μόνον αὐτὴ πού μᾶς παραδίνει ὁ ἀσχηγὸς τῆς ἐκστρατείας, ἀλλὰ ὀλόκληρη ἡ ἀσχηγία, γιὰτὶ εἶναι γνωστόν, ὅτι στὴ μάχη τῶν Φαρσάλων, ἡ στρατιά τοῦ Καίσαρα, καὶ μετὰ τὴ συνένοσή της με τὶς ἐνισχύσεις ἀπὸ τὴ Ρώμη, δὲν ξεπέρασε τοὺς 25.000 ἄνδρες.

Φαίνεται πὼς ὁ ἴδιος λόγος ἀπέτρεψε καὶ τοὺς νεότερους ἱστορικοὺς ἀπὸ τὸ νὰ ἀσχοληθοῦν με τὸ ἐφενητικὸ θέμα πού δημιουργεῖ, χάρις στὴν ἐφενητικὴ τοῦ Καίσαρα, ἡ ἀνορθόδοξη χρῆσις τοῦ ὅρου «λεγεῶνα» ἀπὸ τὸν ἴδιον στὴν ἐκστρατεία αὐτή.

32. Ἀπὸ καθαρὰ τεχνικὴ πλέρια, τὸ θέμα ἦταν δυνατό νὰ ἀντιμετωπισθεῖ, ἢ με μείωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κοόρτων τῆς κλασσικῆς λεγεῶνας ἀπὸ 10 σὲ 4, ἢ με μείωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνδρῶν τῆς κάθε κοόρτης, γάτω ἀπὸ τὸ μισὸ της. Ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι δὲν εἶχε καθόλου τοξότες στὸ στρατὸ του, συμπεραίνουμε πὼς ὁ στρατηγὸς χρησιμοποίησε τὸν πρῶτο τρόπο.

τηρηθούν (ἀπὸ τοὺς πόρους πάντα τῆς περιοχῆς), μὲ αὐτοτέλεια. Ἐπὶ πλέον διπλασίαζε ἔτσι, ὁ Καῖσαρ, τὸν ἀριθμὸ τῶν στρατηγῶν του — καὶ ἤξερε ὁ πατέρας τοῦ πολιτικοῦ ἀξιώματος «ἄρτον καὶ θεάματα» νὰ ἱκανοποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους του... — ἐξασφαλίζοντας καὶ ὑψηλὸ διοικητικὸ ἐπίπεδο σὲ μὴ ἄριτες ποσοτικὰ μονάδες του.

Ἐπιμένουμε στὸ εἰδικὸ αὐτὸ θέμα, γιὰ εἶναι δημιούργημα τῆς Ἡπειρωτικῆς ἐκστρατείας, τὸ ὁποῖο πέρασε, ἀπ' ἡμῶν ξέρομε, ἀπαρατήρητο, στοὺς ἐρευνητές, τόσο τῆς γενικῆς, ὅσο καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἱστορίας. Ἦταν μιὰ πλευρὰ τῆς περιέργειας αὐτῆς ἐκστρατείας, ποὺ νομίσαμε, ὅτι ἔπρεπε νὰ παρουσιαστεῖ, τουλάχιστο κατὰ τὸν τρόπο ποὺ ἔγινε ἀπὸ μᾶς ἀντιληπτή.

Πρὶν κλείσουμε τὸ θέμα, προσθέτομε, ὅτι ἡ μικρὴ δύναμη τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Καίσαρα (μόλις 500 ἵπποις), δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι ἐπρόκειτο νὰ χρησιμοποιηθεῖ, ὄχι σὰν ἱππικὸ μάχη, ἀλλὰ σὰν ἑφιππο πεζικὸ, ποὺ μάχονταν ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Τέτοιο ἱππικὸ χρησιμοποιοῦσαν συχνὰ εἰ ἀρχαῖοι στρατοί, ὅπως ἄλλωστε καὶ οἱ νεώτεροι, γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ταχύτητας στὴ μεταφορὰ τοῦ πεζικοῦ σὲ σημεῖα ἀνάγκης. Ὁ ρόλος του ἦταν ἀκριβῶς ἴδιος μὲ τοῦ σημερινοῦ μηχανοκίνητου ἢ ἀερομεταφερομένου πεζικοῦ. Φυσικὰ χρησιμοποιοῦνταν καὶ γιὰ ἀνιχνεύσεις καὶ γιὰ περιπολίες³³.

«Πρὸς τὰ ἄκρα τὰ Κεραύνια»

Τὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα τῶν καισαρικῶν, ἀπέπλευσε, ὅπως εἶδαμε, σὲ 3 τοῦ Γενάρη τοῦ 49 π.Χ., «στὴν καρδίᾳ τοῦ χειμῶνα» (*hiemps media*), ὅπως παρατηρεῖ ὁ Florus (II, XIII, 36), φορτωμένο σὲ ἄγνωστο ἀριθμὸ φορτηγῶν πλοίων, σαράντα ἀπὸ τὰ ὁποῖα πιάστηκαν στὸ γυρισμό, τὴν ἄλλη μέρα ἀπὸ τοὺς πομπηϊανούς. Ἡ ἀποβατικὴ νηιοπομπὴ συνωδεύονταν ἀπὸ δώδεκα ὅλο-ὄλο πολεμικὰ πλοῖα, ὅπως βεβαιώνει ὁ Καῖσαρ. Εἶναι φανερὸ πὺς ἡ παρουσία αὐτῶν τῶν «πολεμικῶν», δὲν ἦταν οὔτε κἂν συμβολικὴ, καὶ εἶναι κι' αὐτὸ μιὰ ἀπόδειξη, ἴσως ἡ ἰσχυρότερη, τῆς προχειρότητας μὲ τὴν ὁποία ἀποφασίσθηκε αὐτὴ ἡ ὑπερπόντια ἐκστρατεία³⁴.

Ἐχοντας τὴν ἀπίθανη τύχη νὰ μὴ συναντήσῃ πούθενά τοις στόλο τῶν ἀντιπάλων της, ποὺ κυριαρχοῦσε ἀπόλυτα στὴ θάλασσα, ἡ καισαρικὴ δύναμη, προσωρμίσθηκε ἀνάμεσα στοὺς γυμνοὺς ὄγκους τῶν Κεραύνιων βουνῶν, σ' ἕνα ὄρμιο «μεταξὺ τῶν βράχων, κι' ἄλλων ἐπικίνδυνων τόπων, σ' ἕνα μέρος ποὺ λέγονταν Παλαιστή», ὅπως θυμῶνταν ὁ Καῖσαρ³⁵.

33. Γιὰ τὴ συγγλυνιστικὴ ἐντύπωση ποὺ δημιουργοῦσε στοὺς λαοὺς τὸ ρωμαῖζὸ ἱππικὸ, ὅπως τὸ ὠργάνωσε ὁ Πομπηῖος, ἔχομε ἀπὸ ποῦτο χεῖρ περιγραφή ἐπέλασης, ἐνὸς φοβισμένον θεατῇ ἀπὸ τὸ Κοιμῶν τῆς Ἰουδαίας, ὅταν τὸ 68 π.Χ. ὁ Πομπηῖος μὲ τὴ 10ῃ λεγεώνα, ποὺ τώρα τὸν πολεμοῦσε στὸ πλευρὸ τοῦ Καίσαρα, σάρωσε τὴν Ἑβραϊκὴ ἐπανάσταση: «Τὸ χλιμίντρισμα τῶν ἀλόγων τοὺς εἶναι φοβερότερο ἀπὸ τὸ βρονθεῖν τῆς τρίγλης καὶ τὸ βλέμμα τοὺς πρὸ ἄγριον καὶ ἀπὸ τοῦ λέξον τὴ νύχτα τὸ ἱππικὸ τοὺς πεταίει πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις, καὶ φτάνει ἀπὸ τὰ πέριχα σὰν τὸν ἀετὸ ποὺ δομᾷ νὰ κατασπαράξῃ τὴ λεία του» δὲν ἔρχονται παρὰ γιὰ νὰ ληστεύουν, μὲ τὸ βλέμμα στραμμένο πρὸς τὴν Ἀνατολή». (Ἰντ. Ἀμούσιν: Τὰ Χειρόγραφα τῆς Νεκρῆς Θάλασσας. Μετάφρ. Λάμπρ. Πετρίνη, Ἀθήνα 1979, σελ. 112).

34. B.C. III, 7, 2. Πιστεύομε ὅτι τὰ λιγοστὰ πολεμικὰ πλοῖα, προσωρμίζονταν, ἀποκλειστικά καὶ μόνο, σὰν σωματοφυλακὴ τοῦ ἀρχηγοῦ, νὰ καλύψουν τὴ φυγὴν του σὲ ὥρα ἀνάγκης.

35. B.C. III, 6, 3 «ad eum locum qui appellabatur Palaeste». Πλούταρχος: «Πομπηῖος» LXV, 6 «εἰς Ὁριζὸν παρενέβαλεν. Κατὰ τὸ Δίονα Κάσσιο (XLII, 12, I) ἐπεραιώθη

Πρόκειται για έναν ὄρμο αποκλεισμένο σὺν ἀπόκριμινά βουνά, ποὺ οχηματίζουσιν τὴν τρομερότερη, ἴσως, ἀκτὴ τῶν Βαλκανίων, σὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Παλιάσας. Ἡ ἀποψη ποὺ ἔγινε καὶ γίνεται ἀκόμα δεκτὴ ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ πόλιν ἢ πολίχνιν, δὲν ἐπιβεβαιώθηκε, ἀπ' ὅ,τι ξέρομε, ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴν οὐκείαν. Ἄλλωστε καὶ ἡ περιγραφή τοῦ Καίσαρα, ὅπως τὴν ἀναφέραμε παραπάνω, δὲν ἀφήνει ἀμφιβολία, ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ ἐρημικὴ τοποθεσία. Τὴν ἀποψὴν μᾶς αὕτῃ ἐνισχύει καὶ ἡ ἐξομολόγησις ποὺ κάνει ὁ Καίσαρ τοὺς ἀναγνώστες του, ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὴν «περιγραφή» τῆς Παλαίστης, ὅτι «φοβῶνταν νὰ πλησιάσῃ σὺν Λιμάνια, γιατί εἶχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι κατέχονταν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς»³⁵.

Ἡ ἐντύπωσὶς τοῦ πάντως αὐτῆ, ποὺ βασίζονταν ὁποσδήποτε σὲ πληροφορίες, ἀποδείχθηκε ὅτι δὲν ἦταν ἀβάσιμη.

Τὰ πλοῖα ποὺ μετέφεραν τὸ σινατό τοῦ σὴν Ἡπειρῶ, ὁ Καίσαρ τὰ ἐστειλε ἀμέσως πίσω σὴν Ἰταλία, γιὰ νὰ τοῦ μεταφέρουν καὶ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα, καὶ κυρίως τὸ ἵππικόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶχε ἀμείση ἀνάγκη. Ἡ ἀποστολὴ ὁμῶς αὐτῶν τῶν ἐνισχυσέων ἄργησε πολὺ νὰ πραγματοποιηθεῖ.

Στὸ μεταξὺ ἐπειδὴ ὁ ἴδιος εἶχε ἀνάγκη νὰ βρεθεῖ σὲ κατοικημένη περιοχή, καὶ κυρίως νὰ ἀναπτύξῃ τὸ προγεφύρωμά του, γιὰτὶ ἀπομονωμένος καὶ στερημένος ἀπὸ ἐφόδια στοὺς βράχους τῆς Παλαίστης, θὰ περιέρχονταν γρήγορα σὺν χέρια τῶν ἐχθρῶν του, ἔτρεξε χωρὶς καθυστέρησιν νὰ καταλάβῃ τὴν ἰδίαν μέρα, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος, τὸν Ὀρικό, ποὺ ἦταν τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν Παλαίστην ἀσπικὸν κέντρον³⁶. Ὑπολογίζοντας καὶ πάλι σὺν στοιχείῳ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, ἐξαιέλουσε τὴν ταλαιπωρημένην ἀπὸ τὸ θαλασσοινὸ ταξίδι σινατόν του, πρὸς τὸ βορρᾶ, ἀπὸ πολλοὺς κατοικόδρους, «διὰ τριαιτίας ἀτραποῦ καὶ στενῆς εἰς μέρη πολλὰ διεσπῶμενος ὑπὸ τῆς δυσχωρείας», ὅπως γράφει ὁ Ἀππιανός³⁷.

Ὁ Ὀρικός, παλὴν ἑλληνικὴ πόλις, κτίσμα ἀποίκων ἀπ' τὴν Εὐβοία, σὺν ἀκτὶς τοῦ Ἰονίου, ἐκεῖ ποὺ ἀρχίζει ἡ Ἀδριατικὴ, ἦταν μὴν πλούσια πόλις μετὰ δύο Λιμάνια, καὶ ἰσχυρὸν φρούριον, ἐπίνειον μᾶς μεγάλης περιοχῆς, τῆς Ἀμαντίας. Τὴν πόλιν τὴν ἄφσαν ἄθικτη οἱ Ῥωμαῖοι, ὅταν κατέστρεψαν τὴν Ἡπειρῶ, ἐπισημαίνοντες τὴν μεγάλην σινατηγικὴν καὶ ἐμπορικὴν σημασίαν της.

Νεώτεροι περιηγηταί, ποὺ ἐπεσκέφθησαν τὴν περιοχή, ὑπολογίζουν τὴν ἀπόστασιν μετὰ τῆς Παλιάσας καὶ τοῦ Ὀρικοῦ, σὲ ἐφτά - ὀκτὼ ὥρες περίπου γιὰ ἓνα ἄντρα³⁸. Εἶναι ὁμῶς φανερόν, ὅτι γιὰ ἓνα σινατόν σὲ πορεία, καὶ μάλιστα τὴν νύκτα, ἡ ἀπόστασις γιὰ νὰ καλυφθεῖ, θέλει χρόνον περισσύτερον ἀπὸ τὸν διπλάσιον, ἔστω κι' ἂν ἡ πορεία γίνεται ἀπὸ περισσότερα μονοπάτια (περίπου παράλληλες φάλαγγες), ὅπως ἔγινε ἡ πορεία τοῦ Καίσαρα. («εἰς πολλὰ διεσπῶμενος ὑπὸ τῆς δυσχωρείας»).

Οἱ τελευταῖες ὥρες τοῦ θαλασσοινοῦ ταξιδιοῦ τοῦ Καίσαρα πρὸς τὴν Παλαίστην, ἔπρεπε νὰ «διανυθοῦν» τὴν νύκτα, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀντιληπτός ἀπὸ τὸν πορηνιανὸν στόλον. Ἔτσι πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι ὁ Καίσαρ, ὅπως ὅλοι οἱ ἀποβατικοὶ σινατοὶ ὅλων τῶν αἰώνων, βρέθηκε σὺν σημείῳ τῆς ἀπόβασις γύρω σὴν

πρὸς τὰ ἄκρα τὰ Κεραῖνια ὀνομαζόμενα» ἔστι δὲ ἔσχατα τῆς Ἡπείρου πρὸς τὸ στόματι τοῦ Ἰονίου». Farsalia. V. 460. («σὴν Παλαίστης τοὺς ἄμμους ἔμπεξε τοὺς γάντζους»).

36. B.C. III, 11, 3 «eodem die».

37. Ἀππιανῶν III, 12, 4.

38. Ἀντ. Μηλιαράκης: «Ὁδοιπορικὰ Μακεδονίας - Ἡπείρου - Θεσσαλίας» κατὰ τὸν Emile Isambert, ἐν Ἀθήναις 1878, σελ. 218 (ὥρες 8). N. G. L. Hammond: «Ἡπειρος», μετὰφρ. Ἀθ. Γιάγχα, Ἀθήνα, χωρὶς ἔτος ἔκδ., τόμ. Α', σελ. 146.

αυγή. Ἀπασχολούμαστε μὲ τὸ θέμα, γιατί μιὰ πληροφορία τοῦ Ἀππιανοῦ, ὅτι «ἔμα τῇ Ξω» τῆς ἴδιας μέρας, ὁ Καῖσαρ βρέθηκε μπροστὰ στὰ τεῖχη τοῦ... Ὀρικοῦ, γίνεται δεκτὴ κι' ἀπὸ νεώτερους ἱστορικοὺς³⁹. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀκατόρθωτο μὲ ὁποιαδήποτε συμπίεση τοῦ χρόνου, ὅπως φαίνεται κι' ἀπὸ τὰ παραπάνω. Ἄλλωστε θὰ ἦταν βαρὺ τακτικὸ σφάλμα γιὰ τὸν ἑμπειρο Καῖσαρα, νὰ ἀφήσει μπροστὰ του τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς νύχτας γιὰ νὰ «ἀναπτυχθεῖ» σὲ ἐχθρικὸ ἔδαφος. Συνεπῶς καταλήγουμε νὰ δεχθῶμε, ὅτι ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα ἡ πληροφορία τοῦ Καῖσαρα, ὅτι ἡ πορεία του ἀπὸ τὴν ἀκτὴ τῆς Παλαιστίνης πρὸς τὸν Ὀρικό ἐγινε τὴν «ἴδια μέρα» («eodem die»).

Ὅπως κι' ἂν ἔχει τὸ πράγμα, ὁ Καῖσαρ βρέθηκε αἰφνιδιαστικὰ μπροστὰ στὸν Ὀρικό. Ὁ διοικητὴς τῆς πομπηϊανῆς πεζικῆς φρουρᾶς, κάποιος Α. Τουρκουάτος, ποὺ εἶχε μιὰ μικρὴ δύναμη ἀπὸ Πάρθους, μᾶλλον μισθοφόρους, θέλησε νὰ ἀντισταθεῖ στὸν Καῖσαρα, καὶ κάλεσε τοὺς Ἑλληνες κατοίκους τῆς πόλης νὰ ἀνεβοῦν στὸ τεῖχος καὶ νὰ πάρουν τὰ ὅπλα. Ἐκεῖνοι ὅμως ἀρνήθηκαν νὰ πολεμήσουν γιὰ μιὰ ξένη ὑπόθεση κι' ἔτρεξαν νὰ ἀνοίξουν τὶς πύλες τοῦ φρουρίου στὸν Καῖσαρα, στὸν ὁποῖο παραδόθηκε κι' ὁ φρούραρχος, χωρὶς νὰ πάθει τίποτε, ὅπως βεβαιώνει ὁ στρατηγός.

Σ' ἓνα ἀπ' τὰ δυὸ λιμάνια ὅμως τῆς πόλης, βρίσκονταν μιὰ μοῖρα ἀπὸ 18 μεγάλα «Ἀσιατικὰ» φορτηγὰ πλοῖα γεμάτα σιτηρὰ γιὰ τοὺς πομπηϊανούς, τὰ ὁποῖα δὲν πρόλαβαν ν' ἀποπλεύσουν, ἔξ αἰτίας τοῦ ἀπόλυτου αἰφνιδιασμοῦ. Τὰ πληρώματά τους, ὅμως, πρόλαβαν καὶ τὰ βύθισαν. Ἔτσι ὁ Καῖσαρ ἔχασε τὸ πολύτιμο φορτίο, χωρὶς νὰ πιάσει καὶ τοὺς ἄνδρες τῶν πληρωμάτων, οἱ ὁποῖοι διέφυγαν ἀπὸ τὴν ξηρὰ στὸ Δυρράχιο.

Τὴν τελευταία τοῦτη πληροφορία τὴν παίρνουμε ἀπὸ τὸν Ἀππιανὸ (II, LIX) ὁ ὁποῖος, ὅπως εἶναι φανερό, τὴν ἀντλεῖ ἀπὸ πομπηϊανὴ πηγή. Ὁ Καῖσαρ μνημονεύει τὴν ὑπαρξὴ αὐτῆς τῆς ἐμπορικῆς μοίρας τῶν ἀντιπάλων του, ὅπως καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχηγῶν τῆς, ἀποσιωπώντας, ἀπὸ φανερὴ πολιτικὴ σκοπιμότητα, τὴν ἥρωϊκὴ πράξη τους ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ τοῦ προξένησε μεγάλη θλίψη γιατί τοῦ στέρησε τὰ πολύτιμα φορτία...⁴⁰.

Ὁ Καῖσαρ, ἀφήνει φρουρὰ στὸν Ὀρικό, καὶ τρέχει, μὲ τὸ σύνολο τῆς στρατιᾶς του, χωρὶς ἀνάπαυση, πρὸς τὸ βορρᾶ, μὲ ἄμεσο στόχο τὴ μεγάλη Ἀπολλωνία.

39. N. G. L. Hammond, ὁπ. ἄν. σελ. 146.

40. Τώρα, ποὺ νομίζουμε, ὅτι βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ φανερὴ ἀπόκρυψη μᾶς ἀλήθειας, ἔστω καὶ μικρῆς, στὸ ἱστορικὸ ἔργο ποὺ ἀποτελεῖ τὴν νεοώτερη πηγὴ τῆς μελέτης αὐτῆς, τὸ D τοῦ Καῖσαρα, ἐπαβάλλεται μιὰ μικρὴ ἀναφορά στὸ «ποιόν» του, τουλάχιστον ὅπως κρίνεται ἀπὸ τοὺς νεώτερους. Σχολιμότητες σὰν τὴν παραπάνω σημειώνονται πολλές στὸ ἔργο τοῦτο, ποὺ ἔχει χωροατῆρα ἔντονα ἀπολογητικὸ ἓνός πολέμου βοδωμικόν, ὅπως εἶναι πάντα ὁ ἐμφύλιος. Παρὰ τὸ μειονέκτημα αὐτό, γνωστὸ καὶ φησιζό, τὸ ἔργο ἀποτελεῖ πολύτιμο στοιχεῖο γιὰ τὴν ἱστορία καὶ τὴν πολιτισμὸ τῆς ἐποχῆς του, καὶ ἡ λογοτεχνικὴ αἰξία εἶναι ὀριστικὰ καθιερωμένη. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ τὰ λεγόμενα «ξε-νὰ μνήμης», τὰ ὁποῖα προζύπτουν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα του, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξὴ φανερώσει ὅτι τὸ ἔργο εἶναι μιὰ προχρησὴ ἀπομνημόνευση ἢ σημείωση γεγονότων, ποὺ θέλησε ὁ συγγραφεὺς νὰ συγγρατῆσει βίαια ἀπὸ τὴ λήθη τοῦ χρόνου, μὲ φανερό σκοπὸ νὰ τὸ ἐπεξεργασθεῖ πρὶν ἀπ' τὴν ὀριστικὴ ἐμφάνιση τοῦ ἔργου, πράγμα ποὺ δὲν πρόλαβε νὰ κάνει. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὁ Καῖσαρ δολοφονήθηκε μόλις τέσσαρες μῆνες μετὰ τὴ λήξη τοῦ πολέμου μὲ τοὺς γιουὺς τοῦ ἀντιπάλου του.

Ὁ Aug. Rostagni, ὁπ. ἄν. σελ. 168, ὑποστηρίζει ὅτι ἴσως ὁ συγγραφεὺς θέλησε ν' ἀφήσει σὲ ἄλλους τὸ ὄντο γιὰ μιὰ πὺλ πλοῖα καὶ «vivace» ἱστορικὴ διήγηση. Τέτοια

Ἡ ἀπόσταση μεταξὺ τῶν δύο πόλεων, εἶναι 8 ὥρες πορείας, ἀπὸ τῆς ὁποίης, οἱ μισοὶ τουλάχιστον, πρέπει νὰ διανυθοῦν οὐ σκληρὸ ὄρεινὸ ἔδαφος καὶ οὐ στενὰ μονοπάτια, ποὺ οὐ πολλὰ σημεῖα περνοῦν «εἰς μέγα ὕψος ὑπὲρ τὴν θάλασσαν»⁴¹.

Ἡ πληροφορία, γιὰ τὴν κατάληψη τοῦ Ὀρικοῦ, ἔφθασε πρὶν ἀπὸ τὸν Καίσαρα στὴν Ἀπολλωνία.

Ὁ φρούραρχος τῆς πόλης Α. Σταβέριος, προετοιμάσθηκε γιὰ ἄμυνα, καὶ συγκέντρωσε νερὸ καὶ ἐφόδια στὴν ἀκρόπολη. Ζήτησε κι' αὐτὸς τὴ συμπαράσταση τῶν κατοίκων, ποὺ ἦταν Ἕλληνες ἀποικοὶ ἀπὸ τὴν Κόρινθο καὶ τὴν Κέρκυρα, μὲ ἔντονη ἐλληνικὴ ἰστορία⁴².

Ὁ Σταβέριος εἶχε τὴν ἔμπνευση νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς κατοίκους νὰ τοῦ παραδώσιν καὶ ὁμήρους, ὅπωςδήποτε γιὰ ἐγγύησιν τῆς νομιμοφροσύνης τους. Ἐκεῖνοι ξεσηκώθηκαν. Ἀρνήθηκαν τὴν παράδοσιν τῶν ὁμήρων, ὅπως ἀρνήθηκαν καὶ νὰ κλείσουν τὶς πύλες τῆς πόλης, πράξη, ποὺ θὰ ἀποτελοῦσε κατὰ τὰ διεθνῆ ἔθιμα, τὴν ἐπισημότερη ἐχθρική ἐκδήλωσιν οὐ κείνον ποὺ πληροίεζε μιὰ

πρόθεσιν δὲν νομίζομε ὅτι ἐπέτρεπε στὸν Καίσαρα ἡ φιλοδοξία του... Πάντως τὴ γνώμη γιὰ τὴν προχειρότητα τῆς συλλογῆς τοῦ ἔλικοῦ γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τοῦ Καίσαρα, τὴν ἔχουν ἐκφράσει ἀκόμα καὶ οἱ σύγχρονοὶ του Κιζέρον καὶ Azinius Polio, ἀνώτατοι ἀξιωματικοὶ τοῦ Καίσαρα καὶ πρῶτος χοιριζὸς τοῦ ἱστοριοῦ ἔργου του, ὅπως μαθαίνομε ἀπὸ τὸν Σουετόνιο, ὁ ὁποῖος προσθέτει (I, LVI, I), ὅτι τὸ ἔργο δὲν ἔχει ἀσθηρὸ σεβασμὸ στὴν ἀλήθεια. Εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι κατώτερο ἀπὸ τὸ De bello Gallico καὶ ὅπως παρατηρήθηκε σὲ τοῦτο, εἶναι ἔντονος ὁ ἀπολογητικὸς χαρακτήρας (Τζιανζάρο Μπούτσι «Καίσαρ», ἔκδ. Φιτοράκη, σελ. 61).

Πάντως πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὴ μὲ κάθε ἐπιφύλαξιν, ὅαν ὑπερβολικὴ ἡ ἀποψη ὅτι ὁ Καίσαρ «προβάλλει δεόντως» τὰ γεγονότα «κατὰ τρόπον πανουργον καὶ τέλειον» καὶ ὅτι «οἱ ἀποσιωπήσεις γεγονότων πρέπει νὰ θεωρηθοῦν σκόπιμες» (L. Bieler: «Ἱστορία τῆς Ρωμαϊκῆς Λογοτεχνίας», μετάφρ. Ἀρ. Σκιαδᾶ, Ἀθήναι 1965, σελ. 155).

Εἶναι ὀρθὴ ἡ παρατήρησιν, ὅτι τὰ ἀδύνατα σημεῖα τοῦ πολεμικοῦ συγγραφοῦ ἔργου τοῦ Καίσαρα, δὲν πορεῖ νὰ ἦταν πολὺ μεγάλα, μιὰ ποὺ ἀναφέρονταν σὲ γεγονότα γνωστὰ σὲ κάθε Ρωμαῖο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (UNESCO: «Ἱστορία τῆς Ἀνθρωπότητος», τόμ. 3, κεφ. 12 ἄρθρο τοῦ Α. Παρέτι «Λογοτεχνία καὶ Τέχνη ἀπὸ 500 π.Χ. — 1 μ.Χ.», ἔκδ. Ἑλληνικὴ Χ. Γεγόπουλος - Ν. Νίκας, σελ. 1241).

41. Ἄ. Μηλιαράκη: ὅπ. ἀν. σελ. 219. Ὁ συγγραφέας, ποὺ ἔκανε τὸ ἴδιο δορομολόγιον στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα, δίνει γλαφυρὴ τοπογραφικὴ περιγραφή τοῦ ἀναγκαστικοῦ «τόξου» τῆς φοβερῆς πορείας τῆς καισαρικῆς μάλαγγας, σ' ἓνα ἔδαφος ποὺ δὲν πορεῖ νὰ ἀλλάξῃ πολὺ ἀπὸ τότε, ἐξ αἰτίας τῆς σύνθεσής του. Διέβη (ὁ Καίσαρ) τὴν δύσβατον ἀτραπὸν τῶν ὄρεων, τὴν διερχομένην διὰ τῆς φάραγγος Στράτα - Βιάγκα ἢ Ἀσπρη Ρούγα, καὶ τὴν ὄρεινὴν μασχάλην Διαπόρι. Ὁ ὁδοιπόρος ἀκολουθεῖ τῇ ἀτραπῷ ταύτῃ καὶ δύνανται νὰ θαυμάσῃ τοῦ τολμήματος τὴν ἐπιχείρησιν καὶ τὰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας, ἃς παρίστα τὸ τοιοῦτον ἔδαφος. Ἡ διδοὺς ἀρχεῖται ἰδίως ἐκ μεγάλῃς φάραγγος εἰς τὰ κράσπεδα κειμένων ἰψηλῶν βράχων, οὓς βλέπει τις ἔτι μακρόθεν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐκ ταύτης ἀναβαίνει ὁδὸν ὄρεινὴν παράπλευρον, ἣτις πολλαχοῦ σχηματίζεται ἐξ ἀληθῶν βαθμῶν. Ὅπισθεν στρέφων βλέπει τὴν Κέρκυραν καὶ εὐδίας οὔσης διήκει τὸ ὅμμα μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἰταλίας» (σελ. 217 - 218). Παραθέσαμε τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα τοῦ ὁδοιπορικοῦ, ἐξ αἰτίας τῆς σπανιότητός του γιὰ τὴν περιοχὴ τῶν Κερραινῶν, γιὰ νὰ φανεῖ «τοῦ τολμήματος» ἡ ἐπιχείρησιν καὶ προσθέτομε, ὅτι ἡ καισαρικὴ πορεία ἔγινε στὴν καρδίᾳ τοῦ χειμῶνα.

42. ΘΟΤΚΙΑ.: Α, 26, 30 «Κορινθίων οὖσαν ἀποικίαν».

πόλη. Ἐστειλαν ἀντιπροσώπους στὸν Καίσαρα, πού ἔρχονταν, καὶ τοῦ παρέδωσαν τὰ κλειδιά τῆς πόλης, ἐνῶ ὁ ἀνόνιος φρούραρχος, πρόλαβε καὶ «...ἐξέλιπε τὴν πόλιν».

«Καὶ ὅλη ἡ Ἥπειρος» στὰ χέρια τοῦ Καίσαρα

Ἡ ἀπροσδόκητη ἀνιείδραση τῶν κατοίκων τοῦ Ὀρικοῦ καὶ τῆς Ἀπολλωνίας, οἱς ἐντολὲς τῶν πομπηϊανῶν φρουράρχων, καὶ ἡ ἄμεση παράδοση τῶν πόλεων τοὺς στὸν Καίσαρα, ἀποτελοῦν πρωτοφανῆ γεγονότα στὴν ἱστορία τῆς ρωμαϊοκρατίας στὴ δυτικὴ τουλάχιστον Ἑλλάδα. Εἶναι φανερό, πὼς ἡ πρώτη ἀπετέλεσε τὸ πρότυπο τῆς δεύτερης, πού ἀκολούθησε ἐξ αἰτίας τῆς γενικῆς ἀμνηστίας πού ἔδωσε ὁ εἰσβολέας στὸν Ὀρικό, ἡ ὁποία, ὅπως εἶδαμε, ἔφθασε μέχρι τὸν πομπηϊανὸ φρούραρχο.

Ἐπρόκειτο γιὰ τολμηρὲς πράξεις ἀνυπακοῆς στὴ «νόμιμη» ρωμαϊκὴ ἐξουσία, πού ἐκπροσωποῦσε στὴν περίπτωσή μας, ὁ Παμπήσιος καὶ ἡ Σύγκλητος, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ὅτι, καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι, ὅπως οὐ καθεῖς ἐμφύλιον πόλεμο, διεκδικοῦσαν γιὰ λογαριασμό τους, τὸ χρῖσμα τῆς νομιμότητος.

Ἡ «ἀνταρσία», ὅπως ἐκδηλώθηκε, ἀποτελοῦσε ἀναντίρρητα, θετικὴ πρᾶξη συμμετοχῆς στὸν πόλεμο, καὶ μπορούσε νὰ ἔχει, οὐ περίπτωσιν στροφῆς τῆς τύχης, καταστρεπτικὲς συνέπειες. Καὶ πραγματικά, ὁ τροχὸς αὐτοῦ τοῦ πολέμου πέρασε ἀπὸ τὴς δύο πόλεις, λυώνοντας τὸ πέρασμά του, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὴν Ἀρχαιοῖται, μεγάλο μέρος τοῦ Ὀρικοῦ. Ἀλλὰ αὐτὸ ἔγινε ἀργότερα.

Εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ θαρραλέα στάση τῶν κατοίκων ὑπαγορεύθηκε, ὄχι ἀπὸ πολιτικὲς προτιμήσεις, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς ἀποφυγῆς ἐνὸς μάταιου ἀγώνα, πού θὰ κατέληγε μὲ βεβαιότητα οὐ συμφορά τους. Θὰ ἦταν πράξη παρалоιγισμοῦ ἢ ἀντίστασης τῶν πομπηϊανῶν μισθοφορικῶν μικροφρουρῶν, καὶ τῶν ἄμαχων νοικοκυραίων, οἱς ἐμπειροπόλεμες καίσαρικες λεγεῶνες, πού εἶχαν σαρώσει τὴν κεντρικὴ καὶ δυτικὴ Εὐρώπη.

Μὲ τὴν ὑπερπήδηση τοῦ ἀδιεξόδου στὸ ὁποῖο τοὺς ἔφεραν οἱ περιστάσεις, οἱ κάτοικοι τῶν δύο αὐτῶν πόλεων ἔκαναν πρὸς εὐκολὴν τὴν ἐπιλογὴν γιὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ πραγματικά: Τὸ παράδειγμα τοῦ Ὀρικοῦ καὶ τῆς Ἀπολλωνίας, ἀκολούθησαν οἱ κάτοικοι τῆς Βυλλίδας καὶ τῆς Ἀμαντίας, «ἀ κ ὁ μ α δ ἐ κ α ἰ ὅ λ η ἡ Ἥ π ε ἰ ρ ο ς» («totaque Epirus») Μάλιστα ὁ Καίσαρ, «ἐπισημοποιεῖ» αὐτὴ τὴν ὑποταγὴ ὅλης τῆς Ἡεείρου, γράφοντας (πάντα ἐν ἱρί-το πρόσωπο, κατὰ τὴ συνήθεια τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν), ὅτι «αὐτοί», δηλ. οἱ Βυλλῖδες, οἱ Ἀμαντινοὶ καὶ οἱ λοιποὶ Ἡεείῳτες, ἀφού ἔστειλαν ἀπεσταλμένους στὸν Καίσαρα, ὑπόσχονταν ὅτι θὰ κάνουν ὅ,τι κ' ἂν διατάξει⁴³.

Δὲν ξέρομε ποιά συλλογικὰ ἢ πολιτειακὰ ὄργανα, ποιῶν πόλεων, ἐκτὸς ἀπὸ τὴς κατονομαζόμενες, καὶ ποιῶν περιοχῶν, ἐκπροσωποῦσαν αὐτοὶ οἱ «ἀπεσταλμένοι» στὸν Καίσαρα, πάντως ἡ πορεία τῶν πραγμάτων, ὅπως μᾶς εἶναι

43. B.C. (III, 12, 4) «Hos sequuntur Byllidenses et Amantini et reliqui finitimae civitates totaque Epirus et legatis ad Caesarem missis imperaret, facturos pollicentur». Ἴσως οἱ παραπάνω πληροφορίες τοῦ Καίσαρα, νὰ ὠδήγησαν τὸν Μόμμεν (ὁπ. ἀν. σελ. 334), νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀναπόδεκτη ἄποψη, ὅτι τὶς ἀκτὲς τοῦ Ἰονίου, ὅπως καὶ τὴν Παλαιάστη, ὑπερασπίζονταν ντόπιες πολιτοφύλαξες στὴν ἐπηρεασία τοῦ Πομπηίου, οἱ ὁποῖες δὲν ἔφεραν καμιά ἀντίσταση. Ἡ θέση τῆς Βυλλίδας, εἶναι προσδιορισμένη στὸ χωριὸ Κλόζ, κοντὰ στὴ συμβολὴ τοῦ Ἀῶνος μὲ τὸν ποταμὸ Πολύανο (ἀλβ. Πολύγια), στὴν Τσοσα-ριά, ἀνατολικά τῆς Ἀδλῶνας. Τοῦτο βεβαιώθηκε ἀπὸ μιὰ ἀμετακίνητη ρωμαϊκὴ ἐπιγρα-

γνωστή, απέδειξε, ότι ολόκληρη ή Ήπειρος, υποτάχθηκε στον νικητή της σιγμής.

Ήταν έπομένο, ή στάση των δύο αυτών πόλεων, και κυρίως του Ώρικού, να προκαθορίσει την ευμενή για τον Καίσαρα στάση ολόκληρης της Ήπειρου, μια που στο έδαφος της δεν εμφανίζεται πουθενά άλλου πομπήανη φρουρά. πού θα μπορούσε κάπου να εκβιάσει ή να μεταστρέψει την κοινή γνώμη. Ο Καίσαρ, από όρες περιοχές της Ελλάδος χρειάσθηκε να διώξει αντίπαλες φρουρές, τις αναφέρει ονομαστικά, όπως θα ίδουμε παρακάτω. Συνεπώς το θεωρούμε οαν δεδομένο, ότι δεν υπήρχε καθόλου στρατός στην Ήπειρο, παρὰ το γεγονός, ότι ο Magnus προετοιμάζονταν για απόβαση στην Ιταλία την άνοιξη, και έπρεπε οι χώροι υποδοχής του στρατού να έτοιμασθούν από το χειμώνα. Και άλλος λόγος επέβαλλε στον Πομπήιο να έχει στρατό στην Ήπειρο, όχι μόνον στα παράλια, αλλά και στην ένδοχώρα: Να προλάβει ένδεχόμενη έπιθετική ενέργεια του Καίσαρα, οαν αυτή πού έγινε, και πού δεν έπρεπε να τη θεωρεί άπιθανη, μετά το «κλείσιμο» του ιονανικού «μετώπου». Άλλά ο Magnus είχε μια κιόλας στο χορό των οφθαλμάτων.

Η στάση αυτή της συμπαράστασης των Ήπειρωτών, δεν μεταβλήθηκε, ούτε άργότερα, όταν ο στρατός του Καίσαρα, πεινασμένος και νικημένος, πήρε το δρόμο της φυγής για τους Θεσσαλικούς οπιοβολώνες, όταν οι πύλες των πόλεων έκλειναν μπροστά του, κι' οι άνθρωποι του γύριζαν τις πλάτες.

Δίκαια ο Καίσαρ στα άπονημονεύματά του θα εκφράσει την ευγνωμοσύνη του στις ήπειρωτικές πόλεις, οι όποιες τον ευεργέτησαν⁴⁴.

Πρέπει όμως να υπογραμμίσουμε, ότι ή ευγνωμοσύνη του Καίσαρα για τους Ήπειρωτες, περιορίσθηκε, απ' όσο μπορούμε να ελέγξουμε, μόνο σέ λόγια. Αντίθετα έμπρακτη, και μάλιστα πολυ «άπτη» ήταν ή ευγνωμοσύνη του πρὸς τους Θεσσαλούς, στους όποιους καιά ρητή μαρτυρία του Πλουτάρχου (Πομπ. XLVIII, I), άμέσως μετά τη μάχη των Φαρσάλων, και πρὶν ακόμα αρχίσει την καταδίωξη του αντίπαλου του, απέδωσε την «έλευθερία» τους. («Καίσαρ δέ των Θεταλών ένθνει την έλευθερίαν αναθεΐς νικητήριον, έδίωκε Πομπήιον»). Η έλευθερία αυτή, όπως γράψαμε και παραπάνω, είχε περιεχόμενο κυρίως οικονομικό (ατέλεια, άνεισοφορία κ.λ.π.) με κάποια μορφή κοινοτικής αυτοδιοίκησης, πάντια όμως άριστοκρατικού χαρακτήρα. Πάντως τα άποτελέσματα μιας τέτοιας παροχής ήταν όπωοδήποτε ευνοϊκά για την ανάπτυξη μιας περιοχής, γι' αυτό και δίκαια θεωρούνται οαν ή μεγαλύτερη ευεργεσία πού μπορούσαν να περιμένουν από τους Ρωμαίους οι «έπαρχιωτες»⁴⁵.

Σ υ ν ε χ ί ζ ε τ α ι

ή επάνω σέ βράχο (N. G. L. Hammond, όπ. άν. τόμ. Β', σελ. 49). Η Άμαντία τοποθετείται, δίπλα από τη Βυλλίδα, και σέ απόσταση 25 λεπτά με τα πόδια απ' αυτή (όπ. άν. σελ. 57). Οι δυο αυτές γειτονικές πολιτείες, πού αναφέρονται πάντα μαζί στις πηγές, μάς άφησαν τα χαρακτηριστικά πραγματιών άσπιζων κέντρων (Shqiperia Arkeologjike, όπ. άν. σελ. VII).

44. B.C. III, 13, 5.

45. Από τα παλαιά έλέγχτια σαν λαομένη ή άποψη ότι ολόκληρη σχεδόν ή Ελλάδα είχε το άτύχημα, στους ρωμαϊούς εμφύλιους πολέμους του Ιον π.Χ. αιώνα, να ταχθεί με το μέρος των νικημένων (ΠΕΕ, τόμ. ΣΤ', σελ. 138-139). Την ίδια άποψη, και μάλιστα πιο άπόλυτα, εκφράζει στα λίγα λόγια πού άφιερώνει για τον πόλεμο αυτό, κι' ο Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ «Ιστορία Έλλ. Έθνους», έκδ. Σεφερίη, τόμ. Β', σελ. 308.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Οί ἀρχαιότερες τουρκικὲς ἐπιγραφὰς τῆς Κονίτσης, κατὰ τὶς πληροφορίες ποὺ ἔχουμε ἀπὸ τοὺς παλαιούς Κονιτιώτες, ὑπῆρχαν στὸ τζαμί «Χουσεῖν Σιάχ», τὸ ὁποῖο βρισκόταν δίπλα στὴν Κεντρικὴ Ἀγορά. Ἐκεῖ ποὺ ὑψώνεται σήμερα ὁ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ. Τὸ τζαμί αὐτὸ ἦταν κτίσμα τοῦ σουλτάνου Βαγιαζήτ τοῦ δευτέρου καὶ οἱ ἐνεπίγραφες (μὲ ἐπίχρυσα γράμματα) μαρμάρινες πλάκες του πρέπει νὰ ἦταν μεγάλης ἀξίας. διότι ὅταν τὸ τζαμί αὐτὸ μαζί με τὸν περίβολο καὶ τὸ νεκροταφεῖο του πούληθηκε ἀπὸ τὸ κράτος ἀντὶ 27.000 δραχμῶν κατὰ τὸ 1926—27 ὁ ἀγοραστής του τὶς πούλησε στὸν γνωστὸ Τουρκαλβανὸ (Κονιτιώτη) Τεκὴ μπέην Φράσιαην γιὰ 30.000 δραχμὲς. Κέρδισε δηλαδὴ (ἀπέκτησε) δωρεάν τὸ κτῆμα καὶ ἐπιπλέον τρεῖς χιλιάδες δραχμὲς. Ὁ δὲ Τεκὴ μτέης τὶς μεταπώλησε σὲ ξένους ἀρχαιοκατήλους ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἑκατὸ! χιλιάδων δραχμῶν καὶ φυγαδεύτηκαν στὸ ἔξωτερικὸ μέσω Ἀλβανίας.

Δυστυχῶς δὲν μπορέσαμε νὰ ἀνεύρωμε τὰ ἔχνη των καὶ νὰ ἀποκτήσουμε φωτογραφίες των. Τὸ ἐπίσημο κράτος καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (γύρω στὰ 1930) οὔτε κἂν ἔδιναν σημασία γιὰ τέτοια πράγματα...

Καὶ στὸ τζαμί τῆς Κάτω Κονίτσης, ποὺ κτίτοράς του ἦταν ὁ σουλτάνος Σουλεϊμὰν ὁ Μεγαλοπρεπεῆς (1536—37), ὑπῆρχε ὥραϊα ὑπέρθυρη ἐπιγραφή ποὺ ἐξαφανίστηκε ἐπὶ κατοχῆς καὶ ἄλλη ἔξω στὴ θρύση του μετὰ χρονολογία 1723 ποὺ τὴν ἐξαφανίσανε πρὶν προλάβουμε νὰ τὴν φωτογραφίσουμε.

Ἐνεπίγραφες πλάκες ὑπῆρχαν κυρίως: στὸν τεκὲ τοῦ μπαμπᾶ Ὀσμὰν στὴν Ἀπάνω Κόνιτσα, στὸ νεκροταφεῖο ποὺ ἦταν ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἡ σημερινὴ κεντρικὴ πλατεῖα, στὸ νεκροταφεῖο τοῦ τζαμιοῦ τῆς Ἀγορᾶς ποὺ προαναφέραμε, στὰ σαρᾶγια καὶ ἀρχοντικά τῶν μπεηδῶν καὶ στὰ νεκροταφεῖα τοῦ τζαμιοῦ καὶ τοῦ τεκὲ τῆς κάτω Κόνιτσας, καθὼς καὶ σὲ τουρμπέδες (τάφους — μανσωλεῖα) διαφόρων μπαμπάδων καὶ ντερβίσηδων.

Δυστυχῶς ὁμως, μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν, ἀπὸ τὰ 1924—25 καὶ δῶθε, κατεστράφηκαν καὶ ἀρπάχτηκαν οἱ πιὸ πολλὲς ἀπὸ τοὺς ἀδελφεὺς συμπατριωτὲς μας — πρόσφυγες καὶ ντόπιους — καὶ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ οἰκοδομικὸ ὕλικό...

Ὅταν ἡμεῖς ἐνδιαφερόθηκαμε γιὰ τὴν φωτογράφιση καὶ περισυλλογὴ των ἦταν ἀργά. Ἐν τοῖτοις ὁμως, κατορθώσαμε νὰ περισυλλέξουμε ἀρκετές, καὶ φροντίσαμε μέσω τοῦ φίλου, τότε ἐφόρου Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων, κ. Π. Βοκοτόπουλου, νὰ μεταφερθοῦν εἰς τὸ μουσεῖο Ἰωαννίνων. Μερικὲς μάλιστα, μάθαμε πὼς εἶχαν φυγαδευτεῖ στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸν μηχανικὸ ποὺ ἀνέσκαψε τὸ τουρκικὸ νεκροταφεῖο γιὰ νὰ χτίσει τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ. Τὸ ἀναφέραμε στὸν κ. Βοκοτόπουλο καὶ ὅπως μᾶς πληροφορήσε, ἐφρόντισε καὶ ἐπανήλθαν στὰ Γιάννενα στὸ μουσεῖο. Αὐτὲς τὶς τελευταῖες δυστυχῶς δὲν τὶς φωτογραφήσαμε. Ἐπιφυλασσόμεθα νὰ τὸ κάνουμε προσεχῶς καὶ νὰ τὶς δημοσιεύσωμε μαζί με μερικὲς ἄλλες ποὺ ἔχουμε ἀμετάφραστες καὶ πιθανὸν καὶ με νεώτερες ποὺ θὰ ἀνακαλύψωμε, διότι ὑπάρχουν ἀρκετὲς ἀκόμη χτισμένες σὲ τοίχους, σὲ σκαλοπάτια καὶ σὲ πλακόστρωτα σπιτιῶν...

Γιὰ τὶς τουρκικὲς αὐτὲς ἐπιγραφὰς (ἐπιτύμβιες κλπ.) τῆς Κονίτσης κάναμε

λόγο καὶ σὲ μιὰ ἐξτεταμένη ἐργασία μας ποὺ δημοσιεύτηκε στὴν ἐφημερίδα «Προϊνὸς Λόγος» πρὸ δεκαετίας (7-3-1969 καὶ ἐφεξῆς) μὲ τὸν τίτλο: «Μνημεῖα καὶ ἱδρύματα μουνσουλμανικῆς λατρείας καὶ Μουσουλμάνοι ἱερωμένοι στὴν Κόνιτσα», καθὼς καὶ σὲ ἄλλη ποὺ δημοσιεύτηκε στὰ «Προϊνὰ Νέα» 26-1-1973 καὶ ἐφεξῆς μὲ τὸν τίτλο «Οἱ Μουσουλμάνοι τῆς Κονίτσης» (Ἡ ἱστορία καὶ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά των).

Καὶ στὶς δύο αὐτὲς ἐργασίες μας πῆραμε ὕλικό ἀπὸ τὶς ἐπιγραφές ποὺ θὰ δημοσιεύσουμε πιὸ κάτω, ἀλλὰ καμιὰ δὲν δημοσιεύσαμε ὁλόκληρη καὶ αὐτούσια, διότι δὲν τὶς εἶχαμε ἀκόμη μεταφράσει ἐντελῶς. Γιὰ νὰ τὶς συγκεντρώσουμε, νὰ τὶς φωτογραφίσουμε καὶ νὰ τὶς μεταφράσουμε πέρασε ὁλόκληρη σχεδὸν εἰκοσαετία. Ἀποτινθίκαμε σὲ διάφορους Τούρκους καὶ τουρκομαθεῖς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Θράκης, ἀλλὰ οἱ μεταφράσεις ποὺ μᾶς ἔκαναν διέφεραν αἰσθητὰ μεταξὺ των. Οἱ μόνοι ποὺ μᾶς βοήθησαν θετικά ἦταν: ὁ ἄλλοτε διευθυντὴς τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀγκύρας καθηγητῆς κ. Ἀντὴν Ὅτονζεν καὶ ὁ καθηγητῆς τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Κομοτηνῆς κ. Χασάν Πατσαμάν. πρὸς τοὺς ὁποίους ἐκφράζομε κι' ἀπ' ἐδῶ τὶς εὐχαριστίες μας.

Παράλληλα ὅμως χρειάστηκε νὰ ἀσχοληθεῖ καὶ ὁ ὑποφαινόμενος μὲ τὰ τουρκο - ἄραβο - περσικά. Νὰ προμηθευτεῖ λέξιζα καὶ γραμματικὲς καὶ νὰ ἐκμάθει τὸ ἀραβιζὸ ἀλφάβητο μέχρι τοῦ σημείου, ὅχι μόνον νὰ διορθώσῃ τὶς ἀσυμφωνίες τῶν μεταφράσεων τῶν χειμένων, ἀλλὰ καὶ μόνος του νὰ μεταφράσῃ τὶς εὐκολότερες καὶ μικρότερες ἐπιγραφές. Τὶς παραδίνει λοιπὸν σὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, πιστεύοντας ὅτι θὰ εἶναι χρήσιμες τόσο σ' ἐξείνους ποὺ θὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς ὅσο καὶ στοὺς εἰδικούς ἐρευνητές.

Ἐπιτύμβια ἐπιγραφή τοῦ Γιακοῦπ Ἀγᾶ. Ἔτος 1705. Ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο τοῦ Τζαμιοῦ τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζήτ Β' τοῦ ἐπονομαζόμενου «Χουσεῖν Σιάχ», ποὺ ἦταν δίπλα στὴν Ἀγορὰ (νῦν Ἱερὸς Ναὸς Ἀγίου Κοσμᾶ Αἰτωλοῦ).

(Ἐνθάδε κεῖται)

Ὁ εὐτυχὴς μάρτυρας (ὁ ἀποθανὼν ὑπὲρ τῆς πίστεως), ὁ ἐπιτυχὼν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πόθων του καὶ εὐεργετηθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ σεβαστὸς καὶ ἀείμνηστος Γιακοῦπ Ἀγᾶς. (Ἀπαγγεῖλατε) διὰ τὴν ψυχὴν του τὴν ἐπιμνημόσυνον δέσποιν (φατικά).

Ἔτος (ἐγίρας) 1117 = 1705 μ.Χ.

Ἐπιτύμβια ἐπιγραφή τῆς Ἀἰσῆ Μπατζιή¹

Κατὰ τὸ ρητὸν τοῦ Προφῆτου

Ἡ ἐπίσκεψις ἐπὶ τῶν τάφων, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ συγχωροῦνται αἱ ἁμαρτίαι.

Κάνετε μίαν δέσποιν (ἀπαγγεῖλατε ἓνα φατικά), διὰ τὴν εὐγενῆ ψυχὴν τῆς Ἀἰσῆ Μπατζιῆς τὴν ἔχουσαν ἀνάγκην τῆς θείας εὐσπλαχνίας.

Ἔτος (ἐγίρας) 1161 = 1748 μ.Χ.

1. Μπατζιή σημαίνει σῆζυγος σείχη ἢ δεοβίση καὶ «ἀδελφὴ» μεταξὺ καλογραιῶν.

Ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ τοῦ Ἰσλιάμ μπέν

Ἀπαγγεῖλατε μίαν δέσπιν (εἰς ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς) τοῦ ἀποθανόντος, τοῦ μακαρίτου Ἰσλιάμ μπέν υἱοῦ τοῦ Γιακούπ μπέν.

Τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτόν.

Ἔτος (ἐγίρας 1166 = 1753 μ.Χ.

Ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ τοῦ Ἰμπραχίμ μπέν

Ἀπαγγεῖλατε μίαν δέσπιν, εἰς ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποθανόντος, τοῦ μακαρίτου Ἰμπραχίμ μπέν υἱοῦ τοῦ Ἰσλιάμ μπέν.

Τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτόν.

Ἔτος (ἐγίρας) 1187 (μήνας Ἰούνιος) = 1773 μετὰ Χριστόν.

Σημείωσις: Πιθανὸν ὁ ἀνωτέρω Ἰμπραχίμ νὰ ἦταν υἱὸς τοῦ Ἰσλιάμ μπέν υἱοῦ τοῦ Γιακούπ μπέν ποὺ ἀπεβίωσε τὸ ἔτος 1753.

Μία ἐπιγραφὴ (ἐπιτύμβια) χωρὶς ὄνομα καὶ χρονολογία, ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο τοῦ τζαμιοῦ Ἀγοράς

«Ὁ θάνατος καὶ τὰ ἐντάφια (όκοῦν) ὡς κήρυγμα πρὸς τοὺς πιστοὺς (μουσουλμάνους)».

Ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ τῆς Ζουλεϊχά (Νεκροταφεῖο τζαμιοῦ Ἀγοράς)

1. (Ἀπαγγεῖλατε) διὰ τὴν (εὐγενῆ;) ψυχὴν (τῆς ἐνθάδε κειμένης) μίαν ἐπιμνημόσυνον δέσπιν.

2. Ὁ σκοπὸς (πρόθεση) τῆς ἐπισκέψεως (εἰς τὸν τάφον) ἄς εἶναι μόνον ἡ παράκλησις τοῦ ἐπισκέπτου (ὕπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς της).

3. Ἄν αὐτὸς ὁ τόπος (τοῦ τάφου) εἶναι σήμερα γιὰ μένα (ἡ κατοικία μου), αὔριο θὰ εἶναι καὶ γιὰ σένα.

4. Ζουλεϊχά θυγατέρα τοῦ Ἰμπραχίμ, ἔτος 1216 = 1810 μετὰ Χριστόν.

Ἐπιτύμβια τῆς Σεϊντέ χανούμ (Νεκροταφεῖο τοῦ Τεκὲ Κάτω Κονίτσας)

Ὁ Θεὸς μόνον εἶναι ἀθάνατος

«Τὸ τέλος τῆς ζωῆς μου προῆλθε ἀπὸ τὴν πληγὴ ἡ ὁποία κατέφαγε τὰ σωθικά μου».

Ἐφυγε μέσα ἀπὸ τὰ χέρια του καὶ προξένωσε μεγάλη θλίψη στὴν καρδίᾳ τοῦ πατέρα της, ἡ κόρη τοῦ Χασάν μπέν Ζαδὲ υἱοῦ τοῦ Σουλεϊμάν μπέν ἡ Σεϊντέ χανούμ. (Ἀπαγγεῖλατε) διὰ τὴν ψυχὴ της ἕνα φατikhά (ἐπιμνημόσυνον δέσπιν).

Ἔτος (ἐγίρας) 1240 = 1825 μετὰ Χριστόν.

Ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸν τάφο τῆς Σελιμέ χανούμ (Νεκροταφεῖο τζαμιοῦ Χουσεῖν Σιάχ «Ἀγοράς»)

1. Δυσανάγνωστος. Πιθανόν: «Τοῦτος εἶναι ὁ τάφος».

2. τῆς εὐγενοῦς ἀοιδίμου καὶ συγχωρημένης ἀπὸ τὸν Θεό,

3. καί (ἤδη) κατοίκου τοῦ Παραδείσου Σελιμέ χανούμ.
4. Ἀπαγγείλατε διὰ τὴν ψυχὴ της ἓνα φατικά (ἐπιμνημόσυνη δέση).
5. Ἔτος (ἐγίρας) 1245 = 1830 μετὰ Χριστόν.

Ἐπιτύμβιο τοῦ Ταχήρ Τσάνου Ἀργυροκαστρίτη (Νεκροταφεῖο τοῦ Τεκὲ Κάτω Κονίτσας)

1. Ἀπὸ τὸν (παρόντα) φθαρτὸ κόσμον εἰς τὸν αἰώνιον,
2. ἀπεδήμησε ὁ μακαρίτης
3. καί συγχωρημένος (καί ἤδη) κάτοικος τοῦ Παραδείσου,
4. Ταχήρ (ἢ Ζαχήρ) Μπεχαῖ Τσάνος Ἀργυροκαστρίτης.
5. Ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς εὐγενοῦς ψυχῆς του,
6. ἡ (παροῦσα) δέση. Ἔτος (ἐγίρας) 1255 = 1840 μ.Χ.
7. Τῇ 3ῃ τοῦ (σελην.ακού) μηνὸς Τζεμαζήλ ἐβέλ.

Ὑπέρθυρος ἐπιγραφὴ τοῦ ἀρχοντικοῦ τοῦ Χουσεῖν μπέν Σίσκου

- ὦ, Σῶτερ (Θεέ), ἡ μύστα τοῦ Κορανίου
 Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τοῦ οἰκτίρμονος καὶ ἐλεήμονος.
 ὦ παντοδύναμε (Θεέ), ὁ ἀνοίγων τὰς θύρας.
 Ἀνοίξόν μας τὰς καλὰς θύρας.
 Ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ κτιρίου
 Σουλεϊμάν υἱὸς Μεχμέτ.
 Ἔτος (ἐγίρας) 1261 = 1845 μ.Χ.

Ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ τοῦ Ντερβίς Ταλίμπ

1. Καυχώμενος ὅτι ὑπῆρξεν ἡ σκόνη κάτω ἀπὸ τὰ πέλματα τῶν στενῶν συγγενῶν τοῦ Προφήτου¹,
2. ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, καὶ γενναῖος ἀγωνιστὴς τῆς πίστεως, ὁ ντερβίσις Ταλίμπ,
3. εὗρε (ἀπέκτησε) τὴν δυνατότητα νὰ διδαχθῇ (πολλὰ πράγματα), ἀπὸ τὴν ἐξοχότητά του², (δι' ἐνοράσεως)
4. καὶ ἔτοι νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ἐπιστήμην (τὴν σοφίαν) καὶ τὴν ἀρετήν,
5. καὶ νὰ μεταφράσῃ τὸ βιβλίον «Χαντικὰτ οὐς Σουαντὰ» τοῦ Φουζουλῆ³,
6. μετὰ πολὺν μόχθον καὶ ἐργασία, εἰς τὴν Ἀλβανικὴν (μὲ λατινικοὺς ἢ ἑλληνικοὺς χαρακτῆρες ἀραγε;)
7. τὸ ὁποῖον ἐτελείωσε κατὰ τὸ ἔτος 1255 (1839), μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς ἐξοχότητος (ἀγιότητός) του⁴.
8. Κατέστη δὲ διάσημος εἰς τὸν κόσμον, ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν ἕως τὴν Δύσην.
9. Τοῦτο τὸ ἔργο ἐχαροποίησε ὅλους τοὺς φίλους⁵ Ἀλβανούς.
10. Ἡ ὑπηρεσία του (πρὸς τὴν Ἰσλαμικὴν πίστην) ἐξετιμῆθη ἐπίσης ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Προφήτου.
11. Ἐνα φῶς (μία γνῶσις) διαχύθηκε στὸν οὐρανόν, ὁ Χιλιμῆ εἶπε τὴν χρονολογίαν (μᾶλλον ἔγραψε τὸ χρονικόν).

12. Ὁ ντερβίσης Ταλίμπ ἐδημιούργησε (ἀνεξωγογόνησε) τοῦτο τὸ μοναστήρι (τεκέ), λέγοντας «Χού»⁶.

(Χρονολογία ἐγίρας) 1261 = 1845 μ.Χ.

1. Τῆς οἰκογένειας δηλαδὴ τοῦ Μοάμεθ, τῆς θυγατρὸς του Φατιμάς, τοῦ γαμβροῦ του Ἄλῃ, καὶ τῶν ἐγγονῶν του Χασάν καὶ Χουσεῖν.
2. Τὸν Χατζῆ Μπεκτάς Βελῆ (1210—1270) τὸν ἰδρυτὴ τῆς αἰρέσεως τῶν Μπεκτασήδων.
3. Μεγάλος Τοῦρκοι ποιητῆς 1494—1555.
4. Τοῦ Χατζῆ Μπεκτάς Βελῆ.
5. Ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν τὸν Ἄλῃ τὸν γαμπρὸ τοῦ Προφήτου.
6. Αὐτός, ὁ Θεός, τὸ ἄρρητον ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Ἐπιτύμβια ἐπιγραφή τῆς Χαντιτσέ χανούμ

1. Ἀπὸ τὴν πρόσκαιρη ζωὴ, στὸν κόσμον τῆς αἰωνιότητος μετέβη.
2. ἡ ἀειμνήστη, ἡ μακαρίτισσα καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ συγκωρημένη,
3. ἡ (νῦν) κάτοικος τοῦ Παραδείσου,
4. ἡ Χαντιτσέ, θυγατέρα
5. τοῦ Σιαχίν μπέη Ντελθινιώτου,
6. (... σύζυγος;) τοῦ Χαλλῆλ Μεχμέτ.
7. Διὰ τὴν ψυχὴ της (ἃς ἀπαγγελοῦν) ἡ δέση.
8. Ἔτος (ἐγίρας) 1277 = 1861 μ.Χ. τῇ 10ῃ Μουχαρέμ.

Ἐξωτερικὴ κτιτορικὴ ἐπιγραφή τοῦ τουρκικοῦ σχολείου Κάτω Κονίτσας

Ὁ ἰδρυτὴς τοῦ παρόντος, ὡς δημιουργὸς καλῶν ἔργων, ὁ σεῖχης Τουραμπή, ἐπεθύμησε τὴν ἀνίδρυσιν ἐνὸς τοιοῦτου σχολείου.

Τὸ ἀξιώσιμο καὶ ἐνάρετο αὐτὸ πρόσωπο, ἐξ αἰτίας τῆς ἀγαθοεργίας του,

Μᾶς ἐνεθύμησε (χωρὶς τυμπανοκρουσίες) τὴν ἄκρα γενναιοδωρία τοῦ Χατίμ¹.

Ὡ Ριφὰτ (ποιητὰ τῶν παρόντων στίχων), ἀποκαλύπτεις τὴν χρονολογία (τῶν ἐγκαίνιων τοῦ σχολείου) μὲ σκοπὸν νὰ προσελκύσῃς τὴν καλwsύνη τοῦ Θεοῦ².

Αὐτὸς ὁ θαυμάσιος καὶ χαρούμενος τόπος, εἶναι τὸ λίκνον τῆς μαθήσεως καὶ τῆς σπουδῆς.

Ἔτος (ἐγίρας) 1286 = 1869 μ.Χ.

1. Χατίμ Ταί περίφημος ἄραβας ποιητῆς τοῦ ἔκτου μ.Χ. αἰῶνος. Τὸ ὄνομά του ἀποτελεῖ σύμβολον γενναιοδωρίας μεταξὺ τῶν μουσουλμάνων.
2. Ἀσφαλῶς ὑπὲρ τοῦ εὐεργέτου.

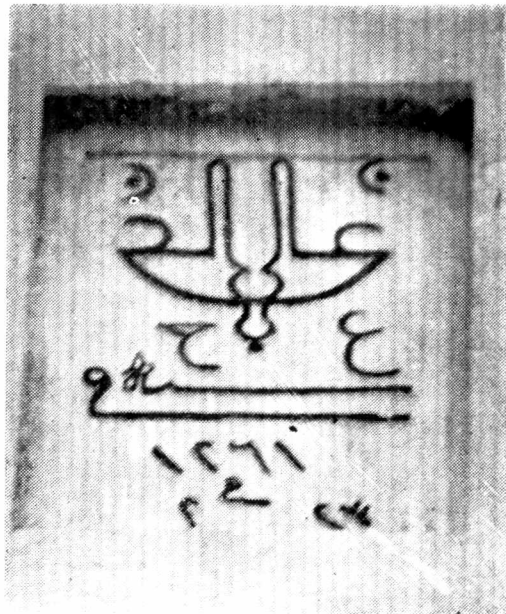
Μία ἐπιγραφή ἐντοιχισμένη στὸν μπεκτασὴ Τεκέ «Μπαμπὰ Χουσέν» Κάτω Κονίτσας

1. Μὲ δωρεά, ἐπιμέλεια καὶ φροντίδα τοῦ Σεῖχη Τουραμπή,
2. ἀνηγέρθη (ἀνεκαινίσθη) τὸ παρὸν σχολεῖο καὶ ἐξεπληρώθη ὁ διακαὴς πόθος καὶ ἡ ἐπιθυμία του.
3. Ἡ γενναιοδωρία, ἡ προσπάθεια καὶ ἡ πράξη τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ προσώπου,

4. πού ἐνήργησε ἀθόρυβα καὶ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, μᾶς ἐνθυμίζει τὸν ὑπερβολικά γενναιοδωρο Χατήμ.

5. Εὐχὴ, παράκληση καὶ ἐπιθυμία τοῦ Ριφάτ (ποιμποῦ τῆς ἐπιγραφῆς) εἶναι

Μία ἐνδιαφέρουσα τυπικὴ ἐπιγραφή (ὑπέρθυρος δεξιὰ) ἐπὶ τῆς οἰκίας Σιαίμβη ἀνω Κονίτης. Τὸ ὄνομα τοῦ τετάρτου Χαλίφης Ἀλῆ ἐγγεγραμμένο συμβατικά. Χρονολογία Ἐγίρας 1261. Χριστιανικὴ 1845. (Σημ. Ὁ Χαλίφης Ἀλῆ ἦταν ἰδρυτὴς τῆς αἰρέσεως τῶν Μπεκτασήδων. Ἡ αἵρεση τῶν μουσουλμάνων Μπεκτασήδων ἦταν διαδεδομένη μεταξὺ τῶν Τουρκαλβανῶν καὶ ὁ Τεκές τῆς Κονίτης «Μπαμπὰ Χουσέν» ξακουστός ὡς ὅλη τὴν Ἡπειρο καὶ Ἀλβανία).

νὰ ἀποθανατιστῇ τὸ ἱστορικὸ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ σχολείου.

6. Τοῦτος ὁ εὐτυχὴς τόπος εἶναι ἡ ἐστία τῶν γραμμάτων καὶ ττῆς σπουδῆς. Ἔτος (ἐγίρας) 1286 = 1869 μ.Χ.

Ἡ παρούσα ἐπιγραφή εἶναι παραλλαγὴ τῆς προηγουμένης. Πιθανὸν ὅτι κατασκευάστηκε πρώτη, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι κακοχαραγμένη καὶ δυσανάγνωστη τοποθετήθηκε στὸν τεκέ καὶ ἔγινε ἄλλη πρὸ καλλιτεχνικὴ γιὰ τὸ σχολεῖο.

Ἐπιγραφή παλαιοῦ ὥρολογίου Κονίτης ἀχρονολόγητη (τῶν μέσων περίπου τοῦ 19ου αἰῶνος)

Ὁ δημιουργὸς τῆς δωρεᾶς καὶ εὐεργέτης, Ἰμπραὶμ Βέν Ζαδές (τίτλος εὐγενείας) (πολὺ δυσανάγνωστος).

Ἐπὶ τῇ ὑπάρχει πάντοτε μία αἰτία δι' ἑκάστον πρᾶγμα (διὰ τὸ κάθε τι).

Δερβίσης Χασάν.

Ἔτος (ἐγίρας)8 (πιθανὸν 1288 = 1871).

Σημειώσεις: Ἡ ἐπιγραφή ἔχει ἵπποστῇ ζημίες ἀπὸ χτυπήματα χλ.π. καὶ μόνον ὁ καθηγητὴς κ. Ὁτουνζέν κατόρθωσε νὰ τὴν ἀναγνώσῃ.

Ἐπιτύμβια ἐπιγραφή ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Τουραμπῆ Γκιουλ Μπαμπὰ, ἡγουμένου τοῦ Μπεχτασή Τεκέ «Μπαμπὰ Χουσέν» Κάτω Κονίτης

(Ὁ ἐνθάδε κείμενος) εἶναι ὁ ὁδηγὸς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, καὶ ἀ-

ληθινός υπηρέτης (οικονόμος) του Θεού.

Τέκνο των απογόνων (της οικογενείας) του Μωάμεθ² είναι ο αγαπημένος του Μουσταφά³.

Ο καλώς γεννηθείς από τον πρωινό ήλιο⁴, και διεισδύσας εις τὰ μυστήρια του Θεού.

Έκοσμήθη με τὰ ἄνθη του φωτός και της αγιότητας⁵· αὐτό είναι τὸ μυστήριον του ἥρωος τούτου⁶. Κατέχει (ὁ ἐνθάδε κείμενος) τὸν στέφανον (στέμμα) του Ἰμάμ, και είναι ὁ λύχνος του λαοῦ τῶν ἐναρέτων (τῶν ἐχόντων καθαρὰν καρδίαν).

Εἶναι⁴ εὐγενής, αγαθός, γενναιόδωρος και ἀνεξίκακος. Ἡ ἀφιξίς του εις τὸν Τεκέ (μοναστήρι) της Κόνιτσας ἐχαροποίησε ὅλον τὸν κόσμον.

Εἶναι ὁ ἅγιος και ἀγωνιστής (της πίστεως) ὁ πλέον ισχυρός, ὁ ὁποῖος ἀπόλαυσε τὴν εὐτυχία νὰ εὐρεθῇ ἐπὶ της ὁδοῦ τὴν ὁποῖαν ἀκολούθησε ὁ Ἀλῆς (ὁ γαμβρός του προφήτου).

Σάχης (ἀνώτατος τίτλος της αἰρέσεως τῶν Μπεκτασήδων) γεννηθείς ὑπὸ τὸν ἀστερισμὸν τῶν ἁγίων.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐγνώρισε πρόοδον και εὐημερίαν ὁ Τεκές⁷· εἶναι ὁ ὁδηγὸς ἐπὶ της ἀληθείας και του δικαίου.

Δέν ὑπάρχει ὁμοίος του εις τὴν ὁδὸν (κανόνα) της θρησκευτικῆς τάξεως⁸.

Ὁ Θεὸς του διεβίβασε τὰ μυστικά του με ἀληθῆ οὐρανίαν κλῆσιν.

Κατενόησεν (αὐτός) τὸ σημεῖον Β⁶, τὴν οὐσίαν του Κορανίου⁷ και τὴν ἰδιωματικὴ (ἀπόκρυφ) γλῶσσα τὴν λεγομένη «Κουσντιλλί»⁸.

Ἐτοῦτος εἶναι ὁ τάφος του Τουραμπή Γκιούλ Μπαμπά (ἀγνοῦ σὰν τριαντάφυλλο), του κατέχοντος μερικὰ ἀπὸ τὰ χίλια και ἕνα προτερήματα του Θεοῦ.

1288 Ρεμπιούλ — Ἀχῆρ (Ἰούλιος 1871).

1. Ἐπίθετο του Προφήτου ποὺ σημαίνει ἐξλεχτός.

2. Μία ἔκφραση προσεχόμενη ἀπὸ ρητὸ του κορανίου.

3. Του γαμβροῦ του Προφήτου Μωάμεθ καὶ τετάρτου Χαλίφου Ἀλῆ.

4. Οἱ μουσουλμάνοι πιστεύουν ὅτι οἱ νεκροὶ ζοῦν ὁλόσωμοι στὸν παράδεισο. Γι' αὐτὸ γίνεται χορήγησις του Ἐνεστώτος στὸν ἐπιτίμβιο, καὶ ὅχι ἀορίστου ἢ παρατατιζοῦ.

5. Του θρησκευτικοῦ δόγματός του, του ὁποῖου εἶναι στυλοβάτης.

6. Τὴν μυστικὴν σημασίαν του πρώτου γράμματος της ἀραβικῆς λέξεως «μιασμέλ» ποὺ σημαίνει ἐπίκλησις του ὀνόματος του Θεοῦ.

7. Δηλαδὴ τὸ «Μενσεβί» τὸ λαμπρὸ ἔργο (ποίημα) του Μεβλανά Σελαχεντίν Ρουμί.

8. Τὴν ἀναφερόμενη στὸ ἔργο «Μαντιζοῦτ» του Φαριντεντίν Ἀτάφ.

ΠΑΝΑΓ. Δ. ΤΖΙΟΒΑ

Η ΕΝΙΑΙΑ ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ*

(Ἀνέκδοτες ἀποφάσεις)

Συνεδρία τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου 1911

ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Σεβασμιότητος τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Κυρίου Κυρίου Γεωργασίου συνήλθον σήμερον τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου 1911 εἰς ταχτικὴν συνεδρίαν τὰ μέλη τῆς Ἑνιαίας Δημογεροντίας Κύριοι Γ' Τζέτζος, Ἀλ. Μέξης, Ἰ. Πισπιρίης, Ξλ. Ζήκος καὶ Κ. Μακρυδήμας, τὴν νόμιμον ἀπαρτίαν ἀποτελοῦντα, παρόντος καὶ τοῦ Γραμματέως¹²⁶ αὐτῆς γ. Α. Λιάσζον καὶ συνδιεσκέφθησαν ἐπὶ τῶν ἐν τῷ πινακίῳ ὑποθέσεων ὡς ἔπεται:

404. ΙΕΡΑΙ ΜΟΝΑΙ ΔΟΥΡΟΥΤΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΡΑΨΙΣΤΗΣ¹²⁷

Ἡ Δημογεροντία, συνεχίζουσα τῆς τελευταίως ληφθείσης ἀποφάσεώς της περὶ τῶν Ἱ. Μονῶν Λουρουῦτης καὶ Περιστερᾶς καὶ τὴν κοινότητα Ραψίστης, ἐνέχρινε

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου, σελ. 1020.

126. Περὶ τῶν Γραμματέων καὶ λοιπῶν ὑπαλλήλων τῆς Δημογεροντίας, καὶ περὶ τῶν καθηκόντων καὶ τῶν προσόντων ποὺ πρέπει νὰ ἔχουν τὸ ἀρθρο 21 παράγραφος ια' τοῦ ἐπαρχιακοῦ κανονισμοῦ γράφει: «Ἡ Ἑνιαία Δημογεροντία διατηρεῖ δύο γραμματεῖς, διεκρινέναι καὶ ζητηρεῖ. Ὁ πρῶτος Γραμματεὺς δεόν νὰ ἔσῃ διπλωματὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς καὶ ἀμέμπτου διαγωγῆς, ὁ δεύτερος ἦτοι ὁ βοηθὸς τοῦ πρῶτου δεόν νὰ ἔσῃ τοῦλάχιστον ἀπολυτήριον γυμνασίον καὶ ὁ διεκρινέναις πτυχιοῦχος τῆς Νομικῆς Σχολῆς καὶ κάτοχος τῆς τουρκικῆς γλώσσης καὶ εἰ δυνατόν καὶ τῆς Γαλλικῆς. Διορίζονται δὲ ἅπαντες ὑπὸ τῆς Ἑνιαίας Δημογεροντίας καὶ τοῦ Μ.Ε. Διζαστηρίου εἰς κοινὴν ἀνεδρίασιν ἀνερχομένην ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ. Οἱ δύο γραμματεῖς συντάσσουσι τὰ πρακτικὰ τῆς Δημογεροντίας καὶ Μ.Ε. Διζαστηρίου καὶ διατηροῦσι τὰ ἐξῆς βιβλία:

- 1) Βιβλίον πρακτικῶν τῆς Ἑνιαίας Δημογεροντίας.
- 2) Βιβλίον πρακτικῶν τοῦ Μ.Ε. Διζαστηρίου.
- 3) Βιβλίον ἀποφάσεων τοῦ Μ.Ε. Διζαστηρίου.
- 4) Βιβλίον τῶν διαθηκῶν καὶ λοιπῶν συμβολαίων.
- 5) Βιβλίον πρωτοκόλλων.
- 6) Βιβλίον Ἀλληλογραφίας καὶ ταχυρίων.

Ὁ μισθὸς τοῦ διεκρινέναις, τῶν γραμματέων καὶ τοῦ ζητητοῦς ὁριζόμενος ὑπὸ τῆς Ἑνιαίας Δημογεροντίας, πληρώνεται ἀνελλιπῶς ὑπὸ τοῦ ταμίου, ἅπαντες δὲ ὑποχρεοῦνται νὰ ἐργάζονται καθημερινῶς καὶ ἀόκνως ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει, ἄλλως κατόπιν ἐπιλήξεων παύονται».

127. Ἡ ἀπόφασις αὕτη εἶναι συνέχεια τῆς ὑπ' ἀριθ. 383 ἀποφάσεως τῆς Δημογεροντίας.

τὰ ἐξῆς: 1) Παύονται¹²⁸ τοῦ ἀξιώματος τῶν ἐφοροεπιτρόπων Ραφίστης οἱ Νάκος Ζώης, Θεόδωρος Μίχος καὶ Ἀναστ. Μπαλτογιάννης ὡς πρωταίτιοι καὶ ὑποκινηταὶ τῆς ἐπεμβάσεως κατοίκων Ραφίστης εἰς τὰς ἐνοικιασθεῖσας γαίας τῶν Μονῶν Λουρουῦτης καὶ Περιστερᾶς καὶ συνεπῶς τῆς καταστροφῆς αὐτῶν. 2) Νὰ ἐκδοθῇ φρικτὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον¹²⁹ κατὰ τὸν παυθέντων τοῦτων ἐφοροεπιτρόπων Νάκου Ζώη, Θεοδόφρου Μίχου καὶ Ἀναστ. Μπαλτογιάννη ὡς λαβόντων τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἐξακολουθούντων, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας συστάσεις, νουθεσίας καὶ διαταγὰς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, εἰς τὴν ἐπέμβασιν ταύτην καὶ καταστροφὴν τῶν γαιῶν τῶν ἐν λόγῳ Μονῶν ὅλως αὐθαιρέτως καὶ παρανόμως. 3) Νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ ἐκδοθησόμενον κατ' αὐτῶν ἐπιτίμιον τὴν προσεχῇ Κυριακῇ εἰς τὰς ἐνταῦθα Ἱ. Ἐκκλησίας, εἰς Ραφίσταν καὶ εἰς τὰ κρυώτερα χωρία τῆς ἐπαρχίας. 4) Νὰ ἐγεροθῇ κατ' αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐκ Ραφίστης ζημιούντων τὰς Μονὰς ταύτας καὶ τὰς γαίας τῶν ποινικῇ ἀγωγῇ τὴν προσεχῇ Λευτέραν διωρίσθῃ δὲ πρὸς τοῦτο ἀντιπερόστος τῆς Δημογεροντίας καὶ τῶν ἐν λόγῳ Μονῶν ὁ ἐκ τῶν μελῶν κ. Εὐθύμιος Ζήκος, ὅστις συνεπῶς θὰ διορίσῃ καὶ τοὺς πληρεξουσίους διζηγούρους διὰ τὴν ἀγωγὴν δικηγόροι πρὸς τοῦτο ὁρίζονται οἱ κ. Ἀθαν. Στούτης καὶ Εὐάγγελος Χατζῆς. 5) Νὰ προσκληθῇ καὶ ὁ διδάσκαλος Ραφίστης, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ γνωστοποιηθῇ ὅτι δὲν ἀναγνωρίζεται παρὰ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ἐνόσω φέρει συμβόλαιον τῶν παυθέντων ἐφοροεπιτρόπων¹³⁰. 6) Νὰ ἐκκαθαρισθῇ ὁ ἰδιαιτέρος λογαριασμὸς τοῦ Ἀναστ. Μπαλτογιάννη περὶ τοῦ αὐθαιρέτως παρ' αὐτοῦ κατεχομένου Χανίου τῆς Μονῆς Λουρουῦτης ἐν Ραφίστῃ καὶ ληφθῶσιν ἐναντίον του δικαστικὰ μέτρα πρὸς τοῦτο καὶ πρὸς ἔξωσιν του ἐκ τοῦ χανίου καὶ 7) Νὰ ἐξετασθῇ ἐὰν πράγματι ὡς καταγγέλλει ὁ ἐν λόγῳ Ἀν. Μπαλτογιάννης καὶ τινες, ἐκ Σανδοβίτης ἔχουσι τὸ ὥτα τῶν ἀπολυμένα εἰς τὸν κισλὸν τῆς Μονῆς Λουρουῦτης, ἵνα καὶ κατ' αὐτῶν ληφθῶσιν τὰ αὐτὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ δικαστικὰ μέτρα. Μεθ' ὃ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 20ῇ Ὀκτωβρίου 1911

Ὁ Πρόεδρος Τ.Τ.

Ὁ Γραμματεὺς Τ.Τ.

Τὰ Μέλη ὑπογραφαὶ (2) Πισπιρῆς, Ζήκος

Συνεδρία τῆς 27ης Ὀκτωβρίου 1911

ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τῆς Α. Σεβασμιότητος τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Κυρίου Κυρίου Γερβασίου, συνήλθον εἰς τακτικὴν συνεδρίαν σήμερον τὴν 27ην

128. Ἡ παύσις τῶν ἐφοροεπιτρόπων Ραφίστας εἶναι ἐφαρμογὴ τοῦ ἄρθρου 24 τοῦ ἐπαρχιακοῦ κανονισμοῦ τοῦ ἔτους 1909. Τὸ ἄρθρον 24 εἶναι τόσο σαφὲ καὶ διαφωτιστικόν, πᾶνω στίς ποινὲς ποὺ ἐπιβάλλονται στοὺς ἐφοροεπιτρόπους τῶν Κοινοτήτων, σχετικὰ μὲ τὴν ἀποκίνησιν ἐλαιοσθίων γιὰ τὴν ἐνοικίασιν τῆς περιουσίας τῶν Μονῶν ποὺ θὰ τὸ παραθέσωμεν στὸ σημείον ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει. Γράφει λοιπὸν τὸ 24 ἄρθρον, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα: «Πᾶσα δὲ ἐμίσθωσις ἀνεῖν ἐπιζυγώσεως τῆς Ἑνιαίας διοικητικῆς δημογεροντίας τυγχάνει ἄκυρος καὶ οἱ διενεργήσαντες τοιοῦτον ἐφοροεπιτροπὸι παύονται καὶ στεροῦνται τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων διὰ μίαν τριετίαν».

129. ΕΠΙΤΙΜΙΟΝ: Εἶναι ποινὴ ποὺ ἐπιβάλλεται ἀπὸ κληρικὸν μὲ τὴν ἰδιότητά του ὡς πνευματικοῦ πατέρα στοὺς πιστοὺς του γιὰ θεορατείας ἀπὸ ψυχικὰς ἀσθενείας. Τέτοια ἐπιτίμια θεωροῦνται ἡ νηστεία, ἡ προσεχὴ, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ διανομὴ μέρους τῆς περιουσίας εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἡ προσοχὴν ἐν ἱερῶν τόπων καὶ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν θεῖαν κοινωνίαν γιὰ καθωρισμένο χρονικὸ διάστημα (ἐγγ. Λαρούς σ. 732, τόμος Β').

130. Μὲ τὴν παύσιν τῶν ἐφοροεπιτρόπων κατ' ἐφαρμογὴν καὶ πάλι τοῦ ἄρθρου 24 τοῦ ἐπαρχιακοῦ κανονισμοῦ παύει νὰ ἔχει ἰσχὺν κάθε πράξις τους, ἄσχετα καὶ ἂν αὐτὴ ἔγινε σὲ προγενέστερον χρόνον.

Ἰουλίου 1911 τὰ μέλη τῆς Ἑταιρίας Δημογεροντίας, συγχείμενα ἐκ τῶν Κυρίων Κ. Λόνου, Ἰ. Πισπιρῆ, Γ. Τζέτζου, Κ. Μαζουδῆμα καὶ Ε. Ζήκου, τὴν νόμιμον ἀπαρτίαν ἀποτελοῦντα, παρόντος καὶ τοῦ Γραμματέως αὐτῆς κ. Α. Λιάσον καὶ διεσκέφθησαν ἐπὶ τῶν ἐν τῇ πινακίᾳ ὑποθέσεων ὡς ἔπεται:

405. ΑΓΟΡΑ ΒΙΒΛΙΩΝ ΔΙΑ 5 ΠΤΩΧΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΖΩΡΙΣΤΗΣ

Συνεπεῖα αἰτήσεων ὑπὸ χρονολ. 9 τρέχοντος τῶν ἐφοροεπιτρόπων Ζωρίστη ἐνεκρίθη ἡ συμφώνως τῇ σχετικῇ σημειώσει καὶ διαπίνειαι τοῦ ταμείου τῆς Δημογεροντίας ἀγορὰ βιβλίων διὰ 5 ἀπόρους μαθητὰς τοῦ χωρίου τούτου ἀξίας ἐκ γροσίων ἐξήκοντα (ἀρ. 60).

406. ΤΕΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ¹³¹

Ἐπειδὴ παρῆλθεν ἄνευ ἀποτελέσματος ἡ 150ήμερος προθεσμία, ἣτις ἐδόθη συμφώνως τῇ σχετικῇ ἀποφάσει τῆς Δημογεροντίας, εἰς τοὺς κ. Γ. Τζαβέλλαν, πρόεδρον τοῦ τέως Ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ Συλλόγου καὶ τὸν ταμίαν αὐτοῦ κ. Φ. Κωνσταντινίδην διὰ νὰ συμμορφωθῶσι μὲ τὸ 32ον ἄρθρον τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Συλλόγου τούτου, ἐνεκρίθη ὅπως καὶ αὐθις ὑπομνησθῇ τοῖς ῥηθεῖσιν ἵνα ἀμέσως καὶ ὀρισμένως συμμορφωθῶσι μὲ τὴν ἀπόφασιν ταύτην.

407. ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΤΣΟΛΑΚΗ

Ἐνεκρίθη ὅπως μελετηθῇ ἡ διαθήκη τῆς Ἀγγελικῆς Εὐστ. Τσολάκη ἵνα διακανονισθῇ ἡ διοίκησις καὶ διαχείρισις τοῦ ὑπὲρ τῆς Κοινότητος Νεγὰδων κληροδοτήματος Ἀγγελικῆς Τσολάκη τούτου ἐνεκεν ἀναβάλλεται ἡ διατέπωσις τοῦ τελευταίου σχετικοῦ πρακτικοῦ¹³² περὶ τῆς ὁμολογίας τῶν 180.000 δραχμῶν τοῦ κληροδοτήματος τούτου.

408. ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΑΙ ΣΙΑΤΗΡΗΣ ΚΑΙ ΓΡΑΒΑΝΗΣ

Ἐνεκρίθη ἡ ἐκ τῶν παρὰ τῇ Τραπεζῇ Ἀθηνῶν χρημάτων τῶν Πασχαλείων κληροδοτημάτων καταβολὴ γροσίων ἐννεακοσίων τριακοντα ἐννέα (ἀρ. 939) εἰς τοὺς βιβλιοπώλας Σιατήρην καὶ Γραβάνην, ὅτινα ἔχουσι λαμβάνειν παρὰ τῆς Κοινότητος Κατεσόδου ἐκ βιβλίων ἀγορασθέντων κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1910—1911.

409. ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ

Συμφώνως τῇ σχετικῇ ἀποφάσει τῆς Δημογεροντίας προσῆλθον οἱ ἐκ τοῦ χωρίου Πρωτόπαπα Σπυρίδων Τσιμογιάννης καὶ Λάμπρος Μασήκας, οἵτινες δυνάμει τῆς ὑπὸ χρονολ. 28 7) 6)ρίου ἐν. ἔτους αἰτήσεως τοῦ ἐφοροταμίου τοῦ χωρίου τούτου προσκαλοῦνται διὰ τὴν καταβολὴν τοῦ χρέους ὅπερ ὀφείλουν διὰ γραμματίων¹³³ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου οἱ πατέρες των. Παρατηρήθησαν καὶ

131. Ἡ ἀπόφασις αὕτη εἶναι συνέχεια τῆς ὑπ' ἀριθ. 381 ἀποφάσεως.

132. Ἡ ἀπόφασις αὕτη εἶναι συνέχεια τῆς ὑπ' ἀριθ. 397 ἀποφάσεως.

133. Τὸ Γραμματίον εἶχε τὸν ἐξῆς τύπον ἀπὸ ἑνα πον ἔπρεσε στὰ χέρια μου ἀπὸ τὸ Ἀνέκδοτο Ἀρχεῖο τοῦ Θανάση Τσεκούρα καὶ ἔχει ἡμερομηνία σένταξης τὴν 27 Μαρτίου 1913.

Γραμματίον διὰ λίφ. Ὅθ. τριακοντα ἀριθ. 30

Μεθ' ἡμέρας δέκα πέντε ἀριθ. 15 ἀπὸ σήμερον θέλομεν πληρώσει οἱ ὑποκατανομέ-

τὰ σχετικὰ γραμμάτια ἐκ τῶν ὁποίων ἐν ὑπὸ χρονολ. 20 Ἀπριλίου 1877 ἐκ λιρῶν Ὁθωμ. ὀγδοήκοντα τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ἀποθανόντος Χριστοδοῦλου Τζιμογιάννη. πατρὸς τοῦ ρηθέντος Σπυρίδωνος Τζιμογιάννη. ἐν ἐκ λιρῶν¹³⁴ 33 τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ἰδίου ὑπὸ χρονολ. 28 8)βρίου 1886 καὶ ἐν ὑπὸ χρονολ. 20 Φεβρουαρίου 1876 ἐκ λιρῶν ὀθωμ. 6¹² τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Ζήση Μαντζίκα. πατρὸς τοῦ ρηθέντος Λάμπρου Μαντζίκα. Μεθ' ὃ οἱ ρηθέντες Λάμπρος Μαντζίκας καὶ Σπυρίδων Τζιμογιάννης ἰσχυρίσθησαν ὅτι τὰ χρέη ταῦτα τῶν πατέρων τῶν ἐπληρώθησαν πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐκ τούτου ὁ μὲν Λάμπρος Μαντζίκας ἐδήλωσεν ὅτι ὁ πατὴρ του ζῇ καὶ δύνата νὰ ὁρκισθῇ διὰ τοῦτο. Ἡ Δημογεροντία ἐνέκρινεν τὰ ἑξῆς: 1) Νὰ προσκληθῇ ὁ Ζήσης Μαντζίκας καὶ νὰ ὁρκισθῇ¹³⁵ ἐὰν ἐξωφλήσῃ τὸ χρέος του. 2) Νὰ ἐρωτηθῶσιν οἱ Ἱερεῖς τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου Αἰδ. παπᾶ Παῦλος καὶ παπᾶ - Κωνσταντῖνος εἰς διαταγὴν τῶν ὁποίων καὶ λογ)σιμὸν τῆς ἐκκλησίας εἶναι ἐκδεδομένα τὰ δύο γραμμάτια τοῦ Χριστοδοῦλου Τζιμογιάννη. ἐὰν ἐξωφλήθῃ τὸ χρέος τοῦτο ἢ ὄχι. 3) Νὰ προσκληθῇ ὁ ἔτερος ὀφειλέτης εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην Ἰωάννης Κακαβίτσας ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου διὰ νὰ ἐρωτηθῇ διὰ τὸ χρέος του ἐκ λιρῶν τριῶν διὰ γραμματίου ὑπὸ χρονολ. 9 Μαρτίου 1893. Τέλος, σημειώ-
νων τῷ ὑπὸ χρονολ. 7 τρέχοντος καὶ ὑπ' ἀριθ. 1042 αἰτήσῃ τῶν δύο κατοί-
κων τοῦ χωρίου Προτόπατα Εὐαγ. Τζιμογιάννη καὶ 0. Ξυνοῦ. ἐνεκρίθη ὅπως ὁ
ταμίας τῆς Ἀδελφότητος τοῦ χωρίου τούτου Ἰωάννης Τζιμογιάννης προσαγάγῃ
τοὺς λογαριασμοὺς του τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων τῆς Ἀδελφότητος ταύτης εἰς τὴν
Πρωτοσυγκελλίαν ἔνθα νὰ προσέλθωσιν οἱ δύο ρηθέντες ὥς καὶ ὁ ποσέδρος τῆς
Ἀδελφότητος ἵνα παρατηρήσωσι τοὺς λογαριασμοὺς ἐφ' ὧν νὰ ἐπιφέρωσι τὰς πε-
ρατηρήσεις των διὰ τὰ περαιτέρω.

410. ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΣΕΡΒΙΑΝΩΝ

Ὁ Β. Κασούμης. ἐνοικιαστὴς τοῦ ἐν κανλὶ - Τσεσμὲ Ἰωαννίνων μαγαζιείου

νοι τῇ διαταγῇ τοῦ κυρ. Ἀθανασίου Α. Τσεκούρα ἀλληλεγγύως τὰς ἄνω λίρ. Ὁθωμ.
τριάκοντα ἀριθ. (30), τὰς ὁποίας ἐλάβομεν παρὰ τοῦ ἰδίου εἰς μετρητὰ καὶ εἰς ἔνδειξιν

πέντε ὑπογραφαὶ	πρὸς ἐμὲ τὸν ἰδιον	Ἰωάννινα 17η Μαρτίου 1913
τοιοῦται	πληρωτέας ἐνταῦθα	Γραμματόσημον τοιοῦτο
	Β. Βαζάλης μαρτυρῶ	Ἀπὸ ὑπογραφαὶ τοιοῦται
	Χ. Ζώης μαρτυρῶ	(Ἀνέκδοτο Ἀρχεῖο ΘΑΝΑΣΗ ΤΣΕΚΟΥΡΑ)

134. ΛΙΡΑ: Εἶναι νόμισμα ἀπὸ χρυσὸ καὶ ἔχει διαφορετικὴ ἀξία ἀπὸ τόπο σὲ τόπο. Λίρα εἶ-
ναι δυνατόν νὰ εἶναι καὶ χαρτονόμισμα ἴσης ἀξίας. Ἡ λέξις λίρα προέρχεται ἀπὸ τὴν
λίβρα (μέτρο βάρους) γιατί τὰ πρῶτα νομίσματα ἦταν συνδεμένα μὲ τὰ μέτρα βάρους
ποῦ ἦταν σὲ χρῆσιν. Ἀπὸ τὴν αὐτὴ εἰς προέρχονται καὶ οἱ λέξεις λέφ (Ρουμανία), λέ-
βα (Βουλγαρία) καὶ λίρα (Τουρκία). Ἡ λίρα Τουρκίας ποῦ σὲ πολλὰς ἀποφάσεις τῆς
Ἐνιαίας Δημογεροντίας συναντήσαμε, συμβολίζεται μὲ £ Τα καὶ ὑποδιαφέτῃ σὲ 100
γρόσια. (Ἐγκ. Πάπυρος - Λαρούς, τόμος 9 σ. 451).

135. Ὁ ὄρκος ἐνώπιον τῆς Ἐνιαίας Δημογεροντίας εἶναι παντόσημος μὲ τὸν ὄρκο ἐνώπιον
παντὸς Δικαστηρίου ἢ σημασίας τῆς λέξεως εἶναι μεγάλη. Εἶναι ὁ ὄρκος διαβεβαίωση
γὰ τὴν ἀλήθεια ἢ ἀναλήθεια παντὸς γεγονότος. Στὴν περίπτωσίν μας ὁ ὄρκος εἶναι
δικαστικὸς, ἐπειδὴ ἐπιβάλλεται αὐτεπάγγελτα ἀπὸ τὸ δικαστήριον, καὶ ἡ Δημογεροντία
ἔχει ἀρμοδιότητες τέτοιες. Σὲ προέκταση ἐπειδὴ πρόκειται γὰρ χριστιανικὸ καὶ μάλι-
στα ἐκκλησιαστικὸ ὄργανον, ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐπιτρέπει τὸν ὄρκο μόνον σὲ ἐξαι-
ρετικὰς περιπτώσεις γὰρ τὴν δεβαίωση τῆς ἀλήθειας, καὶ ἀπαγορεύει ρητὰ τὴν ἐπι-
ορκίαν. (Ἐγκ. ΠΑΠΥΡΟΣ ΛΑΡΟΥΣ, τόμος 10, σελ. 880).

τῆς ἐκκλησίας Ἀγίας Παρασκευῆς Σερβιανῶν, κατέθεσεν εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Δημογεροντίας πέντε καὶ ἥμισυ (ἀρ. 5¹²) ναπολεόνια ἔναντι τοῦ ἐνοικίου τοῦ τρέχοντος ἔτους.

411. Ι. ΜΟΝΑΙ ΔΟΥΡΟΥΤΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ ΛΙΟΚΟΥ ΠΑΠΑ - ΓΕΩΡΓΙΟΣ¹³⁶

Προσελθὼν ὁ ἐφημέριος τοῦ χωρίου Λιόκου Αἰδ. παπᾶ - Γεώργιος κατέθεσε τὰ ἑξῆς ἀφορῶντα τὰς Ἱ. Μονὰς Λουρουῦτης καὶ Περιστερᾶς. Ὅτι ὁ τέως τοποτηρητὴς τὸν Ἱ. Μονὼν Λουρουῦτης καὶ Περιστερᾶς Αἰδ. παπᾶ - Γιάννης ὠθεῖ ἀνέκαθεν καὶ δὴ ἐσχάτως τοὺς Ρωμιστινοὺς νὰ ἐπεμβαίνουσιν εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Περιστερᾶς καὶ βλάβωσι τὰς γαῖας τῆς ἀντελήφθη τὸ τριοῦτον καὶ ἤκουσε παρὰ διαφόρων προσώπων καὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅστις εἶναι ποιμὴν εἰς τὸν Ἀναστ. Μπαλτογιάννην, ὅτι ἡ Κοινότης Ρωμιστῆς συμβουλεύομένη πάντοτε παρὰ τοῦ παπᾶ - Γιάννη ἔχει βλάβεις νὰ ἐπιτύχῃ τὸν χωρισμὸν τῆς Μονῆς Περιστερᾶς ἀπὸ τῆς Μονῆς Λουρουῦτης καὶ διενθύνει ταύτην μόνη τῆς ἡ Κοινότης Ρωμιστῆς ὅπως ἔπραξε τοῦτο καὶ διὰ τὴν Ἱ. Μονὴν Ἀγίας Μαρίνης. ἣν κατέλαβεν ἡ Κοινότης αὕτη, ἐνῷ ἦν παράρτημα τῆς Ἱ. Μονῆς Λουρουῦτης, ὅτι πολλάκις ἤκουσε τὸν παπᾶ - Γιάννη νὰ ἀπειλῇ τὰ ἄλλα περὶ οὐα χωρία τῶν ἐν λόγῳ Μονῶν νὰ ὑπακούουσιν εἰς τοὺς Ρωμιστινοὺς διὰ πᾶν ζήτημα ἀφορῶν τὰς Μονὰς ταύτας ἐπὶ ἀπειλῇ ὅτι ἐν ἀντιδράσει ἡ Κοινότης αὕτη θὰ εἴπῃ ὅτι αἱ γαῖαι τῆς Μονῆς Περιστερᾶς εἶναι τοῦ Χαϊριτὴν Πασῶ καὶ τέλος ὅτι τὴν μεγαλυτέραν ζημίαν εἰς τὸν κισλὸν ἐπέφερον ἐσχάτως οἱ Ρωμιστινοὶ ἐνῷ ἐκ τῶν ἄλλων χωρίων ἀπεσφύρησαν ἀμέσως ὅσοι τυχὼν εἶχον τὰ ῥῶα τῶν εἰς τὸν κισλὸν¹³⁷ Λουρουῦτης.

Μεθ' ὃ ἐλήθη ἡ συνεδρία.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 27ῃ Ὀκτωβρίου 1911

Ὁ Πρόεδρος Τ.Τ.

Ὁ Γραμματεὺς Τ.Τ.

Τὰ Μέλη (3) ὑπογραφαὶ Λόνου, Πισπιρῆς, Ζήζου

Συνεδρία τῆς 28ῆς Ὀκτωβρίου 1911

ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Σεβασμιότητος τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Κυρίου Κυρίου Γεωρασίου συνήλθον εἰς τακτικὴν συνεδρίαν σήμερον τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1911 τὰ μέλη τῆς Ἐνιαίας Δημογεροντίας συγκαείμενα ἐκ τῶν Κυρίων Κ. Λόνου, Ἱ. Πισπιρῆ, Γ. Τζέτζου, Ε. Ζήζου καὶ Κ. Μαζουδῆμα τὴν νόμιμον ἀπαρτίαν ἀποτελοῦντα, παρόντος καὶ τοῦ Γραμματέως αὐτῆς κ. Α. Λιάζου, καὶ συνεδριάζοντες ἐπὶ τῶν ἐν τῷ πινακίῳ ὑποθέσεων ὡς ἔπεται:

136. Στὴν ἀπόφαση περιγράφονται τὰ αἷτια ποὺ ἐδήγησαν στὰ ἐπεισόδια τοῦ χωρίου Ρωμιστῆς. Τὸ πραγματικὸν αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ συσχετισθῇ μὲ τὸ ἴπ' ἀριθ. 404. Τὸ συμπέρασμα βγαίνει ἀδιάσπαστον. Ἡ ἐκκλησία προσπαθεῖ νὰ φυλάξῃ τὴν περιουσίαν της, καὶ οἱ κοινότητες νὰ τὴν γάνουν ζητῆμα της. Οἱ χωροὶ ὅμως εἶναι δύσκολοι. Ἄξιο γὰρ περὶ φερεῖας εἶναι καὶ τὸ γεγονὸς πὺς καὶ σήμερον τὸ ἴδιον γίνεται. Ἡ ἐκκλησία ἔχει ἀμείωτῃ τὴν μεγάλην περιουσίαν της.

137. ΚΙΣΛΑΣ: Εἶναι λέξις τουρκικὴ καὶ σημαίνει λιβάδι. Ἡ ἐρμηνεία αὐτῇ μοῦ δόθηκε ἀπὸ τὴν δάμω μου Πανάγιω, ποὺ ἐπὶ σειρά ἐτῶν ἐργάστηκε στὰ κτήματα αὐτὰ σὺν ζούλῃγος.

412. ΤΕΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ¹³⁸

Ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης ἐδήλωσεν ὅτι προσελθόντες οἱ Γ'. Τζαβέλλας, πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου καὶ ὁ ταμίης αὐτοῦ κ. Φ. Κωνσταντινίδης ἀνεκοίνωσαν Αὐτῇ ὅτι ἂν καὶ καταβάλλουνσι πᾶσαν προσπάθειαν ὥπως συμμορφωθῶσιν ἐγκαιρῶς μετὰ τὸ 32ον ἄρθρον τοῦ καταστατικοῦ τοῦ ἐν λόγῳ Συλλόγου, ἥτοι νὰ περισυνέξωσι τὴν διὰ τὸ τυπογραφεῖον τῆς ἐνταῦθα ἐφημερίδος «Ἡπειρος» διατεθεῖσαν χρηματικὴν περιουσίαν τοῦ Συλλόγου, οὐχ ἥτιον καὶ ἡ Δημογεροντία εἶναι ἐλευθέρᾳ καὶ προῶν εἰς τὴν ἐκποίησιν τοῦ πειστηρίου τοῦ ἐν λόγῳ τυπογραφείου. Ἡ Δημογεροντία ἐνέκρινεν ὥπως πωληθῇ δι' αὐτῆς τὸ ἐν λόγῳ πειστηριον καὶ τὰ στοιχεῖα διὰ πλειοδοσίας, ἐκ δὲ τοῦ ἀντιτίμου νὰ πληρωθῶσιν συμμέτρως ὅλοι οἱ χρηματοδότηι πρός τοῦτο δὲ νὰ προσκληθῶσιν οἱ κ. Γ'. Τζαβέλλας καὶ Φ. Κωνσταντινίδης. Ὁ κ. Γ. Πισπιῶης ἡρνήθη πηγή¹³⁹.

413. ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΡΑΨΙΣΤΗΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ Ι. ΜΟΝΩΝ ΔΟΥΡΟΥΤΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΣ¹⁴⁰

Ἀπερρίφθη ἡ ὑπὸ χρονολ. σημερινὴν καὶ ἀρ. πρωτ. 1052 αἰτησις κατοίκων τινῶν τῆς Κοινότητος Ραψίστης, δι' ἧς ἐξαιτοῦνται τὸν χωρισμὸν τῆς Μονῆς Περιστερᾶς ἀπὸ τῆς Μονῆς Δουρουῦτης, καθότι ἐπογράφονται ἐν αὐτῇ καὶ οἱ ἀφωρισμένοι ἐκ Ραψίστης καὶ συνάμα δὲν ὀρίζονται σαφῶς τί θέλουνσιν.

414. ΠΑΚΤΩΤΑΙ ΛΙΘΙΝΟΥ ΚΑΙ Ι. ΜΟΝΗ ΠΑΤΕΡΩΝ

1) Προσελθόντες οἱ ἐκ Λιθίνου πακτωταὶ τῶν γαιῶν τῆς Ἱ. Μονῆς πατέρων Κ. Μωραΐτης καὶ Στ. Θεμελῆς ἐδήλωσαν ὅτι οἱ κάτοικοι Λιθίνου δὲν δίδουνσι τὸ γεώμορον ὅπερ ἀνέροχεται περίπου εἰς 105 ταγάρια¹⁴¹, ὅπερ μένει εἰς τὴν Μονὴν Πατέρων καὶ ἐξητήσαντο ἵνα σταλῇ ἄνθρωπος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, ἵνα περιυλάβῃ αὐτὸ ἐκ τῆς Μονῆς καὶ τὸ παραδώσῃ εἰς αὐτοὺς, συνάμα δὲ διὰ διαταγῆς διαταχθῇ καὶ ἡ Κοινότης Κοντρουλάδων νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ γεώμορον. 2) Ἀνε-

138. Ἡ ἀπόφασις εἶναι συνέχεια τῆς ἐπ' ἀριθ. 381 καὶ 406 ἀποφάσεως.

139. Ὁ κ. Ἰωάννης Πισπιῶης ἦταν μέλος τοῦ Α.Σ. τοῦ Πολιτικοῦ Συνδέσμου, ποῦ ἐπαιξε σημαντικὸ ρόλο στὴν πόλιν, γιατί στὴν οὐσία ἦταν παραγγέλων τῆς Ἀγῆς Δύναμης τοῦ Κομιτάτου. Ὁ Σύλλογος αὐτὸς κατόρθωσε νὰ τοποθετήσῃ μέλη του στὴν Διοίκηση τῶν κοινῶν. Ὁ Πελλερεν σὲ φύλλο τῆς Ἡπειροῦ γράφει παρακλητικὸ ἄρθρον πρὸς τὸν πρωτοσύγγελλο Πανάρετο νὰ μὴν ἐκποιηθῇ ἡ περιουσία τοῦ Συλλόγου. Σὰν μέλος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Πισπιῶης ἀρνήθηκε νὰ πηγήσει.

140. Εἶναι συνέχεια προγενέστερης ἀποφάσεως γιὰ τὸ θέμα Ραψίστης. "Ἄν κατὰξομεν τὸ αἰτιολογικὸν τῆς ἀπόρριψης τῆς αἰτήσεως τῶν κατοίκων τῆς Λαψίστας, θὰ διαπιστώσουμε πέρα ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία πὼς τιμωρημένος πολίτης δὲν ἔχει κανένα δικαίωμα, οὔτε νὰ αἰτήσῃ καὶ οὔτε καὶ νὰ διαμαρτυρηθῇ. Ὅσον ἀφορᾷ γιὰ μεταβίβαση ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας στὴν Κοινότητα, αὐτὴ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ γίνῃ χωρὶς ἀπόφαση τῆς Δημογεροντίας. Στοιὺς χωροὺς ἐκείνους τὰ πράγματα ἦταν δύσκολα, καὶ ἡ ἐκκλησία φύλαγε τὴν περιουσίαν της σὰν ζόφον ὀφθαλμοῦ. Σὲ προγενέστερες σημειώσεις μου ἀναφέρω σχετικὰ γιὰ τὴν βασιλικὴν γῆ καὶ τὴν φύλαξίν της ἀπὸ τοὺς τσιγλινάδες.

141. ΤΑΓΑΡΙΟΝ: Εἶναι σακκίδιον ἀπὸ χονδρὸ μάλλινον πολύχρομον ὕφασμα ἐγχρώας παραγωγῆς, ποῦ ἔφορχαν μέσα τὴν σοδειά. Τὸ ταγάρι ἀποτελοῦσε μέτρο γιὰ τοὺς ξηρὸς καρποὺς καὶ τὰ γεννήματα. (Εἰγ. Πάπυρος Λαρούς, σ. 214, τόμος 12).

γνώσθῃ καὶ ἡ ὑπὸ χρονολ. 18 τρέχοντος ἀπάντησις τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς Μονῆς Πατέρων παπᾶ - Ἠλία, διὰ τῆς ὁποίας καθίσταται γνωστὸν ὅτι οἱ κάτοικοι Λιθίνου, εἰς οὓς ἀνεκοίνωσε τὴν διαταγὴν τῆς Α. Σεβασμιότητος ἵνα δώσωσι τὸ γεώμορον εἰς τοὺς πακτωτάς, τῷ ἀπήντησαν διὰ τοῦ ὑπὸ χρονολ. 15 τρέχοντος ἐγγράφου τὸν ὅπερ ἐγκλείει ὅτι ἀρνοῦνται νὰ πράξωσι τοῦτο καθότι δὲν τοὺς ἀναγνωρίζουσι τοὺς πακτωτάς ἐκ Λιθίνου καὶ δὲν ἔχουσιν εἰς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνην καὶ ὅτι ἐννοοῦσιν τὸ γεώμορον κοινοτικόν, διὰ λογαριασμὸν τῆς ἐγένετο ἡ πᾶκωσις, ὑπόσχονται δὲ νὰ πληρώσωσιν εἰς τὴν διορίαν καὶ συμφώνως τοῖς πρακτικοῖς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως. Ἡ Λημογεροντία πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν πραγμάτων ἀπεφάσισε τὰ ἑξῆς: 1) Νὰ δώσῃ διαταγὴν εἰς τὴν Κοινότητα Κοντρονιάδων ἵνα δώσῃ τὸ γεώμορον καὶ εἰς τοὺς τέσσαρας πακτωτάς ἥτοι εἰς τοὺς ἐκ Λιθίνου δύο πακτωταὶ δώσωσιν ἐνυπογράφως κατάλογον ἀκριβῆ τῶν κατοίκων Λιθίνου οἵτινες δὲν ἔδωσαν τὸ γεώμορον καὶ τὸ ποσὸν αὐτοῦ ἵνα τοῦτο εἰσπραχθῇ καταλλήλως¹⁴² καὶ ὑπολογισθῇ ἡ ἀξία του εἰς τὸ ὀφειλόμενον παρὰ τῶν πακτωτῶν μίσθωμα καὶ 2) Νὰ ὑποσχεθῶσιν οἱ ἐκ Λιθίνου ὅτι ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω γεωμόρου, ὅπερ τοῖς κατακρατεῖται παρὰ τῆς κοινότητος Λιθίνου, δὲν ἔχουσιν ἄλλην ἀπαίτησιν καὶ συνεπῶς νὰ πληρώσωσι τακτικῶς τὰς δόσεις τοῦ μισθώματος.

415. ΑΙΤΗΣΙΣ ΖΗΣΗ ΜΙΧΑ

Συνεπεῖα αἰτήσεως ὑπὸ χρονολ. σημερινὴν τοῦ ἐκ Βωβούσης Ζήση Μήχα ἐνεκρίθη ὅπως τῷ χορηγηθῶσι λόγῳ συνδρομῆς ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς του καὶ τῶν ἀνηλίκων τέκνων τῆς δύο μεντζήτια ἐκ τῶν ὑπὲρ τῶν φυλακισμένων¹⁴³ χορημάτων.

142. Ἡ εἰσπραξις γινόταν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν αἰσθητῶν ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν, ποὺ ἂν δὲν ἔφεραν ἀποτέλεσμα, τότε καὶ μόνο τὸ Μητροπολιτικὸ Δικαστήριον εἶχε τὸ λόγο.

143. Ὁ κανονισμὸς πόλεως καὶ ἐπαρχίας δὲν ἀναφέρει πούθενά ταμεῖο ὑπὲρ τῶν φυλακισμένων. Ὁ Ἄλ. Λειβαδέας, ἡ πῶ ἐγκυρη πηγὴ τῶν χρόνων ἐκείνων, μᾶς δίνει μερικὲς πληροφορίες, ποὺ θὰ τίς παραθέσουμε, γιὰ νὰ δοῦμε ἀπὸ ποῦ προέρχονταν αὐτὰ τὰ χρήματα. Γράφει λοιπὸν ὁ Ἄλ. Λειβαδέας: «Ἀλλὰ καὶ ὅπως ἐβοήθησε τὸν ἀγῶνα, ἡ πτωχὴ πόλις τῶν Ἰωαννίνων. Εἰς τὸ ἀρχεῖον Σπληρομήλιον ὑπάρχει τὸ πρωτότυπον ἐγγράφον ἄνευ χρονολογίας, ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Εὐθιζέλα (Α. Φορέστης), δι' οὗ ἐντέλλεται ἡ Αἰ Δ' νση νὰ προδεῖ εἰς ἐνέργειαν ἐράνον ὑπὲρ τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας εἰς μεγάλην κλίμακα. Ἐν αὐτῷ ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα 13 προσώπων, ἐκ τῶν εὐπορωτέρων τῆς πόλεως, παρ' ὧν ζητεῖται τὸ ποσὸν τῶν χιλίων χρυσῶν εἰκοσοφράγκων, διατάσσονται δὲ ὁρισμέναι κυρώσεις κατ' ἐκείνων οἵτινες ἤθελον ἐκτελεσθῇ ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς Αἰς Δ' νσης». Τὸ ποσὸν τοῦ ἐράνου ἔφτασε στίς 2.500 λίρες στεργλίνες, ἀλλὰ δὲν ἔφτασε ποτὲ στὸ ταμεῖο τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας. Συνεχίζοντας ὁ Λειβαδέας γράφει: «Τὸ ποσὸν τοῦτο διεχειρίσθη ὁ τότε Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Γερβάσιος, διετέθη δὲ πρὸς πλήρωσιν πλείστων ἐθνικῶν ἀναγκῶν, διαρκούσης τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως καὶ συγκεκοιμένους ὑπὲρ τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐν φυλακαῖς κρατουμένων ἀπόρων τῶν ἀπαγχονισθέντων, πρὸς χορήγησιν μικρῶν δώρων εἰς τοὺς ἐνεργοῦντας τὴν μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατηγείου ἐπισκοπικὴν ἀγγελιοφόρους καὶ πλείστας ἄλλας ἐθνικὰς ἀνάγκας.

(Ἄλ. Λειβαδέας «Οἱ πρόδρομοι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἡπείρου» σ. 196—197).

416. ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΣΚΑΜΝΕΛΙΟΥ¹⁴⁴

1) Ἀνεγνώσθη ἡ ὑπὸ χρονολ. 23 τρέχοντος ἀπάντησις τῶν ἐφοροεπιτρόπων Σκαμνελίου Δ. Τσέπη καὶ Ν. Σκλάβη διὰ τῆς ὁποίας ἐκθέτουσιν ὅτι θέλουσι συμμορφωθῇ καθ' ὁλοκληρίαν μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς Δημογεροντίας περὶ διορισμοῦ ἱατροῦ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν πλὴν τῶν Κ. Βολονάση καὶ Ν. Σκλάβη. 2) Ἀνεγνώσθη ἡ ὑπὸ χρονολ. 27 τρέχοντος ἀπάντησις τοῦ ἑτέρου τῶν ἐφοροεπιτρόπων Β. Λώδου διὰ τῆς ὁποίας ἐκθέτει ὅτι ἂν καὶ παρῆλθεν ἡ 10ῃμερος προθεσμία ἐν τοῦτοις οἱ συνάδελφοί του, εἰς οὓς ὑπέδειξεν διὰ τῶν ἱερέων ἱατροὺς οἵτινες προσφέρονται νὰ ἐργασθῶσιν εἰς Σκαμνέλιον, ἀρνοῦνται καὶ οὐδεμίαν λαμβάνουσι φροντίδα· ἐγκλείει καὶ σημειώσιν τοιοῦτων ἱατρῶν. Προσελθὼν δ' ἐκ τῶν ἐφοροεπιτρόπων Ν. Σκλάβης ἐδήλωσεν ὅτι κατῆλθεν ἐκ Σκαμνελίου ἵνα εὔρῃ ὠρισμένους ἱατροὺς καὶ ἀναμὲν ἑτοιμῶν, ἐξητήσατο δὲ ὅπως μέχρι τῆς προσεχοῦς Πέμπτης ἀναμείνῃ ἡ Δημογεροντία. Ἡ Δημογεροντία ἐχορήγησε τὴν ζητηθεῖσαν προθεσίαν ὑπὸ τὸν ρητὸν ὅρον ἵνα ἕαν μέχρι τῆς προσεχοῦς Πέμπτης δὲν κατορθωθῇ τοῦτο νὰ διορίσῃ ὠρισμένως αὕτη ἓνα ἐκ τῶν ὑποδείκνυμένων παρὰ τοῦ Β. Λώδου ἱατρῶν. Μεθ' ὃ ἐλήθη ἡ Συνεδρία.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 28ῃ Ὀκτωβρίου 1911

Ὁ Πρόεδρος Τ.Υ.

Ὁ Γραμματεὺς Τ.Υ.

Τὰ Μέλη ὑπογραφαὶ (3) Λόνος, Πισπιρῆς, Ζήκος

Συνεδρία τῆς 3ης Νοεμβρίου 1911

ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τῆς Α. Σεβασμιότητος τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Κυρίου Κυρίου Γερθεσίου συνήλθον εἰς τακτικὴν συνεδρίαν σήμερον τὴν 3ην Νοεμβρίου 1911 τὰ μέλη τῆς Ἑνιαίας Δημογεροντίας Κύριοι Ἰ. Πισπιρῆς, Ε. Ζήκος καὶ Κ. Μακρυδήμας, τὴν νόμιμον ἀπαρτίαν ἀποτελοῦντα, παρόντος καὶ τοῦ Γραμματέως αὐτῆς κ. Δ. Λιάσκου, καὶ συνδισχεφθήσαν ἐπὶ τῶν ἐν τῇ πινακίῳ ὑποθέσεων ὥς ἔπεται.

417. ΕΦΟΡΟΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ ΠΟΛΕΩΣ

Ἡ Δημογεροντία, λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν ἀντιγράφῳ πρὸς ἑγκρίσιν ὑποβληθέντα πρακτικὰ τῆς ἐφοροεπιτροπείας πόλεως ὑπὸ χρονολ. 22ας 7) 6) 8) 9) 10) 11) 12) 13) 14) 15) 16) 17) 18) 19) 20) 21) 22) 23) 24) 25) 26) 27) 28) 29) 30) 31) 32) 33) 34) 35) 36) 37) 38) 39) 40) 41) 42) 43) 44) 45) 46) 47) 48) 49) 50) 51) 52) 53) 54) 55) 56) 57) 58) 59) 60) 61) 62) 63) 64) 65) 66) 67) 68) 69) 70) 71) 72) 73) 74) 75) 76) 77) 78) 79) 80) 81) 82) 83) 84) 85) 86) 87) 88) 89) 90) 91) 92) 93) 94) 95) 96) 97) 98) 99) 100) 101) 102) 103) 104) 105) 106) 107) 108) 109) 110) 111) 112) 113) 114) 115) 116) 117) 118) 119) 120) 121) 122) 123) 124) 125) 126) 127) 128) 129) 130) 131) 132) 133) 134) 135) 136) 137) 138) 139) 140) 141) 142) 143) 144) 145) 146) 147) 148) 149) 150) 151) 152) 153) 154) 155) 156) 157) 158) 159) 160) 161) 162) 163) 164) 165) 166) 167) 168) 169) 170) 171) 172) 173) 174) 175) 176) 177) 178) 179) 180) 181) 182) 183) 184) 185) 186) 187) 188) 189) 190) 191) 192) 193) 194) 195) 196) 197) 198) 199) 200) 201) 202) 203) 204) 205) 206) 207) 208) 209) 210) 211) 212) 213) 214) 215) 216) 217) 218) 219) 220) 221) 222) 223) 224) 225) 226) 227) 228) 229) 230) 231) 232) 233) 234) 235) 236) 237) 238) 239) 240) 241) 242) 243) 244) 245) 246) 247) 248) 249) 250) 251) 252) 253) 254) 255) 256) 257) 258) 259) 260) 261) 262) 263) 264) 265) 266) 267) 268) 269) 270) 271) 272) 273) 274) 275) 276) 277) 278) 279) 280) 281) 282) 283) 284) 285) 286) 287) 288) 289) 290) 291) 292) 293) 294) 295) 296) 297) 298) 299) 300) 301) 302) 303) 304) 305) 306) 307) 308) 309) 310) 311) 312) 313) 314) 315) 316) 317) 318) 319) 320) 321) 322) 323) 324) 325) 326) 327) 328) 329) 330) 331) 332) 333) 334) 335) 336) 337) 338) 339) 340) 341) 342) 343) 344) 345) 346) 347) 348) 349) 350) 351) 352) 353) 354) 355) 356) 357) 358) 359) 360) 361) 362) 363) 364) 365) 366) 367) 368) 369) 370) 371) 372) 373) 374) 375) 376) 377) 378) 379) 380) 381) 382) 383) 384) 385) 386) 387) 388) 389) 390) 391) 392) 393) 394) 395) 396) 397) 398) 399) 400) 401) 402) 403) 404) 405) 406) 407) 408) 409) 410) 411) 412) 413) 414) 415) 416) 417) 418) 419) 420) 421) 422) 423) 424) 425) 426) 427) 428) 429) 430) 431) 432) 433) 434) 435) 436) 437) 438) 439) 440) 441) 442) 443) 444) 445) 446) 447) 448) 449) 450) 451) 452) 453) 454) 455) 456) 457) 458) 459) 460) 461) 462) 463) 464) 465) 466) 467) 468) 469) 470) 471) 472) 473) 474) 475) 476) 477) 478) 479) 480) 481) 482) 483) 484) 485) 486) 487) 488) 489) 490) 491) 492) 493) 494) 495) 496) 497) 498) 499) 500) 501) 502) 503) 504) 505) 506) 507) 508) 509) 510) 511) 512) 513) 514) 515) 516) 517) 518) 519) 520) 521) 522) 523) 524) 525) 526) 527) 528) 529) 530) 531) 532) 533) 534) 535) 536) 537) 538) 539) 540) 541) 542) 543) 544) 545) 546) 547) 548) 549) 550) 551) 552) 553) 554) 555) 556) 557) 558) 559) 560) 561) 562) 563) 564) 565) 566) 567) 568) 569) 570) 571) 572) 573) 574) 575) 576) 577) 578) 579) 580) 581) 582) 583) 584) 585) 586) 587) 588) 589) 590) 591) 592) 593) 594) 595) 596) 597) 598) 599) 600) 601) 602) 603) 604) 605) 606) 607) 608) 609) 610) 611) 612) 613) 614) 615) 616) 617) 618) 619) 620) 621) 622) 623) 624) 625) 626) 627) 628) 629) 630) 631) 632) 633) 634) 635) 636) 637) 638) 639) 640) 641) 642) 643) 644) 645) 646) 647) 648) 649) 650) 651) 652) 653) 654) 655) 656) 657) 658) 659) 660) 661) 662) 663) 664) 665) 666) 667) 668) 669) 670) 671) 672) 673) 674) 675) 676) 677) 678) 679) 680) 681) 682) 683) 684) 685) 686) 687) 688) 689) 690) 691) 692) 693) 694) 695) 696) 697) 698) 699) 700) 701) 702) 703) 704) 705) 706) 707) 708) 709) 710) 711) 712) 713) 714) 715) 716) 717) 718) 719) 720) 721) 722) 723) 724) 725) 726) 727) 728) 729) 730) 731) 732) 733) 734) 735) 736) 737) 738) 739) 740) 741) 742) 743) 744) 745) 746) 747) 748) 749) 750) 751) 752) 753) 754) 755) 756) 757) 758) 759) 760) 761) 762) 763) 764) 765) 766) 767) 768) 769) 770) 771) 772) 773) 774) 775) 776) 777) 778) 779) 780) 781) 782) 783) 784) 785) 786) 787) 788) 789) 790) 791) 792) 793) 794) 795) 796) 797) 798) 799) 800) 801) 802) 803) 804) 805) 806) 807) 808) 809) 810) 811) 812) 813) 814) 815) 816) 817) 818) 819) 820) 821) 822) 823) 824) 825) 826) 827) 828) 829) 830) 831) 832) 833) 834) 835) 836) 837) 838) 839) 840) 841) 842) 843) 844) 845) 846) 847) 848) 849) 850) 851) 852) 853) 854) 855) 856) 857) 858) 859) 860) 861) 862) 863) 864) 865) 866) 867) 868) 869) 870) 871) 872) 873) 874) 875) 876) 877) 878) 879) 880) 881) 882) 883) 884) 885) 886) 887) 888) 889) 890) 891) 892) 893) 894) 895) 896) 897) 898) 899) 900) 901) 902) 903) 904) 905) 906) 907) 908) 909) 910) 911) 912) 913) 914) 915) 916) 917) 918) 919) 920) 921) 922) 923) 924) 925) 926) 927) 928) 929) 930) 931) 932) 933) 934) 935) 936) 937) 938) 939) 940) 941) 942) 943) 944) 945) 946) 947) 948) 949) 950) 951) 952) 953) 954) 955) 956) 957) 958) 959) 960) 961) 962) 963) 964) 965) 966) 967) 968) 969) 970) 971) 972) 973) 974) 975) 976) 977) 978) 979) 980) 981) 982) 983) 984) 985) 986) 987) 988) 989) 990) 991) 992) 993) 994) 995) 996) 997) 998) 999) 1000) 1001) 1002) 1003) 1004) 1005) 1006) 1007) 1008) 1009) 1010) 1011) 1012) 1013) 1014) 1015) 1016) 1017) 1018) 1019) 1020) 1021) 1022) 1023) 1024) 1025) 1026) 1027) 1028) 1029) 1030) 1031) 1032) 1033) 1034) 1035) 1036) 1037) 1038) 1039) 1040) 1041) 1042) 1043) 1044) 1045) 1046) 1047) 1048) 1049) 1050) 1051) 1052) 1053) 1054) 1055) 1056) 1057) 1058) 1059) 1060) 1061) 1062) 1063) 1064) 1065) 1066) 1067) 1068) 1069) 1070) 1071) 1072) 1073) 1074) 1075) 1076) 1077) 1078) 1079) 1080) 1081) 1082) 1083) 1084) 1085) 1086) 1087) 1088) 1089) 1090) 1091) 1092) 1093) 1094) 1095) 1096) 1097) 1098) 1099) 1100) 1101) 1102) 1103) 1104) 1105) 1106) 1107) 1108) 1109) 1110) 1111) 1112) 1113) 1114) 1115) 1116) 1117) 1118) 1119) 1120) 1121) 1122) 1123) 1124) 1125) 1126) 1127) 1128) 1129) 1130) 1131) 1132) 1133) 1134) 1135) 1136) 1137) 1138) 1139) 1140) 1141) 1142) 1143) 1144) 1145) 1146) 1147) 1148) 1149) 1150) 1151) 1152) 1153) 1154) 1155) 1156) 1157) 1158) 1159) 1160) 1161) 1162) 1163) 1164) 1165) 1166) 1167) 1168) 1169) 1170) 1171) 1172) 1173) 1174) 1175) 1176) 1177) 1178) 1179) 1180) 1181) 1182) 1183) 1184) 1185) 1186) 1187) 1188) 1189) 1190) 1191) 1192) 1193) 1194) 1195) 1196) 1197) 1198) 1199) 1200) 1201) 1202) 1203) 1204) 1205) 1206) 1207) 1208) 1209) 1210) 1211) 1212) 1213) 1214) 1215) 1216) 1217) 1218) 1219) 1220) 1221) 1222) 1223) 1224) 1225) 1226) 1227) 1228) 1229) 1230) 1231) 1232) 1233) 1234) 1235) 1236) 1237) 1238) 1239) 1240) 1241) 1242) 1243) 1244) 1245) 1246) 1247) 1248) 1249) 1250) 1251) 1252) 1253) 1254) 1255) 1256) 1257) 1258) 1259) 1260) 1261) 1262) 1263) 1264) 1265) 1266) 1267) 1268) 1269) 1270) 1271) 1272) 1273) 1274) 1275) 1276) 1277) 1278) 1279) 1280) 1281) 1282) 1283) 1284) 1285) 1286) 1287) 1288) 1289) 1290) 1291) 1292) 1293) 1294) 1295) 1296) 1297) 1298) 1299) 1300) 1301) 1302) 1303) 1304) 1305) 1306) 1307) 1308) 1309) 1310) 1311) 1312) 1313) 1314) 1315) 1316) 1317) 1318) 1319) 1320) 1321) 1322) 1323) 1324) 1325) 1326) 1327) 1328) 1329) 1330) 1331) 1332) 1333) 1334) 1335) 1336) 1337) 1338) 1339) 1340) 1341) 1342) 1343) 1344) 1345) 1346) 1347) 1348) 1349) 1350) 1351) 1352) 1353) 1354) 1355) 1356) 1357) 1358) 1359) 1360) 1361) 1362) 1363) 1364) 1365) 1366) 1367) 1368) 1369) 1370) 1371) 1372) 1373) 1374) 1375) 1376) 1377) 1378) 1379) 1380) 1381) 1382) 1383) 1384) 1385) 1386) 1387) 1388) 1389) 1390) 1391) 1392) 1393) 1394) 1395) 1396) 1397) 1398) 1399) 1400) 1401) 1402) 1403) 1404) 1405) 1406) 1407) 1408) 1409) 1410) 1411) 1412) 1413) 1414) 1415) 1416) 1417) 1418) 1419) 1420) 1421) 1422) 1423) 1424) 1425) 1426) 1427) 1428) 1429) 1430) 1431) 1432) 1433) 1434) 1435) 1436) 1437) 1438) 1439) 1440) 1441) 1442) 1443) 1444) 1445) 1446) 1447) 1448) 1449) 1450) 1451) 1452) 1453) 1454) 1455) 1456) 1457) 1458) 1459) 1460) 1461) 1462) 1463) 1464) 1465) 1466) 1467) 1468) 1469) 1470) 1471) 1472) 1473) 1474) 1475) 1476) 1477) 1478) 1479) 1480) 1481) 1482) 1483) 1484) 1485) 1486) 1487) 1488) 1489) 1490) 1491) 1492) 1493) 1494) 1495) 1496) 1497) 1498) 1499) 1500) 1501) 1502) 1503) 1504) 1505) 1506) 1507) 1508) 1509) 1510) 1511) 1512) 1513) 1514) 1515) 1516) 1517) 1518) 1519) 1520) 1521) 1522) 1523) 1524) 1525) 1526) 1527) 1528) 1529) 1530) 1531) 1532) 1533) 1534) 1535) 1536) 1537) 1538) 1539) 1540) 1541) 1542) 1543) 1544) 1545) 1546) 1547) 1548) 1549) 1550) 1551) 1552) 1553) 1554) 1555) 1556) 1557) 1558) 1559) 1560) 1561) 1562) 1563) 1564) 1565) 1566) 1567) 1568) 1569) 1570) 1571) 1572) 1573) 1574) 1575) 1576) 1577) 1578) 1579) 1580) 1581) 1582) 1583) 1584) 1585) 1586) 1587) 1588) 1589) 1590) 1591) 1592) 1593) 1594) 1595) 1596) 1597) 1598) 1599) 1600) 1601) 1602) 1603) 1604) 1605) 1606) 1607) 1608) 1609) 1610) 1611) 1612) 1613) 1614) 1615) 1616) 1617) 1618) 1619) 1620) 1621) 1622) 1623) 1624) 1625) 1626) 1627) 1628) 1629) 1630) 1631) 1632) 1633) 1634) 1635) 1636) 1637) 1638) 1639) 1640) 1641) 1642) 1643) 1644) 1645) 1646) 1647) 1648) 1649) 1650) 1651) 1652) 1653) 1654) 1655) 1656) 1657) 1658) 1659) 1660) 1661) 1662) 1663) 1664) 1665) 1666) 1667) 1668) 1669) 1670) 1671) 1672) 1673) 1674) 1675) 1676) 1677) 1678) 1679) 1680) 1681) 1682) 1683) 1684) 1685) 1686) 1687) 1688) 1689) 1690) 1691) 1692) 1693) 1694) 1695) 1696) 1697) 1698) 1699) 1700) 1701) 1702) 1703) 1704) 1705) 1706) 1707) 1708) 1709) 1710) 1711) 1712) 1713) 1714) 1715) 1716) 1717) 1718) 1719) 1720) 1721) 1722) 1723) 1724) 1725) 1726) 1727) 1728) 1729) 1730) 1731) 1732) 1733) 1734) 1735) 1736) 1737) 1738) 1739) 1740) 1741) 1742) 1743) 1744) 1745) 1746) 1747) 1748) 1749) 1750) 1751) 1752) 1753) 1754) 1755) 1756) 1757) 1758) 1759) 1760) 1761) 1762) 1763) 1764) 1765) 1766) 1767) 1768) 1769) 1770) 1771) 1772) 1773) 1774) 1775) 1776) 1777) 1778) 1779) 1780) 1781) 1782) 1783) 1784) 1785) 1786) 1787) 1788) 1789) 1790) 1791) 1792) 1793) 1794) 1795) 1796) 1797) 1798) 1799) 1800) 1801) 1802) 1803) 1804) 1805) 1806) 1807) 1808) 1809) 1810) 1811) 1812) 1813) 1814) 1815) 1816) 1817) 1818) 1819) 1820) 1821) 1822) 1823) 1824) 1825) 1826) 1827) 1828) 1829) 1830) 1831) 1832) 1833) 1834) 1835) 1836) 1837) 1838) 1839) 1840) 1841) 1842) 1843) 1844) 1845) 1846) 1847) 1848) 1849) 1850) 1851) 1852) 1853) 1854) 1855) 1856) 1857) 1858) 1859) 1860) 1861) 1862) 1863) 1864) 1865) 1866) 1867) 1868) 1869) 1870) 1871) 1872) 1873) 1874) 1875) 1876) 1877) 1878) 1879) 1880) 1881) 1882) 1883) 1884) 1885) 1886) 1887) 1888) 1889) 1890) 1891) 1892) 1893) 1894) 1895) 1896) 1897) 1898) 1899) 1900) 1901) 1902) 1903) 1904) 1905) 1906) 1907) 1908) 1909) 1910) 1911) 1912) 1913) 1914) 1915) 1916) 1917) 1918) 1919) 1920) 1921) 1922) 1923) 1924) 1925) 1926) 1927) 1928) 1929) 1930) 1931) 1932) 1933) 1934) 1935) 1936) 1937) 1938) 1939) 1940) 1941) 1942) 1943) 1944) 1945) 1946) 1947) 1948) 1949) 1950) 1951) 1952) 1953) 1954) 1955) 1956) 1957) 1958) 1959) 1960) 1961) 1962) 1963) 1964) 1965) 1966) 1967) 1968) 1969) 1970) 1971) 1972) 1973)

Νιζολόιου Ἀγορᾶς, ἄτινα νὰ δαμνηθῶσαν ἐκ τῶν πόρων τῆς ἐκκλησίας ταύτης.¹⁴⁷ 3) ἐνέκρινε τὰς οὐρέφεις τῆς ἐφοροεπιτροπείας ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑπὲρ τῆς Κοινότητος Κατεσφόου 150 γροσίον καὶ 4) ἐνέκρινε τὰς ἐκ λιθῶν 40 καὶ 50 πιστώσεις διὰ τὴν ἀγορὰν βιβλίων τῶν ἀπόρων μαθητῶν καὶ παροχὴν ἐπιδομάτων εἰς τοὺς καθηγγητάς, ὧν ἠρξήθησαν αἱ ὥραι τῆς διδασκαλίας.

418. ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ, ΡΙΖΑΡΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΕΝ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΩ ΚΑΙ Ι. ΣΕΜΙΤΕΛΟΣ ΕΦΟΡΟΤΑΜΙΑΣ

Ἀνεγνώσθη ἡ ὑπὸ χρονολ. 24 8) βρίου ἐν ἔτους ἀπάντησις τοῦ ἐφοροταμίου Μονοδενδρίου Ἰ. Σεμιτέλου¹⁴⁸ εἰς τὰς ὑπὸ χρονολ. 1ης καὶ 17ης ἰδίου ἐπιστολάς τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος περὶ τοῦ λαβεῖν τοῦ Σπ. Κοντογιάννη ἐκ γροσίων 1150 ^{30/40} περὶ τοῦ ὑπολοίπου πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ λογαριασμοῦ τῶν ἐχόντων λαμβάνειν ἐκ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς Σχολῆς τοῦ Μονοδενδρίου¹⁴⁹, ὡς καὶ περὶ τῶν 10 Ναπολεονίων δι' ἔξοδα κατασχέσεως ἄτινα ἐνεκρίθησαν νὰ λάβωσιν οἱ Μάνθος καὶ Σπύρος Θεμελῆς. Ἡ Ἀρμογεροντία ἐνέκρινε τὰ ἑξῆς: 1) Νὰ γίνῃ κατ'ἀλλήλους ἀπάντησις εἰς τὸν θηθέντα Ἰ. Σεμιτέλου δι' ἧς νὰ τῷ συνιστᾶται νὰ γράφῃ ἐνδεσμιότερον εἰς τὴν Ἰ. Μητρόπολιν, καθόσον ἐν τῇ οἰκείᾳ ἐπιστολῇ του μεταχειρίζεται ἴσως ἀνοήτως. 2) Νὰ πληρωθῇ εἰς τὸν Ἐλευθερίου Πανταζῆν τὸ λαβεῖν του ἐκ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς ἐν λόγῳ Σχολῆς διὰ τὸν παῖδα τῇ Αὐτοῦ Σεβασμιότητι χρημάτων τῆς ἑξῆς δόσεως, ὡς καὶ διὰ πρακτικὸν τῆς πρώτης Ἀρμογεροντίας ἐνεκρίθη, ἄτινα ἔστειλλεν ἡ Ριζάρειος Σχολή. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ ἐπὶ τοῖς, ὅπου τυχὸν θὰ ἀπαιτηθῇ πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ υπολοίπου χρέους, νὰ συστηθῇ εἰς τὸν θηθέντα ἐφοροταμίαν νὰ τὸ ἀποτίσῃ ἐξευρίσκων τοὺς πρὸς ταῦτα πόρους ὑπομνησζομένους αὐτῷ ὅτι δὲν θὰ ἐνθύνεται ἡ Ἀρμογεροντία ἐὰν τυχὸν οἱ ἄλλοι ἀπαιτητὰ ἐγείρωσι κατ' αὐτοῦ ἀγωγὴν διὰ τὸ λαβεῖν τῶν καὶ 3) ἐμμένει εἰς τὴν ἀπόφασίν τῆς περὶ τῆς καταβολῆς τῶν 10 Ναπολεονίων δι' ἔξοδα τῆς κατασχέσεως¹⁵⁰ εἰς τοὺς Μάνθον καὶ Σπύρον Θεμελῆν, καθόσον τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἔλαβεν ἡ Ἀρμογεροντία πεισθεῖσα ὅτι ὠφελήθη κατὰ-

ἵνα ἐξετάσῃ τὴν κατάστασιν τοῦ Κοινῶς Νοσοκομείου καὶ ὑποβάλλῃ ἔκθεσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας λαμβάνοντα ὑπὸ τῆς ἐφοροεπιτροπείας τὰ κατ'ἀλλήλα μετὰ πρὸς βελτίωσιν καὶ τὸ πόσιμα ὑποβάλλεται εἰς τὴν Ἀρμογεροντίαν, ἥτις ἐν συνεδίᾳσι ἀποφασίζει περὶ τοῦ πρακτέου».

147. Ἡ Διοίκησις τῶν Τεσσάρων Ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως, δηλαδή τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (Μητρόπολιν), Ἁγίας Μαρίνας, Ἁγίου Νιζολοῦ Ἀγορᾶς καὶ Ἀρχιμανδρείου, ἐπάγεται στὸν κανονισμὸν πόλεως καὶ ἐπαρχίας. Στὴν περίπτωσίν μας γίνεται ἐφαρμογὴ τοῦ άρθρου 78 τοῦ γράφει: «Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς ἐπιτρόπους νὰ διανέμωσι χρήματα διὰ λισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν. Διὰ πάντων τυχόν ἀνάγκην ἀναφέρονται διὰ τῆς ἐφοροεπιτροπείας πρὸς τὴν Ἀρμογεροντίαν».
148. Τὸ Γένος τοῦ Σεμιτέλου Ἰωάννη ὑπάσχει καταχωρημένον σὲ οἰκογενειακὴ μερίδα στὸ Μονοδένδρι. Ἐρουνώντας τὰ Ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος, βρῆκα τὸ σκόρπιον αὐτὸ μητρώον ποὺ παρουσιάζει τὸ Γένος τοῦ Γιάννη Σεμιτέλου, ἀλλὰ πρόκειται γιὰ ἀπλὴ καταχώριση καὶ τίποτε παρουπεῖα. (Ἀρχεῖο Κοινότητος Μονοδενδρίου Ἰωαννίνων).
149. Ἡ Σχολὴ τοῦ Μονοδενδρίου ποὺ ὑπάσχει ἀνόμιμα καὶ σήμερα φέρει τὸ ὄνομα Ριζάρειος. Στὸ προαῖνιο τῆς Σχολῆς ὑπάσχει προτομὴ τοῦ ἐνὸς Ριζάρη καὶ Ἡδῶν.
150. ΚΑΤΑΣΧΕΣΗ: Εἶναι ἡ προᾶξις διὰ τῆς ὁποίας περιοριστικὸν στοιχεῖον τίθεται ὑπὸ διζαστικὴν δέσμευσιν καὶ ἀφαιρεῖται ἀπὸ τῆς πρὸς διάθεσιν ἐξουσίας τοῦ καθ' οὗ στρέφεται αὕτη. Ἡ κατάσχεση διακρίνεται σὲ Συντηρητικὴ καὶ Ἀναγκαστικὴ. (Ἐγκ. Πάπυρος Λαρούς, σ. 36, τόμος Β).

σχέσεις καὶ πρὸς πρόληψιν μεγαλυτέρας ζημίας εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἐφοροεπιτροπείας Μονοδενδρίου ἐκ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς κατασχέσεως ταύτης.

419. Ι. ΜΟΝΗ ΔΥΧΟΥΝΗΣ

Συνεπεία τῆς ὑπὸ χρονολ. 31ης 7)βρίου ἐν ἔτους αἰτήσεως τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς Μονῆς Δυχούνης Ἀρχιμ. κ. Νεοφύτου ἐνεκρίθη ὅπως διαβιβασθῇ αὐστηρὰ διαταγὴ εἰς τὰ περίοικα χωρία τῆς Μονῆς ταύτης εἰς ἃ νὰ συνιστάται ὅπως μὴ ἐπεμβαίνωσιν εἰς τὰ τῆς Μονῆς ταύτης πρὸς ζημίαν τῆς¹⁵¹ καὶ παρενοχλῶσι τὸν τοποτηρητὴν εἰς τὴν Μονὴν καθότι ἄλλως θὰ ἐκδοθῇ κατὰ τὸν ἀπειθονόντων ἐπιτίμιον νὰ συστηθῇ δὲ εἰς τὸν τοποτηρητὴν νὰ μείνῃ εἰς τὴν θέσιν του καὶ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν τοὺς λογαριασμοὺς τῆς χρήσεώς του.

420. ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΘΥΓΑΤΗΡ ΑΛΕΚΟΥ ΧΑΡΙΣΙΑΔΟΥ

Ληφθείσης ὑπ' ὄψιν τῆς ὑπὸ χρονολ. 2ας τρέχοντος αἰτήσεως τοῦ Ἀλέκου Χαρισιάδου ἐνεκρίθη ὅπως ὑποβληθῇ ἄνευ τελῶν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον ἡ ἀγωγή τῆς θυγατρὸς του Καλλιόπης κατὰ τοῦ συζύγου της Χρήστου Ντούτα περὶ διατροφῆς¹⁵².

421. ΑΘΗΝΑ Ν. ΚΑΡΑΝΤΖΑ

Συνεπεία αἰτήσεως ὑπὸ χρονολ. 27 8)βρίου ἐν ἔτους τῆς Ἀθηνᾶς Ν. Καραντζᾶ ἐνεκρίθη ὅπως ὑποβληθῇ ἄνευ τελῶν εἰς τὸ Μ. Ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον ἡ ἀγωγή της κατὰ τοῦ πρώην συζύγου της περὶ ἐπιστροφῆς προιζῶς¹⁵³ καθότι αὕτη τυχγάνει πτωχῇ.

151. Βλέπουμε καθαρὰ στὴν ἀπόφαση αὕτη τὴν δομὴ τῆς Διοικητικῆς μηχανῆς, ποὺ προταροχῶ τῆς στόχο ἔχει τὴν διαφύλαξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Ὁ κύκλος ὅμως πῆγαινε πολλὴ μαζοῦτερα. Τὰ ζητήματα τὸν μονῶν τὰ νοίκιαζαν πλόνσοι ἐνοικιαστῆς καὶ μέσα τοποθετοῦσαν κολλήγους ἀπὸ τὰ γύρω χωριά. Ξεθάφα φαίνεται τὸ γεγονὸς τῆς ἀνταρσίας αὐτῆς κατοικοῦν καὶ ἐκκλησίας στὴ Θεσσαλία, δηλαδὴ πρὶν ἀκόμα μοιραστέι ὁ Θεσσαλικὸς κάμπος στοὺς ἀκτῆμονες κολλήγους.

152. Ἐάν ὁ γάμος ληθεῖ μὲ ἀποκλειστικὴ ὑπατιότητα τοῦ ἀνδρα, αὐτὸς ὑποχρεώνεται σὲ ἀνάλογη διατροφή τῆς γυναίκας ἐφ' ὅσον αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ θρέφει τὸν ἑαυτὸν της ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά της ἢ ἀπὸ τὴν ἐργασία της. (Ἐγκ. Πάπυρος Λαρούς, σ. 655, τόμος 5).

153. Ἡ προίκα διαλυθέντος τοῦ γάμου ἐπιστρέφεται στὴν γυναῖκα ἢ στοὺς κληρονόμους της καὶ παύει κάθε ἐπιζαργία καὶ διοίκηση τοῦ ἀνδρα πάνω σ' αὐτή. (Ἐγκ. Πάπυρος Λαρούς, σ. 374, τ. 11). Τὸν καιρὸ ἐκείνο ἡ προίκα δίνονταν ἴστερα ἀπὸ τὴν σύνταξη προικοσημῶνον. Σημειώνουμε τύπο προικοσημῶνον τοῦ Συροράζου: «Ἐὐλόγητὸς ὁ Θεὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας καὶ τὸν ἐκεῖσε γάμον ἐβλόγησας. Αὐτὸς Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲς ἐβλόγησον καὶ τὸ παρὸν συνοικέσιον ὃ μέλλω ποιῆσαι ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος Θεόδωρος Γκαρτζονίκας ποὺ πανθρεῖω τὴν φιλότιν μονθυγατέρα δνόματι Μαρίαν μὲ νόμιμον ἄνδρα αὐτῆς τὸν Κύριον Δημήτριον Νιζολάον Ρίζον εἰς γάμον πρῶτον καὶ πρῶτον πρῶτον τοῖς δίδω εἰρήν πατριζὴν ἵνα γηράσουν εὐαρεστησάσα τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ νὰ τεκτοποιήσουν ἐν εἰρήνῃ, δευτέρον τοῖς δίδω καὶ διὰ χάριν προικίου της τάλληρα Μεξικάνικα ἐκατὸν εἴκοσι (v 120) καὶ μίαν πουλάραν τριτόχρονη καὶ τὰ φορέματά της καὶ ἀσημικά της καὶ χάλκωμα νὰ γένουν ὡς κατὰ τὸν νόμιμον τοῦ Ἰωάννου Μπαλάφα ὅπου ἐν καιρῷ τοῦ στεφανώματος θέλουν

422. ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΔΡΕΣΤΕΝΙΚΟΥ

Ἀνεγνώσθη ἡ ὑπὸ χρονολ. 2ας τρέχοντος αἰτήσις τοῦ ἐφοροεπιτρόπου Ἀρεστένιζου Χριστοδούλου Ἐξάρχου δι' ἧς ὑποβάλλει ἡτὴν παραίτησίν του καθότι ὁ ἐκ τῶν συναδέλφων του Χρήστος Βούκαλης ἀπεβίωσεν ὁ δὲ ἕτερος Χαράλαμπος Πέτρου καὶ ταμίας ἀνεχώρησεν δι' Ἀμερικήν¹⁵⁴. Ἡ Δημογεροντία παρεδέχθη τὴν παραίτησιν ταύτην καὶ ἐνέκρινεν ὅπως διαταχθῇ ἡ Κοινότης Ἀρεστένιζου, ὅπως ἀμέσως προβῇ συμφώνως τῷ κανονισμῷ εἰς ἐκλογὴν νέας ἐφοροεπιτροπείας· ὑποχρεοῖ δὲ τὸν ρηθέντα Χριστόδουλον Ἐξάρχον ὅπως καταθέσῃ εἰς τὸ Γραφεῖον τῆς Δημογεροντίας τοὺς λογαριασμοὺς τῆς ἐφοροεπιτροπείας ἵνα ἐξελεγχθῶσι παρὰ τῆς Δημογεροντίας, συνάμα δὲ καταθέσῃ πάντα τὰ ἔγγραφα καὶ σχετικὰ μὲ τὴν ἐφοροεπιτροπείαν, τὰ εἰς χεῖρας του χορήγια, ὡς καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς παρὰ τῇ Τραπεζῇ Ἀθηνῶν καταθέσεως χρημάτων τοῦ Ταμείου.

423. ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΣΚΑΜΝΕΛΙΟΥ

Ἀνεγνώσθη τηλεγράφημα τῶν ἐφοροεπιτρόπων Σκαμνελίου Τσέπη καὶ Σκλάβη δι' οὗ ἀναγγέλλουσιν ὅτι διόρισαν ὡς ἱατρὸν Σκαμνελίου τὸν ἐξ Ἀρτσιόστης Μιχαὴλ Παπαζώσταν μεθ' οὗ συνεβλήθησαν¹⁵⁵.

(Συνεχίζεται)

ἐκτιμηθῶν καὶ νὰ καταγραφῶν εἰς τὸν κώδικα τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς χώρας μας. Αὐτὰ τοῖς δίδω ἵνα τὰ ἔχουν εἰς τὴν ἐξουσίαν τους ὁμοῦ μὲ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ὁ δὲ πλουσιόδοτος Θεὸς νὰ τοὺς δίδῃ τὰ τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καὶ τοῦ Ἰακώβ καὶ τοῦ μεγαλομάρτυρος Προκοπίου, Ἀμήν.

1860 Ἀγούστον 15 Συρράζων

Θοδοῦς Καρτζονίνας ἐπόσκοπος

γάκης Νίκας, ὁ ἐφημέριος Παπαζώστας Παπαδασυλίου γράφας μαρτυρῶ, νάσης ρήζος μαρτυρῶ, δημήτριος Γ. μπόντιζος μαρτυρῶ, Δημήτριος Α. Ρήζος μαρτυρῶ, μητρο Γα. νίκας μαρτυρῶ

(Γ. Δημητρίου Χ. Γκαρτζονίνα «Μπουρτζόβλαχοι, οἱ ἐξ Ἀχαιοπελασγῶν τῆς Πίνδου Νεοέλληνες» Γιάννινα 1971, σ. 40).

154. Ἡ παραίτηση ἐφοροεπιτρόπου εἶναι νομίμως διζαῖωμα τῆς Δημογεροντίας πού ἀπορρέει ἀπὸ τὸν κανονισμὸ πόλεως καὶ επαρχίας. Μὲ τὸ θάνατο τοῦ ἐφοροεπιτρόπου καθήκοντα ἀναλαμβάνει ὁ ἀναπληρωματικὸς τῶν ἐκλογῶν. Γιὰ ἀναχώρηση ἐφοροεπιτρόπου εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὁ κανονισμὸς προβλέπει μὲ τὸ ἀρθρο 21 τὰ ἑξῆς: «Μέλος τι τῆς ἐφοροεπιτροπείας δὲν δύναται νὰ ἀποδημήσῃ τῆς Κοινότητος ἄνευ ἀδείας τῆς Ἐνιάιας Διοικητικῆς Δημογεροντίας, ἥτις δύναται νὰ χορηγήσῃ ἄδειαν οὐχὶ ὁμοῦ μὲ τὸν τῶν τριῶν μηνῶν. Ἐάν δὲ μέλος τι ἤθελεν ἀποδημήσει ἄνευ ἀδείας τῆς Ἐνιάιας Διοικητικῆς Δημογεροντίας ἢ ἐάν ὁ χρόνος τῆς ἀποδημίας του ἤθελεν ὑπερβῇ τοὺς τρεῖς μῆνας, θεωρεῖται αὐτοδικαίως παραιτηθεὶς καὶ παρὰ τῆς Ἐνιάιας Διοικητικῆς Δημογεροντίας διορίζεται ὁ ἐπὶ λαχόν».

155. Ἡ σύμβασις ἐργασίας Ἱατρῶν Κοινότητος εἶναι ἔργο τῆς ἐφοροεπιτροπείας. Αὕτη καθορίζει τὸν χρόνον προσλήψεως καὶ τίς ἀποδοχὰς τοῦ Ἱατροῦ. Ἐν τοῦτοις τὸ σμῆλαιο αὐτὸ γιὰ νὰ ἔχει ἰσχύϊ χοριάζεται καὶ τὴν ἐπιζήρωση τῆς Ἐνιάιας Δημογεροντίας.

ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΑΠ. ΒΙΤΑΛΗ

Ἀρχιμανδρίτου

Ἱεροκήρυκος Ἱ. Μ. Νικοπόλεως

Ο ΚΩΔΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΦΑΝΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ*

87. Πρὸς Δ)λον Μπούαν

Πρεβεζαῖον, εἰς Αἰτωλικὸν διδάσκοντα. Γράφει ὁ Ἀθ. Ἀθανασιάδης, κατὰ Φεβρ. 1848, τὰ ἐξῆς:

«Ἡ φίλη ἡμῶν πατρὶς ἀγαπῶσα τὰ ἐπὶ ξένη προσφιλέστατα αὐτῆς τέκνα, καὶ μηδέποτε ἀνημπούσα τῆς ἀξίας ἐκάστον ἐξ αὐτῶν ἀνέθεσε, κατὰ τὴν προχθεσινὴν συνεδρίαν τῶν προκοίτων αὐτῆς εἰς τὸ Θεοφάνειο Σχολεῖον γενομένην περὶ τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταρρυθμίσεως τῆς τοῦ κοινοῦ ἐκπαιδεύσεως, τὸ χρέος τοῦ νὰ σὰς παρακαλέσω νὰ ἐπαρέλθῃτε τέλος ἐν τῷ μέσῳ τῆς γίλλης ταύτης ἡμῶν πατριδος, ἵνα διδάξῃτε εἰς τὸ Θεοφάνειον Σχολεῖον τὰ ἀγαπητὰ αὐτῆς τέκνα, τὴν ἀλληλοδιδασκικὴν μέθοδον μετὰ πάντων τῶν παρακολογημάτων τῆς.

Ἡ πατρὶς ἐπιθυμοῦσα ἀπὸ καρδίας νὰ σὰς ἀνακτήσῃ διδάσκαλον ἐπέτρειπε, πρὸς ἀποφυγὴν οἰασθήσῃτε ἀμφιβολίας σας, νὰ σὰς ἀναγγείλω, ὅτι δύναται νὰ συνάγῃ ἐπὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο μετ' ἡμῶν συμβόλαιον ἐπὶ πεντηετίαν, ἢ καὶ ἐπὶ πλείοτερον προθεσμίαν, οὕσα πληρότερα πεπεισμένη εἰς τὸ γιλόπατοι ἡθικὸν καὶ ἔντεχον τῆς διδασκαλίας σας, μισθοδοσίαν ἐπεφύλακτο με νὰ σὰς προσφέρω δραχμῶν ἑβδομηχοντα δύο κατὰ μῆνα, γνωρίζονσα ὅτι αὐτόσε ἔχετε πλείονας τῶν ὀφειζόντων, ἀλλ' ἂν ἑτέρον εἶναι πληροφορημένη ὅτι αὐτόσε τὰ πρὸς ζωόκειαν εἶναι πολλὰ ἀκριθέστερα.

Ἐγὼν μὲν λοιπὸν καθήκον ἐκπληρῶν διὰ τοῦ παρόντος μὲν σὰς παρακαλῶ νὰ παραδεχθῇτε τὴν πρόσκλησιν ταύτην, νομίζοντες αὐτὴν ὡς γωνίαν τῆς ἰδίας γενεθλίου ἡμῶν πατριδος, καὶ ποσὸς δὲν ἀμφιβάλλω ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ μέρους σας παραδοχὴν τῆς, πεποιθὼς ὅτι ἀπεκάμψατε ζῶντες ἐπὶ ξένης καίτοι σεβόμενοι καὶ ἀγαπώμενοι ὑπὸ τῶν αὐτόσε δημοτῶν.

Ὁ κοινὸς γίλλος κ. Π. Χ. Μαιμάτης θέλει σὰς παρουρύνει ἔτι μᾶλλον ἵνα ἀκούσῃτε τὴν γωνίαν τῆς πατριδος. Θέλετε δὲ ἔχει καὶ ὑποδιδάσκαλον τὸν τωρινὸν Ἀλληλοδιδάκτιν, πρὸς ἀνακούφισιν τῆς ἀγάπης σας...

Εἶμαι βέβαιος, ἀγαπητὲ πατριῶτα, ὅτι θέλετε εὐχαρίστως ἀποδεχθῇ τὴν πατριωτικὴν ταύτην πρόσκλησιν, καὶ ὅτι ὁ σεβάσμιος καὶ πλήρης ἐνθέρμον πατριωτικοῦ πατῆρ σας, ὅποιον ἀσπάζομαι, θέλει εὐκολύνει τὴν ἐπὶ τὴν γίλλην ἡμῶν πατρίδα πορείαν σας...» (Κῶδ. σσ. 103—5).

88. Ἱω. Ζαβὸς

Περὶ τοῦ τραγῆγματος τῶν ἐκ Μόσχας τέκνων (Κῶδ. σσ. 104—6).

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου, σελ. 1029.

89. Πρὸς τὸν Ἰω. Ζαδὸν

Ἀπάντησις ἐπὶ τοῦ ὡς ἔγω (Κῶδ. σσ. 111—3).

90, 91, 92. Ὁ Ἱεροδιδάσκαλος

Εἰς τὸ πρῶτον γνωρίζει περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ κισσώτου μὲ τὰ βιβλία του εἰς τὴν Πρέβεζαν. Εἰς τὸ ἕτερον ἀπαντᾷ ἰταλίστῃ εἰς τὸν Ἀθ. Ἀθανασιάδην. Καὶ εἰς τὸ τρίτον γράφει τὰ ἑξῆς, ἀπὸ 17 Φεβρ. 1848, πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους τῆς Σχολῆς:

«Ιαθὼν τὸ γράμμα τῆς ἡμετέρας ἐντιμότητος, δι' οὗ ἐπισήμως με προσκαλεῖτε ὡς διδάσκαλον τῶν γιλιότων τέκνων τῆς ἡμετέρας Παιδείδος, ἐκλέξαντές με παμνήγιος, ἰδοὺ ἀπαιτῶν εὐαρέστως τῇ ἡμετέρᾳ ἐντιμότητι ὅτι ὅσα ἔργα καὶ ἐπεσχέθην πρὸς τὸν Πρόεδρον κ. Ἀθανασιάδην, τὰ αὐτὰ ὁμολογῶ καὶ ἐπιβεβαίω διὰ τῆς παρουσίας. δέχομαι λοιπὸν Κόριοι εὐχαρίστως τὴν ἐπὶ διετία προσκλησίαν σας. Μένω δὲ εὐχαρίστως καὶ εἰς τὸ ποσὸν τοῦ μισθοῦ, καθ' ὃ εὐέλπεις ὅτι ὁ καιρὸς Ἰαυτὸς κατὰ τὴν παρουσίαν. Προχθὲς 15 Φεβρ. παραιτήθην ἐπισήμως ἀπὸ τὰς θέσεις μου, ἀποβαλὼν προσέτι καὶ τοὺς ὁποίους εἶχον μαθητὰς. ἤδη δὲ ἐτοιμάζω τὰ πλείοντα ἔργα καὶ μὲν ἐκκλησιαστικά τε καὶ πολιτικά καὶ ἕως τῇ πρώτῃ Κρονιᾷ τῶν Νηστειῶν πεποιημένετέ με, καθ' ἣν θέλω ἐκφωνήσῃ ἀπ' ἁμβώνας καὶ λόγον κατὰλληλον μὲ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας, ἃν προσθάσω. Πρὸς τὸ παρὸν δὲ ἔρχομαι μόνος, καὶ ἕως τὴν λαμπρὰν θέλω μετακομίσει καὶ τὴν προσδεύεσθαι. Παρακαλεῖσθε προσέτι θεομῶς ἐπ' ἐμοῦ νὰ μοὶ προσηυθέσσητε ἐφημερίαν ἵνα, ὡς Ἱεροὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ἁγίστου, ἐνεργῶ καὶ τὰ τοῦ ἱερατικοῦ μου ἐπαγγέλματος ἱερὰ ζωήζοντα...» (Κῶδ. σσ. 106—12).

93. Ὁ Δ)λος Δ. Μπούας

Ἀπαντᾷ ἐξ Ἀιτωλικοῦ τὴν 31-3-1848, πρὸς τὸν Ἀθ. Ἀθανασιάδην, τ' ἀκόλουθον:

«... Ἰὰ τῆς ἐπιστολῆς σας ταύτης μοὶ ἀναγγέλλετε, ὅτι ἡ γίλι ἡμῶν παιτοῖς, ἀντιπροσωπευομένη ἐπὶ τῶν προσκρίτων αὐτῆς, ἐν τῇ Θεοφανείᾳ Σχολῇ, συνεδριασάντων ἐπὶ τῷ εὐγενεῖ ὁμοίῳ τοῦ νὰ σπερθῶσι περὶ τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταρρυθμίσεως τῆς τοῦ κοινοῦ ἐκπαιδεύσεως, ἀνέθεσε πρὸς ὑμᾶς τὸ παιδοποιτικὸν χρέος τοῦ νὰ με προσκαλέσητε νὰ ἐπαρῆθω αὐτῶς, ὡς διδάσκαλος τῆς στοιχειώδους Παιδείας ἐπὶ μισθῷ ἐβδομηκοντα δύο δραχμῶν κατὰ μῆνα, ὑποσχομένη ἐν ταύτῃ πρὸς περισσώτερον ἀσφ' αἰετῶν μου, ἵνα συνάγῃ μετ' ἐμοῦ συμπόλαιον ἐπὶ πενταετίαν ἢ καὶ περισσώτερον ἔτη.

Ἢ εἰδησὶς αὕτη περὶ τῆς πρὸς τὰ κοινὰ διανοητικῆς πορείας τῶν ἡμετέρων συμπατριῶν, ὡς καὶ ἡ παρῃμῶς ἐξηγηθεῖσα εὐνοϊκῇ ἐκ μέρους τῶν εὐαρέσκεια τοῦ νὰ προσκληθῶ δι' ἐμοῦ ὡς διδάσκαλος τῆς ἐν τῇ παιδείᾳ ἡμῶν ἐπαρχεύσεως ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς, ἐνέπλησε τὴν καρδίαν μου μεγίστης χαρᾶς καὶ θαυμάτιας ἐνθουσιασμένης, ἀλλ' ἐν ταύτῃ καὶ ἀπέριον λύπης, μὴ δυναμένον ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἔνεκα ἡθικῶν ὑποχρεώσεων πρὸς τὴν ζωὴν καὶ μεγάλην ἡμῶν Παιδείαν, νὰ εὐχαριστήσω τὴν ἀγαθὴν ἡδὴ ἐπιθυμίαν τῶν ἀγαπῶντων συμπατριωτῶν μου.

Ἐάν ἀπομαίσω νὰ πράξω τοιο, θέλω γὰρ ἀντιπαυστὸς εἰς ἑαυτὸν καὶ ἀνρεπὴς, ἀσταθὲς καὶ ἀγνώμων θέλω δείξει, ὅτι ἡ εἰς τὴν ἐλευθέρω Ἑλλάδα μεταστάσεως μου ἐπαρῶν ἰδιοτελείας καὶ βελτιώσεως τῆς μάλλον, ἐπὶ δωδεκαετίαν ἡδὴ κατέβαλον κόπους οὐχὶ ἐπὶ ἑξῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῆς μεγάλῃς ἡμῶν παιδείας θέλω στεροῦσαι ἑμαυτὸν τοῦ προσφιλεστάτου μοι ἐλευθέρου ἐθτισμοῦ, καὶ θέ-

λω ἀπολέσει ἐκ τοῦτον διὰ παντός πᾶν ἐπὶ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος πολιτικόν τε καὶ διδασκαλικόν δικαίωμα ἐπὶ τέλους δὲ θέλω προσενήσει διὰ τῆς τοιαύτης πράξεώς μου μίαν ἀνωφελῆ θυσίαν τῆς ἐπολήψεως καὶ τοῦ μέλλοντός μου, ἐν ᾧ ἡ τοῦτον διατήρησις καὶ προαγωγή, εἰς τὴν ἄλλην τινὰ ἀνομοδιότεραν περιστάσιν δύνανται νὰ γανῶσι μᾶλλον χορήγημα εἰς τὴν ἀγάπητὴν μας πατριδα.

Οὗτοι εἶναι, Ἀγαπητὲ Σύμπολιτα, οἱ ἰσχυρότεροι λόγοι, οἵτινες ζωλύνουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν αὐτίσσε ἐλάνοδόν μου. Εἴθε δὲ τὰ παρόντα σοβαρὰ ἐν Εὐρώπῃ πολιτικά συμβάντα νὰ ἐπιταχύνωσι τὴν εἰς τὴν πατριδα συγκέντρωσιν ὅλων τῶν ἐαντὶς τέκνων, διεσπασμένων ἤδη τῇδε κάκεισε καὶ σιναζόντων διὰ τὴν στήριξιν τῶν σπανίων ἡρωϊκῶν αὐτῆς πλεονεκτημάτων, πρὸς ἀμοιβαίαν ἀγαλλίασιν καὶ χαρὰν. . . (Κωδ. σσ. 114—8).

94, 95. Πρὸς τὸν Ἀρχ. Γ. Ζαλογκίτην

Πρεβεζαῖον, εἰς Αἰτωλοακαρνανίαν ὑπηρετοῦντα, ἀπόρρονον τοῦ ἐθνικοῦ ἐκείνου ἥρωος ἐν Μεσολογγίῳ, πρὶν ἢ γραφῇ καὶ σταλῇ ἡ ἀνωτέρω τοῦ Δ. Μπούα, τὸν ἐπεκαλέσθη πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐν λόγῳ σκοποῦ. Ὅδον τί ἔγραψεν εἰς αὐτόν

«Συνγαίρων τὴν ἡμ. Ὀσιότητα διὰ τὸν προδιβασιμὸν ὁποῖον ἐπαξίως ἀπῆλανσε προχειρισθεῖσα Ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐπισκοπῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας, καὶ ἐπιθυμῶν ἀπὸ καρδίας νὰ ἀκούσω ὅσον τάχιστα καὶ τὴν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ἀνάβασιν τῆς ἐπάξιον εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἀποστολικὸν βίον τῆς, ἔρχομαι, ἔνεκα τῆς πρὸς τὴν χώραν ταύτην τὴν ἡλίην αὐτῆς γενέθλιον γῆν ἀδόλον ἀγάπης τῆς, καὶ τοῦ πρὸς τὴν παιδείαν ἐναργιστάτου ζήλου τῆς, νὰ ζητήσω παρὰ τῆς ἡμ. ὀσιότητος τὸ πάντων ἄριστον βοήθημα τὸ νὰ ἐνταρσσηθῇ νὰ παρακινήσῃ ὅλαις δυνάμεσιν τὸν εἰς Αἰτωλικὸν δημοδιδασκαλὸν κ. Α. Ν. Μπούαν νὰ παραδεχθῇ τὴν πρόσκλησίν μου γενομένην ἐξ ὀνόματος τῆς πατριδος, νὰ ἔλθῃ ἐνταῦθα ἵνα ἀναλάβῃ τὴν θέσιν ἀλληλοδιδασκαλῶν. . . Πεισισμένος ὅτι ἡ ἡμ. ὀσιότης συμπεριζομένη τοῦ ἐπερομεγέθους καὶ θαυμάτου ἔργου μου πρὸς διάδοσιν τῶν ἡρώων εἰς τὴν χώραν ταύτην, τὸν μόνον δυνάμενον νὰ δώσῃ πρὸς αὐτὴν σημεῖα ζωσίμου τινος ἐπαναβιώσεως, θέλει κινήσει πάντα λίθον πρὸς ἐκκλήρωσιν τῆς αἰτιήσεώς μου. . .» (Κωδ. σ.11).

Τὴν 20-4-1848, καίτοι δὲν ἔλαθε παρ' αὐτοῦ ἀπάντησιν, ἐπανέρχεται γράφων

«...Μόλις ἀπάντησιν τοῦτον (τοῦ Μπούα) ἔλαθον ἀπογατικὴν, δικαιολογούμενον μὲ μορίας προτάσεις, καὶ προτεινόντος ἔμποδον τὰς πολιτικὰς ἐν Εὐρώπῃ τοικυμίας. Τοῦ ἀποκρίνομαι διὰ τοῦ ἐσωκλείστον, ὅτι οὐδὲν τοῦτων συμβιβάζεται μὲ τὴν πρὸς τὴν ἀληθῆ πατριδα ὀφειζομένην ἐλλάθειαν καὶ ἀγάπην, καὶ ὅτι οὐδεὶς τῶν λογικῶν καὶ ἔχεροδῶν ἀνδρῶν ἠγορήθη ποτὲ τὴν σενδρομήν του κατὰ πᾶσαν ἡωρὴν τῆς ὁρασῆς αὐτὸν γῆς, καὶ ὅτι τέλος αἱ πολιτικαὶ τῆς Εὐρώπης μεταβολαὶ κόνιονται μηδενικάι, ὥς πρὸς τὸ χορησιμώτατον ἀντικείμενον τοῦ τῆς ποθητῆς προσόδου τῆς ἡλιότης ἡμῶν πατριδος. Τὸ γράμμα τοῦτο παρακαλῶ, ὀσιώτατε, νὰ διαδιδάσχητε ἀσφαλῶς πρὸς αὐτὸν μ' ὅσας νομίσητε προσφορὰς παρατηρήσεις, καὶ ἂν διὰ τῶν προτροπῶν καὶ ἡμ. ἐλλογῶν μεταμεληθεὶς ὁ κ. Μπούας θελήσῃ νὰ ἀσπασθῇ τὴν πρότασίν μου, καὶ ἀκούσῃ τὴν ἡωρὴν τῆς πατριδος, παρακαλῶ νὰ μὲ εἰδοποιήσῃτε τοῦτο ὅσον τάχος ἵνα ληφθῶσι τὰ προσήκοντα μέτρα.

Τὸ κατ' ἐμέ, ὀσιώτατε ἄνθρωπε, πολλὰ ἐμόγησα ὅπως, εἰ δυνατόν διὰ τῆς θείας ἀντιλήψεως, παρηγῇ ὁ ἐπιθυμητὸς πλόκος τῆς παιδείας εἰς τὴν χώραν ταύτην τὴν ἄχρη τοῦδε σχεδὸν ἐστερηθείσαν αὐτοῦ, ἔνεκα τῆς ἀμεθόδου Αἰδασκαλίας, διὰ τοῦτο, ὥς ὅς προαγγέλλει διὰ τῶν προτροπῶν του ἐξελέχθη Γυμνασιάρχης εἰς

τὸ Θεοφάνειον τοῦτο Σχολεῖον ὁ Αἰδ. Γεωργ. π. Μαιζούκης... (ὅστις) δὲν λείπει κηρύττων ἀπ' αἰθέρος καὶ οὐρανοῦ με λογικὴν ἀκοίβειαν καὶ παιρικὸν ἤλκον τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ὥστε ἠδύνηται τὰ μέγιστα τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀκροατήριον. Ἰδοὺ λοιπὸν ἔξοι φοχονται νὰ μᾶς φωτίσωσιν, οἱ δὲ ἡμεδαποὶ προσηλασμένοι ἀποποιοῦνται προσηλασμένοι προσηλασμένοι ἐν ἀμαρτίαις...» (Κῶδ. σσ. 121—25).

96. Ἀπάντησις

Ἀπὸ 5-5-1848, πρὸς τὸν «πολυπόθητον ὡς γράφει κ. Ἀθανάσιον, τὸν ὁποῖον ἐνημερώνει σχετικῶς μετὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ Δ) λου. «Φαίνεται ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἔλαθεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὅλας τὰς ἱστορικὰς διόδους τῶν σοφῶν Ἀθηναίων, καὶ ἀφοῦ εὔρε ἔκει τὰ ὑψηλὰ γράμματα καὶ αἰσθημάτων τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Σωκράτους κλπ. τότε ν' ἀπαντήσῃ, ὅτι ὁ "Ἕλληγν μ' Ἑλληνικὸν αἶσθημα πρέπει νὰ εἶναι πισμμένος ἀπὸ μίαν ἄκραν τῶν σοφῶν ἀνδρῶν τὴν πόλιν, αὐτὴν τὴν πόλιν τῶν πόλεων Ἀθήνας. Τὴν ἐννοίαν ταύτην ἐξ εἰκασμοῦ δὲ γράφω, ἀλλ' ἔχω τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὰ πρῶτα πρὸς αὐτὸν χρυσὰ μου λόγια, νὰ σὰς διαβεβαιώσω ὅτι ἀεροβάτων ὁ "Ἕλληγν εἶναι τοιούτων διανοημάτων ἐμπλεως...» (Κῶδ. σ. 124).

97, 98. Ἰω. Ζαβὸς

Ἀναφέρει τὰ τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν γνωστῶν λογαριασμῶν (Κῶδ. σσ. 118-22).

99. Πρὸς Μπούαν

Ἀπαντητικὸν τοῦ Ἀθ. Ἀθανασιάδου, ἀπὸ 19-4-1848, ἐκφράζοντας τὴν δυσανεκτικὴν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἀγαθῶν πολιτῶν, χαρακτηρίζων «ἀκαίρους καὶ μετὰ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ὀφειλομένην ἐνδύμωχον ἀγάπην ἀσυμβιβάστους προφάσεις». Καὶ προσθέτει: «δὲν δύναμαι ποσὼς νὰ λησιμονήσω καὶ ὑποκρύψω, ὅτι οὐδεὶς ποτὲ τῶν πνεόντων θεμιτότατον ἔζηλον ὑπὲρ τῆς πατρίδος, οὐδεὶς τῶν λογικῶν καὶ ἐχεφρόνων παρήκουσε τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος, οὐδεὶς ποτὲ ἠγνῆθη τὴν δυνατὴν συνδρομὴν τοῦ ἐπ' ἀγαθῇ τῆς ρυσάσης αὐτὸν γῆς, ταύτας τὰς ἀρετὰς ἐδίδαξε πρὸ μακρὰς σειρᾶς ἑκατονταετηρίδων ὁ σοφώτατος τῆς ἀρχαιότητος ἀνὴρ, ὁ ἐνάρετος Σωκράτης, ταύτας διδάσκει σήμερον στεντορίως ἡ φιλοσοφία, ταύτας ἀπαιτεῖ τὸ καθήκον ἑκάστου. Τὰ δὲ πολιτικὰς τῆς Εὐρώπης καὶ σοβαρὰς μεταβολὰς κρίνω μηδενικὰς ὡς πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ χρησιμωτάτου τοῦτου ἀντικειμένου, κρίνω μᾶλλον ἀερώδη συμβέβηκτα παρὰ πράγματα εἰς τὸ προκείμενον τῆς υποθέσεώς μας. Ἐν τούτῳ ἡ Πατρίς θέλει σπεύσει νὰ προμηθευθῇ ἀλλὰχρόθεν ἄλλον διδάσκαλον τῶν ἀγαπητῶν αὐτῆς τέκνων τῶν ὀργώντων πρὸς τὴν παιδείαν...» (Κῶδ. σσ. 119—21).

100. Ἀπάντησις

Εἰς τὴν ἐκτεταμένην ἐπιστολὴν τοῦ, ἀπὸ 11-5-1948, ἀπαντᾷ ὁ διαληφθεὶς διδάσκαλος Μπούας, ἐκθέτων τὰς ἀπόψεις καὶ τὰ ἐπιχειρήματά του (Κῶδ. σσ. 126—130).

101. Διαβιβαστικὸν

Γράμμα τοῦ Ἀρχιμ. Γ. Ζαλογγίτου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπισυνάπτει καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν τοῦ Δ) λου Δ. Μπούα (Κῶδ. σ. 136).

102. Ἱερομ. Μορφινός

Γράφει ἐπαινετικῶς πρὸς τὸν Ἀθ. Ἀθανασιάδην, τὴν 6-5-1848, ἐκ τοῦ λαιμοκαθαρτηρίου Λευκάδος (Κῶδ. σσ. 122—24).

103. Ἀπαντητικὸν

Πρὸς τὸν αὐτὸν Ἱερομ. Νάρκησον Μορφινὸν ἀπαντᾷ εἰς ἓν ὀραϊότατον γράμμα ὁ ἄνω παραλήπτης, καὶ δὲν παραλείπει νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ ἔχῃ πάντοτε κατὰ νοῦν τὸ Θεοφάνειον τοῦτο Σχολεῖον σχολαρχούμενον ὑπ' ἀνδρὸς σεδασιμίου, κατόχου ἱκανῆς παιδείας, τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς, συνιστῶσα αὐτὸ πρὸς πάντα σοφὸν καὶ ἐνάρετον ὁμογενῆ, ὅπως πάντοτε προοιῖζεται καὶ τοῦτο μὲ διδύκτα, ὅσα ἡ μεγαλοδορία καὶ ἡ φιλογένεια τῶν ἐναρέτων καὶ σοφῶν τούτων ἀνδρῶν δωρεῖται ἐκάστοτε εἰς τὰ λοιπὰ κατὰ τὴν Τουρκίαν Ἑλληνικὰ Σχολεῖα, πρὸς διάσωσιν τῶν φώτων τῶν μόνων δυνατῶν νὰ προσέξωσιν εἰς πρῆγτην παλιγγενεσίαν τὸ ἡμέτερον ἔθνος, καὶ ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν... (Κῶδ. σ. 125).

104. Ἐπικρίσεις Διδασκάλου

Διὰ μακροῦ γράμματός του ὁ Ἀθ. Ἀθανασιάδης ἐπικρίνει τὸν Δ)λὸν τῆς Θεοφανείου Χρ. Α. Γερογιάννην, δι' ἀνεπιτρέπτους ἐνεργείας του εἰς αὐτὴν καὶ κατὰ τοῦ Ἱεροδιδασκάλου τοῦ Γυμνασιακοῦ τμήματος, καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καταφερόμενον. Διὰ καὶ καταλήγει: Ὁ διδάσκαλος Ἱερεὺς δὲν ἔχει ἴδιον τὴν κολακείαν, εἶναι ἀνὴρ μὲ ἀρετὴν δι' ἣν αἰτίαν ἐπέσυρε καὶ καθ' ἡμέραν εἰς ἑαυτὸν ἐφελκύει τὸ σέβας, τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν δικαίαν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ, ὁποῖου διδάσκαλος προσεκληθῇ. Ἐκ τούτων ἀπάντων, πέποιθα, θέλετε γνωρίσαι τὴν ἀκεραιότητά μου, τὴν ὑπὲρ Πατρίδος προσπάθειάν μου, καὶ τὴν φιλαλληθείάν μου, ὁποῖων οὐ κατισχύσει ποτὲ κακία, οὐδὲ ποτὲ πονηρία ἢ κακοσύλεια... (Κῶδ. σσ. 127—33).

105, 106. Ἀπαντήσεις

Δύο γράμματα, δι' ὧν ὑορίζει μᾶλλον ἢ δι' ἐπιχειρημάτων ἀπαντᾷ ὁ ρηθεὶς Δ)λός, στρεφόμενος κατ' ἀμφοτέρων Ἱεροδιδασκάλου καὶ Ἀθανασιάδου (Κῶδ. σσ. 130—36).

107. Παῖσις Γερογιάννη

Ἐχόντες ἐπ' ὅλην οἱ ἐποφαινόμενοι ἐπιτόκιοι τῶν τριῶν ἐκκλησιῶν τὸ ἀπὸ τῆς α' ὅτι, 1848 συμβόλαιον, δι' οὗ οἱ προσκείμενοί των ἐξελέξαντο ἐμᾶς διδάσκαλον εἰς τὸ Θεοφάνειον σχολεῖον δι' ἓν ἔτος, ἵνα παραδίδητε ὅποια ἐπεσχέθητε ἑλληνικὰ καὶ μαθηματικὰ μαθήματα τακτικῶς καὶ ἐπιμελῶς, ὁποῖον συμβόλαιον ἔλαβεν κατὰ ἀντέχειαν χρόνον ἐπὶ ἐπὶ τῇ ἀγορᾷ τοῦδε, καὶ θεωροῦντες ὅτι δυνάμει αὐτοῦ τὸ σχολαστικὸν ἔτος τῆς διδασκαλίας σας λήγει κατὰ τὴν 30 τοῦ προσαχούς Σεπτεμβρίου σπεύδοντες νὰ σᾶς κοινοποιήσωμεν διὰ τοῦ παρόντος ὅτι μετὰ τὴν τρισσετήρη ἐσχολούμενον Σεπτεμβρίου 1848 τὸ μνησθὲν συμβόλαιον, καὶ πᾶσα μεταξὺ ἐμῶν καὶ τῶν ἐποφαινόμενων ἐπιτόκιοι συνφωνία καὶ ἐποχρέωσις ὥς πρὸς τὴν διδασκαλίαν σας εἰς τὸ Θεοφάνειον Σχολεῖον λογίζεται πεπληρωμένη καὶ ὥς μὴ οὕτω κατὰ τὴν α' ὁκτωβ. 1848 καὶ ἐφεξῆς... 21 Ἰουνίου 1848, Ἐποιοῦται δ' αἱ ἐποχρεώσεις αὐτοῦ (Κῶδ. σσ. 133—135).

108. Πρὸς Π. Ἀραβαντινὸν

Ὁ Ἀθ. Ἀθανασιάδης παραγγέλλει νὰ σταλοῦν διὰ τὴν Θεοφ. Σχολὴν ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ἀδελφοῦ του «βιβλιάριον Ἱ. Ἱστορίας, καὶ μικρὰς χριστιανικῆς κατηχήσεως, χρήσιμα εἰς τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα, 120, ἤτοι ἐξήκοντα ἐξ ἑκατέρων, μὲ τὴν σημείωσιν τῆς συγκαταβατικῆς ἀξίας των καθὼς καὶ κατάλογον ἀκριβοῦ των ὑπολοίπων παρ' αὐτοῦ πωλουμένων βιβλίων». Ἐν συνεχείᾳ ἀναγγέλλει τὰ τοῦ ἐξαιρέτου Ἱεροδιδασκάλου, «ὅστις παραδίδει μὲ ὀρθὴν ἀνάπτυξιν εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν μαθητῶν τὰ συγγράμματα τοῦ σοφοῦ Πλάτωνος καὶ τὴν Ἱταλικὴν γλῶσσαν πρὸς πάντας τοὺς μαθητάς, πρὸς τοὺς τῆς πρώτης δὲ τάξεως κατὰ σάββατον ἤρξατο τώρα νὰ παραδίδῃ Ἱδεολογίαν, καθὼς αὐτὸς ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Βάμβου, ὥστε ἐλπίζεται τις βελτίωσις καὶ ἐπιθυμητὴ πρόοδος τῆς νεολαίας τῆς πτωχῆς ταύτης κοινότητος» (Κῶδ. σ. 133).

109. Ἀπάντησις

Ὁ Π. Ἀραβαντινὸς συγχαίρει διὰ τὰς καλὰς ταύτας εἰδήσεις. Καὶ πληροφροεῖ τὰ τῆς ἀποστολῆς τῶν βιβλίων (Κῶδ. σ. 136).

110, 111, 112. Πρὸς Ν. Βάμβου

Γράφουν σύντρεις: Ἱεροδιδασκαλός, Ἐπίτροποι τῆς Σχολῆς καὶ ὁ Ἀθανασιάδης, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἐξιστορεῖ δι' ὀλίγων τὰ τῆς ἱστορίας τῆς Θεοφ. Σχολῆς, εἰς ἣν προσεκλήθη καὶ διορίσθη Γεννασιάρχης. Ἐξ ἄλλου οἱ Ἐπίτροποι κλπ. «ἐδειξαν καὶ δεικνύουν μέχρι τοῦδε ἄοκνον ζῆλον καὶ φροντίδα μεγίστην περὶ τῆς πρόοδου καὶ βελτιώσεως ταύτης... Πρόεδρος τῆς ὁποίας εἶναι ὁ ἐντιμὸς κ. Ἀθανασιάδης, Γραμματεὺς τοῦ ἐν Ἡρεβέζῃ Γενικοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου Ἡπείρου τε καὶ Ἀλβανίας, ἀνὴρ λόγιος, χαίρων τὴν κοινὴν ὑπόληψιν διὰ τῶν φυσικῶν, ἠθικῶν καὶ ἐπικτητῶν αὐτοῦ προτερημάτων, τῇ γνώμῃ καὶ συναινέσει τῶν λοιπῶν προκρίτων τῆς πόλεως, Ἐλθὼν οὖν ἐνταῦθα καὶ ἀναλαβὼν προθύμως τὰ ἱερὰ τῆς διδασκαλίας χρέη, προσπαθὼν βλαβεραῖς δυνάμεσι ἵνα προσδεύουσιν οἱ μαθηταί, ἔκρινε εὖλογον νὰ εἰσάξῃ εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην διὰ τοὺς πρωτοπείρους μαθητάς, τὴν σοφωτάτην καὶ εὐμεθοδικωτάτην Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν, τὴν συντεθεῖσαν παρὰ τῆς Σοφολογιότητος τῆς. Εἰσάκουσον λοιπὸν, Σοφολογιώτατε, τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου, φωνὴν ἐνδὲς πιστοῦ καὶ εὐγνώμονος μαθητοῦ τῆς. Πέμψον πρὸς ἡμᾶς 30 Γραμματικὰς καὶ μίαν Ἱδεολογίαν, τὴν τιμὴν τῶν ὁποίων θέλομεν παραδώσει... (Κῶδ. σσ. 137—141, 145).

113. Δωρεὰν βιβλία

Ὁ ἐκ Πατρῶν Δ. Δεσπότης γνωρίζει τὴν ἀποστολὴν καὶ ἐξ ἰδίων του προσφορὰν εἰς τὴν Θεοφάνειον Σχολὴν δώδεκα τόμων τῆς Ἑλληνικῆς Χρηστομθείας συνερανισθείσης ὑπὸ Θ. Φαριμακίδου (Κῶδ. σ. 140).

114. Εὐχαριστήριον

Παρελήφθησαν ἀσφαλῶς τὰ βιβλία ταῦτα καὶ ἀπευθύνονται αἱ εὐχαριστίαι διὰ τὴν τοιαύτην δωρεὰν (Κῶδις σ. 147).

ΚΩΝ. Γ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΚΑΛΕΣΜΑ

Ὁ λαός μας, σὲ πείσμα τῶν «νεωτεριστικῶν ἰδεῶν», ποὺ σὰν μπουλντόζα σαρώ-
νουν στίς μέρες μας κάθε τι τὸ παλῆθ ποὺ μᾶς δένει μὲ τὸ παρελθόν, προσπαθεῖ
ν' ἀντισταθῇ, ὅσο τοῦ εἶναι δυνατό, στὴ λαίλαπα αὐτὴ, ποὺ ξεχαρβαλώνει ὅ,τι
ἀπομένει ἀκόμα ὀρθὸ ἀπὸ τὴν προγονικὴ μας παράδοση.

Ὡς τότε ὅμως θ' ἀνθέξῃ!

Πάντα παρατηροῦνταν αὐτὸ τὸ βαθμιαῖο ξήλωμα, σὲ ἀργὸ βέβαια ρυθμῷ· τώρα
ὅμως εἶναι πλέον γρήγορο καὶ πιὸ ἔντονο.

Βλέπουμε ν' ἀλλάζουν πιὸ γοργὰ προαιώνιες συνήθειες τοῦ λαοῦ μας· τὰ ἥθη,
τὰ ἔθιμα, ὁ τρόπος ζωῆς καὶ νὰ σπάζουν οἱ κρίκοι τῆς παραδοσιακῆς ἀλυσίδας, ὁ
εἶνας μετὰ τὸν ἄλλο, ποὺ μᾶς συνδέουν μὲ τοὺς προγόνους μας.

Πολλοὶ εἶναι οἱ παράγοντες, ποὺ ἐπιταχύνουν τὴν κατάλυση τῶν πάντων, μὰ
περισσότερο τὰ μαζικὰ μέσα ἐνημέρωσης — ραδιόφωνο, τηλεόραση, κινηματογράφος,
θέατρο — καὶ πιὸ πολὺ ὁ τουρισμὸς μὲ τὸν πυκνὸ συγχρωτισμὸ μας μὲ λο-
γιῶν - λογιῶν ξένους, ποὺ μπαίνουν στὴ χώρα μας, στασπίτια μας καὶ γενεὰ στὴ
ζωὴ μας.

Ἡ γοργὴ αὐτὴ ἀλλαγὴ δὲ σεβάστηκε οὔτε καὶ αὐτὰ τὰ παραδοσιακά μας
σπίτια, ποὺ οἱ νέες συνθῆκες ζωῆς τ' ἀναγκάζουν νὰ φύγουν γρηγορότερα ἀπὸ
τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ παραχωρήσουν τὴ θέσση τους σὲ μεγαθήρια, ποὺ στὰ
σπλάχνα τους ζοῦνε τώρα ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι χάνουν κάθε ἐπαφὴ μὲ τοὺς τριγύ-
ρω τους συνανθρώπους, γιὰ νὰ καταντήσουν οἱ ἐρημίτες τῶν μεγαλοπόλεων.

Καϋμένοι φτωχομαχαλάδες τῶν Γιαννίνων, Θυμῆμαι στὰ παλῆθὰ τὰ χρόνια,
ὥς τὸ τέλος τῆς πρώτης δεκαετηρίδας τοῦ αἰῶνα μας, τὴν κλεινὴ Καραβατιὰ ποὺ
τ' ἀπογευματινὰ κάθονταν οἱ καραβατιάνες νοικοκυρὲς — φρουστανελλοφόρες «μὲ
τ' ὄνομα» — ἀράδα στὰ πεζούλια τῆς δξώπορτας τους καὶ ἔβραβαν τὰ λαγ-
γιόλια μὲ γέλια καὶ σιακάδες (ἀστεῖα). Ἦσαν πολὺ ἀγαπημένες, ἀναμεταξὺ τους
κεῖνα τὰ χρόνια. Ἄν τύχαινε ν' ἀρρωστήσῃ καμμιὰ, κόσιεβεν ὅλ(η) ἡ γειτονιά
ν' ἀναλάβῃ τὸ νοικοκυριὸ τῆς· μιὰ τὰ παιδιὰ, ἡ ἄλλη τὸ μαγεῖρεμα, ἡ τρίτῃ τὴ λα-
τρα τοῦ σπιτιοῦ, σὰν «μιὰ φαμπλιά» ὅπως συνήθιζαν νὰ λένε. Πασίγνωστα τὰ γυ-
ναικογλέντια τους στὰ ἐξωκκλήσια τῶν Γιαννίνων. Τὴν Κυρὰ τὴν Κουσιοβίτσα,
τὴν Κυρὰ τὴ Φαναρωμέν', τὴν Κυρὰ τὴν Παληνορή.... ποὺ κατὰ τὴν ἀφελῆ βε-
βαίωση τοῦ Μαστρο-Γάκη (ἐνὸς παλικοῦ μεγαλοτσιγκαζοῦ τοῦ Μπαϊράμ Πασιά
(ὁδὸ Βενιζέλου) «ἦταν ὅλεις ἀδιωφές! (οἱ...Παναγιές)».

Τὸ νὰ διανοηθῇ βέβαια κανεὶς τώρα νὰ σταματήσῃ τὸ κακό, εἶναι σὰν νὰ θέ-
λει νὰ γνωρίσῃ τὸ ποτάμι στίς πηγές του. Ἀλλοίμονο! ὁ νόμος τῆς φθορᾶς εἶναι
ἀδυσώπητος καὶ παρασέρνει τὰ πάντα στὸ βυθὸ τῆς λήθης. Κάθε μέρα τοῦ περνάει
φέρονει ζημιά.

Ἦτοτε' ἀπ' αὐτὰ δὲν ἀπομένει τίποτ' ἄλλο, παρὰ νὰ γίνῃ μιὰ ἐντατικὴ προ-
σπάθεια — μιὰ ἐκστρατεία θάλας — καταγραφῆς ὅσων ἔμειναν ἀκόμα στὴ ζωὴ,
καὶ ὅσων οἱ παλῆότεροι θυμοῦνται, πρὶν εἶναι πλέον ἀργά, γιὰτὶ οἱ παλικοὶ φεύγουν
σιγὰ - σιγὰ καὶ τὰ παίρνουν μαζί τους.

Μιὰ τέτοια προσπάθεια εἶναι καὶ τούτῃ γιὰ τὴν περὶπτωση μᾶς παλικοῦ καὶ
σπάνιως, ὅπως νομίζω, συνήθειας, ποὺ τὴν εἶδα σ' ἓνα χωριὸ — τὴν Καρίτσα —

να υπάρξει ως τις μέρες μας, όσο πον νάρθῃ καὶ σὲ τούτῃ ἡ σειρά τοῦ ἔξαφανισμοῦ.

Τὸ χωριὸ αὐτὸ βρίσκεται εἴκοσι χιλιόμετρα Β.Α. τῶν Γιαννίνων· σύνορο μὲ τὴ Ζίτσα. Εἶν' ἓνα γραφικὸ, φιλόξενο καὶ ζωντανὸ χωριὸ ἢ Καρίτσα. Οἱ κάτοικοί του φιλότιμοι καὶ ξεγατικοί. Πολλοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων πον βγῆκαν ἀπ' αὐτῇ: Λαοκάλοι, καθηγητές, διηγητοροί, συγγραφεῖς — ὅπως ὁ πολὺ γνωστός ἀνὰ τὸ Πανελλήνιο Μάρκος Ανγέλης — καὶ στρατιωτικοί· ἀνάμεσά τους καὶ ἓνας στρατηγός.

Ἐλάχιστοι οἱ ξενητεμένοι στὸ ἔξωτερικό. Οἱ περισσότεροι σὲ διάφορα ἐπαγγέλματα στὰ Γιάννινα, στὴν Ἀθήνα καὶ. Οἱ ἄλλοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία, τὴν ἀμπελοργία καὶ λίγο μὲ τὴν κτηνοτροφία. Κάθε Κυριακὴ καὶ γιορτές γεμίζει ἀπὸ κόσμο.

Ὁνομαστὸ τὸ κρασί τῆς Καρίτσας, ἐφάμιλλο μὲ τῆς Ζίτσας. Τε χωριὸ τοῦτο ἔχει τὸ προνόμιο, νὰ ὀριμάζουν νωρίτερα τὰ ἀρωματικά σταφύλια του ἀπὸ τὰ γύρω χωριά, πράγμα πον βοηθεῖ νὰ γίνωνται γλυκύτερα καὶ πιὸ εὔγεστα τὰ κρασιά της. Τὸ καλὸ εἶναι πὼς τὰ περάξε καὶ αὐτῇ τ' ἀμπέλια ἢ φυλλοξέρας, γιὰ τοῦτο γίνεται κάποια προσπάθεια γιὰ ἔξκαινούργισμα.

Ὡς ἓνα διάστημα εἶχαν καὶ τὴν πολὺ πετυχημένη ριζοκαλλιέργεια, ὅμως ἡ βάσκανη μοῖρα τοὺς τὴ στέρησε μὲ τὴν πρὶν μερικὰ χρόνια καταστροφή τοῦ κάμπου της, πον καλύφθηκε ἀπὸ βονὰ ὀλόκληρα ἄμμο καὶ χαλίκι, κονδάλιμένα ἀπ' τὸ νερό, ὅταν ξαπολύθηκε ἀπότομα ἀπὸ τὴν τότε νεοτελειωμένη σήραγγα τῆς Βελτισίας (τόρα Κληματαῖς) γιὰ τὴν ἀποξήρανση τῆς μικρῆς λίμνης (μᾶλλον ἔλος) τῆς Λαψίστας.

Ἦταν φοβερὴ ἐξείνῃ ἢ καταστροφή. Ὁ Μῦθος καὶ τὰ πλάτνια του σκεπάστηκαν πατόκορφα ἀπὸ τὸ ἀμμοχάλικο καὶ χιλιάδες γράμια καὶ χέλια τῆς γειτονικῆς λίμνης Παιμωτίδας, μὲ τὴν ὁποία ἐπιζοινοῦν ἡ λίμνη Λαψίστας, παρὰσφύθησαν καὶ σκοτώθηκαν στὸ γκρεμὸ πον δημιουργήθηκε. Σφοοὶ σκελετῶν τῶν ψαριῶν βρίσκονταν ἀρκετὸ διάστημα στὸν τόπο τοῦ χαλασμοῦ.

Ἀπὸ τότε στέρησε σχεδὸν ἡ λίμνη τῶν Γιαννίνων ἀπὸ ψάρια καὶ χέλια. Οἱ γκρεμοὶ πον σχηματίστηκαν ἔκοψαν τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς τῶν νέων γόνων τῶν χελιδνῶν ἀπὸ τοὺς ὠκεανούς.

Ὅμως οἱ Καρισιῶτες δὲν ἀπόχαναν. Τώρα ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐξόρυξη μαρμάρων, πον ἀφθονοῦν στὸν τόπο τους. Κι ἐνὸ πρὶν τὰ θεωροῦσαν κατάρια, ἰγατὶ ἔχαναν ἄγωνα τὰ χωριά τους, τώρα μεταβλήθηκαν σ' εὐλογία...

Σ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ ὁμορφο καὶ προσδευτικό χωριοντάκι μὲ τὸ μικρὸ περικλῶνα στὸ κέντρο του καὶ δίπλα τὸ χαριτωμένο παραδοσιακὸ σχολεῖο του πλαισιωμένο μὲ κῆπο κατάρυτο καὶ τὶς τοιγύρω ἀμπελοφυτεῖς του, θάλλει ἀκόμα σὰν εὖομο λουλουδάκι, ἓνα εὐγενικό, ὅσο καὶ συγκινητικὸ ἔθιμο· τὸ «Κ ἄ λ ε σ μ α», τὸ προσκάλεσμα δηλ. τῶν νεκρῶν προγόνων στὴ «χαρά» τῶν παιδιῶν, ἰγατὶ οἱ γάμοι «χαρά» ὀνομάζονται καὶ στὸν τόπο μας.

Τοῦτο φανερώνει τὴ στοργή, τὴν τρυφερὴ ἀγάπη καὶ τὸ μεγάλο σεβασμὸ πρὸς τοὺς προπάτορες.

Λέγχει ἀκόμα, πὼς καὶ στὶς χαρές τους δὲν ξεχοῦν ἐκείνους πον ἔφυγαν γιὰ πάντα ἀπὸ κοντὰ τους. Ἀντίθετα νοιώθουν ἔντονη τὴν παρουσία τους. Τοὺς θεωροῦν, ἔστω καὶ μεταθανάτια, σὰν ἐνεργὰ μέλη τῆς οἰκογένειας, πον δὲ χάθηκαν ἀλλὰ ἔξακολοθοῦν νὰ ζοῦνε, νὰ «δροῦν» καὶ νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ τοὺς ζωντανούς.

Ἔτσι φαίνεται καθαρά πόσο βαθειὰ εἶναι ριζωμένη ἡ πίστη τοῦ λαοῦ μας γιὰ τὴν «ἄλλη ζωή», τὴν πέρα ἀπὸ τὸν τάφο, τὴ μεταθανάτια ἕπαρξη τῆς ψυχῆς. Τὴν ἀθανασία.

Ἴσως τὸ ἔθιμο αὐτὸ νὰ ἔχη τὶς ρίζες του στοὺς προχριστιανικοὺς χρόνους

καὶ νύχτη σχέσῃ μετ' τὴν προγονολογία τῶν ἀρχαίων, ἡ ὁποία ὅμως τόσα, συνδυασμένη μετ' τὴν χριστιανικὴν πίστην, μῆτρε τελικὰ στὰ χριστιανικά μας ἔθιμα μετ' ἄλλη ὅμως μορφὴ καὶ ἔννοια.

Ἀλλὰ ἄς μᾶς συγχωρεθῇ αὐτὴ ἡ μαζορνορία, ποὺ τὴν κρίνουμε ἀναγκαίαν, καὶ ἄς μπούμε τώρα στὸ κύριο θέμα μας.

Στὴν Καρίτσα λοιπὸν τρεῖς μέρες πρὶν τὸ γάμο, δηλ. τὴν Πέμπτη, οἱ οἰζογένειες τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύμφης στέλλουν τὰ καλέσματα - μπογάσια ζυμωμένη ἀπὸ σταφίδιο ἀλεύρι μετ' μέγδαλα στὴν ἀπαναρία τῆς - στοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους χωρὶς νὰ παραιεῖσθαι καὶ τὴν ἐποχρώσει τοὺς νὰ προσκαλέσθαι στὴν οἰκογενειακὴ χαρὰ καὶ τοὺς ἀπόντες ἀπὸ τὴ ζωὴ γονεῖς, ἀδέρφια καὶ λοιποὺς συγγενεῖς καὶ φίλους μ' ἓνα πρωτότυπο τρόπο.

Τὴν προηγουμένη Κυριακὴ (ὀχτὼ μέρες πρὶν τὸ γάμο), κόρνουν ἓνα κοινὸ μνημόσυνο στὴν ἐκκλησίᾳ - ὅπως ἀκριβὲς γίνονται στίς «Συράντας» καὶ τὸ «Χρόνο» — ὅπου συγκεντρώνεται ὅλο τὸ συγγενολόι, φίλοι καὶ συγχωριανοί, ἄντρες καὶ γυναῖκες, νὰ συμπροσευχηθῶν.

Στὸ τέλος τῆς λειτουργίας καὶ τοῦ μνημόσυνου, ἀφοῦ παροῦν ἀντίδοχο, βγαίνουν καὶ κάθονται ἀράδα - ἀράδα στὰ λιθοφένια πεζοῦλια τοῦ χαγιατιοῦ τῆς ἐκκλησίας, γιατί τὰ παλὰ ἔθιμα. Ἐκεῖ πρὶνὸν συγγενεῖς μετ' τὴν καίνισμα τῶν κολλέθων καὶ μοιράζον α' ὅλους ἓνα ἡλόχρο στοῖσι ὀρασιμένο καὶ πασπαλισμένο μετ' ἱάχωση καὶ κανέλλα, καὶ ἔναζοιμάτι «*ά ν α π α υ σ η α*» δηλ. ζοιμάτι πρόσφορου «διαβασμένοι» καὶ ραντισμένοι ἀπὸ τὸν πατὴρ μετ' ἁγία.

(Νὰ κρατάει ἀνά γε καὶ αὐτὸ ἀπ' τὴς «χορὲς» τῶν ἀρχαίων.)

Ὁ παθὲνας τότε μετ' τὴν σκιά του εἶχετα γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῶν υἱῶν μετ' τὴ στερεότυπη φράση «Θεὸς σχορὲσ' ἵς».

Θὰ πρέπει νὰ τίχη κανεῖς σὲ τέτοια τελετουργία, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ νοιώσῃ τὸ βάθος αὐτοῦ τοῦ ἔθιμου. Ὁ στοργικὸς γιὸς καὶ ἡ θυγατέρα ξένη τὴν ὥρα τῆς περισυνόλογις μὲρὸς στὴν «*ά π λ α δ α*» τῶν κολλέθων, ποῦνα στημένη γάτω ἀπὸ τὸν πολέλιμο τῆς ἐκκλησίας, ἀναθυμιόεντα μετ' συγγίνης τοὺς γεννητορὲς καὶ τ' ἄλλα προσφιλεῖς τοὺς πρόσδοπα, ποὺ τόσα ὄνειρα εἶχαν κάνει γι' αὐτοὺς νὰ παραβρεθῶν δηλ. τὴ μέρα αὐτὴ γιὰ νὰ φιλήσθαι τὰ στεφάνια τοὺς καὶ νὰ τοὺς εὐλογήσθαι. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ χαροχαμένη γιὰ μίαν μετ' στασιασμὸ φέρνει στὴ θέμισσιν τῆς τὸ σύντροφό της, ποὺ ἀγωνίσθηκε, πάλευε ν' ἀναστήσῃ τὸ γυναικὸς, νὰ τὸν κἀνῃ ἄντρα καὶ στέλλῃ τοῦ σπιτιοῦ καὶ νὰ τὸν καμαρώσῃ γαμπρό.

Μετ' τὴς σχέσεως αὐτὲς πάνω στὸ ἀποχορεύομα τῆς ἐπεστατῆς εὐτυχίας σμύγουν ὅλοι τὰ δάκρυα τῆς χαρᾶς τοὺς μετ' τὰ «θαῖσρα» δάκρυα ἀβάσταχτον πόνον τῆς γρηῃς μάνας γιὰ τὸν ἀγαπημένο ἀπόντα.

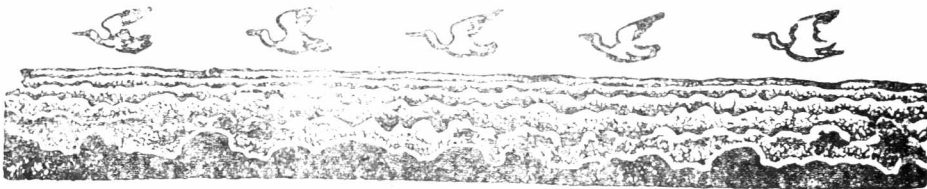
Ἀλήθεια, τί εὐγενικά καὶ λεπτὰ αἰσθήματα κρύβει ὁ λαὸς μας μέσα του καὶ πόσο θανιαστὰ τὰ ἐκδηλώνει!

Ἐπὶ νὰ βρεθῶν σὲ μιὰ τέτοια πρωτόγνωρη, γιὰ μένα, ἐροτελεστία ποὺ μοὺ μένει ἀλησμόνητη.

Εὐτίχημα ὅπου τοῦτο τὸ ἔθιμο συνεχίζεται ἀπὸ παλποῦ - προσπατοῦ στὴν Καρίτσα, ποὺ τόσο τὴν τιμᾷ.

Ἄρα γε θὰ τὸ κρατήσθαι γιὰ πολὺ οἱ νεότερες γενεαί; Τὸ εἶχον ἀπὸ καυδίας καὶ τὸ ἐλπίζω, γιατί οὔτε ἡ γρηγὴ καλλιέργεια, οὔτε καὶ ἡ φιλοτιμία τοὺς λείπει.

Ἄν κατὰγερα ἀποχῶν νὰ ἐξακριβώσῃ, ἂν τὸ ἔθιμο αὐτὸ ἀπαντιέται καὶ στὰ γόρρα χωριά. Κανένας, ἀπὸ τοὺς ντόπιους καὶ ξένους ἱερεῖς καὶ λαϊκούς, δὲν μπορεῖ νὰ μετ' πληροφορήσῃ θετικὰ.

ΚΩΣΤΑ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ ΚΟΥΚΟΥΛΙΟΥ - ΖΑΓΟΡΙΟΥ*

Μ

176. Μάγουλα: Τὰ ἡλικιωμένα ἄτομα συμβουλεύουν τὰ παιδιὰ, πῶς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κρατοῦν τὰ μάγουλά τους μὲ τίς παλάμες. Τοὺς λένε: «Μὴν πιάνεις ἔτσι τὰ μάγουλά σου, δὲν εἶναι καλὸ γιὰ τὴ μάνα σου καὶ τὸν πατέρα σου. Διηλαδῇ θὰ πεθάνουν αὐτοί.
(Συμβουλευτικό — Ἀνθρώπινο σῶμα).

177. Μάγουλα: "Όταν κανένα ἄτομο νοιώθει ἀσυνήθιστο ἄγχισμα στὰ μάγουλά του, αὐτὸ τὸ πράγμα τὸ θεωροῦν κακὸ εἶδον. Πιστεύουν πῶς κάποιος μεγάλο κακὸ θὰ συμβεῖ στὸ ἄτομο αὐτό.
(Ἀνθρώπινο σῶμα).

178. Μακεδονήσι: Οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ παραδέχονται πῶς γιὰ νὰ ἐξαφανιστεῖ ἡ μυρουδιά ἢ ἡ σχήμη ἀπὸ τὸ στόμα κάποιου ποὺ ἔφαγε σκόρδο, πρέπει αὐτὸ τὸ ἄτομο νὰ φάγει μερικά φύλλα ἀπὸ χλωρὸ μακεδονήσι.
(Ἀνθρώπινο σῶμα).

179. Μάλαθρο: "Αν συμβεῖ κανένας νᾶχει ἄσχημα χνώτα, καὶ μάλιστα, ὅταν ἔχει φάγει ρεθύθια, τότε συνιστοῦν σ' αὐτὸ τὸ ἄτομο γιὰ νὰ διορθωθοῦν τὰ χνώτα του, νὰ φάγει λιγάκι μάλαθρο χλωρό. Μάλιστα γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ λέγεται καὶ σχετικὴ παράδοση, ποὺναι δεμένη καὶ μὲ τὰ ἑξῆς λόγια: Μάλαθρε, καλὸ δούλι, ποῦκανες τὸν ἄντρα μου μέλι καὶ τὴν πεθερά μ' φαριάκι.
(Συμβουλευτικό).

180. Μάλλι: "Όταν πουλιέται ἀπὸ τὴν οἰκογένεια σὲ κανένα ζωέμπορο κάποιος ζῶο, τότε κρατοῦν ἀπὸ τὸ ζῶο αὐτὸ μιὰ ψαλιδιὰ μαλλὶ γιὰ νὰ μείνει τὸ γούρι τοῦ ζῶου στὸ σπίτι.
(Κτηνοτροφικό).

181. Μάλλια: Συμβουλεύουν τὰ παιδιὰ, ὅταν κορεῖνται, νὰ μὴν ρίχνουν τὰ κομμένα μαλλιά τους στὴ φωτιά γιὰ νὰ καοῦν, γιατί ἔτσι καίεται ἢ μοίρα τους. Συνιστοῦν νὰ τὰ μαζεύουν καὶ νὰ τὰ δάξουν σὲ μιὰ χαρμαῖδα τοίχου.
(Συμβουλευτικό).

182. Μάλλια: Ἀπαγορεύεται νὰ πλένουν οἱ γυναῖκες τὰ μαλλιά ἀπὸ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου, σελ. 1057.

τὰ πρόβατα κατὰ τὴ μέρα τῆς Παρασκευῆς. Ἄμα τὰ πλύνουν αὐτὴ τὴ μέρα, παραδέχονται πῶς τὰ ρούχα, ποὺ θὰ κάνουν ἀπ' αὐτὰ τὰ μαλλιά, θὰ τὰ κυνηγάει καὶ θὰ τὰ καταστρέφει ὁ κόπτος (σκόρος).
(Θρησκευτικὴ δοξασία).

183. Μ α λ ι ᾶ: Κατὰ τὸ κούρεμα συμβουλεύουν τὰ παιδιὰ ποὺ τοὺς κουρεύουν τὸ κεφάλι νὰ μαζεῦσουν τὰ μαλλιά ποὺ πέφτουν στὴ γῆ γιὰ νὰ μὴ τὰ πατοῦν ἄνθρωποι καὶ ζῶα. Γιατὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ τὸ ἄτομο ποὺ κουρεύεται θὰ ὑποφέρει ἀπὸ πονοκέφαλο.
(Ἀνθρώπινο σῶμα).

184. Μ ἄ ν α: Λέγεται «μᾶνα» ὁ δυτικὸς ὀρίζοντας τοῦ χωριοῦ. "Όταν βλέπουν τὴ «μᾶνα» ἀνοιχτή, δηλ. χωρὶς σύγνεφα, τότε παραδέχονται πῶς αὐτὸ εἶναι σημάδι καλοκαιριᾶς. «Δὲν π'στέβου νάχουμι ἄβριου θροχή, γιατί' εἶν' ἡ «μᾶνα» ἀ'χτή».
(Μετεωρολογικὸ).

185. Μ ἄ ν α: "Όταν πάλι βλέπουν νᾶναι ἡ «μᾶνα» κλεισιμένη, δηλ. νᾶναι ὁ οὐρανὸς πρὸς τὴ δύση σκεπασμένος μὲ μαῦρα σύγνεφα, αὐτὸ τὸ πράγμα τὸ θεωροῦν προμάντεμα θροχῆς. «Κλεισιμέν' ἡ μᾶνα, θὰ ῥεζ' ἄβριου».
(Μετεωρολογικὸ).

185. Μ ἄ ν α: Προμάντεμα πάλι θροχῆς θεωροῦν, ὅταν ἀστράφτει καὶ μπουμπουνίζει ἀπὸ τὴ μᾶνα.
(Μετεωρολογικὸ).

187. Μ α ν ὀ γ α λ ο: "Όταν γεννήσουν κατὰ τὴν ἴδια ἐποχὴ μᾶνα καὶ θυγατέρα, τότε ἀπ' αὐτὲς παίρνεται τὸ «μινόγαλο». Ἀρμύεται φιὰ σταγὸνα γάλα ἀπὸ τὴ μιὰ κι' ἄλλη μιὰ σταγὸνα γάλα ἀπὸ τὴν ἄλλη γαλάρα γυναίκα. Αὐτὸ τὸ μίγμα ἀπὸ τίς σταγόνες αὐτὲς τὸ λένε «μινόγαλο» καὶ τὸ φυλάνε σ' ἓνα μπουκαλάκι. Παραδέχονται στὸ χωριὸ πῶς τὸ «μινόγαλο» ἔχει μαγικὲς ιδιότητες, ὅπως π.χ. ὅταν δώσει κάποιος σ' ἓνα ἄτομο «μινόγαλο», αὐτὸ τὸ ἄτομο ὑφίσταται τέτοια ἐπίδραση ποὺ γίνεται τυφλὸ ὄργανο σὲ κείνον ποὺ τοῦ ἔδωσε τὸ «μινόγαλο». Λένε σὲ τέτοια περίπτωση: «Τοῦν σέρν' ἀπὸ τ' μύτ' σὰν νὰ τοῦν ἔχει ποτίσ' μινόγαλο».
(Μάγια).

188. Μ α ρ τ ῖ τ σ ι α: Κατὰ τὴν πρώτη τοῦ Μάρτη τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ φορέσουν «Μαρτίτσια». Αὐτὸ εἶναι θραχιόλια καὶ περιλαίμια φκιασμένα ἀπὸ δυὸ κλωστὲς (κόκκινη καὶ ἀσπρὴ) τυλιγμένες. Φοριέται αὐτὸ στὸ λαιμὸ καὶ στὰ χέρια (στὸν καρπὸ τῶν χεριῶν), παραδέχονται πῶς ὁ καυτερὸς ἥλιος τοῦ Μάρτη δὲ θὰ μαυρίσει τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια τῶν ἀτόμων ποὺ τὰ φοροῦν. Τὰ «Μαρτίτσια» στίς 9 τοῦ Μάρτη, ποὺ εἶναι ἡ γιορτὴ τῶν Ἁγίων Σαράντα, τὰ κρεμοῦν σ' ἓνα κλωνάρι τῆς κρانيᾶς γιὰ νὰ ρθοῦν τὰ χελιδόνια νὰ τὰ πάρουν καὶ νὰ στρώσουν μὲ αὐτὰ τὴ φωλιά τους γιὰ νὰ γεννήσουν σ' αὐτὴ τὰ αὐγά τους.
(Ἀνθρώπινο σῶμα).

189. Μ ἄ τ ι: Σὲ περίπτωση ποὺ θολώνει κάποιος μᾶτι ἀπὸ ἓνα ζῶο καὶ δὲ βλέπει αὐτό, παραδέχονται, πῶς ὅταν μὲ ἓνα θελόνι περάσουν μιὰ κόκκινη κλωστή (μπρεσίμι) στὴν ἄκρῃ ἀπὸ τὸ αὐτὸ τοῦ ζώου ποὺ ἀναλογεῖ στὸ θολὸ μᾶτι, τότε τὸ μᾶτι λαγαρίζει (γιατρεύεται).
(Κτηνοτροφία).

190. Μάτι: "Όταν σὲ κάποιος ἄτομο «δέρνει» τὸ μάτι του, δηλαδή νοιώθει κάποιος ἐλαφρὸ τίναγμα, αὐτὸ τὸ πράγμα τὸ θεωροῦν σημάδι πὼς τὸ ἄτομο αὐτὸ θὰ ἴδῃ κάποιον ξένον πρόσωπο καὶ λένε: «Οὔ! δὲρν' τοῦ μάτι μ', κάποιουν ξένου θὰ ἴδῃ».

(Ἀνθρώπινο σῶμα).

191. Μάτι: "Ἄλλοι πάλι γιὰ τὸ παίξιμο τοῦ ματιοῦ τοὺς διατηροῦν διαφορετικὴ πρόληψη. Δίνουν σημασία ἂν χτυπάει τὸ δεξιὸ ἢ τὸ ἀριστερὸ μάτι. Μερικοὶ θεωροῦν κακὸ οἶονὸν ἂν παίξει τὸ δεξιὸ καὶ ἄλλοι θεωροῦν κακὸ οἶονὸν ἂν παίξει τὸ ἀριστερὸ μάτι. Λένε: Παίξει τὸ δεξιὸ μου τὸ μάτι, δὲν τῶχου σὲ καλὸ». Ἐνῶ ἀντίθετα ἄλλοι λένε: «Κάτι κακὸ θὰ πάθω, παίξει τὸ ξερό μου τὸ μάτι».

(Ἀνθρώπινο σῶμα).

192. Ματοστάτης: Λέγεται ματοστάτης (ἢ ματαστάτης) ἓνα εἰδικὸ δαχτυλίδι ποῦ ἡ πέτρα του ἔχει θεραπευτικὰς ιδιότητες. Παραδέχονται πὼς, ὅταν πάθει κάποιος ἄτομο αἱμορραγία τῆς μύτης καὶ δὲ σταματάει τὸ αἷμα, ὅταν ἀκουμπήσουν τὸ δαχτυλίδι αὐτὸ στὸ μέτωπο τοῦ ἄρρωστου, ἀνάμεινα ἀπὸ τὰ δύο του μάτια καὶ πάνω ἀπὸ τὴ μύτη, τότε σταματάει ἡ αἱμορραγία.

(Λαϊκὴ Ἱατρικὴ — Ἀνθρώπινο σῶμα).

193. Μελίσσι: Θεωροῦν μεγάλον ἀμάρτημα νὰ πεῖ κανένας, ὅτι «ψοφάει» τὸ μελίτσι. Πρέπει νὰ λένε, ὅτι αὐτὸ «πεθαίνει» καὶ δὲν ψοφάει, ὅπως τὰ ἄλλα ἔντομα. Καὶ τοῦτο, γιατί εἶναι εὐλογημένο, γιατί μᾶς δίνει τὸ κερί γιὰ τὴν ἐκκλησιά. (Θρησκευτικὴ δοξασία — Μελισσοκομία).

194. Μεταλαδία: Κατὰ τὴν ἡμέρα ποῦ θὰ μεταλάβει (κοινωνήσει) κάποιος ἄτομο δὲν ἐπιτρέπεται αὐτὸ τὸ τὸ ἄτομο νὰ φτύσει καθόλου κάτω τῇ διάρκειαι τῆς μέρας. Ὅτε καὶ ἐπιτρέπεται νὰ κοπῇ καὶ νὰ τρέξει αἷμα ἀπὸ τὸ σῶμα του, γιατί τότε δὲν πιάνει ἡ μεταλαδία.

(Θρησκευτικὴ δοξασία).

195. Μοῖρες: Ἐπικρατεῖ ἡ πεποίθησις πὼς τὴν τρίτη βραδιά ἀπὸ τῇ γέννησι τοῦ παιδιοῦ ἔρχονται κοντὰ του οἱ μοῖρες καὶ γράφουν τὴν τύχη τοῦ νεογέννητου καὶ τὰ μελλούμενά του. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τοποθετοῦν κοντὰ στὸ μωρὸ ἓνα δοχεῖο μὲ μέλι γιὰ νὰ φᾶνε οἱ μοῖρες καὶ νὰ γλυκαθοῦν νὰ γράψουν καλὰ γιὰ τὴ μοῖρα τοῦ παιδιοῦ.

(Γέννησι).

196. Μπόλια: Γιὰ νὰ δυναμώσουν (ἀνδρωθοῦν) καὶ νὰ κάνουν καλὴ παραγωγὴ τὰ σιτηρὰ καὶ τὰ ὅσπρια τοῦ σπιτιοῦ, κατὰ τὴ γιορτὴ τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα (30 Νοέμβριον) θράζονται τὰ «μπόλια». Τὰ «μπόλια» εἶναι ξηρὸ καλαμπόκι μὲ λίγα σπειρίδα σιτάρη καὶ θρίζα, ποῦ θράζονται ὅλα μαζί, θάζοντας καὶ μερικὰ ὅσπρια (φασόλια, ρεβύθια κλπ.). Ἀπ' αὐτὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησιά, ὅπου τοὺς διαβάζει ὁ παπὰς κάποια σχετικὴ εὐχή. Τὰ ὑπόλοιπα τὰ τρῶνε, ὅπως τρῶνε καὶ τὸ θρασμένο σιτάρη γιὰ τὰ κόλυθα.

(Γεωργία - Θρησκευτικὴ δοξασία).

197. Μπόλιασμα: "Όταν πεθάνει κάποιος ἄτομο ἀπὸ μιὰ οἰκογένεια, δὲν ἐπιτρέπεται αὐτῇ τῇ χρονίᾳ σ' αὐτὸ τὸ σπίτι νὰ μπολιάσουν δέντρο, γιατί παραδέχονται πὼς ἔτσι «μπολιάζεται» ὁ χάρος.

(Θάνατος).

198. Μ π ό λ ι α σ μ α : Απαγορεύεται νά μπολιάσει δέντρο, κάποιος ή κάποια νιόπαντρη, τή χρονιά πού θά γένει ο γάμος τους. Καί τούτο, γιατί παραδέχονται πώς θά προκόψει τò δέντρο πού θά μπολιάσθαι καί òχι τὰ νιόγαμπρα. (Γάμος).

199. Μ π ό λ ι α σ μ α : Κατά τόν ίδιο τρόπο απαγορεύεται νά μπολιάσουν σέ κάποια οίκογένεια δέντρο κατά τή χρονιά πού γεννιέται σ' αὐτή παιδί. Θά προκόψει, πιστεύουν, τò δέντρο καί òχι τò νεογέννητο. (Γέννηση).

200. Μ π ο υ σ ο ύ λ η μ α : "Όταν βλέπουν τὰ μικρά παιδιά τοῦ σπιτιοῦ νά «μπουσιουλούν», δηλ. νά προχωροῦν, òχι ὀρθία, ἀλλά μέ τὰ τέσσερα (χέρια καί πόδια), τò πράγμα αὐτό παραδέχονται: σάν καλò οἶονò, πὼς πρόκειται νά γυρίσει ἀπò τò ταξίδι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ. (Ταξίδι).

201. Μ π ο υ σ λ ι ά : Μπουσλιά λένε στò χωριό μας τὰ ἐξογκώματα μέ στρογγυλò σχῆμα καί μέγεθος καρδιοῦ πού ἐμφανίζονται κατά τò φθινόπωρο στὰ λεπτά κλαδιά ἀπò τὰ ντοῦσκα (ἄγριες θαλανιδιές) τῆς περιοχῆς τοῦ χωριοῦ μας. "Όταν θέλουν νά μάθουν τί θά γεννήσει κάποια ἀγκαστρωμένη γυναίκα στò χωριό, παίζουν καί σπάζουν μιὰ ξερή μπουσλιά. "Αν σ' αὐτή βροῦν μέσα μυίγα, τότε παραδέχονται πὼς αὐτή ή ἀγκαστρωμένη γυναίκα θά κάνει κοπέλλα, ἂν βῆμος σ' αὐτή βρεθεῖ σκουλήκι, τότε πιστεύουν πὼς αὐτή θά γεννήσει ἀρσενικό παιδί. (Γέννηση).

202. Μ π ο ὕ φ ο ς : "Όταν ἀκούγεται ὁ μπουφος νά χαλάει σέ προσήλιακò μέρος τῆς χαράδρας τοῦ Βίκου, αὐτò τò θεωροῦν σημάδι καλοκαιριάς. Τò ἀντίθετο, ὅταν τὸν ἀκούνε νά τò λείει στ' ἀνήλιακò μέρος τῆς χαράδρας, τò θεωροῦν προμάντευμα, ὅτι θά χαλάσει ὁ καιρὸς, θά ἐπακολουθήσει κακοκαιρία. (Μετεωρολογικό).

203. Μ υ ί γ ε ς : Κατὰ τò καλοκαίρι, ὅταν παρατηροῦν, πὼς οἱ μυίγες ταίη-ποῦν κατὰ τρόπο πολὺ ἀσυνήθιστο καί ἐνοχλητικό, τò πράγμα αὐτò τò θεωροῦν σημάδι βροχῆς. (Μετεωρολογικό).

204. Μ ύ λ ο ς : Καταβάλλεται μεγάλη φροντίδα νά μὴν περάσει κανένα ἄ-τομο κατὰ τή νύχτα κοντὰ ἀπò μύλο στήν περίοδο πού εἶναι τὰ Δωδεκαῆμερα. Παραδέχονται πὼς τὰ καψώρια (Καλλικάντζαροι, Κατσόινα) συχναίζουν πολὺ τή νύχτα στοὺς μύλους καί μποροῦν νά κάνουν κακὸ σ' ὅσους περνοῦν κοντὰ στò μύλο. (Δωδεκαῆμερα).

205. Μ ύ τ η : Ἡ φαγούρα στὴ μύτη δὲ θεωρεῖται καλὸς οἶονòς. Παραδέχονται πὼς αὐτò εἶναι προμῆνυμα κάποιου κακοῦ (ζημιὰ, τιμωρία). Λένε: «Μὲ τρώει ή μύτ', κατ' κακὸ θά πάθω». Γι' αὐτò καί τò φοβέρισμα τῶν παιδιῶν ἀπò τοὺς μεγάλους: «Σὲ τρώγει ή μύτη σου νά δαρθεῖς». (Ἀνθρώπινο σῶμα).

206. Ν ε ρ ό : "Όταν οἱ γυναῖκες βλέπουν δυò ἄτομα νά πίνουν ταυτόχρονα

νερό, παραδέχονται πώς τὰ άτομα θὰ πεθάνουν καὶ ταυτόχρονα. Εμποδίζουν τότε τὸ νεώτερο άτομο καὶ τοῦ συνιστοῦν νὰ σταματήσει καὶ νὰ πιεῖ ἀργότερα γιὰ νὰ πεθάνει καὶ ἀργότερα.
(Θάνατος).

207. Νιόγαμπρα: Προσέχουν πολὺ τὴν πρόληψη, κατὰ τὴν ὁποία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἴδουν τὰ νιόγαμπρα κάποια κηδεῖα, οὔτε καὶ νὰ κρατήσουν στὴν ἐκκλησιὰ κερὶ σὲ μνημιόσυνο, πρὶν νὰ περάσει χρόνος ἀπὸ τὸ γάμο τους.
(Γάμος).

208. Νιόγαμπρα: Τὸ παντρεμένο ἀντρίγγον πρέπει στὸ συντομώτερο χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸ γάμο τους νὰ «φιλήσουν» σὲ κάποιον ἄλλο γάμο στέφανα. Ἄν δὲν κάνουν αὐτό, δὲν θὰ προκόβουν. Τὸ «φιλήμα» τῶν στεφανιῶν γίνεται χωρὶς νὰ παρευρίσκονται αὐτὰ στὴν τελετὴ τῆς στέφης, ἀλλὰ νὰ περιμένουν ὅζω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ. Μόλις δὲ τελειώσει τὸ στεφάνωμα, νὰ μποῦν καὶ νὰ «φιλήσουν» τὰ στεφάνια ποὺ ἔχουν ἀκόμα στὸ κεφάλι τους ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη.
(Γάμος).

209. Νου νόξ: Ἀπαγορεύεται νὰ παντρευτοῦν ἄντρας καὶ γυναίκα ποὺ ἔτυχε νὰ ἔχουν τὸν ἴδιο νουνὸ ἢ νουνά, δηλ. νὰ τοὺς ἔχει βαφτισμένους τὸ ἴδιο ἄτομο. Γι' αὐτὸ πρέπει κανένας νὰ βαπτίζει στὸ χωριὸ ἢ ὅλο ἀρσενικὰ παιδιὰ ἢ ὅλο θηλυκὰ.

(Γάμος — Θρησκευτικὴ δοξασία).

210. Ντομπουλίτσα: Ἀπαγορεύεται κανένας ν' ἀκούσει κατὰ τὴν ἀνοιξή τὸν κρότο τῆς ντουμπουλίσσας, ὅταν εἶναι νηστεϊκός, γιατί τότε θὰ «τσακιστεῖ» ἀπὸ τὴ ντουμπουλίσσα καὶ τὸ «τσάκισμα» αὐτὸ θὰ ἔχει δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις στὸ «τσακισμένο» ἄτομο σὲ διάφορες δουλειές του καλοκαιρινές. Πιστεύουν καὶ ἐδῶ τὰ ἴδια, ὅπως πιστεύουν γιὰ τὸ τσάκισμα ἀπὸ τὸν κοῦκο, τὴν κλώσσα, τὰ χελιδνία κλπ.

(Τσάκισμα).

211. Νύφη: Τὸ ἀρσενικὸ παιδί ποὺ κατὰ τὴ συνήθεια θὰ φορέσει τὰ καινούρια παπούτσια στὴ νύφη (δῶρο τοῦ γαμπροῦ) πρέπει νὰ μὴν εἶναι ὀρφανὸ (νᾶχει καὶ μᾶνα καὶ πατέρα) γιὰ νὰ μὴν ὀρφανέψουν τὰ παιδιὰ ποὺ πρόκειται νὰ κάνει ἡ νύφη.

(Γάμος).

212. Νύφη: Κατὰ τὴν ὥρα τῆς στέφης πρέπει σὲ κάποια εἰδικὴ στιγμή ἡ νύφη νὰ πατήσῃ μὲ τὸ παπούτσι τῆς ἐλαφρὰ τὸ πόδι τοῦ γαμπροῦ Παραδέχεται πὼς αὐτὸ συντελεῖ στὸ νὰ εἶναι ἀφοσιωμένος ὁ ἄντρας στὴ γυναίκα.

(Γάμος).

213. Νύφη: Τὸ ἀρσενικὸ παιδί, ποὺ, κατὰ τὴ συνήθεια στὸ γάμο, θὰ τὸ πάρει λιγάκι στὴν ἀγκυλιά της ἡ νύφη, πρέπει ἀπαραίτητα νὰ μὴν εἶναι ὀρφανό, γιὰ νὰ μὴν ὀρφανέψουν ἀργότερα τὰ παιδιὰ ποὺ θὰ γεννήσῃ αὐτή.
(Γάμος).

214. Νυφίτσα: "Όταν τρώγει ἡ «νύφη τοῦ Γιάννη» (νυφίτσα) τὰ αὐγά ἀπὸ τίς φωλιές τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ νὰ σταματήσει τὸ κακό, κάνουν τὸ ἐξῆς: Τοποθετοῦν

κοντά στη φωλιά της κότας ένα ξύλο σαν ρόκα, στο οποίο τοποθετούν και λιγάκι μαλλί. Βάζουν ακόμα και ένα ψεύτικο αδράχτι και ψεύτικο σφοντλήλι. Παραδέχονται πώς ή νυφίτσα ικανοποιείται απ' αυτή την ενέργεια και δεν ξαναπειράζει τὰ αὐγά. (Ὁρνιθοτροφία).

215. Νύχια: Δὲν πρέπει τὰ παιδιὰ νὰ δαγκώνουν μὲ τὰ δόντια τὰ νύχια τους. Τοὺς ἀπογορεύουν αὐτό, λέγοντάς τους τὰ ἑξῆς: «Μὴν τρώς τὰ νύχια σ'. δὲν εἶναι καλὰ γιὰ τ' μᾶνα σ' κι γιὰ τὸν πατέρα σ'. Ὅποιος τρώει τὰ νύχια τ', τρώει τ' μᾶνα τ' κι τὸν πατέρατ'». (Ἀνθρώπινο σῶμα).

216. Νύχια: Θεωροῦν ἁμαρτία γιὰ νὰ κόψει κανένας τὰ νύχια του κατὰ τίς μέρες τῆς ἐβδομαΐδας Τετάρτη καὶ Παρασκευή. Γι' αὐτὸ καὶ συνηθίζονται νὰ λέγονται οἱ ἑξῆς στίχοι:

«Τιτράδῃ κι Παρασκευῇ τὰ νύχια σου μὴν κόψεις
κι Κυριακῇ νὰ μὴ λουστεῖς, ἂν θέλεις νὰ προκόψεις».

(Ἀνθρώπινο σῶμα — Ὁρησκευτικὴ δοξασία).

217. Νύχια: Ἀπαγορεύεται νὰ κόψουν τὰ νύχια τοῦ μωροῦ, ὥς ὅτου αὐτὸ γίνεῃ χρονίARIO. Καὶ τοῦτο, γιατί ὑπάρχει ἡ πρόληψη, πὼς ἂν τοῦ τὰ κόψουν σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία, ὅταν μεγαλώσει αὐτὸ θάχει μιανία καὶ ροπή πρὸς τὸ κλέψιμο. (Ἀνθρώπινο σῶμα).

218. Νύχτεριδα: Πιστεύουν πὼς ἐκεῖνος πού ἔχει ἐπάνω του κόκκαλο ἀπὸ νυχτερίδα ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ καταχτάει τίς καρδιές τῶν γυναικῶν. Γι' αὐτὸ κι' ἀκούει συχνὰ νὰ λέγε γιὰ κάποιον: «Δὲν εἶδς ἐκεῖ πὼς κάνουν οἱ γυναῖκες ἀπὸ κοντά τ'. σὰν νᾶχ' τοῦ κόκκαλου τ'ς νυχτερίδας». (Μάγια).

Ξ

219. Ξεκίνημα: Κατὰ τὸ ξεκίνημα κάποιου γιὰ ταξίδι βάζουν στὸ κατώφλι τῆς πόρτας ἓνα δοχεῖο μὲ μερικὰ νομίσματα (κέρματα). Καθὼς βγαίνει ὁ ταξιδιώτης παίρνει σάβρα τὸ δοχεῖο καὶ σκορπίζουν τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα σκύβει καὶ τὰ μαζεύει. Τὸ κάνουν αὐτό, γιατί πιστεύουν πὼς αὐτὸ θὰ συντελέσει, ὥστε αὐτὸς στὸ ταξίδι θὰ καζαντήρει πολλὰ χρήματα, καὶ κατὰ τὸ γυρισμὸ του θὰ τὰ σκορπάει. (Ταξίδι).

220. Ξεψύχημα: Ὅταν εἶναι κάποιος ἐτοιμοθάνατος καὶ θασανίζεται κατὰ τὸ ξεψύχημα, φωνάζουν τὸν ὀχτρὸ ἢ τοὺς ὀχτροὺς του καὶ τοῦ ρίχνουν λιγάκι νερό. Παραδέχονται πὼς αὐτὸ συντελεῖ στὸ νὰ ξεψυχήσει αὐτὸς πιὸ εὐκολα καὶ ἀθασάνιστα. (Θάνατος).

221. Ξύδι: Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δοθεῖ (εἴτε δανεικό, εἴτε καὶ πληρωμένο) ξύδι ὀξὺ ἀπὸ τὸ σπίτι, ὕστερα ἀπὸ τὸ βασίλειο τοῦ ἡλίου. Καὶ τοῦτο, γιατί πιστεύουν πὼς ἂν γίνεῃ αὐτό, τότε θὰ χαλάσει (κοπεῖ) ὅλο τὸ ξύδι πού ἔχουν εἴτε στὸ βαρέλι, εἴτε σὲ ἄλλο δοχεῖο. (Ἀμπελουργία — Δάνεισμα).

222. **Ξύλα:** Απαγορεύεται να κόψουν όποιο δέντρο ξύλο και για όποιον δέντρο σκοπό ξύλα κατά τις εξής μέρες του Μάρτη που είναι οι δριήμες: 1, 2, 3, 10, 11, 12, 29, 30 και 31. Πιστεύουν πως αν κοπούν αυτές τις μέρες, τότε αυτά θα γαλάσουν, θα σαρκωθούν. Γι' αυτό λένε και τα εξής λόγια:

Στά ξύλα οι δριήμες του Μαρτίου
και στα πανιά τ' Αύγουστου... ή και ανάποδα
Τ' Αύγουστου οι δριήμες στα πανιά
και του Μαρτίου στα ξύλα...».

(Βλέπε και σχετικό άρθρο 81 για τις δριήμες γενικά).
(Θρησκευτική δοξασία).

223. **Ξύλα:** Τα ξύλα πρέπει να μπαίνουν στο τζάκι για τή φωτιά έτσι, ώστε να καίγεται πρώτα το χοντρότερο μέρος και έπειτα το πιο λεπτό. Δεν επιτρέπεται να μπουν ανάποδα, γιατί πιστεύουν πως οι γυναίκες του σπιτιού κατά τή γέννα τους θα κάνουν τα παιδιά ανάποδα.
(Γέννηση).

Ο

224. **Όνειρο:** Πιστεύουν πως το όνειρο που θα δει κανένας ξημερώνοντας Κυριακή θα δείξει ως το μεσημέρι. Λένε: Τής Κυριακής το όνειρο ως το γιόμα δέλνει» δηλ. γίνεται.
(Θρησκευτική δοξασία).

225. **Όνειρο:** Παραδέχονται πως δεν πιάνεται το όνειρο, κατά το όποιο παρεμβάλλονται αίματα.

Σημ.: Για τα όνειρα και τήν εξήγησή τους θα γίνει ξεχωριστή έργασία.

226. **Όπλο:** Βγαίνοντας ο κυνηγός το πρωί για κυνήγι, μόλις βρει κάποιο άτομο με καλό συναπάντημα, το υποχρεώνει να πηδήσει (δρασκελίσει) το όπλο του, που το τοποθετεί όριζόντια στο έδαφος. Πιστεύουν πως μ' αυτόν τον τρόπο θα έχει ο κυνηγός έπιτυχία στο κυνήγι του.
(Κυνήγι).

227. **Όραση:** Παραδέχονται πως κατά τήν ώρα που έμφανίζεται το ούρανο τόξο στον ούρανό, αν κάποιο άτομο κατορθώσει να περάσει από κάτω απ' αυτό, τότε το άτομο αυτό θα αλλάξει... φύλο.
(Ανθρώπινο σώμα).

228. **Όραση:** Όταν βγαίνει το ούρανο τόξο κατά τήν άνοιξη στον ούρανό, παρατηρούν ποιά λωρίδα του χρωματιστή είναι πιο πλατειά και πιο ξωηρή. Αν είναι ή κόκκινη, τότε πιστεύουν πως αυτή τή χρονιά θα γίνει μεγάλη παραγωγή από σιτάρι.
(Γεωργία — Αμπελουργία).

Π

229. **Πλάμα:** Όταν νοιώθει κανένας φαγούρα στην άριστερή του παλάμη, αυτό θεωρείται πως το άτομο αυτό θα πάρει από κάπου χρήματα (γρόσια).

ἐνῶ ὅταν συμβαίνει αὐτὸ στὴ δεξιὰ παλάμια τότε τὸ ἄτομο αὐτὸ θὰ δώσει «γρόσια».
(Ἀνθρώπινο σῶμα)

230. Π α λ ι ο τ σ ἄ ρ ο υ χ ο ι: Κατὰ τὴς νύχτες ἀπὸ τὰ Δωδεκάημερα συνηθίζουν νὰ καίνε στὴ φωτιά ἕνα παλιοτσάρουχο. Αὐτὸ τὸ κάνουν, γιατί πιστεύουν πὼς ἀπομακρύνονται τὰ «καψούρια» ἀπὸ τὴν ἄσχημη μυρουριά πού βγάζει τὸ παλιοτσάρουχο, ὅταν καίγεται.
(Δωδεκάημερα).

231. Π α π ἄ ς: Ἐν τυχὴ κάποιος νὰ συναντήσῃ στὸ δρόμο του ἀπὸ ἕνα χωριὸ σὲ ἄλλο παπᾶ, τότε πρέπει νὰ θγάλῃ τὸ μαντήλι του καὶ νὰ φκιάσῃ σ' αὐτὸ ἕναν κόμπο. Πρέπει νὰ «δέσῃ» τὸν παπᾶ, γιὰ νὰ φτάσῃ καλὰ στὸν προορισμὸ του.
(Δρόμος — Ὁρησκευτικὴ δοξασία — Συναπάντημα).

232. Π α π ἄ ς: Θεωροῦν ἁμάρτημα νὰ δεχτῇ ὁ παπᾶς πρόσφορο καὶ νὰ κάνει μ' αὐτὸ λειτουργία, ὅταν εἶναι καμωμένο ἀπὸ χέρια γύφτικα. Παραδέχονται πὼς εἶναι καταραμένος ὁ γύφτος ἀπὸ τὸ Χριστό, ἐπειδὴ γύφτος ἐφκίασε τὰ καρφιά, πού τὸν σταύρωσαν.
(Ὁρησκευτικὴ δοξασία).

233. Π α π ο ὔ τ σ ι: Ἀποτρέπουν νὰ περπατᾷ κάποιος φορώντας μόνο τὸ ἕνα παπούτσι τοῦ ἡ τσαρούχι. Καὶ τοῦτο, γιατί πιστεύουν, ὅτι ὅποιος κάνει αὐτὸ θὰ... χηρέψῃ. Θὰ τοῦ πεθάνῃ τὸ «στεφάνι» τοῦ (σύντροφός του).
(Θάνατος).

234. Π α π ο ὔ τ σ ι α: Ὅταν σὲ κάποιον ἄτομο, θγάζοντας τὰ τσαρούχια τοῦ, ἡ παπούτσια ἢ πατήκια τοῦ, συμβαίνει αὐτὰ νὰ διασταυρῶνται τὸ ἕνα ἐπάνω στὸ ἄλλο, τὸ ἀναντίσταντα αὐτὸ τῆς ποδσεσίας τὸ θεωροῦν σημάδι, πὼς τὸ ἄτομο αὐτὸ θὰ πάρῃ δρόμο, κάπου θὰ πάει.
(Δρόμος).

235. Π α π ο ὔ τ σ ι α: Ἄμα παρατηρήσουν πὼς σὲ κάποιον ἄτομο θὰ τύχῃ νὰ λυθοῦν τὰ σχοινιά ἀπὸ τὰ παπούτσια τοῦ (ἢ καὶ ἀπὸ τὴς κάλτσες τοῦ κάποτε) καὶ σέρνονται αὐτὰ στὸ δρόμο, καθὼς περπατᾷ, αὐτὸ τὸ θεωροῦν σημάδι πὼς τὸ ἄτομο αὐτὸ θὰ κάνει δρόμο.
(Δρόμος).

236. Π α ρ μ ἰ ἄ ρ α: Λέγεται ἔτσι ἡ μεταδοτικὴ ἀγαλαξία πού παθαίνουν τὰ γιδοπρόβατα. Παραδέχονται πὼς αὐτὸ τὸ κακὸ θεραπεύεται ἔτσι: Παίρνουν ξηρὰ φύλλα καὶ κοτσάνια ἀπὸ τὸ φυτὸ πού λέγεται «σχάρφη», τὰ τρίβουν καλὰ καὶ τὰ ἀνακατώνουν μὲ ἄλατι καὶ τὸ δίνουν στὰ ζῶα καὶ τὸ τρῶνε κατὰ τὸ ἁλάτισμα.
(Κτηνοτροφία).

237. Π α ρ μ ἰ ρ ὁ χ ο ρ τ ο: Γιὰ νὰ γιατρευτῇ ἡ μεταδοτικὴ ἀγαλαξία (παριμάρα) στὰ γιδοπρόβατα, πιστεύουν πὼς αὐτὰ πρέπει νὰ ποτιστοῦν μὲ ἀφέψημα ἀπὸ ἕνα βότανο πού λέγεται «παριμαρόχορτο». Ποιὸ ὅμως εἶναι αὐτό;
(Κτηνοτροφία).

238. Π α σ χ α λ ι ἄ: Κατὰ τὴν Πασχαλιὰ καὶ ἀκριθῶς τὴν ὥρα πού ὁ παπᾶς λέγει γιὰ πρώτη φορὰ τὸν καλὸ τὸ λόγος, δηλ. τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη», παρα-

δέχονται πώς ακριβώς εκείνη τη στιγμή πάνω στο έδαφος που έχει μέσα του κρυμμένο το βλησίδι, βγαίνει μια λάμψη.

(Θρησκευτική δοξασία — Βλησίδι).

239. Η άχνη: Παρατήρηση πάχνης στο έδαφος κατά το πρωί, σημαίνει χάλασμα καιρού, προμάντεμα κακοκαιρίας.

(Μετεωρολογικό).

240. Η εθαμίνος: Όταν βλέπει κάποιος στο όνειρό του συνεχόμενα ένα πρόσωπο πεθαμένο, παραδέχονται πώς το φαινόμενο αυτό θα λείψει αν το άτομο αυτό ανάψει ένα κεράκι στην εκκλησιά που νά το έχει ονοματίσει (άφιερώσει) για το πεθαμένο άτομο.

(Θάνατος — Θρησκευτική δοξασία).

241. Η εθαμίνος: Παραδέχονται πώς, όταν στο λείψανο από ένα πεθαμένο άτομο παρουσιάζεται το ένα πόδι του λιγάκι πιο κοντό από τ' άλλο, αυτό είναι σημάδι (κακός οίκονός) πώς κι' άλλο άτομο θα πεθάνει από το χωριό.

(Θάνατος).

242. Η έφτη: Δεν επιτρέπεται νά «ρίξει» κανένας, δηλ. νά κάνει κοντοκλάδεμα στα κλήματα, κατά τη μέρα που ναι Πέφτη, γιατί τότε πέφτουν τὰ σταφύλια από τὰ κλήματα.

(Αμπελουργία).

243. Η εντάνερος: Όταν βλέπουν πώς σ' ένα μέρος είναι φυτρωμένα πεντάνευρα, παραδέχονται πώς κάτω απ' αυτό το έδαφος υπάρχει νερό.

(Νερό — Ύδραυλικό).

244. Η έταλο: Για νά πάνε για μπροστά (νά προκόδουν) τὰ ζώα του σπιτιού, καρφώνουν στο κατώφλι από το στάβλο ένα παλιό πέταλο. Πιστεύουν πώς αυτό το πράγμα φέρνει γούρι στα ζώα.

(Κτηνοτροφία).

245. Η ετεινόξ: Όταν λαλούν οι πετεινοί, από θραδίες, δηλαδή λιγάκι μόλις νυχτώσει, τότε αυτό το θεωρούν προμάντεμα βροχής.

(Μετεωρολογικό).

246. Η έτρα: Πολλές γυναίκες του χωριού, όταν ξεκινούν το πρωί τὰ ζώα τους από το στάβλο για νά τὰ παραδόσουν στο τσομπάνο του χωριού, γυρίζουν ανάποδα 2—3 πέτρες στο δρόμο. Πιστεύουν πώς εκεί κάτω από τις πέτρες πλακώνεται (χοιμπάνει) το κακό μάτι (βασκανία) και δεν θάχει καμιά κακή επίδραση στα ζώα τους.

(Κτηνοτροφία — Βασκανία).

247. Η ετρίτσα: Όταν τύχει νά πέσει καμιά πετρίτσα από τη σκεπή του σπιτιού στο στάβλο και ακουστεί ή πτώση της, αυτό το θεωρούν προμάντεμα πώς κάποιος μουσαφίρης θάρθει στο σπίτι.

(Μουσαφίρης).

248. Π ι σ τ ι κ ο ύ δ ι: Ἀπαγορεύουν στὰ παιδιὰ νὰ τρῶνε τὰ φύλλα τῆς πίττας πού λέγονται «πιστικούδια». Τοῦτο τὸ κάνουν, γιατί πιστεύουν πῶς τὰ παιδιὰ πού τρῶνε τὰ «πιστικούδια» θὰ ὀρφανέψουν. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὰ πιστικούδια λέγονται καὶ «ὀρφανά». Πιστικούδια λέγονται τὰ σέσσαρα τρίγωνα φιλιὰ πού σχηματίζονται στὴν ἄκρη τῆς πίττας ὅταν αὐτὴ κόβεται σὲ τετράγωνα κομμάτια καὶ τὸ ταψὶ εἶναι στρογγυλό.

(Ὅρφάνια).

249. Π λ ά τ η: Ἐκτός ἀπὸ τὸ ὅτι μεταχειρίζονται τὴν πλάτη ἀπὸ τὰ σφαχτὰ γιὰ νὰ μαντέψουν τὰ μελλούμενα (ὁστεομαντεία), ἔχουν καὶ τὴν ἐξῆς πρόληψη. Ἡ κεφαλὴ τῆς πλάτης, δηλ. στὸ πιὸ στενὸ αὐτῆς μέρος, συνδέεται μὲ τὸ ἄλλο κρέας μ' ἓνα κομμάτι χόντρο (τὰ νεῦρο). Ἐάν ὁ χόντρος αὐτὸς εἶναι δυνατός, τότε παραδέχονται πῶς καὶ ἡ «σακκούλα» τοῦ νοικοκύρη εἶναι δυνατή, δηλ. ἔχει χρήματα. Ἄν αὐτὸς ὁ χόντρος εἶναι ντελικάτος, τότε καὶ ἡ σακκούλα τοῦ νοικοκύρη θάναι καχεκτική.

(Οἰκονομικό).

250. Π λ α τ ῖ μ α ν τ ῆ λ α: Τὸ φυτὸ τὸ λένε «γοιμαροκολῶσιδα». Παραδέχονται πῶς τὸ φυτὸ αὐτὸ ἔχει φαρμακευτικὴ ιδιότητα, ἰδιαίτερα γιὰ τοὺς ρευματικούς πόνους. Σκάδουν καὶ θγάζουν ρίζα καὶ τὴ ρίζα αὐτὴ τὴ θράζουν μαζί μὲ τὸ κοτσάνι τοῦ φυτοῦ, τὰ θράζουν πολὺ καλά, ὥστε νὰ γίνει σὰν ἀλοιφή. Μὲ τὴν ἀλοιφή αὐτὴ ἀλείφουν τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὅπου εἶναι οἱ πόνοι ἀπὸ τοὺς ρευματισμοὺς. Παραδέχονται πῶς περνάει ὁ πόνος.

(Λαϊκὴ ἱατρικὴ).

251. Π λ έ ξ ι μ ο: Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πλέκει κάποιος ἐργόχειρο μιὰ γυναίκα τὴ στιγμὴ πού ἓνα ἄτομο ἐκεῖ κοντὰ τῆς τύχει νὰ πίνει νερό. Τὸ ἀπαγορεύουν αὐτό, γιατί παραδέχονται πῶς τὸ ἄτομο πού πίνει τὸ νερὸ θὰ πάθει ἀπὸ κλώσιμο στὸ ἔντερο.

(Ἀρρώστια).

252. Π λ ό σ κ α: Στὰ παλιότερα χρόνια ἡ πρόσκληση στὸ γάμο γίνονταν μὲ μιὰ πλόσκα μὲ κρασί, πού τὴν πῆγαινε στὰ διάφορα σπίτια κάποιος παιδὶ γιὰ νὰ πιοῦν μιὰ γουλιὰ ὅσοι καλοῦνταν στὸ γάμο. Τὸ παιδὶ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ εἶχε μάννα καὶ πατέρα. Ἀπαγορεύονταν νὰ εἶναι ὀρφανό.

(Γάμος).

253. Π λ ύ σ ι μ ο (ρούχων): Ἀπαγορεύεται τὸ πλύσιμο ρούχων κατὰ τίς 1, 2, 3, 14, 15, 16, 29, 30 καὶ 31 Αὐγούστου. Ἄρα πλυνθοῦν τὰ ρούχα αὐτὲς τίς μέρες θὰ σαποῦν (καταστραφοῦν), γιατί εἶναι δρίμες.

«Τ' Αὐγούστου οἱ δρίμες στὰ πανιά
καὶ τοῦ Μαρτιοῦ στὰ ξύλα».

(Δρίμες).

Βλέπε σχετικὰ καὶ τὸν ἀριθ. 81.

254. Π ό δ ε μ α τ ῆ ς ν ύ φ η ς: Τὸ ἀρσενικὸ παιδί, πού συνηθίζουν κατὰ τὸ γάμο νὰ ποδαίνει (θοηθαίνει νὰ φορέσει) τὴ νύφη τὰ καινούρια νυφιάτικα παπούτσια — δῶρο τοῦ γαμπροῦ — πρέπει νὰ μὴν εἶναι ὀρφανό, ἀλλὰ νὰ ἔχει μάννα καὶ πατέρα. Ἀλλοιῶτα ὁ γάμος δὲν προκόβει.

(Γάμος).

255. Π ό δ ι : Παραδέχονται πώς θάχει επιτυχία ένα άτομο σε κάποια υπόθεσή του, αν μπει στο σπίτι ή στο γραφείο το άρμόδιο, με το δεξί του πόδι πρώτο και όχι με το άριστερό.
(Ανθρώπινο σώμα).

256. Π ο δ ι ά : Όταν λύνονται μόνιμα τους τὰ σχαινιά από την ποδιά κάποιας γυναίκας, παραδέχονται πώς αυτή τη στιγμή «ελευθερώνεται» κάποια γυναίκα, δηλαδή γεννάει (άποχτάει).
(Γέννηση).

257. Π ό ν ο ς : Πόνος σε κάποιο χέρι ή σε κάποιο πόδι θεωρείται προμάντευμα θροχής.
(Μετεωρολογικό).

258. Π ο ν τ ί κ ι : Ή διαπίστωση στο σπίτι πώς το ποντίκι έκοψε κάποιο ρούχο, πιστεύεται πώς αυτό είναι ένδεικτικό, ότι κάποιο αντικείμενο έχει κλεφτεί από το σπίτι, δηλ. έχει γίνει ζημιά.
(Ζημιά).

269. Π ο ν τ ί κ ι : Άπαγορεύεται νά αναφερθεί ή λέξη «ποντίκι» κατά την Καθαρή Δευτέρα, γιατί στην περίπτωση αυτή θ' αυγατήσουν πάρα πολύ τὰ ποντίκια στο σπίτι.
(Θρησκευτική δοξασία).

260. Π ο ν τ ι κ ό λ α δ ο : Φάρμακο που το φτιάχνουν κατά τον εξής τρόπο: "Αν θρούν σε κάποιο μέρος του σπιτιού φωλιά από ποντίκια που νάχει ποντικάκια φρέσκα γεννημένα (αμάλλιαστα). Αυτά τὰ παίρνουν και τὰ θάζουν σ' ένα μπουκάλι με λάδι, που το αφήνουν στον ήλιο για πολύ καιρό. Τὰ ποντικάκια αποσυντίθενται και αυτό λέγεται ποντικόλαδο. Το χρησιμοποιούν σε τραύματα, γιατί παραδέχονται πώς κλείνουν άμέσως οι πληγές. Αυτό σε παλιότερο χρόνο. Για καλή τύχη έχει έγκαταλειφτεί τώρα αυτή ή κακή συνήθεια με το νά θάζουν στην πληγή πτωμαίνη.
(Λαϊκή ιατρική).

261. Π ό ρ τ α : Δέν επιτρέπεται ν' αφήνονται οι πόρτες (και τὰ ντουλάπια) ανοιχτές, γιατί πιστεύουν, όταν γίνεται αυτό, παραμένουν ανοιχτά τὰ στόματα των όχτρων της οικογένειας και την κατηγορούν κατά την ώρα που παραμένουν ανοιχτά τὰ παραπάνω. Όταν αυτά είναι κλειστά, είναι και τὰ στόματα του κόσμου κλειστά.
(Συκοφαντία).

262. Π ρ ο ι κ ι ά : Άπαγορεύεται νά είναι όρφανά τὰ παιδιά που θά κουβαλήσουν τὰ προικιά της νύφης κατά το γάμο απ' έξω από το δρόμο μέσα στο σπίτι του γαμπρού, γιατί θά όρφανεψουν τὰ παιδιά που θά χάσει άργότερα το άντρόγυνο.
(Γάμος).

263. Π ρ ο ξ ύ μ ι : Δέν επιτρέπεται νά δανειστεί από το σπίτι προξύμι στη γειτονιά ύστερα από το θασίλειμα του ήλιου. Είναι άσχημο γούρι, γιατί παραδέχονται πώς, άμα γίνει αυτό, θά λείψει το ψωμί από το σπίτι, δηλ. θά έπακολουθήσει φτώχεια μεγάλη.
(Δάνεισμα).

264. Π ρ ω τ α π ρ ι λ ι ά: Θεωρείται ικανότητα, όταν κάποιο άτομο κατορθώσει κατά την Πρωταπριλιά να εξαπατήσει τα υπό πολλά άτομα.

265. Π ρ ω τ ο μ α ρ τ ι ά: Αυτή τη μέρα (1η Μάρτη) πούναι ή γιορτή της μνήμης του Αγίου Τρύφωνα, πρέπει για τους άμπελουργούς να ναι ημέρα άργίας. Παραδέχονται πως όποιος θα δουλέψει θα τιμωρηθεί από τον άγιο. Φέρνουν για παράδειγμα το θαύμα του Αγίου Τρύφωνα.
(Θρησκευτική δοξασία — Άμπελουργία).

266. Π ρ ω τ ο χ ρ ο ν ι ά: Κατά την ημέρα αυτή γίνεται παρατήρηση πως κοιμούνται τα πρόβατα το πρωί στο στάβλο. "Αν αυτά κοιμούνται με το κεφάλι γυρισμένο προς την Ανατολή, το θεωρούν σημάδι πως πέρασε ως εδώ ο θαρύς χειμώνας. "Αν όμως κοιμούνται έχοντας το κεφάλι προς τη Δύση, πιστεύουν πως αυτό είναι ένδεικτικό παραπέρα βαρυχειμωνιάς.
(Κτηνοτροφία — Μετεωρολογικό — Πρωτοχρονιά).

267. Π ρ ω τ ο χ ρ ο ν ι ά: Μόλις φέξει ή μέρα της Πρωτοχρονιάς τόχουν σε καλό να ιδούν πρώτο - πρώτο (να συναπαντήσουν) κάποιο άτομο γερό από γειά, όμορφο και ιδιαίτερα να ναι παιδί που νάχει τη μάνα του και τον πατέρα του.
(Συναπάντημα — Πρωτοχρονιά).

268. Π υ ρ ο σ τ ι ά: Δεν επιτρέπεται να αφήσουν πάνω στην αναμμένη φωτιά άδειανή την πυροστιά χωρίς νάχουν τοποθετημένο σ' αυτή κάποιο άγγειό (τηγάκι, τέντζερη, γκιούρι). Γιατί τότε άργάει να έρθει από το ταξίδι ο ξενητευμένος του σπιτιού.
(Ταξίδι).

269. Π υ ρ ο σ τ ι ά: Θεωρείται μεγάλο άμάρτημα να είναι κάπου ή πυροστιά τοποθετημένη άνάποδα, δηλ. με τα πόδια προς τα επάνω. "Αμα είναι αυτή άνάποδα μουντζώνεται ο θεός.
(Θρησκευτική δοξασία).

270. Π υ ρ ο σ τ ι ά: "Όταν καμιά φορά στην πυροστιά που είναι στη φωτιά παρουσιάζονται να παίζουν σ' αυτή (να σπινθηρίζουν) πολλά μικρά φωτεινά στίγματα, να τρεμοσβήνουν, θεωρούν αυτό το πράγμα καλό σημάδι, ότι ο ταξιδευμένος του σπιτιού βάζει (μαζώνει) πολλές χρυσές λίρες στη σακκούλα του, για να τις φέρει στο χωριό.
(Ταξίδι).

ΚΩΝ)ΝΟΥ ΑΘΑΝ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΡΟΔΑΥΓΗ ΤΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ*

153. Β ί ρ α γ ζ α ζ, ό (πληθ. τὰ Βιράγκια) = γοῦρνεζ μεγάλες στοὺς λαγκάδι ποὺ γεμίζουν με νερό: «δὲν ἔβριξι ποῦλν, ἴσα - ἴσα νὰ γιοιμώσν τὰ βιράγκια».

154. Β ί τ σ α, ή = ή λούρα = ή λεπτή βέργα ποὺ ἔχει συνήθως ό διάσκαλος ἀπὸ ξυανιά καὶ δένρει τὰ παιδιὰ στίς παλάμες.

155. Β λ ά μ (η) ζ, ό (πληθ. Β λ ά μ η δ ε ζ καὶ Β λ α μ ά δ ε ζ) = ἀδερφοποιτόζ, στανραδερφόζ: «Ποιός εἶν' αὐτόζ, πατέρα:» «— Οὐ βλάμζ οὐ Λιουνίδασ, πιδί μ', ποὺ ἦταν φνύακὴ σ' Γζέρυρα», «Γίγχιαν βλάμηδεζ ἢ βλαμάδιζ».

156. Β λ ά ρ (ι), τό = τὸ βηλάρν, τόπι πανὶ ἢ ἐν γένει ὕψωμα: «πῆρι ἰένα βλάρ ντροῖλ, γασέ, ζαφείρ, φρέλπα, ἀτλάζ».

157. Β λ ι σ ί δ ι, τό = ζοιμμένος θησανρόζ, πολλὰ λεπτά.

158. Β λ ο γ ά ε ι = ὑπάρχει γὰρ σπάνιο: «βλονγάει πθινά τέτγιοιον προῖμα:» «— Μπά πα πα πα! δὲ βλονγάει».

159. Β λ ο γ ι ά, ή = ή ἐφλογία, ἐβλογιά «ἀσθένεια».

160. Β ο δ ώ ν ω = φέρνω σὲ αἶσιο τέλος, ἐνδοδώνω, προσδόω. Εἰρωνιζά: κάνω ἄσχημα κάποια ἐργασία: «οὐ Θιώς νὰ τ' βουδώσ τ' δλειά σας!», «ἰσὺν τοὺς βόδουσιζ, τὸβγαλιζ τὰ μάτια, τοὺς φοῦμισιζ», «π' νὰ μὴ βουδώσιζ, νὰ μὴ ἰδεῖζ προν-ζουπή, μώρα ἀνευόδουτον».

161. Β ο λ ά, ή = ή φορά: «νιὰ βολιά», «χίλιζ βολέζ στοὺς εἶπα».

162. Β ο λ ε ι = μοῦν βολεῖ, μοῦν ἔρχεται ἐξοζα, βολιζά.

163. Β ο μ π ί ρ (η) ζ, ό (θηλ. β ο μ π ί ρ α, οὐδέτ, β ο μ π ί ρ ο) = Βόμπρας.

164. Β ό μ π ρ α ζ, ό = τὸ παλιόπαιδο, Τὸ λένε συνήθως με ἐλαφρὰ κακὴ ἢ χαϊδευτικὴ σημασία.

165. Β ο ύ γ ζ α (ἐπίρρ.) = δομητικὰ σὰν ἄνεμοι: «τὰ γίδγνια τᾶφιρι βούγχα, ἀφαλάν, ντουγρί, ντεβιλάν».

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου, σελ. 1044.

166. Β ο υ λ ό μ ο σ κ ο , τό = φράση ύβριστική για έναν που κοντοφέρει, που είναι κοντός σαν μόσκι: «ιδὼ ἔλα, μόρα βουλόμουσκου π' δὲ νουγᾶς ἴτς, ντίτς».

167. Β ο υ ρ λ ί ζ ω = μὲ δαιμονική ἐπήρεια κουτσαίνω κάποιον, κουλαίνω, ἀφαιρῶ τὴ φωνή, καθιστῶ παράλυτο: «νὰ φλάισι (= φινάγεσαι) στοὺν ἀνεμυστρόφου (ἢ μὲς στ' ἁλών')· γιατί στοὺ Παλιονχώρ χόριβαν οἱ Καλότχις κι οὐ κτσὸς πήγινι νὰ βουρλίσ' τοὺν ἀνθρώπου π' κάθονταν στ' γουινιά· ἀλλὰ δὲν τοὺν ἄφνι ἢ Κάλω, ὅλου τοὺν μάλλονι».

168. Β ρ ε τ ' κ á , τὰ = τὰ εὔρετρα.

169. Β ρ ι τ σ ί λ α , ἢ = τόπος πὺν διαποτίζεται ἀπὸ λίγα νερά καὶ ὅπου φυτρώνουν βοῦρλα, καλάμια καὶ ἐν γένει ἐλώδη φυτὰ καὶ χόρτα.

170. Β ρ ό ς , ό = ὁ λάκκος (ἢ στέρνα) πὺν τὸν γεμίζουν μὲ νερὸ γιὰ νὰ ποτίζουν.

171. Β ρ ο υ κ ό λ α κ α ς , ό = ὁ βρουκόλακας καὶ ύβριστική φράση: «συρ' ἱκεῖ π' σ' λέου, μόρα βρουκόλακα».

172. Β ρ ο χ ί δ α , ἢ = οἱ πόντοι κάλτσας, οἱ κλῶνες, τὰ νήματα, στημόνια σὲ πλεκτὸ ροῦχο ἢ ὑφασμένο σκουτί: «μῶφραν οἱ βρουχίδις ἀπ' τοῦ σκτι κι πῶς νὰ τς μᾶσου».

173. Β ρ ι ῑ á ζ ω = λιμνάζω, βρίζω φράγμα ἢ ἐμπόδιο καὶ γεμίζω λάκκο κλπ.: «ἔπισαν σουρόφλλα στ' ἀλλάκι κι βύριασι τοὺν νιρὸ κι κόπκι».

Γ

174. γ. ἀποβάλλεται σὲ πολλὲς λέξεις ἀνάμεσα ἀπὸ φωνήεντα, π.χ. ἀέρας - ἀγέρας, ἀποφάια - ἀποφάγια, Βάια - Βάγια, δοῦες - δοῦγες, λαήνα - λαγήνα, λάια - λάγια, μάια - μάγια, μάισσα - μάγισσα, παϊάνω - παγιάνω, πλαῖα - πλαγιά, πλάια - πλάγια, στέη - στέγη, χαῖατι - χαγιατί κ.ά.

175. γ, γίνεται δγ, σὲ λέξεις ὅπως: γιοφύρι = δγιοφύρι, ἢ δγιόφυρ (η), γιακᾶς = δγιακᾶς, γιαούρτη = δγιαούρτ(η), γιαουρτάρι = δγιαουρτάρι(ι).

176. Γ α β ρ ο λ ῑ μ = μεγάλη ζημιά, καταστροφή: «δὲ μὴ μὲλ' ἱμένα γαβραλὶμ νὰ γέν», «θὰ γέν γαβρολὶμ ὥς μ' φαίνιτι».

177. Γ α ζ έ π ι , τὸ = μεγάλη βροχή: «κάτσι λίγου νὰ πιράσ' τοῦ γαζέπ», «ἔπγιασι ἓνα γαζέπ κι γίγκαμιαν λούτσα».

178. Γ á ῑ τ α , ἢ , καὶ Γ α ῑ τ á ν ω , ἢ = γίδα πὺν φέρνει σημάδια σὸ χροῶμα τοῦ τριχώματος σὰ νὰ ἔχει γαϊτάνια.

179. Γ α ῑ τ á ν ι , τὸ = σχοινὶ πὺν τὸ φτιάχουν στρίβοντας ἄλλα λεπτότερα σχοινιά πὺν σχηματίσθηκαν ἐπίσης ἀπὸ ἄλλα λεπτότερα ὅμοια στριμμένα: «Κόρη κάθονταν στὸν ἥσκιο κι ἔπλεγε χρυσὸ γαϊτάνι. / Πλέξτο, κόρη μ', τὸ γαῖ-

τάνι, πλέξτο καὶ χρουστάλλιανέ το». «Βαστάει ἡ φοῦντα τέσσερα καὶ τὸ γαῖτάνι πέντε, καὶ αὐτὸ τὸ χροσουγάιτανο βαστάει σαράντα πέντε».

180. Γάνα. ἡ = βάψιμο, λέρωμα ἀπὸ τῆ μαύρη ἐξωτερικὴ ἀκαθαρσία καὶ κάπνα τῶν μαγειρικῶν σκευῶν (τηγανιοῦ, τέντζερης, καζανιοῦ, κακαβιοῦ κλπ.): «γινόμσα γάνις ἀπ' τοῦ τσάλ».

181. Γανώνομαι = γεμίζω γάνες, λερώνομαι ἀπὸ γάνες: «πρόσιξι τὴν τέντζιρ γιατί ἔχρουξα καὶ γανώθηκα. Γίγκα οὐλουένα, γίγκα ἰένα λουῖθ».

182. Γανώνω = α) λερώνω μὲ γάνα β) κασσιτερόνω, λευκαίνω μὲ καλάλι, καλαλίζω τὰ ἀγγεῖα: «τ' ἀγγεῖα θέλν γανόμσα καὶ θὰ τὰ πάω στοῦ γκαλατζῆ νὰ τὰ γανώσ. Τάχον ἀγάνουτα πολὺ γκαίρὸ καὶ μῶχουν ξιγανουθεῖ».

183. Γαράφω. ἡ = γίδα ὁμορφῇ πολὺ.

184. Γαρίδα. ἡ = σταλιά νερό, ἐλάχιστη ποσότητα νεροῦ: «ἡ βρύσ' ἔσφι, δὲν ἔχει οὔτι γαρίδα νιρό. Γαρίδιασα ἀπ' τὴ δῆρα, ἡ βρύσ' δὲν ἔχει γαρίδα νιρό. οὔτι νιὸ βιλαντζιούρα νιρό, οὔτι νιὰ καταιριά».

185. Γαριδιάζω = διπλὸ πολὺ, στεγνώνει τὸ στόμα μου: «ἄχ! νάχα νιὰ σταλιά νιρό γιατί γαρίδιασα, κόλλσι ἡ γλῶσσα μ', κόλλσι τοῦ στόμα μ'. στέγνουσ' οὐ λιμός μ'».

186. Γάστρα. ἡ = τὸ θολοφιδές ἀπὸ λαμαρίνα σκεῦος ποὺ τὸ καίμε στὴ φωτιά, εἰχνουμε ἐπάνω του στάχτη μὲ προύσια ποὺ στηρίζονται μὲ τὰ στεφάνια τὰ λαμαρινένια ποὺ ἔχει γύρω - γύρω ἡ γάστρα, ποὺ ἔχει στὴ μέση χερουῖ ἀπ' ὅπου τὸ χρεμάμε στὴν χρεμαστάλα ἢ μὲ τὴ μάσια τὸ βάζουμε καὶ τὸ βγάζουμε, σκεπάζοντας τὸ ψομὶ ἢ τὴν πίττα ποὺ ψήνονται στὴ γωνιά.

187. Γαστρολόγος. ὁ = μέρος στοῦ βάθος τοῦ τζακιοῦ, ὅπου τοποθετοῦν τὴ γάστρα.

188. Γάτος. ὁ (θηλ. Γάτα. ἡ). Μεγεθυντικά: γάτος - γατάν(η)ς - γάταρος· θηλ. γάτα - γατάνα ἢ γατάρα.

189. Γατότροπα. ἡ = μικρὴ τρέπα στὸν τοῖχο τοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ μπαίνωβγαίνει ἡ γάτα.

190. Γατ(ου)λάω = γαργαλάω, κάνω κάποιον μὲ χειρονομίες στὴ μέση του ἢ στὴν κοιλιά του ἢ καὶ ἀλλοῦ νὰ γελάει: «μὴ μὶ γατλάς», «μὴ μὲ πιάνς γιατί γατλιῶμι», «τοὺν γατούλσα».

191. Γατσιασμένοξ. η, ο = μιὰ γάτα ἢ γατσούλι ἢ κατσίρι ἢ ἀρνὶ κ.τ.θ. πολὺ μαλασμένα (=πιαμένα μὲ τὰ χέρια) ποὺ νὰ φαίνεται χαλασμένο τὸ τρίχωμά τους: «αὐτὰ τὰ κατσίκια εἶναι πολὺ γατσιασμένα, νὰ μὴν τὰ μαλάζιτι».

192. Γατσούλι. τὸ = τὸ μικρὸ τῆς γάτας, γατάκι. Σὲ σύνθεση: παλιογάτσ(ου)λο, τό.

193. Γ γ υ η τ ᾶ ω = τοῖμω: «τοῦ γγύηταις καὶ πῆγης νὰ κλέψῃς αὐτὸν τοῦ ἱαβό. Ἰγὼ δὲ θὰ γγύηταρα, δὲ γγυητάου ὄφρουλα».

194. Γ ε ν ν ᾽ τ ᾶ τ ο ς , η . ο = ὁ ἐκ γενετῆς: «εἶνι γκαβὸς γινντάτους». «αὐτὴν τῇ μπαθῆσ' τ'ν ἔχον γινντάτους».

195. Γ ε ν ὦ ν ω = κάνω κάτι νὰ γένει (π.χ. νὰ βράσῃ τὸ νερό, νὰ φτιαστοῦν τὰ σκουτιά στὴ νεροτριβή, νὰ ὠρμάσουν τὰ φρούτα): «γινώνου τοῦ νιρό, τὰ σκιγιά». Ἀμετάβατο: «γένωσαν τὰ σκουτιά = ἔγιναν, φούσκωσαν ἀπ' τὸ νερό, ἔβγαλαν μαλλὶ καὶ χόντρηναν. Τὸ νερό δὲ γενώθηζε ἀκόμα = δὲν χόχλαξε».

196. Γ ε ρ ε ῦ ω = ἀναρρωνίω, γίνομαι καλὰ ἀπὸ ἀρρώστια.

197. Γ ἰ ᾶ τ ο ς = νὰ τορ, ἰδοῦ αὐτόρ (θηλ. γιά τη, οὐδ. γιά το, πληθ. γιά τα, γιά τες, γιά τα).

198. Γ ἰ δ α , ἦ = ἡ αἶγα, ἡ κατσίκα. Πληθ. α) ο ἰ γ ἰ δ ε ς = ὅταν εἶναι λίγες σπιτιζὲς γίδες. β) τ ᾶ γ ἰ δ ι α = ὅταν εἶναι κοπάδι ὀλόκληρο ἀπὸ γίδια ὅπως ἔχουν οἱ βλάχοι ἢ οἱ τσεπάνηδες: «τ' γίδια ἔδισα νὰ μὴ βαρεῖ τ' ἄλλα», «τς γίδις τς ἔβγαλα στ' παραβόλα καὶ τς παραβονιάζου», «ἡ γίδια γέννισι», «ἡ γίδια ἀπόρροξι».

Τὰ γίδια παίρνουν διάφορα ὀνόματα:

α) Ἀπ' τὸ χρωματισμὸ τοῦ τριχώματος των: χιόνα, παρδάλω, κανούτα, καψάλω, ἀράτω, ρούσσα, μούσκαρη, μπουτσα, κόκκινη, γκόρμπι, μπάλια, γοίβα, φλώρα, λάια, κάστα (τὸ σ προφέρεται παχὺ) κλπ.

β) Ἀπ' τὰ κέρετα: σιούτα, ὀρθοκέρατη, προστοκέρατη, πισωκέρατη.

γ) Ἀπὸ χρωματισμοῦ τοῦ προσώπου ἢ ἀπὸ σημάδια διακριτικὰ τοῦ προσώπου, τῶν ποδιῶν, τοῦ κορμοῦ: κέφαλη, μούσκαρη, γκέσσα, ἀστέρω, ζωνάρω, τσερόπω, τσιομπέρω, μαντήλω κλπ.

δ) Ἀπὸ ὁμοιότητα πρὸς ἄλλα ζῶα ἢ πούλια ἢ ὁμορφὰ πράγματα: τσιακάλω, κοντζέλω, πέρδικα, σκουντέρω περιστέρω, κοντιέλω.

ε) Ἀπ' τὴν ἡμέρα ποὺ γεννιέθη καν: φώτω, πέφρω, κυριάκω.

στ) Ἀπὸ προσφιλῆ συγγενικὰ ὀνόματα: Ἐλλῆ, Σάλλα, Μαρίκα.

ζ) Ἀπ' τὴν ῥάτσα ποὺ ἀνήκει καὶ ἀπ' τὰ ἰδιαιτέρεα σημάδια ποὺ ἔχει: Μαλτέζα, κοντζέλω, κουτσιουνούρα, σαλίβω, γάια.

η) Ἀπὸ διάφορα τεχνάια ἢ κατὰ περὶ σταση ὀνόματα: γόνα, γοίτσα, οἴλια, ράχη.

Τὰ γίδια θέλουν τὴν καλύβα τους, τὸ γαλάρι, τὸ μαντρί. Γιὰ νὰ μὴν κονώ-

νουν.. φαιτσώνουμε τὸ καλὺδι μὲ φτέρες, σῆμα καὶ λοῦρες μακριές. Τὸ χειμῶνα κόβουμε κλαροὶ καὶ τοὺς τὸ κορμιάμε ἢ τὸ δένουμε νὰ τρώνε. Τὰ ζαβὰ τὰ παλουκνώνουμε, τὰ κολωνιάζουμε. Τὸ μεσημέρι κάθονται καὶ μαρζιῶνται. "Αμα ἔρθ' ἡ ὥρα νὰ πριτσιαλισθοῦν, φέρουμε τὸ τραί, τὸν τσάπο. Πολλές γίδες ἀποορίζουν καὶ τσαγγαδεύονται. "Αμα σημαδέφουν, ζοντεύουν νὰ γεννήσουν, ὅποτε βγάζουν καὶ γκάτινες στὴ γέννα. Τὰ κατσίκια τὰ βάζουμε στὸν τσάροχο. Τὰ προσιάζουμε. Τὶς γίδες τὶς ἀρμέμε καὶ τὸ πρῶτο γάλα αὐτῶν ποὺ γέννησαν τὸ κάνουμε κλιάστρα. Πολλές γίδες κακογεννᾶνε: τὸ βγάζουν ἀνάποτα, πρῶτα τὰ ποδάρια. Σὲ μερικὲς βγαίνει καὶ τὸ κολόχονο. Μετὰ τὴ γέννα πέφτει τὸ κ(ν)τάρ(ι). Τὸ καλὸ κατσίκι βζᾶν δγνὸ μανάδες.

Τὰ γίδια τὰ βγάζουμε στὴ βοσκή, τὰ σαλαγάμε, τὰ στομόνομε, τὰ κλαρίζουμε, τὰ ἀλατίζουμε, τὶ ποτίζουμε. Στὶς ἀλαταριῆς τοὺς δίνουμε ἄλατι μὲ ἀλένιοι. Τὰ βαροῦμε ἀπ' τὶς ζημιές. Τοὺς βάζουμε κύπρια νὰ τ'ἀκοῦμε. Τὰ μετράμε. Πολλές φορὲς κάνουν κουρουκουζλίκια. Ὑπάρχουν καὶ παινετικά τραγοῦδια γιὰ τὸν τσέλιγκα: «Ἐδῶ στὶς μάντρες τὶς ψηλές, τὶς καγκελοπλεγμένες, / μεσὰ ἔχουν χίλια πρόβατα καὶ πεντακόσια γίδια. Σὰν τὰ μερμήγκια περπατοῦν, σὰν τὰ μελίσσια βάζουν».

199. Γ ι ο μ ᾱ τ ο , τὸ == α) Τὸ κρασί ποὺ πίνουν στὴν ὑγεία τοῦ κῆρουνοῦ ὅλοι οἱ μεκτοῦδες καὶ καλεσμένοι στὰ πιστόφια τοῦ γάμου ζοντὰ τὴν ἀγγὴ καὶ τοῦ λένε σχετικὲς εὐχές ὁ καθένας πίνοντας ὀρθιος: «Αὐτὸ τὸ ποτηράκι εἶναι γεμᾶτο κρασάκι καὶ πᾶνω στὸ κρασάκι ἕνα πουλάκι κελιαηδεὶ καὶ λέγει: Ἐποῦ-τὸ τὸ γιομᾶτο τὸ παρωγιόμᾶτο τὸ πίνουμε γιὰ ὑγεία καὶ εὐτυχία τοῦ κῆρουνοῦ. Ὅπως κόπιασε μὲ στέφανα νὰ κοπιᾶσει καὶ μὲ λάδι. Νὰ σοῦ ζήσουν, κῆρ νονέ. Τώρα τὸ ποτήρι τὸ δίνω στὸν Κώστα. Καλῶς νὰ σ' εἶρω. Κώστα! Ἐκεῖνος τοῦ λέγει: καλῶς νὰ κοπιᾶσεις». Καὶ τὸ ποτήρι τὸ παραλαμβάνει ὁ δεῦτερος καὶ ἐπαναλαμβάνει τὰ ἴδια καὶ τὸ παραδίδει σὲ τρίτον καὶ ἔτσι συνέχεια σὲ ὅλους.

β) Μεταφορικὰ εἰρωνικά σημαίνει κάθε μεγάλη στενοχώρια: «πιοῦναν ἡμεῖς γιομᾶτον μὲ τόσα πιδγιά π' χάσαμεαν». Ἠπγα ἰγὼ γιομᾶτον ἰκεῖν τ' χρουνιά».

200. Γ ι ο ρ τ ᾱ σ ι α . τὰ == ἡ γιορτὴ ἐνὸς προσώπου: «ἔχει τὸ γιορτάσια του = γιορτάζει, ἔχει τὴ γιορτὴ του, ἔχει τὸ ὄνομά του», «θὰ πᾶμι στὰ γιορτάσια τ'». Γιὰ τὴ γιορτὴ λένε φράσεις: «δὰ γκὰν νὰ δλέψεις σήμερα, εἶνι γιορτή, δὲ δλέβν γιορτιάτικα. Θὰ πᾶμι στὰ γιορτάσια τ' Κώστα».

201. Γ ι ὠ ν ε ι . ἔγιωσε = πίκρισε, πῆρε τὴ μυρωδιὰ καὶ τὴν πίκρα ἀπ' τὸ χάλκινο ἀγγεῖο. Τὸ φαῖ ἔγιωσε. Ἡ τέντζερη τὸ γιώνει τὸ φαῖ καὶ θέλει γάνωμα.

202. Γ κ α β ἔ λ ο ν ἢ = ἡ γκαβὴ (ἑβραϊστικὰ καὶ μὲ δόση μομφῆς). Ἡ κατάληξη -έλης, -έλου, -έλιζο, φανερώνει πρόσωπο ποὺ ἔχει κάποιο σωματικὸ ἐλάττωμα ἢ κακὴ συνήθεια ἢ πάθος καὶ λέγεται ἑβραϊστικὰ καὶ μὲ δόση μομφῆς. Π.χ. γκαβέλου, κιτρινέλου, κ(ου)τσέλου, κ(ου)φέλου, μαυρέλου, μικρέλου, μπνέλου, πριτσιαλού, στραβέλου, τεμπέλου, τρανέλου χοντρέλου.

203. Γ κ α ῖ δ ὀ ς , ὁ (ἡ γκαῖδῆ, τὸ γκαῖδάκι) = ὁ ἀλλοίθωρος, αὐτὸς ποὺ ἐσένα κοιτάει κι ἐμένα βλέπει.

204. Γ κ ᾱ λ π ι ν η ἢ Γ κ α λ π ἔ ν ω . ἡ = γίδα ποὺ μοιάζει σὰ σκυλὶ γ κ ᾱ λ π ι ν ο (= ξανθοζίτρινο).

205. Γ κ α ν ι ά ζ ω = κοντεύω να σκάσω από δίπλα ή κλάμα: «τοὺ πιδι γκάνιαξι στοὺ σκουζιμό». «γκάνιαξα ἀπὸ δίπλα».

206. Γ κ α σ τ ρ ο λ ο ῖ ῶ τ α ι (ή γίδα) = βγάζει γκάτινες, δηλ. ὑγρά στη γέννα.

207. Γ κ ά τ ι ν ε ς, οί = τὰ ὑγρά ποὺ βγάζει ἀπὸ τὴ γέννα ἢ ἐτοιμώ-
γεννη γιάλαδα, γίδα, πρᾶτινα.

208. Γ κ θ έ λ ι, τὸ = τὸ κοντέλι, ἢ κινφέλη, τὸ χορνί. Γιὰ τὸ μελίσσι λέγονται: «νιά μάννα, νιά στάνη, δέκα μάννες μελίσσια ἔχει ὁ γείτονας καὶ τὰ τον-
γάει μὲ μελισσοδότανο, μελισσόχορτο. Τὸ μελίσσι πεθαίνει (δὲν φοφάει). Ἄμα
γονεύει τὸ μελίσσι, φεύγει τὸ νέο σὰν ἀρμάθα. Τότε βγαίνουν καὶ τὸ φωνάζουν:
πορρ κατσαμάννα κατσαμάννα καὶ χορτὰν τὸ χορνί γιὰ νὰ μπεῖ μέσα τὸ μελίσσι
ποὺ φεύγει. Λένε παροιμία: «νάβγαζαν ὅλις οἱ μέλισσις μελ θάτρουναν κ' οἱ γῆφ'
μὲ τὰ χλιάργια».

209. Γ κ ε ζ ε ρ ά ω = περιδιαβάω, περιπατῶ, σεργιανῶ: «γκιζέρσα
ὄλον τοῦ παζάρου».

210. Γ κ ζ ι ώ τ η, ἡ = ἡ λίγη μπαρούτη ποὺ βάζουν σὰν προσάνναμα
στὸ βυζί τοῦ μπιθοῦ τοῦ μπροστογεμοῦς ντουφεκιοῦ καὶ πάνω τὴ σκεπάζουν μὲ τὸ
καφονί, ποὺ θὰ τὸ χτυπήσει ὁ λύκος (κόκοκρας) γιὰ νὰ ἐκπυρσοζοτηθεῖ.

211. Γ κ ζ ο ὦ ! (ἐπιφ.) = εἶδος ἐπίπληξης ἐναντίον κάποιου ποὺ ἐπι-
χειρεῖ νὰ κάμει κακὰ ἢ ἀσχημὰ ἢ ἀνάξια. Π.χ. τὸ μικρὸ παιδί ζητάει ἀπὸ τὴ μάν-
να του νὰ ἀρτυθεῖ: «— ὦ μάννα, δόμ' νὰ φάω τσιότσιον πρέντζα, τσιότσιον γά-
λα». Κι αὐτὴ τοῦ ἀπαντᾷ: «— Γ'ζοῦ! Κάν' ν' ἀρτυθεῖς, μόρα βομπήζουν, τώρα
τ' Μιγάλ' Σαρακουστή;». «Οῦ! Γ'ζοῦ! παλιόπιδον, δὲν ἔχαμς τοὺς σταυροὺ σ'
προτοῦ νὰ φᾶς;».

212. Γ κ ι ά θ ω = γκέβω, μονοτάω, βουτάω στὸ λάδι ἢ σὲ σάλτσα τὸ ψω-
μί: «δὸ μ' τσιότσιον λάδ νὰ βάλουν στοὺ τγάν νὰ γκιάψουν».

213. Γ κ ι ά σ σ ο ς, α, ο = γίδα ἢ σκολι ποὺ ἔχει στὸ πρόσωπο γαῖ-
τάνια ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ ἐκεῖ: «σαλάγα τ' γκιάσσα νὰ μὴ μπεῖ στοὺ γκήπου». «μὲ δάγ-
χασι ἰάνα σκλι γκιάσσου».

214. Γ κ ι ά ψ α, ἡ = ἡ γκέψα, τὸ κοιμάτι τὸ ψωμί ποὺ βουτάει κά-
ποιος στὴ σάλτσα ἢ στὸ λάδι ὅταν τρώει: «δὸ μ' νὰ γκιάψα μαναχά, δὲ θέλουν
πλεϊότιον», «ἰάφαγα νὰ γκιράνα, νὰ τέγγισ τὸ γκιάψα».

215. Γ κ ι ο υ σ ι έ ς, ὁ = ἡ ἐξωτερικὴ γωνία ἢ καὶ ὅλο τὸ ἐπάνω ἀπὸ
τὸ θέμελο πέρα - πέρα μέρος τοῦ τοίχου, ὅπου εἶναι ἀνάλαι νὰ φεύγει τὸ νερὸ ἀπὸ
τὶς σταλαμιές: «νὰ μὴ σκάβς ἰκεῖ γιατί θὰ γκοιμίεις τοὺ γκιονσιέ ἀπ' τοὺ στίτ'».

216. Γ κ (ι) σ σ ά δ ι α, τὰ = οἱ κισσοί: «τὰ κοντσύφγια παῖάν'ν στὰ
γκσσάδγια κὶ τρῶν γκσσόσπουρα».

217. Γ κ σ σ ό σ π ο ρ α, τὰ = ὁ καρπὸς ποὺ κάνει ὁ κισσὸς ποὺ ἄμα
μαυρίσει πηγαίνουν καὶ τὸν τρῶν τὰ κοσσύφια.

218. Γ κ λ ό π α, ή = μεγάλη ζημιά (πρόστιμο, καταδίκη), π.χ. όταν ο δραγάτης πιάσει τὰ ζῶα νὰ τρώω τὸ σπαρτό, ἀποκόβει τόση πληρωμὴ γιὰ ἀπόζημίωση τοῦ ἰδιοκτήτη τοῦ σπαρτοῦ καὶ πιδιζόπι (= ποδοζόπι) γιὰ τὸ δραγάτη. Παροιμία: «γιὰ τ' γκλόπα κὶ τὴν ἀρρώστια τὰ λεπτὰ τὰν ἀχλὺν ἀπ' τοῦ μάνταλου».

219. Γ κ ο ρ ί λ ε ς, οί (ἐνικός: ἡ γκορίλα) = οἱ γερανοί: «ἀκούουντι νὰ δγαβαίν'ν οἱ γκουρίλις μὴ τὰ χιλδόνια».

220. Γ κ ό ρ π α, ή = γίδα μέ τρίχωμα μαῦρο ὁλόκληρο.

221. Γ κ ο ρ τ σ ι á, ή = ἀχλαδιά, ἀπιδιά. Σύνθετα: ἡ ἀγριογκορτσιά.

222. Γ κ ό ρ τ σ ο, τὸ (πλήθ. τὰ γκόρτσα) = ἀχλάδι, ἀπίδι: «τ'ζαμάρα νὰ λαλήσουμε νὰ μὴ μᾶς φᾶν τὰ γκόρτσα». Σύνθετα: ἀγριογκορτσα, γκορτσόφλουνδες. Εἶδη γκόρτσων: ἀλευράτα, ἀλωναριάτικα, ἀγρουσιτιάτικα, γκουσιαράτικα, θερτιάτικα, κρεμαστάπιδα, μυριστικά, στρουμπουλιά, χινοποριάτικα

223. Γ κ ο ρ ύ τ α, ή (καὶ ὁ γ κ ο ρ ύ τ ο ς) = ἡ σκάφη στὸ σιδηρουργεῖο πὺν μέσα της ὁ σιδηρουργὸς κινῶνται τὰ σίδερα ἢ βάφει τὰ τσιλικιώματα.

224. Γ κ ό τ σ (ι) (ἐπίρρ. ἢ οὐσιαστ. τὸ γκότσι) = φορτωμένο ἢ κρατημένο προᾶγμα συνήθως παιδὶ στοὺς ὅμιους ἢ στὴ ράχη. Λέγεται καὶ ν τ á κ α: «ἔλεα, πιδί μ', νὰ σὶ πάρουν γκότς» (τὸ τς προφέρεται παχύ). «πᾶμε ντάκα». «σ' ἀρέτει ἡ γκότς;», «δὲ μ' ἀρέσει γκότς. Θέλουν στὰ χέρια». Λέγεται καὶ ν τ έ: «ἰά-λα νὰ σὶ πάρουν ντέ», «ντέ - ντέ - ντέ, νιρὸ νὰ πγεί οὐ Σαββάτς» (τραγουδιστὰ στὸ μωρὸ ὅταν πηγαίνει ἡ μάννα νὰ ποτίσει τὸ μωσχάρι).

225. Γ κ ο υ ζ α ρ ι á, ή = ἡ σπονδυλικὴ στήλη: «ἔπισα κὶ βάρισα στ' γκουζαργιά».

226. Γ κ ο υ ρ λ ί ζ ω = γουργουρίζω: «γκουρλίζ' ἡ καρδιά μ'» (= ἡ κοιλία μου). «γκουρλίζ' ἡ γάτα».

227. Γ κ ο ύ σ ι α, ή = ὅταν κόβουμε τὴν κολοκύθα στὴ μέση γιὰ πίττα καὶ ἀπὸ τὸ κάθε κομμάτι θγάζουμε τὰ χιέπια καὶ τίς κολοκ(υ)θιές (= κολοκυθόσπορους) καὶ μὲ τὸν τρίφτη θγάζουμε τὸ φαί γιὰ τὴν πίττα. μένει τὸ σκληρὸ καίκαλο, αὐτὸ τὸ λένε γ κ ο ύ σ ι α. Τὴν γκούσια τῶν πουλιῶν στὸ χωρὶο τὴ λένε μ α μ á κα.

228. Γ κ ο υ σ ι α ρ á π (ι) κ α, τὰ = εἶδος ἀχλάδια τοῦ Ἰουλίου.

229. Γ κ ο υ σ ο μ α ν á ω = ἀσθμαίνω, κοντανασάινω ἀπὸ τὴν πολλὴ κούραση ἢ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια.

230. Γ κ ο υ σ τ α ρ é λ α, ή = καρδίη τοῦ ὁποίου τὰ σοῦμπρα εἶναι πολὺ κολλημένα καὶ μικρὰ καὶ δὲν ἀποχωρίζονται ἀπὸ τὸ σκληρὸ περιχάλυμμα τοῦ καρυδιοῦ: «οἱ κοκόσιες αὐτὲς εἶναι γκουσταρέλις κὶ δὲν βγιάν'ν». «δὲ βγιάν'ν τὰ σοῦμπρα».

231. Γ κ ρ α τ σ α ν έ λ ο ς, ό = ό λάρυγγας, ή τραχεία. τὸ μῆλο τοῦ Ἀδάμ. τὸ καρϋδι: «θὰ σ' στρώψω τοὺν γκαρτσανέλου, θὰ σὶ καρυδῶσου».

232. Γ κ ύ λ τ α, τὰ — (ἐπίρρ.) = κυλιστά: «άάλα τοὺν γκατῆφουρου τὰγκύλτα» (= κυλιόμενος).

223. Γ κ υ λ τ ά ρ ε ς. οί = μέρος στὸ λόγγο ἢ στὸ ρέμα ἢ καὶ στὰ χωράφια ὅπου ἔχουν κυλισθεῖ γουρούνια ἢ ἄλλα ἄγρια ζουλάπια.

234. Γ λ ί ν α, ή = ή κολλώδης λάσπη κόκκινη ἢ ὑποκύνη.

235. Γ λ υ κ ό, τὸ = ἄρρωστια. ποιήσιμο στὰ μάγουλα ποὺ τὰ χτυποῦν μὲ καμένη βελόνα ἢ βέργα πλεξίματος: «μ' ἔπνιαι τοὺν ξηραμένου τοὺν γλινό».

236. Γ ο ι ό ν (ἐπίρρ.) = ἔτσι ποῦ, σάν. μὲ τὸν τρόπο ποὺ = οἶον: «θὰ φῶς τοὺν κιφάλ σ' ἰσὺν γοιὸν ζάνς». «αὐτὰ τὰ μάτια. Λήμο μ'. τᾶμορφα, τὰ φρούδια γοιὸν γαῖτα, / αὐτὰ μὲ ζάνουν κι ἄρρωστώ καὶ πέφτω καὶ πεθαίνω».

237. Γ ο μ ά ρ ι, τὸ = τὸ γαστρί (μεγεθεντ. ό γ ό μ α ρ ο ς. Σύνθετα: γομαροσάμαρο, γομαροφόρτι: «σ' παάν' σάν τ' γομαργιού ή σέλλα». «γόμεμαρος δεμένος γκοζύρς σιγουρεμένος».

238. Γ ο ρ έ β γ ι α, ή = ή οἴγρια, ή κατάλληλα ρυθμισμένη ἄκρη τοῦ ὑφάσματος γιὰ νὰ μὴν ξεφτίζεται.

239. Γ ο υ λ ά λ ι, τὸ = λίγο ἄλφισμα. Ὅταν ό μύλος ἔχει πολλὰ ἀλέσματα καὶ ἔχουν ἄλλοι ἀράδα, τότε ἂν ἔνας ἔχει ἐπείγουσα ἀνάγκη γιὰ ἀλεύρι, τοῦ ἀλέθουν λίγο ἀπὸ τὸ δικό του γέννημα καὶ τὸ ὑπόλοιπο θὰ τοῦ τὸ ἀλέσουν μὲ τὴν ἀράδα. Αὐτὸ τὸ λίγο λέγεται γουλάλι.

240. Γ ο υ λ α λ ι ά θ ω = μοῦ ἀλέθει ό μυλωνᾶς γουλάλι: «δέν ηῦρα ἀράδα στοὺν μύλον κι γουλάλιασα».

241. Γ ο υ ρ ν ο λ ί θ ι, τὸ = τὰ ὄρθια πλακίδια ποὺ περιβάλλουν ὁλόγυρα τὴν πλακοστρωμένη γ ω ν ι ά στὸ τζάκι.

242. Γ ο υ ρ ν ο μ υ τ ι ά ζ ω = καθιστὸς ἢ ἀκουμπιστὸς γέροντ λίγο τὸ σῶμα μου ἢ τὸ κεφάλι μου καὶ ἀρπάζω λίγο τὸν ὕπνο: «ἰκεῖ ἴα σὶν ἀγκουνή γουβνουμύτγιασα ψίχα, τοὺν ἄρπαξα ἔτς στὰ γλήγουρα, ἔζλιμα τσιότσιου ὕπνο». «πέσι ἰκεῖ κι γουβνουμύτγιασι λίγου ὅπου κι γῶ».

243. Γ ρ α β α ν ό ς, ή, ό = αὐτὸς ποὺ σὲ σκοῦρο ἢ μαῦρο βάθος ἔχει διάσπαρτα ἀσπράδια: «ἄχουν κάτ' φασούλια π' ζάνν γραβανὰ σπργιά». «νιὰ κόττα γραβανή, πουλι γραβανό, γίδα γραβανή», καὶ ἐπώνυμο Γ ρ α β ά ν η ς.

244. Γ ρ α β ά ν ω, ή = γίδα ποὺ τὸ τρίχωμά της ἔχει χρῶμα γραβανό, δηλ. στὸ μαῦρο βάθος φέρει διάσπαρτα ἄσπρα ἢ γκρι μαλλιά.

245. Γ ρ ά δ α, τὰ = οἱ βαθμοὶ ἐνέχους, θερμοτήτος, ὀξύτητος κλπ.: «ἀπόφι τοῦ κρύου θὰ πάει σαράντα γράδα», «πόσα γράδα εἶναι ή ρακή, τὸ χρασί»;

246. Γ ρ α ί ν ω — ξαίνω τὰ μαλλιά· «θέλω νά γράνω τὰ μαλλιά γιά νά τὰ τουλονπιάσων κι νά τὰ γένσω», «χαμπάζελλα μέ γραλί, πέσι κάτον, Βαγγιλή, νά σοῦ γράνω τού μαλλί».

247. Γ ρ α τ σ (ο υ) ν ά ω — γρατίζοννάω, γρατίζοννίζω.

248. Γ ρ ε ν τ ζ ε λ α , τὰ — ἀγριοσταμάνα.

249. Γ ρ ε ν τ ζ ε λ ι ά . ή = α) ἀγριοζημιματοριά πού κάνει γρεντζέλα.
β) μεταφρ.: «έγινα γρεντζιλιά (= μου κατασχισθήσαν τὰ ρούχα)».

250. Γ ρ ε ν τ γ ι ά . ή = χοντρό μαζού μαδέσι πού βάζουν στο πά-
τομα ή στην όροφοή (νταβάνι). Έπάνω στίς κάτω γρεντγιές καρφώνουν τὰ σανί-
δια τού πατώματος. Στίς γρεντγιές τής όροφοής καρφώνουν τὰ σανίδια τού ντα-
βανιού έξ τών κάτω. Καί μεταφορικά έναν πολύ ψηλό άνθρωπο τόν παραγορνιά-
ζουν γ ρ ε ν τ γ ι ά .

251. Γ ρ ί β α . ή = γίδα φαρή, πού έχει χόωμα φαρό, σά νά αρχί-
ζουν τὰ μαλλιά της νά άσπρίζουν. Έπάρχει καί γρίβο άλογο πού τó λένε γρίβας·
«ού γρίβας θέλει την ταγή πριν πέσει καταγή». Έπάρχει καί επώνυμο Γ ρ ί β α :

252. Γ ρ ί σ α . ή = γίδα μαυροδερή.

253. Γ ρ ο υ μ π ο ύ λ ι , τó — οδωλός, χοιμάτι, όγκος, έξόγκωμα·
«ιάχον κάτι γρουμπούλια στις βιλανίδις, στά μπούτγια», «γρουμπούλιασι ού τρα-
χανάς».

254. Γ ρ ο υ μ π ο υ λ ι ά ζ ω — γίνονται μέσα πον γρουμπούλια.

255. Γ ρ ο α . ή = α) βαθούλωμα στην καίτη τού ποταμού σέ γωνία,
όπου λιμνάζει πολύ τó νερό, περιστρέφεται καί σχηματίζει δίνη σέ πολλά σημεία.
Κάποτε γίνεται ένας ή καί περισσότεροι ρούγλοι (=δίνες ισχυρές). β) Τό άλέ-
ρι τó παλιό πού είναι γύρω - γύρω στή μελόπετρα γιά νά μή χάνουν καί ζημιώνον-
ται τὰ άλέσματα: «είν αυτός ένας σπαγγουραμένος πούβγαλι κι τ' γύρα άπ' τού
μύλου άκόμα».

256. Γ ρ ο π ά ν ι . τó — μεγάλο πανί ή μεσάλι πού χρησιμοποιεί νά βάζουν
μέσα τὰ ρούχα στή μπουνιάδα.

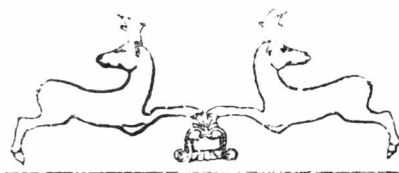
257. Γ ρ ο τ ό π ι α σ μ α , τó — παιδί πιασμένο (=σπαρμένο) από άγέρτη
(λ. ύβριστική).

258. Γ ω ν ι ά , ή = τó τζάκι, ό τετράγωνος χώρος πού είναι στρωμένος
μέ πλάκες όπου καίνε τὰ κάρνα, ή θράχα καί ή γόβολη. Ολόγωνα περιβάλλεται μέ
όρθια πλακίδια, τὰ γ ο υ ρ ν ο λ ί θ ι α , στο βάθος έπάρχει άλλο χοντρό καί
ψηλότερο λιθάρι, ό π ν ό ο μ ά χ ο ς , πού βαθεία άλλοις χώρος όπου βάζουν τή
στάχτη καί πού μέσα είναι τó άνοιγμα τού τοίχου σέ όρθογώνιο σχήμα πάνω από
τó όποίο άνεβαίνει ό μ π ο υ χ α ρ ή ς (=καπνοδόχος). Η λ. τ ζ ά κ ι είναι
σέ περιορισμένη χρήση στο χωριό (=εστία, γωνιά). Στο βάθος ή καί λίγο παρα-

πάνω μὲς στὸν τοῖχο σὲ προεξέχουσα λίγο πλάκα ὑπάρχει ὁ γ α σ τ ρ ο λ ό γ ο ς. μέρος ὅπου τοποθετοῦν τὴ γ ά σ τ ρ α (=μπουγάνα). Πάνω ἀπὸ τὴ γωνιά κρέμεται ἡ κ ρ ε μ α σ τ ά λ α (=ἄλυσος μὲ τσιγκέλια ἢ σίδερο γυριστὸ στὴν ἄκρη γιὰ νὰ κρεμᾶνε τὴ γάστρα, τὴν τέντζερη, τὸ καζάνι.

Στὴ γωνιά ὑπάρχουν: ἡ μ ά σ ι α = πιρσιδὲς μετάλλινον ὄργανον γιὰ νὰ ξεδρακουνᾶνε τὴ στάχτη μὲ τὰ ἀναμμένα κάρβουνα, νὰ συμπᾶν τὰ κ ά ρ ν α (=κάρβουνα), νὰ βγάζουν τὴ στάχτη μὲ τὸ τσιγκέλι, ποὺ ἔχει ἡ μάσια στὴν οὐρὰ ποὺ τὴν κρατᾶμε, πιάνουμε καὶ τίς τέντζερéδες κλπ. ἀπὸ τὸ ἀ ρ β ά λ ι (=χερσὺν τοξωτὸ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ δοχεῖο). Ὑπάρχει ἐπίσης ἡ π υ ρ ο σ τ ι ά (=σιδερένιος τρίποδας πάνω στὸν ὁποῖο τοποθετοῦν τὸ καζάνι, τὸ καζάνι ἢ ἄλλο δοχεῖο γιὰ νὰ βράσει τὸ περιεχόμενό του ἢ νὰ ζεσταθεῖ στὴ φωτιά).

Σ υ ν ε χ ί ζ ε τ α ι

ΜΑΡΙΝΑΣ Ι. ΒΡΕΛΛΗ

Φιλόλογου

Η ΛΑΪΚΗ ΨΑΘΙΝΗ ΚΑΡΕΚΛΑ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

(1930-1980)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια — καὶ ἰδιαίτερα τὴν πρώτη δεκαετία¹ μετὰ τὸν πόλεμο — γνώρισε ἀνθηρὴ τὰ Γιάννινα ἡ κατασκευὴ τῆς λαϊκῆς ψάθινης καρέκλας. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ οὐ ἄλλες πόλεις, τὴς Σέρρες, τὴν Πάτρα, τὸ Βόλο, τὴν Ἀθήνα. Κινηματογράφοι, καφενεῖα, ζαχαροπλαστεῖα, κέντρα διασκεδάσεως ἦταν ἐπιπλωμένα μὲ ψάθινες καρέκλες. Συχνὰ καὶ τὰ οἰκία. Τὶς προτιμοῦσαν οἱ ἄνθρωποι τῆς μεσοκλάσης κυρίως τῆς ἰατρικῆς γιὰ τὴν ἐπίπλωσιν ὅλων τῶν δωματίων τοῦ οἴκου τους, πολλὰς φορὲς καὶ τοῦ σαλονιοῦ, ἐκτὸς ἐὰν τὸ ἤθελαν πρὸ ἐπίσημο καὶ ἀκριβό. Εἶνα στερερεῖς, καλῶς κατασκευασμέναι, ἐύκολο μετακίνηται, ἄνετες καὶ προσιπὲς στὴν ἀγορά.

Σήμερα ὅμως ἡ λαϊκὴ ψάθινη καρέκλα βρίσκεται στὴ δύση της. Οἱ Γιαννινοὶ, οἱ Φιλιαννοὶ καὶ οἱ Γιαλοῦ, ποὺ ἐπιβάλλουν διεθνῶς τὴ γραμμὴ στὰ σύγχρονα ἔπιπλα, ἐπιχειροῦντες ἀναπόφευκτα καὶ τὸν τόπον μας, μεταχειρίζονται γιὰ τὰ καθίσματα τὰ πρὸ περίεργα καὶ ἐτερόκλητα ὑλικά, ἀτσάλι, ἀφρολέξ, νύλον, γυάλινες ἴνες, ὕλες ἀκρυλικές, ἀλουμίνιο, καὶ τὰ παρουσιάζουν ὡς φόρμες ποὺ πάντα ἐκπληροῦν μὲ τὴν πρωτοτυπίαν καὶ συχνὰ τὴν ἐκκεντρικότητά τους. Τὴν κατασκευὴ αὐτῶν τῶν καθισμάτων ἔχουν ἀναλάβει βιομηχανικὰ συγκροτήματα μὲ πολυπληθεῖς προσωπικὸ καὶ ὑπερσύγχρονο ἐξοπλισμὸ ὡς μηχανήματα, ἀφήνοντας ἔτσι στὸ περιθώριον τὴς μικρῆς βιοτεχνίας τῆς ἐπαρχίας, ποὺ ἀργοπεθαίνουν, μὴ μπορώντας νὰ ἀντέξουν σὺν συναγωνισμῷ.

Ἄλλοι, πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι — οἱ παλαιότεροι, συνήθως καὶ εἰδικότερα οἱ ἰδιοκτῆτες καφενεύων, καθὼς καὶ οἱ χωρικοὶ — ποὺ ζητοῦν ἀκόμη, καὶ μάλιστα ἐπιμόνα, τοὺς συγκεκριμένους τύπους τῆς λαϊκῆς ψάθινης καρέκλας ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ στὴν ἐργασία αὐτή.

Στὶς μέρες μας, οἱ καρεκλοποιοὶ στὰ Γιάννινα εἶναι μόνο τρεῖς². Ἀπασχολεῖ ὁ καθένας τοὺς ἀπὸ μιὰ πλέχτρα. Ἀκόμη μιὰ πλέχτρα ψαθώνει καρέκλες στὸ νηοὶ τῆς Λίμνης, ὅχι ὅμως τὴς λαϊκῆς καρέκλας, ἀλλὰ τελάρια, ποὺ τὰ ἐφαρμόζουν ἔπειτα οἱ ἐπιπλοποιοὶ ὡς ὁκαλιὰ καθίσματα καὶ πολυθρόνες «λαϊκῆς τέχνης». Στὸ τελευταῖο κεφάλαιο μὲ τὴν παρατηρήσειν γιὰ τὴν οἰκονομία τῆς ψάθινης καρέκλας, θὰ ἀναφέρουμε τοὺς λόγους τῆς παρακμῆς. Ὅμως ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ, ὅτι ὅλοι, ὅσοι ἀσχολοῦνται ἀκόμη μὲ τὴν

1. Ἡ ψάθινη καρέκλα κατασκευάζονταν στὰ Γιάννινα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ. Ὅμως ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση τοῦ λαοῦ δὲν ἐπέτρεψε τὴν αὐξημένη παραγωγή της. Τὰ καθίσματα ποὺ χρησιμοποιοῦσαν ἦταν στὴν πλειψηφία τους ξύλινα σκαμνάκια ἢ καρέκλες μὲ ξύλινη ἐπίσης ἔδρα.

2. Ἰωάννης Βαρέλλης, Φίλιππος Κιτσόγλου, Βασίλης Λέγκας.

ψάθιντες καρέκλας σιὰ Γιάννινα, συνεχίζουν τὴ δουλειά τους μὲ μεράκι, ἔτσι κι ἂν βλέπουν μὲ πίκρα νὰ οβήγει ἡ τέχνη τους, ποὺ τόσα χρόνια εἶναι γι' αὐτοὺς τρόπος ζωῆς.

Στὴν ἐργασία παρουσιάζονται οἱ κύριοι τύποι τῆς ψάθινης καρέκλας ποὺ κατασκευάζουν σιὰ Γιάννινα, γίνεται λόγος γιὰ τὴν προμήθεια καὶ καταργασία τῶν ὑλικῶν ποὺ μεταχειρίζονται ὁ καρεκλάς καὶ οἱ πλέχτρες, περιγράφεται ὁ τρόπος συναρμολόγησος τῶν ἐξαρτημάτων τῆς καρέκλας, ὁ τρόπος ποὺ οἱ πλέχτρες τὶς ψαθώνουν, καὶ ὅλες ἐκεῖνες οἱ μικροδουλειές, οἱ ἀπαραίτητες ὥσtioο καὶ ἀναγκαῖες, γιὰ τὸν καλλωπισμὸ τῆς καρέκλας, πρὶν πουληθεῖ. Σὲ ἐξχωριστὸ κεφάλαιο παρουσιάζονται τὰ ἐργαλεῖα τοῦ καρεκλοποιοῦ καὶ γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὰ οὐγκρονα ἤλεκτρικὰ μηχανήματα, ποὺ μεταπολεμικὰ ἀντικαταστήσανε πολλὰ παλιὰ χειροκίνητα. Τὸ τελευταῖο κεφάλαιο ἀφορᾷ τὶς συνθῆκες, κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀναπτύχθηκε καὶ διαμορφώθηκε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ καρεκλᾶ καὶ τῆς πλέχτρας, καὶ ὅλα ὅσα σχετίζονται μὲ τὴν οἰκονομία τῆς ψάθινης καρέκλας, ἔτσι ὅπως αὐτὴ ὑπῆρξε προπολεμικά, φτάνοντας τελικὰ ὡς τὶς μέρες μας, ἐξαρτημένη πάντα ἀπὸ τὴ γενικὴ πορεία τῆς οἰκονομίας σιὸν ἑλληνικὸ χῶρο.

Α. Η ΨΑΘΙΝΗ ΚΑΡΕΚΛΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ

Ἡ καρέκλα στηρίζεται σὲ τέσσερα πόδια, τὰ δυὸ πισινά, ὕψους 87 ἐκ., καὶ τὰ δυὸ μπροστινά, ὕψους 48 - 50 ἐκ. Ἡ φόρμα τῶν ποδιῶν καθορίζει τοὺς δυὸ βασικοὺς τύπους τῆς καρέκλας ποὺ θὰ περιγραφοῦμε. Ἔχουμε ἔτσι:

1. Τὴν καρέκλα μὲ τὰ τετραγώνια πόδια καὶ
2. Τὴν καρέκλα μὲ τὰ στρογγυλὰ πόδια ἢ τὴν καρέκλα «ζαγγελιάζια» ὅπως ἀλλιῶς λέγεται.

1. Η ΚΑΡΕΚΛΑ ΜΕ ΤΑ ΤΕΤΡΑΓΩΝΑ ΠΟΔΙΑ

Τὰ δυὸ πισινά πόδια τῆς ἔχουν κλίση ἐλαφρὰ χαμπύλη καὶ ἐνώνονται στὸ πάνω μέρος μὲ ξύλινα ἐξαρτήματα σὲ διάφορα σχέδια, ποὺ ἐπίσης καθορίζουν ἐπιμέρους τύπους τῆς καρέκλας:

α. Οἱ «περαστές»: Τὰ πισινά πόδια ἐνώνονται στὸ πάνω μέρος μὲ δυὸ ἢ τρεῖς ἐλαφρὰ χαμπύλες πλάτες, «περαστές», στερεωμένες δηλαδὴ μὲ κόλλα σὲ ἐπιμήκεις τύπους ἐκατέρωθεν. Οἱ καρέκλες αὐτὲς ἀγοράζονται συνήθως γιὰ ἐπαγγελματικὴ χρὴσιν (μαγαζιά, καφετεῖα κλπ.).

β. Οἱ «ζαρφωτές»: Ἀπλὸς καὶ λαϊκὸς τύπος καρέκλας, ποὺ σήμερα δὲν κατασκευάζεται καθόλου. Συναρμολογούνταν προπολεμικὰ γιὰ οἰκονομικοὺς λόγους. Οἱ πλάτες καρρφώνονταν μὲ τέσσερα διακοσμητικὰ μεταλλικὰ κομπάκια πάνω στὰ πόδια (ἀνὰ δύο σὲ κάθε πλευρά).

γ. Οἱ «ζαγγελιάζια»: «βεντάλια»: Τὰ πίσω πόδια ἐνώνονται μὲ δυὸ πλάτες, τὴ μία φαρδύτερη καὶ μακρύτερη, τὴν ἄλλη στενότερη καὶ κοντότερη. Αὐτὲς μὲ τὴ σειρὰ τοὺς ἐνώνονται μὲ μιὰ καλλιτεχνικὰ τρυπημένη λεπτή, μακρόστενη ξύλινη ἐπιφάνεια.

Σήμερα οἱ «βεντάλιας» δὲν κατασκευάζονται, γιατί ἡ κατασκευή τους ἀπαιτεῖ ἰδιαίτερη προσοχὴ ἀπὸ τὸν τεχνίτη, χωρὶς νὰ τὸν συμφέρει οἰκονομικὰ. Γνώρισαν μεγάλη ἀκμὴ γύρω στὰ 1950. Ἀγοράζονταν κυρίως γιὰ σίτιμα.

δ. Πολὺ σπάνιος εἶναι ὁ τύπος τῆς καρέκλας μὲ τὰ τετραγώνια πόδια, ποὺ ἔχει στὴ θέση τῆς «βεντάλιας» τὸ σσερα λεπτὰ ζαγγελιάζια, συναρμολογημένα μὲ δυὸ χαμπυλόγραμμα κάγκελα, τὰ γονιόμπαυρα ἢ γονιόκερατα.

Καρέζλια με τετράγωνα πόδια και καγκελάκια.

Καρέζλια «βεντάλια».

Σε απόσταση 48—50 εκ. από το έδαφος τα δυο πιασινά πόδια συνδέονται με το ψ α θ ό ξ υ λ ο, μήκους 28 εκ., μελετημένα κατασκευασμένο, ώστε, όταν καλύπτεται στην πλέξη με το ψαθί, να μην το καταστρέφει με μύτερες γωνίες. Το δέσιμο των πίσω ποδιών συμπληρώνεται με ένα αζόμη κάγκελο, το « π α λ ο υ - σ τ ο ρ ο » ή την « τ ρ α β έ ρ σ α », μήκους 27 εκ., σε απόσταση 25 εκ. από το έδαφος.

Τα μπροστινά πόδια συνδέονται, στη μέση τους περίπου, με ένα ή δυο «μπλαζόνια», μακροστενα κοιμάτια, 37X4 εκ., που συμπληρώνουν το δέσιμο και κάνουν καλαίσθητη την εμφάνιση της καρέζλιας. Στις κορυφές τους τα δυο πόδια συνδέονται με το μπροστινό ψαθόξυλο, μήκους 43 εκ.

Το σύμπλεγμα που δημιουργούν τα πιασινά πόδια με τις πλάτες, τη βεντάλια, τα καγκελάκια, το ψαθόξυλο και το κάγκελο λέγεται, όλο μαζί, πιασινή μεζίνα. ενώ το σύμπλεγμα των μπροστινών ποδιών με τα μπλαζόνια και το ψαθόξυλο αποτελούν την μπροστινή μεζίνα. Οι δυο μεζίνες συνδέονται με δυο ψαθόξυλα. Έτσι συμπληρώνεται το τετράγωνο πλαίσιο - σκελετός, που πλέκεται με το ψαθί. Κάτω από την έδρα οι δυο μεζίνες συνδέονται με τέσσερα κάγκελα — δυο από κάθε πλευρά — που συμπληρώνουν το τελικό δέσιμο.

2. Η ΚΑΡΕΚΛΑ ΜΕ ΤΑ ΣΤΡΟΓΓΥΛΑ ΠΟΔΙΑ

Η καρέκλα με τα στρογγυλά πόδια είναι κοινή και καλόγιστη. Τα δυο πίσω της πόδια — που έχουν γίνει στον τόρνο ή στην «τραβερσίερα» — στο έπάνω μέρος τους, ενώνονται με μια πλάτη ή με ένα χαμπυλόγραμμα κάγκελο, το γ ο υ λ ο κ έ ρ α τ ο ή, γ ο υ λ ό μ π ο υ ρ ο, και δυο μικρότερα «γωνιοξυλα» πιο κάτω, που κι αυτά ενώνονται μεταξύ τους με τέσσερα, κάθετα σ' αυτά, λεπτότερα καγκελάκια, δουλεμένα στον τόρνο. Γι' αυτό η καρέκλα αυτού του τύπου λέγεται και «καγκελάκια». Την πιασινή μεζίνα συμπληρώνουν το πιασινό ψαθόξυλο

καὶ τὸ παλοῦστρο. Τὰ μπροστινὰ — στρογγυλά ἐπίσης — πόδια συνδέονται μὲ ἓνα μπλαζόνι δουλεμένο στὸν τόρνο καὶ μὲ τὸ μπροστινὸ ψαθόξυλο.

Ἡ ὑπόλοιπη κατασκευὴ τῆς καρέκλας εἶναι ἡ ἴδια ἀκριβῶς μὲ ἐκείνη τῆς καρέκλας μὲ τὰ τετράγωνα πόδια, πὺν περιγράψαμε προηγουμένως.

Β. ΤΑ ΥΛΙΚΑ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

1. ΤΑ ΞΥΛΑ

Ὁ σκελετὸς τῆς ψάθινης καρέκλας εἶναι ξύλινος. Οἱ καρεκλοποιοὶ χρησιμοποιοῦν τὸ ξύλο τῆς καρυδιάς, τῆς φτελιάς καὶ τοῦ πλάτανου. Προτιμοῦν ὅμως ἰδιαίτερα τῆς ὀξυᾶς, γιατί εἶναι τὸ καλύτερο ποιοτικά. Αγοράζουν τὰ ξύλα ἀπὸ τοὺς ξυλοκόπους ἢ ἀπὸ τοὺς ξυλέμπορους, κομμένα σὲ πλάκες μακρόστενες, σὲ διάφορα μήκη καὶ πάχη, ἀνάλογα μὲ τὰ ἐξαρτήματα¹, γιὰ τὰ ὁποῖα προορίζονται νὰ κοποῦν ἀπὸ τοὺς μαραγκοὺς. Συχνὰ ὅμως σήμερα τὰ σύγχρονα προιονιστήρια προμηθεύουν τοὺς καρεκλοποιοὺς μὲ ἔτοιμα, μετὰ ἀπὸ παραγγελία, κομμένα ἐξαρτήματα, πὺν χρειάζονται ἐλάχιστη μόνο κατεργασία γιὰ νὰ συναρμολογηθοῦν.

2. ΤΟ ΨΑΘΙ

Ἡ καρέκλα πλέκεται μὲ δυὸ εἶδη χόρτον, τὴ ρ ι ζ ῖ ν α καὶ τὴ β ρ ι - ζ ἄ λ α .

Ἡ ριζίνα φυτρώνει στὶς ἄκρες τῶν λιμνῶν καὶ σὲ ἐλώδεις περιοχές. Στὰ Γιάννινα οἱ πλέκτρες τὴν προμηθεύονται κυρίως ἀπὸ τὸ νησί τῆς Παιβότιδας. Ἐκεῖ, γυναῖκες πὺν ξέρουν καλὰ τὴ δουλειά, μπαίνουν ὡς τὴ μέση στὸ νερὸ καὶ μὲ δρεπάνια κόβουν σὲ δεμάτια τὸ χόρτο, πὺν ἀρχικὰ ἔχει χοῶμα πράσινο. Ἐπειτα «Ξανοίγουν» τὰ δεμάτια καὶ τὰ ἀπλώνουν στὸν ἥλιο. Ὅταν ἡ ριζίνα ξεραθεῖ, ἀσπρί-ζει καὶ εἶναι πιά ἔτοιμη νὰ χρησιμοποιηθεῖ.

Τὸ κόψιμο τῆς ριζίνας γίνεται κατὰ προτίμηση τοὺς μῆνες Μάιο καὶ Ἰούνιο, ἐπειδὴ τότε εἶναι μαλακή. Ὡστόσο πολλὰς φορὲς οἱ γυναῖκες συνεχίζουν τὸ κόψιμο ὡς τὸν Ὀκτώβριο.

Τὰ εἶδη τῆς ριζίνας εἶναι δυό: ἡ πλατιά ριζίνα¹ καὶ ἡ στενὴ ψιλὴ ριζίνα ἢ μ'σιακιά². Σήμερα (1980) ἡ πλατιά ριζίνα κοστίζει περίπου 50 δοχ. τὸ κιλό, ἡ στενὴ 25—30 δοχ.

Γιὰ νὰ δουλεντεῖ ἡ ριζίνα — πλατιά καὶ στενὴ — δὲν πρέπει νὰ ἔχει τὴ σκληρόδα πὺν τῆς προκαλεῖ ἡ ἀποξήρανση, ἐπειδὴ τριέεται εἴκοლა καὶ ἐπιπλέον, ἐπειδὴ εἶναι πρionoτική στὴν ἀφή, κόβει τὸ χεῖρα τῆς πλέκτρας, ἰδιαίτερα ἂν αὐτὴ δὲν εἶναι πολὺ ἔμπειρη. Ἔτσι οἱ γυναῖκες τὴ μουσκεύουν στὸ νερὸ γιὰ νὰ μαλα-κώσει κι ἔπειτα, στρογγυλισμένη ἀλλὰ νοτισμένη ἀκόμα, τὴ βάζουν μέσα σὲ λινό-τσες, ὥστε νὰ διατηρεῖται μαλακή. Ὅταν ἔρθει ἡ ὥρα νὰ τὴ χρησιμοποιήσουν,

3. Γιὰ τὶς πλάτες κόβονται πλάκες πάχους 8 ἐκ., γιὰ τὰ ψαθόξυλα 2 ἐκ., γιὰ τὰ κάγ-ζελα 2 ἐκ., γιὰ τὰ μπλαζόνια 4 ἐκ., γιὰ τὰ καγκελάκια 2 ἐκ., γιὰ τὶς μυζοὺς πλάτες 4 ἐκ., γιὰ τὶς μεγάλες πλάτες 10 ἐκ., γιὰ τὰ πόδια 4 ἐκ.

4. Σύμφωνα μὲ πληροφoρία τῆς πλέκτρας Φωτ. Βαφειάδου ἀπὸ τὸ Νησί, στὴν Ἀθήνα προπολεμικὰ ἔλεγαν τὴν πλατιά ριζίνα π λ α γ ζ ῖ τ ο . Ἡ ὀνομασία αὐτὴ ὑπάρχει καὶ σήμερα.

5. Μ' σ ι α κ ι ἄ , σύμφωνα μὲ πληροφoρία τῆς παλαιᾶς πλέκτρας Κούλας Τσατσάνη. Στὴν Ἀθήνα λεγόταν κ ἄ σ α ρ ῖ τ ο (βλ. σημ. 1).

ζινούν τα χέρια τους επιδέξια, με φορά από τη ρίζα του στελέχους προς την κορυφή, γὰ νὰ μὴν πληγώνονται οὔτε στο ἐλάχιστο.

Τὴ βριζάλα προμηθεύουν στίς πλέχτρες γεωργοὶ ἀπὸ τὰ χωριά Ροδοτόπι, Βουνοπλαγιά, Σταυράκι, ποὺ βρίσκονται κοντὰ στὰ Γιάννινα. Βριζάλα λένε οἱ πλέχτρες τὴν καλαμιά τῆς βρίζας, ἐνῶ οἱ γεωργοὶ τὴ λένε καὶ σ α λ μ α. Τὴ θερίζουν, τὴ μαζεύουν σὲ «χειριές» καὶ τὴ στοισιπίζουν, ὥστε ὁ καρπὸς φεύγει καὶ μένει ἡ καλαμιά, ποὺ πρέπει νὰ εἶναι μακρόζωνη καὶ χοντρή.

Ἡ κάθε χειριά κοστίζει σήμερα περίπου 15 δοχ. Ὅπως τελευταία ἡ προμήθεια τῆς βριζάλας ἔγινε δύσκολη, γατὶ οἱ γεωργοὶ χρησιμοποιοῦν πιά ἀλωναριστικὲς μηχανές, ποὺ σπάζουν καὶ καταστρέφουν τὰ καλαμιά τῆς βρίζας.

Οἱ πλέχτρες λύνουν τίς χειριές καὶ κόβουν ἀπὸ κόμπο σὲ κόμπο τὸ καλάμι, σὲ τρία κομμάτια τὸ πολὺ. Ἀκολουθεῖ τὸ βάψιμο τῆς βριζάλας (ποὺ εἶναι ἄσπρη) μὲ ειδικὴ γεωμανικὴ πράσινη μπογιά γιὰ χόρτο. Τὸ βάψιμο γίνεται σὲ στενόμακρο καζάνι ποὺ τὸ βάζουν στὴ φωτιά γεμάτο νερό. Μέσα σ' αὐτὸ βάζουν ἓνα μακρόστενο σουρωτήρι μὲ λαβές. Ἀπὸ αὐτὲς τίς λαβές καὶ τίς λαβές τοῦ καζανιοῦ περνοῦν ἓνα μακρὸν ξύλινο κοντάρι. Ὅταν χοχλάσει τὸ νερό, ρίχνουν τὴν μπογιά (ἓνα ποτήρι τοῦ νεροῦ μπογιά σὲ κάθε καζανιά), ποὺ διαλύεται καὶ βάζουν μέσα τὰ καλάμια σὲ τρεῖς σειρές, τὸ ἓνα πλάι στοῦ ἄλλο. Ἀφοῦ βράσουν μιὰ ὥρα σ' αὐτὴ τὴ θέση, τὰ «γυρίζουν», τὰ ἀνακατείνουν δηλαδή, ὥστε τὸ βάψιμο νὰ εἶναι ὁμοιόμορφο, καὶ τὰ ἀφήνουν νὰ βράσουν ἄλλη μιὰ ὥρα, γιὰ νὰ σταθεροποιηθεῖ ἡ βαφή. Βγάζουν ἀπὸ τὸ καζάνι τὴν πρώτη δόση καὶ συνεχίζουν μὲ τὴν ὑπόλοιπη ποσότητα. Ὅταν ἡ διαδικασία τοῦ βαψήματος τελειώσει, δένουν τὰ στελέχη τῆς βριζάλας σὲ δέματα, ὄχι ὅμως σφιχτά. Αὐτὸ τὸ κάνουν σκόπιμα, γατὶ ὅταν κατόπιν ἀφήνουν τὰ δέματα ὀρθια στὸν ἥλιο νὰ στεγνώσουν, οἱ ἀκτίνες μποροῦν νὰ διεισδύουν σ' ὅλα τὰ σημεία καὶ τὰ στελέχη στεγνώνουν καλύτερα. Ὑστερα ἀπὸ ἀρκετὴν ὥρα γυρίζουν τὰ μέσα στελέχη ἔξω καὶ καμιά φορὰ ἀπλώνουν τὰ δέματα στοῦ ἔδαφος, γιὰ νὰ στεγνώσουν ἐντελῶς καὶ τὰ σημεία ποὺ τυχαίνει νὰ εἶναι ἀκόμη νοτισμένα.

Τὴ ριζίνα καὶ τὴ βριζάλα προμηθεύονται καὶ ἐτοιμάζουν μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, τὸ καλοκαίρι, καὶ δουλεύουν μὲ τὸ ὕλικο αὐτὸ ὅλη τὴ χρονιά. Κάθε πλέχτρα προμηθεύεται ποσότητες ἀνάλογα «μὲ τὴ δουλειὰ ποὺ μπορεῖ νὰ βγάλει», δηλαδή πόσες καρέκλες μπορεῖ ἢ εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ψαθώσει. Μία πλέχτρα μὲ πληρὴ ἀπασχόληση ἀγοράζει 600—700 κιλά ριζίνα καὶ 40 κιλά βριζάλα τὸ χρόνο, μιὰ ἄλλη μὲ λιγότερη δουλειὰ ἀρκεῖται σὲ μικρότερες ποσότητες.

Στὰ Γιάννινα προπολεμικά, ἀλλὰ καὶ μεταπολεμικά, ὡς τὰ πρῶτα χρόνια τῆς δεκαετίας τοῦ '60, ὑπῆρχαν τρεῖς βιοτεχνίες ἐπεξεργασίας τῆς βριζάλας, ποὺ ἐφοδιάζαν πολλὲς πόλεις τῆς Ἑλλάδας καὶ κυρίως τὴν Ἀθήνα. Ἀντίθετα οἱ πλέχτρες στὰ Γιάννινα προτιμοῦσαν νὰ ἐπεξεργάζονται μόνες τους τὸ ὕλικο γιὰ λόγους οἰκονομίας.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι, ὅτι τίποτα δὲν ἄλλαξε στὴν προμήθεια καὶ προετοιμασία τῆς ψάθας. Γίνεται μὲ τὸν ἴδιο πάντα τρόπο, ὅπως καὶ πρὶν πενήντα χρόνια.

3. Ἡ ΚΟΛΛΑ

Παλιότερα ὁ καφεκλωποιδὲς χρησιμοποιοῦσε γιὰ τὸ μοντάρισμα τῶν ἐξαρτημάτων τῆς καρέκλας τὴν ψ α ρ ό κ ο λ λ α. Τὴν ἔφτιαχναν οἱ βυρσοδέψες ἀναμινύοντας ξύσματα ἀπὸ δένδρατα καὶ στύψη. Ἐβράζα τὸ μίγμα σὲ καζάνια, γινόνταν πολλὰ καὶ ἔπειτα τὸ ἔξεραιναν σὲ μεγάλα ταψιά. Στὴ συνέχεια ἔκοβαν τὴν ψαφόκολλα σὲ πλάκες λεπτές, σκληρές, καφετιές, ἡμιδιαφανεῖς, σὲ διάφορα μεγέθη. — τὸ πιὸ συνηθισμένο 8 ἐκ. X 8 ἐκ. Στὴ μορφὴ αὐτὴ τίς πουλοῦσαν στοὺς μαγαζοῦς.

Για να χρησιμοποιήσουν την ψαρόζωλλα οι καρεκλοποιοί, έλιωναν τις πλάκες από «*μ π ά ν ι ο γ ι ά τ ή ν ζ ό λ λ α*». Το «μπάνιο» ήταν ένα είδος μπαιν μαρί: Σ' ένα δοχείο με νερό που έβραζε, έβραζαν ένα άλλο με κομμάτια ψαρόζωλλας, που έλιωνε σιγά - σιγά. Χρησιμοποιούσαν σκόπια το «μπάνιο», γιατί αν το δοχείο με την ψαρόζωλλα έμπανε το ίδιο πάνω στη φωτιά, ή ζόλλα θα καγόταν. Αντίθετα, με το «μπάνιο» το νερό του δοχείου τη διατηρούσε ζεστή και ρευστήν άρκετην ώρα κι έτσι ο καρεκλοποιός μπορούσε να ολοκληρώσει άνετα τη δουλειά του.

Σήμερα ή ψαρόζωλλα δεν χρησιμοποιείται. Από τις άρχες της δεκαετίας του '60 αντικαταστάθηκε από εύρωστιακές, συνθετικές ζόλλες (π.χ. ΑΤΙΛΑCΟΛ), που είναι πιο εύκολες στη χρήση, όχι όμως και καλύτερες στην ποιότητα και ανθεκτικότητα, όπως τονάχαιστον υποστηρίζουν οι καρεκλάδες.

Γ. ΤΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΡΕΚΛΟΠΟΙΟΥ

Προπολεμικά οι καρεκλοποιοί χρησιμοποιούσαν ποικιλόμορφα εργαλεία, που ή χρήση τους απαιτούσε μυική δύναμη και προσοχή. Μετά τον πόλεμο τα περισσότερα από αυτά αντικαταστάθηκαν σταδιακά από ηλεκτρικά μηχανήματα, που κάνουν τη δουλειά του καρεκλά πιο εύκολη και επιπλέον αυξάνουν την παραγωγή. Όσοσο, πολλά από τα παλιά χρησιμοποιούνται ακόμη και σήμερα, και είναι μάλιστα απαραίτητα.

1. ΤΑ ΠΡΙΟΝΙΑ

Είναι δυό ειδών:

α) Το *γ ε ι ρ ο π ρ ί ο ν ο*. Αποτελείται από μια ξύλινη λαβή, κατασκευασμένη έτσι ώστε να διευκολύνει το χέρι του τεχνίτη να κρατά σταθερά το εργαλείο, και μια λάμα, μήκους 30 εκ. με δόντια.

Χρησιμοποιεί για μικρά κομμάτια ακόμη και σήμερα.

β) Το *μ π ρ α τ σ ο π ρ ί ο ν ο* ή *μ π ρ α τ σ ό λ ι*. Το χρησιμοποιούσαν για να κόβουν τα έξωτμήματα της καρέκλας. Απαιτούσε μυική δύναμη από τον τεχνίτη (έτσι εξηγείται και το όνομά του).

Το όλο σύστημα αποτελούσαν από τη μια πλευρά ή λάμα του πριονιού κι από την άλλη ένα κομμάτι γερό σιρόνι, που ο χειριστής έσπινγε για να πετύχει το τέλεισμα του πριονιού, και συνεπώς, την αποτελεσματική χρήση του για ένα εύκολότερο στίσιμο των ξύλων. Το σύστημα ήταν συνδεδεμένο με έναν χειριστικό ξύλινο άξονα.

Σήμερα το μπρατσόλι δεν χρησιμοποιείται καθόλου. Αντικαταστάθηκε από την *ή λ ε ζ τ ρ ι ζ ή ζ ο ρ δ έ λ α*.

2. ΤΟ ΜΑΧΑΙΡΙ

Αποτελείται από δυό ξύλινες δοκίδες χειρολαβές, που συνδέονται με μιάν ατσάλινη, κοψιφή από τη μια της πλευρά λάμα, μήκους 25 - 30 εκ. και πλάτους σις μέσο της 2 εκ., ενώ τα στερεωμένα στις χειρολαβές άκρα της είναι μακριά και λεπτά. Το μαχαίρι, αν και αντικαταστάθηκε ούσιαστικά από την *ή λ ε ζ τ ρ ι ζ ή π λ ά ν η* και την *ή λ ε ζ τ ρ ι ζ ή σ β ο ύ ρ α*, ή όποια στρογγυλάει τα κεφάλια των ποδιών της καρέκλας, είναι ωστόσο απαραίτητο και σήμερα και χρησιμοποιείται επιπορευτικά από τον τεχνίτη, κυρίως όταν τα δοκίμια στα ηλεκτρικά μηχανήματα έξωτμήματα απαιτούν κάποια επιπλέον φροντίδα.

3. ΤΟ ΠΑΣΤΡΑΓΚΩΝΟ Ή ΣΤΡΙΦΑΡΕΤΟ

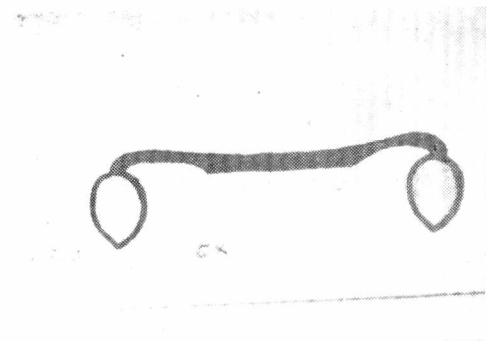
Ξύλινο εργαλείο με χαρακτηριστικό σχήμα. Έχει στο κέντρο μία κορτερή λάμα. Χρησιμεύει για να «παίρνει» τις γωνίες, δηλαδή να τις στρουγγυλεύει. Σήμερα χρησιμοποιείται ελάχιστα.

4. Η ΕΥΣΤΡΑ

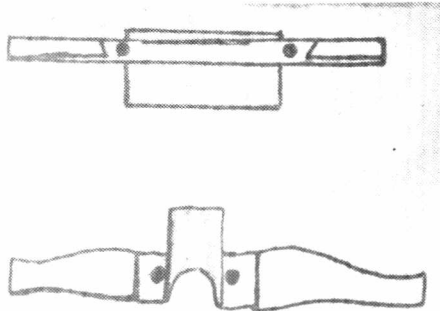
Είναι ένα ατσάλινο μακρόστενο ξλασμα, μήκους 10—12 εκ. Οί ξύστρες είναι σ ζ λ η ρ ε ζ και μ α λ α κ ε ζ.

Οί σκληρές χρησιμοποιούνται για τόν καθαρισμό και τή λείανση τών επίπεδων επιφανειών, ενώ οί μαλακές για τες καμπύλες επιφάνειες. Συχνά — και κυρίως όταν τρωγίζονται — στερεώνονται από τή μιά τους πλευρά σέ ξ υ λ ι ν η θ ή κ η.

Σήμερα ή λείανση του ξύλου γίνεται με τόν γ υ α λ ό π α ν ο, ταινία προσαρμωμένη σέ ξύλινο στήριγμα, πού κινείται με ήλεκτροισμό. Οί ξύστρες χρησιμοποιούνται μόνο για τόν καθαρισμό τών επιφανειών πού βρομίζουν, όταν ή πλέγτρα ψαθώνει τήν ζωφέλα.

Τό μαχιάρι.

Ο ξυστράς με επίπεδη και με καμπυλωτή λάμα.

5. Ο ΕΥΣΤΡΑΣ

Αποτελείται από έναν ξύλινο κορμό, μήκους 35 εκ. περίπου. Σε ίση απόσταση από τες άκρες έχει μία μεταλλική βάση, στην οποία στηρίζεται μία ξύστρα επίπεδη ή με καμπυλωτή τή μιά της άκρη. Η πρώτη μορφή του ξυστρά χρησιμοποιείται για επίπεδες επιφάνειες, ή δεύτερη για τά στρουγγυλά πόδια.

6. Η ΜΕΓΓΕΝΗ

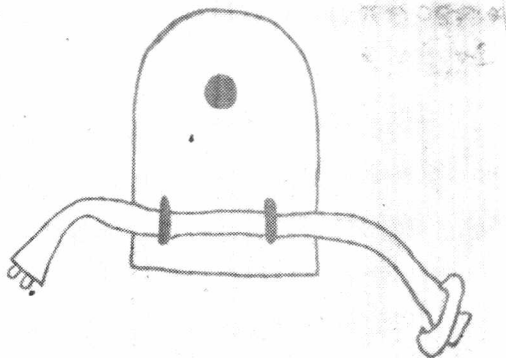
Είναι μία ξύλινη τριγωνική ίσοσκελής επιφάνεια, με στερεωμένη τή μικρότερη βάση της στον τοίχο. Η κορυφή του τριγώνου είναι στερεωμένη στο δάπεδο με δύο ξύλινες κολόνες, σαν σιαγόνες, ένωμένες με ένα σφιχτήρα περιστρεφόμενο με ξύλινη μακρόστενη κυλινδρική χειρολαβή.

Χρησιμεύει για τόν στερέωμα και τή συγκράτηση τών εξαρτημάτων τής ζωφέλας, ώστε να γίνεται άνετα ή κατεργασία και ή λείανσή τους με τά εργαλεία πού προαναφέρθηκαν.

7. ΟΙ ΔΡΑΠΑΝΟΙ

Ο χαρφεζλοποιός κατασκεύαζε τους δραπάνους μόνος του, γιατί δεν κυκλοφορούσαν στην αγορά. Είχαν ξύλινο δραπανοειδή σκελετό, στην άκρη του οποίου ο τεχνίτης στερέωνε μεταλλικό τρυπάνι, αγοράσιμενο από τους σιδηροουργούς. Με τους δραπάνους γίνονταν οι τρύπες. Σήμερα αντικαταστάθηκαν από τα ηλεκτρικά τρυπάνια.

Για να χρησιμοποιήσει τον δραπάνο ο χαρφεζιάς έπρεπε πρώτα να φορέσει το ύποστήθιο, πλάκα ξύλινη που εφαρμόζονταν στο στήθος του και δένονταν στην πλάτη του με ένα λουρί. Η πλάκα είχε στο κέντρο της μία κοιλότητα, όπου στηριζόταν ο δραπάνος, καθώς ο μαραγκός έσκυβε πάνω στο πόδι που ήθελε να τρυπήσει.

Το ύποσθιο.

8. ΤΟ ΣΚΑΡΠΕΛΟ

Αποτελείται από μία ξύλινη κυλινδρική χειρολαβή κι ένα λεπτό ατσάλινο επίπεδο στέλεχος με τετραγωνισμένη άκρη. Τα σκαρπέλα έχουν διάφορα μεγέθη και χρησιμεύουν στο μαραγκό για να καθαρίζει τις μαζορόστερες τρύπες των ποδιών που δέχονται τις πλάτες, τα μπλαζόνια και τις φασέτες.

Χρησιμοποιούνταν και σήμερα, αλλά σέ εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις, επειδή τα ηλεκτρικά τρυπάνια δίνουν καλά αποτελέσματα.

9. Η ΣΜΙΛΑ

Είναι λεπτό μικρό εργαλείο με ξύλινη χειρολαβή και μαζρόν μεταλλικό στέλεχος στερεωμένο σ' αυτή. Με τη σμίλα ο μαραγκός αφαιρούσε τα περιττά κομμάτια του ξύλου, όταν το τρυπούσε.

10. ΤΑ ΣΦΥΡΙΑ

Είναι δυο ειδών:

α) Το μικρό σφυρί, γνωστό σε όλους, που χρησιμοποιείται για να χαρφώνονται οι πρόκες στις φασέτες.

β) Η «βαριά», μεγάλο σφυρί, βάρους 2,5 κιλών. Ο χαρφεζιάς τη χρησιμοποιεί για να προσομοίσει στις τρύπες των ποδιών τα εξαρτήματα της καρέκλας — κάγκελα, πλάτες, γραθόξυλα, μπλαζόνια κ.ά.

11. Ο ΜΠΑΓΚΟΣ ΤΟΥ ΜΟΝΤΑΔΟΡΟΥ

Είναι ένα ξύλινο τραπέζι στενόμακρο, 1Χ0,40 μ., στερεωμένο γερά στο έδαφος με βίδες. Στην επιφάνειά του είναι προσαρμοσμένα τρία μικρά, ξύλινα έπισης, στηρίγματα, που σχηματίζουν μεταξύ τους ένα νοητό ισοσκελές τρίγωνο. Στην πρόσωρή του έχει μία θέση, για να τοποθετούνται τα σκαρπέλα, ή σμίλα, το κοπίδι κλπ.

12. Η ΣΦΗΝΑ

Είναι ξύλινη, σφηνοειδής και χρησιμοποιείται στο στερέωμα και το σταθερό συντάρισμα, ανά δύο, των ποδιών της καρέκλας, όταν αυτά σημαδεύονται για να τρυπηθούν, καθώς και όταν γίνεται το μοντάρισμα της καρέκλας.

13. ΟΙ ΦΟΡΜΕΣ

Ξύλινες, λεπτές επιφάνειες, στα σχήματα των εξαρτημάτων της καρέκλας. Χρησίμευαν και χρησιμοποιούν ως μοντέλα για το σημάδεμα των ξύλων, που γίνεται τρὶν κοποῦν, καθώς και για το σημάδεμα των σημείων που πρέπει να τρυπηθούν.

14. ΤΟ ΤΡΟΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ:

α) Ἀκόνι — β) Μασγκαλᾶς — γ) Λίμα ή τριάκονο — δ) Τροχός

Τὰ τροχίσματα των εργαλείων γίνονται συνήθως τὰ ἀπογέμματα τοῦ Σαββάτου, για να είναι έτοιμα τὴν ἐβδομάδα πού ἀκολουθεῖ.

Οἱ ξύστρες τροχίζονται: α) με τὸ ἀ κ ό ν ι, μάρω ἐπίπεδη πέτρα, ὅχι πολὺ σκληρή, στερεωμένη σὲ ξύλινη βάση. Τὸ ἀκόνι χρησιμοποιεῖται στὸ ἀκόνισμα ὅλων ἐπίσης των εργαλείων. Τὸ ἀκόνισμα τῆς ξύστρας συμπληρώνεται με β) τὸν μ α σ γ κ α λ ᾶ , πού ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ ξύλινη κυλινδρική χειρολαβή, στὴν ὁποία εἶναι στερεωμένο ἓνα μακρόστενο, ἀτσάλινο, μυτερό στέλεχος.

Τὰ προϊόντα τροχίζονται με τὴ λ ί μ α ή τὸ τ ρ ι ᾱ ῥ ῶ ν ο .

Γιὰ τὴ φροντίδα τοῦ προϊόντος χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ὁ τ σ ι α π ρ α ζ ο - λ ό γ ο ς, εργαλεῖο ἀτσάλινο, για τὸ «τσιαπράζωμα» τοῦ προϊόντος, ὥστε να εἶναι τὸ ἓνα δόντι τῆς λάμιας του δεξιᾶ, τὸ ἐπόμενο ἀριστερὰ κ.ο.κ., καὶ να διευκολύνεται κατὰ τὴ χρήση του ἡ κίνησή του γερνῶν.

Τὰ μαχαίρια καὶ τὰ τρυπάνια τροχίζονται παλιότερα στὸν τ ρ ο χ ό , μιὰ πέτρινη τροχαλία, στερεωμένη σὲ ἓναν μπάγχο με τέσσερα πόδια, χειροκίνητη ἢ ποδοκίνητη. Καθὼς γύριζε ὁ τροχός, περνοῦσε μέσα ἀπὸ ἓνα τενεζεδένιο δοχεῖο, πού ἔμοιαζε με μισοφέγγαρο καὶ ἦταν γεμάτο νερό.

Σήμερα τὰ εργαλεῖα τροχίζονται με ἠλεκτρικοὺς τροχοὺς, ὥστόσο χρησιμοποιοῦνται ἀκόμη καὶ τὸ ἀκόνι, ὁ μασγκαλᾶς, ἡ λίμα καὶ ὁ τσιαπράζολόγος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ποδοκίνητο ἢ χειροκίνητο τροχό, πού ἀντιζαταστάθηκε ὀριστικά ἀπὸ τὸν ἠλεκτρικό.

Δ. Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΚΑΡΕΚΛΑΣ

1. Η ΚΑΤΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΩΝ

Δύο ειδικότητες μπορούσε να έχει παλιότερα ἓνας καρεκλᾶς, τὸν μ α χ α ῖ - ρ ᾶ ή τοῦ μ ο ν τ α δ ό ρ ο υ . Ὁ μαχαῖρᾶς κατεργαζόταν τὰ εξαρτήματα

τῆς καρέκλας. Τὸν ἔλεγαν ἔτσι, ἐπειδὴ βασικό ἐργαλεῖο στὴ δουλειά του ἦταν τὸ μαχαίρι. Ὁ μονταδόρος συντάριζε τὰ ἐξαρτήματα καὶ ολοκλήρωνε τὴν κατασκευὴ τῆς καρέκλας.

Ἡ πορεία τῆς κατεργασίας τῶν ἐξαρτημάτων εἶναι ἡ ἑξῆς:

Ὁ μαχαίρας σημάδευε τὶς πλάκες τῶν ξύλων μὲ τὶς φ ο ρ μ ε ς, ποὺ ἦταν ξύλινα μοντέλα - πρότυπα τῶν ἐξαρτημάτων. Ὅσοις τὶς ἐκοβε στὰ διάφορα ἐξαρτήματα μὲ τὸ μ π ρ α τ σ ό λ ι. Σήμερα ὅταν δὲν ἀγοράζει τὰ ξύλα ἤδη κομμένα, κάνει τὴν ἴδια δουλειά στὴν ἡ λ ε κ τ ρ ι κ ῆ κ ο ρ δ έ λ α.

Μετὰ τὸ τεμάχισμα ἀρχίζει ἡ κατεργασία τῶν ἐξαρτημάτων ξεχωριστά. Ὁ μαχαίρας ἄλλοτε πλάνιζε μὲ χειροπλάνη τὶς ἐπίπεδες ἐπιφάνειες τῶν ποδιῶν. ἐνῶ τὶς καμπυλωτές «καθαρίζει» μὲ τὸ μ α χ α ί ρ ι, τὸ π α σ τ ρ ά γ ω ν ο ῖ ἢ σ τ ρ ι φ α ρ έ τ ο καὶ τὴν ξ ύ σ τ ρ α, γιὰ νὰ λειανθεῖ τὸ ξύλο. Ἡ ἴδια ἐργασία γινόταν καὶ γιὰ τὰ κεφάλια τῶν τετράγωνων ποδιῶν. Γιὰ τὰ στρογγυλά πόδια χρησιμοποιοῦσαν τὰ ἴδια ἐργαλεῖα καὶ ἐπιπλέον τὸν ξ υ σ τ ρ ά. Ὅλα τὰ ἐξαρτήματα ποὺ κατεργάζονταν τὰ στερεώνον στὴ μέγερνη.

Τὰ καρεκλάκια, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ στρογγυλά ἐξαρτήματα γίνονταν σιγὰ σιγὰ μὲ τὸ μαχαίρι καὶ τὴ χειροπλάνη. ἢ σὲ εἰδικὸ ξυλότορνο, ποὺ εἶχε ὁ μαχαίρας στὸ μαγαζί του. Ἄν δὲν εἶχε, τὰ ἔδινε σὲ εἰδικευμένο τορναδόρο, ποὺ τὸν πλήρωνε γι' αὐτὴ τὴν ἐργασία.

Σήμερα ἡ κατεργασία τῶν ξύλων δὲν εἶναι τόσο ἐπίπονη καὶ χειρωνακικὴ ὅσο παλιότερα. Μεταπολεμικὰ ἄρχισαν νὰ χρησιμοποιοῦνται τὰ ἡλεκτρικὰ μηχανήματα, ποὺ εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα μεγαλύτερη παραγωγὴ καὶ λιγότερη κοίραση. Ἔτσι παραμερίστηκε ἡ εἰδικότης τοῦ μαχαίρα καὶ ὁ μονταδόρος — ποὺ ἦταν συνήθως καὶ ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ μαγαζιοῦ — ἀνέλαβε μόνος του τὴν κατεργασία τῶν ξύλων. Τὰ κόβει στὴν ἡ λ ε κ τ ρ ι κ ῆ κ ο ρ δ έ λ α, «στρογγυλεύει» τὰ κεφάλια τῶν ποδιῶν στὴν ἡ λ ε κ τ ρ ι κ ῆ σ β ο ύ ρ α καὶ λειανεῖ τὶς ἐπιφάνειες στὴν ἡ λ ε κ τ ρ ι κ ῆ π λ ά ν η καὶ στὸ ἡ λ ε κ τ ρ ι κ ό γ ρ α λ ό - χ α ρ τ ο.

2. ΜΟΝΤΑΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΚΑΡΕΚΛΑΣ

Ἡ πρώτη φάση τῆς δουλειᾶς τοῦ μονταδόρου εἶναι τὸ σ η μ ά δ ε μ α. Ξεχωρίζει τὰ ξύλα κατὰ εἶδος (πόδια, πλάτες κλπ.) καὶ ἀρχίζει πάνω στὸν πλάγκτον νὰ σημαδεύει τὰ πόδια, στὰ σημεῖα ἐκεῖνα ποὺ πρέπει νὰ τρυπηθοῦν, μὲ εἰδικὰ φόρμες, ὥστε οἱ ἀποστάσεις νὰ εἶναι σταθερές.

Ἀναλυτικότερα, τὸ σημάδεμα γίνεται ὡς ἑξῆς: Ὁ τεχνίτης παίρνει ἓνα ξενάριο πόδια μὲ τὴν ἴδια περίπου ἀπόκλιση, γιὰ λόγους αισθητικῆς, καὶ τὰ τοποθετεῖ ἐφαπτόμενα ἀνάμεσα στὰ τρία στηρίγματα τῆς ἐπιφάνειας τοῦ πλάγκτον, σὲ ἀντίθετη φορὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, γιὰ νὰ γίνετα σωστὸ τὸ ταίριασμα. Μὲ μιὰ ξήλινη σφήνα τὰ στερεώνει καὶ ἔτσι ἡ δουλειά του γίνεται σταθερά.

Σήμερα τὸ τρίτημα τῶν ποδιῶν γίνεται στὸ ἡ λ ε κ τ ρ ι κ ό τ ρ ο ν π ά ν ι, ἀπλὰ καὶ εὔκολα. Ποῖν ὅμως γενικευτεῖ ἡ χρὴση του, ὁ μονταδόρος ἔπρεπε νὰ κοπιάσει πολὺ σ' αὐτὴ τὴ φάση τῆς δουλειᾶς του.

Βασικό ἐργαλεῖο γιὰ τὸ τρίτημα ἦταν ὁ δ ρ ά π α ν ο ς. Ἐπρεπε νὰ γίνουν δυὸ εἰδῶν τρύπες, μακρόστενες, γιὰ νὰ δέχονται τὶς πλάτες, τὰ μπλάζονια καὶ τὶς φασέτες, καὶ στρογγυλές, γιὰ τὰ κάγκελα, τὰ καρεκλάκια, τὰ γουλόμπορα. Γιὰ τὶς μακρόστενες τρύπες ὁ τεχνίτης δοῦλεψε ὡς ἑξῆς: Στὸ ἤδη σημαδεμένο σημεῖο τοῦ ποδιοῦ ἔκανε μικρὲς στρογγυλές τρύπες, ἐφαπτόμενες σχεδὸν μεταξὺ τους, μὲ τὸν δριάπανο, στὸν ὁποῖο προσαρμόζε ἀσφάλινι τρυπάνι 9 χιλιοστών. Μὲ τὸ κ ο π ί δ ι ἐκοβε τὸ περιττὸ ξύλο καὶ τὸ ἀφαίρουσε, καθαρίζοντας τὴν τρύπα

με τη οριζοντιότητα. Όταν περπατάει με τις μαζορόστενες, συνεχίζει κάνοντας τις στρουγγιές, και πάλι με τον δρόμιο, αλλά προσαυμύζοντας τον τρυπάνι 18 χιλιοστών αυτή τη φορά.

Μετά το τρυπάνι ακολουθεί το ταξίωμα των εξαρτημάτων μεταξύ τους. Αν κάποιο εξάρτημα δεν εφαρμόζει καλά στις τρύπες των ποδιών, ο μονταδόρος το πλέκνει με το μαχαίρι και το σκαρπέλο. Το μοντάρισμα, το συντάρισμα δηλαδή, γίνεται σε δύο φάσεις: Προτά ο μαργαζός μοντάρει τα δύο μπροστινά πόδια στην μπροστινή μεξίνα, κι έπειτα τα δύο πίσω στην πίσω μεξίνα. τα ένώνει δηλαδή με τα ψαθόνια, τα μπλάζονια, τις πλάτες, τα καγκελάκια κλπ.

Για το κόλλημα χρησιμοποιεί ψαρόζόλλα ή κόλλα ενδοπαϊκή. Όταν τελειώσει το μεριζό μοντάρισμα, αρχίζει το γενικό, γίνεται δηλαδή το όλο δέσιμο της καρέκλας. Για να δεθεί η μπροστινή μεξίνα με την πίσω, χρησιμοποιούνται 4 κάγκελα και 2 ψαθόνια.

Έπειτα από όλ' αυτά, η καρέκλα είναι έτοιμη για ψάθωμα, δουλειά αποκλειστικά εκπαιδευμένης πλέκτριας. Ο καρέκλας φέρνουν σε κάρο τους σκελετούς και τους έστειλε στα σπίτια των γυναικών ή τις μετέφερε ο ίδιος εκεί (με το ποδήλατό του συνήθως, αν είχε). Και ο ίδιος φρόντιζε να τις ξαναπαράει.

3. ΤΟ ΨΑΘΩΜΑ

Η πλέκτρια ψαθώνει την καρέκλα καθισμένη σε χαμηλό σκαμνάκι. Ός βοηθητικά εργαλεία στη δουλειά της χρησιμοποιεί ένα κόκαλο παπορτσιστών, ένα λεπτό ξύλινο μαζορόστενο πήχυ, την τσίτα, και το σουβλί. μικρό ξύλινο σουβλερό αντίθετο, ή, αντί για το σουβλί, ένα αδοράχι.

Το πλέξιμο αρχίζει με στελέχη ψιλής ριζίνας, από την πίσω άριστερή γωνία. πού σχηματίζουν το άριστερό με το πιαινό ψαθόνιο. Στη συνέχεια τα στελέχη — πάντοτε, θέβαια, ένα ένα — τυλίγονται στην μπροστινή άριστερή γωνία, μετά στην μπροστινή δεξιά, στην πίσω άριστερή, και έστέρα γίνεται πάλι το ίδιο, γύρω γύρω.

Έτσι αρχίζει να γεμίζει το κενό πώτα στις γωνίες. Η πλέκτρια τις διακοσμή με πράσινες ρίγες, στελέχη βοιζάλας δηλαδή, πού σχίζει κατά μήκος με το νύχι της και τα τυλίγει σε στελέχη ψιλής ριζίνας. Άλλοτε οί ψάθες γίνονταν σε πράσινο φόντο, δηλαδή με βοιζάλα τυλιγμένη στη ριζίνα — με κεντήματα άσπρης ψιλής ριζίνας στις γωνίες (το αντίθετο απ' ότι γίνεται σήμερα). Σήμερα ή έλλειψη της βοιζάλας αναγκάζει τις πλέκτριες να πλέκουν το φόντο άσπρο (ριζίνα) και το κέντημα πράσινο (βοιζάλα).

Με την ταίπα πετυχαίνουν να εφαρμόζουν καλά τα κλωνιά της ριζίνας το ένα πάνω στο άλλο, ώστε το πλέξιμο να γίνεται σφιχτά, για να μην «κότσει» ή καρέκλα έστέρα από τη συνεχή χρήση της (να μη χαλαρώσει δηλαδή ή ψάθα).

Όταν τελειώσουν οί τέσσερις γωνίες, πλέκεται ο «σανρός» της καρέκλας, ή κεντρική δηλαδή περιοχή. Ο σανρός πλέκεται με ριζίνα φαρδιά τυλιγμένη σε στενή, κι έτσι ή επιφάνεια γεμίζει. Τελειώνοντας το πλέξιμο, για να εφαρμόσουν, καλύτερα τα κλωνιά, χρησιμοποιούν το σουβλί ή το αδοράχι, πού καθώς μπηγεται στην όπή πού σχηματίζεται στο κέντρο ακριβώς της ψάθας, πιέζει και σφίγγει απόλυτα την πλέξη. Μετά από αυτά «στρώνουν», δηλαδή τατοποιούν δοριστικά, τα κλωνιά με το κόκαλο των παπορτσιστών, διορθώνοντας τις τελευταίες ατέλειες.

Έστέρα αναποδογυρίζουν την καρέκλα και παραγεμίζουν το έσωτερικό της ψάθας, από την κάτω επιφάνεια, με άχρηστα ξερά χόρτα, για να φουσκώσει ή ψάθα και να φαίνεται ή πλέξη πιο στρωτή. Τέλος, με ένα ψαλίδι κόβουν τις αντυαθητικές άκρες των χόρτων πού προεξέχουν. Έτσι τελειώνει ή διαδικασία του

ψαθώματος.

Τὸ ψάθωμα μιᾶς καρέκλας ἀπαιτεῖ περίπου δύο - δύομισι ὥρες γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ, ἢ καὶ τρεῖς πολλὲς φορές, ἀνάλογα μὲ τὴν περίω, τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ τὴν ἱκανότητα τῆς πλέχτρας. Γι' αὐτὸ ἡ παρειαγωγὴ μιᾶς πλέχτρας ποὺ ἔπρεπε, ἢ πρέπει, ἐπιπλέον νὰ ἀσχοληθεῖ καὶ μὲ τὸ νοικοκυριό της — ἀφοῦ κάνει τὸ πλέξιμο στὸ σπίτι της χωρὶς καθορισμένο ὥραριο — δὲν ξεπερνᾷ τίς τρεῖς καρέκλες τῇ μέρᾳ συνήθως.

4. ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΑΣΗ

Μετὰ τὸ ψάθωμα ἡ καρέκλα ξαναγυρᾷ στὸν καρεκλά, ποὺ πρέπει νὰ τὴν καλλωπίζει, ἐπειδὴ τὸ ξύλο λερώνεται καὶ πρασινίζει ἀπὸ τὰ χόρτα, καθὼς τὴν ψαθώνει ἡ πλέχτρα.

Μὲ τὴν ξύστρα ὁ τεχνίτης (παλιότερα ὁ κάλφας του) τὴν «ξύνει», τὴν καθαρίζει δηλαδή, ξεφλουδίζοντας ἐλαφρὰ τὰ βρώμικα μέρη. Ὅποτερὰ τὴ «γυαλοχαρτίζει», μὲ ἄλλα λόγια λειαίνει τὶς ἐπιφάνειες τοῦ ξύλου, τριβοντας πάνω τους μὲ τὴν παλάμη του γυαλόχαρτο, εἰδικὸ χαρτὶ ποὺ προηθεύεται ἀπὸ τὸ ἐμπόριο σὲ φύλλα. Καρφώνει τὴ φασέτα καὶ τελειώνει λουτρούοντας τὶς ἐπιφάνειες μὲ πινέλο καὶ βερνίκι στὸ φυσικὸ χρώμα τοῦ ξύλου. Ἡ καρέκλα εἶναι πιά ἑτοιμὴ.

Παλιότερα «περνοῦσαν» στὴν καρέκλα σύρματα, γιὰ νὰ εἶναι πιὸ στέρεη: τρυποῦσαν τὰ πόδια σὲ ἀπόσταση 20 ἐκ. κάτω ἀπὸ τὴν πλάθα καὶ περνοῦσαν σὲ σχῆμα Χ λεπτὲς σφυρματινὲς ράβδους. Σήμερα οἱ καρεκλοποιοὶ ἀποφεύγουν νὰ περνοῦν σύρματα, γιατί τὸ θεωροῦν περιττὸ κόπο καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐπιβαρύνουν οἰκονομικὰ τοὺς πελάτες.

Ε. ΕΠΙΛΟΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στὰ Γιάννινα ἐπὶ ἤρχαν ἑπτὰ ὄχιτ' καρεκλάδικοι (ἡ καρεκλοποιεῖα). Τὸ προσωπικὸ κάθε μαγαζιοῦ ἀποτελοῦσαν ὁ μαχαιράς, ὁ μονταδόρος καὶ ὁ κάλφας ἢ οἱ καλφάδες, οἱ ὑπάλληλοι δηλαδή, δύο ἢ τρεῖς συνήθως. Ὁ μαχαιράς κατεργάζονταν τὰ ξύλα, ἐνῷ ὁ μονταδόρος τὰ συντάριζε, τὰ κολλοῦσε καὶ ὀλοκληρώνε τὴ δομὴ τῆς καρέκλας. Συνήθως ὁ μονταδόρος ἦταν ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ μαγαζιοῦ, ἐνῷ ὁ μαχαιράς ἦταν ὁ πρῶτος τὸν ὑπάλληλος. Ἡ εἰδικότητα τοῦ μαχαιρά μεταπολεμικὰ ἐξαφανίστηκε. Τὰ ἠλεκτρικὰ μηχανήματα, ποὺ χρησιμοποιήθηκαν στὸ ἐξῆς, ἔκαναν περιττὲς τὶς διξές του γνώσεις καὶ ἱκανότητες, ἀφοῦ ἦταν εὐκόλο νὰ τὰ χειρίζεται ὁ ἴδιος ὁ μονταδόρος — ἰδιοκτήτης τοῦ μαγαζιοῦ καὶ ἀφεντικὸ — δίχως νὰ εἶναι πλέον ἀναγκασιένος νὰ προσλαμβάνει εἰδικὸν ὑπάλληλο. Οἱ καλφάδες ἦταν νεαρὰ παιδιά, ποὺ προσλαμβάνονταν γιὰ νὰ μάθουν τὴν τέχνη, συμμετείχαν στὶς βοηθητικὰς ἐργασίες, ἀμείβονταν γιὰ τὶς ὑπηρεσίες τους καὶ (ἀπὸ τὸ 1936 καὶ μετὰ) ἀσφαλίζονταν ἀπὸ τὸν ἐργοδότη τους στὸ Ἰδρυμα Κοινωνικῶν Ασφαλίσεων. Σήμερα κανένας ἀπὸ τοὺς τρεῖς καρεκλάδες ποὺ ἀπόμειναν δὲν ἔχει κάλφα. Οἱ νέοι δὲν δείχνουν κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ καρεκλοποιοῦ, σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ ἀποδοτικὰ ἐπαγγέλματα τοῦ ὀδοντολῶν καὶ τοῦ ἠλεκτρολόγου, ποὺ εὐνοοῦνται ἀπὸ τὸν παρατηρούμενο οἰκοδομικὸ ὄγκον.

Κάθε καρεκλὰς ἀπασχολοῦσε τέσσερις πέντε πλέχτρες, ἀνάλογα μὲ τὶς παραγωγεῖς ποὺ εἶχε, τὶς ἀνάγκες τοῦ μαγαζιοῦ καὶ τὶς δυνατότητές του γιὰ παραγωγή. Οἱ γυναῖκες ποὺ ψάθωναν — καὶ ὅσες σήμερα ψαθώνουν — ἦταν ἐκπαιδευμένες σ' αὐτὴ τὴ δουλειά ἀπὸ τὶς μητέρες τους ἢ συγγενεῖς ἢ γειτονισσές τους. Τὸ ψάθωμα εἶναι δύσκολο, κουραστικὸ καὶ βρώμικο. Ἀσχολοῦ, γιατί ἀπαιτεῖ ἰδιαίτερη ἐπιδεξιότητα καὶ προσοχή, γιὰ νὰ μὴν πληγώνονται τὰ χέρια τῆς πλέχτρας: κουραστικὸ, γιατί καθηλώνει τὴ γυναῖκα σὲ ἓνα σαματάκι γιὰ ὥρες, υποχρεώνον-

τάς την να κάνει τις ίδιες διαχωρές κινήσεις: βορρηνίζο, γιατί βάφει τὰ χέρια καὶ επιπλέον τὰ κάνει ἄγρια καὶ σκληρά. Ἡ ἀπασχόληση εἶναι πολύνφη, με ἀντάλλαγμα ἕνα μεροκάματο ἀπλῶς ὑποφερτό, ἐπειδὴ ἡ παραγωγή τῆς πλέχτρας δὲν εἶναι ἰδιαίτερα μεγάλη. Ἡ ἀμοιβή της ἀνερχόταν προπολεμικὰ στὸ 1)6 καὶ σήμερα στὸ 1)4 περίπου τῆς συνολικῆς τιμῆς τῆς κάθε ζωφέκλας. Σήμερα λ.χ., πὺν ἡ καρέκλα με τρεῖς πλάτες πουλιέται 600 δοχ., ἡ πλέχτρα πληρώνεται γιὰ τὸ ψάθωμα 150 δοχ. Οἱ πληρωμές γίνονται συνήθως στὸ τέλος τῆς ἐβδομαδας.

Οἱ περισσότερες πλέχτρες τῶν Γιαννίνων ἔμεναν στὴ «Μάντρα», μιὰ γειτονιά τῆς περιοχῆς τῆς Καλοῦτσαινας. Ἡ ἔλλειψη ἐπαρκῶν οἰκονομικῶν μέσων καὶ τὸ κλειστὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, πὺν δὲν ἐννοοῦσε τις ἐξωσπιτικὲς ἐργασίες γιὰ τις γυναῖκες, τις ὠθοῦσαν νὰ δουλεύουν μέσα στὰ σπίτια τους γιὰ τὸ μεροκάματο. Ἡ ἀπόγωση τῆς μιᾶς παρακίνησε τὴν ἄλλη, καὶ κάποια στιγμή ἡ γειτονιά γέμισε πλέχτρες, πὺν με τὴ σειρά τους μάθαιναν τὴν τέχνη στὶς θυγατέρες τους. Ἔτσι ἡ παραδοσὴ συνεχίστηκε ὡς τις μέρες μας. Ψάθινες καρέκλες ἔπλεξαν ἐπίσης γυναῖκες στὸ νηοὶ τῆς λίμνης γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους, ἀλλὰ καὶ γιατί τοὺς ἦταν πολὺ εἰκόλο νὰ προμηθεύονται τὴ ριζίνα, πὺν φρερώνει στὶς ἄκρες τοῦ νησιοῦ. Στὸ ἐπάγγελμα οἱ γυναῖκες ἔμπαιναν πολὺ νέες, συχνὰ δεκατετράχρονες, καὶ τὸ ἐγκατέλειπταν σὲ προχωρημένα γηρατεία, ὅταν οἱ μειωμένες σωματικὲς τους δυνάμεις δὲν τοὺς ἐπέτρεπαν πιά νὰ τὸ συνεχίσουν. Ἡ πὺν ἡλικιωμένη πλέχτρα σήμερα εἶναι ἡ κ. Φωτεινὴ Βασιλαδου, 75 χρονῶν, ἀπὸ τὸ Νησί, πὺν ἐξακολουθεῖ νὰ ψαθώνει, ἂν καὶ με κάπως ἀργὸ ρυθμὸ. Ἡ νεώτερη, ἡ κ. Νινὴ Παχῆ, εἶναι 43 χρονῶν. Οἱ νέες κοπέλες, τώρα πὺν θὰ ἦθῃ ἄλλαξαν καὶ μποροῦν ἐλεύθερα νὰ διαλέγουν τὸ ἐπάγγελμά τους, οὔτε γὰν ἐπιχειροῦν νὰ μάθουν τὴν τέχνη τῆς ψάθας. Στρεφονται σὲ ἐπαγγέλματα πὺν ξεκούραστα, πὺν ἐπιπερδὴ καὶ ὅποσδήποτε πὺν κοινωνικά, ἔξω ἀπὸ τὸν κλειστὸ κόσμον τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῆς γειτονιάς.

Με τις ψάθινες καρέκλες ἀσχολοῦνταν καὶ οἱ γύφτοι (καὶ ὅχι μόνο στὰ Γιάννινα, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας). Γερονοῦσαν στὶς γειτονιὲς τῆς πόλης καὶ στὰ γύρω χωριά καὶ ἐπισκεφάσαν τις χαλισμένες καρέκλες σπιτιῶν καὶ καφενείων, ἐπιτόλαια ὅσῳσο, δίχως φροντίδα καὶ εὐθύνη. Ἡ δουλειά τους, πὺν τὴν περιορίζαν σὲ ἐπιφανειακὴ ἐπιδιόρθωση καὶ πρόχειρο ψάθωμα με ψαθὴ δεύτερης ποιότητος, τὸ παπύρι, εἶχε πρόσκαιρα ἀποτελέσματα. Σήμερα πολὺ λίγοι γύφτοι ἀσχολοῦνται με τις καρέκλες. Τὸ ἐμπόριον εἶναι ἡ πὺν προσφιλες δραστηριότητά τους.

Τὰ πράγματα λοιπὸν ἄλλαξαν. Μολονότι τὰ ἡλεκτρικὰ μηχανήματα συντελοῦν στὴν αὐξημένη παραγωγή, τὸ ἐπάγγελμα τοῦ καρεκλοποιοῦ βρίσκει στὴ δύση του. Ἀπὸ τοὺς τρεῖς καρεκλάδες πὺν ἀπόμειναν στὰ Γιάννινα, ὁ ἕνας σὲ λίγο συνταξιοδοτεῖται καὶ τὼν ἄλλων δύο ἡ ἡλικία ἀποδεικνύει ὅτι στὸ ἐπάγγελμα δὲν ὑπάρχουν διάδοχοι. Κανένας ἄλλος ἄλλοστε δὲν δείχνει ἐνδιαφέρον.

Ἡ ἔλλειψη ὑπαλλήλων καὶ ἡ ἀπροθυμία τῶν γυναικῶν νὰ ψαθώσουν, ἐποχρέωσαν τὰ τελευταῖα δεκατέντε χρόνια τοὺς καρεκλοποιοὺς νὰ πλέξουν καρέκλες με συνθετικά (νάνυλον) πολύχρωμα κορδόνια (ἄσπρα, μπλε, κόκκινα, κίτρινα καὶ πράσινα), μόνοι τους ἢ με τὴ βοήθεια συγγενικῶν προσώπων. Κατασκευάζουν ἐπίσης καρέκλες με φορμάνικα καὶ, μετὰ τὸ 1975, πλέκουν καρέκλες με σχοινὶ ἀπὸ συνθετικὲς ἴνες, σὲ γρῶμα γκρί.

Επιπλέον ἀγοράζουν ἀπὸ βιομηχανίες τῆς Ἀθήνας, τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Πάτρας καρέκλες μεταλλικὲς, με φορμάνικα ἢ πλαστικὲς ἔδρες, γιὰ νὰ μπορέσουν ἔτσι νὰ ἐξασφαλίσουν ἕνα καλὸ μεροκάματο.

Οἱ τιμὲς διαμορφώνονταν πάντα σύμφωνα με τις ἀνῳμειώσεις τῶν τιμῶν τῶν ἄλλων εἰδῶν. Ἔτσι, στὴ δεκαετία 1930—1940, μιὰ ψάθινη καρέκλα κόστιζε γύρω στὶς 50—60 δοχ., ἀνάλογα πάντα με τὴν ποιότητά της (πὺν ἀκριβὲς ἦταν — καὶ

είναι — οί καρεκλές με τὰ στρουγγυλά πόδια καὶ τὰ καυχελάκια). Στὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς οἱ καρεκλάδες ἀντάλλασσαν συνήθως τὶς καρέκλες με εἶδος. Π.χ. ἔδιναν μιὰ καρέκλα γιὰ δυὸ δεκάδες σιτάρι. Ἐπειδὴ αὐτὴν τὴν ἐποχὴ ὁ λαὸς, ἔχοντας ἀνάγκη ἀπὸ πῶ ἀπαραίτητα, σπάνια ἀγόραζε καρέκλες, οἱ καρεκλάδες ἀναγκάζονταν νὰ φορτώνουν τὰ καθίσματα σὲ φορτηγὰ καὶ νὰ ταξιδεύουν γιὰ νὰ τὰ πουλήσουν σὲ γειτονικά ἢ καὶ μακρινὰ χωριά — τοῦ κόμπου κυρίως τῆς Ἀρτας, ποὺ ἦταν πλουσιότερα. Ἀπὸ τὸ 1955—1969 οἱ τιμὲς κυμάνθηκαν ἀνάμεσα στὶς 45—80 δραχ. Στὴ δεκαετία 1960—1970 κόστιζαν ἀπὸ 60—100 δραχ. Μετὰ τὸ 1970 οἱ τιμὲς ἀυξάνονται συνεχῶς χρόνο με τὸ χρόνο, ἀκολουθώντας φυσικὰ τὶς ἀνατιμήσεις τῶν ἄλλων εἰδῶν. Σήμερα οἱ ψάθινες καρέκλες κόστίζουν περίπου 600 δραχ. ἢ μία.

Πρέπει ὥστόσο νὰ σημειώσουμε, ὅτι οἱ τιμὲς δὲν εἶναι ποτὲ ἀπόλυτα σταθερές. Ὁ κάθε καρεκλοποιὸς τὶς ὀρίζει μόνος του, ἀνάλογα με τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἀξία τῶν ὑλικῶν ποὺ χρησιμοποιεῖ καὶ με τὴν ἐκτίμηση ποὺ κάνει ὁ ἴδιος τοῦ κόπου του. Ὅπωςδήποτε οἱ διαφορὲς τῶν τιμῶν ἀπὸ μαγαζὶ σὲ μαγαζὶ δὲν εἶναι σημαντικές, κυμαίνονται πάντα σὲ πλαίσια λογικά, σὰν νὰ ὑπάρχει μιὰ σιωπηρὴ συμφωνία ἀνάμεσα στοὺς καρεκλάδες.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΛΑΖΑΝΗ

Συνταξιούχου Δημ.)λου

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΠΑΤΕΡΟΥ*

Τὸ ΠΑΤΕΡΟ: συνηθίζεται ἡ ἔκφραση ἡ Πάτερ καὶ Στ' Πάτηρ.

Γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ χωριοῦ, ὑπάρχουν σήμερα μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ δυὸ ἐκδοχῆς: 1) Ἡ μία θέλει τὴν ὀνομασία τοῦ χωριοῦ, ἀπὸ τὸ γεγονός πού στο Μοναστήρι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς πῶναι κοντὰ στο χωριὸ 1,5 χιλιόμετρο περίπου, ὑπῆρχαν πολλοὶ καλόγηροι, πολλοὶ Π α τ έ ρ ε ς: Στ' Πάτερ. 2) Ἡ ἄλλη ἐκδοχὴ θέλει τὴν ὀνομασία ἀπὸ τὴ λέξη π α τ έ ρ ι. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴ αὐτή, ἐδῶ παράγονταν πολλὰ κολοκύθια, πού γιὰ νὰ τὰ διατηρήσουν τὰ πετοῦσαν ψηλὰ σὲ πατάρια. Οἱ περισσότεροι ὅμως ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς κατοίκους ἀρνοῦνται τὴν ὀνομασία τοῦ χωριοῦ τους ἀπὸ τὴ λέξη: Π α τ ε ρ ό ἢ π ά τ ε ρ ο, γιατί, λέγουν, δὲν ὑπάρχει καμμιὰ μαρτυρία ὅτι στο χωριὸ τους παράγονταν ποτὲ σταφύλια σὲ μεγάλες ποσότητες, ὥστε νὰ ὑπάρχουν πατερὰ (πατητήρια). Ἀλλὰ οὔτε κολοκύθια παράγονταν ποτὲ σὲ μεγάλες ποσότητες (γιατὶ εἶναι ὕδροχαρὴ φυτὰ), παρὰ μόνο σὲ ποσότητες πού μόλις ἐξυπηρετοῦσαν τίς ἡμέσες ἀνάγκες τῶν κατοίκων. Τὸ χωριὸ Πάτερο θρίσκεται στὴ ΝΑ γωνιά τῆς ὁμάδος τῶν Κατσανοχωριῶν στὸν ἴδιο προσανατολισμὸ καὶ λίγο πρὶν κάτω ἀπὸ τὸ Φορτώσι. Ἀποτελεῖ συνοικισμὸ τῆς Κοινότητος Φορτωσίου καὶ εἶναι σήμερα, ὁ πολυανθρωπότερος ἀπὸ τοὺς συνοικισμοὺς τῆς Κοινότητος αὐτῆς.

Συνορεύει πρὸς Β καὶ ΒΑ μὲ τὸ συνοικισμὸ Φορτώσι, πρὸς Α μὲ τὸν Ἄραχθο ποταμὸ καὶ ἀπόκρημνες προσβάσεις, πρὸς Ν καὶ ΝΔ μὲ τὴν Κοινότητα Καλεντζίου καὶ πρὸς Δ μὲ περιοχὰς Καλεντζίου καὶ Φορτωσίου.

Πρόκειται γιὰ γραφικώτατο χωριουδάκι, χωριμένο στὸν κόρφο θαμνωδῶν ἐκτάσεων - ὕψωμάτων, πού τὸ προστατεύουν ἀπὸ τοὺς Β ἀνέμους καὶ κάνουν τὰ γόνιμα χωράφια τοῦ πρώϊμου καὶ καρπερά. Διαθέτει κατάφυτες παρθένες ἐκτάσεις, κατάλληλες γιὰ τὴν ἀνάπτυξη σοβαρῆς αἰγοτροφίας. Τὰ τοπωνύμια τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ περαθετούμε, ὅπως μπορέσαμε νὰ τὰ συγκεντρώσουμε σὲ ἐπιτόπια μετάφρασή μας ἐκεῖ:

Ἄγ. Βλάσης (ο) : Στὸν Ἄγ. Βλάσσ'. Τοποθεσία Δ τοῦ χωριοῦ στὰ σύνορα μὲ τὸ συνοικισμὸ Φορτωσίου, ὅπου ὑπάρχει ἐρειπωμένη παρεκκλήσι τοῦ Ἄγ. Βλασίου.

Ἄγ. Κόλια (τά) : Στ' Ἄγ. Κόλια. Τοποθεσία Β τοῦ χωριοῦ, ὅπου ὑπάρχει ὁμώνυμος παρεκκλήσι σὲ λειτουργία.

Ἄγ.Κωνσταντῖνος (ὁ) : Στὸν Ἄγ. Κουσαντίνου. Τοποθεσία στὰ σύνορα Καλετζίου - Πατέρου ΝΑ τοῦ χωριοῦ, ὅπου ὑπάρχει παρεκκλήσι τοῦ Ἄγ. Κωνσταντίνου, πού ἀνήκει στο Καλέντζι.

Ἄγ. Παρασκευή (ἡ) : Στ' Ἄγ. Παρασκευή. Θέση στὴν κεντρικὴ πλατεία τοῦ χωριοῦ, ὅπου ὑπάρχει ἡ κεντρικὴ Ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ ἀφιερωμένη στὴ μνήμη τῆς Ἄγ. Παρασκευῆς τοῦ ΙΕ' αἰῶνα.

Ἄλοῦτα (τά) : Στ' Ἄλοῦτα. Χερσότοπος Δ τοῦ χωριοῦ, στοὺς πρόποδες τῆς θέσεως Κίτσης, ὅπου ὑπάρχει ἀσπρόχωμα, μὲ τὸ ὁποῖο ἀσπρίζαν οἱ παλαιοὶ τὰ σπίτια τους ἀντὶ ἀσβέστης.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου, σελ. 1064.

Ἀλώνια (τά) : Διάφορες τοποθεσίες τοῦ χωριοῦ ὅπου ὑπάρχουν ἀλώνια πέτρινα, ποὺ συνοδεύονται συνήθως μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ιδιοκτητῶν τους π.χ. Στ' ἀλώνια τ' Κάλλη, στ' ἀλώνια τ' Λέσιου.

Ἀντρόνος (ῆ) : Σ' τσ' Ἀντρόνους. Τοποθεσία Ν τοῦ χωριοῦ μὲ χωράφια καὶ θάμνους.

Ἀμπάκος (ὀ) : Στ' Ἀμπάκ' Θαμνότοπος Δ τοῦ χωριοῦ.

Ἀσπρόχωμα (τό) : Στ' Ἀσπρόχωμα. Λόφος μὲ θάμνους ΝΑ τοῦ χωριοῦ, ὅπου ὑπάρχει ἄσπρο χῶμα (ἔδε λέξη Ἀλοῦτα).

Ἀχάντρα (ῆ) Στ' ν' Ἀχάντρα. Κρημνῶδες μέρος Α τοῦ χωριοῦ μέσα σὲ λάκκα, θεωρούμενο κατάλληλο γιὰ αὐτοκτονίες. Εἶσαι γιὰ τὸ Ἀχάντρα (σὰν τό: εἶσαι γιὰ πνίξιμο) ἐπὶ ἀποδιοσιμπαίων ἢ ἀποτυγχανόντων κάπου.

Βάλτες ἢ Μπάλτις : Σ' τσ' Βάλτις ἢ σ' τσ Μπάλτις. Τοποθεσία Ν τοῦ χωριοῦ μὲ ἄγρους ποὺ νεροκρατοῦν καὶ σχηματίζουν τίς βροχερὲς χρονιὲς βάλτες (μετατροπὴ τοῦ Β σὲ ΜΠ - Μπάλτες).

Γερμενάσιες (οί) : Σ' τσ' Γερμινάσις. Τοποθεσία Α τοῦ χωριοῦ μὲ χωράφια σὲ μικροὺς λόφους.

Γεροδασίλια (τά) : Στὰ Γεροδασίλια. Χερσότοποι Α τοῦ χωριοῦ, ιδιοκτησία τοῦ Γεροκώστα ἢ Γεροκωστόπουλου.

Γκόρτσα (τά) : Στὰ Γκόρτσα. Τοποθεσία Δ τοῦ χωριοῦ μὲ χωράφια ποὺ παλιότερα εἶχαν πολλὲς ἀγριογχορτασιὲς (ἀγριοαχλαδιές).

Δεμεσηκίλι ἢ Ντεμεσηκίλι (τό) : Στοῦ Ντιμσηκίλ'. Κρημνῶδες μέρος μὲ δάσος Α τοῦ χωριοῦ.

Δέντρα (τά) : Στὰ Δέντρα. Χῶρος μέσα στὸ χωριὸ ποὺ τώρα διαμορφώθηκε σὲ μικρὴ πλατεία.

Δραγατσούρα (ῆ) : Στ' Δραγατσούρα. Λόφος ΒΔ τοῦ χωριοῦ σὲ ψηλὸ μέρος μὲ ἀγνάντιο, ποὺ μοιάζει σὰν Δραγατσούρα (παρατηρητήριό Δραγάτη - ἀγροφύλακα).

Ζάκουνια (ῆ) : Στ' Ζάκουνια. Ἀπότομο κι ἀποκομιμένο μέρος πάνω ἀπὸ τὸν Ἀραχθό ποταμὸ Α τοῦ χωριοῦ, μὲ δάσος, ὅπου μόνο μία διάβαση ὑπάρχει καὶ κινούνται ἐδῶ κυρίως ζῶα (Ζά-κούνια). Ἐδῶ ἔκρυβαν παλιότερα τὰ ζῶα τους οἱ κτηνοτρόφοι γιὰ νὰ μὴ μποροῦν νὰ τὰ μετρήσουν οἱ Τζελέπηδες (Φορατζήδες τῶν ζώων).

Θεριακίσια (τά) : Θεριακίσια. Ἀγροὶ στὰ ΒΔ τοῦ χωριοῦ, ὅπου προκόβουν πολὺ τὰ σιτάρια κι ἔχει πολὺ θέρο (θεριακίσια).

Καλιατάρια (τά) : Τὰ Καλιατάρια. Τοποθεσία Ν τοῦ χωριοῦ, μὲ ἄγρους καὶ θάμνους. Ἐδῶ ὑπῆρχε ἀρχαῖο κεραμοποιεῖο καὶ δρίσκουν οἱ χωριανοὶ ἀκόμη καὶ σήμερα παλαιὰ νομίσματα.

Καμάρες (οί) : Σ' τσ' Καμάρις. Θέση ΒΔ τοῦ χωριοῦ, ὅπου ὑπάρχει καμάρα καὶ ποὺ πιστεύεται ὅτι ὑπῆρχε ἀρχαιότατο Μαντεῖο ποὺ ἔδινε χρησιμὸς. Λέγεται μάλιστα ὅτι ἐδῶ εἶχε ἐλθεῖ καὶ ἡ γυναίκα ἢ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Πύρρου νὰ πάρει χρησιμὸ.

Καμίνια (τά) : Καμίνια. Ευλότοπος Δ τοῦ χωριοῦ ποὺ παλαιότερα ὑπῆρχαν καμίνια ποὺ ἔφαιναν ξυλοκάρβουνα.

Καμπουσιόρ : Στ' Καμπουσιόρ. Γρεμεῖς ΒΑ τοῦ χωριοῦ μὲ ἀρκετὲς σπηλιὲς (Μπισητοῦρες), ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ μία εἶναι πολὺ μεγάλη.

Καγέτσουλα (τά) : Στὰ Καγέτσουλα. Τοποθεσία ΒΑ τοῦ χωριοῦ μὲ χωράφια καὶ θάμνους.

Καραμύχαλου (ὀ) : Στ' Καραμύχαλ'. Λοφίσκος Β τοῦ χωριοῦ μὲ δενδράκια κοντὰ σὲ ἀπόκρημνο μέρος.

Καρκανιάδια (τά) : Στά Καρκανιάδια. Τοποθεσία με άγρους και θάμνους Ν του χωριού.

Καψάλα (ή) : Σ' Γκαψάλα. Τοποθεσία Δ του χωριού, αρκετά μεγάλη κι επικλινής με θάμνους πρίνου που ονομάστηκε έτσι γιατί έχει καί πολλές φορές.

Καψαλάκια (τά) : Στά Καψαλάκια. Επίπεδα μέρη (Λάκκες) Α του χωριού με χωράφια και θάμνους. Φαίνεται πως παλιότερα έκαigan τους θάμνους για να διευκολύνεται ή καλλιέργεια (καψαλάκια).

Κίτσηες (οί) : Σ' τσ' Κίτσηες. Λόφος με δάσος Δ του χωριού.

Κιτρόσος (ό) : Στούν Κιτρόσου. Έκτεταμένος άγρος θαινότοπος Δ του χωριού που ανήκει κατά τόν ήμισυ στο Φορτώσι.

Κλησιαστικά (τά) : Στά Κλησιαστικά. Έκταση στά Ν του χωριού με χωράφια που τά λένε Κλησιαστικά γιατί άλλοτε ήταν όλα κτήμα του κοντινού Μοναστηριού (τότε) της Ζωοδόχου Πηγής.

Κλίτσες (οί) : Σ' τσ' Κλίτσες. Στενότατο δρομάκι σε πολύ απόκρημνο μέρος ΒΑ του χωριού, στη χαράδρα του Άράχθου, όπου έχουν γκρεμιστεί πολλοί άνθρωποι.

Κλίφκη (ή) : Σ' Γκλίφκ'. Τοποθεσία στο δάθος της χαράδρας του Άράχθου, όπου υπάρχει καταρράκτης και νερόμυλος σε λειτουργία, που σήμερα ανήκει στην Κοινότητα Καλεντζίου, ενώ οι Πατεριώτες ισχυρίζονται ότι ήταν δικός τους, μύλος, που βρίσκεται ΝΑ του χωριού.

Κόκκινος (τό) : Στού Κόκκινου. Κόκκινος βράχος προς τη χαράδρα του Άράχθου Α του χωριού.

Κοιμέντες (τό) : Στού Γουιμέντες. Απότομη και δύσβατη τομή του εδάφους Α του χωριού προς τόν Άραχθο ποταμό, που φαίνεται σαν κοιμένους από τόν άλλο όρεινό όγκο, πράγμα που γίνεται πύ έντονο από τούς υπάρχοντες βράχους.

Κουγκες (οί) : Σ' τσ' Κουγκες. Τοποθεσία με χωράφια σε μικρό λόφισκο Α του χωριού.

Κουκουδιάρια (τά) : Στά Κουκουδιάρια. Τοποθεσία Α του χωριού όπου υπάρχουν χωράφια περιμαντρωμένα (Κούρια).

Κουκούλι (τό) : Στού Κουκούλ'. Βράχος Α του χωριού στην παρυφή του λόφου.

Κουκούλι της Ρίκλιας (τό) : Στους Κουκούλ' τσ' Ρίκλιας. Βράχος κωνικός Α του χωριού που φαίνεται πως πήρε τó όνομά του από κάποια Χαρίκλεια (Ρίκλια) που πιθανόν να έχει πέσει εκεί.

Κουκουμέλι (τό) : Κουκουμπέλ'. Τοποθεσία Β του χωριού, όπου υπάρχουν καλής ποιότητας άγροι.

Κουξιάρα (ή) : Σ' Γκουξιάρα. Ξερότοπος με θάμνους ΒΔ του χωριού.

Κουρί ή Κρί (τό) : Στού Κρί. Δασώδες μέρος Α του χωριού απ' όπου ξυλεύονται οι κάτοικοι. Η λέξη είναι μάλλον τουρκική.

Κουτρολούγκους (ό) : Στους Κουτρολούγκου. Δασώτοπος Β του χωριού (ή μισή τοποθεσία ανήκει στο Φορτώσι).

Κρανιές (οί) : Σ' τσ' Κρανιές. Τοποθεσία Ν του χωριού που έχει πολλές κρανιές.

Κρικέλες (οί) : Σ' τσ' Κρικέλες. Γκρεμός Α του χωριού που σε θαυμάτο σημείο του υπάρχουν σιδερένιοι κρίκοι μπηγμένοι στο βράχο. Απ' αυτούς κρατιούνται μερικοί και σκαρφαλώνουν στο βράχο να πάρουν μέλι άγριο. Εκεί κοντά υπάρχουν κροκάλες ποταμίσιες, που δείχνουν ότι ή κοίτη του ποταμού ήταν πρό χιλιάδων έτων εκεί ψηλά.

Κροσταλάτα (τά) : Στά Κροσταλάτα. Λόφος Α του χωριού, όπου και τó ψηλότερο μέρος του, ακριδώς απέναντι από τούς Ραφταναίους.

Λαγκάδα (ή) : Στ' Λαγκάδα. Τοποθεσία Β του χωριού όπου υπάρχουν χωράφια και λάκκος με νερό.

Λαγγάδες (οί) : Στ' τσ' Λαγγάδες. Τοποθεσία με χέρσα χωράφια Δ του χωριού.

Λαγγάδι του Κάλλη (τό) : Στους Λαγγάδ' τ' Κάλλ'. Τοποθεσία Δ του χωριού, όπου υπάρχει λαγγάδι που ανήκει στην οικογένεια Κάλλη.

Λάκκια (τά) : Στά Λάκκια. Χωράφια ΒΔ του χωριού μέσα σε λακκοδρές.

Λενοπούλ' : Στ' Λενοπούλ'. Τοποθεσία Δ του χωριού με έρεπια άχυρώνων.

Λειθάδια (τά) : Στά Λ'θάδια. Τοποθεσία Α του χωριού που υπάρχουν λειθάδια περιμαντρωμένα.

Λωρίδες (οί) : Στ' τσ' Λωρίδες. Τοποθεσία Β του χωριού, όπου υπάρχουν χωράφια στενόμακρα σαν λωρίδες.

Μακριάνενες (οί) : Στ' τσ' Μακριάνινες. Τοποθεσία ΝΑ του χωριού. Λέγεται έτσι γιατί είναι μακριά από το χωριό ή γιατί εδώ τα χωράφια έχουν σχήμα μακριών λωρίδων.

Μαναστήρια (τά) : Στά Μαναστήρια. Περιοχή Ν του χωριού με πολλά χωράφια που άλλοτε ήταν κτήματα του τότε Μοναστηριού της Ζωοδόχου Πηγής, που βρίσκεται στην ίδια θέση κι είχε 40 καλογήρους, ζώα, άλωνα, σταύλους κλπ.

Μαντάνια (τά) : Στά Μαντάνια. Τοποθεσία Α του χωριού όπου υπάρχουν 3 θράχαι που προσέχουν και μοιάζουν σαν μαντάνια.

Μαυροζώναρα (τά) : Στά Μαυροζώναρα. Πολύ επικίνδυνο κρημνώδες μέρος Α του χωριού με πολύ στενές κι επικίνδυνες διαβάσεις.

Μελίσσι (τό) : Μιλίσ' Δασότοπος ΝΑ του χωριού με θράχο, όπου φωλιάζουν άγριομελίτσες και πηγαίνουν οι χωρικοί και βγάζουν μέλι άγριο.

Μπαξιάδια (τά) : Στά Μπαξιάδια. Άγροτεμάχια ΝΑ του χωριού, που παλιότερα χρησιμοποιούν για κήποι (μπαξέδια).

Μπούν (ή) ή Μπούνης (ό) : Στ' Μπούν. Παλιό άρχοντικό σπίτι Α του χωριού (τά έρεπιά του) που ανήκε σε κάποιον Μπούνη που ήταν πλούσιος μεταναστής. Είχε, λένε, 33 οκάδες χρυσάφι.

Ντουσήκος (ό) : Ντούσηκος - στού Ντούσηκου. Τοποθεσία μέσα στο χωριό στο Α μέρος του, όπου υπήρχε γέρικος χοντρός ντουσήκος (Ντουσήκο στά Κασσανοχώρια, λέμε ένα είδος Βελανιδιάς).

Ξεμίτσια (τό) : Στους Ξεμίτσια. Τοποθεσία με θάμνους Δ του χωριού. Έδώ μόλις φτάσει κανείς «ξεμιτσίσει» αντικρύζει το χωριό.

Ξυλώματα (τά) : Στά Ξυλώματα. Τοποθεσία με πρινοθάμνους και πρινόδενδρα ΝΑ του χωριού, απ' όπου ξυλεύονται οι κάτοικοι.

Παδούλα (ή) : Στ' Μπαδούλα. Μικρή επίπεδη έκταση Α του χωριού με θάμνους. (Πάδη: σύντηψη του πεδιάδα - πεδιαδούλα: παδούλα).

Πέσιμος (ό) : Στούν πέσιμο. Κρημνώδης τοποθεσία με θάμνους στά ΝΑ του χωριού, που έχουν γκρεμιστεί πολλοί απ' όσους δοκίμασαν να την περάσουν.

Πηγάδια (τά) : Στά Π'γάδια. Τοποθεσία Ν του χωριού, όπου υπάρχουν χωράφια και τρία πηγάδια (Τά 2 χρησιμοποιούνται για ύδρευση).

Πισόκωλο (τό) : Π'σόκωλο. Θέση από άλλα θράχια σε κρημνώδη τοποθεσία Α του χωριού.

Πρασταλούγκες (οί) : Στ' τσ' Πρασταλούγκες. Τοποθεσία με άγρους ΒΔ του χωριού.

Ράχες (οί) : Σ' τσ' Ράχης. Τοποθεσία Ν τοῦ χωριοῦ με πολλὰς θαμνόφυτες ράχες.

Ραχούλες (οί) : Σ' τσ' Ραχούλης. Τοποθεσία Δ. τοῦ χωριοῦ με μικρὰς θαμνόφυτες ραχούλες.

Ρογκλέσθια (γὰ) : Στὰ Ρογκλέσθια. Τοποθεσία ΝΔ τοῦ χωριοῦ με ἀγρούς καὶ θάμνους. Πιθανὴ προέλευση τοπωνυμίου ἀπὸ τὸ: Ρόγκια.

Σθάρνες (οί) : Σ' τσ' Σθάρνης. Τοποθεσία Α τοῦ χωριοῦ πολὺ ἐπικλινῆς με τόσο πυκνὰ δέντρα ποὺ γὰ νὰ τὴν περάσει κανεὶς μόνο σθαρνώνοντας (συρόμενος) μπορεῖ νὰ τὴν περάσει.

Σκασμάδες (οί) : Σ' τσ' Σκασμάδης. Τοποθεσία Α τοῦ χωριοῦ ποὺ ἔχει σφηνωτὲς πέτρες σὰν σχισμένες καὶ δάσος.

Σόκια (ῆ) : Στ' Σόκια. Κρημνώδης καὶ ἀπότομη τοποθεσία ΒΑ τοῦ χωριοῦ (πιθανὸν ἐκ τῆς τουρκ. λέξ. Σιακίν = φυλάξου).

Στθήρνες (οί) : Σ' τσ' Στθήρνης. Τοποθεσία Α τοῦ χωριοῦ ὅπου ὑπάρχει σὲ δρόχου φυσικὴ στέρνα με νερό. (Κ. Μέρτζος: Λέξη Ἀλδαν' Shtern = ἰγδίο - πέτρα με ρωγμῇ).

Σταυρός (ὁ) : Στοῦ Σταυρό. Τοποθεσία Δ τοῦ χωριοῦ ποὺ περνάει δρόμος καὶ ὑπάρχει ἓνα νέο καὶ ἓνα παλιὸ εἰκονοστάσι.

Τζετζεριές (οί) : Σ' τσ' Τζετζεριές. Τοποθεσία με χωράφια καὶ θάμνους ΒΔ τοῦ χωριοῦ.

Τούφα (ῆ) : Σ' Ντούφα. Τοποθεσία ΝΔ τοῦ χωριοῦ με πυκνὸ δάσος.

Τρανὰ (τά) : Στὰ Τρανὰ. Ἐκταση με ἀγρούς Β τοῦ χωριοῦ.

Τσαγκλή (ῆ) : Σ' Ντσαγκλή. Λόφος με θάμνους ΝΑ τοῦ χωριοῦ.

Φιντοῦνες (οί) : Σ' τσ' Φιντούνης. Χωράφια Α τοῦ χωριοῦ.

Φορτοπά (τά) : Στὰ Φορτοπά. Χερσότοπος καὶ χωράφια Α τοῦ χωριοῦ.

Φράγκια (τά) : Στὰ Φράγκια. Τοποθεσία με χωράφια καὶ θάμνους Α τοῦ χωριοῦ.

Χρυσηκοῦ: Στ' Χρυσηκοῦ. Ἐρείπια παλίου ἀρχοντικοῦ Πατεριώτη χρυσοχόου. μέσα στὸ χωριὸ καὶ Α αὐτοῦ.

Χωραφόπουλο (τό) : Στοῦ Χωραφόπλου. Ἐνα καὶ μόνον χωραφάκι Β τοῦ χωριοῦ.

Ψηλὸ Κουκούλι (τό) : Στοῦ Ψ'λὸ Κουκούλ'. Μεγάλος δρόχος Α τοῦ χωριοῦ, ποὺ βρίσκεται στὸ χεῖλος τοῦ θαλάσσιου πρὸς τὸν Ἀραχθὸ ποταμὸ.

Σ υ ν ε χ ῆ ζ ε τ α ι

ΧΡΗΣΤΟΥ ΣΚΑΝΔΑΛΗ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η ΛΑΪΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ*

Περιοχῆς Κρυφοδοῦ καὶ Κουκλεσίου Ἠπειροῦ
Πρῶτο βραβεῖο Κουτλιδεῖου Διαγωνισμοῦ 1976 - 1977
τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων

Εὐτράπελες διηγήσεις γιὰ τὸ Πάσχα. Μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀγραμματοσύνη πολλῶν ἱερέων καὶ τὴν ἑλλειψη ἱερέων στὰ χωριά, ὁ λαὸς ἐπλασε διάφορα εὐτράπελα, ὅπως γιὰ ἄλλες περιπτώσεις καὶ γιὰ τὶς γιορτὲς τοῦ Πάσχα. Ἀναφέρουμε δύο:

Παλιότερα (πρὶν ἀπὸ τὸ 1920) ὅσα χωριά δὲν εἶχαν παπὰ νὰ «βγάλ᾽ Ἀνάσταση» ἔστελναν ἕναν στὸ διπλανὸ χωριό, ποὺ ἔκανε Ἀνάσταση, («νὰ τοὺς φέρ᾽ τὴν Ἀνάσταση», καθὼς ἔλεγαν. Πάνω σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση στὸ Κουκλέσι λένε ἕνα εὐτράπελο γιὰ τοὺς «Μπορατοιῶτες» (κατοίκους Ἀγίας Τριάδας, χωριοῦ δύο ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὸ Κουκλέσι). «Οἱ Μπορατοιῶτες νὰ βουλά ἔστειλαν ἕναν, τὸν ἐξυπνότερο, νὰ τοὺς φέρ᾽ τὴν Ἀνάσταση καὶ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη ἀπὸ τὸ Κουκλέσι. Καλὰ πῆρε τὴν Ἀνάσταση. Γύρναγε στὸ χωριό του κὶ γιὰ νὰ μὴ τ' ἀλημονήσ᾽ ἔλεγε στὸ δρόμο Χριστὸς Ἀνέστη θὰ τ'ς πῶ στὸ χωριό. Στὸ δρόμο, πῶς κὰν ἄντραποδίσκε σ' ἕνα λιθάρι. Ἐπεσε κάτω. Καὶ τί ἦταν! ἀλημονόν'σε τί εἶχε νὰ πεί. Γλέπει κάτω ἕνα λάπατο (λάχανο). Αὐτὸ εἶναι εἶπε: Λάπατο κὶ λαπατέσκο. Κὶ τὸ πῆρε. Λάπατο κὶ λαπατέσκο. Σὰν ἔφτασε στὸ χωριὸ καρτέργαν ὅλοι τὴν Ἀνάσταση. Αὐτὸς τοὺς ἔλεγε: Λάπατο κὶ λαπατέσκο! Κὶ ἔτοι ἀπ' λὲς γίγκε μὲ τ'ς Μπορατωῆτες!» (Ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Δημ. Ἀθανασόπουλου ἀπὸ τὸ Κουκλέσι. Λέγεται καὶ σήμερα).

Καὶ ἕνα ἄλλο:

«Ἕνας παπὰς ἀπὸ τὰ Ξεροβουνοχώρια τὴν Καθαρὰ Δευτέρα ἔβαλε στὴν τσέπη τ' πενήντα κουκιά, ὅσο κι ἡ Σαρακευτὴ. Νὰ τρῶει ἀπὸ ἕνα κάθε μέρα. Κὶ ὅταν σκουλάσουν νὰ βγάλ᾽ Ἀνάστασ' στὸ χωριό. Γιατὶ τότες νὰ καταλάβ᾽ς δὲν εἶχαν μερολόγια καὶ τέτοια... Νιὰ μέρα ἡ παπαδιά κάτους μπάλουνε τοῦ ράσο τ' παπὰ εἶδε ποῦχε κ'κιά. — Ἰ! Α! λέει! τὰ τρῶει ὁ παπὰς μ' τὰ κ'κιά. Ἀς τὰ ρίξω κάνα πλόχερο ἀκόμα. Κὶ τὸρ'ξε. Κὶ ὁ παπὰς ἔτρωε, ἔτρωε κὶ δὲ σκόλαγαν. Νιὰ μέρα πάινε ἐξω ἀπὸ τὸ χωριό. Κοιτάει τοιόφλια ἀπὸ κόκκινα αὐγά. — Μπά! λέει. Τί διάβολο! Πάσχα εἶναι! Κοιτάει κὶ τὰ κουκιά ἦταν πολλὰ ἀκόμα. Κατὰ λαχοῦ διάβαινε ἕνας ἀπ' ἕνα χωριό. Τὸν ρώτησε. Εἶναι Πάσχα τ' λέει ἐκεῖός. Βγαίν' κὶ ὁ παπὰς τότες ἀπάν' σὲ μιὰ ράχη ποὺ φαίνονται ἀπὸ κεῖ ὅλα τὰ χωριά κὶ φώναξε: Ἐ!... Μοῦλες Μποράτσια, κὶ Βαρλάμ κὶ σὺ Διαβολοχώρ' πίσω ἀπὸ τὴ ράχη! Πάσχα διαόλ' Πάσχα!... (Τὰ χωριά βρισκονται ἀράδα σὲ ὁροσειρὰ Ξεροβουνοιῦ. Εἶναι ἡ Πέρδικα, ἡ Μυροδάφνη, ἡ Ἀγία Τριάδα καὶ τὸ διαβολοχώρ' εἶναι τὸ Τέροδο. Τὸ Εὐτράπελο γράψαμε ἀπὸ τὸ στόμα Κ. Σκανδάλη ἀπὸ Κρυφοδό. Εἶναι διαδομένο σ' ὅλα τὰ γύρω χωριά. Λέγεται καὶ σήμερα).

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου τόμου, σελ. 1073.

22. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, 23 ΑΠΡΙΛΗ

«Τ' "Αϊ - Γιωργιού», τελειώνει η χειμερινή περίοδος, πού είχε άρχισει του 'Αγίου Δημητρίου και άρχίζει η θερινή, για τους τζιομπαναραίους.

«Ρογιάζονται, ξερογιάζονται, ματαρογιάζονται» οι τζιομπαναραίοι. (Δηλ. μπαίνουν στη δουλειά με ρόγα - μισθό, βγαίνουν και ξαναμπαίνουν στον ίδιο ή σε άλλον όσοι θέλουν). Μεταξύ των βοσκών λέγεται και η παροιμία: «Τ' χρόν' τ' "Αϊ - Γιωργιού να φέξει». Πού σημαίνει πώς του χρόνου τ' "Αϊ - Γιωργιού θα είμαι λεύτερος. Π.χ. Ρωτά ό ένας βοσκός: «"Ω! Κίτσιο, πότε θα πάμε κάνια γύρα στα Γιάννινα. — "Α! τ' χρόν' τ' "Αϊ - Γιωργιού να φέξ' πού λέει κι η παροιμία». 'Ακόμη και για να δείξουν τό αδύνατο, τό ακατόρθωτο, τή λέγουν.

(Η συνήθεια με τό ρόγιασμα και ξερόγιασμα έχει εξασθενήσει μετά τό 1963 πού άνοιξε η Γερμανία και συστηματοποιήθηκε η κτηνοτροφία).

Στό Κρυφοδό έχουν την έξης συνήθεια πού διατηρείται ακόμα. Τό πρωί τ' "Αϊ - Γιωργιού σηκώνονται — προπάντων τά παιδιά και τά κορίτσια μεγάλα και μικρά — βγαίνουν στην αυλή ή στο δρόμο να πρωτοειδούν κάποιον. Και αν κανένας πρωτοειδεί θηλυκό άτομο, είναι καλό. "Αν δει σερκόν, είναι κακό· αν δει χήρα γυναίκα, θα χηρέψει, έφ' όσον είναι παντρεμένος. Παντρεμένη είναι καλό να δει κανέναν. "Αν δει άρρωστιάρα γυναίκα ή άρρωστιάρη άντρα, κακό. Και τέλος αν γερή γυναίκα ή άντρα θα έχει την ύγεία του τό χρόνο αυτό.

Προσπαθούν ποιός να πρωτοσηκωθεί και να δει πρώτος από τά παραπάνω πού είπαμε. Γι' αυτό λέγεται και η παροιμιώδης φράση: «Σου π'λάω τον ύπνο τ' "Αϊ - Γιωργιού. Για να κοιμηθεί να μη ξυπνήσει.

(Τη συνήθεια κρατούν τά άνύπαντρα κορίτσια και αρκετές γριές).

'Από του 'Αγίου Γεωργίου άρχίζουν τά πανηγύρια στα χωριά και οι μικροπανηγυρισμοί στα έξωκλήσια.

Στόν "Αϊ - Γιώργη μετά τη λειτουργία και τον 'Αγιασμό χορεύουν άρχίζοντας με τό τραγούδι:

«'Εφές όπου χορεύαμαν νύχτα ήταν ποιός μās είδε.

Μās είδε τό τουρκόπουλο πού κυνηγάει την κόρη.

Στόν "Αϊ - Γιώργη πέρασε και τό σταυρά της κάνει.

'Αφέντη μου "Αϊ - Γιώργη μεγάλο είν' τόνονά σου...»).

(κλπ... είναι γνωστό τό τραγούδι και παρουσιάστηκε από πολλούς συλλογείς. Δημ. και στα 'Ηπειρωτ. Δημ. Τραγούδια. 'Εκδ. ΠΥΡΡΟΣ, 'Αθήνα 1959).

23. ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Στό Κρυφοδό από τό βράδυ της παραμονής παίρνουν στο προσκέφαλο σκόρδο για να τόχουν να τό φανε χαράματα, πριν γκαρίσουν τά γαιδούρια και τους «άνκήσουν» (νικήσουν). Μερικοί μάλιστα βάζουν στην πόρτα άλλων γαιδουράγκαθα, για να πάνε τά γαιδούρια του χωριού, πού είναι λυτά, να φάνε και να γκαρίσουν κι' έτσι να τους «άνκήσουν» μέσα στο σπίτι. (Η συνήθεια διατηρείται).

Στό Κουκλέσι την Πρωτομαγιά άρχίζουν τό μάζεμα του 'Αλίσφακου, να τόχουν για ζεστό και μαλακτικό τό χειμώνα. 'Επίσης πρωτομαζεύουν και φράζο για γιαιτρικό. (Συνήθεια πού διατηρείται).

Οι γυναίκες στα χωριά δεν ζυμώνουν την Πρωτομαγιά, γιατί θα μουχλιάζει τό ψωμί όλη τη χρονιά. (Κουκλεσίου, πληρ. Μαρ. Ζούπα, 80 χρονών και από αυτοψία. 'Αλίσφακο μαζεύουν και σήμερα).

Τά μάγια πιάνουν τό Μάη και ιδιαίτερα την Πρωτομαγιά, γι' αυτό άποφεύγουν να κάνουν γάμο την Πρωτομαγιά μα και ολόκληρο τό Μάη.

24. ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (ΑΝΑΚΟΜΙΔΗ ΛΕΙΨΑΝΩΝ), 2 ΜΑΗ.

Λέγεται ἡ εὐτράπελη διήγηση γιὰ τὸ γύφτο ποὺ ἔκανε κουμπάρο βλάχο. (Κάναμε λόγο στὶς 18 Γενάρη). Εἶναι ἐλαφριά γιορτή. Μόνοι ὅσοι τὸχουν ταμένο ἄργουν. Ἐπίσης τὰ χωριά ποὺ ἔχουν Ἄϊ - Θανάση καὶ «τὸν λειτουργοῦν, στὶς 2 Μαι», ἄργουν.

Στὸ Κρυφοδό καὶ στ' ἄλλα χωριά λέγεται καὶ ἡ φράση: «Σήμερα οἱ γύφτ' σφάζουν κατσίκι». Ἴσως ἐπειδὴ οἱ γύφτοι τῆς Καλοῦτο.ανης Ἰωαννίνων συνήθιζαν νὰ βγαίνουν στὴν Κατοικά (ἔξω ἀπὸ τὰ Γιάννινα) νὰ σφάζουν κατσίκια καὶ νὰ γλεντοῦν.

25. ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΥΡΑΣ, 3 ΜΑΗ.

Κανένας χωρικός δὲν μπαίνει στὸ χωράφι (τ'ς Ἄϊ - Μαύρας), γιὰτὶ παθαίνει κακό. Ἡ Μαρ. Σιούτη ἀπὸ Κρυφοδό μᾶς διηγήθηκε τὸ ἑξῆς: «Ἕνας παπᾶς κίν'σε τὴν μέρα τ'ς Ἄϊ - Μαύρας νὰ πάει γιὰ χωράφι. — Ποῦ πᾶς γιὰ χωράφ', τ'ς Ἀῖ - Μαύρας τοῦειπαν. — Μαῦρα εἶναι τὰ βόδια μ' μαύρη κι ἡ Ἁγία Μαύρα, τοὺς λέει ἐκειός, γιὰτὶ εἶχε μαῦρο ζευγάρι. Σὰν ἔζεψε ἀν'ξε ἡ γῆς καὶ τὸν κατάπιε μαζὶ με τὰ βόδια τ'».

Γιὰ ἄλλον γέροντα Κρυφοδοῦ ποὺ πῆγε καὶ ἔζεψε τὴν μέρα τ'ς Ἄϊ - Μαύρας, λένε πῶς τυλήχτηκε φίδι στὴ χειρολάβρα. (Λέγεται ἀπὸ πολλοὺς καὶ σήμερα).

Οἱ νοικοκυρες, τὸ βούτυρο ἀπὸ τὸ γάλα ποὺ χτυπᾶνε τὴ μέρα αὐτή, τὸ βάζουν χώρια, γιὰ νὰ μὴ μαυρίσει ὅλο τὸ βούτυρο στὴ στάμνα. (Συνήθ. ποὺ διατηρεῖται καὶ σήμερα).

26. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ, 9 ΜΑΗ.

«Τ' Ἀῖ - Χριστοφόρ'» δὲν μπαίνουν γιὰ δουλειὰ στὰ χωράφια, γιὰτὶ πέφτει χαλάζι. Στὸ Κρυφοδό, ὅπως λένε πολλοὶ γέροντες, πῆγε ἕνας κάποτε «τ' Ἀῖ - Χριστοφόρ'» στὸ χωράφι. Ἐπесе χαλάζι πολὺ καὶ τὰ κατὰστρεψε ὅλα. Γιαυτὸ καὶ σήμερα ὅταν δουν κανέναν νὰ δουλεύει τὴ μέρα αὐτὴ τὸν ἀποπαίρνουν ἔτσι, ὅπως ἀκουσα ὁ ἴδιος:

«Ὅρε ποὺ πας σήμερα κι μπαίν'ς στὸ κουράφ' θὰ πάρ'ς στὸ λαιμόσ' ὅλο τὸ χωριό! Θὰ μας κάν' σιάδ' τὸ χαλάζ'!».

Ὅταν πέφτει χαλάζι πετοῦν ὅζω στὸ πλακόστρωτο τῆς αὐλῆς τὴν πυροστιά, κρεμαστάλα, γιὰ νὰ σταματήσῃ. Ὅταν εἶναι δυνατό καὶ δὲν σταματᾷ μὲ τὰ παρᾶπάνω, βγαίνουν καὶ τὸ «σταυρώνουν μὲ μαυρομάνικο μαχαίρι», λέγοντας: «Θέ μ' σ' ἄμouro (ἄπατο) τόπο νὰ πάει». Ἄλλοι χτυποῦν τὴν καμπάνα γιὰ νὰ σταματήσει.

Στὸ Κρυφοδό ὁ Λάμπρος Κίτοαρας γέροντας 80 χρονῶν χτυπᾷ τὴν καμπάνα καὶ τὸ «ξορκίζει» λέγοντας μυστικὰ λόγια. Κι ὅπως μοῦ εἶπαν πολλοὶ σταμάτησε πολλές φορές τὸ χαλάζι τὴν μέρα τοῦ Ἁγίου Χριστοφόρου, καθὼς καὶ ἄλλες μέρες τοῦ Μαι, ποὺ πέφτει συνήθως. Παρὰ τὰ παρακάλια μοῦ δὲν μπόρεσα νὰ τοῦ βγάλω τὰ μυστικά λόγια τοῦ ξορκίσματος. Δὲν τὰ λένε, ὅπως συνηθίζουν πάντα, γιὰτὶ «δὲν πιάνει μετὰ τὸ ξορκι». (Τὰ ἔθιμα διατηροῦνται καὶ σήμερα).

27. ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ (ΑΝΑΚ. ΛΕΙΨΑΝΩΝ), 20 ΜΑΗ.

Εἶναι ἀλαφριά γιορτὴ καὶ μόνο ὅσοι τὴν ἔχουν ταμένη τὴν κρατᾶνε. Ἀπὸ τὴ γιὰ Κρυφοδοῦ Μ. Σιούτη ἔχουμε τὴν εἰδηση πῶς παλιότερα — πρὶν ἀπὸ τὸ Σαράντα — τὴν μέρα (Τ' Ἀῖ - Ν'κολάου τὴν ἀνοῖξ'), οἱ τζιομπαναραῖοι «ἔβαζαν γιὰ πρώτη μερὰ ψαλίδι στὰ πρόβατα γιὰ κούρεμα», ἀν' ὁ καιρὸς πῆγαινε καλά.

Γιατί αν ο καιρός είναι «κρυαδερός», γίνεται όψιμο τὸ κούρεμα. Κτηνοτρόφους σημερινούς πού ρωτήσαμε μᾶς εἶπαν πῶς δὲν δίνουν σημασία σήμερα στὴ συνήθεια.

28. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ, 21 ΜΑΗ.

«Τ' 'Αἰ Κωσταντίν'» μετὰ τὴ λειτουργία καὶ ὅλη τὴ μέρα, στὸ Κρυφοβό, μαζεύουν «λιλίτσες» ἀπὸ «τὰ ζτόκια», (άνθη κουφοξυλιάς, Σαμβούκος ἢ μέλαινα), νὰ τὰχουν γιὰ «μαλαχτικά λαιμοῦ». Καὶ νὰ προηγηθεῖ τὸ ἀνθισμα δὲν μαζεύουν τὰ ἀνθη τῆς Κουφοξυλιάς ἄλλη μέρα, παρὰ στὴ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου.

(Ἡ συνήθεια διατηρεῖται ἀκόμη καὶ σήμερα στὸ χωριό).

Στὸ Ξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ἀρχίζουν τὸ χορὸ μὲ τὸ τραγοῦδι:

«Στοῦ Κωσταντίνου σήμερα γίνεται πανηγύρι.
Τὸ πανηγύρι ἔναι πολὺ κι ὁ κόσμος εἶναι λίγος,
κι ὁ δράκος μὲ τὸ κρῦο νερὸ ποτίζει τὸ πανηγύρι.
Τριγύρω τὸ χορὸ ἔρχεται ποτίζει τὸ πανηγύρι».

Ἡ καὶ μὲ τὸ ἄλλο:

«Στοῦ Ἁἰ - Θεοδώρου τὸ βουνὸ καὶ στ' Ἁγίου Κωσταντίνου
οὐδὲ πουλί δὲν τὸ πατᾶ κι οὐδὲ καὶ χελιδόνι
Μόνο μιά κόρη τὸ πατᾶ πλέγοντας τὸ γαϊτάνι.
Πλέγοντας καὶ διαβαίνοντας καὶ φιλοτραγουδώντας.
Κι ἐγὼ διαβάτης διάβαινα καὶ τὴν καλημερίζω,
— Καλημέρα σου κόρη μου — Καλῶς τον τὸ διαβάτη.
Σὲ μάθα μάθα κόρη μου ποῦεῖσαι ψιλογνεστρούσα.
Ἐχω κι ἐγὼ στ' κασέλα μου τρία σκουλιά μετὰξι,
Νὰ φκιάεις τρία δαχλῖδια καὶ ἓνα περιδέρι.
Κόρη μου δὲν παντρεύεσαι κι ἐμένα δὲν μ' ἐπαίρνεις.
Κάλιο νὰ σκάσ' ὁ μάρκος σου πέρι τὸ λόγο ποῦεῖπες».
(Ἀπὸ τὸ στόμα Β. Ἰωάννου, 70 χρονῶν, Κρυφοβοῦ).

29. ΑΛΛΑ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΜΑΗ

Σὲ καιρὸ ἀναβροχίας μιά μέρα — ὄχι ὁρισμένη — τοῦ Μάη τὰ παιδιὰ στὸ Κρυφοβό ἔκαναν τὴν «Περπερίτσα». Στόλιζαν ἓνα παιδί μὲ «κούρμπαινα» (κληματίδα ἢ λευκάμπελη) καὶ ἄλλα λουλούδια καὶ τὸ ἔκαναν «Περπερίτσα». Ἐπειτα ὅλα μὲ τὴν Περπερίτσα γύριζαν στὰ σπιτία τοῦ χωριοῦ καὶ τραγουδοῦσαν τὸ τραγοῦδι:

«Περπερίτσα περπατεῖ
τὸ Θεὸ παρακαλεῖ,
Θέ μου ρίξε μιά βροχή,
νὰ γίνουν τὰ σταράκια
καὶ τὰ κριθαράκια».

Οἱ νοικοκυρές ἔριχναν ἓνα μαστραπά νερὸ πάνω στὴν «Περπερίτσα» καὶ ἔδιναν στὰ παιδιὰ λεφτά, αὐγὰ καὶ φαγώσιμα.

(Τὴν πληροφορία γιὰ τὸ ἔθιμο ἔχουμε ἀπὸ τὸν Πάνο Δημητρίου 83 χρονῶν. Ἐπαψε πρὶν ἀπὸ τὸ 1930).

Στὸ Κουκλέσι ἡ γριά Νάστω Μπότοαρη, 85 χρονῶν, μᾶς δίνει τὴν εἴδηση πὼς τὴν Περπερίτσα τὴν ἔκαναν μεγάλες γυναῖκες καὶ γυναῖκα μεγάλη στόλιζαν Περπερίτσα. Μάζευαν βούτυρο, γάλα, ἀλεύρι, τυρί, αὐγά. Μ' αὐτὰ ἔφτιαναν πίττα καὶ τὴ μοίραζαν μετὰ τὴ λειτουργία τὴν Κυριακή.

Ἀπὸ τὴν ἴδια γριά καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλες ἔχουμε τὴν πληροφορία πὼς τῆς Περπερίτσας προηγούνταν τὸ «κρέμασμα τῆς χελῶνας». Δηλ. γυναῖκες ἢ παιδιὰ κρέμαγαν χελῶνες ἀπὸ τὰ κλαριά μὲ τὸ κεφάλι κάτω καὶ τὶς ἄφηναν ἔτσι κρεμασμένες ὥπου νὰ βρέξει. Ἄν ἀργοῦσε νὰ βρέξει τὶς ἄφηναν μέχρι σαράντα μέρες κρεμασμένες. «Γιὰ ν' ἀγανακτήσῃ ὁ Θεός, νὰ τ'ς λυπ'θῇ κι νὰ βρέξει», λέγαν. (Καὶ στὸ Κουκλέσι τὸ ἔθιμο τῆς Περπερίτσας ἔπαψε γύρω στὰ 1930. Τὶς χελῶνες τὶς κρεμοῦσαν ὡς τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς). Προσωπικά, τὸ ἔθιμο τῆς Περπερίτσας παρακολούθησα τὸ 1968 στὸ χωριὸ Λαγκάδα τῆς Κόνιτσας, ὅπου ἦμουν δάσκαλος. Ἐκεῖ τὴ λένε καὶ «Περπερούνα». Ἐγίνε στὰ μέσα τοῦ Μάη. Τότε ἦταν ἀναβροχιά γιὰ ὅλη σχεδὸν τὴν ἀνοιξη. Ἐγίνε μέρα Κυριακή κατὰ τὶς 10. Δὲν ἦταν λειτουργία γιατί δὲν εἶχε παπὰ τὸ χωριό. Ἐντυσαν γυναῖκα. Καὶ μάλιστα μιὰ «παρδαλή» (ἐλαφρῶν ἡθῶν). Τὴν περπερίτσα τὴ στόλισαν μὲ λουλούδια καὶ χελιδρονιές (κληματίδα). Τὴν ἔφεραν γύρω ὅλα τὰ γυναικόπαιδα καὶ σὲ κάθε σπιτί τῆς ἔριχναν νερό, ἓνα μαστραπά. Μάζεψαν αὐγά, τυρί κλπ. ὅπως παραπάνω εἶπαμε καὶ ἔφκιασε πίττα μιὰ γυναῖκα ποὺ ἦταν κατὰ κάποιο τρόπο ἡ ἀρχηγὸς διοργάνωσης τοῦ ἐθίμου, μιὰ γριά 60 χρονῶν. Τὴν πίττα μοίρασε στὴ γειτονιά. Ἄντρες δὲν πῆραν μέρος.

Ἔχεσα νὰ σας πῶ, πὼς πέντε - ἕξι μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν πομπή τῆς Περπερούνας, πολλὲς μανάδες ἔστειλαν τὰ παιδιά κάτω στὰ περιβόλια τοῦ χωριοῦ νὰ «κρεμάσουν τὶς χελῶνες».

Καθὼς θυμαμαὶ καλὰ σὲ λίγες μέρες ἔβρεξε. Καὶ οἱ Λαγκαδιώτισσες εἶπαν, πὼς ἦταν ἀπὸ τὴν Περπερούνα ποὺ ἔκαναν κι ὄχι ἀπὸ τὸν ἀγίασμό ποὺ κάναν ἄλλα χωριά. Κατὰ τὴ συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου σὲ διάφορες περιοχές τῆς Ἡπείρου διαπίστωσα πὼς ἡ Περπερούνα τῆς Λαγκάδας ἦταν ἡ τελευταία μέχρι στιγμῆς στὴν περιοχὴ μας καὶ κρίμα ποὺ τότε δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ μιὰ φωτογραφικὴ μηχανή σ' ὅλο τὸ χωριό νὰ τὴ φωτογραφίσω.

Τὸ τραγούδι ἦταν λίγο παραλλαγμένο ἀπὸ τὸ παραπάνω:

«Περπερούνα περπετεῖ
τὸ Θεὸ παρακαλεῖ
θέμου βρέξε μιὰ βροχή».

Καὶ στὸν τελευταῖο στίχο σταυροκοπιόνταν. Ὁ ἄχος τοῦ τραγουδιοῦ ἦταν περπιπὸν σάν τὸ γνωστὸ τραγουδάκι: «Σιγαλὰ πέφτει ἡ βροχή - σιγαλὰ πάω κι ἐγὼ - τὴν ἀγάπη μου νὰ βρῶ - κλπ.», γνωστὸ στὴν Ἡπείρο.

30. ΤΗΣ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ

(Τ'ς Ἀνάληψ', ἢ τ'ς Ἁγία Ἀνάληψ', ἢ τ'ς Ἀναλήψεως, ποὺ τὴ λένε.

Τὴν ἡμέρα τῆς Ἀνάληψης, στὸ Κουκλέσι πηγαίνουν στὴν ἐκκλησιά, στάρι βρασμένο, λειτουργιά, ἀνάμα, καὶ ἀρκετὲς νοικοκυρὲς πίττες, τηγανίτες. Τὰ πηγαίνουν «γιὰ τ'ς ψ'χές», ὅπως λένε. Μετὰ τὸ «διάβασμα στ'ς ψ'χές» ἀπὸ τὸν παπὰ τὰ μοιράζουν στὸν κόσμο στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησίας. (Τὸ ἔθιμο εἶδα ὁ ἴδιος. Συνεχίζεται καὶ τώρα).

Στὸ Κρυφοβό πηγαίνουν τώρα μόνο στάρι καὶ λειτουργιά (πρόσφορο). Πίτ-

τες κλπ. έπαψαν νά πηγαίνουν πριν από τό 1950. Από τή Μαρία Σιούτη, γριά Κρυφοβοῦ, έχουμε τήν πληροφορία γιά τήν ἐξῆς συνήθεια: "Ὅπως θυμάται στά παιδικά της χρόνια — πριν από τό 1920 — οἱ γριές πῆγαιναν τήν ἡμέρα τῆς Ἀναλήψεως καί μάζευαν ἀσπρόκωμα (εἶδος πηλοῦ) καί τό κρατοῦσαν γιά νά λούζονται καί νά καθαρίζονται, γιατί «ἡ Ἀνάληψ' τ' ἀναλήφτ' ὅλα», λέγαν.

31. ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ

α) Τό Ψυχολόγο. Τό «Ψυχολόγο», τήν παραμονή τῆς Πεντηκοστῆς, πηγαίνουν στήν ἐκκλησία μέ στόρι, λειτουργία, ἀνάμα κεριά καί θυμίαμα. (Ἔθιμο Κρυφοβοῦ πού συνεκτελεῖται).

Στό Κουκλέσι ἐκτός ἀπό τά παραπάνω πηγαίνουν καί τηγανίτες καί πίττες. Μετά τό «διάθασμα στ'ς ψ'χές» ἀπό τόν παπά τά μοιράζουν. (Ἔθιμο πού συνεκτελεῖται).

β) Τήν Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς. Τή λένε: Τ'ς Γουνοκλποιάς, γιατί γονατίζουν. Τήν ἔχουν γιά βαριά γιορτή καί δέν κάνουν καμιά δουλειά.

«Τήν Κυριακή τ'ς Γουνοκλποιάς» στό Κουκλέσι ὡς τό 1950, πῆγαιναν πίττες καί τηγανίτες καί τά μοιράζαν στό τέλος. (Πληρ. τῆς Νάστως Μπότσαρη).

32. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Λένε τή γιορτή: «Τ' Ἀἱ - Πνέματος» ἢ «Τ'ς Φανερωμένης». Δέν κάνουν καμιά δουλειά, γιατί φανερῶνονται φίδια. Στό Κουκλέσι μοῦ ἀνάφεραν περιστατικά μέ φίδια. Ἡ Χρύσω Ἀθανασόπουλου, 40 χρονῶν, μοῦ εἶπε τό ἐξῆς:

«Ἦμουν κοπέλα. Τ' μέρα τ'ς Φανερωμένης, τ' Ἀἱ - Πνέματος, νά καταλάβ'ς, ἐπιασα βελόνι κι ἐρραφα λίγο τό φ'σάνι νά πάω στή βρύση γιά νερό. "Ε! τί ἦταν! Ἦρθε ἓνα φίδι στ' βρύσ' πόκατος καί μ' τράβ'σε τό μπάλωμα καί μ' τό ξύλωσε πάλι. Ἀπό τότις ματαπιάνω δ'λειά τ'ς Φανερωμένης!»

Φέτος τ' Ἀγίου Πνεύματος — τό 1976 — ἐγράψα εὐκαιριακά τὰ ἔθιμα τῆς μέρας στό Κουκλέσι, ἔχοντας πλάι μου τό γέρο - Μητρο Ἀθανασόπουλο καί τή γριά Νάστω Μπότσαρη. Ἦρθαν τρεχάτα παιδιά τοῦ σχολείου καί μᾶς εἶπαν πῶς «τό παιδί τ' Γιάννη Μπούφου ψάρευε στό ποτάμ' κι τ' κρεμάσκε ἓνα φίδι, μιὰ δειντρογαλιά, ἀχπὴν ἀπὸ τό κεφάλ' κι παραλίγο νά τό φάει». "Ὅπως μᾶς εἶπαν στή συνέντευξη πῆγε γέροντας καί τοῦ εἶπε: νά μὴ ξαναπιᾶς δ'λειά τ' μέρα τ'ς Φανερωμένης, γιατί θά πάθ' κακό». Καί ἡ γριά Νάστω, πού ἦταν πλάι μου συμπλήρωσε: «Γλὲπ'ς δάσκαλέ μ' πού γέν'ται θάματα καί σήμερα; Γράψτο π' φανερώθ'κε καί σήμερα φίδι».

33. ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ

«Τ'ς Ἀἱ - Τριάδας τήν μέρα, οἱ παλιοί, δ'λειά ὅταν ἤμουν ἐγὼ παιδί, τό γάλα π' ἄρμεγαν τό μοιράζαν στ'ς φτωχοὺς, σ' ἐκείνους πού δέν εἶχαν ἀπὸ βιὸ ντίπ'ς. Σήμερα ἐμεῖς δέν τῶχουμε αὐτό κι οὔτε δίνουμε γάλα στοὺς φτωχοὺς, ὅπως οἱ παλιοί». (Ἡ εἰδοση ἀπὸ τό στόμα τοῦ Δημ. Ἀθανασόπουλου, 75 χρονῶν, ἀπὸ τό Κουκλέσι).

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΙΝ*

Ἡ τελεία κοινωνία εἶναι νοητὴ μόνον εἰς ἓνα κόσμον τέλειον, μόνον ὡς μεταμόρφωσις τοῦ κόσμου, ὡς καινὴ γῆ καὶ καινὸς οὐρανός, ὡς ἡ Νέα Ἱερουσαλήμ, ὡς ἔλευσις τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅχι ὡς μία πολιτικὴ ἢ κοινωνικὴ ὁργάνωσις ἀναστηλουμένη ἐντὸς τῶν συνθηκῶν τῆς ἡμετέρας γῆς καὶ τοῦ ἡμετέρου χρόνου. Ἐδῶ κάτω ἔλαι αἱ κοινωνικαὶ ἐπιτυχίαι παραμένουν σχετικαὶ καὶ δύνανται νὰ σημειώσῃ μίαν θελτίωσιν ἐν σχέσει πρὸς ὅ,τι προηγεῖτο χωρὶς ποτὲ νὰ φθάσῃ τὴν τελειότητα¹⁵². Περὶ ιδιοκτησίας θὰ κάμωμεν λόγον καὶ εἰς τὴν σύγκρισιν Χριστιανισμοῦ - Μαρξισμού.

Ἐκ τῶν ὧσων μέχρι τοῦδε διευπλώθησαν δυνάμειθα συμπερασματικῶς νὰ εἰπώμεν, ὅτι οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ριζικῆς ἀλλαγῆς τοῦ ὑπάρχοντος κοινωνικοῦ συστήματος, ὡς αἰτίου τῆς κακοδαιμονίας, δι' ἑνὸς ἄλλου ἱκανοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐτυχίαν εἰς τοὺς ἐργαζομένους¹⁵³. Τοῦτο ὅμως μὲ ἀνθρώπινα μέσα καὶ θεωρίας, ποὺ πιστεύουν ὅτι ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνίας δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ. Ὁ Σοσιαλισμὸς μόνον μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν χριστιανικῶν πνευματικῶν ἀξιών δύναται νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς ὑγιοῦς κοινωνίας, ποὺ δὲν θὰ ἀποδειχθῇ χρεωκοπία καὶ ἀπάτη¹⁵⁴, ἀλλὰ κοινωνίας εἰς τὴν ὅποιαν θὰ πρυτανεύουν τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἠθικὴ. Χωρὶς πνευματικὸν ὑπόβαθρον ἐπομένως, τὸ ὅποιον μόνον ὁ Χριστιανισμὸς προσφέρει, ματαιοπονεῖ ὁ Σοσιαλισμὸς εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ θεμελιώσῃ τὸ σύστημά του. Ὁ Χριστιανισμὸς θὰ δείξῃ εἰς τὸν Σοσιαλισμὸν ποῦ θὰ στηριχθῇ οὗτος διὰ νὰ θαδίσῃ εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν σκοπῶν του. Ἄλλως καταντᾷ μία ἀληθινὴ οὕτοπία. Μόνον λοιπὸν τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα, αἱ χριστιανικαὶ ἰδέαι δύναται νὰ καθορίσουν τὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ βάσεων ἠθικῶν. Μόνον ὁ Χριστιανισμὸς θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν προβλημάτων τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν· «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»¹⁵⁵, εἶπεν ὁ Κύριος. "Οἱ αἱ ἄλλαι μέθοδοι, ἔλαι αἱ διάφοροι σοσιαλιστικαὶ παραφύλαδες καὶ αἱρέσεις, ποὺ κρύπτονται ὀπισθεν τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι ἀπόβλητοι καὶ ἀπραγματοποιήτοι· εἶναι μία πραγματικὴ οὕτοπία.

4. Χ ρ ι σ τ ι α ν ι σ μ ὸ ς — Μ α ρ ξ ι σ μ ὸ ς

Ἐκτὸς τοῦ Οὐτοπιστικοῦ Σοσιαλισμοῦ γέννημα τοῦ Καπιταλισμοῦ εἶναι, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, καὶ ὁ Ἐπιστημονικὸς λεγόμενος Σοσιαλισμὸς ἢ Μαρξισμὸς, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ μίαν διαμαρτυρίαν κατὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως ὑπὸ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου, σελ. 1106.

152. Αὐτόθι, σελ. 319—320.

153. Βασ. Χ. Ἰωαννίδου - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 63.

154. Μ. Μελίτη - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 237.

155. Ἰωάνν. ιε', 5.

του κεφαλαίου, αφού τούτο σχηματίζεται από την καταλήστευσιν των εργαζομένων, διά της παραβάσεως των κοινωνικών νόμων της αξιοίας. Αὐτήν λοιπόν τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ μόχθου τῶν εργαζομένων ἔρχεται νὰ υπερασπισθῇ ὁ Μαρξισμὸς διὰ τῶν θέσεών του, αἱ ὁποῖαι ἐξετέθησαν ἔκτενως ἄνωτέρω. Σκοποῦντες ὅμως εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην νὰ παρουσιάσωμεν τὴν θέσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τοῦ σοβαρωτάτου θέματος τῆς ἐργασίας, θὰ ἐπιχειρήσωμεν καὶ ἐνταῦθα νὰ ἴδωμεν τὸν Μαρξισμόν μὲ θάσιν τὴν Χριστιανικὴν ἀλήθειαν, ὡς αὕτη ἐκφράζεται εἰς τὴν Θεῖαν Ἀποκάλυψιν καὶ εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, νὰ συγκρίνωμεν τὴν μαρξιστικὴν διδασκαλίαν μὲ τὴν χριστιανικὴν κοσμοθεωρίαν καὶ βιοθεωρίαν, διὰ νὰ καταλήξωμεν εἰς τὰ ἀναγκαῖα συμπεράσματα. Οὕτω θὰ δυνηθῶμεν νὰ διακριθῶσι μὲν καὶ τὴν θέσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔναντι τοῦ Μαρξισμοῦ, ὥστε πᾶσα ἐν προκειμένῳ παρερμηνεία τῶν ἀπόψεων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τῆς ἐργασίας καὶ ὅλων τῶν μετ' αὐτῆς συνδεομένων κοινωνικῶν προβλημάτων νὰ εἶναι ἀδύνατος καὶ ἀπαράδεκτος.

Εἶναι ἀλήθεια ἀναμφισβήτητος ὅτι τὰ διάφορα κοινωνικά συστήματα, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Μαρξισμοῦ, εἶδον τὴν ἐργασίαν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀπὸ τῆς ὕλιστικῆς σκοπίας, παραμελήσαντες οὕτω πλήρως ἢ καὶ ἀπορρίψαντες τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν σημασίαν τῆς. Ὅπως ἡ ἰδεολογία τοῦ Καπιταλισμοῦ, οὕτω καὶ ἡ ἰδεολογία τοῦ Μαρξισμοῦ ἠθέλησε νὰ ἀποξενώσῃ τὴν ἐργασίαν καὶ τὸ ὅλον ἐργατικὸν πρόβλημα ἀπὸ κάθε πνευματικὴν, θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ἔννοιαν. Καὶ ἐνῷ ὁ Καπιταλισμὸς μὲ τὸ σύνθημα τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν ἐργασίαν ἐδημιούργησε μίαν μορφὴν οἰκονομικῆς ὑποδουλώσεως, ὁ Μαρξισμὸς, μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἐργασίας ἀπὸ τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς μὲ σκοπὸν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν μεγίστην δύναμιν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου¹⁵⁶, ἀρνεῖται τὰς ἀξίας καὶ ἐκμηδενίζει τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὡς ἀτόμου καὶ ὡς μέλους τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ὡς γνωστὸν ὁ Μαρξισμὸς, ὅπως καὶ ὅλα τὰ διάφορα σοσιαλιστικὰ συστήματα, ὁρμώμενος ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ φαινομένου τῶν κοινωνικῶν κρίσεων, τῆς ἀνεργίας, τῆς κακοδαιμονίας ποὺ ὑπάρχει εἰς τὰς ἐργατικὰς τάξεις κλπ., ἀνέλαβε διὰ τοῦ ἰδρυτοῦ του καὶ ὅλων τῶν ὁπαδῶν του τὴν ἐπίλυσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος¹⁵⁷. Ἐν τῇ προσπάθειά του δὲ νὰ ἐπιλύσῃ τούτο καὶ ἐκκινῶν ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία, ἐξελλογιμένη ἐν ὁδῷ, αἰσθάνεται διακαῆ τὸν πόθον διὰ μίαν ἰδανικὴν εὐτυχὴ ζώην, ὁραματίσθη τὴν ἰδανικὴν κοινωνίαν, ἡ ὁποία θὰ συμπίπτῃ πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς τοῦ ἀνθρώπου τάσεις. Διὰ νὰ φθάσωμεν ὅμως εἰς τὴν ἰδεώδη αὐτὴν μορφήν τῆς κοινωνίας θὰ διέλθωμεν ἀπὸ διάφορα στάδια διὰ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ὅποτε διὰ τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἰδεώδη αὐτῆς μορφήν, τὴν κομμουνιστικὴν, ἡ ὁποία θὰ πραγματοποιηθῇ διὰ τῆς γνωστῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου καὶ θὰ ἐκπροσωπῇ «τὴν δημοκρατίαν τῆς ἰδανικῆς δικαιοσύνης»¹⁵⁸. Ὡς βάσις δὲ τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς ἐξελίξεως, ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Μάρξ ὁ λεγόμενος διαλεκτικὸς καὶ ἱστορικὸς ὕλισμός. Τίθεται ἐπομένως ἡ ὕλιστικὴ ἀρχὴ εἰς τὴν κοινωνικὴν ζώην, ἡ δὲ πορεία πρὸς τὴν ἰδεώδη κοινωνίαν δὲν δύναται νὰ ἀκολουθήσῃ ἄλλην ὁδὸν εἰ μὴ μόνον τὴν ὕλιστικὴν. Κρίνοντες ἐν προκειμένῳ τὴν ὕλιστικὴν ἀντίληψιν τοῦ Μαρξισμοῦ περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς κοινωνίας, δυνάμεθα ἐν ἀρχῇ νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Μάρξ δέχεται τὸν ὕλισμόν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τότε, ὅταν ἡμπορῇ νὰ τὸν συμβιβάσῃ ἢ καὶ νὰ τὸν ἐξισώσῃ μὲ

156. Νικ. Μπερδιάεφ - Ἐνθ' ἄνωτέρω, σελ. 295.

157. Π. Ἀντωνόεσκου - Ἐνθ' ἄνωτέρω, σελ. 60.

158. Αὐτόθι, σελ. 61.

τὸν Οὐμανισμόν καὶ τὸν Σοσιαλισμόν. Εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Μαρξισμού πρῶτον προηγήθη ἡ συγκεκριμένη τοποθέτησις τῶν ἐναντίων τοῦ Καπιταλισμοῦ τῆς ἐποχῆς τῶν καὶ ὕστερον ἠκολούθησεν ἡ φιλοσοφικὴ καταχύρσις καὶ πλαισίωσις τῆς τοποθετήσεως αὐτῆς διὰ τοῦ διαλεκτικοῦ καὶ ἱστορικοῦ ὕλισμο¹⁵⁹. Κύριος σκοπὸς τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ ἦτο ἡ θεωρητικὴ στήριξις τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς ταξικῆς κοινωνίας. Ἐπιστεῦετο ὅτι διὰ τῆς μεθόδου αὐτῆς θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ πρόβλεψις τῆς μοιραίας ἐξαφανίσεως τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι τὴν διαλεκτικὴν τοῦ ὁ Μαρξισμὸς ἠθέλησε νὰ στηρίξῃ εἰς τὴν διαλεκτικὴν τοῦ Ἑγέλου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὅμως ἔλαβε μόνον τὸ περίβλημά της, χωρὶς νὰ υἱοθετήσῃ τὴν οὐσίαν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι καὶ εἰς τὴν προσπάθειάν του αὐτὴν ἐπιπολαιότης καὶ σύγχυσις χαρακτηρίζει τὸν Μαρξισμόν. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῷ ὁ Ἑγελος εἶχε δώσει εἰς τὴν φύσιν, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν νόησιν φιλοσοφικὴν ἐξήγησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πραγματικότης μὲ ὅλας αὐτῆς τὰς ὕλικας καὶ πνευματικὰς μορφὰς ἐξαρτᾶται ἐκ τινος ἀνωτέρας καὶ ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τὸν κόσμον μεταφυσικῆς δυνάμεως, «τῆς ἀπολύτου ἰδέας», δηλαδὴ τῆς σταθερᾶς καταστάσεως τῆς γνωστῆς ὡς θέσεως, ἡ ὁποία ὅμως κατὰ τὴν οὐσίαν της εἶναι κίνησις καὶ διαρκὴς ἐξέλιξις, δημιουργοῦσα καὶ καταστρέφουσα τὰς μορφὰς τῆς φύσεως, τῆς ζωῆς καὶ τῆς σκέψεως κατὰ τὸν λογικὸν κανόνα τῶν διαλεκτικῶν σταδίων, τῆς θέσεως, ἀντιθέσεως καὶ συνθέσεως, ἀντιθέτως ὁ Μαρξισμὸς ἔρχεται καὶ τροποποιεῖ τὴν διαλεκτικὴν αὐτὴν καί, ἀντὶ τῆς μεταφυσικῆς ἀνωτέρας καὶ ἀνεξαρτήτου ἐκ τοῦ κόσμου ἀρχῆς, δέχεται μίαν καθαρῶς φυσικὴν ἀρχήν, ἡ ὁποία ἔχει τὴν βράσιν της εἰς τὴν ὕλην καὶ εἰς τοὺς νόμους τῆς φυσικῆς ἀναγκαιότητος. Ἀντὶ λοιπὸν τῆς «ἀπολύτου ἰδέας» τοῦ Ἑγέλου ὁ Μαρξισμὸς θέτει ὡς θεμελιώδη ἀπόλυτον ἀρχὴν τὴν φυσικὴν κίνησιν¹⁶⁰, ἡ ὁποία ἐξελισσεται, δημιουργεῖ καὶ καταστρέφει τὰς μορφὰς τῆς πραγματικότητος κατὰ τὸν ἴδιον ἐγελιανὸν λογικὸν νόμον τῆς θέσεως, ἀντιθέσεως καὶ συνθέσεως, ἐνῷ ὅμως ἡ ἀρχὴ πού δέχεται δὲν εἶναι λογικὴ. Τοῦτο ἀσφαλῶς εἶναι παράδοξον καὶ παράλογον. Τὸ παράλογον ἀκόμη τῆς μαρξιστικῆς αὐτῆς ἀντιλήψεως εὐρίσκει τις καὶ εἰς τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῷ ὁ Ἑγελος «θεωρεῖ τὴν διαλεκτικὴν τοῦ ὡς φιλοσοφικὴν μεταφυσικὴν τοῦ κόσμου ἐξήγησιν, οἱ μαρξισταὶ θεωροῦσι τὴν μαρξιστικὴν διαλεκτικὴν ὡς ἐμπειρικὴν ἐξήγησιν τοῦ κόσμου, μάλιστα δὲ ὡς ἐπιστημονικὸν νόμον, ὡς νόμον τῆς ἐξελίξεως, τῆς φύσεως, ἱστορίας καὶ νοήσεως κλπ.»¹⁶¹. Ἡ ἀπόλυτος λοιπὸν ἰδέα τοῦ Ἑγέλου εἶναι ἀρχὴ πνευματικὴ καὶ μεταφυσικὴ καὶ ὅχι ὕλική, ὅπως τὴν θέλει ὁ Μαρξισμὸς. Διαλεκτικὴ ὅμως εἶναι ἀδύνατος ἄνευ πνευματικῆς ἀρχῆς, ὅποτε μεταξὺ ὕλισμοῦ καὶ διαλεκτικῆς οὐδεμία σχέσις δύναται νὰ ὑπάρχῃ, αἱ δὲ ἐκφράσεις «διαλεκτικὸς ὕλισμός» καὶ «ὕλιστικὴ διαλεκτικὴ» αἱ ὑπὸ τῶν μαρξιστῶν χρησιμοποιούμεναι εἶναι παράλογαι, ἀφοῦ μόνον εἰς τὸν πνευματικὸν ἰδεαλιστικὸν κόσμον εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξέλιξις. Μόνον ὁ κόσμος αὐτὸς προϋποθέτει τὴν λογικὴν εἰς τὸν κόσμον τῆς λογικῆς συνειδήσεως, οὐδέποτε ὅμως ὁ κόσμος τῆς ὕλης, ὁ ὁποῖος ἐξελισσεται, κατὰ τὸν Μαρξισμόν, «κατὰ τρόπον ἀναγκαιόν, αὐτόματον καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν βούλησιν τῶν ἀνθρώπων»¹⁶².

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ διαλεκτικὸς ὕλισμός «δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ φιλοσοφικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ θεωρία, πού ἀποβλέπει στὴν ἐρμηγεία ὀρισμένων φαινομένων. Εἶναι... ἡ κοσμοθεωρία τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Εἶναι δηλαδὴ ἡ θεωρία καὶ μέθοδος πού πλαισιώνει μίαν ἐπαναστατικὴν πολιτικὴν, κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν κίνησιν»¹⁶³.

159. Χρ. Ν. Μπούκη - Ἑνθ' ἀνωτέρω, σελ. 227.

160. Π. Ἀντωνέσζου - Ἑνθ' ἀνωτέρω, σελ. 65.

161. Αὐτόθι, σελ. 66.

162. Στεφ. Στεφανοπούλου - Ἑνθ' ἀνωτέρω, σελ. 40.

163. Χρ. Μπούκη - Ἑνθ' ἀνωτέρω, σελ. 228.

Είναι ή ύλιστική εκείνη θεωρία, ή όποία καί τήν έργασίαν τοῦ ἀνθρώπου δέχεται ως μίαν φυσικήν δύναμιν, ποῦ ἀνήκει μέν εἰς τόν ἀνθρώπον, δέν συγχέεται ὅμως μέ αὐτήν. «Τήν δέ κοινωνικήν ἐξέλιξιν — καί τόν πολιτισμόν ποῦ αὐτή δημιουργεῖ — ἀντικειμενάζεται ως προϊόν μιᾶς ὑπερτέρας δυνάμεως τῆς «φύσεως», εὐρισκόμενης ὑπεράνω τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους χρησιμοποιοῖ ἀπλῶς ως ὄργανα»¹⁶⁴. Οὕτως ἀνυψοῦται ὑπό τοῦ Μαρξισμού ὁ διαλεκτικὸς ὕλισμός εἰς δόγμα πίστεως, τὸ ὁποῖον ρυθμίζει ὄχι μόνον τήν πολιτικήν, οἰκονομικήν, ἀλλὰ καί τήν καθαρῶς πνευματικήν καί ἐπιστημονικήν ζωήν¹⁶⁵ καί εἰς τὸ ὁποῖον ὑποχρεοῦνται νὰ ὑποτάσσονται οἱ ἄνθρωποι. Θέλει νὰ ἐξισώσῃ τόν ἀνθρώπον μέ τήν φύσιν, πράγμα ποῦ ή σύγχρονος φυσική δέν εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὸ ἀποδείξῃ¹⁶⁶. Δέν δύναται νὰ ταῦτισθῇ ή ἐξέλιξις τῆς κοινωνίας καί τῆς νοήσεως μέ τήν ἐξέλιξιν τῆς φύσεως, ἀφοῦ εἶναι γνωστόν ὅτι ή ἐξέλιξις τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι τόσον ἀλματώδης καί ἀσυνεχὴς, ὥστε «νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἐξισωθεῖ μέ τήν ἀσυνέχεια τῆς φυσικῆς λειτουργίας»¹⁶⁷. Ἀλλωστε ή ὕλη «προϋποθέτει ἀντικειμενικούς νόμους, οἱ ὁποῖοι ἐρευνῶνται καί ἀποκαλύπτονται ἀπὸ τήν ἐπιστημονικήν παρατήρησιν. Ἐνθ' ή διαλεκτική προϋποθέτει τήν σκέψιν, τόν λόγον»¹⁶⁸. Ἐπομένως ὁ Μάρξ οὐδέν ἄλλο ἐπραξεν, εἰ μὴ νὰ μεταφέρῃ τὰς πνευματικὰς ιδιότητας τῆς ἐλευθερίας, τοῦ λογικοῦ καί τῆς δημιουργίας εἰς τήν ὕλην. Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια τῆς ἐπιστήμης ὅτι ή ὕλη εἶναι νεκρά καί κατὰ συνέπειαν θὰ ἦτο ὄχι μόνον ἀντιεπιστημονικόν, ἀλλὰ καί ἀδιανόητον νὰ θέλωμεν νὰ προικίσωμεν αὐτήν μέ πνευματικὰς ιδιότητας. Ἡ ὕλη διὰ τήν ἐπιστήμην εἶναι καθαρῶς ποσοτική, ή δέ κίνησίς τῆς εἶναι καθαρῶς μηχανική· εἶναι μία ἀντικειμενική πραγματικότητα, τήν ὁποίαν προσπαθεῖ ή ἐπιστήμη νὰ χρησιμοποιοῖ διὰ τήν ἐπίτευξιν ἐνὸς ὕλικου ἀποτελέσματος, ἐνθ' ὁ Μάρξ θεωρεῖ αὐτήν ως τήν μοναδικήν πραγματικότητα. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς τήν ἐννοίαν τῆς διαλεκτικῆς, ή ὁποία προϋποθέτει τὰς πνευματικὰς καί διανοητικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, ἐνθ' ή ὕλη στηρίζεται εἰς τοὺς ἀδηρίτους φυσικούς νόμους καί εἰς τήν ἀναγκαιότητα¹⁶⁹. Ὑλισμός λοιπόν καί διαλεκτική εἶναι δύο πράγματα ἀσυμβίβαστα¹⁷⁰. Ἀλλωστε, ὅπως θὰ ἴδωμεν καί κατωτέρω, εἶναι ἀντιεπιστημονικόν νὰ ὑποστηρίξωμεν ἀπολύτως τήν φυσικήν ἀναγκαιότητα εἰς τήν ἐπιστήμην, νὰ στερήσωμεν τόν ἀνθρώπον τῶν πνευματικῶν ιδιοτήτων του καί νὰ θέλωμεν νὰ ὑποτάξωμεν αὐτόν εἰς τοὺς οἰκονομικούς νόμους. Δέν εἶναι ὁ ἀνθρώπος τυφλὴ μηχανή, ποῦ ὑπακούει εἰς τοὺς νόμους τῆς ψυχρᾶς καί νεκρᾶς ὕλης.

Ἐπέκτασις ὅμως τῶν ἀρχῶν τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ εἶναι, ως γνωστόν, ὁ λεγόμενος ὑπὸ τοῦ Μαρξισμού «ιστορικὸς ὕλισμός». Ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἐρώτημα ποῦ πρέπει νὰ προβληθῇ κατὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ὀρθότητος ή μὴ τούτου εἶναι: Δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὁ ιστορικὸς ὕλισμός ως θεωρία ἐπιστημονική, ὅπως θέλουν αὐτήν οἱ Μάρξ καί Ἐγγελς; Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς δύναται νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ὁ Μαρξισμός κατὰ τήν διατύπωσιν τῆς ὕλιστικῆς περὶ ἱστορίας ἀντιλήψεως δέν τηρεῖ τὰς ἐπιστημονικὰς μεθόδους, ἀφοῦ ως βασικήν ἀρχήν δέχεται τήν ὑπαρξιν αἰδηρῶν νόμων εἰς τὸ πεδῖον τῆς ἱστορίας καί τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, οἱ ὁποῖοι δέν δύνανται νὰ ἔχουν ἰσχὺν εἰς τήν ἐπιστήμην, ἀφοῦ εἰς αὐτὰς δέν ὑπάρχουν ἀλάνθαστοι μέθοδοι καί ἀπόλυτοι νόμοι¹⁷¹. Εἰς τήν ἱστορίαν δέν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν οὔτε ἀρχήν, οὔτε

164. Στεφ. Στεφανοπούλου - Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 41.

165. Χρ. Μπούκη - Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 228.

166. Αὐτόθι, σελ. 23.

167. Αὐτόθι, σελ. 231.

168. Νικ. Π. Βασιλειάδης - Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 170.

169. Αὐτόθι, σελ. 170.

170. Αὐτόθι, σελ. 171.

171. Π. Ἀγωνόεσκου - Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 67—68.

τέλος, διότι αυτή προχωρεί ως μία ατελείωτος ροή ύδατος και επομένως είναι αδύνατον να καθορίσει τις πού εύρίσκεται εις τὰ διάφορα στάδια ή θέσεις, ή αντίθεσις και ή σύνθεσις¹⁷². Εις τὸ πεδίον τῆς ἐπιστήμης δυνάμεθα διὰ διαφόρων μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν ή διὰ τῶν τηλεσκοπίων νὰ προσδῶμεν γεγονότα πού θά συμβῶν εἰς τὸν χῶρον τοῦ σύμπαντος μετὰ δεκάδας ή ἑκατοντάδας ἐτῶν, ἐνῶ εἰς τὴν ἱστορίαν και τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν αἱ βέβαιαι προβλέψεις τῶν φαινομένων πρέπει νὰ ἀποκλεισθῶν, διότι δὲν εἶναι δυνατόν εἰς τὸ οἰκονομικὸν ή ἐμπορικὸν πεδίον, ὅπου ἰσχύουν οἱ νόμοι τῆς ἀνταλλαγῆς, νὰ ἔχωμεν ἀλάνθαστα και ὀριστικά συμπεράσματα, τὰ ὅποια θά ἱκανοποιῶν ὅλους τοὺς οἰκονομολόγους¹⁷³ και θά δύνανται νὰ ἐνισχύσουν τελευταία καταλήξει ὡς ὀριστικοὶ κανόνες τῆς οἰκονομικῆς και κοινωνικῆς ζωῆς. Δὲν δύνανται λοιπὸν νὰ ἰσχύουν εἰς τὴν ἱστορίαν και τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν οἱ σιδηροὶ νόμοι τοῦ Μαρξισμού, οἱ ὅποιοι θά δημιουργήσουν τὴν νέαν κοινωνικὴν τάξιν. Ἡ ὑπαγωγή ἄλλωστε ὁλοκλήρου τῆς παγκοσμίου ἐξελίξεως, ὅχι μόνον τῆς παρελθούσης ἀλλὰ και τῆς μελλοντικῆς, ἐντὸς ἐνὸς λογικοῦ πλαισίου ἐκ τῶν προτέρων ὑπὸ τοῦ πνεύματος κατασκευασθέντος και ὁ καθορισμὸς ἐπίσης ἐκ τῶν προτέρων διὰ τῆς λογικῆς ὁδοῦ τῆς ἀναγκαίας μορφῆς, τὴν ὁποίαν ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ λάβῃ ή κοινωνία εἰς τὸ μέλλον, παρουσιάζει τὸν Μαρξισμόν ὡς ἀποδίδοντα εἰς τὴν ἱστορίαν τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐπιταγῶν τοῦ λογικοῦ¹⁷⁴.

Βασικώτατον σφάλμα τοῦ Μαρξισμού εἶναι ὅτι εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν δέχεται ἓνα μόνον παράγοντα, τὸν οἰκονομικόν. Οὕτω καθίσταται ὁ ἱστορικὸς ὕλισμός «μυιστικὴ και μοιρολατρικὴ θεωρία περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας: μυιστικὴ, διότι δέχεται ἓνα και μόνον παράγοντα, τὸν οἰκονομικόν, τὸν ὕλικόν, ὡς διέποντα και καθαρίζοντα τὰς ἐκδηλώσεις και τὴν τύχην τῆς πολυπλόκου κοινωνικῆς πραγματικότητος - μοιρολατρικὴ, διότι θεωρεῖ τὴν τοιοῦτοτρόπως καθορισμένην κοινωνικὴν ζωὴν ὡς ἀκολουθοῦσαν μοναδικὴν και προσδιορισμένην κατεύθυνσιν, ἐπιτρέπουσαν ἀσφαλῆ τὴν πρόβλεψιν τῶν μεταμορφώσεων, τὰς ὁποίας θά ὑποστῇ μελλοντικῶς ή κοινωνία και τὴν ὁποίαν κατεύθυνσιν οὔτε ή ἐνέργεια τοῦ ἀτόμου, οὔτε ή ἐπέμβασις τῆς Πολιτείας εἶναι δυνατόν νὰ τροποποιήσουν ή νὰ μεταβάλλουν»¹⁷⁵. Μάλιστα δὲ ὁ ὕλισμός μυιστρεῖ κατὰ τὸν διάσημον Reinke (Ράινκε) «εἶναι ὑπερλογικὸς αὐταπάτη, πού ὀδηγεῖ εἰς τὸ σκότος και ὅχι εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας»¹⁷⁶. Καὶ ἐνῶ οἱ πρὸ τοῦ Μάρξ ὕλισται ἐδέχοντο και ἄλλα αἷτια τοῦ ἱστορικοῦ βίου και πολιτισμοῦ, ὅπως τὰς γεωγραφικὰς συνθήκας, τὸ κλίμα, τὸ περιβάλλον, τὰ ἥθη, τὰς παραδόσεις, τὴν κληρονομικότητα κλπ., ὁ ἱστορικὸς ὕλισμός τῶν Μάρξ και Ἐγγκελς δέχεται ὡς αἷτια ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς τὰς οἰκονομικὰς μόνον συνθήκας, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦνται ἐκ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, τῶν μηχανῶν, τῶν ἐργαλείων, τῶν τεχνικῶν μέσων κλπ.¹⁷⁷, ὡς και ἐκ τῶν σχέσεων παραγωγῆς πού πηγάζουν ἀπὸ τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις. Οἱ δύο αὐτοὶ παράγοντες συνιστοῦν κατὰ τὸν Μαρξισμόν, τὴν ὑποδομὴν, ἐνῶ ὅλοι αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, αἱ ὁποῖαι ἀντανακλῶνται διὰ τῆς θρησκείας, τῶν νόμων, τῶν θεσμῶν κλπ. συνιστοῦν τὸ ἐπικοσδόμημα πού εἶναι δευτερεύον¹⁷⁸. Τίθεται λοιπὸν ή ἀνθρωπίνη σκέψις, ὡς και ὅλα τὰ δημιουργήματά του, εἰς δευτερεύουσαν μοῖραν και καθορί-

172. Π. Μοναστηριώτη - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 43.

173. Π. Ἀντωνέσζον - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 68.

174. Στεφ. Στεφανοπούλου - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 45.

175. Αὐτόθι, σελ. 44.

176. Οἱ Θεμελιώτα ἐπὶ ἐπιστημῶν - Ἐκδόσεις «Ζωῆς», Ἀθήνα 1950, σελ. 232.

177. Βασ. Χ. Ἰωαννίδου - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 138.

178. Π. Μοναστηριώτη - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 44.

ζεται αυτή από την οικονομικήν υποδομήν! Ἀλλὰ θὰ γεννηθῇ εὐλογον τὸ ἐρώτημα: Εἶναι δυνατόν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα νὰ θεωρηθῇ ὑποδεέστερον τῶν μηχανῶν, τῶν ἐργαλείων καὶ τῶν τεχνικῶν μέσων, ὅταν ἐκεῖνο ἐφευρίσκει αὐτά; Τὰ ἄψυχα ἐργαλεία ἐφεύρουν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ ἐκκλιτέργησαν τὴν ἀνθρωπίνην διανοήσιν ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἐδημιούργησε τὸ μεγαλεῖον τόσων θαυμαστίων καὶ λαμπρῶν πολιτισμῶν; Γνωρίζομεν ὅμως ἐκ τῆς ἱστορίας καθόλου καὶ ἐκ τῆς κοινωνιολογίας ὅτι τὸ καλλιτεχνικὸν δαμιόνιον μεγάλων ἀνδρῶν ἐδημιούργησεν ἰδεώδεις μορφὰς τοῦ ὁράσιου καὶ διετύπωσε τοὺς ρυθμούς καὶ τοὺς νόμους αὐτοῦ κατὰ τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα, ὥστε μέχρι σήμερον ισχύουν οὗτοι καὶ θεωροῦνται ἀξιολύμητοι καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς.¹⁷⁹ Γνωρίζομεν ἀκόμη μεγάλα πνεύματα εἰς ὅλον τὸν κόσμον, λαμπροὺς πολιτισμούς καὶ πλείεστα ὅσα θαύματα, τὰ ὅποια πάντοτε τιμῶν καὶ θαυμάζουν ὅλοι αἱ ἐπερχόμενοι γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων. Ὅλα αὐτὰ εἶναι προϊόντα τοῦ νοῦ καὶ προκαλοῦν τὸν θαυμασμόν μέχρι καὶ σήμερον. Ἦσαν λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ἀπόρροια οικονομικῶν συνθηκῶν καὶ παραγόντων; Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ ὁ διώκτης Σαῦλος, ὁ μετέπειτα Παῦλος, ἦσαν προϊόντα τοῦ οικονομικοῦ περιβάλλοντός των ἢ εἰργάσθησαν ἐξ οικονομικῶν λόγων. Τὰ Εὐαγγέλια ὅμως καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ ἀντίθετον ἀποδεικνύουν. Αἱ οικονομικαὶ συνθήκαι κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἱστορίας μεταβλήθησαν, μεταβάλλονται καὶ θὰ μεταβάλλωνται· ὁ Κύριος ὅμως ὁ «χθές, σήμερον, ὁ αὐτός καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας»¹⁸⁰ δὲν ἔπαυσε μέχρι σήμερον νὰ σαγηνεύῃ καὶ νὰ συγκινῇ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, λατρεύεται ἀπὸ μυριάδας ψυχῶν, ἐνέπνευσεν, ἐμπνέει καὶ θὰ ἐμπνέῃ εἰς τὰς θεῖαν ζωὴν. Ἐπομένως, ἐν ἀντιθέσει μὲ ὅσα διακηρύσσει ὁ Μαρξισμὸς ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῆς ἱστορίας διευθύνεται μόνον ἀπὸ τὸν οικονομικὸν παράγοντα, παρατηροῦμεν ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἀνθρωπότητος ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν πίστιν πρὸς Ἐκεῖνον καὶ νὰ καθοδηγῆται εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀπὸ τῆς ἡθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀρχῆς τοῦ Εὐαγγελίου, παρ' ὅλα τὰ ἐμπόδια ποῦ συναντοῦν αὐταὶ καὶ παρὰ τοὺς φοβεροὺς διωγμούς, τοὺς ὁποίους ἀκόμη καὶ σήμερον ὑφίσταται ἢ ἀλλήθειᾳ τῆς πίστεως.¹⁸¹

Εἶναι ὅμως γνωστὸν ὅτι ὁ Μαρξισμὸς δὲν ἔθεσε μόνον τὴν οικονομίαν ὡς βάση καὶ πρωταρχικὸν παράγοντα τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὅλον τὸν ἰδεολογικὸν κόσμον, τὴν συνείδησιν, τὴν θρησκείαν, τὴν ἠθικὴν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν τέχνην, τοὺς θεσμούς, τοὺς νόμους κλπ., τὸν ἐθεώρησεν ὡς ἀντανάκλασιν ἀπατηλὴν τῆς οικονομικῆς ἀληθείας καὶ τὸν δέχεται τότε μόνον, ἐφ' ὅσον συμβάλλει πρωταρχικῶς εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν οικονομικῶν σκοπῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἐπὶ τῶν θέσεων τούτων δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν πρωτίστως, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸ γεγονός ὅτι οἱ οικονομικοὶ παράγοντες ἐπηρεάζουν τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἰδέας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, ἡ δὲ οικονομία ἀποτελεῖ τὴν βάση τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἀνευ τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ εὐημερήσῃ, ἀπὸ ὃ ἀνθρώπος εἶναι ἀναγκασμένος νὰ κερδίζει τὸ ψῆμ' τοῦ μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου του.¹⁸² (Θὰ ἀπατεῖται ὅμως μονομέρειαν, ἐὰν ὑπεστηρίζαμεν ὅτι οἱ οικονομικοὶ παράγοντες καὶ αἱ ἐπιταγαὶ τῆς φύσεως ρυθμίζουν τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἰδέας μας. Γοῦτο δέχεται ὁ Μαρξισμὸς καὶ ἀποδεικνύεται ἀποκλειστικὸς καὶ αὐθαίρετος, ἀπὸ μόνον ὁ Μάρξ ἐλαβεὶν ὡς μόνιμον σημεῖον ἀναφορᾶς κάθε σκέψεώς του τὸν οικονομικὸν παράγοντα.¹⁸³ ἐνθ', ὡς ἐλέγχθη

179. Βασ. Χ. Ἰωαννίδου - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 138.

180. Ἐ6θ, γ, 8.

181. Βασ. Χ. Ἰωαννίδου - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 139.

182. Νικ. Μπροντιάεβ - "Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ Κομμουνισμοῦ - Ἐκδόσεις «Σιδέρης», Ἀθῆναι, σελ. 16.

183. Νικ. Π. Βασιλειάδης - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 228.

και ανωτέρω, ανεγνωρίσθη από υλιστάς φιλοσόφους μέχρι και της εποχής του Μάρξ, ότι, εκτός του οικονομικού, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την ανθρώπινη κοινωνία, όπως π.χ. το περιβάλλον, το κλίμα, ή κληρονομικότητα, οι παραδόσεις κλπ. Βεβαίως, λέγει ο Μπερδιάεφ, «δεν μπορώ να γράψω μία φιλοσοφική εργασία, να κάνω μίαν επιστημονική ανακάλυψη, να δημιουργήσω ένα έργο τέχνης, να προχωρήσω σε μίαν ήθικη αξιολόγηση, αν δεν τρέφομαι κι αν δεν έχω με τί να συγκρατηθώ στη ζωή, αν δεν νύνομαι, αν δεν έχω ένα καταφύγιο όπου να ξεκουράζομαι. Η ανάγκη της τροφής είναι πιο επιτακτική από την ανάγκη της γνώσης και της πνευματικής δημιουργίας. Η φυσιολογική διαδικασία του οργανισμού μου είναι απαραίτητη για την πνευματική και μορφωτική μου ζωή. Χωρίς αυτήν, χωρίς την ικανοποίηση αυτών των στοιχειωδών αναγκών, όχι μόνο η φιλοσοφία και η πνευματική μου παραγωγικότητα, αλλά ακόμα και η ζωή μου θα σταματούσε. Αλλά δεν πρέπει γι' αυτό να συμπεράνω ότι η σκέψη μου, η γνώση μου ή η ήθικη και πνευματική ζωή μου είναι αποτέλεσμα φυσιολογικών αιτιών, ότι δεν είναι παρά αντανάκλαση μιας διαδικασίας διατροφής, δηλαδή της στοιχειώδους διατήρησης της ζωής μου. Οι πρωταρχικές ανάγκες της ύπαρξης δεν είναι οι αιτίες που προκαλούν την πληρότητα της ζωής»¹⁸⁴. Κατά ταύτα λοιπόν, είναι μέν αναγκαία η οικονομία εις την ανθρώπιναν κοινωνίαν, εν ούδεμιά όμως περιπτώσει θα ήδυνάμεθα να δεχθώμεν ότι αυτή γεννά την πνευματικότητα και καλλιεργεί την ήθικότητα. Εάν ἐδεχόμεθα την μαρξιστικήν άποψιν, καθ' ην ο ιδεολογικός κόσμος είναι αντανάκλασις της ύλης, θα κατελήγομεν εις την έννοιαν ενός ανθρώπου δεσμού των φυσικών νόμων, προς τους οποίους θα είναι υποχρεωμένος να υπακούη και να υποτάσσεται. Άνθρωπος όμως υποκειμένος εις τους αδηρίτους αυτούς νόμους της φυσικής αναγκαιότητας δεν είναι ελεύθερος, δεν είναι ζών πλέον, αλλά νεκρός. Πρόκειται ένταύθα περί αντιεπιστημονικών θέσεων. Εδώ διακρίνει τις το αποκορύφωμα της αντιπνευματικότητας που ένυπάρχει εξ άρχης εις τον Μαρξισμόν. Η γενική τάσις και ο σκοπός του Μάρξ ήτο έν προκειμένω «να καταστρέψη, όσο γίνεται πιο ριζικά, το πνεύμα και τή μυστική της πολιτείας και της θρησκείας»¹⁸⁵. Διά τουτο επέλεξε και τον όρον «υλισμός». Έχομεν λοιπόν εδώ μίαν θεωρίαν εξ ολοκλήρου αντιπνευματικήν και ιστορικώς άβάσιμον. Μίαν μαρξιστικήν δογματικήν, ή οποία έβλεπε μόνον την έξωτερικήν πλευράν των πραγμάτων, με αποτέλεσμα να παραγνωρίση και να περιφρονήση την ανεξαρτησίαν και αυτοτέλειαν του πνεύματος¹⁸⁶. Γνωρίζομεν όμως ότι, εκτός της ύλης, εις τον κόσμον θεωρείται αναμφισβήτητος ή παρουσία και του παράγοντος που λέγεται «πνεύμα». Ο Κύριος διδάσκει ότι «ούκ επ' άρτη μόνω ζήσεται άνθρωπος»¹⁸⁷. Άλλωστε ή άρνησις του πνεύματος πιστεύομεν ότι σημαίνει και άρνησιν της οικονομικής ευημερίας, διότι άνευ της παρουσίας του πνευματικού παράγοντος είναι αδύνατος οιαδήποτε πρόσδος εις την οικονομίαν. Αυτό το πνεύμα προσφέρει την χαράν, την ευτυχίαν και την άρμονικήν ζωήν των ατόμων και των λαών. Είναι βαρυτάτη πλάνη να πιστεύομεν ότι την λύτρωσιν του ανθρώπου από τα δεινά και την άθλιότητα της ζωής θα την φέρη ο πλούτος και ή οικονομική ευμάρεια. Βεβαίως δι' αυτού δεν δεχόμεθα ότι πρέπει έν ταιαύτη περιπτώσει να υπάρχουν έκμεταλλευόμενοι, κύριοι και δούλοι¹⁸⁸, άλλ' άνθρωποι εις τους οποίους θα βασιλεύη ή αγάπη. Τότε έχομεν όμιλήν ευτυχισμένην ζωήν. Αυτός άλλ-

184. Νικ. Μπερντιάεφ - 'Ενθ' ανωτέρω, σελ. 16—17.

185. Ι. Ν. Θεοδοωρακοπούλου - Σύστημα Φιλοσοφικής Ήθικης - Αθήνα 1952, σελ. 140.

186. Νικ. Η. Βασιλειάδη - 'Ενθ' ανωτέρω, σελ. 229.

187. Ματθ. δ, 4.

188. Νικ. Η. Βασιλειάδη - 'Ενθ' ανωτέρω, σελ. 230.

λωστε, κατὰ τὸν Παῦλον, εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος· ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη¹⁸⁹. Καὶ ὁ καρπὸς αὐτὸς δεικνύεται ἐξωτερικῶς «ἐν πάσῃ ἀγαθῳσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ»¹⁹⁰. Ἡ καθημερινὴ πείρα τῆς ζωῆς ἀποδεικνύει ὅτι ἡ καλοσύνη καὶ ἡ εὐημερία δὲν συμβαδίζουν μὲ τὴν ἠθικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἀντίθετον παρατηροῦμεν συνήθως¹⁹¹.

Ὁ Μαρξισμὸς θέλει νὰ ἐξηγήσῃ ὅλα τὰ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ φαινόμενα κατὰ τρόπον μηχανικόν. Ἀποδεχόμενος οὗτος τὰ διδάγματα τοῦ ὕλισμου, διδάσκει ὅτι τὰ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ φαινόμενα εἶναι παράγωγα τῆς κινήσεως τῶν μορίων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν διαφόρων φυσικοχημικῶν λειτουργιῶν, ποὺ ἐπιτελοῦνται ἐντὸς ἡμῶν. Ἐφθασαν ἀκόμη νὰ διακηρύττουν οἱ μαρξισταὶ ὅτι τὰ συναισθήματα καὶ αἱ ἰδέαι παράγονται ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον¹⁹². Δὲν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν ἀλληλεπίδρασιν ποὺ παρατηρεῖται μεταξὺ σώματος καὶ ψυχῆς. Τοῦτο ὅμως δὲν πρέπει νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ καὶ εἰς τὴν ἀποδοχὴν ὕλιστικῶν ἀπόψεων. Ἡ σύζευξις καὶ ἀλληλεξάρτησις τοῦ ὕλικου μὲ τὸ πνευματικόν ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ μυστήριον ἄλυτον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν. Μάλιστα δὲ τὸ μυστήριον ποὺ καλύπτει, κατὰ τοὺς ἐιδικοὺς ἐπιστήμονας, τὴν ποιότητα ἢ τὴν οὐσίαν τοῦ πνεύματος, δὲν ἔχει ἀκόμη διασαφηνισθῇ¹⁹³. Ἀναμφισβήτητος ἐν προκειμένῳ ὁ ἐγκέφαλος πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς τὸ «ὄργανον» τῆς σκέψεως¹⁹⁴. Εἶναι τὸ κέντρον διὰ τοῦ ὁποίου κατευθύνονται ὅλα αἱ πνευματικαὶ λειτουργίαι τῆς προσοχῆς, τῆς μνήμης, τῆς ἀντιλήψεως, τῶν παραστάσεων τῆς βουλῆσεως, τῆς σκέψεως κλπ.¹⁹⁵. Αἱ σκέψεις, τὰ αἰσθήματα καὶ πᾶν ὅ,τι εἶναι λειτουργία τῆς πνευματικῆς δραστηριότητος, δὲν δύνανται νὰ ἀναχθοῦν εἰς τὴν ὕλην καὶ τὴν ἐνέργειαν. Αὐτὰ τὰ παράγωγα τίθενται ἔξω ἀπὸ ἐκείνας καὶ ἐπομένως δὲν εἰσέρχονται εἰς τὸ πλαίσιον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν¹⁹⁶. Τὸ ὅτι λοιπὸν διὰ νὰ ἐκφρασθῇ ἡ μνήμη ἔχει ἀνάγκην τοῦ ἐγκεφάλου δὲν σημαίνει, λέγει ὁ Μπέρξον, ὅτι τὸ μνημονικὸν κέντρον τοῦ ἐγκεφάλου ταυτίζεται μὲ τὴν μνήμην. Ὁ ἐγκέφαλος ἀπλῶς μεταφράζει τὴν μνήμην εἰς κίνησιν. Εἶναι δηλαδὴ οὗτος τὸ ὕλικόν μέσον ποὺ θὰ μεταφέρει τὸ πνευματικόν εἰς τὸ σωματικόν, διὰ νὰ γίνῃ ἡ πράξις. Διὰ τοῦτο ἡ ἀμνησία δὲν καταστρέφει τὴν συνείδησιν, ἢ ὅποια ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸ ὅθος τοῦ ἑαυτοῦ μας¹⁹⁷. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα δὲν εἶναι ἀντανάγκασις τῆς ὕλης, ἀλλ' ὀντότης ἀνεξάρτητος αὐτῆς, ἢ δὲ αἰτία τῆς παθολογίας τοῦ πνεύματος εὐρίσκεται εἰς τὴν ψυχολογίαν¹⁹⁸. Ὑποστηρίζων ἐπομένως ὁ Μαρξισμὸς ὅτι ἡ ὕλη σκέπτεται, ἐνεργεῖ καὶ εἶναι ἡ βάση τῶν βάσεων, συγχέει τὰς προϋποθέσεις μὲ τὰς αἰτίας. Δὲν δύναται ἀσφαλῶς νὰ ἀμφισβητηθῇ ἡ ἀλληλεξάρτησις τῆς ὕλης μετὰ τοῦ πνεύματος, ἢ ὅποια εἶναι καὶ ἡ προϋπόθεσις ἐκδηλώσεως τοῦ πνεύματος. Κατὰ τὸν καθηγητὴν Γερουλιάνον, «μετὰ τῆς ζωῆς τοῦ σώματος συνδέεται ἀδιασπᾶστος καὶ ἡ ψυχὴ. Τὸ σῶμα ἀποτελεῖ τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου καθίστανται αἱ ψυχικαὶ ἐκδηλώσεις ἀντιληπταί. Ἡ ψυχὴ δίδει εἰς τὸ ἄψυχον σῶμα

189. Γαλάτ. ε, 22.

190. Ἐφεσ. ε, 9.

191. Νικ. Π. Βασιλειάδης - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 230.

192. Νικ. Π. Βασιλειάδης - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 166.

193. Jean Lhermitte - Ὁ Ἐγκέφαλος καὶ ἡ Σκέψις - Μετάφρασις Δημ. Ε. Χαροκόπου - Ἀθήναι 1954, σελ. 35.

194. Αὐτόθι, σελ. 23.

195. Νικ. Π. Βασιλειάδης - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 167.

196. J. Lhermitte - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 36.

197. Νικ. Π. Βασιλειάδης - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 167.

198. Alexis Carrel - Ἀνθρώπος αὐτὸς ὁ ἄγνωστος - Μετάφρασις Ν. Α. Τζατζάνου - Ἐκδόσεις Κ. Καζουλίδης - Ἐκδ. β', σελ. 141.

τήν ζωήν καὶ ἐπιδρᾶ ἀδιαλείπτως ἐπὶ ταύτης μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων αὐτῆς ἐκδηλώσεων»¹⁹⁹. Δὲν δυνάμεθα ὅμως ἐξ αὐτοῦ νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ ὕλη ἀποτελεῖ τὴν αἰτίαν τῆς σκέψεως, τοῦ λογικοῦ. Ὁ ἐγκέφαλος εἶναι τὸ μόνον μέσον ἐπαφῆς μεταξὺ πνεύματος καὶ ὕλης. Εἶναι ἐν τερμάχιον τῆς ὕλης, τὸ ὅποιον καὶ δυνάμεθα νὰ ἰδῶμεν, νὰ ἐγγίσωμεν, νὰ μετρήσωμεν ἢ καὶ νὰ ζυγίσωμεν, ὅπως πράττομεν εἰς ὅλα τὰ ὕλικὰ ὄντα. Ἡ σκέψις ὅμως δὲν εἶναι κάτι τὸ ὕλικόν διὰ νὰ ἐνεργήσωμεν τὸ ἴδιον ἀκριβῶς²⁰⁰. Εἶναι καρπὸς τῆς ψυχῆς. Τὸ πνεῦμα ζωοποιεῖ τὴν ὕλην, ἐνεργεῖ κατὰ τρόπον διάφορον ἀπὸ αὐτήν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὕλην ποὺ ἐνεργεῖ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν φυσικῶν νόμων, τὸ πνεῦμα ἐνεργεῖ ἐλευθέρως²⁰¹. Ἰσως ἰσχυρισθῶν οἱ μαρξισταὶ ὅτι ἀπορρίπτουν τὸν παράγοντα «πνεῦμα ἢ ψυχὴ», διότι δὲν γνωρίζουν τί εἶναι. Γνωρίζομεν ὅμως τί εἶναι ἡ ὕλη; Κατόπιν ὅλων αὐτῶν δυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν μετὰ τοῦ James Jeans ὅτι σήμερον «τὸ ρεῦμα τῆς γνώσεως κατευθύνεται πρὸς μίαν μηχανιστικὴν πραγματικότητα. Τὸ σύμπαν ἀρχίζει νὰ ὁμοιάζῃ περισσότερο πρὸς μίαν μεγάλην Σκέψιν, παρὰ πρὸς μίαν μεγάλην μηχανήν. Τὸ πνεῦμα δὲν φαίνεται πλέον ὡς ἕνας τυχαῖος παρείστακτος εἰς τὸ βασίλειον τῆς ὕλης» ἀρχίζομεν νὰ προαισθανώμεθα ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ χαιρετήσωμεν ὡς τὸν Δημιουργόν καὶ Κυβερνήτην τοῦ βασιλείου τῆς ὕλης»²⁰². Χαρακτηριστικὰ εἶναι καὶ τὰ ὅσα ὁ Sir John Ambrose Fleming λέγει περὶ ὕλης: «Εἴμεθα δικαιολογημένοι, λέγει, ἀπὸ πολλὰ φαινόμενα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι εἰς τὸ Σύμπαν ὑπάρχουν δύο πραγματικότητες. Ἡτοι: ἡ ὕλη καὶ ἡ διάνοια. Ἡ ὕλη γίνεται εἰς ἡμᾶς γνωστὴ μόνον διὰ τῆς διανοίας... καὶ ἡ διάνοια γίνεται εἰς ἡμᾶς γνωστὴ πρὸς τὸ παρὸν μόνον διὰ μέσου ἰδιαιτέρου εἶδους ὕλης, ἣτοι αὐτὴν ποὺ ἀποτελεῖ τοὺς ζωντανοὺς νευρικοὺς ἰστούς... Τὸ σύμπαν ἀποκαλύπτει ἰδιότητας καὶ δυνάμεις μιᾶς ὑπερτάτης Διανοίας ἢ Παγκόσμιου Νοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκδηλώνεται διὰ μέσου κάθε ὕλης, ἀλλὰ δὲν συγγέεται μὲ τὴν ὕλην. Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Παγκόσμιος Νοὺς ἔφερεν εἰς τὴν ὑπαρξίν τὴν ὕλην, ἢ αὐτὴν τὴν μόνιμον δυνατότητα τῶν αἰσθημάτων μέσα εἰς τὸν νοῦν μας, ποὺ τὴν ὀνομάζομεν ἔξωτερικὸν κόσμον»²⁰³.

Ἄλλ' ὁ Μαρξισμὸς θέλει τὸν οἰκονομικὸν παράγοντα ὡς τὴν βάσιν καὶ τὸ θεμέλιον ὅλοκληρου τοῦ πολιτιστικοῦ οικοδομήματος. Τὸ τραγικὸν ὅμως λάθος καὶ ἐδῶ τοῦ Μάρξ εἶναι ὅτι παρεγνώρισε τὴν ἀληθῆ ἐννοιαν τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰ μὴ «ἡ πραγματοποίησις τῶν ἀξιῶν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν προδιαθέσεων καὶ ἱκανοτήτων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος»²⁰⁴. Καὶ λέγοντες ἀξίας, δὲν ἐννοοῦμεν μόνον τὰς ὕλικας, οἰκονομικὰς καὶ βιολογικὰς ἀξίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ποὺ ἀπορρέουν ἐκ τοῦ πνεύματος, ὡς τὰς λογικὰς, τὰς αἰσθητικὰς, τὰς ἠθικὰς καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἀξίας²⁰⁵. Ὅταν ὅμως διαταραχθῇ ἡ ἱεραρχικὴ κλίμαξ τῶν ἀξιῶν, τότε αὐτὰ ἔρχονται εἰς σύγκρουσιν «καὶ τείνουν νὰ ἀποκλείουν ἀμοιβαίως ἀλλήλας»²⁰⁶. Ἐπομένως πολιτισμὸς δὲν εἶναι ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος καὶ εὐημερία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἡ καλλιέργεια καὶ πρόοδος ποὺ ἐπιτυγχάνεται ὅχι μόνον ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ πεδίου. Πολιτισμὸς εἶναι καὶ ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ πρόοδος τοῦ ἀνθρώπου. Πολιτισμὸς, κατὰ τὸν Καθηγητὴν Παν. Μπρατσιώτην «εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἐπιτευγμάτων ἐκ τῆς καλλιέργειας καὶ ἀξιοποιήσεως

199. Ἀρ. Ἀσιπώτης - Ἡ ἀσφύκτικα καὶ ἡ ψυχὴ - Ἀθήναι 1951, σελ. 98.

200. Νικ. Π. Βασιλειάδης - Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 169.

201. Δημ. Ἰ. Μαγκριώτης - Γιατί δὲν πιστεύω στὸν Ὑλισμὸ - Ἀθήναι, σελ. 45.

202. Ἡ ἐπιστήμη ὁμιλεῖ - Ἐκδόσεις «ΖΩΗΣ» - Ἀθήναι 1949, Ἐκδόσεις Β', σελ. 145.

203. Αὐτόθι, σελ. 110.

204. Οἰκοδόμοι Πολιτισμοῦ - Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 13.

205. Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς - Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 50.

206. Αὐτόθι, σελ. 51.

των υλικών και πνευματικών δυνάμεων του ανθρώπου»²⁰⁷. 'Ο Μάρξ όμως διατυπώνει απόψεις και θεωρίες, διὰ τὰς ὁποίας δὲν γίνεται σοβαρὸς λόγος σήμερον εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ πολιτισμοῦ «καθ' ὅσον ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ φιλοσοφικὸς υλισμὸς, τὸν ὁποῖον αὕτη προϋποθέτει, ἔχει σήμερον χρεωκοπήσει, ἀφ' ἑτέρου δὲ αὕτη εἶναι μονομερὴς καὶ παραγνοῖζει τὴν ἐνωτέραν οὐσίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ ὡς πραγματοποιήσεως ἀξιών»²⁰⁸. 'Ο Χριστιανισμὸς π.χ. καὶ ὡς κοσμοθεωρία καὶ ὡς βιοθεωρία καὶ ὡς ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ διδασκαλία, δὲν ἐξελισσεται παραλλήλως πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν οικονομικῶν παραγόντων, ἀλλὰ μέχρι σήμερον μένει ἀναλλοίωτος, παρ' ὅλον ὅτι κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ περιόδους τῆς ἱστορίας παρατηρεῖται ἐξέλιξις καὶ μεταβολὴ τῶν οικονομικῶν συνθηκῶν. Σήμερον ὅμως οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων, ἐνῶ δὲν εἶναι θιασῶται ἢ ὁπαδοὶ τοῦ υλισμοῦ ἢ Μαρξισμοῦ, εἰς τὴν πρᾶξιν γίνονται οἱ θερμότεροι ὁπαδοὶ του, ἀφοῦ ὁ πλοῦτος καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ λεγομένου τεχνικοῦ πολιτισμοῦ ἔχουν ἀφομοιώσει ὁλκληρωτικῶς αὐτοὺς. Τὸ δρᾶμα ἐπομένως τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου εὐρίσκεται εἰς τὸ ὅτι ἡθέλησε νὰ διασπᾷ τὴν ἐνότητα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ πιστεύῃ οὕτως ὅτι πολιτισμὸς εἶναι ἡ οικονομικὴ πρόοδος καὶ ἄνευ τῆς γενικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν υλικῶν ἀγαθῶν. 'Ο πολιτισμὸς ὅμως εἶναι ἐνιαῖος καὶ ἀδιαίρετος καὶ δὲν δύναται νὰ νοηθῇ οὕτως ἄνευ τοῦ κόσμου τῶν πνευματικῶν, ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀξιών. Ψυχὴ τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία «κατὰ τὴν βίωσιν τῶν διαφόρων ἀξιών, δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὸ λείον καὶ καθαρὸν κάτοπτρον τοῦτοίχου, τὸ ὁποῖον δεικνύει τὰ πάντα ἀκριβῶς ὡς εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὸ κάτοπτρον τῆς ἐπιφανείας τῆς λίμνης ἢ τῆς θαλάσσης, τὸ ὁποῖον, ὅταν μὲν αὕτη εἶναι καθαρὰ, ἀπεικονίζει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πιστῶς τὸ τοπεῖον τῆς ἀκτῆς, ὅταν ὅμως αὕτη εἶναι ταραγμένη καὶ ὄχι καθαρὰ, ἄλλοτε ἐπιμυκνέει τὰ πράγματα τῆς ἀκτῆς, ἄλλοτε τὰ καθιστᾷ βραχύτερα, ἄλλοτε παραμορφώνει καὶ ἄλλοτε τὰ ἀποκρύπτει τελείως»²⁰⁹. Ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ψυχὴν του, μὲ τὴν δυνάμιν του, μὲ τὴν ζωτικότητά του, μὲ τὸ πνεῦμα του, μὲ τὴν ἐργασίαν του, εἶναι ἐκεῖνος ποῦ δίδει νόημα καὶ περιεχόμενον εἰς τὸν πολιτισμὸν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν δύναται νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι ὁ Μάρξ, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Παν. Κανελλόπουλος, «δὲν ἐξάγει ἀπλῶς συμπεράσματα ἐκ τῆς ἐμπειρικῆς παρατηρήσεως τῆς ἱστορίας, ἀλλ' ὀρμίζεται ἐξ ὀρισμένης κοσμοθεωρίας καὶ προβαίνει εἰς τὴν ὑπαγωγὴν ὁλοκλήρου τῆς ἱστορίας ὡς συνόλου, ὑπὸ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς φυσικῆς νομοτελείας»²¹⁰.

'Ο Μαρξισμὸς, προκειμένον νὰ θεμελιώσῃ τὸν υλισμὸν του, ἂν καὶ ἐμφανίζεται ὡς οικονομικὸν σύστημα, ἀσχολεῖται ὡς γνωστὸν εὐρύτατα καὶ μὲ μεταφυσικὰ καὶ φιλοσοφικὰ θέματα. Εἰσερχόμενος ὅμως εἰς τὰ πεδία τῆς μεταφυσικῆς, ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης, ἐνεργεῖ ἀντιεπιστημονικῶς, διότι τὰ μεταφυσικὰ προβλήματα δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης²¹¹. Θέτει δὲ ἐπὶ τῶν θεμάτων αὐτῶν, ὡς ἀνεπύχθη ἀνωτέρω, τὴν ὕλην ὡς βάσιν τῶν βάσεων τοῦ κόσμου καὶ θεωρεῖ αὐτὴν αἰωνίαν καὶ ἀπειρον. Τοῦτο εἶναι ἀσφαλῶς ἀντίθετον μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα τῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία δέχεται ὅτι, ἐκτὸς τῆς ὕλης, ὑπάρχει καὶ ἡ ἐνέργεια, ἡ ὁποία πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς μία σοβαρὰ ἀπειλή διὰ τὴν σταθερότητα τοῦ υλιστικοῦ συστήματος²¹². Ἐν τούτοις ὅμως τόσο διὰ τὴν ὕλην, ὅσον καὶ διὰ

207. Παν. Ἱ. Μπρατσιώτου - Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτισμὸς - Θεσσαλονίκη 1941, σελ. 2.

208. Οἰκοδόμοι Πολιτισμοῦ - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 16.

209. Οἰκοδόμοι Πολιτισμοῦ - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 21.

210. Π. Κανελλόπουλος - Κριτικὴ τοῦ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ - Ἀθήνα 1928, σελ. 11.

211. Νικ. Στ. Ψαρουδάκη - Τὸ κατεστημένον ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 177.

212. Νικ. Π. Βασιλειάδης - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 156.

τήν ἐνέργειαν ἢ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ δώσῃ σαφείς ἐξηγήσεις. Προσπαθοῦντες οἱ ὕλισται νὰ καθορίσουν τὴν ἔννοιαν τῆς ὕλης, ἐδέχοντο ὅτι ἡ φύσις τῆς εἶναι τελείως γνωστή, διὰ τοῦτο καὶ εἰρωνεύοντο τόσον τὰς πνευματικὰς ἀξίας, ὅσον καὶ τὴν ὑπαρξίν τοῦ πνεύματος. Ἐδέχοντο ὅτι «ἡ ὕλη εἶναι μικροσκοπικὰ καὶ ἀδιαίρετα σωματίδια, τὰ ὅποια κινούνται ἀδιακόπως καὶ... τυχαίως μέσα εἰς τὸν χῶρον καὶ τὸν χρόνον»²¹³. Συμφώνως ὅμως πρὸς τὰ δεδομένα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης αἱ ἀπόψεις αὐτὰς ὡς ἐπιπόλαιαι καὶ ἀφελεῖς δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν. Δέχεται ὁ μαρξιστικὸς ὕλισμός τὴν αἰωνιότητα καὶ ἀφθαρσίαν τῆς ὕλης συμφώνως πρὸς τὰ παλαιὰ δόγματα τοῦ ὕλισμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔλαθε τὸν κόπον νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ τί εἶναι ἡ φύσις, τί εἶναι ἡ ὕλη, τί εἶναι ἡ ἐνέργεια.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ὕλιστικῶν θέσεων τοῦ Μαρξισμοῦ θὰ ἠδυνάμεθα νὰ κάμωμεν τὰς ἀκολούθους παρατηρήσεις: Ἐνῷ δέχεται οὗτος ὅτι μοναδική πραγματικότητα καὶ μόνη οὐσία εἰς τὸν κόσμον εἶναι ἡ ὕλη, ἀδυνατεῖ νὰ ἀπαντήσῃ πῶς εὐρέθῃ αὕτη. Τὸ μόνον ποῦ ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ ἐπ' αὐτοῦ ἀκόμη καὶ ὁ σύγχρονος ὕλισμός εἶναι ὅτι «εἰς τὸ ἄπειρον διάστημα καὶ εἰς τὸν ἄπειρον χρόνον εὐρέθῃ μία οὐσία ποῦ λέγεται ὕλη, ἡ ὅποια εἶναι ἄπειρος, αἰωνία καὶ ἀφθαρτος»²¹⁴. Ἐχει δηλαδή ἡ ὕλη τὰς αὐτὰς ιδιότητας μὲ τὰς ιδιότητας τοῦ αἰωνίου, ἀπείρου καὶ ἀναλλοίωτου Θεοῦ, τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ κόσμου! Πῶς ὅμως εὐρέθῃ ἡ ὕλη εἰς τὸ σύμπαν; Εἶναι ἐρώτημα εἰς τὸ ὅποιον οὐδεμίαν ἀπάντησιν δίδει ὁ ὕλισμός. Δογματίζουσι ἄρα καὶ οἱ ὕλισται. Βεβαίως ἐπιχειροῦν νὰ στηρίξουν τὰς ἀπόψεις των μὲ τὰ περὶ φθαρσίας τῆς ὕλης λεγόμενα, τὰ ὅποια ἰσχυρίζονται ὅτι στηρίζονται εἰς ἐπιστημονικὰ δεδομένα. Ὁμιλοῦν βεβαίως οἱ Φυσικαὶ Ἐπιστήμηται περὶ ὕλης· ἀλλὰ τί εἶναι ἡ ὕλη; Πρὶν ἀπαντήσωμεν ὅμως εἰς τοῦτο, ἅς ἰδωμεν τὴν ἔννοιαν τῆς φύσεως. Φύσις, λέγει ὁ Fichté εἶναι: "Ὅ,τι δὲν δυνάμεθα οὔτε νὰ ἐξηγήσωμεν, οὔτε νὰ κατανοήσωμεν"²¹⁵. Ἡμποροῦμεν ἀσφαλῶς καὶ νὰ τὰ μελετήσωμεν ἢ νὰ τὰ σπουδάσωμεν τὰ διάφορα φυσικὰ φαινόμενα, ἢ νὰ τὰ συλλάβομεν διὰ τῆς χειρὸς, νὰ τὰ ἀναλύσωμεν χημικῶς ἢ τέλος νὰ τὰ θεωρήσωμεν ὅχι μόνον διὰ τοῦ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀλλὰ διὰ τοῦ μικροσκοπίου, δὲν δυνάμεθα ὅμως καὶ νὰ ἀγνοήσωμεν τὸ γεγονός ὅτι εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν προσπάθειάν μας θὰ περιπατῶμεν διὰ μέσου πολλῶν μυστηρίων καὶ διὰ περιοχῶν ἀγνώστων πρὸς ἡμᾶς. Διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἐξωτερικὴν μόνον φύσιν τῶν διαφόρων σωματίων, οὐδέποτε ὅμως τὴν οὐσίαν των. «Ἡ φύσις, λέγει ὁ Goethe, ἐνέχει πάντοτε κάτι τὸ προβληματικόν, εἰς τὸ ὅποιον ἡ ἀνθρώπινη διάνοια ἀδυνατεῖ νὰ εἰσδύσῃ. Τὸ μυστήριον εἶναι πανταχού καὶ ἐν πλὴρῃ· ἡ μέρη»²¹⁶. Ἐπομένως, ὅσον καὶ ἐὰν ἐργάζωνται καὶ ἐρευνῶν οἱ διάφοροι φυσιοδίφαι καὶ ἐπιστήμονες, ὅσον καὶ ἐὰν μοχθοῦν διὰ τὴν πλήρη γνώσιν τῶν μυστηρίων τῆς φύσεως, ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν κατῴρθωσαν ἀκόμη καὶ μέχρι σήμερον νὰ διεισδύσουν εἰς τὸ βάθος οἱ ἐπιστήμονες καὶ νὰ εἴπουν ὅτι ἐγνώρισαν πλήρως αὐτήν. Ἰσως νὰ ὁμιλοῦν οὗτοι περὶ τῶν διαφόρων φυσικῶν σωματίων, περὶ τῶν ιδιοτήτων καὶ τῶν νόμων αὐτῶν, ἀλλ' εἰς ἐκάστην ἐρευναν δὲν θὰ διστάσουν νὰ μᾶς εἴπουν περὶ τῶν συνεχῶν προβλημάτων ποῦ διαρκῶς ἀνακύπτουν καὶ νὰ διακηρύξουν τὸ «ignorâmus et ignorabimus», δηλαδή τὸ ἀγνοοῦμεν καὶ θὰ ἀγνοῶμεν. Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσουν οἱ ὕλισται: Εἶναι παράλογον νὰ γνωρίσωμεν τὸν κόσμον, τὴν φύσιν καὶ νὰ μελετήσωμεν τὰς δυνάμεις αὐτῆς; Οὐδόλως εἶναι ἀντίθετον τοῦτο μὲ τὴν Χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ἀφοῦ ὅλος ὁ κόσμος καὶ τὸ σύμπαν εὐρίσκεται εἰς διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Δημιουργόν· καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄν-

213. Αὐτόθι, 157.

214. Δημ. Ἰ. Μαχαρώτη - "Ἐνθ' ἀντιφῶν, σελ. 20.

215. Π. Ν. Τρεμπέλα - "Απολογητικὰ Μελέτα Α'" - Ἀθήνα 1965, σελ. 21.

216. Αὐτόθι, σελ. 21.

θρῶπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θήλυ ἐποίησεν αὐτούς. Καὶ εὐλόγησεν αὐτούς ὁ Θεός, λέγων· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς.²¹⁷ Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ ἀλλαχοῦ ὁ Θεός συνιστᾷ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἀνάπτυξιν καὶ καλλιέργειαν τῆς ἐπιστήμης: «Ἀκούσον μοι, τέκνον, καὶ μάθε ἐπιστήμην»²¹⁸. «Καὶ αὐτὸς ἔδωκεν ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ»²¹⁹. Ἀλλαχοῦ ἐπίσης ὁ Σολομὼν λέγει περὶ τοῦ Θεοῦ ὅτι «αὐτὸς καὶ τῆς σοφίας ὁδηγός ἐστι καὶ τῶν σοφῶν διορθωτής. Ἐν γὰρ χειρὶ αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ λόγοι ἡμῶν πᾶσά τε φρόνησις καὶ ἐργατειῶν ἐπιστήμη. Αὐτὸς γάρ μοι ἔδωκε τῶν ὄντων γνῶσιν ἀψευδῇ εἰδέναι σύστασιν κόσμου καὶ ἐνέργειαν στοιχείων, ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μεσότητά χρόνων, τρόπων ἀλλαγῆς καὶ μεταβολῆς καιρῶν, ἐνιαυτῶν, κύκλους καὶ ἀστέρων θέσεις, φύσεις ζώων καὶ θυμὸς θηρίων, πνευματίων βίαις καὶ διαλογισμοῦς ἀνθρώπων, διαφορὰς φυτῶν καὶ δυνάμεις ριζῶν. Ὅσα τε ἐστὶ κρυπτὰ καὶ ἐμφανῆ ἔργων ἢ γὰρ πάντων τεχνίτις ἐδίδασκέ με σοφία»²²⁰. Ἡ γνῶσις λοιπόν, ὁ νοῦς, ἡ ἐπιστήμη ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν κατευθύνεσθαι εἰς τὴν ζωὴν του καὶ τὴν ἐρευνήσῃ τὴν φύσιν. Δὲν πρέπει ὁμῶς νὰ ἀγνοῶμεν ὅτι ἡ φύσις κρατεῖ καὶ τὰ μυστικά της.

Ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν σύνθεσιν τῆς ὕλης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖται ὁ κόσμος, γνωρίζομεν ὅτι ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη δὲν κατώρθωσε μέχρι σήμερον νὰ διαχύσῃ ἅπλῃ τὸν φῶς ἐπὶ τοῦ μυστηριώδους αὐτοῦ ἐρωτήματος²²¹. Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ἐπιστεῦετο ὅτι τὰ ἄτομα τῆς ὕλης ἦσαν ἀπλᾶ, ὁμογενῆ καὶ ἀδιαίρετα. Σήμερον ὁμῶς ἡ ἐπιστήμη δέχεται ὅτι ἕκαστον ἄτομον τῆς ὕλης, ὅσονδήποτε μικρὸν καὶ ἐὰν εἶναι, δὲν εἶναι ἅπλουν, οὔτε καὶ ἀδιαίρετον²²². Τὰ ἄτομα τῆς ὕλης ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ πυρῆνος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν μάζαν τοῦ ατόμου καὶ εἶναι συνθεσιμῆς ἐκ ποικίλλοντος ἀριθμοῦ πρωτονίων καὶ νετρονίων καὶ ἐκ τῶν μετὰ μεγίστης ταχύτητος κινουμένων περὶ τοῦ πυρῆνος ἡλεκτρονίων²²³. Τὰ εἶδη τῶν ατόμων εἶναι περίπου 90 καὶ διαφέρουν μεταξὺ τῶν κατὰ τὸ βάρος. Τὰ ἄτομα δύνανται νὰ ἐνωθῶν μεταξὺ τῶν, ὁμοειδῆ ἢ ἑτεροειδῆ, καὶ νὰ σχηματίσουν αὐτὰ πού λέγονται μόρια, ἡμποροῦν ὁμῶς καὶ μόνα τῶν νὰ ἀποτελέσουν τὰ πρῶτα συστατικά τῶν σωμάτων. Τότε τὸ μῶριον ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐν μόνον ατόμου²²⁴. Ἐκαστον δὲ ἄτομον εἶναι ἐλάχιστον καὶ ἀδιόρατον καὶ ἀποτελεῖ τὴν μικρογραφίαν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, εἰς τὸ ὁποῖον «ὁ μὲν πυρῆν κατέχει τὴν θέσιν τοῦ ἡλίου, τὰ δὲ ἡλεκτρόνια πού περιστρέφονται γύρω ἀπὸ αὐτὸν ἔχουν τὴν θέσιν τῶν δορυφόρων του καὶ εἶναι 1840 φορές μικρότερα ἀπὸ τὸν πυρῆνα»²²⁵. Κατὰ ταῦτα λοιπόν, ἐκ τῆς ὕλης μελέτης τοῦ Σύμπαντος διαπιστοῦται μία θαυμασιὰ ἐνόησις εἰς τὴν σύστασιν τῆς ὕλης, ὅλων τῶν σωμάτων, δηλαδὴ ἔχοντες ἐνιαίαν σύστασιν τῆς ὕλης εἰς ὅλον τὸ Σύμπαν. Ἡ ὕλη ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει «δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡλεκτρόνια μὲ ἓνα ὀρισμένο ποσὸν ἐνεργείας»²²⁶. Πάντως, παρὰ τὰς καταπληκτικὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης εἰς τὸν τομέα τῆς ἐρεῦνης τοῦ ὕλικου κόσμου, γεγονὸς εἶναι ὅτι αὕτη ἀκόμη καὶ

217. Γεν. α, 27—28.

218. Σοφ. Σειρ. ις, 24.

219. Σοφ. Σειρ. λη, 6.

220. Σοφ. Σολ. ζ, 15—21.

221. Π. Ν. Τρεμπέλα - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 22.

222. Δημ. Ἰ. Μαγκριώτη - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 21.

223. Π. Ν. Τρεμπέλα - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 23.

224. Δ. Χόνδρου - "Η Ἀτομικὴ ἐνέργεια μὲ ἀπλᾶ λόγια - Ἀθήναι 1956, σελ. 12—13.

225. Δημ. Ἰ. Μαγκριώτη - "Ενθ' ἀνωτέρω, σελ. 22.

226. Αὐτόθι, σελ. 23.

σήμεραν δὲν ἡμιόρσεσσι μὲ σαφύνειαν νὰ ἀπαντήσῃ τί εἶναι ὕλη, ἀλλ' ἀπλῶς περιορίζεται νὰ ἐξηγήσῃ πῶς ἐνεργεῖ ἡ ὕλη. Ἐνθ' γνωρίζομεν ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ στοιχειώδη σωματίδια, ἐν τούτοις μὲς εἶναι ἀγνωστοί οἱ νόμοι ποὺ διέπουν τὰς ἀλληλεπιδράσεις τῶν σωματιδίων αὐτῶν, μὲς λέγει ἡ σημερινὴ φυσικὴ²²⁷. Νεώτεροι ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι ἐνέδρεψαν τὰς παλαιὰς περὶ ὕλης μηχανιστικὰς ἀντιλήψεις καὶ δέχονται πλέον ὅτι ἡ ὕλη εἶναι μορφή καὶ σύνθεσις δυνάμεων ἡλεκτρομαγνητῶν... εἶναι κάτι τὸ οὐχὶ ὕλικόν, εἶναι συμπετυκνωμένη ἐνέργεια... εἶναι ἓνας δυναμικὸς παράγων τοῦ σύμπαντος²²⁸. Γίνεται σήμεραν ἡ ὕλη ἔννοια ἰσοδύναμος μὲ τὴν ἐνέργειαν, ἀφοῦ εἶναι γνωστόν ὅτι ἡ ἐνέργεια εἶναι τι τὸ ὕλικόν ποὺ ἔχει ὄγκον καὶ μάζαν, πολλοὶ δὲ ἐπιστήμονες θεωροῦν ὅτι ἡ ὕλη καὶ ἡ ἐνέργεια ὡς ποσὰ ἰσοδύναμα, μετατρέπονται ἀντιστοίχως.

Ἀλλ' ὁ ὕλισμός, προκειμένου νὰ ἀρνηθῇ τὴν ὑπαρξίν Θεοῦ Δημιουργοῦ τοῦ σύμπαντος, ὑπεστήριξεν, ὡς γνωστόν, τὴν ἁποψίν ὅτι ἡ ὕλη εἶναι αἰώνια καὶ ἀφθαρτος. Τοῦτο ἀσφαλῶς ὑπεστήριξε πλήρως καὶ ὁ διαλεκτικὸς καὶ ἱστορικὸς ὕλισμός τῶν Μάρξ καὶ Ἐνγκελς, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ κατορθώσουν οὗτοι νὰ ἐπιδάλουν εἰς τὸ κοινωνικὸν σύστημά του τὸν ἄνθρωπον ποὺ θὰ εἶναι ὑποταταγμένος εἰς τὴν φυσικὴν ἀναγκαιότητα καὶ θὰ ἀποξενωθῇ ἀπὸ τὸν ἰδεολογικὸν κόσμον. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ κόσμος εἶναι αἰώνιος καὶ ἀφθαρτος, δὲν πρέπει, κατὰ τοὺς ὕλιστάς, νὰ γίνεταί λόγος περὶ Δημιουργοῦ Θεοῦ καὶ περὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔμψυξ πρόοδος ἔχει ἀφήσει πολὺ ὀπίσω τὴν ἐποχὴν τοῦ Lavoisier, ὁ ὁποῖος, διὰ τοῦ γνωστοῦ νόμου «περὶ τῆς ἀφθαρσίας τῆς ὕλης», διετύπωνε τὴν ἀρχὴν ὅτι «εἰς πᾶσαν χημικὴν μεταβολὴν ἡ ποσότης τῶν ἀντιδρώντων σωματίων, πρὶ καὶ μετὰ τὴν μεταβολὴν παραμένει ἡ αὐτὴ»²²⁹ καὶ ἡ ὕλη καὶ ἡ ἐνέργεια δὲν εἶναι πράγματα αἰώνια, ὅπως ὑπεστήριξεν ὁ ὕλισμός. Σύμφωνα μὲ ἐπιστημονικὰ πειράματα ποὺ ἔγιναν εἰς ραδιενεργὰ σώματα, προέκυψεν ὅτι ἡ ἀκτινοβολία αὐτῶν ἐπιηροφόρησε τὴν ἐπιστήμην, ὅτι ἡ ὕλη ἐξαφανίζεται καὶ εἰς τὴν θέσιν τῆς ἐμφανίζεται ἐνέργεια²³⁰. Διαπιστοῦται οὕτω πειραματικῶς ὅτι ἡ μάζα δὲν εἶναι ποσότης ἀμετάβλητος, ἀλλὰ ποσότης ἐνεργείας δυνάμενης νὰ μεταλλαχῇ εἰς ἄλλην μορφήν²³¹. Βεβαίως σήμεραν γίνεται ἀποδεκτὴ ἐπιστημονικῶς ἡ ἀρχὴ ὅτι διατηρεῖται τὸ ἄθροισμα ὕλης καὶ ἐνεργείας, δηλαδὴ, διὰ τῆς φθορᾶς τῆς ὕλης καὶ τῆς μεταβολῆς τῆς εἰς ἀκτινοβολίαν, αὐξάνει μὲν ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ ἀκτινοβολία καὶ ἐλαττοῦται ἡ ποσότης τῆς ὕλης ἀλλὰ πάλιν καὶ τὰ δύο δίδουν μαζὶ πάντοτε τὸ ἴδιον ἄθροισμα²³². Τοῦτο ὅμως εἶναι μία ὑπόθεσις, διότι ἡμιπορεῖ νὰ διατηρῆται τὸ αὐτὸ ἄθροισμα ὕλης καὶ ἐνεργείας, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια μεταβάλλει διαρκῶς τὴν ποιότητά τῆς, ὅποτε θὰ φθάσῃ κάποτε νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἄξιαν, ἔνεκα δὲ αὐτοῦ θὰ καταλήξωμεν εἰς τὸν λεγόμενον Θεσμιον $\theta \epsilon \sigma \mu \iota \kappa \delta \nu$ ἡ ἀ ν α τ ο ν²³³, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἐν τῷ κόσμῳ κίνησις θὰ ἔχῃ τέλος. Ἐπομένως δυνάμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τόσον ἡ ὕλη, ὅσον καὶ ἡ ἐνέργεια εἶναι πεπερασμένα, ὅπως ἐπίσης αἱ διαστάσεις τοῦ σύμπαντος καὶ ὁ χρόνος. Ἡ πεπερασμένη ὕλη ἄρα, ἡ ὁποία δὲν εἶναι οὔτε ἀναρχος, οὔτε αἰώνια, δὲν δύναται νὰ εἶναι ἡ ὁάσις τῶν ὁάσεων τοῦ κόσμου²³⁴.

227. Νιζ. Π. Βασιλειάδης - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 157.

228. Ἀημ. Ἰ. Μαργζιώτης - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 24.

229. Μεγ. Ἐλλην. Ἐγκυκλ. Τόμος ΙΕ, σελ. 674.

230. Νιζ. Π. Βασιλειάδης - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 157.

231. Ἀημ. Ἰ. Μαργζιώτης - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 29.

232. Π. Ν. Τομπάζης - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 139.

233. Αὐτόθι, σελ. 140.

234. Νιζ. Π. Βασιλειάδης - "Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 158.

Χαρακτηριστικά ἐν προκειμένῳ εἶναι καὶ τὰ ὅσα ἀναφέρει ὁ μέγας ἐπιστήμων James Jeans (Τζέιμς Τζέινς), ὁ ὁποῖος υποστηρίζει τὴν ἐν χρόνῳ δημιουργίαν τοῦ κόσμου, διότι δέχεται ὅτι ὁ κόσμος ὑπόκειται εἰς τὴν φθοράν καὶ τὴν καταστροφὴν. Οὗτος, ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐπιστήμονα, ἐδέχετο ὅτι τὸ σύμπαν εἶναι καταδικασμένον εἰς τὸν θεριμικὸν θάνατον· «τὸ σύμπαν θὰ ἀποθάνῃ», ἔλεγε. Καὶ προσθέτει: «Ἡ περισσότερον ὀρθόδοξος ἐπιστημονικὴ ἀπόψις εἶναι, ὅτι ἡ ἐντροπία τοῦ συμπαντος πρέπει συνεχῶς νὰ αὐξάνῃ μέχρι τῆς τελικῆς τῆς μεγίστης τιμῆς. Δὲν ἔφθασεν ἀκόμη· δὲν θὰ ἡμιπορούσαμεν νὰ τὸ σκεφθῶμεν, ἂν τὴν εἶχε φθάσει. Αὐξάνει ἀκόμη ταχύτατα καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ εἶχε μίαν ἀρχὴν· πρέπει νὰ εἴχουμεθ, εἰς ἕνα χρόνον, ὅχι ἀπείρως μεμαχρυσμένον, ἐκείνο παῦ ἡμιπορούμεν νὰ περιγράψωμεν ὡς δημιουργίαν»²³⁵. Κατόπιν ὁλων αὐτῶν ἀποδεικνύεται πλέον καὶ ἐπιστημονικῶς ὅτι τὸ ἀξίωμα τῆς ἀφθαρσίας τῆς ὕλης, ὡς εἶχε, δὲν ἰσχύει σήμερον, κατὰ δὲ τὸν Δ. Λιγνίτην «ἡ ἀφθαρσία τῆς ὕλης, ἡ ὁποία ἦτο βάσις τῆς φιλοσοφίας τοῦ ὕλισμοῦ, ἀποδεικνύεται ἤδη ἀνύπαρκτος»²³⁶.

Ὁ Μαρξισμός, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ καὶ τὴν θάσει αὐτοῦ ἐξέλιξιν τῆς κοινωνίας, ὡς καὶ τὴν ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους αὐτοῦ τοῦ προλεταριάτου, πιστεύει, ὡς γνωστόν, ὅτι ὁ κόσμος λειτουργεῖ θάσει ὀρισμένων μηχανικῶν νόμων, οἱ ὁποῖοι ὀρίζουν ὅτι εἰς τὸ σύμπαν πᾶν αἴτιον ἔχει καὶ τὸ ἀποτέλεσμα²³⁷. Οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς προϊόν τῆς ὕλης, ὑπόκειται εἰς τοὺς ἀδηρίτους αὐτοῦς μηχανικοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐνεργοῦν ὁμοιομόρφως, εἰς τὴν ἀκαμπτὸν καὶ ἀναλλοίωτον νομοτέλειαν, ὅπου τὸ α' αἴτιον φέρει τὸ β' ἀποτέλεσμα καὶ κατὰ συνέπειαν, ὡς αὐστηρῶς ὑποτεταγμένος εἰς τοὺς νόμους αὐτοῦς, στερεῖται οὐασδῆποτε ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας νὰ ἐνεργήσῃ μόνος του εἰς τὴν ζωὴν του. Ἡ σύγχρονος ὁμῶς ἐπιστήμη ἔχει καταφέρει ἰσχυρότατον πλήγμα ἐναντίον τοῦ Μαρξισμοῦ, ἀπὸ ἐκλόπισε τὴν ἀντίληψιν, ὅτι τὰ φυσικὰ φαινόμενα τελοῦν ὑπὸ αὐστηρῶς μηχανικοῦς νόμους. Τόσον ὁ Ἀϊνστάιν μὲ τὴν θεωρίαν τῆς Σχετικότητος, ὅσον καὶ ὁ Max Planck μὲ τὴν θεωρίαν τῶν Κβάντα (Quanta) ἀπέδειξαν ὅτι δὲν ἔχει πλέον καθολικὴν ἰσχύν ὁ νόμος τῆς αἰτιότητος, ὁ δὲ ἰδρυτὴς τῆς Κβαντομηχανικῆς Heisenberg (Χάϊζενμπέργκ), ἀπέδειξεν, ὅτι «εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀτόμων τῆς ὕλης δὲν ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπροσδιοριστίας, δηλαδή αἱ αὐταὶ ἀρχικαὶ συνθήκαι δὲν φέρουν πάντοτε τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα»²³⁸. Ὡστε «ἡ ἰδέα περὶ τοῦ κόσμου ἐκ μέρους τῆς συγχρόνου φυσικῆς, ἡ σημερινὴ δηλαδή ἀντίληψις περὶ τοῦ κοσμοειδώλου μὲ τὰς ἐρεῦνας τῶν Plank, Heisenberg κ.ἄ. ἀπομακρύνει ἐντελῶς ἀπὸ μίαν μηχανιστικὴν καὶ ντετερμινιστικὴν ἐρμηνείαν τῶν φαινομένων τῆς φύσεως»²³⁹. Ἰσως ὁμῶς ἐρωτήσῃ τις: Ἐφ' ὅσον ὁ κόσμος τῶν ἀτόμων τῆς ὕλης, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται τὸ σύμπαν, δὲν διέπεται ἀπὸ τοὺς ἀκάμπτους φυσικοὺς νόμους, πῶς ἐξηγεῖται ἡ τάξις καὶ ἡ ἁρμονία εἰς τὴν φύσιν, ὡς καὶ ἡ σκοπιμότης γενικῶς εἰς τὸ σύμπαν; Κατὰ τὸν Max Planck, ἡ μόνη ἐξήγησις πού δύναται νὰ δοθῇ εἶναι «ἡ παραδοχὴ τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ὁρῶντος «Ἰδεώδους Πνεύματος», ὅπερ, εὑρισκόμενον ὑπεράνω τῶν φυσικῶν νόμων, δημιουργεῖ καὶ συγκατατεῖ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τάξιν καὶ ἁρμονίαν»²⁴⁰. Γεγονὸς εἶναι, ἀναφέρει ὁ ἴδιος ἄλλα-χού, ὅτι τὰ πλῆθυσ ἀπιτεύγματα τῆς φυσικῆς ἐρεῖνης «δικαιολογοῦν τὸ συμπέρα-

235. Ἡ ἐπιστήμη ὁμιλεῖ - Ἐνθ' ἀνωτέρω, 144-145.

236. Δημ. Ἰ. Μαγχοιώτη - Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 29.

237. Ἡ Αἰωνία ἀλήθεια - Κατηχητ. βοήθημα Ἀποστόλ. Διακονίας Α' Κύκλου - Ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 69.

238. Αὐτόθι, σελ. 70.

239. Ἀρ. Α. Ἀσιώτη - Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 71-72.

240. Ἡ Αἰωνία ἀλήθεια - Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 71-72.

σμα ότι δια της συνεχούς εργασίας τουλάχιστον πλησιάζομεν διαρκώς περισσότερον εἰς τὸ ἀφθαστον τέρμα, καὶ ἐνδυναμώνομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι διαρκῶς βαθύτερα θὰ εἶναι τὰ ἐλπίματά μας εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κυβερνῶντος τὴν φύσιν παντοδυνάμου Λόγου»²⁴¹.

Εἶναι ἀνάγκη ἐνταῦθα νὰ λεχθῇ ὅτι αἱ ὡς ἄνω ἐπιστημονικαὶ θεωρίαι, παρ' ὅλον ὅτι ἐδημιούργησαν ἀληθῆ ἐπανάστασιν εἰς τὸν χῶρον τῆς ἐπιστήμης, κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τῆς Σοβιετικῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας. Οὕτως αὕτη ἀπέρριψεν ἐπιστήμης τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος τοῦ Ἀϊνστάιν, ὡς καὶ «τὴν ἀποψιν ἐνὸς πεπερασμένου, ἀλλὰ διαστελλομένου Σύμπαντος, τὴν ὁποίαν οἱ Δυτικοὶ ἀστρονόμοι θεωροῦν ὡς μίαν συνέπειαν τῆς θεωρίας τῆς Σχετικότητος»²⁴². Ἀργότερον ἐκ τῶν πραγματικῶν ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ὀρθότητά της, ὡς καὶ τὴν ὀρθότητα τῆς θεωρίας τῶν Κβάντα τοῦ Max Planck. Τοῦτο συνέβη καὶ μὲ τὰς θεωρίας τῶν Bohr (Μπόρ), Heisenberg (Χάϊσενπεργκ) καὶ Eddington (Ἐντιγκτον), μεταφράσεις ἐργασιῶν τῶν ὁποίων εἰς τὴν Ρωσικὴν γλῶσσαν ἀπηγορεύθησαν, διότι ἔθετον ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὴν μαρξιστικὴν ἀποψιν περὶ τοῦ πρωτείου τῆς ὕλης εἰς τὸ σύμπαν, αὐτοὶ δὲ ἐχαρκτηρίσθησαν ὡς «σκοταδισταὶ ἐχθροὶ τῆς μαθήσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης ἢ μεταφυσικοὶ τῆς μπουρζουαζίας»²⁴³. Δὲν ἔτυχε καλύτερας μεταχειρίσεως ἀπὸ τούτῳ Σοβιετικὸς καὶ ὁ Mendel, διότι μὲ τοὺς περιφήμους νόμους του ποὺ «ἀπετέλεσαν τὴν βάση τῆς νέας ἐπιστήμης τῆς κληρονομικότητος»²⁴⁴ ἐκλόνησεν ἐκ θεμελίων τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Δαρβινισμοῦ, ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ Σταλίν Σβετλάνα ἀναφέρει ὅτι τὸ 1948 ἡ Γενετικὴ ἐπιστήμη ἐχαρκτηρίσθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς της ὡς «ἰδεαλιστικὴ», ὡς «αἵρεσις», διὰ τοῦτο καὶ ἀπηγορεύθη εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἑνωσιν²⁴⁵.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διακήρυξιν τοῦ Μαρξισμοῦ ὅτι ὁ κόσμος δὲν εἶναι δημιουργημα τοῦ Θεοῦ, κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἀφ' οὗ τοῦτον θεωρεῖ ὡς προϊόν ἐξελίξεως συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς δαρβινικῆς θεωρίας, θὰ ἡδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἐν πρώτοις ὅτι ἡ σύγχρονος Βιολογία, μὲ τὴν θεωρίαν της περὶ τῆς αὐτονομίας τῶν ἐμβρίων ὄντων, ἔφερεν εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν τὸν μαρξιστικὸν ὕλισμόν²⁴⁶. Ἡ Βιολογία αὕτη, γνωστὴ ὡς Βιταλιστικὴ Βιολογία ἢ Βιταλισμός, εἶναι ἀντίθετος μὲ τὴν μηχανικιστρίαν καὶ δέχεται ὅτι ἐντὸς τοῦ ζωντανοῦ οργανισμοῦ ὑπάρχουν δυνάμεις ποῦ εἰσδύουν καὶ ἐνεργοῦν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν περιχρὴν τῆς ὕλης. Ὑπάρχει μία δύναμις ποῦ κατευθύνει τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς δυνάμεις τοῦ οργανισμοῦ. Δυνάμεθα νὰ ὀμιλήσωμεν, λέγει ὁ Hans Driesch, «περὶ παράγοντος ὁμοίου πρὸς τὴν ψυχὴν»²⁴⁷. Καὶ τὸν παράγοντα αὐτὸν ὠνόμασεν ἐ ν τ ε λ έ χ ε ι α ν, χρησιμοποιοῦν οὕτω τὸν ὄρον τοῦ Ἀριστοτέλους μὲ διαφορετικὴν πρὸς σημασίαν. Βεβαίως διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐντελεχείας, λέγει ὁ Driesch, δὲν καθίσταται ἄχρηστος ἡ ὕλη καὶ εἰς τὸ ἐμβρυόν καὶ εἰς τὸ τὸ ἀνεπτυγμένον ὄν. Δὲν εἶναι ὅμως αὕτη ἡ ὕλη ὅλη ἡ αἰτία τῶν ὀργανικῶν λειτουργιῶν εἶναι μόνον ὕλικόν μὲ τὸ ποῖον ἐργάζεται ἡ ἐντελέχεια. Πάντως γενικῶς ἡ Βιολογία, ἀντὶ νὰ βοηθήσῃ τὸν ὕλισμόν,

241. Eberhard Dennert - Ἡ ἡθίσις, τὸ θαῦμα τοῦ Θεοῦ - Μετάφρ. Α.Κ.Μ. - Ἐκδόσεις «Ἀποστολ. Διακονίας» - Ἀθήνα 1950, σελ. 36.

242. Νιζ. Π. Βασιλειάδης - Ἡ Χριστιανικὴ πίστις εἰς τὸν αἰῶνα τῆς ἐπιστήμης - Ἀθήνα 1975, σελ. 42—43.

243. Νιζ. Π. Βασιλειάδης - Ἐνθ' ἀνοτέρω, σελ. 43.

244. Οἱ θεμελιωτὰ τῶν ἐπιστημῶν - Ἐνθ' ἀνοτέρω, σελ. 211.

245. Νιζ. Π. Βασιλειάδης - Ἐνθ' ἀνοτέρω, σελ. 44.

246. Νιζ. Π. Βασιλειάδης - Τὸ λικτόφως τοῦ Μαρξισμοῦ - Ἐνθ' ἀνοτέρω, σελ. 160.

247. E. Dennert - Ἐνθ' ἀνοτέρω, σελ. 138.

ἀναχωρεί ἀπὸ τὴν ἀγνωστον καὶ ἀπροσδιόριστον ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην Ἀρχέγονον οὐσίαν, ἣ ὁποία παράγει ἀγνωστον πῶς τὰ ἡλεκτρόνια, τὰ ὁποία μᾶς δίδουν τὰ χημικὰ στοιχεῖα. Ἡ Βιολογία τίποτε δὲν ἤμπορεῖ νὰ προσθέσῃ διὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ Θεοῦ, οὔτε θεοαίως καὶ καμμία ἄλλη ἐμπειρική ἐπιστήμη.²⁴⁸

Ἄλλ' ὁ Μαρξισμός, ἐνδιαφερόμενος ὡς γνωστον νὰ προσάλλῃ τὸν οἰκονομικὸν ἀνθρώπον, τὸν ἀνθρώπον τῆς ὕλης, ποὺ θὰ εἶναι ὑποταταγμένος εἰς τὴν αὐστηράν νομοτέλειαν καὶ ἐπιμένων νὰ ἀρνήται τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, δέχεται ὅτι ἡ ζωὴ ἐγεννήθη αὐτομάτως εἰς τὸν πλανήτην ἀπὸ τὴν νεκράν ὕλην, «ὅταν συνέπεσε νὰ ὑπάρξουν ὅλοι ἐκεῖνοι αἱ φυσικοχημικαὶ προϋποθέσεις ποὺ ἦσαν ἀπαραίτητοι διὰ νὰ παραχθῇ αὕτη»²⁴⁹. Ἡ ζωὴ θεοαίως δὲν ὑπῆρξε πάντοτε ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ὑπῆρξεν ἐποχὴ ποὺ ἦτο ἔρημος καὶ μόνον ἀνόργανοι οὐσίαι ὑπῆρχον εἰς τὰς χημικὰς ἐνώσεις. Αἰφνιδίως ἐμφανίζεται ἡ ζωὴ τοῦ ὕδατος καὶ τῆς ἰλῦος, ὁπότε ἡ γῆ ἀπὸ τὸν ἀξέωκὸν αἰῶνα εἰσέρχεται εἰς τὸν παλαιόζωϊκόν²⁵⁰. Ἀλλὰ κάποτε ἤλθεν ἡ ζωὴ καὶ εἰς τὸν πλανήτην μας. Καὶ ὅλοι αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐρευναι καὶ μέθοδοι μᾶς λέγουν ὅτι ἡ ζωὴ προέρχεται μόνον ἀπὸ ἄλλην ζωὴν. Ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ ὅμως ἤλθεν εἰς τὸν πλανήτην μας τὸ πρῶτον ζωντανὸν κύτταρον; Τινὲς τῶν ὀλιστῶν ἰσχυρίσθησαν ὅτι προσήλθεν ἐξ ἄλλου πλανήτου. Τοιαύτη ὅμως θέσις εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ δεκτὴ διὰ διαφόρους φυσικοχημικοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι δὲν καθίστων δυνατόν τὴν διατήρησιν ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς προελεύσεως τῆς ζωῆς ἐξ ἄλλου πλανήτου εἶναι ἐπιστημονικῶς ὀρθός, τὸ πρόβλημα δὲν λύεται, ἀλλ' ἀπλῶς μετατοπίζεται, διότι αὐτομάτως θὰ ἀνεπήδα τὸ ἐρώτημα: «Πῶς ἤρχισεν ἡ ζωὴ εἰς οἰονδήποτε πλανήτην;». Οἱ μαρξισταὶ δὲν διστάζουν ἀσφαλῶς νὰ ἀπαντήσουν καὶ νὰ ἐπαναλάβουν τὰς ἀπαιρηταιμένους ἀντιεπιστημονικὰς δοξασίας ὅτι ἡ ζωὴ ἐνεφανίσθη αὐτομάτως! Θὰ ἦτο ξένη καὶ ἄσχετος πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς παρούσης μελέτης ἡ προσπάθεια ἀναίρεσεως τῶν ἀπόψεων τῶν ὀλιστῶν ἐπὶ τοῦ ἐν λόγω θέματος. Πιστεύομεν ὅμως ὅτι ἀποδοχὴ τοιούτων ἀπόψεων ἀλλοιώνει ἀσφαλῶς καὶ τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν τῆς ἐργασίας, διὰ τοῦτο καὶ καταβάλλεται προσπάθεια ἐνταῦθα προσβολῆς τῆς πνευματικῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου. Πάντως ἐκεῖνο ποὺ δύναται μετὰ θεβαιότητος νὰ λεχθῇ εἶναι ὅτι μέχρι τοῦδε οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον εἶδος αὐτοδίογενέσεως ἐκ τῆς ἀνοργάνου ὕλης παρετηρήθη²⁵¹. Τὰ καταπληκτικὰ δὲ καὶ κλασικώτατα πειράματα τοῦ Pasteur ἐνώπιον τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν ἀπέδειξαν ὅτι ἡ ζωὴ δὲν ἤμπορεῖ νὰ γεννηθῇ ἀπὸ νεκράν ὕλην, ἀλλὰ ἀπὸ ζῶσαν ὕλην, δηλαδὴ ἀπὸ ἄλλην ζωὴν²⁵². Οὕτω διὰ τῶν πειραμάτων αὐτῶν ἐπιβεβαιῶνται ἀπολύτως τὸ ἀξιῶμα ὅτι *omne vivum ex vivo* (= πᾶν ζῶν ἐκ ζῶντος). Ἐκαστὴ ζωὴ δηλαδὴ ἐξ ἄλλης ζωῆς²⁵³.

248. Νικ. Π. Βασιλειάδης - "Ενθ' ἀνοιτέρω, σελ. 161.

249. Δημ. Ἰ. Μαγκριώτης - "Ενθ' ἀνοιτέρω, σελ. 37.

250. Ἡ Αἰώνια Ἀλήθεια - "Ενθ' ἀνοιτέρω, σελ. 76.

251. Ἡ Αἰώνια Ἀλήθεια - "Ενθ' ἀνοιτέρω, σελ. 77.

252. Δημ. Ἰ. Μαγκριώτης - "Ενθ' ἀνοιτέρω, σελ. 38.

253. Νικ. Π. Βασιλειάδης - "Ενθ' ἀνοιτέρω, σελ. 164.

ΜΕΛΗ ΒΟΥΔΟΥΡΗ

(ΤΑ) ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΑ ΨΕΥΔΩΝΥΜΑ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΩΝ 1800 - 1969

Ὁ Νικόλαος Γ. Σταθάτος, εἰς τὴν μελέτην του «Ὄνομα καὶ ψευδώνυμο (Ἡ νομικὴ προστασία τους)», πού ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ πρδ. Νέα Ἑστία, ἔτος ΝΓ', τόμος 106ος, τεύχος 1264ον, Ἀθῆναι, 1η Ὀκτωβρίου 1979, σσ. 1364 - 1366π, γράφει (σ. 1366η) ὅτι (...):

«— Στὴ χώρα μας ὁ καθηγητὴς Κυριάκος Ντελόπουλος ἔκαμε μιὰ σχετικὴ ἔρευνα καὶ ἐργασία. Ἐγραψε καὶ κυκλοφόρησε ἓνα βιβλίον μὲ τίτλον «Νεοελληνικὰ Φιλολογικὰ Ψευδώνυμα», πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 144 σελίδες καὶ τὸ περιεχόμενό του δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ πραγματικὰ ὀνόματα καὶ ψευδώνυμα. Πολὺ κατατοπιστικὸ ὅμως εἶναι καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ Γ. Μ. Βαλέτα στὴ Μ.Ε.Ε., τ. 24ος, σελ. 843»

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ πληροφορήσω τὸν Νικόλαον Γ. Σταθάτον, ὅτι ὑπάρχουν καὶ αἱ ἐξῆς ἐκδόσεις - συμβολαὶ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τοῦ θέματος (= συμπληρωματικοὶ κατάλογοι ἐλληνογλώσσων καὶ ξενογλώσσων συγγραφικῶν ψευδωνύμων Ἑλληνίδων καὶ Ἑλλήνων τῆς χρονικῆς περιόδου 1800—1969 = προσθῆκαι, συμπληρώσεις, διορθώσεις εἰς τὸ — χρήσιμον, παρὰ τὰς ἐλλείψεις, τὰ λάθη καὶ τὰς μεθοδολογικὰς ἀδυναμίας πού παρουσιάζει — βιβλίον τοῦ Κυριάκου Ντελοπούλου: «Νεοελληνικὰ φιλολογικὰ ψευδώνυμα». Πρώτη ἐκδοσις. Ἀθῆναι. Κολλέγιον Ἀθηνῶν, 1969, σσ. 1 - 144, 8ο):

1) Ξ. Α. Κοκόλης: «Συμπληρωματικὸς πίνακας ψευδωνύμων», πρδ. Ἑλληνικὰ, τόμος 23ος, Θεσσαλονίκη 1970, σσ. 158 - 168η.

2) Μ. Βουδούρης: «Θέματα τῆς νέας ἐλληνικῆς λογοτεχνίας. Φιλολογικὰ ψευδώνυμα». UTRECHT 1971, σσ. 1 - 64, 8ο.

3) Μ. Βουδούρης: «Ἑλληνικὰ συγγραφικὰ ψευδώνυμα, 1800 - 1973». Συμπληρωματικὸς κατάλογος. Δευτέρα σειρὰ. UTRECHT 1973, σσ. 1 - 32, 4ο.

4) Μ. Βουδούρης: «Ἑλληνικὰ συγγραφικὰ ψευδώνυμα, 1800 - 1970». Συμπληρωματικὸς κατάλογος, πρδ. Νέα Σύνορα, ἔτος 6ον, τεύχος 37 - 38ον, Ἀθῆναι, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1974, σσ. 432 - 437η.

5) Μ. Βουδούρης: «Ἑλληνικὰ συγγραφικὰ ψευδώνυμα, 1800 - 1974». Συμπληρωματικὸς κατάλογος, πρδ. Νέα Σύνορα, ἔτος 7ον, τεύχος 39 - 4ον, Ἀθῆναι, Ἰανουάριος - Φεβρουάριος 1975, σσ. 15 - 21η.

6) Μ. Βουδούρης: «Έλληνικά συγγραφικά ψευδώνυμα, 1820 - 1969». Συμπληρωματικός κατάλογος, πρδ. Κυπριακός Λόγος, έτος 8ον, τεύχος 44 - 45ον, Λευκωσία, Μάρτιος - Ιούνιος 1976, σσ. 154 - 158η.

7) Μ. Βουδούρης: «Συγγραφικά ψευδώνυμα Έλληνίδων και Ελλήνων 1800 - 1969». Συμβολή τρίτη. UTRECHT 1976, σσ. 1 - 32, 8ο.

8) Μ. Βουδούρης: «Έλληνικά συγγραφικά ψευδώνυμα, 1800 - 1969». Συμπληρωματικός κατάλογος, πρδ. Ηπειρωτική Έστία, τόμος 26ος, τεύχος 305 - 306ον, Ιωάννινα, Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 1977, σσ. 723 - 737η.

9) Μ. Βουδούρης: «Έλληνικά συγγραφικά ψευδώνυμα, 1800 - 1969». Συμπληρωματικός κατάλογος, πρδ. Ηπειρωτική Έστία, τόμος 27ος, τεύχος 313 - 314ον, Ιωάννινα, Μάιος - Ιούνιος 1978, σσ. 451 - 458η.

10) Μ. Βουδούρης: «Έλληνικά συγγραφικά ψευδώνυμα, 1800 - 1969», Συμπληρωματικός κατάλογος, πρδ. Θεσσαλική Έστία, τόμος 6ος, τεύχος 35ον, Καλλιθέα - Αττική, Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 1978, σσ. 489 - 494η.

11) Μ. Βουδούρης: «Έλληνικά συγγραφικά ψευδώνυμα, 1800 - 1969». Συμπληρωματικός κατάλογος, πρδ. Θεσσαλική Έστία, τόμος 6ος, τεύχος 36ον, Καλλιθέα - Αττική, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1978, σσ. 537 - 542α.

“Ας μοῦ ἐπιτραπῇ ἐπίσης νά πληροφορήσω τὸν Νικόλαον Γ. Σταθαῖτον, (ὁ ὁποῖος ἀγνοεῖ / δὲν μνημονεύει εἰς τὴν μελέτην του καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ Γρηγορίου Ξενοπούλου, 1867 - 1951, «Φιλολογικά ψευδώνυμα», πρδ. Ἡ Τέχνη, τεύχος 2ον, Ἀθῆναι, Δεκέμβριος 1889, σσ. 33 - 35η), ὅτι δὲ ν εἶναι (οὔτε πολὺ, οὔτε ὀλίγον...) κατατοπιστικὸν τὸ ἄρθρον τοῦ Γεωργίου Μ. Βαλέτα.

UTRECHT, 10)1978

Δρ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ
(Βουκουρέστιον)

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΕΙΝΩΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

α) Ἀκρωτηριασμοί, β) Ξερριζώματα, γ) Συμπτύξεις,

δ) Ἀφομοιώσεις

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: Πάντα ρεῖ

Μόνον ἓνας μέγας νοῦς ὡς τοῦ Ἡρακλείτου τοῦ Ἐφεσίου ἠδύνατο εἰς τὴν ἐποχὴν του νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ ἐκφράσῃ λακωνικώτατα μὲ τὸ «Πάντα ρεῖ» τὸ εἶναι μας, δηλαδὴ τὴν βασικὴν αὐταπάτην τοῦ ἀνθρώπου, ὡς καὶ τὸ γίγνεσθαι, δηλαδὴ τὴν ἀδυσώπητον ἀλήθειαν, ἥ ὁποία μᾶς περιμένει, ἥτοι τὴν ἐξουθενώσιν καὶ τὴν ἐνταΐζιν μας εἰς τὸ Σύμπαν, τὸ ὁποῖον αὐτὸ καὶ μόνον μᾶς ἐγγυᾶται τὴν ἐσπεῖ ὑπαρξίν μας. Λοῦτι, προσερχόμενοι ἀπὸ μόρια τῆς ὕλης τοῦ Σύμπαντος, φροδῶν ζωτικῆς δομῆς (Elan Vital, H. Bergson) τῆς ἐνδελεχοῦς ἐνεργείας, ἀνατοσπιάστον καὶ ἀλλήλοεξαρτομένης τῆς ὕλης ἐν ἐνιαύει καὶ ἀπειρῶς χρόνῳ καὶ χρόνῳ, φθάνομεν εἰς τὴν ἀποσύνθεσιν, τὸν θάνατον, εἰς τὴν ἀοχὴν νέου κύκλου. Οὕτως ὥστε, ἐφ' ὅσον μετὰ τὸν θάνατον ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ Σύμπαν (L' Univers), τὸ ἐν καὶ ἀδιαίτητον, μὴ πολλαπλόν, τὸ ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον, εἴμεθα καὶ ἐμεῖς ἀθάνατοι, μόνον ποὺ ἐναλλάσσομεν μορφήν καὶ τοποθέτησιν, ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον τὸν ὁρατὸν εἰς τὸν ἔτερον τὸν μὴ ὁρατὸν.

Μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις ὁ Ἡρακλείτης, ὁ χορηφαῖος διαλεκτικὸς φιλόσοφος, περιέλαβε τὰ πάντα, καὶ τὴν ἀνοδὸν καὶ τὴν κάθοδον, καὶ τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν ἀλλοίωσιν, καὶ τὸν ἀφανισμόν, προηγούμενον νέας δημιουργίας. Μὲ ἄλλα λόγια, ὅσα ἔργονται δὲν ἔχουν καμμίαν ἄλλην ἐναλλαγὴν παρὰ τὸ θάπτον ἢ θράδιον παρέρχεσθαι, χωρὶς ὅμως νὰ χάνεται τι ἀπὸ τὴν ὕλικὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, ὅπως ἀργότερον τοῦ Ἡρακλείτου ἐξήγγειλεν ὁ χαρτομηθεὶς Lavoisier. Τὰ λόγια τούτων εἶναι μία παρὰλλαγὴ, εἶναι μία νέα ἐκδοσις τοῦ περικείμενου Ἡρακλειτείου ἀποφθέγματος, τοῦ περιλαμβάνοντος καὶ τὰ τῆς γένεως καὶ τὰ μετὰ ταύτην ἐπάρχοντα, ἀλλὰ μὴ ἀπτά καὶ μὴ φαινόμενα.

Ὅλοι λοιπὸν μαζί, καὶ ἄνθρωποι καὶ θεοί, καὶ ζῶσα καὶ νεκρά ὕλη ἐποχεύμεθα εἰς τὸν σκληρὸν νόμον τοῦ «Πάντα ρεῖ», εἰς ὃν ἐπέκειραν καὶ λαοὶ (εὐθρανστοὶ κοινοβινοὶ καὶ κρατικοὶ μηχανισμοὶ) καὶ ἔθνη, καὶ γένη (βιολογικαὶ ὀντότητες μεγαλυτέρας διαρκείας), καὶ κρατικοὶ μετὰξὶ κραταῖων τυράννων καὶ δεσποτῶν.

Ἐκεῖ ὅπου ἀντιλαμβάνομεθα πρὸς ἀπτά τὸ φαινόμενον τοῦ «Πάντα ρεῖ», τὴν φθορὰν καὶ τὴν ἀφάνειαν μετὰ τὴν ἐκκόλασιν καὶ τὴν ἀκμὴν γεγονότος τινός, εἶναι εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας. Λιὰ τοῦτο θὰ κάμω μίαν θραχυντάτην ἀναδρομὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἐνθρον.

δυτιζο - ασιατιζόν χώρον, ὅπου θὰ εἶρομεν τὰ πρὸ πειστικὰ παραδείγματα καὶ ὅλα ἐν σχέσει μὲ τὸν τίτλον τῆς παρουσίας ἐργασίας μου.

Ὁ ἐλληνισμὸς ἀκόμη «πορεύεται», διότι δὲν ἐπλήρη ἀπὸ τὴν τελευταίαν φάσιν τοῦ «Πάντα ρεῖ», τὸν ἀφανισμὸν, ἀλλὰ παρουσίασε ἐναλλαγὰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὸν θυζαντινὸν πολιτισμὸν, καθὼς καὶ ἀργότερον τὴν Ἀναγέννησιν τοῦ 1821 ἀπὸ τὴν ἀναθέρμανσιν τῆς παλαιᾶς τέφρας.

Ὅλοι γνωρίζομεν, ὅτι τῶν Ἑλλήνων προηγήθησαν εἰς τὸν εὐρωδευτικοασιατικὸν χώρον ἄλλοι λαοί, ἄλλης φυλετικῆς δομῆς, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ἐδέσποσαν τοῦ προσκηνίου τῆς Ἱστορίας, ὑπεχώρησαν, ἀφουοιωθέντες εἰς τὸ συνεχές ἐναλλασσόμενον κοῤῥαμα σωρείας τόσων φυλῶν, λαῶν καὶ ἔθνων, ἢ ἐξηφανίσθησαν ὁλοτελῶς, ἀφήσαντες ἐλαχίστας μαρτυρίας ἐπὶ τῆς παρουσίας καὶ συμβολῆς των εἰς τὸ κοινὸν πατριμόνιον ἢ οὐδεμίαν καὶ μαρτυρίαν, ἐκτὸς ἐνὸς ὀνόματος ἀπλῆς πολιτογραφησέως των μᾶς κατὰ προσέγγισιν χρονολογίας καὶ τοῦ ὀνόματος κάποιου φυλάρχου ἢ κραταιοῦ δυνάστην των.

Πρόκειται περὶ φυλῶν, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν πρωτοϊστορίαν τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Μεσοποταμίας, τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, τοῦ παλαιότερου καὶ τοῦ νεωτέρου παλαιολιθικοῦ, αἱ ὁποῖαι φυλαὶ ἵδρυσαν ἰσχυρὰς αὐτοκρατορίας ἢ ἐνέμοντο ἀχανεῖς ἀνεν ὁρίων ἐκτάσεις, ἐκκινῶσαι ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις.

Ποῖος δὲν γνωρίζει τὴν ἱστορίαν τοῦ περιφήμου Ἀριανικοῦ Summer, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐφράτου, ἐξαφανισθέντος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Βας πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδας, τῆς πρωτενούσης του Our καὶ τῆς προσδευτικῆς βασιλείας Shubad, οἱ ὅποιοι ἀπετέλεσαν τὸ σημαντικώτερον καὶ ἀπώτερον ὁρόσημον τῆς πραγματικῆς, τεκμηριωμένης καὶ ὄχι θρυλουμένης ἱστορίας;

Ποῖος δὲν γνωρίζει σήμερον, ὅτι κάποτε ὑπῆρξαν ξακουστὰ βασίλεια, ὥς τὸ τῆς ἀνθηρᾶς, πλουσίας, ἀλλὰ καὶ ἐφθαρμένης Βαβυλῶνος καὶ τῆς κραταιᾶς, σκληρᾶς καὶ τυραννικῆς Ἀσσυρίας, μὲ τὰς ξακουστάς πρωτενούςας τῆς Assur καὶ Niniye καὶ αἱ ὁποῖαι ὑπέκριναν ὑπὸ τὰ πλῆγματα τῶν Μήδων καὶ Βαβυλωνίων;

Ποῖος δὲν γνωρίζει ἢ ποῖος δὲν ἤκουσεν, τουλάχιστον, ὅτι τοὺς χώρους τοῦ βασιλείου τούτων διέσχισον καὶ ἐνέμοντο οἱ ΧΙΤΤΙΤΑΙ, οἱ ΧΟΥΡΙΤΤΑΙ, οἱ ΚΑΣΣΙΤΑΙ καὶ ΧΤΞΟΣ, φυλαὶ αἱ ὁποῖαι εἶχον κάποιον πολιτισμὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον παρέμειναν στοιχεῖα τινά;

Ποῖος δὲν ἤκουσε διὰ τοὺς κραταιοὺς βασιλεῖς Sargon, τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Σημιτικοῦ Βασιλείου τοῦ Akkad (2600 π.Χ.), τοῦ Hammourabi (1730—1685) καὶ Nabucho Donossor τὸν Μέγαν (605—552 π.Χ.), τὸν ἄσπονδον ἐχθρὸν τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐρημωτὴν τῶν Ἱεροσολύμων; Ἐνώπιον τόσων ἐνδόξων ὀνομάτων, τί μένει νὰ ἐκφωνήσωμεν, ἐκτὸς τοῦ παρηγορητικοῦ «Πάντα ρεῖ»;

Ἠκολούθησαν κατόπιν ὅλων τούτων οἱ σμιτικῆς προσελεύσεως Φοίνικες μὲ τὰ γνωστά τους κέντρα καὶ κρατήρια Tyr, Sidon, Ougarit, Kartagena, οἱ ὅποιοι, λαβόντες τὸ πρωτόγονον ἀλφάβητον ἀπὸ τὸ Summer, τὸ μετέδωσαν περαιτέρω εἰς τοὺς λαοὺς τοῦ Αἰγιακοῦ χώρου. Ἡ παρουσία των ἦτο σύντομος, ἐν ἀντιθέσει μὲ ἐκείνην τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι μὲ ὅλους τοὺς διωγμοὺς καὶ ἀφανισμοὺς ὑπάρχουν καὶ σήμερον. Πρόκειται διὰ μίαν ἰδιόρρητον φυλετικὴν δομὴν. Τί ἀπέμεινεν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λαοὺς ἐκτὸς τῶν Ἰουδαίων παρὰ μία φεγγαλέα παρουσία εἰς τὴν μεγάλην βίβλον τῶν φυλῶν καὶ τῶν λαῶν;

Παράλληλα μὲ τοὺς Ἰουδαίους καὶ μεταξὺ τῶν Εὐρῶ - δυτιζο - Ἀσιατικῶν λαῶν, ξεχωρίζουν καὶ συμβαδίζουν ἱστορικὰ ἰσότιμοι οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ ἰδικὰ τους πεπρωμένα καὶ τὴν χωριστὴν πνευματικὴν ἀπόδοσιν καὶ δημοιογίαν των, εἴτε βρίσκονται ἐν Εὐρώπῃ, εἴτε εἰς τὴν Δυτικὴν Ἀσίαν, εἴτε εἰς τὴν Σινελίαν καὶ Ἰταλίαν

εἴτε εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν τῶν Φαραῶν. Ἡ Οἰκουμένηζότης, ὡς διανοητικὴ ξεχωριστὴ διάθεσις ἀνήκει εἰς τοὺς Ἕλληνας οἱ ὁποῖοι τὸ πρῶτον ἠρεύνησαν τὰ μυστήρια τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐθέσπισαν νόμους τῆς μᾶλλον προηγμένης τότε κοινωνίας. Ἡ παρουνσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς διανόησις ἦτο κατ' ἀρχὴν διαρκὴς μέχρι σήμερον ἀλλὰ μὲ παραύλαγας αἱ ὁποῖαι δὲν ἀλλοίωσαν τὸ βαθὺν ἀνθρωπιστικὸν χαρακτῆρα του.

Καὶ ὄχι μόνον ἡ οἰκουμένηζότης χαρακτηρίζει τὸν Πνευματικὸν Ἑλληνισμόν ἀλλὰ καὶ ἡ πρωτοτυπία του καὶ ἡ τελειότης καὶ ἡ ἐνέργεια του. Λιὰ τοῦτο ἐθεώρησα ἐπιβεβλημένον τὸν βραχὺ τοῦτον πρόλογον διὰ νὰ ὑπογραμμίσω τὸ μέχρι σήμερον διηγεκὲς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴν μακρὰν καὶ ἐν συνεχείᾳ δημιουργικὴν του πνοήν, ἐφ' ὅσον βάσις του καὶ οὐσία εἶναι ὁ ἀνθρώπος ἐν συγκρίσει μὲ τὸ ἄθροισμα ὅλων τῶν προηγθέντων πολιτισμῶν καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἀκόμη συμπεριλαμβανομένου. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπεδείχθη ἀνεπειθήζης, δεσποτικὸς καὶ μισαλλόδοξος, προτιμήσας τὴν ἀτομόνοσιν καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς συναγωγῆς, ἀντὶ τῆς γενναιοδύρου προσφορᾶς του ὡς ἴσων μέλους τῆς οἰκουμένης, ἀποθωοῦντος τὴν ἀνάμοστον πλέον ἀπαίτησίν του ὡς ἐπιλέκτου μεταξὺ ἐπιλέκτων λαῶν.

ΜΕΡΟΣ Α'

Περὶ Ἱστορίας καὶ περὶ Φιλοσοφίας τῆς Ἱστορίας

Λὲν γράφω τὴν πραγματείαν μου ταύτην τὴν ὁποίαν θὰ ἠμποροῦσα νὰ τιτλοφορήσω: «Ποῖοι οἱ στόχοι ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἐπιστημῶν» διὰ τοὺς ἀπὸ ἐπαγγέλματος ἱστορικοὺς ἀλλὰ διὰ τοὺς φίλους τῆς ἱστορίας οἱ ὁποῖοι θεωροῦν καὶ ἐκτιμοῦν τὴν ἐπιστήμην ταύτην ὄχι ὡς μέσον ἐνημερώσεως ἀλλὰ καὶ ὡς ἀφορμὴν στοχασμῶν ἐπὶ τῶν συμβεβηκότων ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἐν δεδομένῃ ἱστορικῇ σιγῇ. ἡ ὁποία σιγὴ ὑποεῖ νὰ εἶναι διαρκείας μᾶς ὥρας ἢ ἑτὸς ἢ αἰῶνων.

Μόνον πὺν αἱ κρίσεις ἐπὶ τῶν γεγονότων καὶ εἰς ἐνδεύτεραν κλίμακα ἢ γενικώτερον οἱ στοχασμοὶ ἐπὶ τούτων, ἀποτελοῦν ἰδιαίτερον κεφάλαιον ἢ μᾶλλον τμήμα ἐν τῇ ἱστορίᾳ, τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας, ἣν ἐλάμπρυνον περιόννυμοι φιλόσοφοι τῆς ἱστορίας ἀπὸ τοὺς ὁποῖους θὰ ἀναφέρω μόνον μερικὰ ὀνόματα, ἦτοι: τὸν S. Montesquieu (1689—1755), τὸν Ed. Gibbon (1737—1794), τὸν Ed. Quinet (1803—1875), τὸν H. Taine (1828—1893), τὸν C. Ferrero (1875—1943), τὸν N. Jorga (—1940), τὸν P. Negulescu.

Εἰς τὴν Ἱστορίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν δὲν χωρεῖ συζήτησις, ἐνθ' εἰς τὴν Φιλοσοφίαν τῆς Ἱστορίας ἀναζητεῖται ἡ ἀνάλυσις τῶν θεσπῶν της διὰ νὰ ἐξάγῃ τὰ συμπεράσματα, τὴν σύνθεσιν. Διότι Ἱστορία δὲν σημαίνει πολλὰς φράζεις μόνον «ἡμεῖς» ἀλλὰ καὶ οἱ «ἄλλοι». Καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ὅταν ἐπεμβαίνουν καὶ «οἱ ἄλλοι» ἀρχίζει ἡ φιλοσοφία τῆς Ἱστορίας. Ἡ φιλοσοφία τῆς Ἱστορίας μὴ λέγει ὅτι μὴ ἱστορικὴ ἐποχὴ δὲν ἐξαρκᾶται μεταξὺ ἄλλων μόνον ἀπὸ ἡμᾶς τῆς παρουσίας γενεᾶς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς πρὸ πολλοῦ θανόντας οἱ ὁποῖοι ὅμως μὴ εἰλέγχον καὶ μὴ καθοδηγοῦν καὶ μὴ προτρέπον καὶ μὴ ἐπιβάλλονται. Ἄν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι ἐν πολλοῖς εἰμεθα ἐντολολοδοχοὶ προκατόχων γενεῶν, αἵτινες διὰ τῶν ἐσφραγισμένων ἐπ' αὐτῶν χροματοσωμάτων προσδιορίζον τὸ μέλλον μας καὶ τὴν σταδιοδρομίαν μας. Τὰ χροματοσώματα τὰ ὁποῖα φέρομεν μὴ ἀνεβάζον ἢ μὴ χαντακῶνον, δηλ. εἰμεθα δημιουργήματα τούτων, ἐξαιρετικὰ δημιουργήματα ἢ κοινὰ καὶ ἄνευ ἀκτινοβολίας. Ἡ Ἱστορία καθ' ἐποχὴς εἶναι ἐν πολλοῖς δημιουργία παλαιότερων βιολογικῶν πρωτοτύπων τῶν ὁποίων αἱ σκιαὶ πλανῶνται ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μας ἢ μὲ ἄλλα λόγια ἢ οἱ νεκροὶ ἀποφασίζουν καὶ χαράσσουν τὸν δρόμον καὶ ἡμεῖς οἱ ζωντανοὶ ὑπακούομεν σάν ὄντα ἄνευ ἰδίας πρωτοβουλίας ἢ ὡς ὄντα τὰ ὁποῖα νομίζομεν ὅτι πράττομεν αὐ-

τόνομα από κάθε κληρονομία. Ἡ κληρονομικότης πλὴν τῶν ἄλλων εἶναι σπορδαίως συντελεστίης εἰς τὴν διαμόρφωσιν μιᾶς Ἱστορίας καὶ ἡ Ἑθνικὴ μας κληρονομικότης βαρύνεται μὲ «προπατορικὰ ἀμαρτήματα» ὡς ὁ πολιτικὸς φανατισμὸς ὁ ὁποῖος μᾶς ἐστοίχισε ἀκριβὰ καὶ ὅλην τὴν ἱστορικὴν μας διαδρομὴν. Ἀνεξίχνιαστοι συντελεσταὶ ἐπὶ φηλόγεννητικῆς καὶ ὄντογεννητικῆς γραμμῆς, δημιουργοὶν τύπους θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ ἐξαιρετικοὺς ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἐξαρτᾶται ἡ τύχη ἐνὸς λαοῦ καὶ ἐνὸς Κράτους. Ἡ ἐμφάνισις «μεγαλῶν ἀνδρῶν, σωτηρῶν ἢ μοιρῶν» εἶναι ζήτημα χρωματοσωματικῆς διατάξεως τοῦ κληρονομιζοῦ ἀποθέματος τοῦ διαωνιζομένου διὰ σειρᾶς γενεῶν μέχρι ἐξαντλήσεως ἢ ἀναξωπομπρῶσεώς του. Ποιὸς μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ ὅτι μία εὐτυχὴς ἀνακατάταξις τῶν δὲν θὰ συντελέσῃ νὰ ἐμφανισθῇ ἕνας νέος Κάσσορ, ἕνας νέος Ἀννίβας, ἕνας νέος Μέγας Ἀλέξανδρος ἢ Μέγας Ναπολέον ἢ ἕνας Ντὰ Βίντσι ἢ ἕνας Μπάχ ἢ τῇ κακῇ τῇ μοίρᾳ ἕνας Χίτλερ ἢ καὶ ἕνας νέος Στάλιν.

Ἡ ἱστορία μόνη τῆς πρέπει νὰ συγκεντρώνει μόνον τὰ ἀπολύτως ἀντισημερινὰ στοιχεῖα τῆς ἐποχῆς τῆς ὥρας παρρηγοῦντος ὅτι ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἐπιθεβαίωσιν τῶν γεγονότων, τῶν ἡμερολογιακῶν δεδομένων, τῶν στενῶς προσωπικῶν συντελεστῶν χωρὶς ἀνδρομικὴν ἀνάλυσιν τῶν αἰτιῶν, τῶν ἐπιπτώσεων καὶ τῶν πολλῶν ἄλλων συσχετισμῶν μὲ τὴν μετέπειτα ἐξέλιξιν τῶν κοινωνικῶν, πολιτικῶν, οἰκονομικῶν καὶ ἰδεολογικῶν προσανατολισμῶν συμβάντος τινὸς θεωρουμένη ἱστορικῶν γεγονότων. Ἀληθὴς ἡ Ἱστορία εἶναι μία χρονολογικὴ καὶ ἐπισοδριακὴ παρακαταθήκη ἢ ὅπως ἔλεγεν ὁ Πλάτων ἐτιμολογῶν τὴν λέξιν ἱστορία, σ' αὐτὴ εἶναι τὸ «Ἱστοῖσιν τὸν ροῦν καὶ τὸ πιστοῦν ἱστάν» τὰ γεγονότα εἰς τὴν μνήμην.

Ἡ μεγάλη ἔλλειψις, ἡ μεγάλη μειοπραγία τοῦ καθήκματος τῆς Ἱστορίας τοῦ παρελθόντος ἦτο τὸ ὅτι ποτὲ αὕτη δὲν ἐπροβληματίζετο, ποτὲ δὲν προσέβαιναν εἰς συσχετισμοὺς αἰτιῶν καὶ συνεπειῶν ἐπὶ τῶν σημαντικωτέρων ἐποχιακῶν γεγονότων, αἰτιῶν καὶ ἐκβάσεων. Καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ γενεὴ Ἱστορία ἀρκεῖται εἰς τὴν καταγραφὴν τῶν γεγονότων καὶ ἐλάχιστα φιλοσοφεῖ οὕτως ὥστε πρέπει νὰ ξεχωρίζομεν τὴν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν Ἱστορίαν ἀπὸ τὴν Φιλοσοφίαν τῆς Ἱστορίας. Λοιπὸν ἡ Ἱστορία εἶναι ἕνα πρᾶγμα ἐνθ' ἡ Φιλοσοφία τῆς Ἱστορίας εἶναι ἐντελὲς ἄλλο τι. Ἡ πρώτη εἶναι μία χρονολογικὴ ἐπισήμανσις τῶν γεγονότων, μία στατικὴ καὶ ἄπνευς μετρία τοῦ παρελθόντος ἐνθ' ἡ δευτέρα εἶναι βαθεῖα διαλεκτικὴ ἐπὶ τῶν γεγονότων δι' ἀποτροπὴν ἐπαναλήψεως ἰδίων ἢ χειροτέρων συνεπειῶν, μὴ ἐσχευμένων πρωτοβουλιῶν. Ἡ μὲ ἄλλα λόγια ἡ Ἱστορία εἶναι ἕτερον ἐκότερον τῆς Φιλοσοφίας τῆς Ἱστορίας. Μόνον πού διὰ νὰ φιλοσοφοῦμεν ἐπὶ τῆς Ἱστορίας πρέπει νὰ γνωρίζομεν ταύτην ἐπισταμένως καὶ ὄχι ἐπιφανειακά. Καὶ διὰ νὰ φιλοσοφοῦμεν πρέπει νὰ ἀνατρέχωμεν εἰς τὴν μνήμην τῆς Ἱστορίας ἢ ὅποια διαφνέεται μὲ φροντίδα τὰ πεπραγμένα ἐν τῷ παρελθόντι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι πάντοτε καὶ τόσον εὐχερές, διότι ὅπως λέει ὁ Δημοσθένης εἰς τὸν Ἀ' Ὀλυνθιακόν: «Ὅτι ὅπερ πολλὰκις δοκεῖ τὸ φηλᾶσαι τὰ ἀγαθὰ τοῦ χτίσασθαι χαλεπώτερον ἐστίν». Νὰ γυρίσωμεν ὀλίγον τι εἰς τὰ γεννασιακά μας χρόνια ὅταν εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας, τῆς παραδόσιακῆς Ἱστορίας, ἐδιδάχθημεν τάχα, ἀλλὰ ἀνεν ἴχνους διαλεκτικῆς τὰ περὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1789. Σὰς συμβουλεύω νὰ διαβάσετε τὰ περὶ Φιλοσοφίας αὐτῆς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ αἰσθανθεῖτε ἀποτροπιασμὸν ὅταν ὀπισθεν τῶν συναρπαστικῶν συνθημάτων liberté, égalité, fraternité, θὰ ἀνακαλύψετε ὅτι κατὰ τὸ πλείστον οἱ ἥρωες τῆς Ἐπαναστάσεως αὐτῆς δὲν ἦσαν «ἥρωες» ἀλλὰ τύποι κομπλεξικοί, παθολογικοὶ καὶ σαδικοί, τέτοιον Danton, Marat, Robespierre, Camille Desmoulins Saint Just καὶ πολλῶν ἄλλων Ejusdem Farinae, ὅτι ἡ λαμπρημὸς ὑπὸ τοὺς ἥχους τῆς καρμανιόλας ἀπεφεγάλλε ὅχι μόνον βασιλικὰς κεφαλὰς — ἐξυλιστήρια θύματα ἀμαρτιῶν αἰώνων — ἀλλὰ χιλιάδες ἀθῶον διὰ τὸν χορεσμόν τῆς ἐγκληματικῆς ροπῆς τῶν φερομένων ὡς ἀπολυτρωτῶν τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ, τῶν

ὑπεραμυνομένων τῶν λαϊκῶν ἐλευθερῶν. Ὁ περίφημος λαὸς μόλις κατέλαβε τὴν ἀρχὴν ἐγένετο δῆμιος τῆς ἰδίας του ἐπαναστατικῆς τάξεως ἐν ὀνόματι τῆς ὁποίας ἐγκλημάτησε. Ἐν συνεχείᾳ καὶ κατὰ παραβολὴν δὲν μπορῶ νὰ μὴ διαπιστώσω τὸ ὀλίσθημα οἰασδήποτε ἄλλης ἐπαναστάσεως — δικαιολογημένης ἐν πολλοῖς — πρὸς ὀργανωμένην μετὰ ταῦτα ἐγκληματικότητα.

ΜΕΡΟΣ Β'

Ἀπὸ τὸν κυρίως Ἑλλαδικὸν χῶρον, δηλαδὴ τὴν Αἰγαῖδα μὲ τὰς δύο ἀκτὰς του, τὴν Εὐρωπαϊκὴν καὶ τὴν Ἀσιατικὴν, ἡ Ἑλληνικὴ ὁμογένεια ἀνδρωθεῖσα ἐξέκίνησε νὰ κυριεύσῃ χερσαίας μακρυνὰς ἐκτάσεις νὰ γίνῃ κυρία θαλασσίων ὁδῶν καὶ τῶν νευραλγικῶν σημείων ἐπικοινωνίας εἰς τὸν γνωστὸν τότε κόσμον. Πηδῶντες οἱ Ἕλληνες ἄποικοι ἀπὸ ἀκτῆς εἰς ἀκτὴν, ἀπὸ νησίδος εἰς νησίδα καὶ πλείοντες ἀπὸ κόλπον εἰς κόλπον ἐδημιούργησαν τὴν «ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΠΕΡΑΝΤΟΣΤΥΝΗΝ». Ὅταν χρησιμοποιοῦν τὴν λέξιν ταύτην, τὸν ὁρισμὸν τοῦτον, δὲν ἀναφέρουσι μόνον εἰς τὴν γεωγραφικὴν ἐκτασιν τῶν δύο Ἑλληνικῶν αὐτοκρατοριῶν, τὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν τοῦ Βυζαντίου. Ξεκινήσασαι ἡ μὲν ἀπὸ τὴν Πέλλαν καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ τὸν Βόσπορον μὲ ρίζες κοντινὰς μεταξὺ τους καὶ μὲ τὸ ἴδιον δυναμικὸν εἰς τὰς βάσεις τους, τὸν ὀργανισμὸν τῆς φυλῆς, ἀλλ' ὑπολογίζω εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀπεραντοσύνην καὶ τὰς μεμονωμένας Ἑλληνικάς Ἑστίας ἀνὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου, τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τῆς Ἀζοφικῆς Θαλάσσης, τοῦ Κανκάσου καὶ τῆς Ταυρίδος μὲ τὸν Ἑλληνικὸν Οὐρανὸν μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Θάλασσαν μὲ τόσας παραθαλασσίους πόλεις φερουσῶν Ἑλληνικά ὀνόματα. Εὐτατορία. Ἄλουνδα. Τάλτα. Θεοδοσία. Εἶναι ἡ περίφημος Ταυρίς, μὲ Ἑλληνικὸν χῶμα μὲ τὰ τόσα κέντρα ἀρχαῖα τε καὶ νεώτερα, Βυζαντινὰ καὶ μεταβυζαντινὰ, ἐστία πολιτισμοῦ καὶ θρύλου, ὅπου ἡ ἄτυχος Ἰφιγένεια εὗρηξε ἄστυλόν, θέμα ἀρχαίων καὶ νεωτέρων τραγωδιῶν, Εὐριπίδου, Racine, Goethe, καθὼς καὶ λυρικῆς μουσικῆς. Ἐπίσης ὑπῆρχον Ἑλληνικά κέντρα καὶ περὶ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν τῆς Νοτίου Ρωσσίας καὶ Ρουμανίας. Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ παράλια μὲ τὰς τόσας Ἑλληνικάς πόλεις ἐγένοντο οἱ πρῶτες συναλλαγές παντὸς εἵδους μεταξὺ τῶν βαρβάρων Σκυθῶν. Σαρματῶν καὶ τῶν πεπολιτισμένων ταξιειδιωτῶν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ἀπεραντοσύνην τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου, ἐξακολουθήσασαι καὶ ἐπὶ Βυζαντίου καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας εἰς τὸν χῶρον τοῦ Εὐξείνου Πόντου ὅταν ἐγένετο αἰσθητὴ καὶ ἡ παρουσία τῶν Ἑνετῶν καὶ τῶν Γενοβέζων. Ἡ ἄριξις τῶν Ἑλλήνων εἰς ὅλα τὰ ἀνωτέρω παράλια καὶ πρὸ παντὸς ἡ διείσδυσις των εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας, ἐγένοντο εἰρηνικῶ τῷ τρόπῳ καὶ διὰ τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτιστικῆς των ὑπεροχῆς, βασιζομένης ἐπὶ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ καὶ τῶν ἀνωτέρων αὐτῶν τεχνικῶν προσόντων ἀντισταθμιζόντων τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τῶν γηγενῶν.

Οὕτω, κατόπιν τόσων ἀλλεπαλλήλων ἀποδημιῶν ἀπὸ τὸν ἀρχικὸν Ἑλληνικὸν χῶρον ἐνεφανίσθησαν τόσαι νέαι Ἑλλάδες καὶ τόσαι Ἑλληνικαὶ Πατρίδες, ὅπου οἱ Ἕλληνες ἔζων μὲ τὰς παραδόσεις τῶν παλαιῶν πατριδῶν, ὑψόνοντες βομοὺς εἰς τοὺς ἰδίους θεοὺς καὶ νοσταλγοῦντες τὴν ἐγκαταλειμμένην πατρίωαν γῆν. Συνθήκαι τοῦ περιβάλλοντος, εἰδικαὶ ἀνάγκαι ἐξογκωμένων πληθυσμῶν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῶν Ἑλληνικῶν μητροπόλεων, ἀνάγκαι ἀμύνης ἐναντίον ἄλλων κινουμένων λαῶν ἐξηνάγκασαν τοὺς ἀρχαίους πληθυσμοὺς νὰ ὑπερβοῦν φυσικοὺς φραγμοὺς, ὄρη καὶ πελάγη πρὸς ἄγραν νέων πλουτοπαραγωγικῶν ἐδαφῶν.

Ἡ διείσδυσις τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων δὲν εἶχε τίποτε τὸ κοινὸν μὲ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀνατολᾶς, τῶν ὁποίων χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα ἦσαν ἡ βία καὶ ἡ μετὰ ταῦτα ἐπιβληθεῖσα δεσποτεία.

Παράδειγμα διὰ μίαν τοιαύτην διείσδυσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀναφέρω τὴν βο-

ρείως τοῦ Λουνάβεως ποταμοῦ εἰς τὴν ἄλλοτε Ναζιάν καὶ τὴν ἐλάσσονα Σκυθίαν περὶ ὧν πρῶτος ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος ἐγκατάστασιν ἀποίκων Ἑλλήνων.

Αὐταὶ αἱ νέαι πατρίδες ἐφοίσκοντο εἰς μεγάλας ἀποστάσεις ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον Αἰγαῖον καὶ Εὐρω-δντιζο-Ἀσιατικὸν πυρῆνα, προσηλωθεῖσαι ὅπως εἰπωμεν βορείως τοῦ Λουνάβεως καὶ διὰ τοῦ Βοσπόρου ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ βεβαίως πρὸς Νότον διὰ τῆς Μεσογείου μέχρι τῶν ἐρήμων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας, καθὼς ἢ πρὸς Ἀσiam ἐπὶ τοῦ Ἰταλικοῦ φιλοξένου χώρου, ὅπου ὡς γνωρίζομεν ἴδρυσαν μίαν νέαν καὶ Μεγάλην Ἑλλάδα.

Εἰς τὴν μακράναια Ἱστορίαν του ὁ Ἑλληνισμὸς ἐλαχίστας ἀνέπτυξεν ἐπιθετικὰς ἐξορμήσεις, καὶ τότε γὰρ νὰ ἀμυνθῇ ἐπὶ ξένου ἐδάφους καὶ νὰ καταλύσῃ τὰ θυμητήρια τῶν βαρβάρων. Ταῦτα συνέβησαν ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ πρῶτου imperium τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης, διότι, ὅπως σημειώνει ὁ Πλούταρχος, ὁ Μέγας Ἀλεξάνδρος ἐστειρε «Ἑλλάδα εἰς τὴν Οἰκουμένην». Ὑπὸ τὴν ἀπομὴν ταύτην πρέπει νὰ νοηθῇ ἡ πρῶτη ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὧς καὶ ὁ ἄλλεπάλληλοι πόλεμοι τῶν Βυζαντινῶν εἰς τὸν ἴδιον γεωγραφικὸν χώρον ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀράβων, ἐπρόκειτο δηλαδὴ διὰ πολέμους καθαρῶς ἀμυντικούς.

Μὲ τὴν ἰδίαν δικαιολογίαν πρέπει νὰ νοηθῇ καὶ ἡ ἀπόβασις τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἰωνίαν τὸ 1920, δηλαδὴ ὄχι μόνον ὡς ἀπόβασις ἀπελευθερώσεως συμπαγούς Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ συνενοσέως του μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀπόβασις κορούσεως διὰ νὰ ἐξουδετερωθοῦν αἱ μελλοντικαὶ προσπάθειαι ἡγεμονίας εἰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας καὶ Ἑλληνικοὺς χώρους.

Πολλοὶ διερωτήθησαν διατί οἱ Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐσπαρμένοι εἰς ἐκτεταμένους χώρους τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς ἐγγύς Ἀνατολῆς, γιατί ἀφοῦ ἀντιπροσώπευον συμπαγεῖς πληθυσμοὺς τῶν ὁποίων ἡ συνοχὴ ἐστηρίζετο εἰς τὸ αἶσθημα τῆς ἐξαρτησεως τῶν ἀπὸ τοῦ ἴδιου γένους, μὲ ἰδίαν γλώσσα καὶ θρησκείαν, εἰδωλολατρικὴν ἄλλοτε καὶ Χριστιανικὴν ἀρχαίωτον μὲ ἀνεπτυγμένην πνευματικὴν ἐποικοδομήν, ἢ ὅποια τοὺς ἐγγυᾶτο μειωμένην ἐπίδρασιν τυχόν ξένου περιβάλλοντος, ὥστεροῦν ἀριθμητικῶς τῶν γειτονικῶν λαῶν! Ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ ἔπρεπε νὰ προπορεύεται ἀριθμητικῶς τῶν ἄλλων λαῶν ἔστω καὶ ἐὰν τὸ δημογραφικὸν πλεόνασμα δὲν ἦτο ὑψηλοῦ ποσοστοῦ, λόγω τῶν κοινωνικῶν καὶ ὑγειονομικῶν συνθηκῶν. Γιατί ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἡλατιτοῦτο συνεχῶς ἀντὶ νὰ αὐξάνει ἂν καὶ εἶναι προκείμενος μὲ προσόντα διὰ νὰ ἡγῆται ἄλλων λαῶν;

Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾷμεν ὅτι ἡ ἀδυναμία τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς συνεχοῦς αὐτοῦ ἀριθμητικῆς στασιμότητος ἢ καὶ ὀπισθοδρομήσεως ὀφείλετο εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν πολιτικὴν του δομὴν δηλ. τὴν ἑλλειπὴν ἐνιαῖον κράτους συμπεριλαμβανόντος τοὺς γεωγραφικοὺς χώρους ὅπου τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐπλειοῦρηνε, γὰρ νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τὰ ἀπώτερα κέντρα τὰ ὁποῖα ἐνέβησαν ἐν δεδομένη στιγμή ἀπομονωμένα ἐν μέσῳ ἐχθρικῶν λαῶν. Διότι ὅσον ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὰ γεωγραφικὰ ὄρια τῆς τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου Μακεδόνος, Μακεδονίας καὶ Θράκης, τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μικρᾶς Ἀσίας, καθὼς καὶ τῶν Ἑλληνιστικῶν καὶ τῶν μεταβυζαντινῶν κέντρων τῆς Σμύρνης, τῆς Περγᾶμου, τῆς Νικαίας καὶ Τραπεζοῦντος, ἀξιόλογοι σταθμοὶ τῆς Ἑλληνικῆς γηγενοῦς ἀφραντωσίνης, τόσον οἱ δεσμοὶ ἐγκαταρροῦντο διευκολύνοντες τὴν διάβρωσίν του ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων ἢ τῶν συγκατοικοιούντων ξένων στοιχείων.

Καὶ ποῖα καὶ πόσα ἦσαν τὰ στοιχεῖα ταῦτα; Ἦσαν τόσα πολλὰ ὥστε τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον νὰ εὐρεθῇ ἀποκεκομμένον καὶ τεμαχισμένον εἰς πολλὰς νησίδας ἀπομονωμένας ἢ μίᾳ τῆς ἄλλης, ἀποβαίνουσαι οὕτω λεῖα ἐνδερεῖς τῶν κατ' ἐποχὰς εἰσβολῶν ἐκ τοῦ ἀσιατικοῦ χώρου. Ἐκ τούτων ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι ἐπέφερον τὸν ὄλεθρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ ἦσαν οἱ Ἀραβοὶ, οἱ Σλαῦοι, οἱ Βούλ-

γαροι καὶ οἱ Τοῦρκοι, ὑπεραρκετοὶ καὶ ὀρηκτικοὶ γιὰ νὰ ἐλαττώσουν τὸ ἐλληνικὸν στοιχείο μὲ διαφόρους τρόπους, κατάκτησιν, καθυπόταξιν, ἐρήμωσιν τοῦ τόπου, καταναγκασμὸν εἰς δουλείαν, πτώχευσιν καὶ ἐξαθλίωσιν. Ὅλα ταῦτα κατόρθωσαν νὰ ἐξασθενίσουν τὸ ἐλληνικὸν στοιχείον, τὸ ὁποῖον ἐπὶ αἰῶνας ἡμύνετο, ὅχι διὰ νὰ νικήσῃ τοὺς εἰσβολεῖς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιβίωσίν του.

Ἐπὶ τοιαύτας συνθήκας, ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς ἔφθινε, ἡραιώνετο, ἐλεπτινέτο ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων καὶ οὕτω τὸ ἐλληνικὸν γένος ὠδηγεῖτο εἰς φυσιολογικὴν κάμψιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὅμως ἐξῆλθεν κραταιότερον. Τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως, καθὼς καὶ τὰ ἡθικὰ καὶ πνευματικά του ἐξαρτήματα τοῦ προσέφερον ἄτρωτον πανοπλίαν, διὰ νὰ μὴ ὑποκύβῃ καὶ ἐγκαταλείψῃ ἀκόμη τὸν στίβον τῆς Ἱστορίας.

Ὅπως ἀνέφερον εἰς τὸν τίτλον τῆς πραγματείας μου, τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα ἐβάρυνον τὴν ἐπὶ αἰῶνας πορείαν τῶν Ἑλλήνων ἦσαν οἱ ἀκρωτηριασμοί, τὰ ξερ-
ριζώματα, αἱ συμπτύξεις καὶ ἡ ἀφομοιώσεις.

ΜΕΡΟΣ Γ'

α) Οἱ ἀκρωτηριασμοὶ

Ἡ ἐλληνικὴ ἀπεραντωσύνη, ἡ ὁποία εἶχε λάβει διὰ πρώτην φορὰν μορφὴν ἀποκρυσταλλωμένον Κράτους μὲ τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ παρουσίαζε καὶ γεωγραφικὰ σύνορα, τὰ ὁποῖα συνέπιπτον μὲ τὴν δημογραφικὴν ἔκτασιν καὶ παρουσίαν ἑνὸς ὁμοιογενοῦς καὶ ὁμογλώσσου πληθυσμοῦ, τοῦ ἐλληνικοῦ, ὑπῆσθη τὸν πρῶτον ἀκρωτηριασμόν της ἢ μᾶλλον τὸν τεμαχισμόν της, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἰδίου τοῦ ἱδρυτοῦ, ὁ ἀπετέλεσεν ἀληθινὸν ὄλεθρον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, διότι διὰ τῆς διαλύσεως τῆς μὲν συμπτυχθείσης αὐτοκρατορίας τὸ σχέδιόν του ἐνσωματώσεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὴν διὰ τούτων συγχώνευσιν ἄλλων πολιτισμῶν καὶ θρησκειῶν εἰς τὴν ἡδὴ κυριαρχοῦσαν αἰριθμητικῶς καὶ πολιτιστικῶς ἐλληνικὴν ἀπεραντωσύνην, ἐξητιμίσθη ἀκαριαίως. Ἡ ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία, περιοριζομένη ἀρχικῶς εἰς τὸν περσικαὶκὸν χώρον τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας, ἀπέβαιεν ἐντὸς ὁλίγου ἐλληνικὴ οἰκουμενικὴ κυριαρχία, ἀφοῦ εἰς τὰ σύνορά της ὑπῆγοντο αἱ ἀπεραντες ἐκτάσεις τῆς Μεσογείου, τῆς Συρίας, τῆς Βακτριανῆς, τῆς Σογδιανῆς καὶ ἄλλαι, καθὼς καὶ ἡ Κάτω Αἴγυπτος. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ μεγαλοπνέου τούτου σχεδίου, ὁ Μέγας Στρατηλάτης ἐβασίζετο εἰς τὴν ἀφομοιωτικὴν ἀρετὴν τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν του τῆς ἀνεξίθρησκείας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνέβαλε πολὺ εἰς τὴν προσέγγισιν μεταξὺ κατακτητῶν καὶ ὑποταχθέντων λαῶν. Περσῶν, Συρίων, Βαβυλωνίων, Αἰγυπτίων καὶ ἄλλων. Ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ Μακεδόνης Στρατηλάτου εἶχε τὴν σημασίαν μιᾶς χρονίας γεωγραφικῆς ἐξαρθρωσεως τῆς ἐλληνικῆς ἀπεραντωσύνης, ἀφοῦ τὰ ἐλληνιστικὰ κράτη τῶν διαδόχων του ἔπαισαν ραγδαίως νὰ ὑπάρχουν, τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο. Μετὰ τὸν θάνατόν του, ἡ φυλετικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ δομὴ τῆς ἐλληνικῆς ἀπεραντωσύνης παρέμεινε ἰσχύουσα, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην κατατετηγμένη εἰς βασιλεία, τῶν ὁποίων οἱ συνεχεῖς πόλεμοι συνέβαλον εἰς τὴν φθορὰν τοῦ ὑπερεροῦντος εἰς ὅλα ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Λόγω τῆς βραχείας συγγενερωτικῆς ἐλληνομακεδονικῆς κυριαρχίας, ἡ συγχώνευσιν τοῦ ἀσιατοαἰγυπτιακοῦ μωσαϊκοῦ εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἀπεραντωσύνην δὲν ἐπετελέσθη καὶ ὥς ἐκ τούτου, ἀντὶ μιᾶς ἰσχυρᾶς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ἐνεφανίσθη σωρεία κρατῶν, ὥς τὸ βασίλειον τῆς Περγᾶμου, τῆς Βιθυνίας, τῆς Γαλατίας, τῶν Σελευκῶν, τῶν Λαγίδων, τῶν Φαργῶν, τῆς Ἑκβατάνης καὶ Κτησιφῶνος, εἰς συνεχεῖς συγκρούσεις, αἱ ὁποῖαι διηκόλυνον τὴν εἰσβολὴν τῶν Περσῶν καὶ

ἀνασυντάξιν των ὑπὸ τοὺς Σασσανίδας (226—651). Ἀντὶ μιᾶς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας χιλιετηρίδων, ἦν ἴσως ὥραματίσθη ὁ ἰδρυτὴς τῆς, ἐπέζησαν ἐλληνιστικὰ βασίλεια 2—3 αἰώνων. Καὶ ἔαν ἐπέζησαν τόσον, τοῦτο ὠφείλετο εἰς τὴν ὑπεράνω τῶν φυλετικῶν καὶ θρησκευτικῶν διαφορῶν ἐξάσκησιν πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς κηδεμονίας ἐλληνικοῦ τύπου.

Αὕτη ἦτο ἡ πρώτη καὶ μεγάλη δοκιμασία, ἦν ὑπέστη ἡ ἐλληνικὴ ἀπεραντωσύνη, ὁ διαμελισμὸς τῆς πρώτης γεωγραφικῆς ὑποστάσεως Ἑλληνικοῦ Κοάτους, ἡ ὁποία εἶχεν ὥς ἀποτελεσματὴν γενεὴν κάμψιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν ἐν τῇ μετὰξὺ ἀνάγκῳ τῶν ξένων ἐγκλωβισμένων πληθυσμῶν. Ὅλα ταῦτα προητοίμασαν τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ρωμαϊκὴν διεξόδον καὶ κατοχήν, ὅταν οἱ Ἕλληνες ὑπέκυψαν εἰς τοὺς ὑπάτους ἀρμοστὰς καὶ αὐτοκρατορικοὺς ἐντολοδόχους τῆς Ρώμης, συμβάλλοντες καὶ αὐτοὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς ὅτ μεγαλειὸν τῆς Αἰωνίας Πόλεως καὶ ἐπὶ ἐνδόξῳ ἐρείπιον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπὶ ὁλοκλήρῳ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς.

Οὔτε οἱ Σελευκίδαι, οὔτε οἱ Πτολεμαῖοι ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσουν τὸ μοιραῖον ὀλίσθημα τοῦ Γένους, ἂν καὶ μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπεβράδυναν μόνον τὴν ραγδαίαν ἐξάρθρωσιν τῆς μεγάλης του κληρονομίας, πλὴν ὅμως, ἐνῶ αἱ Ἀθῆναι, ἡ Κόρινθος, αἱ Συρακοῦσαι καὶ ἄλλα κέντρα τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν νὰ καλύπτωνται ἀπὸ τὴν οὐρίχλυν καὶ τὴν σκόνῃ τῶν πολλῶν αἰώνων ἱστορίας, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ὠρθοῦντο νέοι βομοί, ἀλλὰ καὶ νέαι σχολαί, ὥς αἱ τῆς Περγάμου, τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, αἵτινες ἀνελάμβανον νὰ μεταδώσουν εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεάς τὸ ἀνθρωπιστικὸν περιεχόμενον τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ φαινόμενον τοῦ διαδοχικοῦ ἀκρωτηριασμοῦ τῆς ἐλληνικῆς ἀπεραντωσύνης συνέβη καὶ κατὰ τὴν μακροαῖωνα ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου, ὅταν ἡ δευτέρα ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία ἀπώλεσε τὰς κτήσεις τῆς εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν, εἰς τὴν Νότιον Ἰταλίαν, εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον καὶ τὸν Μικρασιατικὸν χώρον.

Αἱ εἰσβολαὶ τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ τῶσων ὀργανωμένων μεγάλων στρατιωτικῶν δυνάμεων, εἰς τὰς περιφερειακὰς ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντίου, Σλαβῶν, Βουλγάρων, Βανδάλων, Νορμανδῶν, Ταταρομογγόλων καὶ Τοῦρκων, ὠδήγησαν εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς ἐλληνικῆς χριστιανικῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τὸν συνεχὴ καὶ σταθερὸν αὐτῆς ἀκρωτηριασμὸν, οὕτως ὥστε νὰ χάσῃ ὄχι μόνον μακρινὰς ἐπαρχίας, ὅπου τὸ ἐλληνικὸν στοιχεῖον ἐμειώνετο, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνας ὅπου ὁ Ἑλληνισμὸς ἦτο παρὼν ὡς φυλετικὸν παντοτεινὸν καὶ συμπαγὲς στοιχεῖον ἀπὸ τῆς πλέον μακροσμένης ἀρχαιότητος.

Καὶ οὕτω ἀπεσχίσθησαν διαδοχικῶς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην αἱ ἐλληνικαὶ ἐπαρχίαι. ἕως ὅτου οἱ Τοῦρκοι ἔφθασαν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, διὰ νὰ διαπερασθοῦν εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν Βυζάντιον καὶ οὕτω νὰ φθάσουν εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον, τὴν κύκλῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς ταύτην περιορίζετο ἡ ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ὑπάρξεώς της, στριμωγμένη εἰς τὸν στενὸν χώρον τῆς μιᾶς καὶ μόνον πόλεως, βαλλομένης πανταχόθεν.

Ἡ εἰς χρόνον χαλάρωσις τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ μεσαιωνικοῦ πνεύματος, ἡ ἀδιαφορία τῆς Δύσεως διὰ τὴν τύχην τοῦ ἐλληνοχριστιανικῆς Ἀνατολῆς καὶ αἱ ἐνσπννωμέναι ξέναι δυνάμεις εἰς τὸν γεγρηασμένον κορμὸν τῆς παραπαιούσης αὐτοκρατορίας, ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀποφράδα ἡμέραν Τρίτην τοῦ 1453 καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ἀδράνειαν καὶ ἀφάνειάν του. Κατόπιν τοῦτου, ἐχρειάσθη μία κάθαρσις καὶ ἀνασυγκρότησις τοῦ κληρονομηθέντος ἀποθέματος τοῦ Γένους, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ πραγματοποιήσις τῆς Ἀναγεννήσεως τοῦ 1821.

Διότι, ὅπως ἀνέφερα εἰς προηγουμένην παραγράφον, ἡ πορεία τοῦ «Πάντα ρεῖ», κάποτε δὲν εἶναι συνεχὴς καὶ ἀδυσώπητος, ἀλλὰ κάποτε ὑπάρχουν καὶ αἱ πα-

λινδρομήσεις. Μία τοιαύτη παλινδρόμησης ἦτο ἡ ἀναστήλωση τοῦ κυριαρχοῦν ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸν ἑλλαδικὸν καὶ μικρασιακὸν χώρον, διὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ὅπως καὶ ἄλλη παλινδρόμησης εἰς τὴν ἰδίαν πορείαν τοῦ «Πάντα ρεῖ» πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ Ἑθνικὴ Παλιγγενεσία τοῦ 1821. Οὕτως ὥστε ἡ διπλὴ αὐτοκρατορικὴ δομὴ εἰς ἀπόστασιν αἰώνων τῆς μιᾶς ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἔχει τὴν σημασίαν ἐπιβραδύνσεως ἢ ἀνακόψεως τοῦ ὀλισθήματος πρὸς τὸ μοιραῖον. εἰς ὃ ὑπέκυψαν τόσοι λαοὶ καὶ ἔθνη. πρὸς ἐπιβεβαίωσιν οὕτω τοῦ δ ι η ν ε ζ ο ὦ ε τ ο ὦ Ἑ λ λ η ν ι σ μ ο ὦ .

Διὰ νὰ ἀποδείξω ὅτι διὰ τῆς παλινδρομήσεως ἀναζητιῆται ἐπιβραδύνεται καὶ ἀνακόπεται διὰ μακρὸν χρονικὸν διάστημα ἡ πορεία τοῦ «Πάντα ρεῖ». θὰ σὰς παρουσιάσω ἓνα φωτεινὸν παράδειγμα:

Ἀπὸ τοὺς φυγάδας τῆς Ἰουδαίας πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ κόσμου. μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ἠνδρόθη, κατόπιν αἰώνων, τὸ νέον Ἰσραὴλ, μικρὸν μὲν τὸ δέμας ἀλλὰ κραταῖον. Οἱ φυγάδες ἐξεῖνοι ἦσαν συνδεδεμένοι μὲ τὴν γῆν τῆς Ἰουδαίας δι' ἑνὸς ἀοράτου λωροῦ τῆς πίστεως εἰς τὸν Jahveh τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς ραβινικῆς παραδόσεως τοῦ Talmud. Ὁ Jahveh τοῖς ἡξίωσε νὰ ἀναστήλώσουν μίαν νέαν ἐστίαν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. ὅπως καὶ ἀπὸ τὰ ἀπομεινάρια τῶν ἐκπατρισθέντων ἀπὸ τὴν Βασιλίδαν τῶν Πόλεων. μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β' καὶ ἀπὸ τοὺς ἀπανταχοῦ Ἑλλήνες ραγιάδες, ἠνδρόθη ἡ Ἑλλάς τοῦ 1821. ἀνακόψασα τὸ οὕτω ἀμετάκλητον τοῦ «Πάντα ρεῖ». Ἀλλὰ διὰ πόσον καιρὸν; Τί μπορεί νὰ ἀπαντήσῃ κανεὶς εἰς ἓνα τοιοῦτον ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον πλέει εἰς τὰ ἀτέραντα πελάγη τῆς μεταφυσικῆς; Ἀλλ' ὅπως ἀπὸ τὴν ἐξησθενημένην καὶ ἐξαυλωμένην ὕλην μένουσαν πάντως μερικὰ μόρια ἢ ἄτομα. ἱκανὰ νὰ γονιμοποιηθοῦν δι' ἓνα νέον κύκλον ζωῆς. οὕτω καὶ ἀπὸ τὸν ἐξαντλούμενον ἑλληνικὸν κόσμον θὰ διασωθοῦν — ὅπως διεσώθησαν καὶ παλινδρομήσαν — μερικὰ ἐνδελεχῇ μόρια. διὰ τὴν ἀναβίωσίν των. Ἀότι. τὸ νὰ μὴ μένῃ τίποτε τὸ αἰσθητὸν καὶ νοούμενον, δὲν εἶναι διαλεχτικὸν καὶ διότι εἰς τὴν φύσιν ἐπάρχει ὅχι μόνον ἡ ἀληθοφανὴς συνέχεια, ἀλλὰ καὶ ἡ διακεκομμένη συνέχεια ἢ μεταμώρφωσις. Ἡ ζωὴ διακόπεται διὰ τοῦ θανάτου καὶ ἐκ τοῦ θανάτου ἐκπορεύεται μία νέα ζωὴ. Ὁ Πλατωνισμὸς ἐξεκλήθη εἰς νέον Πλατωνισμὸν καὶ οὕτως εἰς Χριστιανισμὸν. Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα δι' ἀκόμη μίαν φορὰν ἔδειξε τὴν ἱκανότητά του νὰ στήσῃ ἓνα νέον περίλαμπρον οἰκοδόμημα μὲ τὴν ἐκπληκτικὴν του δεινότητα συλλήψεως καὶ ἐκφράσεως. διὰ νὰ πείσῃ τὸν κόσμον διὰ τὸ μυστήριον τοῦ δόγματος τῆς ἐνσαρκώσεως.

Ἡ κατάργησις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. κατόπιν τ ὅ σ ο ν ἀ κ ρ ω τ η ρ ι α σ μ ὶ ν . ἀπετέλεσεν ἀληθινὸν καταποντισμὸν τοῦ ταλαιπωρημένου μεσαιωνικοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ πολιτισμοῦ. πρὸς μεγάλην ζημίαν τῆς Εὐρώπης. διότι ἐπεβλήθη τὸ κράτος τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀπισθοδρομήσεως. δηλ. τῶν Ὀθωμανῶν. Ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν ἀπέμειναν πενιχραὶ τινεὶ ἐστίαι. ἀφτηρίαι διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Παλιγγενεσίαν, διὰ τὴν Ἀναγέννησιν τοῦ Γένους. εὐρισκομένον εἰς κατάστασιν ληθαργίαν καὶ ἀδρανείας. Μὲ ἀφρητρίαι αὐταὶ συνίσταντο ἀπὸ τὰ διασωθέντα ἐνώπιον τῆς ἀσιατικῆς ὁργῆς πνευματικὰ καὶ θρησκευτικὰ κέντρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. τοῦ Ἀθῶ. τοῦ Μυστοῦ καὶ τῶσων ἀπειραριθμῶν ἐστιῶν ἑλληνικῆς μορφώσεως καὶ παραδόσεων εἰς τὰς ἑλληνικὰς νήσους καὶ μερικὰ κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὅπως ἔλεγεν ἓνας Γάλλος συγγραφεὺς (Chales Dufayard). τὸ Ἅγιον Ὅρος ἀπέβη ἓνα πελώριον ἐργοστάσιον καὶ ὑπόστεγον. ὅπου περιοριζάζοντο τὴν Ἀναγέννησιν καὶ ὅπου εὐρίσκοντο καὶ διεσώθησαν τὰ κειμήλια τῆς ἀσπίλου πίστεώς μας.

Καὶ αἱ δύο ἑλληνικαὶ αὐτοκρατορίαι ὑπέκυψαν εἰς τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου. ἀφοῦ ὀργώσαν καὶ ἐγονιμοποίησαν στείρους λαοὺς, οὕτως ὥστε εἰς τὴν ἐμφάνισιν.

ἀνοδον, σταδιοδρομίαν καὶ κάθοδον τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέ παλινδρομήσεις, διαπιστώνομεν τρεῖς κορυφάς, τοῦ ἀρχαίου Ἀττικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ. Παρ' ὀλίγον ἡ Ἱστορία θὰ ἐπεσήμανεν καὶ ἄλλην κορυφὴν ἢ ἀκμὴν μετὰ τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ ὁνείρου τοῦ Μεγάλου Κρητός. Ἀλλ' ἀντὶ ταύτης, ἡ Ἱστορία μᾶς διότις μετὰ πικρίαν καὶ ἀπογοήτευσιν.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν 19ον καὶ 20ὸν αἰῶνα ἔχομεν νὰ ἐπισημάνωμεν καὶ νέους ἀκρωτηριασμοὺς τῆς ἑλληνικῆς ὁμογενείας, εὐρισκομένης κατὰ τὸ σημαντικώτερον μέρος αὐτῆς ἔξω τῶν συνόρων τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος, ἐπὶ ἑλληνικῆς προπατορικῆς γῆς, τελούσης ὁμως ἀπὸ αἰῶνων ἐπὶ ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν. Οὕτως, ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμανίας περιῆλθεν ἐπὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Βουλγαρίας, ὁ τῆς Μακεδονίας τοῦ Μοναστηρίου ἐπὶ τὴν κυριαρχίαν τῶν Σέρβων, ὁ τῆς Βορείου Ἡπείρου εἰς τοὺς Ἀλβανούς. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπέστη καὶ ἄλλους ἀκρωτηριασμοὺς ἐδαφῶν, ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα σύμφωνα μετὰ διεθνεῖς συνθήκας (Σερβῶν καὶ Λωζάνης), δηλαδὴ τὴν ἀπώλειαν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ Ἀντικῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀλλὰ ταῦτα ἐσήμαναν ὄχι μόνον ἐδαφικὸν ἀκρωτηριασμόν, ἀλλὰ, περισσότερο τούτου, ἀληθινὸν κατακρούσχημα τῆς φυλετικῆς καὶ πνευματικῆς μας ἀκεραιότητος, ἡ ὁποία εἶχεν ἀναλάβει κάπως μετὰ τὴν ἀνακλήρῳξιν τοῦ ἀνεξαρτήτου Ἑλληνικοῦ Κράτους.

β) Τὰ ξεριζώματα

Ἡ ἀπώλεια τῆς πρώτης ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ αἱ πολιτικαὶ ἀνακατατάξεις, αἱ ὁποῖαι ἠκολούθησαν μετὰ τὴν ἀπόσβεσιν τῶν ἑλληνιστικῶν βασιλείων τῆς Ἑγγῆς καὶ Μέσης Ἀνατολῆς, καθὼς καὶ τῆς ἀποφράδος χρονολογίας τοῦ 1453, εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ εἶναι γεμάτο τραγικῶν ἀναμνήσεων: «... ξ ε ρ ρ ῖ ζ ω μ α καὶ ἀ π ὡ λ ε ι α Π α τ ρ ῖ δ ω ν », δηλ. βιαίαν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τοῦ τόπου τῶν πληθυσμῶν κατὰ πολλὰς ἐκατοντάδας χιλιάδων «μονομιᾶς» ἢ δι' ἄλλεπαλλήλων κυμάτων. Καὶ ὅταν λέγω πατρίδας ἀναφέρομαι ὄχι εἰς τοὺς ἀποδημήσαντας βραδύτερον Ἑλληνας, ἀλλὰ εἰς τοὺς γηγενεῖς, τοὺς ἀναγνωριζομένους ὡς τοιοῦτους «ἀπὸ καταβολῆς κόσμου», ὡς τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ Μικρασιατικὴ Πατρις εἶναι μέρος μόνον τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Πατρίδος, οὕτως ὥστε καθεὶ πόλις καὶ καθεὶ γωνία τῆς νὰ ἔχουν δι' ἡμᾶς τὴν βαθεῖαν ἀναμνηστικὴν σημασίαν τῶν ἀπολεσθεισῶν Πατρίδων, τῆς Ἰωνίας, τοῦ Πόντου, τοῦ Βοσπόρου.

Ὅταν μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν ἑλληνιστικῶν βασιλείων οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ὄχι μόνον ἔζησαν ἐκ νέου, ἐπὶ τὴν μάλιστα τῶν ἐκείποτε εὐνούχων, ἐντολολόχων τοῦ Μεγάλου Βασιλέως, ἀλλὰ καὶ ὑπέστησαν τὰς κακουχίας τῶν ἀπελάσεων καὶ τῶν μεταναστεύσεων συμπαγῶν πληθυσμῶν εἰς μεμαχρονσμένας ἐπαρχίας δι' ἐνδελεστεράν αὐτῶν ἐθνικὴν ἐξουδετέρωσιν, δηλαδὴ ἐξεροϊζώνοντο ἀπὸ καθεὶ σατραπῆν καὶ κατακτητήν.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀσιατικῆς ἐπινοήσεως καὶ προελεύσεως καὶ τὸ ἐπέβαλον εἰς τὴν νεωτέραν Ἱστορίαν οἱ σατράπαι τῶν Νεοτούρκων ἐναντίον τῶν Ἀρμενίων, καθὼς καὶ οἱ σατράπαι τῆς Ρωσσίας.

Τοιοιτοτρόπως, ὁ δημογραφικὸς μωσαϊκὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἡλλαξεν ὅρην καὶ διαστάσεις. Τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον εὐρέθη ἐνσφηνωμένον μετὰ τὴν βαρβάρων καὶ ἐτεροθρήσκων καὶ ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῶν, τὴν φροῶν ταύτην, νικητῶν, εἰς βάρος πεπολιτισμένου στοιχείου.

Οἱ συνεχεῖς μετὰ ταῦτα πόλεμοι τῶν Ρωμαίων κατακτητῶν τῆς Ἑγγῆς καὶ Μέσης Ἀνατολῆς ἐναντίον τῶν συγκατοικούντων καὶ ἐπὶ διαφόρους βασιλεῖς, συνετέλεσαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν ἐκπατρισμόν, εἰς τὸ ξεριζώμα ἑλληνικῶν πληθυ-

σμών προς την νότιον Ρωσσίαν, είτε ἔνευα τῶν καζουχιῶν τοῦ πολέμου, είτε ὡς θύματα προγραμματισμένου διωγμοῦ.

Καί μὲ ποίους δὲν ἐπολέμησαν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Μέσσην Ἀνατολὴν (ὁ Lucullus, ὁ Sulla, ὁ Trajan, ὁ Pompeius): Ἀρχότερον, οἱ λαοὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐγένοντο θύματα τῶν ἀναριθμήτων πολέμων, εἰς οὓς ἐξηνάγκαζον τοὺς λαοὺς τοὺτους ἡπεριαλιστικαὶ ἐπιθέσεις τῆς Παρθικῆς δυναστείας τῶν Ἀρσακιδῶν, τῆς δυναστείας τῶν Σασσανιδῶν, τῆς δυναστείας τῶν Σελτζουκιδῶν καὶ τῶν Μογγόλων. Οὗτος ὥστε ἡ Μικρὰ Ἀσία εὐρίσκετο εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν, δι' ὧν διήρχοντο οἱ Πάρθοι, οἱ Ἀραβες, οἱ Μογγόλοι καὶ οἱ Τοῦρκοι. Οἱ πόλεμοι μεταξὺ τόσων ἄλλοθρήσκων καὶ ἐντελῶς διαφροετικῶν λαῶν, γηγενῶν καὶ μικροασιατικῆς προελεύσεως, ἐλαμβάνον χωρακτήρα ἐξοντώσεως καὶ ἐπροξένουν ἐρήμωσιν, πτωχείαν καὶ ἀθλιότητα ποσπαντὸς τοῦ μᾶλλον πεπολιτισμένου στοιχείου, δηλ. τοῦ ἑλληνικοῦ. Ἡ ἀμορραγία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦτο χρονία.

Καὶ ἤλθεν ἀργότερον τὸ ξεροῖζομα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιμενίσω ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, τοῦ ὁποῖου ἡ ἔκτασις καὶ τὸ βάθος ὑπερθυμίζουν διαστάσεις ἀδύσσου, εἰς ἣν, ἄνευ τύψεως συνειδήσεως τοῦ πεπολιτισμένου Λυτικοῦ κόσμου, ἕνας Ἑλληνισμὸς χυλιεθροῖδων ὠθήθη ἐλαφρᾷ τῇ καρδίᾳ. Οὐσιασθεῖς εἰς τὰ αἰῶνια καὶ ποταπὰ λεγόμενα πολιτικοοικονομικά συσφύροντα, τὰ ὁποῖα ὑπελογίζοντο καὶ ἐκτιμῶντο τότε, ὅπως καὶ σήμερον, εἰς ἑκατομμύρια τόννων πετρελαίου καὶ ἄλλων φθοαρτῶν ἀξιών, πλὴν ὅμως ἐπιξεροδῶν.

Λοιπὸν ὁ κίνδυνος μήπως οἱ Ἕλληνες, θεωρούμενοι πόνια τῶν Ἀγγέλων, φθάσουν καὶ ἐγγίσουν τὰς πηγὰς τοῦ μαύρου χρυσοῦ τῆς Μοσσοῦλης, ἐσέκλωσε ἐναντίον τους τὴν μὴν τῶν «ὑπερασπιστῶν τοῦ πολιτισμοῦ» καὶ ἐν ὀνόματι τούτου ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν τὸν δόμοιορον πληθυσμὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Καὶ δὲν ἦσαν ὀλίγα τὰ θύματα. Λὰ νὰ ὑποστηρίξω αὐτὸ, θὰ παραθέσω μικροὺς ἀριθμοὺς τῆς ἐποχῆς (πρὸ τοῦ 1919). Εἰς τὴν Σμύρνην εὐρίσκοντο περίπου 220.000 Ἕλληνας καὶ παράλληλα ἔζον, κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, περὶ τὰς 45.000 Ἕλληνας εἰς τὴν Μαγνησίαν καὶ 83.000 εἰς τὸ Αἰδίνιον, ὅπως ἔλεγον ξένοι συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐπεσκέφθησαν ὡς περιηγηταὶ μερικὰ διελείμματα τῆς Ἀνατολικῆς Μικρᾶς Ἀσίας (Savary de Brèves, Chataubriand, στρατηγὸς Sir Charles Wilson, Charles Dufayard, L'Asie Mineure et l'Hellenisme, Felixalcan, Paris 1919) καὶ ἐπιβεβαιῶνουν ἄλλοι (Puaux, Macens), τὰ μέρη ταῦτα ἄφηναν εἰς τὸν περιηγητὴν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι εὐρίσκοντο εἰς περιοχὴν τῆς ἀνεξαρτήτου Ἑλλάδος καὶ ὅχι εἰς ἔδαφος τοινηζικοῦ κράτους. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν τοῦ Πόντου, ὁ πληθυσμὸς ἀνῆρχετο εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου εἰς πλεον τῶν 800.000. Ἀπὸ δὲ τὰς 235.000 Ἕλληνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅσοι ὑπελογίζοντο τὸ 1918 σύμφωνα μὲ ἐπισήμους δηλώσεις τοῦ ἀμεμνήστου Ἑλ. Βενιζέλου, δὲν εἶχον παραμείνει παρὰ μόνον 111.200 τὸ 1934, 81.789 τὸ 1955, 79.691 τὸ 1960 καὶ 48.000 τὸ 1965.

Καὶ οὕτω περὶ τὰ δύο ἑκατομμύρια Ἕλληνας ἐξεροῖζώθησαν χάνοντες τὴν Πατρίδα τους καὶ ὅλα τὰ καλὰ τους. Αἱ ὁρδαὶ τῶν μαινομένων Τοῦρκων, ὀπλισμένων μὲ ὅπλα τῆς χριστιανοκαθολικῆς Λύσεως καὶ τοῦ Μεγάλου «Ἀπελευθερωτοῦ» ρωσικοῦ γείτονός των, ἐπέτυχον τὸ ξεροῖζομα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὰς ἐστίας του, ἐγκαταλείψαντος καὶ γαῖας καὶ βομῶν καὶ τάφους. Ὁ κομινός, ὅπου ὠθήθη ὁ δόσμοιτος Ἑλληνισμός, ἦτο πολὺ βαθὺς καὶ μαῦρος καὶ ἀποτρόπαιος, διὰ νὰ ἡμπορέσε κανεὶς νὰ τὸν περιγράψῃ καὶ μόνον μὲ τὰ ἀληθινὰ του χρώματα καὶ ὅχι μὲ ὑπερβολὰς λόγου καὶ περιττὴν φαντασίαν. Ἀργότερον ἠκολούθησαν τὰ γεγονότα, συνδεθέντα μὲ τὰ Κύπρον, καὶ εἰς βάθος τῶν Ἕλληνων τῆς Κωνσταντινουπό-

λεως, όταν οί Τούρκοι προσέβησαν εἰς βιαιότητα τέτοιον ἀντισημιτιζοῦ πογκρόμ, ὅπως ἔπαθον καὶ οἱ Ἀρμένιοι, θύματα ἐξ ἄλλων παρορμήσεων, ὡς μέσον τρομοκρατήσεως, ἐξοντώσεως καὶ ἀπελάσεως.

γ) Αἱ συμπτώσεις

Τὸν ἀκρωτηριασμόν καὶ τὸν ξεροζιζωμάτων ὡς μέσον ἐξοντώσεως ἐνοχλητιζοῦ πληθυσμοῦ, ἠκολούθησαν αἱ συμπτώσεις. Αὐταὶ ἦσαν ἡπίας μορφῆς, ξεροζιζώματα ἢ ἀπελάσεις. Τὸ φαινόμενον τοῦτο τὸ ἐξησεν ὁ Ἑλληνισμός ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, εἴτε εὐρίσκετο ἐν Ἑυρώπῃ εἴτε πέραν τοῦ Αἰγαίου ἢ τῆς Μεσογείου, εἴτε ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Ἑξείνου Πόντου, τῆς Ἀστροφικῆς Θαλάσσης καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Κιανάσου, καθὼς καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Λοννάβεως.

Τοῦτο ἀπετέλεσε μᾶλλον ἀντίδοσιν τοῦ ἰδίου τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου εἰς δυσχερεῖς κοινωνικάς καὶ οἰκονομικάς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι ἔφραττον τὸν δρόμον του πρὸς εὐημερίαν καὶ πλουτισμόν.

Μετὰ τὴν ἀνεξαρτητοποίησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ὁ Ἑλληνισμός ἤρχισε νὰ συμπτύσσεται ἀπὸ τὴν Κεντροικὴν Ἑυρώπην καὶ νὰ ἐγκαταλείπη πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας εἶχε δημιουργήσει κέντρα ἀξιολόγων πνευματικῆς καὶ ἐθνικῆς δράσεως, ὡς τὰ ἐν Βιέννῃ, Βουδαπέστῃ, Fiume, Trieste καὶ ἀξιόλογα κέντρα τῆς Τρανσυλβανίας. Ἡ συμπτύξις ἀπ' ἑκείνα ὅλα τὰ μέρη ἦτο ἀπολύτως προαιρετικὴ καὶ δὲν ἦτο μεγάλων διαστάσεων. Ἡ ἐξαφάνισις τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὰς ἐν λόγω πόλεις τῆς Κεντροικῆς Ἑυρώπης ὡφείλετο μᾶλλον εἰς ἓνα ἄλλο φαινόμενον, τὸ τῆς ἀφομοιώσεως εἰς τὸ περιβάλλον. Οἱ συμπτυσσόμενοι ἔφερον πολλάκις μεθ' αὐτῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ περιουσίας καὶ πνευματικὸν καὶ τεχνολογικὸν κεφάλαιον, τῶν ὁποίων ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἀνάγκην.

Μετὰ τὴν προσάρτησιν μέρους τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Σερβίαν τῶν Caragheorghevic, μέγα μέρος τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἠναγκάσθη νὰ συμπτυχθῇ, δηλαδὴ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀρχέγονον αὐτοῦ Πατρίδα, μὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς καὶ νὰ εἶναι καταρτίγιον καὶ ἄσυχον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ πέραν τῆς Ἑυρώπης.

Ἡ σύμπτυξις τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ προξενηθεῖσα ἀπὸ τὸ νέον καθεστώς, Χριστιανικὸν μὲν ἀλλὰ σερβινιστικόν, προσπαθοῦντος νὰ ἀπομαζῇ τὸ στοιχεῖον μὴ εὐχερὲς ἀφομοιούμενον λόγω τῆς γλώσσης καὶ τοῦ μορφωτικοῦ του ἐπιπέδου συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐκκενωθῇ τὸ Μοναστηρίον καὶ ἡ περίξ αὐτοῦ ἐνδοχώρα ἀπὸ Ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς καὶ πατριωτικὴν δράσιν, διὰ τὴν χειραφέτησιν ὁλοκλήρως τῆς Μακεδονίας. Οἱ ἐναπομείναντες ἀφομοιώθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον, χάνοντες μετὰ καιροῦς τὴν γλῶσσαν των καὶ τὰ ἐθιμὰ τους καὶ μετατρέποντες τὰ ὀνόματά των ἐπὶ τῷ «σερβιζώτερον». Ἐννοεῖται ὅτι μετὰ τὴν σύμπτυξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἐγκατελείφθησαν κοινοτικά κατασκήμια, ἐκκλησίαι καὶ πολλὰ περιουσία.

Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μετὰ πολυαριθμούς Ἕλληνας τῆς λεγομένης Ἀνατολικῆς Ρωμανίας, τῆς Βουλγαρικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, καθὼς καὶ μετὰ τὸν συμπαγῆ Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς Βορείου Ἡπείρου. Ἦλθεν ἀργότερον ἡ μαζικὴ σύμπτυξις τοῦ Ἑλληνικοῦ τῆς Ρωσσίας λόγω τῆς Μεγάλης Ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 καὶ μετὰ ταύτην, ὅποτε ὁ Ἑλληνισμός διάλεξε τὴν φυγὴν, τὴν σύμπτυξιν. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἑλλήνων - κοινωνικῆς τάξεως μισητῆς λόγω τῆς ἀνθηρᾶς αὐτῶν καταστάσεως καὶ χύθους στόχος τῶν ἑπαναστατῶν - ἦσαν φοικταὶ καὶ δὲν ἔχουν ἀκόμη ὑπολογισθῇ ἀκριβέστερα καὶ ἀνακριτικώτερα ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἱστορικοὺς. Ἀπειράριθμοι Ἕλληνες ἐδιώχθησαν ἢ ἀτηλάθησαν εἰς τὴν βόρειον Ρωσσίαν καὶ τὴν Σιβηρίαν καὶ ἐθάθησαν ὡς κοινωνικὸν καὶ ἔθνικόν στοιχεῖον. Διαρκοῦντος τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ἐγνώρισα ἐκ τοῦ συνέγγυς τὸν τρόπον ζωῆς τῶν Ἑλλή-

νων τῆς Ρωσσίας, τῆς Ὀδησοῦ καὶ τῆς Κριμαίας (ὡς ἀνθυπάρχους τοῦ Ρωμανικοῦ στρατοῦ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἀλώσεως τῆς Ὀδησοῦ καὶ τῆς Σεβαστοπόλεως) καὶ ἔχω δημοσιεύσει μερικὰ ἄρθρα μετὰ τὰς ἐντυπώσεις ἐν προκειμένῳ εἰς Ἑλληνικὴν Ἐφημερίδα τοῦ Βουκουρεστίου.

Μερὶς τῶν Ἑλλήνων τῆς Ὀδησοῦ, μιᾶς ἐκ τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, κατόρθωσαν νὰ ἐπιβιώσουν, συμπτυχθέντες, φερόντες καὶ ἀποχορίζοντες ἐλάχιστα ἀπὸ μίαν ζωὴν ὁλόκληρον εἰς τὴν ἄλλοτε Χριστιανικὴν Ρωσίαν.

Εἰς ἑτέραν μεγάλην σύμπτυξιν ἐξηναγκάσθησαν οἱ Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν τραγικὴν ἔκβασιν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1922, σφρῶντες πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν τὰ πάντα ἢ φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ὅ,τι ἦτο δυνατόν νὰ ἀποχομίσουν γιὰ νὰ μὴ πένονται εἰς τὰ πρόθυρα ἀντιμετώπισεως τοῦ ἀγνώστου.

Ἡ τελευταία σύμπτυξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Εὐρώπῃ ἦτο ἡ ἐκ τῆς Ρουμανίας ἀποχώρησις τῶν Ἑλλήνων κατὰ πολλὰς χιλιάδας ἀφίροντες ὀπισθὲν τῶν τὴν χώραν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο ἀπὸ αἰώνων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Φαναριωτῶν καὶ μετὰ ταῦτα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐναπομεινάντων εἰς τὴν Ρουμανίαν δὲν ὑπερβαίνει τὰς 6—7 χιλιάδας. Ὁ Ἑλληνισμὸς οὗτος τῆς Ρουμανίας ἦτο στοιχεῖον ἐκπολιτιστικὸν τοῦ ὁποῖον προσέφερε τὴν εὐφυΐαν του εἰς τὴν πρόοδον τοῦ Ρωμανικοῦ Κράτους καὶ τῆς Ρουμανικῆς κοινωνίας εἰς βαθμὴν ὅπου ἡ παρουσία του νὰ πιστοποιεῖται εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνικῆς δράσεως. Λόγιοι, ἐπιστήμονες, πολιτικοὶ ἄνδρες, διπλωμάται, ἐπαγγελματίαι καὶ ἀνώτεροι ἀξιωματοῦχοι τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἀνακτόρων προήρχοντο ἀπὸ Ἑλληνικὰς ἀφομοιωθείσας οἰκογενεάς. Ἐάν τις διαβάσει τὰ βιβλία τοῦ Ἑλλήνου Βυζαντινολόγου Δημοσθένους Ρούσσου θὰ ἐκπλαγῇ διὰ τὴν συμβολὴν εἰς τὸν νεότερον πολιτισμὸν τῆς Ρουμανίας. Συμπτυσσόμενοι πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἢ πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ Ἀγγλικὰς κτήσεις οἱ Ἕλληνες τῆς Ρουμανίας ἐγκατέλειψαν διδασκτήρια, Ἐκκλησίας καὶ πρὸ παντὸς ἱστορίαν ἢ ὅποια ἀκόμη δὲν ἐγράφη.

Αἱ τελευταῖαι δὲ δογματικαὶ σύμπτυξεις ἀπὸ τὸν Μεσογειακὸν χώρον ἦσαν αἱ τῶν Ἑλλήνων τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Λιβάνου. Γενικὰ οἱ συμπτυχθέντες ἦσαν εὐποροὶ καὶ ἠδυνήθησαν νὰ μεταφέρουν μέγα μέρος τῶν περιουσιῶν των. Ἀμφότεροι οἱ Ἑλληνισμοὶ, τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Λιβάνου εἶχαν μακροχρόνον ἱστορίαν καὶ ποιοτικὴν συνεισφορὰν εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν χωρῶν ὅπου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ζυμώσεων τόσον λαὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Συρίας, τοῦ Λιβάνου, τῆς Φοινίκης, τῆς Ἰουδαίας καὶ Αἰγύπτου, ἦσαν παρόντες μετὰ τὴν προσφορὰν τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν δημιουργίας. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρασιατικῆς, τῆς Ἑλληνιστικῆς, τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἀποτελεῖ ξεχωριστὰ κεφάλαια εἰς τὰ μεγάλα ἐπιτεύγματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου καὶ εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ πλουσίαν τὴν Ἑλληνικὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν χωρῶν ἃς ἀνέφερον ἀνωτέρω. Λοιπὸν πῶς νὰ γραφῇ ἡ ἱστορία τῆς Ἀμασσοῦ, τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Τριπόλεως, τῆς Θαρράζου, τῆς Παλμύρας, τῆς Λαοδικίας, τῆς Καισαρείας, τῆς Νανυστράτιδος, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ πολλῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν κέντρων εἰδωλοκρατορικῶν καὶ Χριστιανικῶν χωρῶν καὶ γίνῃ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς παρουσίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς συμβολῆς εἰς τὴν ἀνθρῶπίν των;

Ἀλλὰ μετὰ ἓνα νομοθ. διάταγμα τοῦ Νασέρ οἱ Ἕλληνες τῆς Αἰγύπτου ἔπαισαν νὰ εἶναι πλέον μιὰ συμπαγὴς μᾶζα καὶ συνεπτύχθησαν πρὸς τὸν Ἑλλαδικὸν χώρον. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Ἑλληνισμὸν τοῦ Λιβάνου, οὗτος ἀπεχώρησεν ἐξαναγκασθὲς ἀπὸ τὸν ἀνευτέλουν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς χώρας λόγῳ τῶν γυναικικῶν καὶ θρησκευτικῶν διαφορῶν.

δ) Αφομοίωσις

Ἐτερος συντελεστής ἐπιδράσας καὶ ἐπιδρὼν ἐν συνεχείᾳ ἐπὶ τῆς ἀριθμητικῆς μειώσεως ἢ δημογραφικῆς στασιμότητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διὰ τὸ «λιάνισμα» τοῦτον ἦτο καὶ παραιμένη ἡ ἀφομοίωσις τῶν Ἑλλήνων. Ὅταν εὐρισκόμενοι μακρὰν τῆς πατριδῆς γῆς παύον νὰ ἔχουν δεσμοὺς μορφωτικοὺς καὶ ἄλλης φύσεως μὲ τὸν Ἑλλαδικὸν χῶρον, καὶ ὅταν τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος δὲν ἀντιμετωπίζει τὴν συνεχῆ αὐτὴν φθορὰν διὰ καταλλήλων μέτρων, δηλ. τὴν προγραμματικὴν καθοδήγησιν καὶ δημιουργίαν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων ἐν τῇ ξένῃ, ἔχει ὅπου ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς εἶναι συμπαγῆς. Ἡ προσήλωσις μόνον εἰς τὰ κέρδη δὲν εἶναι ἐπαρκὴς διὰ τὴν μὴ διάβρωσιν τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ διεθνιστικὰ καὶ νεωτεριστικὰ ρεύματα, τὰ ὁποῖα φθείρουν τοὺς Ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς. Μόνον ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία εἰς τὴν ὁποίαν συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ σπουδαῖον κεφάλαιον τῆς καλλιέργειας τῆς Ἑλληνικῆς παιδαγωγείας, μπορεῖ νὰ θωρακίσῃ τὸν ξενιτεμένον Ἑλληνισμὸν ἐναντίον τῆς συνεχοῦς φθορᾶς τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ἀφομοίωσις ἦτο καὶ εἶναι ἔργον περιβάλλοντος καὶ χρόνου.

Ποῖα τὰ αἷτια τὰ ὁποῖα συνετέλεσαν ὅπως ἑκατοντάδες χιλιάδων καὶ ἑκατομμύρια Ἑλλήνων νὰ ἀφομοιωθοῦν ἀπ' ὅπου ὁ Ἑλληνισμὸς ἤρχισεν τὴν ἱστορικὴν του πορείαν;

Ἐν δεδομένῃ ἱστορικῇ ἐποχῇ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον εὐρίσκετο ἀποκεκομμένον ἀπὸ τὴν βίαν του, ἀπὸ τὸν χρόνον ζωοῦν τοῦ Ἰένους καὶ ἀπέβαιναν οὗτος εὐχερὴς λεῖα δι' ἀφομοίωσιν ἐντὸς δύο ἢ τὸ πολὺ τριῶν γενεῶν. Ἡ διαδυναστεία τῆς ἀφομοιώσεως ἤρχισεν εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πέραν τῶν θαλασσῶν καὶ μὲ τὴν διαβίωσιν του ἐν μέσῳ πληθυσμῶν μὲ δυναμικὸν γονιμότητος ἠὲξημένον καὶ εἰς μερικὰς περιπτώσεις λόγω τοῦ θεομοῦ τῆς πολυγαμίας καὶ τῆς ἐπιμυξίας εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Ἐκτὸς τούτου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ὅποτε ἡ αὐτοκρατορία του διεμερίσθη, ἡ ἡδὴ πρὸ τοῦ γεγονότος τούτου ἀρξαμένη ἀμοιβαία διείσδυσις μεταξὺ Ἑλλήνων, Λυδῶν, Φρυγῶν, Καππαδοκκίων, Καρίων, Γαλατῶν, Περσῶν καὶ ἄλλων Ἀριανῶν ἢ καὶ Σημιτικῶν φυλῶν φῦλον ἐγένετο ἐντονωτέρα. Εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἡ ἀφομοίωσις ἦτο περισσότερο ἐν λόγῳ τῆς μεγαλειότητος ὁμοιογενείας τῶν κατοίκων τῆς, μετὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐκτριάρχουν.

Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν καιρῶν ἐκείνων κατεῖχε τὴν σπουδαιότεραν θέσιν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον ὅλων τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν Ἀριανῶν καὶ Σημιτικῶν δογμάτων καὶ λατρείας δὲν ἦτο ἀμελητέα. Οἱ Ἕλληνες τῆς ἐνδοχώρας προσηλυτίζοντο εὐχερύτερα ἀπὸ τὴν κατὰ τὴν λατρείαν ἢν προσέφερον αἱ ξέναι ἀνατολικαὶ θρησκείαι, ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν τούτων εἰς ἣν εὐρισκον κοινὰ μετὰ τῆς εἰδωλολατρικῆς θρησκείας τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, κοινὰ μετὰ τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ θεοὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἰδίως ἡ λατρεία τοῦ Mithra εἶχε κυριεύσει τοὺς Ῥωμαίους ἄχι μόνον τοὺς εὐρισκόμενους εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίους τῆς Ῥώμης. Εἶναι λογικὸν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐπιηρεασθῇ ἀπ' αὐτὴν τὴν νέαν θρησκείαν. Ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ θριάμβου τοῦ Μαζδεϊσμοῦ, τοῦ Ζωροάστρου, τῶν Σουριακῶν θεοτήτων, τῶν Μάγων καὶ τῶν Ἀστρολόγων.

Εἰς τὸ μωσαϊκὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κανεὶς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ξεχωρίσῃ μὲ ἀκριβείαν τὴν μίαν Ἐθνότητα τῆς ἄλλης, τὴν βασικὴν τῆς ἐξόρισιν, προσέλευσιν καὶ κατὰ ταξιν, ἐπὶ τῇ βίᾳ γλώσσῃ, διαλέκτῳ καὶ θρησκείᾳ. Ἐνα ὅμως εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ διείσδυσις ἦτο ἀμοιβαία ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀφομοίωσιν τῶν Ἑλλήνων αὕτη ἦτο ἀποτέλεσμα βίας τῆς ἀνέκαθεν ξένης πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν κυριαρχίας Περσικῆς ἢ Τουρκικῆς. Ἐὰν ὅμως καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπερρόφησεν αἷμα ἀπὸ

τὰς τόσας πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν γένος ξένας ἐθνότητας. τοῦτο ὠφεύλετο ὅχι στὴν βία ἀλλὰ εἰς τὴν ἑλξίν τὴν ὁποίαν οὗτος ἐξήσκει διὰ τὸν πνευματικὸν καὶ τὸν καλλιτεχνικὸν του θελήτηρον κατ' ἀρχήν. τὴν Ἑλληνικὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἀργότερον ἐπὶ Βυζαντίῳ Ἑλληνοχριστιανικὴν θρησκείαν.

Ὅταν ἰδούθῃ τὸ Βυζάντιον καί, ἐν συνεχείᾳ, τὰ παλαιὰ Ἑλληνικὰ κέντρα ἀπέβαινον συνάμα καὶ οἱ σημαντικώτεροι ἀμβωνες τῆς πνευματικῆς θρησκείας τοῦ Χριστιανισμοῦ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὀλιστικὴν καὶ αἰσθησιακὴν λατρείαν τὸν σημιτικὸν θρησκειῶν.

Ἡ διαρροὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ αἵματος ἀναχατίσθη διὰ μίαν ἐποχὴν καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξυγιάνθη μόνον μετὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Πρὶν ὅμως καταρρεῦσει τὸ Βυζάντιον, ἀπὸ τὸν 11ον, 12ον αἰῶνα μετὰ τὴν εἰσβολὴν τὸν Τατάρων καὶ Τούρκων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἕνα νέον στοιχεῖον ἐπλούτισε τὰς δυνατότητας ἀφομοιώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ: ὁ διὰ τῆς βίας ἐξισλαμισμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ.

Πρὸ τῆς τελικῆς νίκης τὸν Ὀθωμανῶν, ἡ διεξόδους τὸν Τούρκων εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐγένετο αἱματωδὴς. Τοῦτο ἐσήμανεν ἀφομοίωσιν διὰ μαζικοῦ ἐξαναγκαστικοῦ ἐξισλαμισμοῦ. Μέγας ἀριθμὸς Ἑλλήνων κάθ' ἐκαστὴν γενεᾷ ἀπεσχίζετο ἀπὸ τὸν Ἑθνικὸν κορμόν. Ἡ ὑπὸ τοὺς Τούρκους δοκιμασία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διήρκεσε περισσότερον χρόνον ἢ παρὰ ὅσον τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἡ διὰ τοῦ ἐξισλαμισμοῦ ἀφομοίωσις μεγάλου μέρους τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπέβη ὀλέθριος συντελεστής διὰ τὴν ἀριθμητικὴν αὔξησιν, προκοπὴν καὶ ἐνότητα. Οἱ ἐξωμόται ἀπέβαινον ἀνεκτίμητοι σύμμαχοι τοῦ δυνάστου.

Κατὰ μετριοπαθεῖς ἱστορικοὺς, τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον, κατόπιν τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς εἰς Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην, ἀνῆρχετο τουλάχιστον εἰς 15 ἑκατομμύρια. Σήμερον οἱ Ἕλληνες ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἴσως νὰ ὑπερβαίνουν κατὰ τι τὸ ἀνώτατον τοῦτο ὅριον, δηλ. μετὰ παρῆλθον αἰῶνων ἐνρισκόμεθα εἰς τὸν ἴδιον παρανομαστήν.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἀποδεικνύουν τὴν μεγάλην καὶ συνεχῆ φθορὰν ἣν ὑπέστη ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τοὺς ἀκρωτηριασμοὺς, ἀπὸ τὰς ἐξοριζήματα, ἀπὸ τὰς συμπτύξεις, ἀπὸ τὰς ἀφομοιώσεις, αἱ ὁποῖαι συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ περιορίσουν τὰς δυνατοτήτας του καὶ νὰ μὴ εὐρίσκειται — ὥς ἔδει — μεταξὺ τῶν πρωτοπόρων ἐθνότητων καὶ λαῶν.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΑΘΩΣ ΞΕΧΕΙΛΩΝΕΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ἄπο ψηλά, δὲ φαίνονται οἱ πληγὲς τῆς αἰχμαλωσίας:
Ἡ ὄσφρηση τοῦ φονικοῦ — ὁ πανικὸς τοῦ φόνου.
Ἡ ὁδοιπορία τῶν γενεῶν ποὺ ἀλληλοσφάζονται.
Τὸ τρίξιμο τῆς ἀγάπης — ὁ αἰώνιος ἔρωτας.
Τὸ ἐγκλιματισμένο ἐγκλημα στὴν παγερὴ παλάμη.
Ἡ κραυγὴ τῆς σκέψης - ὁ σπαραγμὸς τοῦ στοχαστῆ.
Τὸ ἄνθος ποὺ ἀπόμεινε στὸ χέρι τοῦ ποιητῆ.
Ἡ πιστολιὰ ποὺ φώλιασε στὸ κατώφλι μας.
Ὁ δρόμος ποὺ σπρώχνει τὸ διαβάτη στὸν ἄλλο δρόμο.
Τὸ κλάμμα τῆς μάννας ποὺ λιγότεψε γεννώντας δώδεκα παιδιὰ.
Τ' ἀνοιξιὰτικα φρούτα τῆς κοπελιάς ποὺ ταξιδεύει.
Ἡ ἀλληγορία τοῦ ἀρσενικοῦ ποὺ σπαράζει.
Ἡ πονεμένη στοργὴ τοῦ θράχου.
Ἡ χαρὰ τοῦ δέντρου ποὺ περπάτησε γεννώντας ἐν' ἄλλο δέντρο.
Ἡ χαρὰ τῆς πλήξης — τὸ σπασμένο γυαλὶ τῆς ὁδύνης.
Τὰ μαλλιά ποὺ ἀνεμίζουν ἐρωτήματα.
Τὸ στόμα ποὺ ἀρνεῖται ν' ἀπαντήσῃ στὴν ἐκτέλεσή του.
Τὸ βούκινο τῶν αὐτιῶν ποὺ κατηφόρισαν στὴν ἀηδία.

Δὲ φαίνεται, ἀπὸ ψηλά, αὐτὸ τὸ δυσθεόρατο δρεπάνι τοῦ χάρου·
παρὰ μονάχα τὸ φῶς κι ὁ ἴσκιος του,
παρὰ μονάχα ἡ γῆ ποὺ περπατάει στὸ στεφάνι της.

“Ὅταν θρεθεῖς ἔξω ἀπὸ τὸ περιβάλλον ποὺ σ' ἔταξαν,
τότε θὰ νοιώσεις πῶς μεγαλώνουν τὰ μάτια
στὶς διαστάσεις τῆς τρέλας
πῶς ἐλικώνεται τὸ αὐτὶ
στὸ στρόβιλο τῆς παγκόσμιας ἀγανάκτησης.

Πῶς ἔγινε κι εἴμαστε τόσο μικροὶ
καὶ τόσο ἐπικίνδυνα μεγάλοι.

ΚΩΣΤΑΣ Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΤΟ ΠΑΛΕΜΑ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΣΤΗ

Οὐδ' ἔτι γλῶσσα βροτοῖσιν ἐν φυλακαῖς λέλυται γὰρ λαὸς
ἐλεύθερα βάζειν ὥς ἐλύθη ζυγοὶ ἀλκᾶς.

ΠΕΡΣΑΙ στ. 171

Αἰ σ χ ὺ λ ο ς

Τὸ Φῶς!! Φῶς, συνείδηση τῆς ὑπαρξης.
Χαμένη ποῦ ῥέθηκες στὸ δρόμο ἐλπίδα;
Χωμάτινο σταμνί, σπασμένο στὴν ὥρα τοῦ θανάτου
Ζεστή Νύχτα, ἡ μαραμμένη τῆς Ἑκάτης Ἰέρεια,
Ποῦ μελωδεῖ στὸ χόχλο τοῦ χαμοῦ
τὶς ἀρωματισμένες φαρμακείες!

Μιὰ ἐνδόμυχη εἰκόνα προστασίας
ἀπὸ τὸ σκοτάδι

Μιὰ προθέαση Γεδεών,
Ποῦ τρυγᾷ ἀχόρταγα τὸν βότρυν τὸν πέπυρο
Τὸν γεωργήσαντα τὴν δύναμη τῆς Ἐμπειρίας.

Ἀντίρροπο Φῶς στὴ Νύχτα ποῦ ἔρχεται
σὲ ἀφλεκτὴ θάτο

Φῶς, ὁ ἀδερφός σου ἐγὼ ὁ Προμηθέας
Στάσου κοντά μου, στὸ διάλογο τοῦ ἀνέμου...
Νάτος φτάνει ὁ Ἄνεμος, μὲ τὸ σκοτάδι
Κυκλοφορεῖ μὲ μιὰ νέα μελωδία θανάτου
Ἀσπρόμαυρη πικροδάφνη

γύρω ἀπὸ τάφους γυμνοῦς

Μεγαλώνει τὸν ὕπνο, ὅταν

κλαίνει τὸ μάταιο τὰ νηπενθή.

Προμηθέας ἐγὼ, ὁ ἀδερφός σου

καὶ μὲ σπρώχνεις στὴ δυσπιστία
στὰ ρίγη τοῦ Πειρασμοῦ
στὰ ρίγη τοῦ σπαργαμοῦ.

Στὴν ἀένανη Πάλῃ τῶν Παθῶν

σαρκὸς καὶ Πνεύματος
Νύχτας καὶ Μέρας
φωτὸς καὶ σκοταδιοῦ.

Νεφέλη ὀλόφωτη, λειτούργημα ὑπερούσιου

Σὲ μεγάλη ἀλλοπρόσαλλη ὥρα,

Ποῦ δὲν ἀπορρίπτει ποτές τὴν Μνήμη

Ὅμως ὁ Βελζεβούλ καὶ ὁ Ἀλάστορας

ὄχλος πειρασμῶν

Χτυπᾶνε πάντα μεγάλης ψυχῆς

καὶ σκηνώματα εὐρύχωρα.

Σπάζουν την νηφαλιότητα της Σκέψης
 την Φτερούγα της Χαράς και της Ποίησης.
 Σκοτώνουν τὸν Φύλακα τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ
 τὴν Μοίρα τοῦ Κόσμου
 Στενεύουν τοὺς εὐρύχωρους Κύκλους τοῦ Πνεύματος
 Καίνε τὰ δέντρα, τοὺς δρυμούς, τοὺς ναοὺς
 τοῦ Ναπαίου Ἀπόλλωνα
 Βουλιάζουν τὴν ὕπαρξη στοὺς Βάλτους τῆς φθορᾶς
 Παραμερίζουν τὸ λιοφῶς Ἐρημώνουν τὴν Ἐνδοχώρα τῆς Ψυχῆς
 Φυλλορροοῦν τὸ Ἄνθος τὸ Ἀμάραντο.
 Ὀλικὴ σιωπὴ καὶ Ἐκπληξη, Περιορισμὸς τῆ Ὅρασης
 καὶ πυρὸς ἀπειλῇ,
 Καί... «τίς μοι δώσει ὕδωρ καὶ δακρύων πηγάς;».
 Βουνοὶ καὶ νάπες καὶ πλήθη ἀνθρώπων συσκοτίζονται
 Λόγος, χθαμαλὸς ποὺ ὑπαγορεύεται στὸ αἶμα
 Καὶ λογαριάζει τὰ φτωχὰ στιγμιότυπα
 Καμιὰ ἀνταπόδοση τοῦ Ἥλιου
 Νάπη καὶ νωπὴ σάρκα στὴ θύελλα
 Ποὺ δέρνεται ἀπὸ ξεφτισμένες παραβολές.
 Ἀπάτριδο, ἀσέβαστο τὸ Πνεῦμα

ἀρνεῖται, δωρεῖται, ὁρᾶται
 ἀπεριποίητο, ἀθέατο δέρνεται
 μὲ τὴν ἀνοχὴ τοῦ Προμηθέα.
 Ἄδριοι οἱ δρόμοι τῆς Χώρας, οἱ στράτες τοῦ Κόσμου
 Καὶ τὸ Αἰώνιο μεγαλώνει μέσα μας,
 σὰν σὲ οἶκημα πανάριστο,
 μ' ἀξιοπρέπεια κι' ἀδυναμία.
 Τὸ Αἰώνιο, αὐτὸς ὁ τόκος ὁ ἔνδροσος
 ὁ τῶν σκανδάλων πάντων ὁ πολεμῆτορας

Ὁ ἀπερίγραπτος, ὁ ἀδιόριστος
 ὁ ἀδιόρατος
 Οἱ Νύχτες χαλαρές, πληκτικές, μὲ τὴν ἀβρὴ τους
 Καθημερινότητα.
 Μοναξιά τοῦ ζόφου, μὲ λεπτοὺς ἤχους σκιᾶς
 σκίρτημα ἐνάντια στὸ Κακὸ
 πλατὺ μπερδεμένο περπάτημα σὲ οὐρανὸ
 Ὁρμητήριο στὰ πελάγη τῶν θλίψεων
 στὰ τενάγη τῶν στεναγμῶν
 Χριστοῦ θήματα στὰ κύματα
 κι' ὁ λαὸς ὑπερυψοῦται!!

Ψυχὲς καθυστερημένες κηδεύονται πρὶν πεθάνουν
 ἀποχρώσεις, μ' ἀπόκοσμες φωνές
 Σβύνουν στοὺς διάδρομους τῆς ἀγωνίας
 σέρνονται αἰχμάλωτες τῆς τυραννίας
 σὰν κενὲς ρητορεῖες πολὺφθογγες
 στίς στιλπνὲς ἐπιφάνειες τῆς Πολιτείας

Διισταλμένο στόμα προσωπίδας
 κατανίπει τὴν σὲ σμικρογραφία
 φυσιγνωμία τοῦ Σύμπαντος

Γιὰ τὴν σωτηρίᾳ ἡμῶν... τῶν μελωδούντων!
 Μιὰ Γῆ φρυγμένη, πυκνὴ ἀδιαπέραστη

Φραγμένη με σύρματα,
Χιλιάδες Προμηθείς, κλέφτες τῆς Φωτιᾶς,
ἡμαγμένοι, γυμνοὶ καὶ κάτοικοι... ἐκεῖ
παλεύουν με τὸ γκέτο τῆς σκλαβιάς τους.

Παλεύουν με τὰ στυλωμένα παθήματα

τὰ μελλοθάνατα
με τοῦ Μεφιστοφελῆ τὸ ἄσαρκο
σῶμα
με τὸν φλογμὸ τῆς πολυμάθειας
με τὰ φασματικά κορμιὰ
τῆς Μαργαρίτας καὶ τῆς
Οὐλαλοῦμ
με τὰ κυνικά χαμόγελα
τῶν τρελλῶν
ποὺ αὐγατίζουν τὸν πόνο
μέ ὕστατη ἔνταση
τὸν ὁμαδικὸ τρόμο
τὴν ἀφάνεια τῶν Ἰδεῶν
τὶς βιογραφικὲς ραψωδίες
τῶν Μεγάλων

Παλεύουν με τὴν ἀλειτούργητη σύνεση

μέ τὴν ὁμίχλη τοῦ ἐλιγμοῦ
με τοὺς σχιστόλιθους καὶ τοὺς σιδερολύτες
μέ τὴν ἀκαμψία τοῦ θανάτου
μέ τοὺς μύλους ἀνέμων
καὶ τ' ἀχαμνὰ σύγνεφα τοῦ πελάου

Παλεύουν με τοὺς ἀέρηδες τῆς καταστροφῆς

ποὺ ἐκχερσώνουν τὰ σύμπαντα
μέ τοὺς σκληροὺς κόσμους τοῦ χαλαζία
μέ τὴν λάσπη τῶν ὁραμάτων
καὶ τῶν συναθροίσεων
μέ τῆς χαρᾶς τὸ ἀκήρατο ἀπλήρωτο
μέ τῆς ζωῆς τὸ ἀκληρονόμητο.
μέ τὸ περιήχημα τῶν Προφητῶν
μέ τὸ τόλμημα τῶν μαθητῶν
μέ τὸν ἀφανισμό τῶν σταυρωτῶν
μέ τὰ προσφιλῆ σκοτωμένα αἰτήματα
τῆς Ἐλευθερίας.

Παλεύουν νὰ κάψουν τὰ φέρετρα τοῦ ἐχθροῦ

ν' ἀφανίσουν τὴν μοναξιά, τὴν φυγὴ
τὴν παρερμηνεία τοῦ Εὐαγγελίου
τὴν ἀποδημία σὲ γῆ ἄγριας σιγῆς
τὴν μετοικησία στοὺς ἀμμόλοφους τῆς Ἐρήμου
τὰ μαῦρα σκαρφαλώματα
στὸ ματωμένο βουνὸ τοῦ Καυκάσου.

Ποιὸς θὰ παγιδευθεῖ σ' αὐτὴ τὴν Πάλη

τὸ Καλὸ ἢ τὸ Κακό;
Οἱ ἀλαλαγμοὶ τοῦ Αὔριο θὰ τὸ δείξουν

οί σοβαρές σιωπές τοῦ Χθές
τὰ μισάνοιχτα βλέφαρα τοῦ μέλλοντος
ἡ αἴσθησις τῆς θαρβάρουρας
ἡ ὑψωμένη ἀντοχή τῶν ἡρώων.

Θυμηθεῖτε τίς σπηλιὲς ποῦ κάπνισε, ζωντανὲς ψυχές,

ὁ Μπερκόφτσαλης

Οὐρανοσύνη κλεισμένη

στὴ μήτρα τοῦ Ζόφου

δικαιοσύνη θαμμένη στὸ Ἑρεβος τοῦ Κόσμου

Ρωμιοσύνη φαρμακωμένη

ἀπ' τὰ φίδια τοῦ Δυναστέ

Κι' ἔφριτταν ὅλα τὰ Σύμπαντα: Τὴν ἄφατη μακροθυμία μας

τὴν ἄφραστη ἀνοχή μας

τὴν ἀγέραστη ἀντοχή μας

τὴν ἀδάμαστη ψυχὴ μας.

Ἴδου ὁ Τόπος, ὁ ματωμένος μας Τόπος

Ἴδου ὁ τόπος «παρ' ἐμοὶ καὶ στήθι ἐπὶ τῆς

Πέτρας...»

Καὶ τώρα... στοὺς σκιερούς λειμῶνες τῆς Ψυχῆς

σκήνωσε ρήγισσα ἡ Μοναξιά

στοὺς ἀνήλιαγους θράχους

στοὺς καταράχτες τῶν γκρίζων γκρεμῶν.

Οἱ θλιμμένες μέρες τοῦ μέλλοντος

χαράζουν

σκυθρωπὰ κι' ἀνήσυχτα πρόσωπα

σὲ ὑποπτες ἐποχές ἀφανισμῶν.

Ἡ ἀναγγελία τῆς ἀρχαίας προφητείας ἔχει φτάσει

εἶναι γραμμένη στὰ ψηφιδωτὰ

τοῦ Χθές

ὡς Θεόληπτη ρητορεύουσα γλῶσσα.

Στὴ σκιά τῆς Πικρῆς Νοσταλγίας

στὰ σπαρτὰ ποῦ δὲν ψωμώνουν

στὴν λαφυραγωγία τῶν Οὐρανῶν

ἀπ' τοὺς Ἀγγέλους τοῦ Σκότους

σὲ ἀχώρητη Χώρα.

Φωνὴ κουρασμένη — Προφητεία

Ἡμερολόγιο αἰχμαλώτου, σύμβολο

ἀπαθλίωσης τοῦ ἀνθρώπου

καὶ ἐντομοποίηση

Ἀφανισμὸς Πολτισμῶν

καὶ σταυρωμὸς τοῦ Ἰωάννη Ἀκτῆμονα

Πύκνωση τῆς Νύχτας

καὶ ἄμβλυση τῆς Σεπτῆς Πύλης

Διάλυση τῆς ἡμερῆς ὥρας

καὶ πρόκληση τῆς ἀσυγχώρητης Σύγχυσης

Κι' ὁ Ἀλάστορας Παντοκράτορας,

ὁ ξενοπρεπὴς ὁ Βροτοκτόνος.

Καὶ μεῖς... μιλάμε γιὰ Προμηθεά λυόμενο

καὶ Προμηθεά Πυρφόρο...

καὶ ξενωθήκαμε τοῦ Κόσμου.

Ἡ λαμπαδηφορία τῆς Λευτεριάς θ' ἀργήσει

ἀναβλητικότητα ἐπιβεβλημένη
οἱ Καιροὶ τὸ προστάζουν
οἱ Προφητεῖες περιμένουν
οἱ Προφῆτες παραμένουν νεκροὶ
καὶ προσδοκοῦν μιὰ νέα Ἀνάσταση
γιὰ νὰ μιλήσουν.

Καὶ σὺ σφραγίζεσαι κάτω ἀπὸ τὴ Γῆ

Ἡλοὺς προσηλώνεται ἡ καρδιά σου

γιὰ νὰ ὑπερυψώσει τὸν λαό σου

Κατάστιχτη ἀπὸ μώλωπες ἡ μορφή σου
καινοποιεῖ τὰ Σύμπαντα
νεοποιεῖ τοὺς γηγενεῖς
μὲ δάκρυ πικρὸ θρέχει τὶς ὄψεις

Καὶ οἱ ἐν τῇ Γῇ προσμένουν

ἀπ' τὸ χῶμα νὰ ὀρθωθεῖ
ἡ ἀκρότομη Πέτρα
ὥς Ὁρος Ἀλατόμητο
ὥς φωσφόρος Δικαιοσύνης

δια - κόπτοντας

Κράτος Δυναστῶν!

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΣ

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝΕ ΠΙΑ

Δὲν ὑπάρχουνε πιά στιγμὲς γαλήνης,
μόνο κάτι ἐλάχιστες πολὺ μικροῦλες
ἀνάπαυλες, ποὺ σὲ ξαφνιαζοῦνε μὲ τὴ
σιωπὴ τους.

Κι' ὅστερα πάλι ὁ ἴδιος ἀσταμάτητος θόρυβος,
μέσα στὴν ἴδια τὴν Ἀθήνα τοῦ Περικλέους,
μὲ τὶς Καρυάτιδες καὶ τὸν Παρθενῶνα θεατές.

Κι' ἔρχεται ἡ νύχτα. Τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ
ἀγωνίζεται νὰ ἐπιβληθῇ στὶς φωτεινὲς
ρεκλάμες μὲ τὰ ἐναλλασσόμενα χρώματα...
Ἡ νύχτα δίχως τὴ ζωὴ της...
Τὶς τρυφερὲς κουδέντες της μὲ τὸ φεγγάρι
καὶ τὸν ἄνθρωπο, πότε θὰ τὶς κάνει;

Ξένα φωτεινὰ σώματα μπῆκαν ἀνάμεσα.
Σώματα χρωματικά, κραυγαλέα ὥς τὸ πρωῒ!
Ἡ νύχτα ἔχασε τὴν ψυχὴ της...
Ὁ μοναχικὸς διαβάτης τῶν μικρῶν ὁρῶν
ἀναζητᾷ μὲ πάθος τὸ σχῆμα της.
κεῖνο ποὺ ἄλλοτε πρωτογνώρισε...

SHIVA NAIPAL

Μετάφραση από τὰ Ἀγγλικά:
ΠΕΡΙΚΛΗ ΛΕΥΚΑ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΚΛΑΡΙΣΣΑΣ ΦΟΜΠΣ

Ἡ Κλαρίσσα Φόμπς εἶχε τὶς δικές της ἀνιλήψεις. Κοιμάτι μεγάλες παρξενιὲς γιὰ τὴν οἰκογένειά της νὰ τὶς ἀναγνώρισουν καὶ νὰ τὶς κατανοήσουν. Αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ἀνεξαρτητοῖα ἀποτελοῦσε μυστήριον γιὰ τὴν οἰκογένεια, γιὰ τοὺς φίλους καὶ φυσικὰ γιὰ τὰ ἀφεντικά της. Ἀλλὰ οἱ πρῶτοι ποὺ οἰκῶναν τὸ βάρος ἦταν οἱ δικοὶ της.

Οἱ Φόμπς ἦταν φτωχοὶ καὶ σχετικὰ ταπεινοί. Κάποτε ἦταν ἀκόμη πὺδ φτωχοὶ καὶ παρακατιανοί, ἀλλὰ μιὰ νέα κυβέρνησις ἀνέβηκε στὴν ἐξουσία χάρις τὴν ὑποστήριξη τῶν ἀνθρώπων σὰν τοὺς Φόμπς καὶ οὕτως μιὰ πρώτη της ἐνέργεια γιὰ νὰ δείξει τὴν εὐγνωμοσύνη της ἀποφάσισε, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, νὰ κάνει καινούργιους δρόμους. Οἱ Φόμπς ὠφελήθηκαν ἀπ' αὐτό.

Ὁ κ. Φόμπς ἦταν κάπως εἰδικευμένος ἐργάτης, τὸν περισσότερο καιρὸ χωρὶς δουλειὰ καὶ ὑποχρεωμένος εἶται νὰ καθαρίζει δρόμους καὶ παράθυρα, κάτι ποὺ θεωροῦσε κατώτερο τῆς ἀξιοπρέπειάς του. Ὡστόσο μὲ τὴ νέα κυβέρνηση, ἡ κατάστασις καλυτέρευσε.

Τὸ μεγάλο πρόγραμμά οδοποιΐας ἄφηνε πολὺ λίγο ἐλεύθερο χρόνον στὸν κ. Φόμπς, ἀλλὰ αὐτὸν τὸν λίγο χρόνο δὲν τὸν περνοῦσε σὲ μιὰ παράγκα ποὺ κινδύνευε νὰ γκρεμιστεῖ ἀπὸ τὸ διάβα τῶν αὐτοκινήτων, ἀλλὰ σ' ἓνα καινούργιο σπίτι, ἓνα ἄλλο δῶρο τῆς κυβέρνησης στοὺς ὑποστηρικτὲς της, χτισμένο δίπλα σὲ ἄλλα παρόμοια σπύτια, ποὺ κατοικοῦσαν πάλι ἄνθρωποι σὰν τοὺς Φόμπς. Ὁ κ. Φόμπς τὸ καταλάβαινε αὐτό.

—Ἄν δὲν ἦμασταν ὅλοι ἴδιοι, θὰ βρίσκονταν μερικοὶ παράλογοι ἄνθρωποι ποὺ οἴγουρα θὰ ρωτοῦσαν γιατί ὁ Τόμ εἶναι διαφορετικὸς ἀπὸ τὸ Ντίκ καὶ ὁ Ντίκ διαφορετικὸς ἀπὸ τὸ Χάρρυ. Ἔτσι ὅμως κανεὶς δὲν ἔχει λόγον νὰ παραπονεῖται κι ὅλοι εἴμαστε εὐτυχιμένοι.

Ὁ κ. Φόμπς μόνο κατὰ ἓνα μέρος εἶχε δίκιο. Ἀλήθεια, ἡ γυναίκα του ἦταν εὐτυχιμένη. Ἐπιδοκίμαζε αὐτὲς τὶς ἀπόψεις. Ἄν ἦταν ὅλοι σὰν κι ἐσένα, Ἐθέλμπερτ, δὲ θὰ ὑπῆρχαν προβλήματα στὸν κόσμον σήμερα. Τὴν Κλαρίσσα ὅμως δὲν τὴ συγκινοῦσαν εὐκολὰ αὐτά.

—Οὐφ. Δὲ μπορῶ νὰ καταλάβω τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ δικά σας μυαλά. Εἶναι σὰν νὰ σὰς λείπει τὸ αἶσθημα τῆς περηφάνειας, τῆς ἀξιοπρέπειας, θέλοντας νὰ ζῆτε καὶ νὰ εἰστε ἀπλῶς σὰν αὐτοὺς τοὺς ἀνόητους ἀνθρώπους ποὺ βλέπετε γύρω σας. Ἦταν ξαπλωμένη στὸν καναπὲ καὶ διάβαζε ἓνα φτηνὸ ἀγγλικὸ περιοδικό. Τῆς τὸ εἶχε δώσει μιὰ συμμαθήτριά της ποὺ ἡ θεία της εἶχε μεταναστεύσει στὴν Ἀγγλία.

—Μὰ τί ἐννοεῖς, Κλάρρυ; ἀντέδρασε ὁ πατέρας της εὐγενικά. Μὴ μοῦ πεῖς πῶς προτιμᾷς τὸ μέρος ποὺ ζοῦσαμε.

—Κατὰ κάποιον τρόπο ναί, ἂν θέλεις νὰ μάθεις. Τουλάχιστον ἐκεῖ διαφέραμε. Δὲ ζοῦσαμε ἀκριβῶς σὰν τοὺς ἄλλους.

—Δὲ οὐ καταλαβαίνω, Κλάρυ.

Ὁ κ. Φόμπς ἔξυσε τὰ ἀραιὰ μαλλιά του, σηριάδι πάντα ἀμηχανίας. Ἡ φωνή του ὅμως ἦταν ἀπαλή κι ἔδειχνε ἀπορία. Ἡ δυοαρμονία ποὺ εἶχε ἐνσταλάξει ἡ κόρη του σὲ τὸ εἰδύλλιο ποὺ ἔπλεκε δὲν ἦταν τελείως ἄγνωστη ἐμπεiria.

—Λοιπόν, κοίτα ἐδῶ, λόγου χάρι. Ἡ Κλαρίσσα ἀνέμισε τὸ φτηνὸ ἀγγλικὸ περιοδικό. Τὸ ἐξώφυλλο εἶχε μιὰ γυναῖκα μὲ μπικίνι. Κάθονταν σ' ἓνα βράχο κι ἀγνάντευε πέρα, μακριά. Πρέπει νὰ τὸ διαβάσεις καὶ νὰ πάρεις μιὰ ἰδέα πῶς ζοῦν οἱ ἄνθρωποι στὸ ἐξωτερικό. Ἡ Κλαρίσσα ἀνακάθησε. Ἐκεῖ, ξέρεις, πηγαίνουν γιὰ διακοπὲς στὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Πορτογαλία. Ρίξε μιὰ ματιὰ ἐδῶ. Τίναξε τὸ περιοδικὸ μπροστὰ σὲ τὸ πρόσωπο τοῦ πατέρα της, δείχνοντάς του μιὰ ἄλλη φωτογραφία, ἐγχρωμὴ αὐτή. Ἐδειχνε ἀνθρώπους μὲ χλωρὰ κορμὰ μαζεμένους γύρω ἀπὸ μιὰ ποίνα. Ἡ θάλασσα, μακριά, κρύβονταν ἀπὸ ἓνα δάσος ὀμπρῆλλες. Πές μου, ἐμεῖς ποῦ πηγαίνουμε γιὰ τὶς διακοπὲς μας; Ἐγὼ ποτὲ δὲν πῆγα στὴ ζωὴ μου οὔτε καν στὸ Τομπάγκο. Ἐμεῖς ποτὲ δὲν ἀκοῦμε τέτοια πράγματα. Ἐκεῖ ὅμως δὲν ἴχουν οὐ τίποτε.

Ὁ κ. Φόμπς κοίταξε τὴ φωτογραφία προσεκτικά. Φαίνεται ὡραία, εἶπε. Γιὰ νὰ τὴ δῶ κι ἐγώ, Ἐθέλμπερτ. Ὁ κ. Φόμπς ἔδωσε τὸ περιοδικὸ στὴ γυναῖκα του. Naί, Ἐθέλμπερτ, ἔχεις δίκιο. Φαίνεται πολὺ ὡραία.

Ἡ Κλαρίσσα ἄρπαξε τὸ περιοδικὸ ἀπὸ τὰ χέρια τῆς μητέρας της.

—Δὲ χρειάζεται νὰ μοῦ τὸ πεις. Τὸ ξέρω πῶς εἶναι ὡραία. Ξεφύλλισε τὸ περιοδικὸ νὰ βρεῖ πὺς χτυπητὲς ἀποδείξεις. Ὁ! μάλιστα. Ἀκούσατε ποτὲ γιὰ τὸ Τορεμιόλινο; Οἱ γονεῖς της κούνησαν τὸ κεφάλι. Τὸ φανταζόμουν. Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἄγνοια ποὺ ἐννοῶ. Καὶ κάτι ἄλλο. Ἐδῶ ἐμεῖς ἔχουμε μόνο ἵπποδρομίες. Ἔτσι δὲν εἶναι; Οἱ γονεῖς της κατένευσαν. Λοιπόν, ἐκεῖ πέρα στὴν Ἀγγλία ἔχουν κάτι ἄλλο. Κυνοδρομίες. Ἀκούσατε ποτὲ γι' αὐτό;

Ὁ κ. Φόμπς ἔξυσε τὸ κεφάλι του.

—Πρόκειται γιὰ σκυλιά, ἔτσι;

—Ἀκριβῶς, μπαμπά. Εἶσαι πὺς ἔξυπνος ἀπ' ὅ,τι νόμιζα. Ὅλοι πηγαίνουν στὶς κυνοδρομίες ἐκεῖ.

—Κυνοδρομίες; Ἡ κ. Φόμπς δὲν τὸ πίστευε. Θέλεις νὰ πεις πῶς τὰ σκυλιά παραβγαίνουν σὲ τρέξιμο;

—Τώρα θυμῶμαι, εἶπε ὁ κ. Φόμπς. Naί, τὶς λένε κυνοδρομίες. Ὁ κ. Φόμπς χάρηκε γιὰ τὴ σηριάδα του, ἐλπίζοντας πῶς αὐτὸ θὰ ἐντυπωσίαζε περισσότερο τὴν κόρη του.

—Πολὺ σωστά, μπαμπά. Χαίρομαι ποὺ ξέρεις πέντε πράγματα.

—Καὶ τὰ καθαλικεύουν ἰζόκεϋ; ρώτησε μὲ ἀπορία ἡ κ. Φόμπς.

Ὁ κ. Φόμπς λύθηκε στὰ γέλια χτυπώντας τὸ μηρό του.

—Ὁχι, μαριά. Ἀριόλαν ἔνα ἡλεκτρικὸ λαγὸ καὶ τὰ σκυλιά τὸν κυνηγοῦν σὲ στίβο.

Ἡ κ. Φόμπς δὲν καλοκατάλαβε, ἀλλὰ δὲ θέλησε νὰ ρωτήσῃ. Naί. Ὁ κ. Φόμπς ὅμως δὲν ἔχασε τὴν εὐκαιρία.

—Ἀκοῦστε κοίμε. Τζόκεϋ καθάλα σὲ σκύλο. Ἡ θὰ εἶναι κανένας νάνος ἢ κανένας σκύλαρος ὥς ἀπάνω. Ξεκαρδίστηκε στὰ γέλια καὶ δύσκολα ξεχώριζε τὰ λόγια του.

Ἡ Κλαρίσσα προχώρησε σὲ θέμα μὲ μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον.

—Καληώρα εἰς, μαριά, ἂν ζοῦσες στὴν Ἀγγλία, θὰ μπορούσες τὰ βράδια νὰ πᾶς σὲ μπίγκο.

—Θέλεις νὰ πεις πῶς ἔχουν μέρη ποὺ παίζουν μόνο μπίγκο;

—Κάθε βράδυ, τὴ βεβαίωσε ἡ Κλαρίσσα.

Ὁ κ. Φόμπς σφύριξε.

—Ἐγὼ θὰ πῆγαινα στὶς κυνοδρομίες καὶ ἡ Μαίτζη στὸ μπίγκο.

—Ἀκριβῶς, ἀπάντησε ἡ Κλαρίσσα.

—Νομίζω πὼς θὰ μοῦ ἄρεσε τὸ μπίγκο. Ἡ κ. Φόμπς, κλείνοντας τὰ μάτια της, παραδόθηκε στὴ γοητεία τῆς φαντασίας της.

Μετὰ ἀπ' αὐτὸ οἱ Φόμπς ἦταν πρὸ προσεκτικοὶ ὅταν ἐξυμνοῦσαν τὸ καινούργιο τους σπιτί μπροστὰ στὴν κόρη τους. Κάθε καινούργιο φύλλο τοῦ φτηνοῦ ἀγγλικοῦ περιοδικοῦ ἔφερνε νέες βρισιὲς καὶ πλειότερη φαγωμάρια στὸ σπιτικό τῶν Φόμπς. Γιὰ νὰ τ' ἀποφύγουν αὐτό, οἱ Φόμπς ἔκαναν ὅ,τι μπορούσαν νὰ μὴν ἐρεθίζουν τὴν Κλαρίσσα. Ἀντιδροῦσαν μὲ τὸ ἴδιο πάντα χαῦνο βλέμμα, γιομάτο ἀπορία στὸ κάθε τι ποὺ ἔλεγε. Μὲ τὶς ἴδιες ἐκφράσεις ἐκπληξης καὶ δυσπιστίας. Μὲ τὴν ἴδια ἀνησυχία, μήπως τὴν ἐρεθίσουν μὲ τὴν ἄγνοιά τους. Δυστυχῶς, ὅσο κι ἂν προσπαθοῦσαν, δὲ μπορούσαν ποτὲ νὰ ξεφύγουν ἀπόλυτα ἀπὸ τὸ ψεγάδι ποὺ τοὺς φόρτωναν πάνω τους οἱ περιορισμοί. Ἡ «κατωτερότητα», ὅπως τὴν ἀποκαλοῦσε ἡ Κλαρίσσα, δίκως νὰ κουράζεται ποτὲ νὰ τὸ φωνάζει.

Ὡστόσο ἡ πολιτικὴ συνείδηση τοῦ κ. Φόμπς συνέχιζε νὰ καλλιεργεῖται, χωρὶς ἀμφιβολία ἐπηρεασμένη κάπως ἀπὸ τὶς ἀδιάκοπες ἐπιθέσεις τῆς κόρης του. Παρὰ τὴν περιφρόνηση τῆς Κλαρίσσας, ἡ πολὺ πιθανὸ ἐξ αἰτίας της, σὲ ἀπάντηση τῶν ἀπολογιῶν τῶν πολιτικῶν φούντωσε μέσα του ἓνα αἶσθημα ἀδικιῶν ποὺ τοῦ εἶχαν γίνει πολλὰς φορὲς σὲ περασμένα χρόνια. Κι αὐτὲς ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἐκείνους ἀνθρώπους ποὺ ἡ Κλαρίσσα ἤθελε νὰ τὸν κάνει νὰ τοὺς μνημεῖ Πρὸς τὸ παρὸν πάντως, ἦταν οἰωπηλός. Ὁ κ. Φόμπς δὲν ἦταν ἀκόμα οἰγούρος γιὰ τὶς θέσεις του.

Αὐτὴ τὴ διαδοσία ὁ Πρωθυπουργὸς τὴν ἔλεγε «Πολιτικὴ Ἀγωγὴς», καὶ γιὰ νὰ δείξει τὴ νομιμοφροσύνη του πέρα ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία καὶ νὰ ἐκφράσει τὴν εὐγνωμοσύνη γιὰ ὅσα ἔκαμε ἡ Κυβέρνηση γι' αὐτόν, ὁ κ. Φόμπς γράφτηκε στὸ κόμμα. Υἱοθέτησε τὴ γραβάτα του, ποὺ εἶχε σὰν μοτίβο ἓνα κίτρινο ἥλιο (μᾶλλον ἀνατέλλοντα) πάνω ἀπὸ μιὰ γαλάζια θάλασσα. Ὁ κ. Φόμπς τὸ κράτησε μυστικό γιὰ κάμποσο καιρὸ ἀπὸ τὴν Κλαρίσσα καὶ ἄκουγε οἰωπηλὰ καὶ ὑποτακτικὰ τὰ παραληρήματά της γιὰ τὸ Τορεμολίνο, τὶς κυνοδρομίες καὶ τὸ μπίγκο. Καθὼς ὅμως περνοῦσαν οἱ μῆνες ἡ αὐτοπεποίθησή του μεγάλωνε καὶ ἄρχισε νὰ φοράει τὴ γραβάτα του τὶς Κυριακὲς ὅταν πῆγαινε στὴν Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία μὲ τὴ γυναῖκα του. Ἡ Κλαρίσσα δὲν πῆγαινε μαζί τους.

—Εἶναι πολὺ χαμηλὴ τάξη, ἔλεγε σιτοὺς γονεῖς της. Ἄν πάω ποτὲ σὲ ἐκκλησία, πρέπει νὰ εἶναι Καθολικὴ.

Ὁ κ. Φόμπς ἦταν ἀξιοζήλευτος μαθητὴς. Σήμερα, ἔλεγε στὴ γυναῖκα του, δὲν ἔχει πιά ἀνθρώπους νὰ μᾶς ποδοπατᾶνε ὅπως παλιά. Ἄς δοκιμάσει κανένας καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς θὰ τὸν κανονίσει. Μετὰ ἐξηγοῦσε τὰ γεγονότα γιὰ τὴ δουλεία καὶ τὸν ἀποικισμό ὅπως τὰ περιέγραφε ὁ Πρωθυπουργός. Ἡ κ. Φόμπς ἐπικροτοῦσε καὶ δὲ μπορούσε νὰ ξεχωρίσει ἂν ἀγαποῦσε περισσότερο τὸν ἄντρα της ἢ τὸν Πρωθυπουργό. Μὲ τὸν καιρὸ ὁ κ. Φόμπς μπῆκε στὶς γραμμὲς τῶν δραστηρίων ἐργατῶν τοῦ κόμματος καὶ διέτρεχε ἀκούρατος τὰ περίχωρα κατακλύζοντας τοὺς χωρικοὺς μὲ φυλλάδια. Ὁ ἐνθουσιασμός του ἔδωσε λαβὴ σὲ κοινοσηπολιὰ γιὰ τὸ κόμμα ποὺ τὸν πρότεινε γιὰ τὸ τοπικὸ Συμβούλιο. Δυστυχῶς, ἂν καὶ γιὰ μεγάλη ἀνακούφιση τῆς Κλαρίσσας, δὲν τὸν ἐβγαλαν. Ἡ Κλαρίσσα ἤξερε καλὰ πὼς οἱ ἄνθρωποι τῶν σπουδαίων

κύκλων μᾶλλον περιφρονοῦσαν τὸν προλεταριακὸν χαρακτήρα τῆς Κυβέρνησης καὶ ἡ δραστηριότητα τοῦ πατέρα της εἶχε οὖν συνέπεια νὰ κηλιδώσῃ τὴν περηφάνειά της. Ἡ Κλαρίσσα τὸν κατηγοροῦσε.

—Ἐξακολουθεῖς μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ποὺ σοῦ λέω νὰ πιστεύεις πῶς ἡ ὑποψηφιότητά σου γιὰ τὸ τοπικὸ συμβούλιο εἶναι τὸ πᾶν στὸν κόσμο;

Ὁ κ. Φόμπς ἦταν ἀπολογητικός.

—Δὲ μπορούσα νὰ κάνω τίποτε ἐγώ, Κλάρυ. Ἄλλοι εἶχαν τὸ λόγο, ὅχι ἐγώ.

—Ἀνθρώποι οὖν καὶ σένα δὲ μαθαίνουν ποτέ, εἶπε ἡ Κλαρίσσα μὲ ἀπογοήτευση.

Ὁ κ. Φόμπς ἔκρυψε καλὰ τὴν ἀπογοήτευσή του καὶ ὀρκίστηκε στὴ γυναῖκα του πῶς θὰ συνέχιζε νὰ ὑπηρετεῖ τὸ κόμμα πιστά. Ὡστόσο ἡ κ. Φόμπς ταραχτήκε ἀπὸ τὴν τροπὴ τῶν γεγονότων καὶ τὸ πάθος της γιὰ τὸν Πρωθυπουργὸ ἄρχισε νὰ λιγοστεύει.

—Δουλεύεις τόσον καιρὸ γι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, Ἐθέλμπερι, καὶ τοσάκιζεσαι νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃς. Δὲ νομίζεις πῶς θὰ μπορούσαν νὰ σοῦ δώσουν τουλάχιστον μιὰ θέσῃ στὸ Συμβούλιο οὖν ἀνταμειβῇ;

—Αὐτὲς οἱ ἀποφάσεις περνοῦν ἀπὸ ἕνα σωρὸ κανάλια ποὺ δὲν τὰ γνωρίζουμε, Μαίτζη, καὶ εἶμαι οἴγουρος πῶς γιὰ νὰ μὴ μοῦ δώσουν μιὰ θέσῃ θὰ εἶχαν σοβαρὸ λόγο.

—Μὰ ὁ Πρωθυπουργός...

Ὁ κ. Φόμπς κούνησε νευρικὰ τὰ χέρια του.

—Αὐτὸς δὲν ἀνακατώνεται μ' αὐτά. Πιστεύεις πῶς ἄκουσε ποτὲ τὸ ὄνομά μου; Ἐχεῖ τόσες ἄλλες σκοιτοῦρες. Καὶ καὶ ἄλλο. Ἄν γινόμου σύμβουλος δὲ θὰ μπορούσα νὰ σὲ παίρνω μαζί μου σὲ ἐκδηλώσεις καὶ ἄλλα τέτοια. Ὅχι πῶς θέλω νὰ σὲ προσβάλω, ἀλλὰ δὲν ἔχεις... Ὁ κ. Φμπς ξύνοντας τὸ κεφάλι του, ἔψαχνε νὰ βρεῖ τίς κατάλληλες λέξεις.

—Καταλαβαίνω τί θέλεις νὰ πεῖς, Ἐθέλμπερι. Ἀλλὰ θὰ μπορούσες νὰ παίρνεις τὴν Κλαρίσσα μαζί σου. Ἡ κ. Φμπς δὲν ἦταν συνηθισμένη σὲ κομπλιμέντα καὶ σὲ τέτοια δειγμάτων μπορούσε μόνο νὰ ξεδιακρίνει τίς πὺδ σκληρὲς προσβολές. Ἡ πολιτικὴ ἀγωγή μόλις ποὺ τὴν εἶχε ἀγγίξει.

—Ἐμένα! Ξεφώνησε ἡ Κλαρίσσα σηκώνοντας τὸ βλέμμα της ἀπ' τὸ περιοδικὸ ἀπότομα. Ἐμένα! Τί μὲ πέρασες ἐμένα, μαμά;

—Ἡ μητέρα σου σὲ χρησιμοποίησε ἀπλῶς οὖν παράδειγμα, Κλάρυ.

Ὁ κ. Φόμπς ξαφνιάστηκε.

—Μακάρι νὰ εἶναι ἔτσι! Ὅπως ποιό τὸ ὄφελος νὰ σκοτώνεσαι γιὰ ἕνα τόσο ἀνόητο πράμα οὖν αὐτό; Ποιός θὰ ἤθελε νὰ εἶναι Σύμβουλος ἐδῶ πέρα; Ἄν ἦσουν στὸ Πόρτ - σφ - Σπαῖν τὸ καταλαβαίνω. Ἀλλὰ σ' ἕνα μέρος οὖν τὸ Παρνταίτζ. Μοῦ δίνει σιὰ νεῦρα. Ἀρχισε νὰ κουνιέται ἀπαλὰ στὴν κουνιστὴ πολυθρόνα ποὺ κάθονταν καὶ συνέχισε νὰ διαβάζει τὸ περιοδικὸ της.

Ὁ κ. Φόμπς πιάνοντας τὸ βλέμμα τῆς γυναίκα του, κούνησε μὲ λύπη τὸ κεφάλι του. Σ' ἕνα κόσμο ποὺ τὸ φτηνὸ ἀγγλικὸ περιοδικὸ δὲ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸ ἀρνηθεῖ, οἱ Φόμπς, ἄντρας καὶ γυναῖκα, εἶχαν φτάσει σὲ σημεῖο νὰ νοιώθουν γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τίς πράξεις του ἀσήμαντοι καὶ λιλλιπούτιοι. Ἀρχισαν νὰ εὐχονται νὰ φύγῃ ἡ Κλαρίσσα.

Τὸ ἀντικείμενο τοῦ διαφέροντός τους δὲν ἦταν ἰδιαίτερα ἐντυπωσιακό. Τὸ πρόσωπο τῆς Κλαρίσσας ἦταν στρογγυλὸ κι ἀχνὰ σημαδεμένο ἀπὸ ἀνεβολογιά. Τὰ στρογγυλά της μαῦρα μάτια χάνονταν καὶ φάνταζαν κλειστά

πίσω από τὰ παραφουσκωμένα μῆλα τοῦ προσώπου της. Κοντόχοντρη καθὼς ἦταν, εἶχε κόψιμο μποξέρ πού σου ἔδινε τὴν ἐντύπωση πὼς ἦταν κάτι τὸ ἐμπρόσθετο. Ὅσοι μπορούσε κανεῖς νὰ οκεφτεῖ πὼς δὲν εἶχε τὴ θέση του, ἀλλὰ ἦταν ξένο ἀγαθὸ πού ἡ Κλαρίσσα τὸ ἔκανε δικό της καὶ τὸ χρησιμοποιοῦσε. Ὅσοοι οἱ μεγάλες ἔγνοιες γι' αὐτὴ τὴν ἄσχημη ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση ἦταν αὐτὲς πού τελικὰ θὰ ὀδηγοῦσαν στὴν ἱκανοποίηση τῆς ἀνέκφραστης εὐχῆς τῶν γονιῶν της.

Ἡ Κλαρίσσα, παρόλη τὴν ἀθεράπευτη ἀσχήμια της, φρόντιζε πολὺ τὴν ἐμφάνισή της. Ἦταν ἐξαιρετικὰ ματαιόδοξη. Αὐτὸ ὅμως δὲν γίνονταν πάντα. Ὅταν ἦταν μικρή, πολὺ λίγο νοιάζονταν γιὰ τὴν ὁμορφιά της κι ἀληθινά, μέχρι τὰ δεκαῆξη, ἔκανε ὅ,τι μπορούσε νὰ δείχνει τὴν ἀσχήμια της μὲ τὰ ρούχα πού φοροῦσε καὶ τὸν τρόπο πού συμπεριφέρονταν. Ἡ Κλαρίσσα, μ' ἄλλα λόγια, εἶχε θεοποιήσει τὴν ἀσχήμια της. Μετὰ γνώρισε τὸ κορίτσι πού ἡ θεία της εἶχε μεταναστεύσει στὴν Ἀγγλία. Αὐτὴ τῆς γνώρισε τὸ φτηνὸ ἀγγλικὸ περιοδικὸ χωρὶς νὰ ξέρει τὰ ἐπαναστατικὰ ἀποτελέσματα πού θὰ εἶχε. Μέσα σὲ μιὰ νύχτα ὁ κόσμος τῆς Κλαρίσσας μεταμορφώθηκε.

Τὸ πρῶτο σημάδι τῆς μεταμόρφωσης ἦταν τὸ πάθος πού ἔδειχνε στὴν ἀτομικὴ ὑγιεινή. Ἐκανε μπάνιο δυὸ φορὲς τὴ μέρα. Μιὰ τὸ πρωῒ, πρὶν πάει στὸ σχολεῖο, καὶ μιὰ τὸ βράδυ, πρὶν πάει γιὰ ὕπνο, ὅταν, πρὸς ἀτέλειωτη ἀπορία τῶν γονιῶν της, βούρτσιζε καὶ τὰ δόντια της ἀκολουθώντας τὶς συμβουλὲς τῶν κατασκευαστῶν ὀδοντόκρεμας.

Τὰ ρούχα της, πού τώρα τὰ διάλεγε μὲ τὴ μεγαλύτερη προσοχή, ἦταν πάντα καθαρὰ καὶ καλοσιδερωμένα καὶ τὰ μαλλιά της, πού ἄλλοτε τὰ τύλιγε κοτσίδα στὴν κορφή, τὰ ἄφηνε ριχτὰ καὶ προσπαθοῦσε νὰ κάνει ἴσιο χτένισμα μὲ τὴ βοήθεια τῆς κομμώτριας τοῦ χωριοῦ. Ἡ Κλαρίσσα τῆς πήγαινε κόπες τοῦ ἀγγλικοῦ περιοδικοῦ καὶ τῆς ἐξηγοῦσε πὼς ἤθελε ἀκριβῶς τὸ ἴδιο χτένισμα μὲ τὴν εἰκόνα πού τραβοῦσε τὴ φαντασία της.

—Αὐτὸ τὸ στυλ δὲ γίνεται σὲ μαλλιά σὰν τὰ δικά μας, Κλαρίσσα. Ἡ ἴδια ἡ κομμώτρια χτενίζονταν σὲ ἀφρικανικὸ στυλ. Ἡ πολιτικὴ της ἀγωγή ἦταν πολὺ προχωρημένη.

—Δὲν καταλαβαίνω γιατί; Γιατί μόνο αὐτοὶ νὰ κάνουν αὐτὸ τὸ χτένισμα;

—Γιατί ἔχουν μαλακότερα μαλλιά ἀπὸ μᾶς, Κλαρίσσα. Νὰ γιατί. Θὰ κάνω ἓνα σκίτσο νὰ δεῖς τὴ διαφορά. Ἡ κομμώτρια τῆς ἔδειξε τὴ διαφορά μὲ δυὸ ἀπλὰ διαγράμματα. Βλέπεις πὼς πέφτουν τὰ δικά τους χωρὶς καμιά δυσκολία; Τώρα προσπάθησε νὰ κάνεις αὐτὸ στὰ δικά μας καὶ θὰ δεῖς τί θὰ γίνει.

Ἡ Κλαρίσσα τράβηξε τὸ βλέμμα ἀπότομα ἀπὸ τὸ χαρτὶ μὲ μιὰ ξυνὴ γκριμάτσα στὸ πρόσωπο.

—Ἐοὺ μόνο τὸ κάνεις αὐτό, εἶπε. Κι ἐοὺ σὰν τὸν πατέρα μου. Δὲν καταλαβαίνω γιατί δὲ χρησιμοποιοεῖς ἓνα πραγματικὰ ζεστὸ χτένισμα. Αὐτὸ θὰ τὰ κάνει ἴσια.

—Μὰ αὐτὸ μπορεῖ νὰ σὲ κάψει.

—Δὲ μὲ νοιάζει. Τὸ κεφάλι μου θὰ καεῖ. Ὅχι τὸ δικό σου.

Ἡ Κλαρίσσα κοίταζε μὲ λαχτάρια καὶ πίστη τὴν εἰκόνα στὸ περιοδικό.

Ἡ κομμώτρια ὑποχώρησε. Ἐκανε αὐτὸ πού τῆς εἶπε καὶ χρησιμοποίησε ἓνα πολὺ ζεστὸ χτένισμα. Ἡ Κλαρίσσα ἔκανε γκριμάτσες ἀλλὰ δὲ διαμαρτυρήθηκε. Βλέπεις πού σου λέω; εἶπε σφίγγοντας τὰ δόντια της. Δὲν εἶναι καθόλου τὰ μαλλιά μας πού διαφέρουν.

Ἡ κομμώτρια ἔμεινε σιωπηλή. Ὅταν τελείωσε ἔφερε ἓνα καθρέφτη καὶ ἡ Κλαρίσσα εἶδε τὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ χαρὰ της ἔγινε θρύψαλα μονομιᾶς.

—Καὶ θέλεις νὰ λέτεσαι κομμώτρια; Σοῦ ἀρέσει νὰ μὲ πληγώνεις; Ἄρχιος νὰ κλαίει.

—Μοιάζεις ἀκριβῶς μὴ ἀπὸ αὐτὲς τὲς Ἀμερικανίδες ποὺ βλέπεις στὴ Βρεταννικὴ Γουϊάνα. Ἡ κομμώτρια ξέσπασε οὐ νευρικὸ γέλιο. Μετά, μίας κι ἦταν κάπως εὐαίσθητη γυναίκα, κατάλαβε τὸ λάθος της καὶ πρόσθεσε.

—Ἀπλῶς ἀστετυόμουν, Κλαρίσσα. Μὴ μὲ συνεντρίξεις. Δὲ φαίνονται καὶ τόσο ἄοχημα. Τὰ σύγκρινε μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ περιοδικοῦ. Δὲν εἶχαν μεγάλη διαφορά. Μπορῶ νὰ σοῦ τὰ τακτοποιήσω ἁμέσως.

—Τὸ κάνεις ἐπιτήδεις, ξεφώνισε ἡ Κλαρίσσα μὲ ἀναφυλλητιά. Μὲ ζηλεύεις. Ὅλοι ἐδῶ πέρα μὲ ζηλεύουν. Φοβήθηκες πῶς θὰ φαινόμουν πολὺ ὁμορφη, εἶτο βρήκες τὴν εὐκαιρία νὰ μὲ πληγώσεις.

Ἡ κομμώτρια προσπάθησε νὰ τὴν καλῇ.

—Ἔλα, Κλαρίσσα. Μὴν κλαῖς. Θὰ σοῦ τὰ πιάξω ἐγὼ εἶτοι ποὺ νὰ μὴ φαίνονται τόσο ἄοχημα. Θὰ κάνω λίγες μποῦκλες καὶ θὰ δείχνουν ἀλήθεια πολὺ ὁμορφα. Περίμενε καὶ θὰ δεῖς.

Ἔτσι ἡ Κλαρίσσα δὲ μπορούσε νὰ κάνει ἄλλοιως καὶ δέχτηκε ἕνα σεμνότερο χιένιομα, ποὺ ταίριαζε περισσότερο μὲ τὰ «οκληρά μας μαλλιά» ὅπως ἔλεγε ἡ κομμώτρια. Στὸ τέλος συχωρέθηκαν ὅλα. Τὸ Παρανιάζ δὲν εἶχε ἄλλη κομμώτρια.

Ὡστόσο, τὸ πρόγραμμα τῆς Κλαρίσσας δὲν περιορίζονταν στὴν καλύτερη τῆς ἐμφάνιση. Δὲν πῆγαινε οὐ κανένα φίλμ ἀπ' αὐτὰ ποὺ τύχαινε νὰ παίξει ὁ κινηματογράφος τοῦ χωριοῦ. Τώρα πῆγαινε μόνο οὐ ἔλαφρά ἄμερικάνικα μελοδράματα ἢ μουσικοχορευτικά. Ὅλα τὰ ἄλλα τὰ θεωροῦσε κατωτέρα της. Ἰδιαίτερα τὰ Γουέστερνς, τὰ θεωροῦσε «χοντροκομμένα».

Πέρα ἀπ' αὐτά, πολλοὶ φίλοι της ἔπρεσαν στὴν καταδίκη καὶ τὴν περιφρόνηση μὲ τὴ νέα αὐστηρότητα τῆς Κλαρίσσας. Μιὰ ἀπὸ τὲς λίγες ποὺ δὲ χάθηκε ἦταν ἡ κοπέλα ποὺ ἡ θεία της εἶχε μεταναστεύσει στὴν Ἀγγλία. Χωρὶς αὐτὴ ὁ ἐφοδιασμός της Κλαρίσσας μὲ τὸ φτηνὸ ἀγγλικὸ περιοδικὸ θὰ εἶχε στραγγαλιστεῖ στὴ γένεσή του. Ἡ ὑπόληψή της σιὸ χωριὸ μεγάλωνε. Τὰ παληκάρια μαζεῦονταν καὶ περιφέρονταν κοντὰ σιὸ σπίτι της μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ κερδίσουν ἕνα της βλέμα καὶ οἱ φιληνάδες της, ὅταν τὴν ἔβλεπαν σιὸ δρόμο, συνήθως ὅταν πῆγαινε σιὸ σχολεῖο ἢ στὴν κομμώτρια μὲ ἕνα περιοδικὸ τυλιγμένο στὴ μασχάλη, τῆς πέταγαν βρωμόλογα φωναχτά. Τέτοια βρωμόλογα ποὺ ἡ κ. Φόμης δὲ θὰ δυσκολεύονταν νὰ τὰ καταλάβει.

Ἡ Κλαρίσσα ὅλο καὶ πρόκοβε. Τὸ ἀγαπημένο της μέρος νὰ ξεκουράζεται ἦταν ἡ μικρὴ βεράντα μπροστὰ σιὸ σπίτι ὅπου τὰ δειλινά, μετὰ τὸ σχολεῖο, λικνίζονταν ἀπαλὰ σιὴ Λιακάδα μέσα στὴν κουνιστὴ πολυθρόνα λιμάροντας τὰ νύχια της καὶ διαβάζοντας. Τ' ἀγόρια ἔφταναν μὲ ποδήλατα καὶ γέρνοντας πάνω στὴν αὐλόπορτα προσπαθοῦσαν νὰ τὴν πιάσουν οὐ κουβέντα.

—Ἔ! Δεσποινὶς Φόμης, χάριός μας ἕνα χαμόγελο! Δὲ θὰ μᾶς δώσεις ἕνα φιλάκι;

Ἡ Κλαρίσσα σούφρωνε τὰ φρύδια κι ἔνεφε μὲ τὰ μοῦτρα ὅτὸ περιοδικό, κυνηγώντας φανταστικὲς μύγες ἀπὸ τὸ πρόσωπὸ της. Ἐπειτα, τρέποντας ἀπὸ θυρό, ὅταν καμὴ φορὰ τὰ ὁμαδικὰ πατράγμια ἔοδηγαν, σηκώνονταν κι ἔλεγε. Δὲ μπορῶ νὰ καταλάβω, βρὲ τετυμπάνδες, γιατί δὲν ἀφήντε τὸν κορμάκη ἡσυχά. Δὲ μπορῶ νὰ διαβάσω ἡσυχά οἷτε μέσα σιὸ σπίτι μου πιά. Καὶ ὁρμῶσε μέσα κλείνοντας μὲ πάταγο τὴν πόρτα.

Οἱ ἀκαδημαϊκὲς ἀνησυχίες καὶ ἀπαντήσεις τῆς Κλαρίσσας δὲν ἦταν ποτὲ πολὺ μεγάλες. Ἦταν ὅπως ἀγύριον κεφάλι καὶ περήφανη γιὰ τὲς πράξεις

της, μὴ θέλοντας νὰ ποιέσῃ πὼς αὐτὲς δὲν ἔδειχναν παρὰ τὴ δική της προκατάληψη γιὰ θέματα μεγάλης σηματοσίας καὶ τὴν ἄβουλη μετριότητα τῶν δικῶν της.

Μιά μέρα γύρισε ἀπὸ τὸ σχολεῖο νωρίτερα ἀπὸ τὴς ἄλλες φορές καὶ πετώντας τὰ βιβλία στὸ πάτωμα, οὐριάστηκε οἷον καναπὲ φανερά ἀηδιασμένη. Ἦ κ. Φόμπς τᾶχασε.

—Κλάρυ! ἄρρωστη; Τί τρέχει;

—Ἄρρωστη! Μακάρι νὰ ἦμουν. Κοίταξε τὰ βιβλία, σκορπισμένα στὸ πάτωμα. Δὲν εἶμαι ἐγὼ ἄρρωστη, μαρὰ. Εἶναι ὁ κόσμος ποὺ ζεῖ σ' αὐτὴ τὴν πόλη, ἂν μὲ ρωτᾷς. Ἐψαξε στὴν τσέπη της γιὰ τὴ λίμα τῶν νυχιῶν.

—Κάποιος ποὺ προσπάθησε νὰ σ' ἐκμεταλλευτεῖ;

—Θὰ τὸ ἔκανε ἂν τοῦ ἔδινε τὴν παραμικρὴ εὐκαιρία. Παλιοτόμαρο! Λιμάρισε τὰ νύχια προσεχτικά.

—Γιὰ ποῖόν μιλάς; Ἦ κ. Φόμπς γονάτισε κι ἄρχισε νὰ μαζεύει τὰ βιβλία.

—Ἕνας ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς τοῦ σχολεῖο. Προσπαθοῦσε νὰ μὲ στριμώξει σήμερα τὸ ἀπόγευμα.

—Ἐννοεῖς... Ἦ κ. Φόμπς γούρλωσε τὰ μάτια της καὶ κοίταζε τὴν κόρη της μὲ δυοπιστία.

—Ἀκριβῶς, μαρὰ. Ἄν τοῦ ἔδινε τὴν παραμικρὴ εὐκαιρία, θὰ μὲ εἶχε βιάσει ἐκεῖ οὐ πὶ καὶ φί.

Ἡ Κλαρίσσα περιεργάζονταν τὴς καθαρὲς ἄκρες τῶν νυχιῶν της. Δὲ φαίνονταν ἰδιαίτερα οοκαριομένη ἢ ἀνήσυχη. Τὸ εὐχαριστοῖταν νὰ χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη «βιάζω» καὶ ἡ κ. Φόμπς, συνεπῶς, προσπαθοῦσε νὰ σκεφτεῖ τί εἶχε γίνει ἀπλῶς σὰν ἀπόηχο ἀπὸ τὸν πλατὺ καὶ μελοδραματικὸ κόσμον μέσα σὸν ὁποῖο ζοῦσε ἡ Κλαρίσσα. Αὐτὸ παράλυσε τὴ φυσιολογικὴ της ἀντίδραση.

—Θὰ φύγω ἀπ' αὐτὸ τὸ σχολεῖο. Πρόσθεσε ἡ Κλαρίσσα. Δὲ μπορῶ νὰ μείνω ἐκεῖ μετὰ τὸ σημερινό. Τέλος πάντων, αὐτὸ τὸ μέρος δὲ μοῦ προσφέρει τίποτε. Ξανάβαλε τὴ λίμα στὴν τσέπη της καὶ ἀναγάλιασε. Θεέ μου! Δὲ μπορῶ νὰ σοῦ πῶ πόσο θὰ ἤθελα νὰ ἦμουν κάπου οὐ ἐξωτερικό. Στὸ Τορεμολίνο. Ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ γεννηθῶ.

—Μὰ αὐτὸ τὸ πράμα θὰ μπορούσε νὰ συμβεῖ κι ἐκεῖ. Κλάρυ, τόλμησε νὰ ψελίσει ἡ κ. Φόμπς.

Ἡ Κλαρίσσα τρομοκρατήθηκε. Ἀνθρώποι σὰν καὶ σένα ποτὲ δὲν καταλαβαίνουν, εἶπε. Πόδες φορές πρέπει νὰ σοῦ πῶ πὼς τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικά ἐκεῖ πέρα;

Ἦ κ. Φόμπς παραδέχτηκε τὸ λάθος της καὶ δὲ μίλησε πιά.

Ἡ ἀντίδραση τοῦ κ. Φόμπς, ὅταν ἄκουσε τὰ χαμπέρια — ἀπουσίαζε οὐ μὴ κομματικὴ συγκέντρωση — ἦταν ὅμοια μὲ τὴν ἀντίδραση τῆς γυναίκας του. Ὡστόσο θεώρησε καθήκον του νὰ πᾶει καὶ νὰ δεῖ τὸν καθηγητή. Ἡ Κλαρίσσα ξυνίστηκε.

—Ποιὸς ὁ λόγος νὰ τὸ κάνεις αὐτό, μπαμπά; Στὸ κάτω - κάτω φεύγω καὶ οὔτε ἔδωσα δικαίωμα σ' αὐτὸν τὸν κύριο νὰ μ' ἀγγίξει. Ὑποθέτω πὼς ἀπλῶς τὸν κυρίευσε τὸ πάθος. Συμβαίνει αὐτὸ μερικὲς φορές στοὺς ἄντρες, ξέρεις. Εἶμαι σίγουρη πὼς ἀκόμα κι ἐοῦ νιώθεις ἔτσι μερικὲς φορές.

Ὁ κ. Φόμπς ἔνιωθε νὰ τὸν τυλίγει πυκνὴ ὁμίχλη. «Νικήθηκε ἀπὸ τὸν πῶθο!». Προσπαθώντας νὰ πατήσῃ πρὸ σιέρεα, τίναξε μακριὰ τὴ σκέψη ἀπὸ τὸ μυαλό του.

—Τὸ ἴδιο κάνει, συνέχισε διοταχτικά. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ἔχεις ἐκεῖ ἔ-

ναν άνθρωπο να διδάσκει πού είναι έτοιμος κάθε στιγμή να ος άρπάξει στο διάδρομο και νά...

—Δέν εἶπα τίποτε γιά διάδρομο, μπαριά. Μπορεῖ νά εἶναι ἀπογοητευμένος.

—Κοίταξε, ἀπάντησε ὁ κ. Φόμπς μέ ἀναπάντεχη ἀποφασιστικότητα. Θά πάω νά καθαρίσω μ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, εἴτε εἶναι ἀπογ... εἴτε εἶναι ὅπως τὸ Λέσ, εἴτε ὄχι.

Ὁ καθηγητὴς παραξεγευτίκε καὶ τοῦ φάνηκε ἀστεία ἡ ὑπόθεση.

—Δέν ξέρω πῶς ἡ Κλαρίσσα βάζει μιὰ τέτοια ἰδέα στοῦ μυαλό της, κ. Φόμπς. Ἐγὼ τῆς φέρομαι ὅπως οὐ ὅλους τοὺς μαθητές μου. Πάντως, μοῦ εἶπε τὶς προάλλες πῶς θὰ ἔφευγε ἀπὸ τὸ σχολεῖο, εἶτοι σκέφτηκα πῶς μπορούσα νά τῆς ζητήσω νά πᾶμε ἕνα σινεμά μαζί. Ποτέψτε με, ἂν ἐπρόκειτο νά εἶναι ἀκόμη μαθήτριά μου, δὲ θὰ σκεφτόμουν ποτὲ νά κάνω τέτοιο πράγμα. Δὲ θὰ ἦταν ἠθικό, ἂν καταλαβαίνετε τί ἐννοῶ. Χειρονομοῦσε μέ τὶς κρὲμ παλάμες του γιά νά τραβήξει τὴν προσοχή. Καθόλου ἠθικό κ. Φόμπς. Ἀλλὰ δὲν καταλαβαίνω πῶς βγάζει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἤθελα νά τὴ βιάσω. Δὲν εἶναι ὠραῖο πράγμα νά μιλάς ἔτσι γιά ἕναν ἄνθρωπο, κ. Φόμπς. Δὲν εἶναι καθόλου ὠραῖο πράγμα. Τέτοια κουτοπονηλιὰ μπορούν νά καταστρέψουν ἄνθρώπους, ἰδιαίτερα ἕναν ἄνθρωπο στὴ θέση μου. Ἔτριψε τὶς παλάμες του καὶ κούνησε θλιμένα τὸ κεφάλι του.

Ὁ κ. Φόμπς πείστηκε ἀπὸ τὴν εἰλικρίνεια αὐτῆς τῆς ἀπολογίας καὶ γύρισε στοῦ ὅπτι, στὴν Κλαρίσσα, ἀνήσυχος καὶ συγχυσμένος.

—Λέει πῶς οὐδὲν ζήτησε ἀπλῶς νά πᾶτε σινεμά, Κλάρυ. Καὶ πέρα ἀπ' αὐτό, εἶχες κιόλας ἀποφασίσει νά φύγεις ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Δὲ μᾶς εἶπες τίποτε γι' αὐτό.

Ἡ Κλαρίσσα οἶοκῶσε τοὺς ὧμους της. Αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία, ἀπάντησε, ἀλλὰ δὲν ἔκανε τὸν κόπο νά μπεῖ οὐδὲ λεπτομέρειες.

—Πάντως, ἐπεμεινε ὁ κ. Φόμπς, θὰ ἦταν ἀνῆθικο νά προσπαθήσει νά κάνει κάτι τέτοιο.

—Δὲν μοῦ ἀρέσουν ὅλα αὐτὰ τὰ παχιά λόγια, εἶπε ἡ Κλαρίσσα. Καὶ ὅπως καὶ νά ἔχει τὸ πράγμα, δὲν μοῦ ἀρέσει νά μιλῶ γιά τέτοια πράγματα. Ἄς τ' ἀφήσουμε αὐτὰ γιά τὰ ἄλλα κορίτσια. Ἄς κρατήσουν τὰ «ἀγόρια» τους. Στραβομουτσούνισσε τὸ σιτόμα της μέ ἀηδία Ἐγὼ ἂν πάω ποτὲ μέ κάποιον, αὐτὸ θὰ γίνεῖ ἀπὸ ἔρωτα καὶ μόνον ἀπὸ ἔρωτα. Μόνον ὅταν παντρευτῶ θὰ «συλλάβω».

Ὁ κ. Φόμπς τὰ εἶχε χαμένα καθὼς ἡ Κλαρίσσα χρησιμοποιοῦσε μιὰ τὸ τοπικὸ ἰδίωμα καὶ μιὰ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο λεξιλόγιο πού οὐδὲν δυσκόλευε νά κρίνεις καθαρὰ. Τοιακιοῦτος ἀνάμειος στὴ χωριάτικα τοῦ πρώτου καὶ τὴ λεπτότητα τοῦ δευτέρου, δύσκολα παρακολουθοῦσε τὴν κόρη του. Ἀγωνίζονταν πάλι ἀπεγνωσμένα γιά τὸ συγκεκριμένο.

—Μὰ προσπαθῆσε ἀλήθεια νά... νά... Ὁ κ. Φόμπς ἔξυσε τὸ κεφάλι του καὶ ἀπόφυγε νά κοιτάξει τὴν κόρη του.

—Ἀλήθεια, μπαριά! Τώρα θὰ με κατηγορήσεις πῶς λέω καὶ ψέματα.

—Ὅχι, ἤθελα ἀπλῶς νά...

—Ἄν θέλεις πείσεψέ με. Ναί. Ἦθελε πραγματικὰ νά ἔχει σεξουαλικὴ ἐπαφὴ μαζί μου. Ἀλλὰ ἐγὼ εἶμαι παρθένα καὶ θὰ παραμείνω ὥς τὴ μέρα πού θὰ παντρευτῶ.

Ἡ σύγχυση τοῦ κ. Φόμπς μεγάλωσε πρὸς πολὺ. Σεξουαλικὴ ἐπαφή. Παρθένα. Τὸ χάσμα ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ τὴν κόρη του πλάταινε. Δὲν ἦταν ἡ

γνώση της Κλαρίσσας για τον κόσμο που τον άνηγουχούσε. Ήταν ο τρόπος που μετέδιδε αυτή τη γνώση. Κατάφερνε κατά κάποιο τρόπο να κάνει τον κόσμο να φαίνεται πολύ πιο απειλητικός και μυστηριώδης απ' ό,τι τον είχε φανταστεί ποτέ του. Παράτησε τη συζήτηση και περιμένε με μεγάλη υπομονή την απόφαση της Κλαρίσσας να φύγει από το σπίτι και ν' αρχίσει αυτό το αναπόφευκτο προσκύνημα στη γη των ονείρων της.

Για μερικές βδομάδες όμως η Κλαρίσσα δεν έκανε τίποτε. Παρέμενε στο σπίτι, καθαρή και χαρούμενη, καθισμένη πάντα στην κουניστη πολυθρόνα στη βεράντα. Πότε - πότε άρπαζε την ευκαιρία να παραπονεθεί για τη μικρότητα και την ασημότητα του Παρανταίζ.

—Κοίταξε αυτό το μέρος. Ξεφώνιζε. Ένας κεντρικός δρόμος με ένα σωρό σπίτια στην κάθε πλευρά. Πώς περιμένουν να ζήσουν οι άνθρωποι εδώ, και τί να κάνουν, έ;

—Έγω κι' ο πατέρας σου ζήσαμε εδώ όλη τη ζωή μας. Ποτέ δεν παραπονεθήκαμε γι' αυτό, απάντησε η μητέρα της.

—Αυτό γίνεται γιατί εσύ κι εκείνος δεν έχετε φιλοδοξίες.

Για πρώτη φορά ο κ. Φόμπς έχασε την υπομονή του.

—Είναι γιατί ξέρουμε τον τόπο μας. Για ανθρώπους οάν και μās είναι πολύ καλά, αλλά για ανθρώπους οάν και σένα... Έσύ μόνο μπελάς είσαι και για τον έαυτό σου και για τους άλλους. Είσαι οάν αυτόν που περιμένει να τον φτύσουν οι άλλοι στα μούτρα για να έρθει στα σύγκαλά του. Ό κ. Φόμπς κοίταζε την κόρη του προσεχτικά. Γιατί δεν πηγανείς στο Πόρτ - οφ - Σπαίην τότε να μείνεις με τη θεία σου;

—Με τη θεία Σέλια! Φαίνεται τρελλάθηκες, μπαμπά. Αυτή μένει στο Τζήν - Τζήν με όλους τους αγροίκους και τα κατακάθια. Τί με πέρασες, μπαμπά;

—Μπορείς να θρείς μια καλή δουλειά εκεί και να παντρευτείς. Ό τόνος του ήταν συνάμα φιλικός και κατηγορηματικός.

—Βλέπω πως με προσβάλλεις, μπαμπά. Άν όλο αυτό που θέλεις να κάνεις είναι να με ξεφορτωθείς, γιατί δεν τό λες στα ίδια άντι να τό κλωθογυρίζεις;

—Ποιός λέει πως θέλουμε να ος ξεφορτωθούμε; απάντησε τρυφερά ο κ. Φόμπς.

—Να παντρευτώ! Ή Κλαρίσσα ρουθούνισε περιφρονητικά. Τί με περάσατε, έ; Νομίζετε πως είμαι οάν όλα αυτά τα κορίτσια που βλέπετε να τρυγίζουν στο Παρανταίζ;

—Κανένας δε λέει αυτό. Τό ξέρουμε πως είσαι διαφορετική.

—Θά αποφασίσω όταν θέλω έγώ, μ' άκούτε; Κανένας δε θά με ξαναγκάσει.

Όσοόσο η Κλαρίσσα τους είπε την απόφασή της την επόμενη βδομάδα.

—Νομίζω πως τελικά θά πάω να βρω δουλειά στο Πόρτ - οφ - Σπαίην. Είμαι οίγουρη πως θα γνωρίσω μια διαφορετική τάξη ανθρώπων εκεί.

—Καλή ιδέα, Κλάρω, είπε ο κ. Φόμπς.

—Δε χρειάζεται να μου τό πεις, μπαμπά. Τό ξέρω. Ή Κλαρίσσα καθάριζε τα νύχια της. Θά πάω και θά γίνω νταντά στα παιδιά κανενός πλούσιου. Αυτή η δουλειά έχει πέραση εκεί και οού φέρονται οάν να είσαι μέλος της οικογένειας.

—Χρειάζονται προσόντα για να γίνεις νταντά. Ό κ. Φόμπς πέρασε τα δάχτυλά του στην κορματική του γραβάτα. Ή ένασσχόλησή του στην πολιτι-

κή είχε σιγά - σιγά τις ιδέες του για την πολυπλοκότητα των πραγμάτων (πού όφείλονταν κατά μεγάλο μέρος στην άποτυχία του να πάρει μια θέση στο τοπικό συμβούλιο). Παρηγοριόταν όμως με την ιδέα πώς μπορεί να διακρίνει τα εμπόδια σε κάθε δουλειά.

—Θα μάθω μπαμπά. Δεν είμαι δα και άνοητη.

Στο Πόρτι - σφ - Σπαίην, η Κλαρίσσα ανακάλυψε πώς ενώ οι πλούσιοι ήθελαν αλήθεια «νταντάδες», κανέννας τους δεν ήταν έτοιμος να της φερθεί σαν μέλος της οικογένειας. Θα υπόκεινταν σε όλους εκείνους τους κανονισμούς και τους περιορισμούς πού, περιττό να πούμε, τους έβρισκε προσβλητικούς. Ή γοητεία της αντιπολίτευσης ξεθύμανε και ανακάλυψε μέσα της άμυδρά αλλά όπωσδήποτε συμπαθητικά αίσθήματα για την κυβέρνηση. Ή Κλαρίσσα όμως δεν ήταν ακόμα έτοιμη να παραδοθεί σ' αυτά τα κατώτερα ένστικτα. Θα συμβιβαζόταν.

Μέρα με τη μέρα έψαχνε με το δάχτυλό της τις στήλες άγγελιών στην έφημερίδα. Πολλοί ζητούσαν «ύπηρετη». Αυτό πήγαινε το συμβιβασμό πολύ μακριά, αφού για την Κλαρίσσα και μόνο ή μεταφορική σημασία έδινε ζωή στο σημερινό κόσμο. Επέμενε μέχρι πού τελικά πρόσεξε πώς οι Γκόκουλς ζητούσαν «οίκιακή βοηθά». Ή Κλαρίσσα έκλεισε ένα ραντεβού.

Οι Γκόκουλς έμεναν σ' ένα μεγάλο, άβολο σπίτι στο Γούντλαντς. Ήταν κυκλωμένο από καταπράσινη πρασιά και δύο αυτοκίνητα στάθμευαν στο γκαράζ. Σταμάτησε για λίγο στο πεζοδρόμιο περιδιαβάζοντας τα άλλα σπίτια στο δρόμο, οχεδόν το ίδιο πλούσια όπως των Γκόκουλς. Αουναίσθητα είχε αφήσει να ζωγραφιστεί στο πρόσωπό της μια έκφραση κατάπληξης, μα όταν το κατάλαβε άλλαξε έκφραση.

Χτύπησε την έξωπορτα. Ένα άσπρο σκυλάκι έτρεξε από το σπίτι γαυγίζοντας, ενώ μια ισχνή γυναίκα το κυνηγοῦσε ξοπίσω.

—Πάψε, Νέλσων. Πήγαινε πίσω στο σπιτάκι σου.

Ο Νέλσων, χωρίς να δώσει σημασία, γαυγίζε θυμωμένα στην Κλαρίσσα.

Ή γυναίκα κοίταξε την Κλαρίσσα.

—Είσαι το κορίτσι για τη δουλειά της οίκιακής βοηθού πού αναγγείλαμε στην έφημερίδα;

Ή Κλαρίσσα κατένευσε ζαρωμένα.

— Έλα μέσα τότε. Τα γαυγίσματα του Νέλσονα είναι πολύ χειρότερα από το δάγκωμά του. Τα σκυλιά Πέντιγκρι είναι πολύ εύεξαπτα, ξέρεις.

Ή γυναίκα γέλασε και ή Κλαρίσσα άνοιξε την πόρτα. Ή έχθρα της ουγκεντρώθηκε στο σκύλο πού γαυγίζε. Ο Νέλσων ήούχασε ξαφνικά και ζάρωσε πίσω από τη γυναίκα πού έσκυψε και τον χάιδεψε.

— Όποτε εσύ είσαι το κορίτσι, έ;

Έξέτασε το ντύσιμό της Κλαρίσσας αφήνοντας κάπως να φανεί ή δυσανεξία της.

— Έργάστηκες ποτέ σαν ύπηρεσία;

Ή Κλαρίσσα κούνησε το κεφάλι της άρνητικά, κοιτάζοντας με μάτια γουρλωμένα και άπλανή τη γυναίκα, πού ήταν σκυμμένη στα πόδια της.

— Είμαι ή κ. Γκόκουλ.

Ή γυναίκα σηκώθηκε οιάζοντας τη φούστα της.

— Πάμε από δω στην κουζίνα να μιλήσουμε.

Ή κ. Γκόκουλ, υίοθειώντας μια σοβαρότερη συμπεριφορά, πού ταιριάζει για μιτζνες, προχωρούσε ζωηρά μπροστά, αφήνοντας στο διάβα της μια άδύ-

νατη δομή από άρωμα. Η Κλαρίσσα την ακολουθούσε άβουλα με λυμένα γόνατα.

Μπήκαν στην κουζίνα, ένα μεγάλο δωμάτιο με κεραμίδι που φαινόταν πώς είχε γίνει πρόσφατα. Όλος ο έξοπλιμός ήταν ηλεκτρικός και πολύ μοντέρνος. Η Κλαρίσσα έπρεπε να αγωνιστεί σκληρά για να μη φανερώσει την κατάπληξή της, που ήταν έτοιμη να ξεσπάσει πάλι στο πρόσωπό της. Η έκφραση που προσποιήθηκε, έδειχνε πώς τίποτε δεν μπορούσε να την καταπλήξει. Η κ. Γκόκουλ κάθισε ος μια πολυθρόνα.

— Άναγκαστήκαμε να διώξουμε τὸ τελευταῖο κορίτσι, γιατί ήταν ος ἐνδιαφέρουσα.

Η κ. Γκόκουλ τύλιξε μια τρίχα από τὰ μαλλιά της στα δάκτυλά της.

— Περίμενε μωρό, δηλαδή, έξήγησε χαμογελώντας πὸ ἐγκάρδια στην Κλαρίσσα. Ο άντρας μου δεν ήθελε να έχει κι άλλο ένα στόμα να τσιτίζει καὶ πέρα από αὐτὸ ἄρχισε να μαζεύει όλα τὰ κατακάθια πὸν τριγύριζαν στο σπίτι μας. Είναι παράξενο πόσο γρήγορα μπορεί να συμβεί αὐτὸ τὸ πράγμα. Μέσα ος μια νύχτα. Ἀλλά δεν πιστεύω εὖς να εἶσαι από αὐτὰ τὰ κορίτσια για να κάνεις κάτι τέτοιο.

Όπως είχε κάνει πρωύτερα, έριξε μια ματιά στα ρούχα της Κλαρίσσας με τὸ ἴδιο σημάδι, πὸν φανέρωνε βουβὰ τὴ δυσανεξία της. Ὡστόσο, ἄπλωσε τὰ χέρια της περιδιαβάζοντας τὰ βλέμματά της στον ἀστραφτερό έξοπλισμὸ της κουζίνας.

— Όλα αὐτὰ τέλειωσαν τώρα. Δόξα τῷ Θεῷ! ἀναστενάξε. Μὰ υποθέτω πὸς αὐτὸ πὸν πραγματικὰ θέλεις να μάθεις εἶναι ποιά θὰ εἶναι τὰ καθήκοντά σου, ἂν ος κρατήσουμε.

Η Κλαρίσσα στεκόταν μαζωμένη κι ἀκίνητα μπροστὰ στην κ. Γκόκουλ.

Δεν θὰ χρειαστεί να μαγειρεύεις. Ἐχω ἄνθρωπο γ' αὐτὸ.

Η κ. Γκόκουλ σιγάτησε, περιμένοντας κάποια ἀντίδραση. Ἐπειδὴ ὅμως δὲ φάνηκε καμιά, συνέχισε:

— Θὰ χρειαστεί ὅμως να βοηθᾷς στο πλυσίμο τῶν πιάτων. Η Ἀδελαῖνη ὑποφέρει από ρευματοσμούς καὶ τὴν πειράζει να εἶναι πολὺ μες στα νερά.

Τὸ βλέμμα της Κλαρίσσας πλανιόταν ψηλὰ στο λουστραρισμένο ξύλινο ταβάνι, κατεβαίνοντας να σιματήσσει για λίγο στην ἄκρη της μύτης της κ. Γκόκουλ, πρὶν πέσει ὀριστικά πάνω στο δάπεδο. Ἐδινε τὴν ἐντύπωση πὸς δεν ἄκουσε λέξη.

— Η κύρια δουλειά σου, ὡστόσο, θὰ εἶναι να καθαρίζεις τὸ σπίτι, να στρώνεις τὰ κρεβάτια τὸ πρωὶ καὶ γενικὰ να φροντίζεις τὰ παιδιά. Τὸ ἀπογευματινὸ τοῦ Σαββάτου εἶναι δικό σου καὶ μπορεί να κάνεις ὅ,τι θέλεις. Ὅχι βέβαια παράλογα πράγματα. Ἐχει ἕνα σινεμὰ ἀκριβῶς ἀπέναντι στο δρόμο.

Η Κλαρίσσα είχε μαζωχτεῖ τόσο πολὺ πὸν θαρρεῖς καὶ ἀγωνίζονταν να ἑξαλείψει τὴ μορφή της γυναίκας πὸν της μιλοῦσε. Ο Νέλσων μπήκε τρέχοντας στην κουζίνα καὶ ζάρωσε κάτω από τὸ τραπέζι. Η κ. Γκόκουλ τὸν πῆρε στην ἀγκαλιά της. Χαίδεψε τὰ μεγάλα, μαλλιαρὰ αὐτιά του. Κουτὸ παιδί. Νομίζω πὸς σου εἶπα να πᾶς στο σπιτάκι σου. Γύρισε πρὸς τὴν Κλαρίσσα. Τώρα τέλειωσες τὸ σχολεῖο;

— Ἀχά.

— Ζοῦν οἱ γονεῖς σου; τὸ κορίτσι πὸν διώξαμε ήταν από τὸ Ὀρφανοτροφεῖο τοῦ Μπέλμοντ.

— Ἀχά!

— Τί δουλειὰ κάνει ὁ πατέρας σου;

— Εἶναι σύμβουλος.

Ἡ Κλαρίσσα μόλις πού χώριζε τὰ χεῖλη της καθὼς μιλοῦσε καὶ οἱ φθόγγοι ἔβγαιναν λὲς καὶ ἦταν πνιγμένοι μέσα σὲ ἀκατέργατο βαμπάκι.

Ἡ κ. Γκόκουλ, ἡ ἴδια ὑποστήριζε τὴν Ἀντιπολίτευση, ἦταν καταδεκτική. Σύμβουλος! Πολὺ ὥραϊα. Ἐπομένως κατάγεσαι ἀπὸ μεγάλο τζάκι; χαμογέλασε στὴν Κλαρίσσα.

Ἡ Κλαρίσσα στραβομουτούνιασε. Δὲν ἀπάντησε στὴν ἐρώτησι. Ἀντίθετα, ρώτησε ἂν θὰ εἶχε δικό της δωμάτιο σὲ περίπτωση πού, — καὶ ἡ Κλαρίσσα ἔδωσε μεγάλη ἔμφασι ο' αὐτὸ — θὰ ἀποφάσιζε νὰ μείνει.

Ἡ κ. Γκόκουλ τὴν κοίταξε παραξενεμένα. Ναί, ναί. Μοῦ ξέφυγε. Ἔλα νὰ σοῦ δεῖξω. Πετάχτηκε πάνω κι ὁ Νέλσων γλίστρησε ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της. Βγῆκε ἀπὸ μιὰ ἄλλη πόρτα στὴν πίσω αὐλὴ καὶ τῆς ἔδειξε ἕνα μικρό, χαμηλὸ δωμάτιο, λιθόχτιστο μὲ τοῖγκινη σκεπὴ. Δίπλα του ἦταν τὸ σπιτάκι τοῦ Νέλσωνα πού ἔγραφε στὴ φάτσα μὲ μεγάλα κόκκινα γράμματα «Σπίτι μου, σπιτάκι μου». Ἡ Κλαρίσσα τὸ κοίταξε προσπαθώντας νὰ κρύψει τὸ θαυμασιό της. Δὲν εἶχε δεῖ στὴ ζωὴ της τέτοιο σπιτί γιὰ σκυλιά, οὔτε ἀκόμα καὶ σὲ κεῖνο τὸ φτηνὸ Ἀγγλικὸ περιοδικό.

— Δὲν εἶναι τόσο ἄσχημο ὅσο φαίνεται, εἶπε χαμογελώντας καλόκαρδα ἡ κ. Γκόκουλ. Ἐννοοῦσε τὸ δωμάτιο, ὄχι τὸ σπιτί τοῦ σκύλου. Εἶναι πολὺ καλύτερο ἀπὸ μέσα καὶ ἔχει ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα. Τὸ ἄλλο κορίτσι ἦταν πολὺ εὐχαριστημένο πρὶν πάρουν τὰ μυαλά της ἀέρα.

Μπῆκαν μέσα σκύβοντας λίγο γιὰ νὰ μὴ χτυπήσουν στὴ σκεπὴ. Τὸ δωμάτιο εἶχε ἕνα κρεβάτι καὶ μιὰ σαβαλιασμένη ντουλάπα. Ἐνα ράφι στὸν τοῖχο ἔκανε κοιλιά, φορτωμένο μὲ παλιὰ βιβλία. Τὸ δάπεδο ἦταν σκέτο τοιμένιο καὶ φῶς δὲν εἶχε.

— Θὰ χρειαστεῖ νὰ χρησιμοποιεῖς κερία, ἀλλὰ δὲν πιστεύω νὰ διαβάξεις πολὺ, κι ἔτσι δὲν πειράζει.

— Διαβάζω πολὺ, εἶπε ἡ Κλαρίσσα.

— Ἀλήθεια; Ὁ! ἔχεσας νὰ σὲ ρωτήσω. Πῶς σὲ λένε;

— Κλαρίσσα.

— Τί διαβάξεις Κλαρίσσα;

— Τὰ πάντα.

Ἡ κ. Γκόκουλ γέλασε. Μά, ἐδῶ δὲ θὰ ἔχεις πολὺ χρόνο νὰ διαβάξεις, Κλαρίσσα. Ὅ,τι ψηλοδιαβάσματα θέλεις νὰ κάνεις, μπορείς νὰ τὰ κάνεις τὴ μέρα. Εἶναι ὥραϊο δωματιάκι, δὲ νομίζεις; Τὸ μόνο κουσούρι του εἶναι τὸ ἠλεκτρικό.

Αὐτὸ πού σκέφτονταν ἡ Κλαρίσσα ἦταν γραμμένο καθαρὰ πάνω σὲ πρόσωπό της. Δὲν ἔκανε καμὴν προσπάθεια νὰ κρύψει τὴν ἀπογοήτευσή της. Ἔκανε ἕνα «φρού», βγάζοντας τὸν ἀέρα πού φούσκωνε τὰ μάγουλά της καὶ μὲ κεῖνο τὸ συνηθισμένο πιά στραβομουτούνιασμά της κοίταζε σκυθρωπὰ τὸ μελλοντικό της περιβάλλον, χωρὶς νὰ συγκινεῖται ἀπὸ τὸν ἀκράτητο ἐνθουσιασμό τῆς κ. Γκόκουλ.

— Ἦταν κάποτε κοτέτοι, εἶπε ἡ κ. Γκόκουλ, ξεκαρδιομένη σιὰ γέλια. Βγῆκαν στὴν αὐλή.

— Πότε νομίζεις πὼς μπορείς νὰ πιάσεις δουλειά, ἂν σοῦ ἀρέσει βέβαια. Ἔχω ἕνα σωρὸ ἄλλα κορίτσια σὰν καὶ σένα πού κρέμονται ἀπ' τὰ χεῖλη μου.

— Αὔριο. Μπορῶ ν' ἀρχίσω αὔριο. Ὁ Νέλσων μύριζε τὶς φτέρνες της.

Ἡ κ. Γκόκουλ ὑποσχέθηκε νὰ καθαρίσει τὰ δωμάτια. Εἶμαι σίγουρη πὼς

θα συμπαθήσεις τους υπόλοιπους στην οικογένεια. 'Ο άντρας μου είναι ο πιο βολικός άνθρωπος του κόσμου. Άρκει να κάνεις οσοτά τη δουλειά σου. 'Η κ. Γκόκουλ την ξεπροβόδισε ως την έξωπορτα. Αὔριο λοιπόν, Κλαρίσσα.

— "Ωστε θα γίνεις νιαντά λοιπόν. 'Ο κ. Φόμπς βυθίστηκε οὐ σκέψη. Μπορώ να πω πώς μου κάνει κατάπληξη.

— Σου είπα χίλιες φορές πώς δὲν είμαι άνόνητη, όπως πιστεύεις. 'Η Κλαρίσσα τακτοποιούσε τὰ ρούχα της με μεγάλη προσοχή οὐ μιὰ βαλίτσα. Δὲ μπορούν να με γελάσουν οἱ άνθρωποι.

— Θα σου δώσουν να φοράς στολή; ρώτησε ἡ μητέρα της.

— Τίποτε ἀπ' αὐτά, μαμά. 'Η γυναίκα λέει πώς θα με θεωρούν σὰν δικό τους άνθρωπο. Πρόσεξέ με. Δὲ νομίζω πώς θα μείνω ἐκεῖ για πολύ. 'Εκείνο που θέλω ἀληθινὰ είναι να παρακολουθήσω ἐμπορικὰ μαθήματα.

— Μὰ ἐὼς ἀκόμα δὲν ἔπαοες δουλειὰ καὶ σκέφτεσαι κιάλας να τὴν παραιτήσεις. Εἶσαι παράξενο κορίτσι, Κλάρυ. 'Ο κ. Φόμπς ἔξυσε τὸ κεφάλι του.

— Ἀπὸ καιρὸ τώρα ἡ ψυχὴ μου είναι τὰ ἐμπορικὰ. Δὲ θέλω να μείνω μιὰ... μιὰ νιαντά για ὅλη τὴ ζωὴ μου.

— Γιατί θέλεις να κάνεις ἐμπορικὰ;

— Τί θὲς να πῆς, μπαμπά; Θα γίνω μιὰ πρῶτης τάξεως γραμματέας πολὺ οὐντομα. Δὲν ἐννοῶ ὅποια - ὅποια, σὰν αὐτὲς που βλέπεις ὅπου κι ἂν γυρίσεις. 'Εννοῶ σ' ἀλήθεια πρῶτης τάξης. Σκοπεύω να ἐργαστῶ οὐ Τράπεζα ἢ οὐ κάτι παρόμοιο.

— Εἶδες ποτὲ μαῦρο να ἐργάζεται οὐ Τράπεζα;

— Περιμένετε καὶ θα δεῖτε, εἶπε ἡ Κλαρίσσα. 'Η κ. Γκόκουλ λέει πώς θα ἀσκήσει τὴν ἐπρροή της να μου βρεῖ κάπου μιὰ πραγματικὰ πρῶτης τάξης δουλειὰ.

— Αὐτὸ ἀλήθεια είναι θαυμάσιο. Εἶσαι τυχερὸ κορίτσι, Κλάρυ. 'Η κ. Φόμπς κοίταξε τὴν κόρη της με θαυμασμό.

— Δὲ θα με γελάσουν οἱ ἄνθρωποι, ἐπέμενε ἡ Κλαρίσσα.

'Η Κλαρίσσα καὶ οἱ Γκόκουλς ἦταν γραφτὸ να μὴ τὰ πᾶνε καλά. Σχεδὸν πάντα ἡ δουλειὰ της ἀντιμάχονταν τὴν ἀξιοπρέπειά της. Τοσάκωθηκαν ἀπὸ τὴν πρῶτη μέρα, ὅταν ἡ κ. Γκόκουλ ἐπέμενε να φοράει μιὰ εἰδικὴ μπλὲ καὶ ὁπρη στολή ὅταν βγάξει τὰ παιδιὰ περίπατο. 'Η Κλαρίσσα ἀρνῆθηκε.

— Δὲ θέλω να με παίρνουν για ἀπλὴ ὑπηρετρία, κ. Γκόκουλ.

— Μὰ τί νομίζεις πώς εἶσαι, Κλαρίσσα; Δὲν πρέπει να ξεχνᾶς πώς εἶσαι σὲ δούλεψή μου. 'Επειδὴ ὁ πατέρας σου είναι οὐ κάποιο συμβούλιο θέλεις να παρακολουθεῖς ἐμπορικὰ μαθήματα. Δὲν ξέρω ποιὸς σου ἔβαλε αὐτὴ τὴν ἰδέα σὲ κεφαλάκι σου, μὰ αὐτὸ δὲν ἀλλάζει καθόλου τὰ πράγματα, ξέρεις.

— Δὲν είμαι ἀπλὴ ὑπηρετρία κ. Γκόκουλ καὶ θα τὸ δεῖτε. "Ο,τι κι ἂν λέτε, ἐγὼ θα κάνω ἐμπορικὰ.

— Τότε γιατί δουλεύεις για μένα; Δὲ σου ζήτησα ἐγὼ να δουλέψεις. "Αν νιώθεις ἔτσι δὲν ἔπρεπε να ἔρθεις ἐδῶ ἀπὸ τὴν ἀρχή.

— Δουλεύω για τὰ λεφτά, κ. Γκόκουλ. Ἀλλὰ δὲν είμαι δούλα κανενός. Δὲν θα ἀφήσω κανένα να με ποδοπατήσσει.

— Τρελλάθηκες φαίνεται.

Τελικὰ ὑποχώρησε ἡ κ. Γκόκουλ καὶ ἡ Κλαρίσσα ἔβγαζε τὰ παιδιὰ περίπατο ντυμένη ὅπως ἤθελε. Ἀπόφυγε ἐκεῖνα τὰ μέρη που μαζεύονταν οἱ ἄλλες ὑπηρετρίες τῆς περιοχῆς. Ἀλλὰ καθὼς περνοῦσαν οἱ βδομάδες, ἐπειδὴ ἡ

ναπόφρευχτα θά τις αντίμωνε και θά μιλούσε μαζί τους, ἄφηνε νά ἐννοηθεῖ πῶς ἦταν οἰκογενειακή φίλη και τοὺς δούλευε χατηρικά. Ρυθμίζοντας ἔτσι τὴ σχέση της μὲ τοὺς Γκόκουλς, ἐκεῖνες ἀπόφρευγαν πιά νά φλυαροῦν και νά κουτομπολεύουν μαζί της γιὰ τ' ἀφεντικά της. Ὡστόσο, τὸ μεγάλο πέταγμα τῆς πλούσιας φαντασίας της τὸ φύλαξε ἡ Κλαρίσσα γιὰ τὴν Ἀδελαΐνη μὲ τοὺς ρευματισμούς, πού ἔρχονταν σὲ ἐπαφὴ μαζί της κάθε μέρα.

— Ἐγὼ εἶμαι κάτι σὰν ἓνα κορίτσι «au pair», τῆς εἶπε ἡ Κλαρίσσα.

— Ἔνα τί; Ἡ Ἀδελαΐνη δὲν εἶχε ἀκούσει τέτοιο πράγμα ἄλλη φορά.

— Ἔνα κορίτσι «au pair». Χρησιμοποιοῦν τέτοια κορίτσια στὴν Ἀγγλία και σὲ ἄλλα μέρη.

— Ἀ! Δὲν ἄκουσα ὅμως ποτὲ γι' αὐτὰ στὸ Τρινιτάνι, Κλαρίσσα. Ἡ Ἀδελαΐνη ἦταν ἄδολη σὰν τὴν κ. Φόμπτς, ἀργότροφη νά υποψιαστεῖ ἢ νά προσβληθεῖ και πρόθυμη νά πιστέψει τὰ πάντα.

— Δὲν εἶναι ἀκόμα συνηθισμένο φαινόμενο. Ἀλλὰ τώρα ἀρχίζει νά παρουσιάζεται κι ἐδῶ. Ἐγὼ δὲν εἶμαι καθόλου ὑπηρετρία, ξέρεις.

— Τώρα καταλαβαίνω. Ἀλλά... Μὰ ἀμφιβολία γεννήθηκε ἀπὸ μόνη της στὸ μυαλό τῆς Ἀδελαΐνης, ἀσυνήθιστο πράγμα γιὰ κείνη. Ἀλλὰ δὲ βλέπω νά τρῶς μαζί τους. Τρῶς στὴν κουζίνα σὰν και μένα κι ἐκεῖνο τὸ ἄλλο κορίτσι πού ἦταν ἄλλοτε δῶ. Πῶς γίνεται αὐτό;

— Αὐτὸ γίνεται, ἀπάντησε ἐτοιμολόγα ἡ Κλαρίσσα, ἐπειδὴ μοῦ ἀρέσει νά μένω μόνη μου. Δὲν μοῦ ἀρέσει νά ἔρχομαι σὲ ἐπαφὴ μὲ ὅλους τοὺς λογῆς - λογῆς ἀνθρώπους. Ἐγὼ εἶμαι ἀνήσυχος ἄνθρωπος. Μοῦ ἀρέσει νά μαζεύω και νά διαλέγω.

Ἡ Ἀδελαΐνη κούνησε τὸ κεφάλι ἀργά. Ἐπὶ τέλους κατάλαβε. Ἀπὸ δῶ και πέρα κρατοῦσε σὲ ἀπόσταση τὴν Κλαρίσσα.

Αὐτοὶ οἱ ψίθυροι ἔφτασαν στ' αὐτιά της κ. Γκόκουλ. Αὐτὸ τὴ δυσαρέστησε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἄρνηση τῆς Κλαρίσσας νά φορέσει στολή. Δὲν εἶπε τίποτε, ἀλλὰ παραδοκοῦσε τὴν εὐκαιρία. Αὐτὲς οἱ ἱστορίες ἦταν ἀστείρευτη πηγὴ διασκέδασης γιὰ τὶς φίλες της πού τὴν παρακινούσαν ἐπίμονα νά τὴν κρατήσῃ λίγο ἀκόμα. Δὲ μπορεῖς νά ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ ἓνα τέτοιο μαργαριτάρι, τῆς ἔλεγαν.

Ἀλλὰ οἱ αἰτίες γιὰ ἀμειψαῖα παράπονα φούντωσαν γρήγορα. Διάβαζε και ἡ κ. Γκόκουλ περιοδικά, ἀν και διαφορετικά, και ὅπως γιὰ τὴν Κλαρίσσα, ἔτσι και γι' αὐτήν, ἦταν ἡ πηγὴ πολλῶν ἰδεῶν της γιὰ τὴν καλὴ συμπεριφορά.

— Θέλω νά φωνάζεις τὸν Τζέρυ «Κύριε Τζέρυ» ἀπὸ δῶ και πέρα, προειδοποίησε τὴν Κλαρίσσα μιὰ μέρα. Δὲ νομίζω πῶς πρέπει νά ἔχεις τόσο οἰκειότητα μαζί του.

Ἡ Κλαρίσσα, πραγματικὰ κατάπληκτη, ξεκαρδίστηκε στὰ γέλια.

— Μὰ ἐγὼ εἶμαι πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ κείνον, διαμαρτυρήθηκε.

— Αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία. Ἄν πᾶμε ἔτσι, πολὺ γρήγορα θά μὲ φωνάζεις και μένα «Μάβις».

— Ἐοεῖς εἶστε μεγαλύτερη ἀπὸ μένα. Ὁ Τζέρυ ὅμως; Ξέσπασε πάλι σὲ γέλια.

— Ὁ κύριος Τζέρυ.

— Μὰ ὁ Τζέρυ...

— Ὁ κύριος Τζέρυ.

— ...δὲν εἶναι οὔτε δέκα χρόνων κι ἐγὼ εἶμαι δεκαεφτά. Ἡ Κλαρίσσα ἄφησε νά βγεῖ ἓνα περιφρονετικὸ «ποῦ» κουνώντας τὸ κεφάλι της, κοί ἡ κ. Γκόκουλ κατάλαβε πῶς εἶχε χάσει και πάλι. Δὲν εἶπε τὸ περιστατικὸ στὶς φί-

Λες της. Δεν ήταν τόσο ευχάριστο και δεν ήταν καν οίγουρη αν θα το επιδοκίμαζαν. Μπορεί να κοροϊδεύαν αυτή και όχι την Κλαρίσσα. Έτσι αυτή ή αρνηση την πληγώσει περισσότερο από την άλλη.

Αν και δεν ήθελε η Κλαρίσσα να γυρίσει πίσω στα πολιτικά κηρύγματα του πατέρα της, όμως η πληγωμένη περηφάνεια της πέταξε εκεί για να ικανοποιήσει τα παράπονά της. Είχε χωρίσει τον κόσμο σε δυο σφαίρες: το σήμερα, γεμάτο αδικίες, και το αύριο, φορτωμένο υποσχέσεις. Ο ένας έτρεφε τον άλλο. Το αύριο ήταν οκοτεινό, εκτός από τη βαθιά της πίστη πως ο' αυτό όλες οι πληγές θα επουλώνονταν. Στο μεταξύ, θέλοντας να πλατύνει τους ορίζοντές της και να προετοιμαστεί γι' αυτή τη μεγάλη μέρα, διάβαζε στα κλεφτά όλα τα Αμερικάνικα περιοδικά της κ. Γκόκουλ και δοκίμαζε τα ακριβά άρωματά της. Η κ. Γκόκουλ την έπιασε.

—Όποτε σάν να θέλεις να πάρεις τη θέση μου σάν οικόδεσποινα ο' αυτό το σπίτι, Κλαρίσσα;

—Απλώς δοκίμαζα το άρωμα, κ. Γκόκουλ.

—Τί σέ κάνει να νομίζεις πως αυτό το άρωμα είναι για σένα, παιδί μου; Αυτό είναι πραγματικό γαλλικό άρωμα, ξέρεις. Τέλος πάντων, δε μπορώ να καταλάβω ποιος βάζει στο κεφάλι σου όλες αυτές τις μεγάλες ιδέες. Άρπαξε το μπουκάλι από τα χέρια της Κλαρίσσας. Αυτό το πράγμα δεν το έκαναν για ανθρώπους σάν και σένα.

—Δεν καταλαβαίνω γιατί, είπε η Κλαρίσσα μ' ένα περιφρονητικό «πφου».

Η κ. Γκόκουλ την κοίταξε για λίγο χωρίς να πει λέξη. Πρώτη φορά βρίσκονταν σε τόσο δύσκολη θέση.

—Βάλιο καλά στο μυαλό σου, κορίτσι μου. Δεν είσαι σάν και μένα. Δεν είμαστε ίδιοι. Σώπασε εξετιάζοντας με προσοχή το πρόσωπο της Κλαρίσσας πριν φύγει αναστατωμένη από αυτό που είδε εκεί. Χαμήλωσε τη φωνή της. Πρόσεξε με, Κλαρίσσα. Δε θέλω να νιώθεις πως σε μειώνω, αλλά αυτά που σου λέω είναι για το καλό σου. Ο άντρας μου, καθώς ξέρεις, είναι σημαντικό πρόσωπο. Έμεις ανήκουμε... Η κ. Γκόκουλ βασανίζονταν να βρει λέξεις, ενώ το βλέμμα της πονεμένο πλανιόταν στο δωμάτιο.

—Ξέρω, απάντησε η Κλαρίσσα. Πιστεύετε πως εσείς είστε αλήθεια άνθρωποι ψηλής κοινωνίας κι εγώ ένα οκουπίδι που μπορείτε να το σαρώσετε όπου θέλετε. Αυτό δε θέλατε να πείτε;

—Όχι, δε θέλω να πω αυτό, Κλαρίσσα. Η ηρεμία της κ. Γκόκουλ άρχισε να χάνεται γρήγορα. Σου φέρθηκα πολύ λογικά μέχρι σήμερα. Πιστεύω με, κανένας από τους ανθρώπους που ξέρω δεν θα άνεχονταν από μια δούλα...

—Δεν είμαι δούλα, κ. Γκόκουλ. Δουλεύω να βγάλω χρήματα...

—... κανένας δεν θα άνεχονταν από μια δούλα όσα άνεχτηκα εγώ από σένα. Θα σε πέταγαν έξω με τις κλωτσιές μέσα σε δυο λεπτά.

—Δεν είμαι δούλα, ξεφώνισε άγρια η Κλαρίσσα, αλλά έδειχνε πως προσπαθούσε να πείσει τον εαυτό της περισσότερο παρά την κ. Γκόκουλ.

—Είχαμε το περιοδικό με τον Τζέρι. Έπειτα, καθόσουν κι έλεγες σε όλους πως είσαι οικογενειακή φίλη. Οικογενειακή φίλη! Δε θέλεις να φοράς στολή...

—Δεν είμαι δούλα...

—... και τί κουβέντα ήταν αυτή που είπες; Ένα κορίτσι «au pair»; Δεν ταιριάζει σε μια δούλα τέτοια ψωροπερηφάνεια. Άρνεϊσαι να φωνάζεις το γυιό μου «κύριε». Εγώ λοιπόν ποτέ...

Η Κλαρίσσα άναψε.

—Δὲ θὰ φώναζα αὐτὸ τὸ ἀγόρι «κύριε» ἀκόμα κι ἂν μοῦδινες ἔνα ἑκατομμύριο δολλάρια. Ἐνα ἑκατομμύριο, ἀκοῦς;

—Ἄκου δῶ, κορίτσι μου, ξεφώνισε ἀπότομα ἡ κ. Γκόκουλ. Πρόσεχε πῶς μιλάς οὐ μένα. Δὲν εἶμαι τῆς σειρᾶς σου ἐγώ. Χώνεψέ το αὐτὸ καλά. Ὁ ἄντρας μου εἶναι πλούσιος, μὲ σπουδαία κοινωνικὴ θέση. Μόνο στὴν τοῦση του ἔχει περισσότερα χρήματα ἀπὸ ὅσα θὰ δεῖς ἐοῦ οὐ ὅλη τὴ ζωὴ σου, καὶ εἶσαι στὴ δούλεψή μου, κι αὐτὸ σημαίνει πῶς εἶσαι δούλα μου. Δούλα μου. Βάλτο καλά αὐτὸ στὸ μυαλό σου.

—Κι ἂν ἔχετε λεφτὰ δὲν πᾶσατε τὸ Θεό. Ἐξάλλου βγάζει αὐτὰ τὰ λεφτὰ ληστεύοντας φτωχοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ ἡ κυβέρνησις θὰ οἷς κανονίσει ὅλους σύντομα.

—Ποιὸς θὰ τὸ κάνει αὐτό; Ὁ πατέρας σου, ὁ σύμβουλος; Θὰ ἔρθει νὰ μᾶς πάρει τὴν περιουσία;

—Σᾶς προειδοποιῶ νὰ μὴ βρίζετε τὸν πατέρα μου, κ. Γκόκουλ....

Ἡ κ. Γκόκουλ ἔκανε ἓνα βῆμα πρὸς κόντὰ στὴν Κλαρίσσα. Μιλοῦσε ἀργὰ μετρώοντας τὴν κάθε λέξη.

—Εἶσαι δούλα, Κλαρίσσα, ὅχι οἰκογενειακὴ φίλη ὅπως ἀραδιάζεις συνέχεια ψέματα στὸν καθένα, στὸ δρόμο. Δούλα! Δούλα! Δούλα!

—Δὲν εἶμαι δούλα δική σου, οὔτε κανενός, κ. Γκόκουλ. Ὁ πατέρας μου εἶναι ἄνθρωπος καθὼς πρέπει. Στὴν ἀρχὴ δὲν ἤθελε νὰ κάνω αὐτὴ τὴ δουλειὰ κι ἂν τύχει νὰ μάθει πῶς μοῦ φέρεστε...

Ἡ Κλαρίσσα χαμήλωσε τὸ κεφάλι. Ἡ κ. Γκόκουλ ξέσπασε οὐ νευρικὸ γέλιο.

—Θὰ ἔρθει νὰ μὲ κάνει ντά. Μὴ μοῦ τὸ λές.

—Αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ μόνο ἐσεῖς θὰ τὸ κάνατε.

—Ἄ! ὥστε τώρα ἔχεις καὶ μεγαλύτερη ὑπόληψη ἀπὸ μᾶς. Ὁραῖα. Σοῦ χρωστῶ εὐγνωμοσύνη ποὺ μοῦ τὸ λές. Ἐχεις καμιά δουλειὰ νὰ σοῦ κάνω; Νὰ σοῦ πλύνω τὰ πόδια, ἄς ποῦμε, ἢ νὰ σοῦ στρώσω ἓνα κόκκινο χαλὶ νὰ πατᾷς.

—Δὲν ἦρθα ἐδῶ γιὰ νὰ μὲ προσβάλλετε, κ. Γκόκουλ.

—Συγνώμη, δεσποινὶς Κλαρίσσα. Συγνώμη. Ἡ κ. Γκόκουλ ἔγειρε τὸ κεφάλι κάτω κι ἐνώνοντας τὶς παλάμες ἔκανε μιὰ περιπαιχτικὴ ὑπόκλιση Λοιπὸν, δὲ νομίζω πῶς μπορεῖς νὰ συνεχίσεις νὰ μᾶς τιμᾷς μὲ τὴν παρουσία σου.

—Μὴ νομίζετε πῶς μὲ διώχνετε, κ. Γκόκουλ. Ἐχω ἀποφασίσει νὰ φύγω μόνη μου ἐδῶ καὶ πολὺ καιρό.

—Τότε νὰ μᾶς ἐπιτρέψετε νὰ μὴ οἷς κρατήσουμε, δεσποινὶς Κλαρίσσα.

—Ἀνόητοι, ἀνόητοι ἄνθρωποι, μурμουρίσε ἡ Κλαρίσσα καὶ σέρνοντας τὸ βῆμα τῆς βαρὺ βγήκε ἀπὸ τὸ δωμάτιο.

—Κλαρίσσα! Ἡ κ. Φόμπς, κατάπληκτη, κοίταζε τὴν κόρη τῆς ποὺ ἀνέβαινε τὸ δρομάκι παραπατώντας. Τί ἔγινε;

—Παράτησα τὴ δουλειά. Πέταξε τὴ βαλίτσα τῆς στὰ σκαλιά.

—Μὰ γιατί; Ἐγὼ νόμιζα πῶς ἦταν τόσο καλοὶ ἄνθρωποι καὶ ἤθελαν νὰ ο' ἔχουν σὺν δική τους.

—Καλοὶ ἄνθρωποι! Ἡ Κλαρίσσα ἔφτυσε περιφρονητικὰ καὶ σφίγγοντας τὰ χεῖλη τῆς ἔδωσε μιὰ κλωτσιὰ στὴ βαλίτσα. Μὲ ἤθελαν πάνω ἀπὸ δική τους, ἂν θέλεις νὰ μάθεις. Ὁ ἄντρας τῆς προσπάθησε νὰ μὲ βιάσει.

—Θέλεις νὰ πεῖς...

—'Ακριβώς, μαριά. Τὸ πέτυχε. Ὁθελε νὰ κοιμηθεῖ μαζί μου.

Ἡ κ. Φόμπς κοίταξε τὴν κόρη της μὲ ἀπορία περισσότερο παρὰ μὲ ταραχή. «Νὰ κοιμηθεῖ μαζί μου». Τὰ λόγια αὐτὰ βούιζαν στὰ αὐτιά της. Δὲν τὸ εἶχε ἀκούσει ἔτσι ἄλλη φορά. Τὸ μυαλό της θόλωσε.

—Γιὰ φαντάσου, μπουρμούρισε, μὴ μπορώντας νὰ καταπνίξει τὸν ἰόνο θαυμασμοῦ ποὺ γλιστροῦσε στὴ φωνή της. Γιὰ φαντάσου. Ὅπως μὲγάλος, καθὼς πρέπει ἄνθρωπος νὰ θέλει νά... νὰ κοιμηθεῖ μαζί σου.

Ὁ κ. Φόμπς, ὅταν τὸ ἔμαθε, μῆκε στὸν πειρασμὸ νὰ πάει νὰ ζητήσει ἐξηγήσεις. Ἡ Κλαρίσσα τὸν ἀντίκρινε.

—Δὲν ἔχει τόση σημασία, μπαμπά. Στὸ κάτω - κάτω, τὸ νὰ θέλει ἕνας ἄντρας, καὶ μάλιστα ἀπογοητευμένος, νὰ κοιμηθεῖ μὲ μιὰ γυναῖκα εἶναι πολὺ φυσικό.

Ἔτσι, πέφτοντας κι αὐτὸς θύμα στὴ μαγικὴ φράση, θεώρησε τὸ ζήτημα ἔξω ἀπὸ τὴς δικές του δυνατότητες.

Ὅταν ἦταν οἱ τοὺς Γκόκουλς, ἡ Κλαρίσσα εἶχε βάλει στὴν ἄκρη ἀρκετὰ λεφτὰ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ γραφεῖ στὸ ἐμπορικὸ τμήμα ποὺ ἦταν τὸ ὄνειρό της πολὺ καιρὸ τώρα. Μαλάκωσε οἱ ζήτημα τῆς στέγης καὶ τελικὰ συμφώνησε νὰ μείνει μὲ τὴ θεία της, Σέλια, στὸ Πόρτ - οφ - Σπαίν.

—Ὅταν τελειώσω αὐτὸ τὸ τμήμα, δήλωσε ἡ Κλαρίσσα, μπορῶ νὰ πάσω δουλεῖα ὅπουδήποτε σὲν κόσμο. Καὶ ὅχι καμιά δουλεῖα σὰν τὴν παλιά. Σημειώστε τὰ λόγια μου.

Ἡ Κλαρίσσα ἀγόρασε ὅλα τὰ ἀναγκαῖα βιβλία καὶ ἕνα στυλό. Τὰ βιβλία τὰ ἔντυσε προσεκτικὰ μὲ ἀδιάβροχα καλύμματα καὶ ἔγραψε τὸ ὄνομά της πάνω σὲ ροζ καὶ ἄσπρες ἐτικέτες ποὺ τὴς διάλεξε μὲ πολλὴ προσοχή. Φάνταζε πολὺ ὡραία. Κάθε μέρα ἡ Κλαρίσσα φοροῦσε ἄλλο χρῶμα μπλουζα καὶ καλοσιδερωμένη φούστα. Ἦταν τὸ πρὸ καλοντυμένο κορίτσι τοῦ κολλεγίου, καὶ γιὰ ἕνα μῆνα ὅλα πῆγαιναν καλά. Τὰ νέα ποὺ ἔστειλε στὸ σπὶν ἔδειχναν μὲγάλον ἐνθουσιασμό. Πέταγε ἀκόρια καὶ κάτι ὑπονοούμενα γιὰ ἕνα «ραντεβού» μὲ τὸ διευθυντὴ τοῦ κολλεγίου. Οἱ γονεῖς της, ἀπορροφημένοι ἀπὸ τὴν κρυπτογραφικὴ της γλώσσα, ἀποροῦσαν γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς κόρης τους.

Δυστυχῶς τὴν Κλαρίσσα τὴν ἀκολουθοῦσε καταιπὸδι ἡ ἴδια ἐκείνη μετριότητα ποὺ εἶχε παλιὰ στὸ σχολεῖο καὶ δὲν τὰ πῆγαινε καθόλου καλὰ στὰ μαθήματα. Τὸ χειρότερο εἶναι πῶς, ἐνῶ ὅταν ἦταν οἱ τοὺς Γκόκουλς δὲ σπαταλοῦσε πολλὰ λεφτὰ, τώρα ἀγόραζε πολλὰ ρούχα καὶ καλλυντικὰ καὶ ἔτσι δὲ μποροῦσε νὰ πληρώσει περισσότερο ἀπὸ τὸν πρῶτον μῆνα στὸ κολλεγίον. Ὁ διευθυντὴς τὴν κάλεσε στὸ γραφεῖο του.

—Δεσποινὶς Φόμπς, μᾶς χρωστᾶτε τέσσερες βδομάδες δίδακτρα, τῆς εἶπε. Ἐρεῖς δὲν εἴμαστε φιλανθρωπικὸ ἴδρυμα, ξέρετε.

—Περιμένω μερικὰ λεφτὰ οὐντοια, κ. Ρόμπερτ. Πιστεύω σὲ κανένα μῆνα, ὅποτε θὰ σὰς πληρώσω.

Ὁ κ. Ρόμπερτ κούνησε τὸ κεφάλι του μὲ θλίψη.

—Κάλιο πέντε καὶ στὸ χέρι, παρὰ δέκα καὶ καρτέρει, δεσποτνὶς Φόμπς. Τοῦ ἄρεσε ἡ παροιμία. Χαμογέλασε ὀνειροπόλα παίζοντας μὲ τὸ λεπτό του γένι. Θὰ σὰς πῶ κάτι, δεσποινὶς Φόμπς. Ἦρουν πολὺ εὐκολόπιστος ἄνθρωπος ὅταν πρωτάρχισα αὐτὴ τὴ δουλεῖα καὶ μὲ ἐκμεταλλεῖονταν ὅλοι, δεξιοί, ἀριστεροί καὶ κεντρώοι. Μοῦ χρωστᾶνε ἀκόμη ἑκατοντάδες δολλάρια. Λυπᾶμαι, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχω τὰ λεφτὰ τώρα.

Ἡ Κλαρίσσα κάρφωσε τὰ μάτια της στὸ δάπεδο.

—Δὲν εἶμαι ἄνθρωπος νὰ τὸ σκάσω χωρὶς νὰ πληρώσω, κ. Ρόμπερτ. Δώστε μου μιὰ εὐκαιρία. Θὰ πάρω λεφτὰ γρήγορα.

—Αὐτὴ τὴν ἱστορία τὴν ἀκούσα πολλές φορές, δεσποινὶς Φόμπς. Ἐπειτα, ἡ πρόδοός σας ἐδῶ δὲν δικαιολογεῖ μιὰ τέτοια εὐκαιρία.

Ἡ Κλαρίσσα ἐκλείσσε τὰ μάτια της. Τὰ χεῖλη της ἔομιξαν σφιχτιά. Ἐδειχνε σὰν νὰ προσπαθοῦσε νὰ ἀποφύγει κάποια δυσάρεστη μορφή ἢ ἀνάμνηση.

—Δὲν πρέπει νὰ μὲ θεωρήσετε σκληρόκαρδο, δεσποινὶς Φόμπς, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει καὶ ἕνα ὄριο. Μιλοῦσε σὰν ἀπὸ ἔτοιμο λόγο.

—Θὰ κάνω ὅ,τι κι ἂν μοῦ ζητήσετε, κ. Ρόμπερτ. Μόνο δώστε μου μιὰ εὐκαιρία ἀκόμη. Τὰ μάτια της ἔπλεσαν πάνω στὸ πρόσωπό του.

—Τί θέλετε νὰ πεῖτε, δεσποινὶς Φόμπς;

Ἡ Κλαρίσσα δὲν ἀποκρίθηκε. Τὸ βλέμμα της ἄφησε τὸ πρόσωπό του καὶ καρφώθηκε στοὺς τοίχους καὶ στὸ ταβάνι.

—Εἶστε καλὸ κορίτσι, δεσποινὶς Φόμπς, καὶ φροντίζετε πολὺ τὸν ἑαυτὸ σας. Αὐτὸ μπορῶ νὰ τὸ δῶ. Ἀλλὰ μὴν πᾶτε νὰ καταστρέψετε...

—Θὰ κάνω ὅ,τιδήποτε κι ἂν μοῦ ζητήσετε, κ. Ρόμπερτ. Ὅ,τιδήποτε. Ἡ Κλαρίσσα δὲν προσπάθησε ἄλλο νὰ συγκρατήσῃ τὰ δάκρυά της.

—Ὅχι, δεσποινὶς Φόμπς. Αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό. Εἶναι κακὴ ταχτική νά... πῶς νὰ τὸ πῶ;... νὰ μπλεχτεῖ κανεὶς μὲ τοὺς μαθητές του σὲ μιὰ τέτοια ὑπόθεση. Μιλῶ ἀπὸ πικρὴ πείρα.

Ὁ κ. Ρόμπερτ, ἀσυγκίνητος ἀπὸ τὰ δάκρυά της, κοίταξε τὴν Κλαρίσσα ἐπιμονά, δείχνοντάς τὴν ἑνδιαφέρον ἐνὸς νεκροθάφτη.

—Εἶστε ἕνας ἀνόητος, ἀνόητος ἄνθρωπος. Θὰ μπορούσα νὰ σᾶς πῶ πόσοι ἄνθρωποι προσπάθησαν νὰ τὸ κάνουν μαζί μου, πέφτοντας στὰ πόδια μου καὶ παρακαλώντας με. Δὲν προσφέρω τὸν ἑαυτὸ μου σ' ὅποιον - ὅποιον. Καὶ μὴ νομίζετε πῶς δὲν σᾶς εἶδα νὰ μὲ λοξοκοπᾶτε συνέχεια αὐτὲς πρὸς τελευταῖες βδομάδες.

—Μοῦ κάνει κατάπληξη πού ἀκούω νὰ μιλάτε ἔτσι, δεσποινὶς Φόμπς. Ἀληθινὴν κατάπληξη. Καὶ δὲν κρατήθηκε προσθέτοντας. Ἄν σᾶς κοίταζα, τὸ ἔκανα μόνο καὶ μόνο γιατί δὲν εἶχατε ξεφλήσει τὰ δίδακτρα.

—Εἶστε ἕνας ἀνόητος, ἀνόητος ἄνθρωπος. Μὴν πιστεύετε πῶς θὰ ἔχετε ποτὲ μιὰ ἄλλη εὐκαιρία μαζί μου. Σᾶς προειδοποιῶ. Δὲν εἶστε δὲ καὶ γόης.

—Ἐγὼ δὲν εἶπα ποτὲ πῶς ἦμουν, δεσποινὶς Φόμπς. Σηκώθηκε. Νομίζω πῶς θὰ ἦταν καλύτερα νὰ πάρετε τὰ πράγματά σας καὶ νὰ φύγετε. Μπορεῖτε νὰ μὲ ξεφλήσετε ὅταν λάβετε τὰ λεφτὰ πού περιμένετε.

—Εἶστε σωστὸς νέγρος! τοῖριξε ἡ Κλαρίσσα. Ἄνθρωποι σὰν καὶ σᾶς γίνονται αἰτία γιὰ τὸ κατρακύλιμα τοῦ λαοῦ μας, δίνοντας λαβὴ στὸν καθένα νὰ μᾶς φέρεται σὰν νὰ εἴμαστε δοῦλοι. Πρέπει νὰ σᾶς ρίξουν στὴ φυλακή. Στὴ φυλακή, ἀκοῦτε;

—Ναί, δεσποινὶς Φόμπς, ἀκούω. Ἀλλὰ καλύτερα νὰ φύγετε τώρα πρὶν πεῖτε κάτι καὶ τὸ μετανιώσετε, σι' ἀλήθεια.

Ὁ κ. Ρόμπερτ τὴν ἔσπρωξε μαλακὰ πρὸς τὴν πόρτα.

—Στὴ φυλακή, στὴ φυλακή, κλαψούρισε ἡ Κλαρίσσα.

—Ὅριστε, δεσποινὶς Φόμπς. Ἀφήσατε ὅλα τὰ ὠραῖα βιβλία σας.

—Νὰ τὰ φάτε τὰ καταραμένα βιβλία. Πολὺ πού μὲ νοιάζει.

Ἡ Κλαρίσσα οκοῦμπσε τὰ δάκρυά της μὲ γρήγορες, ἄγαρπες κινήσεις. Μετὰ σκουπώντας τὸν σιτὴν ἄκρη, ὥρμησε ἔξω χτυπώντας δυνατὰ τὴν πόρτα πίσω της.

Γι' ἄλλη μιὰ φορά ἡ κ. Φόμπς βρέθηκε στὴ δύσκολη θέση νὰ δεῖ τὴν κόρη της ν' ἀνεβαίνει τὸ μονοπάτι ἀγκομαχώντας μὲ τὴ βαλίτσα στὸ χέρι.

—Τελείωσες κιόλας; ρώτησε.

—Τὰ παράτησα.

—Τὰ παράτησες; Κρίμα τὰ λεφτὰ ποὺ πῆγαν χαμένα, Κλάρυ.

—Δὲν φταίω ἐγώ. Ἐκεῖνος ὁ «φλογερός» ἄντρας ποὺ ἔχει τὸ σχολεῖο φταίει.

—Θέλεις νὰ πεῖς...

—Ναί. Ἀκριβῶς. Δοκίμασε νὰ μὲ βιάσει ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι.

Ἡ κ. Φόμπς κούνησε τὸ κεφάλι. Αὐτὴ τὴ φορά ὁ κ. Φόμπς οὔτε κἄν σκέφτηκε νὰ ζητήσῃ ἐξηγήσεις.

Ἡ Κλαρίσσα ζήτησε καὶ βρῆκε παρηγοριά στὶς σελίδες τοῦ φτηνοῦ ἀγγλικοῦ περιοδικοῦ. Ὅσοιόσο, ἦταν τώρα πολὺ πὺρ ἡσυχία καὶ ὑποχωρητική. Οἱ γονεῖς της, καὶ ἰδιαίτερα ὁ κ. Φόμπς, ἀνησυχοῦσαν μ' αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ τῆς κόρης τους.

Ὁ κ. Φόμπς δὲν ἦταν κουτὸς πέρα γιὰ πέρα. Τοῦ φαίνονταν πολὺ παράξενο τρεῖς διαφορετικοὶ ἄνθρωποι νὰ προσπαθήσουν νὰ βιάσουν τὴν κόρη του. Τὴν περιεργάστηκε. Δὲν ἦταν ὁμορφή. Τὸ εἶπε στὴ γυναίκα του κι ἐκεῖνη συμφώνησε. Ποιὲ δὲν τὸ πῆρα ἔτσι, τοῦ εἶπε. Τὸν κ. Φόμπς τὸν ἀπασχολοῦσε πολὺ αὐτὴ ἡ ἱστορία τῆς Κλαρίσσας, καὶ καθὼς τὴ σκεφτόταν, ἡ ἀνησυχία του ἔγινε κακοκεφιά. Ἡ πολιτικὴ του παιδεία εἶχε προχωρήσει πολὺ μέχρι τώρα.

—Κλάρυ, εἶπε μιὰ μέρα ποὺ ἦταν πολὺ πὺρ λιγομίλητη ἀπὸ τὶς ἄλλες φορές. Τί θὰ ἔλεγες νὰ σοῦ ἔβαζα τὰ ἔξοδα γιὰ τὴν Ἀγγλία;

Ἡ Κλαρίσσα ἔλαμψε.

—Τὸ λὲς ἀλήθεια, μπαμπά;

—Ναί.

—Νιώθω πὼς εἶναι τὸ μέρος ποὺ ἀνήκω πραγματικά. Ὁ κ. Φόμπς κατσούφιασε. Θὰ μοῦ πεῖτε πὼς ὅλες αὐτὲς οἱ βροχές, οἱ ὀμίχλες καὶ τὰ παρόμοια δὲν κάνουν τὴ ζωὴ εὐκόλη. Ἀλλὰ ἐγὼ νιώθω πὼς εἶμαι καμωμένη γιὰ τέτοια ζωὴ. Εἶναι ἀκριβὰ ὅμως νὰ πάει κανεὶς ἐκεῖ. Κοίταξε τὸν πατέρα της μὲ δυοιστία.

—Δὲν εἶναι, ἂν πάρεις ἓνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ πλοῖα ποὺ κουβαλοῦν μετανάστες καὶ ταξιδεύεις τρίτῃ θέσῃ.

—Μεταναστευτικὰ πλοῖα! Τρίτῃ θέσῃ! Ἡ Κλαρίσσα πέταξε τὸ περιοδικὸ ποὺ διάβαζε στὸ πάτωμα. Τί μὲ πέρασες, μπαμπά;

—Σκασμός. Θὰ κάνεις αὐτὸ ποὺ σοῦ λέω ἢ δὲν ἔχει τίποτε. Μὲ κούρασαν πιά ἀφάνταστα αὐτὰ τὰ ἀνόητα σκέρτσά σου. Εἶναι καιρὸς νὰ μάθεις νὰ μὴ ἔχεις καὶ λίγο σεβασμό.

—Ἐθέλμπερτ! Ξεφώνησε ἡ κ. Φόμπς ταραγμένη, περμιένοντας νὰ ξεσπάσει ἐπάνω τους ἡ ὀργὴ τῆς κόρης τους. Ἀνησυχῆσε στὰ χαμένα. Ἡ Κλαρίσσα δὲν ὀργίστηκε. Ἡ ἀπάντησή της ἦταν ἀπογοητευτικὴ καὶ γεμάτῃ παράπονο.

—Κι εὖς ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι, μπαμπά. Κοιτάξεις νὰ μ' ἐκμεταλλευτεῖς.

—Κανένας δὲν σὲ ἐκμεταλλεύεται. Εἶναι... εἶναι... κουνοῦσε τὰ χέρια θυμωμένος.

Ἐθέλμπερτ! τοίριξε ἡ κ. Φόμπς. Μὴ νευριάζεις ἔτσι.

—Βούλωστο, Μαίτζη, καὶ κάνε τὴ δουλειά σου. Ἐστρεψε πάλι πρὸς τὴν Κλαρίσσα. Εἶναι ἡ καταραμένη ἀποικιακὴ σου νοοτροπία ποὺ σ' ἐκμεταλλεύε-

ται. Ναί, αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι. Ἡ ἀποικιακὴ σου νοστοροπία. Ἦταν μιὰ φράση πού εἶχε πεῖ ὁ Πρωθυπουργὸς πρόσφατα γιὰ ἕναν ἀποστάτη ὑπουργὸ πού καταχράστηκε λεφτὰ καὶ δραπέτευσε στὴν Ἑλβετία. Ὁ κ. Φῶμης κούνησε ἀπειλητικὰ τὸ δάχτυλο στὸ πρόσωπο τῆς Κλαρίσσας.

— Πάντα ρίχνεις τὸ φταίξιμο γιὰ τὴν ἀποτυχία σου σὲ ἀνθρώπους πού δὴθεν θέλουν νὰ σὲ διδάσουν. Ἀκου λοιπὸν κάτι. Ἐχεις σέξ ἀπὴλ γιὰ νὰ τραβήξεις τοὺς ἄντρες νὰ σὲ διδάσουν ὅσο περίπου ἔχω κι ἐγώ. Ἀλλὰ πῆγαινε στὴν Ἀγγλία καὶ θὰ δοῦμε πόσες ἀκόμα τέτοιες βλακεῖες θὰ ἐξακολουθεῖς νὰ μᾶς ξεφουρνίζεις ὅταν γυρίσεις πίσω. Ἐπῆρε τὸ μάτι του στὸ περιοδικό. Τὸ σήκωσε ἀπὸ χάμω καὶ τὸ ξεφύλλισε γρήγορα. Αὐτὸ εἶναι πού θεωρεῖς τόσο σπουδαῖο; Ἀπ' αὐτὸ εἶναι πού παίρνεις ὅλες αὐτὲς τὶς ἀνόητες ιδέες; Πρέπει νὰ ντρέπῃσαι γιὰ τὴν κατάντια σου. Γιὰ νὰ δῶ τί λέει. Διάβασε δυνατὰ ἀπὸ τὸ περιοδικό. «Γνωρίστηκαν οἱς διακοπὲς στὴ Ριβιέρα. Ἐκεῖνος, ἐλεύθερος καὶ μὲ μπρούτζινο σῶμα, σὰν ἑλληνικὸς Θεός, ἕνας ἀνέμελος ἄντρας πού λογαριάζει μόνον τὴν τύχη. Ἐκεῖνη, ὁμορφὴ καὶ μ' ἕναν ἄντρα πού ἔχει λευχαιμία...».

— Δῶσε μου τὸ περιοδικό μου, σὲ παρακαλῶ. Εἶναι δική μου δουλειὰ τί διαβάζω. Ἡ Κλαρίσσα πετάχτηκε ἐπάνω του.

— Πές μου πρῶτα τί σχέση ἔχουν ὅλα τοῦτα πού γίνονται στὴ Ριβιέρα μὲ μιὰ νέγρα σὰν καὶ σένα, ἔ;

— Δῶσε μου τὸ περιοδικό μου, σὲ παρακαλῶ. Σὲ παρακαλῶ. Ἡ Κλαρίσσα ἔπλεξε τὰ δάχτυλα σὰν σὲ προσευχή. Ὁ κ. Φῶμης ἄφησε τὸ περιοδικὸ νὰ γλιστρήσῃ ἀνάμεσα στὰ δάχτυλά του καὶ νὰ πέσει στὸ δάπεδο. Ἡ Κλαρίσσα τὸ μάζεψε καὶ τὸ ἔσφιξε στὸν κόρφο της.

Λίγες βδομάδες ἀργότερα ἡ Κλαρίσσα ἔφευγε γιὰ τὴν Ἀγγλία μ' ἕνα πλοῖο γιὰ μετανάστες, τρίτῃ θέσῃ.

Τὸ Λονδίνο δὲν ἦταν καθόλου ὅπως τὸ φαντάζονταν ἡ Κλαρίσσα. Ἀλήθεια, εἶχε ὁμίχλη καὶ μέρες πού ψιλόβρεχε ἀσταριάτητα. Ἀλλὰ ἡ ὁμίχλη δὲν ἦταν τόσο πυκνὴ ἢ κίτρινη ὅπως εἶχε φανταστῇ καὶ εἶχε πολλὰς μέρες πού δὲν ἔβρεχε καθόλου. Οὔτε ἔμεινε σὲ διαμέρισμα ἡ Κλαρίσσα μὲ κάποια φιλενάδα. Ἐμεινε σ' ἕνα δωμάτιο μᾶς ρεψιασμένης περιοχῆς τῆς πόλης πού μένουν μετανάστες. Ὁ νοικάρης, ἕνας Ἰνδός, τῆς ἔπαιρνε ἕξη λίρες τὴ βδομάδα. Οἱ τοῖχοι ἦταν σκεπασμένοι μὲ ξεσκιομένο χαρτί, ἡ ὁροφὴ ἔσταζε καὶ ἡ σόμπα γέμιζε τὸν τόπο καπνῷ. Δὲν εἶχε φίλους. Τὸ φτηνὸ ἀγγλικὸ περιοδικό, κι ἄλλα παρόμοια, ὑπῆρχε τώρα σὲ ἀφθονία, ἀλλὰ εἶχε χάσει πιά τὸ γούστο της γι' αὐτό. Ποῦ πῆγαν οἱ ἑλληνικοὶ Θεοί; Οἱ λευχαιμικοὶ οὐζυγοί; Ἐκεῖνος ὁ ὁμορφος κόσμος μόλις πού ἀνταποκρίνονταν μὲ αὐτὰ πού ἔβλεπε γύρω της κάθε μέρα, καὶ ὅταν τελικὰ σηκώθηκε τὸ πέπλο, ἡ Κλαρίσσα τρομοκρατήθηκε καὶ τῶρα στὰ πόδια.

Δούλευε δυὸ μῆνες τώρα στὸν Ὑπόγειο. Βδομάδα μὲ τὴ βδομάδα στέκονταν ἔξω ἀπὸ τὸ κουβούκλι της καὶ μὲ ἀπλωμένα χέρια μάζεψε τὰ εἰσιτήρια πού τῆς ἔρριχναν βροχή. Τὰ βράδια μαζεύονταν οἰγὰ - οἰγὰ στὸ σπίτι, εἰτοῖμαζε τὸ βραδυλὸ καὶ ἔπεφτε γιὰ ὕπνο ουνιτροφία μὲ τὸν πάταγο τῶν τραίνων πού διάβαιναν πίσω ἀπὸ τὰ παράθυρά της. Ὁ σπιτονοικοκύρης της ἦταν συμπαθητικὸς.

— Ξέρω τί θὰ πεῖ μοναξιά σὰν εἶσαι μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι σου τόσο καιρὸ καὶ μόνος κι ἔρημος. Τελικὰ ὅμως θὰ συνηθίσεις, ὅπως κι ἐγώ.

— Μιὰ, δὲ μπορῶ νὰ ξεχάσω τὸ σπίτι μου, ἀπάντησε ἡ Κλαρίσσα. Ὁ πατέρας μου εἶναι Σύμβουλος. Θὰ πέθαινε ἂν μ' ἔβλεπε νὰ ζῶ σ' αὐτὰ τὰ χάλια.

—Έχω δέκα χρόνια ἐδῶ. Ἔκανα οἰκονομίες χρόνια γιὰ ν' ἀγοράσω αὐτὸ τὸ σπίτι. Κοίταξε τὸ ρειψασμένο δωμάτιο μὲ περηφάνεια. Δέκα χρόνια, ἐπανελάβε. Πολὺ χαίρομαι πὺν γνωρίζω μὰ ἀληθινὰ θαυμάσια πατριώτια οὐν καὶ σένα μετὰ ἀπὸ τόσο χρόνια. Ἀπὸ τὴ στιγμή πὺν σὲ ἀντίκρυσα κατάλαβα πὺς εἶσαι κορίτοι ἀπὸ τζάκι. Μεγάλο τζάκι. Τί εἶπες πὺς εἶναι ὁ πατέρας σου;

—Σύμβουλος.

—Σύμβουλος. Μάλιστα. Εἶσαι κορίτοι ψηλῆς κοινωνίας. Ἔβαλε τὸ χέρι του στὸν ὦμο της. Ἡ Κλαρίσσα δὲν διαμαρτυρήθηκε. Τὶς βαριέμαι τὶς Ἀγγλίδες. Ἐπιασε τὰ μαλλιά της. Καὶ πάλι ἡ Κλαρίσσα δὲν ἀντέδρασε. Ὁ σπιτονοικοκύρης πῆρε πλειότερο θάρρος. Ἐσκυψε ἐλαφρὰ ἀπὸ πάνω της.

—Θέλεις νὰ κοιμηθεῖς μαζί μου; ρώτησε ξαφνικὰ ἡ Κλαρίσσα.

Ὁ σπιτονοικοκύρης, κάνοντας πίσω, γέλασε. Μεγάλο τζάκι, εἶπε.

—Θέλεις νὰ κοιμηθεῖς μαζί μου;

—Τί αἰτεῖο κορίτοι πὺν εἶσαι...

—Θέλεις...

—Ναί, ναί.

Καὶ ἔτσι ἡ Κλαρίσσα Φῶμπος ἔχασε τὴν παρθενιά της. Ὅχι ὅμως ἀπὸ ἔρωτα καὶ οὔτε βέβαια μετὰ τὸ γάμο.

Ἡ Κλαρίσσα δούλεψε σκληρὰ καὶ τώρα δὲν ξόδευε πὰ τὰ λεφτά της γιὰ ροῦχα καὶ ἀκριβὰ ἀρώματα.

—Μὰ γιατί σκοτώνεσαι ἔτσι; τὴ ρωτοῦσε ὁ σπιτονοικοκύρης της.

—Θὰ γυρίσω στὴν πατρίδα. Μαζεύω λεφτά γιὰ μιὰ τουριστικὴ θέση.

—Μά, Κλαρίσσα...

—Ὅχι, Φράνκ. Ἀρκετά.

Μετὰ ἀπὸ λίγες βδομάδες γύρισε στὸ σπίτι.

—Εἶδες τὶς κυνοδρομίες; τὴ ρώτησε ἡ μητέρα της.

—Ὅχι, μαριά.

—Οὔτε μπιγκο;

—Οὔτε.

—Καὶ δὲ νομίζω νὰ πῆγες ποτὲ σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος πὺν μοῦλεγες, Τορ... κάπως ἔτσι.

—Ὅχι, μαριά. Δὲν κατάφερα νὰ πάω στὸ Τορεμολίνο.

—Καὶ δὲ δοκίμασε κανέννας νά...

—Ὅχι, μαριά. Κανέννας δὲ δοκίμασε νὰ μὲ θιάσει.

—Μά, σὰν νὰ μὴν ἔκανες τίποτε καθόλου ὅσο ἴσουν ἐκεῖ.

—Ἐκανε πολὺ κρύο ἐκεῖ πέρα, μαριά. Πάρα πολὺ κρύο.

Ἡ πολιτικὴ θέση τοῦ κ. Φῶμπος εἶχε καλύτερῆσαι ὅσο ἔλειπε ἡ Κλαρίσσα. Ἡ ἀκλόνητη ἀφοσίωσή του στὸ κόμμα ἀναγνωρίστηκε τελικὰ καὶ ἐξελέγη τουλάχιστον στὸ Περιφερειακὸ Συμβούλιο. Ἡ Κλαρίσσα ἦταν περήφανη γιὰ τὸν πατέρα της, καὶ ἡ κ. Φῶμπος πὺν ἡ ἀγνοιά της ἔφερνε ἀκόμα τὸν ἄντρα της σὲ ἀμνηχανία, μὲ εὐχαρίστηση παραχωροῦσε τὴ θέση της στὴν Κλαρίσσα νὰ τὸν συνοδεύει σ' ὅλες τὶς σπουδαῖες ὑπηρεσιακὲς ἐκδηλώσεις. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τραβοῦσε κι αὐτὴ τώρα τὴν προσοχὴ τοῦ τοπικοῦ παραρτήματος τοῦ κόμματος. Ἦταν πολὺ χρήσιμη μὰ καὶ εἶχε διεθνή ἐμπειρία.

—Χρειαζόμαστε περισσότερους ἀνθρώπους σὰν κι ἐσένα, τῆς ἔλεγε ἐμπιστευτικά ὁ κομματάρχης. Οἱ ἄνθρωποι πὺν ξέρουν ἀπὸ πρῶτο χέρι τὶς συν-

θηκες πού επικρατοῦν στο ἐξωτερικό ἀποτελοῦν μεγάλη προσφορά γιά τὸ κόμμα.

Ἡ Κλαρίσσα κολακεύονταν. Ἐγίνε μέλος τοῦ κόμματος καὶ τὴν ἔκαναν γραμματέα τοῦ Σωματείου γυναικῶν τοῦ Παριταίζ. Ὁ κομματάρχης ἐπι-οκέφτονταν τοὺς Φόμπς συχνά. Ἀρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν ψίθυροι. Ἐκανε πρόταση. Ἡ Κλαρίσσα δέχτηκε.

— Ἡ κόρη σου εἶναι τρομερή, εἶπε στὸν κ. Φόμπς κάποτε μετὰ τὸ γάμο τους. Μὲ πραγματικὸ φανατισμὸ γιὰ κάθε τι τὸ τοπικὸ. Λέει πὼς δὲν θὰ ἐπι-τρέψει κἀν στὰ παιδιά μας νὰ διαβάζουν τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ ξένα περιοδικά. Ναί, φίλε μου. Ἡ Κλάρι εἶναι οἱ ἀλήθεια τρομερή.

— Ἐκανε πολὺ καιρὸ νὰ τὸ μάθει, εἶπε ὁ κ. Φόμπς. Κάποτε...

— Ὅλα τὰ χρωστάω στὸν πατέρα μου, τὸν διέκοψε βιαστικὰ ἡ Κλαρίσσα. Αὐτὸς ἐδῶ εἶναι πού μοῦ ἔμαθε ὅλα ὅσα ξέρω. Ἦταν ὁ πρῶτος μου μέντορας στὴν πολιτική. Ἀρέσως ἀπὸ τὰ παιδικά μου χρόνια... διευκρίνισε ἡ Κλαρί-σα. Ἡ φωνή της, δυνατὴ, γιόμισε τὸ σαλόνι.

Ὁ κ. Φόμπς γέλασε χιτυώνοντας χαϊδευτικὰ τὴν κόρη του. Ἀκούμπησε πρὸ ἀναπαυτικὰ πίσω στὴν πολυθρόνα του καὶ καθὼς ἄκουγε τὴ συζήτησή της, θόλωσε πάλι τὸ μυαλό του, ἀλλὰ ἀρκέστηκε κατὰ κάποιο τρόπο νὰ μὴ ἀνακα-τωθεῖ καὶ τὸ κάνει χειρότερα.

ΕΞΟΔΟΣ

Ὅταν πλησιάζει ἡ ἔξοδος, ἡ τελική,
εἶναι ἀπαράτηγτη ἡ ἡρεμία.
Ἵπάρχουν τόσα πράγματα νὰ θυμηθοῦμε
— γιατί τὸ ἐμεῖς ταιριάζει πρὸ πολὺ ἐδῶ ἀπὸ τὸ ἐγώ.
Εἶναι: πρῶτα τὰ πράγματα πού ἀγαπήσαμε
στὸν τόπο πού πρωτοεἶδαμε τὸ ψῶς.
Ἐπειτα οἱ ἄνθρωποι μὲ τ' ἀγλακωμένα πρόσωπα,
μὲ τὰ πολλὰ τους ἐρωτηματικά.
Ἀκολουθοῦν οἱ ἰδέες πού ἀναφέρονται
στὰ ὥραϊα καὶ στὰ ἀληθινὰ
κι ἔπειτα ὅλα ἐκεῖνα πού μᾶς ἔκαναν
νὰ νοιώθουμε ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ τὴ διάρκεια
καὶ μὲ τὴν αἰωνιότητα.
Ὅμως δὲν εἶναι μὴ μόνον ἡ ἔξοδος στὴ ζωή μας,
ἀλλὰ πολλές.
Βέβαια ἡ μία, ἡ τελική
διαφέρει ἀπὸ τὴς προηγούμενες,
γιατὶ ὁδηγεῖ σὲ κάτι πού δὲν εἶναι
μόνον διαφορετικόν,
ἀλλὰ ἴσως τελείως ἀντίθετο ἀπὸ τὸ ὑπάρχον.

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΖΙΤΣΑΙΑΣ

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΕ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ (ὁδοιπορικό)

Ἡ Κύπρος τὸ «Πολυδύναμο νησί» τὸ «Χρυσοπράσινο φύλλο ριγμένο στὸ πέλα-
γο» ἀποκαλεῖται καὶ «ΛΓΙΑ ΝΗΣΟΣ». Κι αὐτὸ ἐπειδὴ ἔχει πολλὰ Μοναστήρια καὶ
κυρίως γιατί ἔχει πολλοὺς τοπικοὺς ἁγίους. Πρῶτος ὁ Ἀπόστολος Βαρνάβας, ὁ ἱδρυ-
τὴς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Στὴν πατρίδα του πρωτοκήρυξε τὸν Θεῖον Λόγον,
τὸ 45 μ.Χ. καὶ ἀπὸ καὶ ξεκίνησε μὲ τὸν Ἀπόστολο τῶν Ἑθνῶν Παῦλο, νὰ διαδώ-
σουν τὴ Θρησκεία τῆς Ἀγάπης. Ἐκεῖ ξαναγύρισε, μαρτύρησε καὶ καὶ ἐτάφη.

— Τὸ ἱερό του Σκήνωμα, θρέθηκε, μὲ τὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, γραμ-
μένο στὴν Ἑλληνική, ἀνέπαφο, πάνω στὸ στήθος του, στὴν ἀρχαία Σαλαμίνα τοῦ
Βασιλεῦς Εὐαγόρα. Σ' αὐτὸ ὀφείλει τὰ Προνόμια ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου. Ἐκεῖ
στὸ ἴδιο μέρος ἔχτισαν τὸ Μοναστήρι, ποὺ γινώρισε μεγάλη ἀκμή. Τώρα θρίσκειται
στὰ χέρια τοῦ βάρβαρου καὶ θάνατου Ἀττίλα. Τὴ νὰ ἔγιναν οἱ Βυζαντινὲς εἰκόνες,
τὰ περίτεχνα ζωλόγλυπτα, καὶ τὰ τόσα ἄλλα πλοῦσια θρησκευτικὰ κειμήλια; Πα-
ράδοση ἐκεῖ ἀγιογραφίαι ἀπὸ χρόνια. Τελευταῖα ἐμόναζαν τέσσερα ἀδελφία, σε-
δάσμοι γέροντες ἀγιογράφοι. Μὰς ξενάγησαν κάποτε σὲ τωρινὰ καὶ περασμένα. Σ'
ὅσα βλέπουν τὰ μάτια, καὶ σ' ὅσα ὁ νοῦς προσπαθεῖ νὰ συλλάβει, ἀπὸ τὴ μυστική
τῆς πίστεως ἀποκάλυψη. Τοιχογραφίαι μὲ τὸ δῖο, τὰ διδάγματα, τὰ θαύματα τοῦ
Ἀποστόλου. Κρατῶ ἀκόμα μιὰ μικρὴ εἰκόνα κι ἓνα κρινάκι ἀπὸ τὸν Τάφο. Κρατῶ
καὶ τὸν πόθο καὶ τὴν πίστη νὰ ξαναπάω γρήγορα, νὰ προσκυνήσω.

— Περίπου 80 Μοναστήρια ἀριθμοῦνται στὴ Μεγαλόνησο. Κάθε Μοναστήρι
καὶ μιὰ ἱστορία, κι ἓνα ὄρος/νη. Θρόνοι, θαύματα, παραδόσεις, συννεφασμένα μὲ τὴ
γοητευτικὴ φύση, ποὺ τὰ περιβάλλει, τὴ θαθεῖα πίστη, μέσα στῶν αἰώνων τὴν Ἑλ-
ληνοχριστιανικὴ διάρκεια. Ἡ Ἐκκλησία ποὺ στάθηκε πάντα μιὰ δύναμη, τῆς ψυ-
χῆς τὸ κάστρο, ἡ παρηγορία, τὸ θάητο τῆς ἐθνικῆς ζωῆς.

— 80 ἱερὲς Μονές, ἀπὸ τίς πρὶς περίλαιμπες, πάνω σὲ κορυφὲς βουνῶν, σὰν
νὰ βρίσκονται στὴν παλάμη τοῦ Θεοῦ, ν' ἀγναντεύουν ἀπὸ καὶ ὅλο τὸ νησί. Θεμε-
λιωμένα στῆς ἱστορίας τὰ ξέφωτα, ὅπως τὸ Μοναστήρι τοῦ Σταυρουδουνίου, ποὺ τὸ
ἱδρύσε τὸ 327 ἡ Ἁγία Ἑλένη, ὅταν ἐπέστρεψε ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Τόπους, μετὰ τὴν
ἀνεύρεση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Τὸ ἔχτισε, τὸ εὐλόγησε, καὶ τοῦ ἐδῶκε Τεμνάχιον
Τιμίου Εὐλίου. Τότε σῶθηκε τὸ νησί ἀπὸ τὴν ἀνομιλία καὶ τὰ φέδια. Ἄνοιξαν οἱ
καταρράξεις τοῦ οὐρανοῦ, ποτίστηκε, χόρτασε νερὸ ἡ γῆς καὶ πνίγησαν καὶ τὰ φέ-
δια. Μετὰ ξαστέρωσε καὶ ἀπλώθηκε πάνω στὴ μέση τ' οὐρανὸ, ἐφτάχρωμη, ἡ Ζώνη
τῆς Ἁγίας Ἑλένης. Αὐτὴ ποὺ σῶζει τὸ νησί ἀπὸ κάθε καταγίδια, ὅποια κι ἂν εἶναι.
Αὐτὴ τὴν ἐφτάχρωμη Ζώνη, περιμένει μ' ἐλπίδα καὶ πίστη ἡ Κύπρος, νὰ φανῇ πάλι
πάνω στὸ βουρκομένο οὐρανὸ τῆς. Νὰ στεφανώσῃ τὸν δίκαιο ἀγῶνα τῆς, ν' ἀπλώσῃ
τὴ γαλήνη στὸν τόπο.

— Ἄλλο περίλαιπρο, εἶναι τὸ Μοναστήρι τοῦ Κύκκου, ἐκεῖ ποὺ ἔστησε τὸ
θρόνο τῆς ἡ Παναγία ἡ Κυκκώτισσα, ἡ στοργικὴ Μητέρα τῆς Κύπρου. Τὸ σεπτὸ

Της Εικόνομια, τὸ φιλοτεχνιμένο ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ — κρατάει τὸ Βρέφος ἐκ δεξιῶν — ἀπὸ θεία πρόνοια, τὸ ἔφερε μιὰ αὐγὴ τὸ κύμα, σ' ἓνα ἀκρογιάλι τῆς Πάφου. Τὸ ἴδιο κύμα, καὶ στὸ ἴδιο ἀκρογιάλι, ποῦ στ' ἀρχαῖα τὰ χρόνια εἶχε φέρει, πάνω σ' ἓνα κοχύλι τὴν Κύπριδα. Τότε ἔλαμψε τὸ ἐξωτερικὸ κάλλος, τώρα φεγγοδόλησε τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς. Μόνη της διάλεξε τὸ μέρος ποῦ νὰ κατοικήσει καὶ νὰ σκέπει τὴν Ἁγία Νῆσο. Τὰ δέντρα ἔχουν ἀκόμα τὰ κλαδιά τους γεμισμένα πρὸς τὴ γῆ, ὅπως ἔσκυψαν νὰ προσκυνήσουν τὸ διάθα της. Καὶ τὸ πουλὶ πάνω τοὺς ὁδηγοῦσε.

Κύκκου Κύκκου τὸ βουνὶ Μοναστήρι νὰ γενῇ
 καὶ ἡ Κυρὰ Καλὴ νὰ μπῇ καὶ ποτὲ νὰ μὴν ἐδῇ.

Ἐκεῖ τώρα στὴ θέσῃ «Θρονὶ» εἶναι ὁ τάφος τοῦ μεγάλου Ἐθνάρχῃ, Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', καὶ περιμένει τὴ δικαίωσιν τῶν ἀγώνων, τὴν Ἁγία Ἐλευθερία. Ἕνα προσκύνημα καὶ ὁ τάφος του, τιμῆς καὶ μνήμης, καὶ ἓνα ἐθνικὸ Μνημεῖο, τῆς σύγχρονης πολυτάρχῃς ἱστορίας.

— Προσκυνητὴς ὁ νοῦς τώρα πηγαίνει καὶ στὸ φημισμένο, τὸ ἱστορικὸ Μοναστήρι, τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα, τοῦ Πρωτόκλητου. «Ἀποστόλων Πρωτόκλητος, Κορυφαῖο αὐτάδελφος». Ἐκεῖ στὸ θαλασσοδάρτο ἀκρωτήρι τῆς Καρπασίας, ἔρημο τώρα, στὰ χέρια ξένων εἰσβολέων, νοσταλγεῖ τίς μέρες τῆς δόξας του καὶ περιμένει πάλι ν' ἀνατεῖλουν. Κατὰ χιλιάδες συγκεντρώνονταν οἱ προσκυνητὲς δυὸ φορές τὸ χρόνο. Στὴν ἐπέτειο τῆς ἐορτῆς του, 30 Νοεμβρίου, καὶ στίς 15 Αὐγούστου, ἡμέρα ποῦ πάτησε τὸ ἅγιο πόδι του ἐκεῖ. Στὴν Ἐφессο πῆγαινε ὁ Ἀπόστολος. Ἄπνοια στὸ πέλαγο, τὸ καράδι, δὲν προχωροῦσε, καὶ ἄραξε γιὰ λίγο στὸ θόρειο αὐτὸ λιμανάκι, ποῦ πῆρε μετὰ τὸ ὄνομά του. «Λιμανάκι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα». Κατέβηκαν οἱ ταξιδιώτες. Ὁ θράχος, ποῦ εἰσχωρεῖ θαθεῖα στὴ θάλασσα, ἔκαιγε ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἄνυδρο, ξερὸ τὸ μέρος. Τότε ἔγινε καὶ τὸ πρῶτο θαῦμα, ποῦ διαδόθηκε ἀμέσως παντοῦ.

Μὲ τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, σφράγισε τὸ θράχος καὶ ἀμέσως ξεπήδησε δροσερό, κελαρυστό, πηγαιὸ νεράκι καὶ ξεδίψασαν ὅλοι. Τὸ νερὸ «ἀγίασμα» μὲ θεραπευτικὲς ιδιότητες, τρέχει ἀστείρευτο ἀπὸ τότε, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς πρώτης παλιᾶς ἐκκλησοῦλας, ποῦ σημαδεύει τὸ μέρος. Ἐπειτα χτίστηκε τὸ μεγαλόπρεπο Μοναστήρι, μὲ τὸ ψηλὸ ἄσπρο καμπαναριό. Τὸν τιμοῦσαν καὶ οἱ Τουρκοκύπριοι ἀκόμα. Πήγαιναν τάματα καὶ κέρνα ὁμοιωμένα στὴ χάρη του καὶ ἔπαιρναν ἀγίασμα. Πίστευαν στὰ θαύματά του. Εἶδαν πολλὰ μὲ τὰ μάτια τους. Ἴσως καὶ ἀπὸ κάποιες θαυότερες ρίζες χριστιανικῆς καταβολῆς νὰ ξεκινάει αὐτὴ ἡ Πίστη. Καὶ ὁ Ἀπόστολος τοὺς προστάτευε ὅλους.

Προσκυνήσαμε καὶ ἐμεῖς κάποτε, μπροστὰ στὸ θαυμαστὸ Προσκυνητᾶρι του, καὶ κάναμε ἓνα φτωχὸ ἀφιέρωμα.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

Βαθεῖα στὸ πέλαγος πατᾶς — ἀκρίτας καὶ φρουρὸς —
 τὴν πέτρινι παδίνα Σου, τὸ κύμα νὰ ἡμερώνῃ.
 Ἀπὸ τὴ χάρη Σου ἀνθισεν ὁ θράχος ὁ ξερός.
 Παραδεισένια εἶσαι γωνιά ποῦ ἡ πίστη στεφανώνῃ.

Αυτή ή πίστη τὰ στεφανώνει όλα. Από τὰ πιά ονομαστά καί φημισμένα, ὡς τὰ πιά μικρά διαμαντάκια τῆς λατρείας, τὰ σκαρφαλωμένα μὲ μικροὺς λόφους, τὰ τρυπωμένα σὲ χαράδρες, τὰ κρυμμένα, σὲ φουντωτά δέντρα, ανάμεσα σὲ ἡρεμία, γαλήνια τοπεῖα.

— Ὅπως ἡ Γυναικεῖα Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, κοντὰ στὴ Λευκωσία. Κυριακάτικο φθινοπωρινὸ δειλινό. Περνοῦμε ἀπὸ πυκνὸ ἐλαῖώνα. Τ' ἀσημιόφυλλα παίζουν μὲ τίς στερνές ἀχτίδες, τὰ πουλιὰ τιτιβίζουν. Γρήγορα νὰ προλάβουμε τὸν ἑσπερινό. Ἐκεῖ δίπλα στὸ χωριὸ Ἀναλιώντα, πού θὰ παίρνει τ' ὄνομα ἀπὸ τίς ἐλιές τῆς περιοχῆς, εἶναι κρυμμένο. Γλυκιές γυναικεῖες ψαλμωδιές ἀκούγονται ὡς ἔξω στὸν περίβολο. Ἦταν 25 τοῦ Νιόβρη. Ἑορτὴ τῆς Ἀγίας Λίκατερίνης. Τῆς ὁραίας Κυπρίας κόρης, τῆς λογίας, πού μαρτύρησε στὴν Ἀλεξάνδρεια, γιατί πίστεψε στὸν ἀληθινὸ Θεὸ καὶ ὄχι στὰ εἰδωλά. Στὴ Μονὴ γίνονταν Ἀρτοκλασία καὶ Δέηση. Ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Νήσου, ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἀγνοουμένων...

Ἡ Μονὴ ὑπάγεται τώρα στὸ Τμήμα Ἀρχαιοτήτων τοῦ Μουσείου. Ἀγνωστο πότε χτίστηκε. Ἀνακαινίστηκε τὸ 1869 καὶ ἔγινε Μοναστήρι ἀνδρῶν. Ἐπειτα ἐρημώθηκε. Ἀπὸ τὸ 1974 λειτουργεῖ σὰν Μονὴ καλογραιῶν. Τότε τὸ ζήτησε ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχάγγελος. Ἡ Ἡγουμένη Μαριάμ, πού ἔγινε μοναχὴ σὲ ἡλικία 18 χρόνων, μᾶς τὸ διηγεῖται ταπεινόφρονα. Ἐκείνη διάλεξε ὁ Ἅγιος, νὰ ξανανοῖξει τὸ Μοναστήρι του. Ἦταν σὲ Μονὴ τῆς Πάφου ἡ Μαριάμ ὅταν ἀρρώστησε καὶ εἶδε τὸ ὄνειρο. «Νὰ πᾶς ν' ἀνοίξεις τὸ σπίτι μου πού εἶναι ἐρημωμένο, καὶ ἐκεῖ θὰ γίνεις καλὰ» τῆς εἶπε. Κατάλαβε. Πῆγε στὸν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο, καὶ μετέφερε τὴν ἐπιθυμία τοῦ Ἀγίου. Καὶ ὁ ἀείμνηστος, πού γιὰ ὅλα νοιάζονταν μὲ ζήλο, φρόντισε καὶ γι' αὐτὸ μ' ἐνθουσιασμό. Μ' ἔξοδα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἀνακαινίστηκε τὸ παμπάλαιο Μοναστήρι, χτίστηκαν νέα κελλιά, ἀνοῖξαν οἱ πόρτες του. Σήμερα ἔχει τέσσερες Μοναχές. Ἡ πρώτη πού ἐκεῖ χειροτονήθηκε ὀνομάστηκε Ἀρχαγγελία. Ἡ Ἡγουμένη, ἔγινε καλὰ καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀγιογραφία. Τὸ δωμάτιο πού χρησιμοποιεῖ σὰν ἐργαστήρι, λέγεται «ζωγραφία». Ὁραία λέξη, καλλιτεχνική. Ὁραίες καὶ οἱ Βυζαντινές — ἀντίγραφα ἀπὸ παλιές — ἀγιογραφίες τῆς Ἡγουμένης. Μιά δέηση, μιὰ προσευχὴ καὶ ἡ τέχνη.

Ὁ Ναὸς γεμάτος τοιχογραφίες περασμένων αἰώνων. Σ' ἔναν τοίχο, δεσπόζει ὁ Ἅγιος Μάμας καθάλα στὸ λιοντάρι. Ἐκεῖ στὴν Κύπρο ἔγινε τοῦτο τὸ θαῦμα, καὶ ἀπὸ τότε ἔτσι εἰκονίζεται. Μάζεψαν οἱ Τούρκοι ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς γύρω περιοχῆς στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Μάμα, γιατί δὲν εἶχαν νὰ πληρώσουν τὰ «δοσίματα» — φόρο κεφαλικὸ — καὶ ἐτοιμάζονταν νὰ τοὺς μεταφέρουν σὲ φυλακὲς τῆς Ἀνατολῆς. Τότε ὁ Ἅγιος Μάμας παρουσιάστηκε καθάλα σ' ἕνα λέοντα καὶ κυνέγησε τοὺς ἄπιστους. Κάθε εἰκόνησιμα καὶ μιὰ ἱστορία, καὶ μιὰ παράδοση, καὶ πλῆθος θαύματα.

Ἡ πλακόστρωτη αὐλὴ πεντακάθαρη, τὰ λουλούδια δροσερά, πολύχρωμα, μυρωμένα. Τὸ γλυκὸ πού μᾶς πρόσφεραν οἱ Μοναχές, εἶχε μιὰ θεῖα γεύση καὶ μισχοβολοῦσε γαστριμύ. Τὸ σούρουπο τύλιγε τὴν ἡρεμὴ, παραδεισένια ἐκείνη γωνιά, μὲ τ' ἀναμμένα καντήλια, τὰ εὐωδιασμένα λουλούδια, καὶ τίς εὐλαδικές ψυχές πού ἀφιέρωσαν τὴ ζωὴ τους στὸν Θεό, μέσα σὲ τούτη τὴν ἀλλοπλόσκαλλη καὶ ὕλιστικὴ ἐποχῇ.

— Δὲν ξεχνοῦμε ποτὲ τὸ προσκύνημά μας πρὶν λίγα χρόνια, στὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἀγίου Μηνᾶ, Λάρνακας. Ὑπάγεται στὴ Μητρόπολη Κιτίου καὶ λειτουργεῖ, ἀπὸ τὸ 1965, σὰν Γυναικεῖα Κοινοβιακὴ Μονὴ. Κτίσμα παλιὸ πολλῶν αἰώνων, ἦταν πρῶτα

Μονή ανδρῶν. Ἐγκαταλείφθηκε, ἀπὸ ἑλλειψῆς προσωπικοῦ, κινδύνευε νὰ ἐρειπωθεῖ. Θεοσεβούμενες γυναῖκες, τοῦ ξανάδωσαν τὴν πρώτην του αἴγλη. Πάνω ἀπὸ δέκα Μοναχές, μονάζουν ἐκεῖ. Ἀσχολοῦνται μὲ τὴ Βυζαντινὴ ἀγιογραφία, τὴν κηπουρικὴ, τὴ μελισσοκομία. Δὲν τὴν εἶχε ἀκόμα καλέσει τότε κοντά του ὁ Κύριος, τὴν Ἡγουμένη Παρθενία, ποὺ μᾶς δέχτηκε καὶ μᾶς ξενάγησε στὴ Μονή. Αἰωνία ἡ μνήμη της.

Παρακολούθησαμε τὴ θεία λειτουργία. Θαυμάσαμε τὸ ξυλόγλυπτο περίτεχνο τέμπλο, καὶ τὲς μεγάλες τοιχογραφίες, τοῦ 1757, ὅταν ἡ Μονὴ ἤκμαζε. Ὁ «Πολύαθλος» Ἅγιος, ποὺ ἦταν ἀξιωματοῦχος τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ «ὅτι ἀξιώματα κατεφρόνησας ἔθνων» καὶ ἔγινε ἐκλεκτὸς τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, εἰκονίζεται πάνω σὲ κόκκινο ἄλλογο. Ὅπως ὁ Ἅγιος Δημήτριος καὶ ὁ Ἅγιος Γεώργιος.

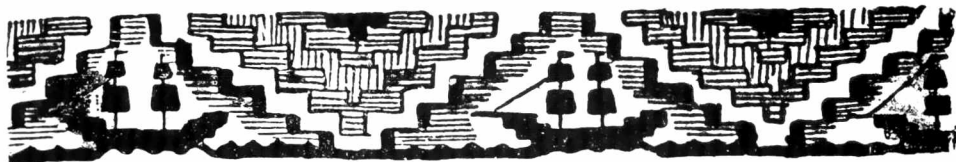
Στὴ Μονὴ διαμένει μόνιμος Θεολόγος καὶ πνευματικὸς, ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης, Λεόντιος Χατζηκώστας. Ἕνας σοφὸς κληρικὸς, ποιητὴς, μελετητὴς ἀρχαίων θρησκευτικῶν κειμένων, μεταφραστὴς ψαλμῶν, σὲ δημοτικὴ γλῶσσα, συνθέτης ὕμνων. Γνωστὸς στοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους, ἀπὸ χρόνια, ὁ Κερυνιώτης Ἱερωμένος, συνεχίζει ἀσταμάτητα στὴ μοναχικὴ ἐκείνη γωνιά, τὲς πνευματικὲς δημιουργίες του, καὶ ἐκδίδει τὰ περισπούδαστα βιβλία του, πλουτίζοντας τὴ θρησκευτικὴ λογοτεχνία. Μαζὶ μὲ τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, καὶ μὴ ἀνώτερη πνευματικὴ ἀτιμώσφαιρα, εἶναι διάχυτη παντοῦ καὶ εὐεργετικὴ στίς ψυχὰς ὄλων. Κάθε γιορτὴ καὶ ἐπίσημη μέρα, ἡ ἐκκλησία κατακλύζεται ἀπὸ τῆς περιοχῆς τοὺς πιστοὺς, νὰ παρακολούθησουν, καὶ ν' ἀκούσουν τὸ θεῖο κήρυγμα, ἀπὸ τὰ μελίρρητα χεῖλη τοῦ Πάτερ Λεόντιου. Ὁ ἴδιος συνέθεσε εἰκοσιτέσσαρες Ὁκούς, εἰς μνήμην τοῦ «Ἀγίου Ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Μηνᾶ».

KONTAKION: «Τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἀθλοφόρον γενναϊότατον
Καὶ τῆς Μονῆς ἡμῶν προστάτην Κραταιότατον...
Εὐφρανούμεν σε, Μηνᾶ, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις...»

Οἱ αὐλές, οἱ σκάλες, τὰ πεζούλια, γεμάτα βασιλικά, γιασεμιά, γεράνια. Τὸ τοπίο θαυμάσιο, μὴ θεϊκὴ γωνιά, ψυχῆς ξεκούραση. Οἱ ἐπισκέπτες ἀγοράζουν μέλι, μικρὰ εἰκονίσματα, γλυκὰ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Μοναχῶν, καὶ ἡ Μονὴ συντηρεῖται ἀπὸ τὴν ἐργασία τους. Ὅλοι φεύγουν μὲ τὰ χέρια καὶ τὴν ψυχὴν γεμάτα.

Ξαναθυμηθήκαμε τώρα τὸ μικρὸ μας ἀφιέρωμα ποὺ γράψαμε τότε, στὸ Βιβλίο τῶν ἐπισκεπτῶν, καὶ κλείνουμε μ' αὐτό, τὸ εὐλαδικὸ μας προσκύνημα σὲ μερικά ἀπὸ τὰ Μοναστήρια τῆς ΑἴΓΙΑΣ ΝΗΣΟΥ.

Γαλήνια ἐρημικὰ γωνιά, καὶ τῆς ψυχῆς ἀπανευμία.
Μύρο ἱερό, καταφυγὴ στὴ σκέπη τοῦ Ἁγίου.
Ἐδῶ ποὺ ὕμνοῦν οἱ Μοναχές, σεπτὰς Βυζαντινὲς Μορφές.
Ταπεινὸς ὕμνος σύμβολα στὴ χάρι τοῦ Κυρίου.

ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Μετάφραση: ΦΟΙΒΟΥ ΑΕΛΑΦΗ

ERNESTO PUZZANGHERA

ΣΤΟΝ ΑΝΕΜΟ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ

Ἐσὺ δὲν μπορεῖ νὰ ξέρεις πῶς τρέμουν
τὰ λόγια ὅταν σοῦ γράφω,
κι' αὐτὸς ὁ λύχνος φαίνεται νὰ τρέμει
αὐτὸ τὸ βράδυ.
Ἴσως γιὰτὶ μοῦ τρέμει ἡ ψυχὴ
περισσότερο ἀπ' τὸ φῶς
περισσότερο ἀπ' τὰ ἴδια ἐνθύμια
περισσότερο ἀπ' τὰ λόγια μὲ τὸ μαῦρο αἶμα
ποὺ χοροπηδοῦν ἀπ' τὸ λευκὸ χαρτί.

Πάλλουν, ἀκριβῇ μου, τὰ παραθυρόφυλλα
στὸν ἄνεμο τῆς δύσης.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΑΛΑΒΡΙΑΣ

Ἐρχόντουσαν στὴν πηγὴ
σὰν ἀρχαῖες ἐλληνίδες παιδοῦλες
μὲ τοὺς ἀμφορεῖς πάνω στοὺς λευκοὺς ὤμους
καὶ τοὺς θραχίονες σὲ τόξο.

Εἶχανε ἀπαλὰ πλευρὰ
καὶ λαμπρὲς πλεξοῦδες σὲ στεφάνι
τὸ σταθμισμένο βῆμα μέτραγε
τόνους μιᾶς ἀλκαϊκῆς στροφῆς.

ΣΤΗ ΣΑΠΦΩ

Ζεῖ ἀένανη ἡ καρδιά σου,
ὦ Σαπφώ.
Ὁ ἔρωτας, θεῖο δῶρο,
ἔβαλε στὰ χεῖλῃ σου
λόγια ἄρρητα ὑπέρτατα
ποὺ γέμισαν τὸ κενὸ
τῆς μεγάλῃς σου μοναξιᾶς.

Ὅταν οἱ δρῦς πάνω στὸ βουνὸ
θὰ ταράζονται ἀπ' τὸν ἄνεμο
θ' ἀκούω πάντα μονήρης καὶ γλυκὸς
τὸ τραγούδι σου.

VINCENZO ROSSI

ΗΡΩΑΣ ΝΤΥΜΕΝΟΣ ΤΟ ΤΙΠΟΤΑ

"Όταν όλοι κοιμούνται έγώ άγρυπνῶ
 καί στέκω πάνω σ' αὐτή τήν πέτρα
 διατρέχω τόν κόσμο
 ὥς πού νά μέ φάει ἡ σιωπή.
 Σκέψη ἀναπόφευκτη μέ παίρνει
 καί περιτυλίγω τὸ ἀπεριτύλιχτο σύνολο.
 Βλέπω τότε μέσα μου νά χάνονται πεδιάδες
 σ' ἄλλες ἀπέραντες πεδιάδες
 ὀρίζοντες ὕστερ' ἀπ' ἄλλους ὀρίζοντες
 ἀπέραντα κι' ἀργά ποτάμια καί λίμνες
 καί θάλασσες καί πόλεις πολιορκούμενες ἀπό πόλεις
 κι' ὕστερα κοιμητήρια χωρὶς ὄρια
 καί κάθε πρᾶγμα νά ταυτίζεται μέ μένα
 ὅμως φτάνει μέ χτύπημα ἡ ὥρα τοῦ ξύπνου
 καί ξανανοιώθω ἥρωας ντυμένος μέ τίποτα.

Μετάφραση: ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ

ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΡΙΤΟΥ

Προσπάθησε νά καταλάβεις.
 Μὴν ὑποκρίνεσαι πῶς εἶσαι ἀσύλληπτος.
 Κάποτε θά μτανοιώσεις' τὸ ξέρεις.
 Μὴ νιώθεις αὐταπάτες
 προσπαθώντας νά κρατήσεις τὰ προσχήματα.
 Εἶσαι πολὺ μικρὸς γιὰ νά λές
 πῶς δὲν φοβᾶσαι νά γονατίσεις.
 "Όλοι φοβοῦνται τὸ ἀπερίγραπτο.
 Προσπάθησε νά ἡρεμήσεις.
 Μὴ τραγουδᾷς ἀπὸ φόβο καὶ μόνο.
 Κάποτε θά κουραστεῖς' τὸ ξέρεις.
 Μὴ παίζεις μέ τὰ αἰσθήματα
 καρτερώντας τὸ ὑπέροχο τράνταγμα.
 Εἶσαι πολὺ δειλὸς γιὰ νά πατᾷς
 πάνω σὲ σπασμένα τζαμόφυλλα.
 "Όλοι φοβοῦνται τὸν πόνο.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ Π. ΜΑΡΝΕΛΗ

ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

MICHEL BRACCO*

Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ

(Στήν Έλένη)

Σου δίνω τὰ ποιήματά μου
γιὰ νὰ χτίσεις τοὺς ὁμορφους θυμούς
γιὰ νὰ καλύψεις τὴ μνήμη σου — ἀστέρι αἵματος
νὰ μὴ οκεπάζεις πιά τὴν ἀκρωτηρίαση τῶν ὀνείρων

γιὰ νὰ δώσεις τὸ διαρρέον φύλλον τῆς φωνῆς μου
ἐκεῖ πού ορίζεται ὁ ἄνεμος

γιὰ νὰ πιάσεις στὸ χέρι σου τὴν ἀνεμῶνη.

Ἀναπνέω τὴν οἰωπὴ γονιμοποιημένη ἀπ' τὸ φῶς
τραγοῦδι τῶν πουλιῶν τὸ μέτρο

καμπὴ τοῦ ἀνέμου — ἀπέραντο βλέμμα τοῦ ποταμοῦ
ἔχω τὴ νοσταλγικὴ δίψα ὅλου τοῦ κόσμου.

Μίλησε στὰ μεγάλα πρωῒνὰ πουλιά
πάνω σ' ἓνα κρεβάτι ὁ ὕπνος εἶναι πορφύρος.

Σημεῖο — ὄριο τῆς νύχτας
σημεῖο τῆς ἡμέρας — χαραυγὴ
μὲ βήματα

καὶ γέλια ραβιά.

Μιά φρεσκάδα χόρτου κάτω ἀπ' τὰ μπράτσια
ὅταν ἡ ὑπαρξὴ δισταρίζει
πρέπει νὰ κόψουμε.

Συχνὰ βλέπω ὄνειρα ἀπὸ χιόνι πού πάλλει
μεγάλα δάση μὲ μαῦρο οὐρανόν
ἐκτοξευμένο διὰ μέσου τοῦ διαστήματος.

* Ὁ MICHEL BRACCO εἶναι ἓνας ἀπ' τοὺς νέους ἀξιόλογους ποιητὲς τῆς σύγχρονης γαλλικῆς ἐπαρχίας (ξεῖ στὸ Μοντφικόν, κοντὰ στὴν Ἀδινιόν). Διακρίνεται γιὰ τὴν ζωγραφικὴ καὶ μουσικὴ διάθεση, τὶς ὑπαρξιακὲς ἀφετηρίες, τὴν λυρική στίλβη καὶ τὸ ἔντονο αἰσθηματὶ στὴν ποίησή του. Τὸ παραπάνω ποίημα εἶναι ἀπ' τὴν πρόσφατη συλλογή του: «EN PATS L' ERRANCE SUIVI DE LA METAMORPHOSE DU SILENCE».

Στὸ οἰκίσιο τοῦ ὕπνου
στηρίζομαι στὸ ὄνειρό μου.

Ἄνεμος ἀγάπης
πέτρα φωτὸς

Ὁ πλαστικὸς θάνατος ποὺ αὐτοαναίρεϊται.

Θὰ περπατήσεις πολὺ
πρὶν σέ γνωρίσω μέσα στὴν παλάμη τοῦ οὐρανοῦ;

ὁ δρόμος εἶναι ἀπὸ κίνδυνο
ὅαν θὰ τὸν ἔχεις διατρέξει δὲν θὰ εἶσαι πλούσια πλέον.

Στὸν ἄνεμο τῆς ἐξορίας ἡ μνήμη εἶναι ἀπὸ αἶμα
πέταλα ἀπὸ μαργαριτάρια
φλόγα ἀπὸ μαργάρους.

Ἄγία Τράπεζα ὕδατος γιὰ τὶς γιορτὲς τῆς νύχτας.
Ἡ νύχτα πέφτει. Ἡ νύχτα γέρνει.
Ἡ μελανιὰ εἶναι κατάσπαρτη ἀπὸ λευκακάνθους.

Τὴν ἄνοιξη τὸ φῶς
θὰ εἶναι
ἀπὸ γυαλί.

Μὲ τὸν χρόνο
θὰ φτιάξω
τὰ πουλιά.

Μὲ τὶς λέξεις
γεμάτες ἀπὸ ὕφες
χρῶμα τῆς θάλασσας
γλύφω τὴν καταιγίδα
στὴν διάρκεια τῆς ζωῆς μου
δίχως μνησικακία μαζὶ μὲ τὴν ὑπαρξη
μὲ τὴν ἀναγκαιότητα ἀφοῦ ὑπάρχει ἀφειτηρία

Πλησιάζομαι. Πλησιάζεσαι. Μοῦ χαμογελάς.
Ἐκπλήσσοσαι. Ἐκπλήσσεις.

Κι ὅταν ἡ ἀγάπη ξεδιπλώνεται
μεγαλώνεις.

Δὲν γνώρισες ποτὲ
τὸν πειρασμὸ νὰ χαθεῖς
στὸν κῆπο τοῦ καθρέφτη;

Π Ρ Ο Π Ε Ρ Τ Ι Ο Υ

Εισήγησις - Μετάφρασις: ΒΑΣ. Ι. ΛΑΖΑΝΑ

Η ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΜΠΤΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ ΕΚΤΗ ΕΛΕΓΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Στὴ δεκάτῃ πέμπτῃ Ἑλεγεΐα τοῦ πρώτου βιβλίου ὁ Προπέρτιος καταφέρεται μὲ πάθος ἐναντίον τῆς Κυνθίας. Τὴν κατηγορεῖ ὅτι ἀπιστεῖ στὸν ἔρωτά του, ὅτι ἀθετεῖ τὶς ὑποσχέσεις της, ὅτι πατεῖ τοὺς ὄρκους της. Τοῦ εἶχε ὑποσχεθεῖ αἰώνια ἀγάπη, ἀλλὰ, νά, τώρα! Ἡ διαγωγή της ἔχει ἀλλάξει. Προσέχει πολὺ τὴν ἐμφάνισή της, καλλωπίζεται, περιποιεῖται, μὲ ὑπερβολή, τὸν ἑαυτὸν της. Ὁ ποιητὴς δὲν ἔχει στοιχεῖα καὶ ἀποδείξεις γιὰ τὴν ἀπιστίαν της. Ἡ ζηλοτυπία καὶ τὸ ἐρωτικὸ πάθος, τὸν τυφλώνουν ὁμῶς (Στίχοι: 1—10). Κατόπιν ὁ ποιητὴς ἀρχίζει τὶς ἀναδρομὰς στὴν ἱστορία καὶ τὴ μυθολογία. Παρουσιάζει ὑποδείγματα γυναικῶν, ποὺ ὑπῆρξαν πιστὲς στὸν ἔρωτά του, ποὺ δὲν παραβίασαν τὶς ὑποσχέσεις τους, ποὺ ἔμειναν ἀφοσιωμένες στοὺς ἀγαπημένους των. Ἰδοὺ ἡ Καλυψώ, ποὺ ἐρωτεύθηκε τὸν Ὀδυσσεύα, ἰδοὺ ἡ Τυρπύλη, ποὺ ἀγάπησε μὲ τόσο πάθος τὸν Ἰάσονα. Ἰδοὺ, ἀκόμη, ἡ Ἀμφειβόια, μὲ τὸν μεγάλο ἔρωτά της πρὸς τὸν ἄνδρα της, τὸν Ἀλκμήωνα. Ὄταν αὐτὸς τὴν ἐγκατέλειψε καὶ οἱ ἀδελφοὶ της, γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τὴν ἀπιστίαν του, τὸν σκότωσαν, ἡ Τυρπύλη δὲν δίστασε. Σκότωσε τοὺς ἀδελφούς της! Τὴν ἴδια πίστη καὶ ἀφοσίωση ἔδειξε καὶ ἡ Εὐδάνη (Στίχοι: 10—25). Κατόπιν ὁ ποιητὴς προειδοποιεῖ τὴν Κυνθίαν, ὅτι δὲν πρέπει μὲ τὶς πράξεις καὶ τοὺς λόγους της νὰ προκαλεῖ τοὺς θεοὺς, γιατί οἱ θεοὶ τιμωροῦν τοὺς ἑπίορκους καὶ τοὺς θρασεῖς. Τέλος ὁ Προπέρτιος διακηρύσσει ὅτι αὐτὸς θὰ μείνει πιστὸς στὴν Κυνθίαν, παρ' ὅλη τὴν προκλητικὴ συμπεριφορὰ, παρ' ὅλες τὶς ἀπιστίες της. Καὶ ἡ ἐλεγεΐα κλείνει μὲ τὴν προτροπὴ στοὺς ἐραστές νὰ εἶναι πάντα ἐπιφυλάκτικοι καὶ φιλόποτοι. Οἱ γυναῖκες δὲν ἐμπνέουν ἐμπιστοσύνη (25—42).

Στὴ δεκάτῃ ἑκτῇ Ἑλεγεΐα ὁ Προπέρτιος πρωτοτυπεῖ. Δὲν ὁμιλεῖ πλέον ὁ ἴδιος. Πρωταγωνιστὴς, θὰ λέγαμε, στὴν ἐλεγεΐα αὕτῃ εἶναι ἡ Θύρα. Ἀλλὰ ποῖα Θύρα; Ἀπλούστατα ἡ πύλη, ἡ εἴσοδος τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου κατοικεῖ καὶ δέχεται τοὺς νυκτερινούς της ἐπισκέπτες μιὰ ὥρα καὶ περιώνυμη ἑταῖρα. Ἡ Θύρα ἀναθυμᾶται μὲ ὑπερηφάνεια καὶ ὑπεροψία τὶς παλαιές της δόξες καὶ τὰ ἀρχαῖα κλῆμα της. Ἐμπρὸς της — ἐδῶ μιλάει συμβολικὰ γιὰ κάθε παρόμοια Θύρα τοῦ παρελθόντος — εἶχαν συνωστισθεῖ πλῆθος ἐραστές, πλῆθος διάσημοι ἄνδρες τοῦ πολέμου, τοῦ πλούτου, τῆς τέχνης, τῶν γραμμάτων. Εἶχε γνωρίσει περιλάμπρους θοιὰμβους κατὰ τὸ παρελθόν. Ἀλλὰ τώρα ἡ Θύρα ἐλεεινολογεῖ τὴ θέσιν της. Ἡ ἑταῖρα ποὺ φιλόξενεῖ τὸ σπῆτι αὐτὸ — ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴν εἴσοδό του — δὲν εἶναι ὅμοια οὔτε συγκρίνεται καὶ μ' ἐκεῖνες τὶς παλαιές, περιλάμπρες ἑταῖρες. Δὲν εἶναι ὑπερήφανη, μεγαλοπρεπής, ἀρχοντική. Δὲν ἔχει τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὸ ἥθος ἐκείνων. Οἱ ἐραστές, ποὺ μεθοῦν ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολία τῆς ὁμορφίᾳς της, ἀντιμετωπίζουν τὴν βάνανυσή καὶ προκλητικὴ τῆς στάση. Τοὺς ἀπομακρύνει μὲ βίαιον, ἀλαζονικόν, τραχὺ καὶ σκαυότατον τρόπο. Ἡ Θύρα διεκτραγωδεῖ λοιπὸν τὴν ψυχικὴν κατάστασιν ὧν αὐτῶν ποὺ τρέφουν ἓνα φλογερὸ πάθος πρὸς τὴν ἀπρόσιτην ἑταῖρα. Ποὺ ἐκλιπαροῦν, ποὺ ἱκετεύουν, ποὺ θορνωδοῦν. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς μάλιστα εἶναι καὶ ποιητὴς. Συνθέτει καὶ περιπαθεῖς στίχους. Καὶ κάποια νύχτα ἀπευθύνει ἐναντίον της (τῆς Θύρας) ἓνα δομικὸν κατηγορητήριον (Στίχοι: 1—17). Τὴν κατηγορεῖ καὶ τὴν μέμφεται. Εἰ-

ναι σκληρή, αναισθητή, αδιάφορη και άπαθή. Δεν ἐνδίδει στις ἱκεσίες του, δὲν ὑποκύπτει στις φλογερές του παρακλήσεις. Δεν ὑποχωρεῖ καὶ δὲν ἀνοίγει ἐπὶ τέλους. Παραμένει κλειστή, θεόκλειστη. Ἔτσι εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ παραμένει ἄγρυπνος ἕως τὸ πρῶτ. Καὶ νὰ ὑφίσταται ὅχι μόνο τὴν ψυχικὴ αὐτὴ ταλαιπωρία, ἀλλὰ, συγχρόνως, νὰ ὑποφέρει καὶ ἀπ' τὸ παγερὸ κρύο. Εἶναι τόσο ἐχθρική ἀπέναντί του, πού δὲν ἀφήνει — ἔστω ἀπὸ μιὰ ρωγμὴ — νὰ εἰσχωρήσουν οἱ στεναγμοὶ του καὶ νὰ φτάσουν ὡς τὴν ἀγαπημένην του. Κατόπιν ἡ ζηλοτυπία ἔρχεται καὶ κατακυριεύει τὴν ψυχὴ του. Σκέπτεται καὶ φρίττει μὲ τὴν ἀπλὴ ἰδέα ὅτι ἴσως κάποιος ἄλλος, ἕνας ἀντεραστής, ἕνας ἀντίζηλος, γενεταὶ καὶ ἀπολαμβάνει τώρα τὰ κάλλη καὶ τὶς θωπείες τῆς ἀγαπημένης. Αὐτὰ περίπου ὁ ἀπελπισμένος ἐραστὴς ἐκτοξεύει «ἐμμέτρως» ἐναντίον τῆς Θύρας. Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς στίχους αὐτοὺς (18—44), ἡ Θύρα θ' ἀρχίσει καὶ πάλι τὸν μονόλογό της. Θὰ διαμαρτυρηθεῖ, τέλος, στὸν ἀναγνώστη γιατί ἔφτασε ὡς τὸ σημεῖο αὐτό. Συγκεκριμένα θὰ πεῖ τὸ ἑξῆς: "Ἀν «ἐκχύνεται» σ' αὐτὸ τὸ κύμα τῶν μεμψιμοιριῶν, τῶν παραπόνων καὶ τῶν μομφῶν, αὐτὸ ὀφείλεται ἀποκλειστικά στὴ βάνανση συμπεριφορὰ τῆς Κυρίας της, καθὼς καὶ σὰ δάκρυα ἑνὸς περιφρονημένου καὶ ἀπογοητευμένου ἐραστῆ (44—48). Πρὶν κλείσουμε τὸ σημεῖωμα αὐτό, ἂς προσθέσουμε: Ἡ Θύρα, πὺ «πρωταγωνιστεῖ» στὴν Ἑλεγεῖα αὐτὴ εἶναι, ὅπως εἴπαμε, ἡ εἰσόδος τοῦ σπιτιοῦ μιᾶς ὥραιας καὶ περιώνυμης ἐταίρας. Ὡστόσο ὁ ὑπαινιγμὸς εἶναι σαφής. Ὁ Προπέρτιος ὑπαινίσσεται ἀσφαλῶς τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ τῆς ἰδίας τῆς ἀγαπημένης του, τῆς Κυνθίας.

ΕΛΕΓΕΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΜΠΤΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

«Saepe ego multa tuae levitatis duva timebam...»

- Ἡ ἀνεμυαλιά σου, ἀγαπημένη μου, νὰ ὑποφέρω μ' ἔχει κάνει συχνά. Ποιέ μου, ὥστόσο, αὐτὴ τὴν ἀπιστία σου, Κυνθία, δὲν τὴν περίμενα ἀπὸ σένα. Ὁ κίνδυνος, ἰδού, ὁ μέγας, πὺ ἐπιφυλάσσει ἡ ἄθλια μοῖρα μου. Οἱ φόβοι μου καθόλου, ὦ, δὲν εἰς συγκινοῦν. Τὰ χέρια σου τὴν κόμμωσή σου ἀλλάζουν, πὺ εἶναι, ὥστόσο, χθεοινῇ. Κι' αὐτὸ τὸ πρόσωπό σου ἐπίσης τὸ ἀλείφεις μὲ ψιμυῖθια. Κι' ἀκόμη τῆς Ἀνατολῆς τὶς πέτρες, βλέπω δὲν λησμονεῖς. Τὸ σιῆθος σου νὰ προβληθεῖ πασχίζεις καὶ νὰ θαμπώνει τοὺς χαζούς. Ἐτοιμάζεσαι, ὡς μιὰ γυναῖκα
- 10—πὺ τὸν καινούριο βιάζεται τὸν ἐραστὴ της νάνταμῶσει. Κι' ὅμως! Ὅταν ἔφυγε ὁ Ὀδυσσεύς τῆς Ἰθάκης, τὸ ἴδιο ἡ Καλυψὼ δὲν ἔπραξε. Αὐτὴ θρηνοῦσε ἐμπρὸς στὸ κύμα. Μέρεις ὁλόκληρες μὲ ἀνάστατη τὴν κόμη, συντριμμένη, καθόταν καὶ πικρόλεε στὸ ἄγριο κύμα τὸν καημὸ της. Δὲν θὰ τὸν ἔβλεπε καὶ πάλι. Ὡστόσο γοερὰ θρηνοῦσε ἡ Νύμφη τὴν εὐτυχία πὺ ἔχασε. Τὸ ἴδιο ἡ Ὑψιπύλη! ἀπὸ τὴν ὥρα, πὺ τὸν Ἰάσονα μακρυάθε της τὸ πέλαγο τὸν πῆρε. Ἀοάλευτη, βουβή, ἔμεινε στὸ δῶμα της. Κι' ἔρωτες ἄλλους ποτὲ δὲν γνώρισε. Ποιτὴ ἔμεινε στὸν φευγαλέο ἔξνο.
- 20.—Ἡ Ἀμφεισίοια² γι' αὐτὸ θάνατο τοῦ ἀνδρός της δὲν διστάζει

1. Βασίλισσα τῆς Λήμνου. Ἐκεῖ προσκοιμήθηκε ἡ Ἀργώ κατὰ τὸ ταξίδι της γιὰ τὸ χρυσόμαλλο δέρας.

2. Κόρη ἑνὸς βασιλέα τῆς Ἀρχαδίας. Εἶχε παντρευθεῖ τὸν Ἀλκμέωνα, ὁ ὁποῖος τὴν ἐγατέλειψε. Οἱ ἀδελφοὶ της σκοτώσαν γι' αὐτὸν τὸ λόγο τὸν Ἀλκμέωνα, ἀλλὰ ἡ Ἀμφεισίοια δὲν τοὺς συγχώρησε. Ἐσπενσε γι' αὐτὴ νὰ τοὺς σκοτώσει.

τοὺς ἀδελφοὺς της νὰ σκοτώσει. Στὴν πυρὰ τοῦ ὁμοκλινοῦ της πέφτει ἡ Εὐδόκη. Δόξα καὶ τιμὴ γιὰ τὶς γυναῖκες τοῦ Ἄργους. Καμμὴ ἀπ' αὐτὲς δὲν μπόρεσε νὰ σὲ ἐπιηρεάσει, ἔστω γιὰ λίγο, κι' ἓνα ὄνομα περιδοῖς, καθὼς αὐτές, Κυνθία, νάφήσεις.

Πάμε λοιπὸν καὶ γιὰ τὶς ἀπιστίες σου ἀκόμη νὰ καυχίεσαι καὶ τοὺς θεοὺς μὴν προκαλεῖς, ὅσο ἐπιλήμονες κι' ἂν εἶναι. Τί ἀναίδεια, ὦ θεοί! Ἡ συμφορὰ μου οὔτε τόσο δά, ο' ἀγγίζει, ἀφοῦ καὶ μένα, ἄθλια, σκληρὴ, καθὼς τοὺς ἄλλους, τὸν προδίδεις. Καὶ ὅμως! Οἱ ποταμοὶ νάναστραφοῦν, ἀπ' τὸ πέλαο νὰ πηγάσουν,

30—ἀνίσως τὰ αἰσθήματά μου αὐτά, ἔστω καὶ λίγο, ἀλλάξουν, ποὺ τρέφω ἐγὼ γιὰ σὲ (ὅπως νὰ φερθεῖς ποτέ σου δὲν θὰ γίνεις ξένη γιὰ μένα) ὦ, σκέψου τὴ σκηνὴ ποὺ τὰ ὥραία σου τὰ μάτια μ' ἐμποιοῦσιν ἀνένιζα, ναι, αὐτὰ τὴν ἀπιστία σου ποὺ ἐτρέφαν!

Θὰ τὰ ἀποσοῦδες μὲ τὰ ἴδια σου τὰ χέρια ἀπὸ τὶς κώχες, ἂν ψέμματα ἔλεγες, ὀρκιζόσουν· καὶ θὰ μπορεῖς, λοιπὸν, τὸ ἡλιόφως νὰ βλέπεις ἡρεμῇ, νὰ εἶσαι ἔνοχη κι' ὥστόσο νὰ μὴν τρέμεις;

Ἀκόμη: ἡ ὄψη σου χλωμὴ γινόταν καὶ τὸ πρόσωπό σου καὶ τὸ χρῶμα του ἄλλαζε· τὰ δάκρυα τὰ βλέφαρά σου ἐβρέχαν.

Καὶ τώρα, ἰδοὺ, ἡ κατάντια μου! Ἀπὸ τί πεθαίνω ἔχετε μάθει.

40—Ἄς γίνει, ὥστόσο, μάθημα διδακτικὸν ἡ συμφορὰ μου ο' ὅλους τοὺς ἐραστὲς ποὺ ἔχουν μ' ἐμὲ τὸν ἴδιο χαρακτήρα: «Μὴν ἐμπιστεύεσθε. Στὰ τρυφερά τὰ χάρδια δυσπιστεῖτε!»

ΕΛΕΓΕΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΚΤΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

«Quae fueram magnis olim patefacta triumphis...»

Ἐγὼ ἡ Θύρα, ποὺ ἀνοιγα, ἄλλοτε, στοὺς πλεόν λαμπροὺς θριάμβους, ἐγὼ ποὺ μ' ἔκανε περιδοῖν ἡ ἀρετὴ τῆς Ταρπητίας, ἐγὼ ποὺ τὸ κατώφλι μου ἔχουν ἄρματα πατήσει πλῆθος κι' αἰχμάλωτοι ἀναρίθμητοι μ' ἔχουν μὲ δάκρυα ἱκετήρια ράνει, ἀλλοί, εἶμαι σήμερὰ στὰ ὄργια τῆς νυχτὸς παραδομένη καὶ στὰ κτυπήματα τῶν μεθυμένων διαβατῶν· ἀνάξια χέρια μὲ πολιορκοῦν· νὰ ὑποφέρω εἶναι ἡ βουλὴ τῆς Μοίρας.

Στεφάνια κρέμονται στὴν πρόσοψη· στὴ γῆς ἀπορριμμένοι σωρὸς δαυλοὶ ἀπὸ ἐραστὲς, ποὺ ἔχει μὲ πάθος ἀποδιώξει ἐκεῖνη.

10—Καὶ πῶς τὶς νύχτες, ἄλλωστε, νὰ ὑπερασπίσω μιὰ γυναῖκα, ἐγὼ ποὺ μ' ἔχουν μὲ ᾄσμενους καὶ ἔθλιους στίχους κηλιδώσει; Ἀλλὰ τί λέω! Δὲν νοιάζεται νὰ σώσει τὴν τιμὴ της ἡ ἴδια καὶ ἡ ζωὴ της θὰ «καταγραφεῖ» στὴν ἱστορία τῶν Ὀργίων.

Ὤστόσο εἶναι καὶ στιγμὲς ποῦ, πέρα ὡς πέρα, μὲ ταραίζουν. Εἶναι ἓνας ἐραστὴς ποὺ οἱ ἀγρύπνιες του μὲ κάνουν καὶ λυγίζω καὶ τὰ μικρὰ τὰ λόγια του θλίψη σταλάζουν στὴν ψυχὴ μου. Τὴν ἡσυχία μου ἔχασα. Στίχους περιπαθεῖς, ἀκόμη, μοῦ ἀπευθύνει:

«Θύρα, σκληρὴ κι' ἀναίσθητη, κι' ἀπ' τὴν Κυρά σου πλέον ἀκόμη, γιατί μένεις κλειστή; γιατί σὸν ἔρωτά μου δὲν ἐνδίδεις;

20—Στὶς προσευχές, στὶς ἱκεσίες μου ὡς πότε ἀδιάφορη θὰ μένεις,

3. Σὺζυγος τοῦ Καλαμῆ. Δὲν θέλησε νὰ ἐπιζήσει μετὰ τὸ θάνατό του. Ἔλεγε στὴν πυρὰ ὅπου καίεταν ἡ σορὸς τοῦ συζύγου της.

- ώστε τὰ τρομερὰ δεινὰ μου αὐτὰ νὰ σταματήσουν ἐπὶ τέλους;
 Ὡς πότε θὰ ζεσταίνω μὲ τὸν ὕπνο μου τὸν ἄθλιο ἐτοῦτο,
 ὦ Θύρα, τὸ κατώφλι σου; Ὡς πότε ἐδῶ ἡ νύχτα θὰ μὲ βρίσκει
 ὅταν στὴ μέσῃ εἶναι τοῦ δρόμου τῆς καὶ γέρνουν πρὸς τὴ Δύση
 τᾶστρο κι' εἶναι τὸ κρύο παγερό; Μὲ συμπονοῦν οἱ πάντες
 καὶ μόνο ἐσὺ μένεις ἀναίσθητη σὶ τὸν πόνο ἐνὸς ἀνθρώπου
 καὶ μοῦ ἀπαντᾷς μὲ τὴν πικρὴ σιγὴ τῶν κλειδαριῶν σου πάντα.
 Ὡ, ἡ φωνή μου ἡ ἱκετήρια νὰ μπόρει ἀπὸ κάποια νὰ γλιστρήσει,
 ἔστω μικρή, ρωγμὴ σου καὶ τὸ αὐτὴ της, ἔστω ἀπαλά, νὰ κρούσῃ!
- 30—Κι' ἂν εἶναι πλέον ἀναίσθητη κι' ἀπὸ τῆς Σικελίας τοὺς βράχους
 κι' ἀπὸ τὸ χάλυβα, ἀπ' τὸ σίδερο, — θαρρῶ, πὼς θὰ μπορούσε
 ἀπαλὸ ἕναν ἴσως στεναγμό, ἕνα δάκρυ νὰ τῆς ἀποσπάσει.
 Τώρα στὴν ἀγκαλιὰ ἐνὸς ἄλλου αὐτὴ ἀναπαύεται· ἕνας ἄλλος
 εἶναι εὐτυχής, ἐνῶ τὰ λόγια μου μάταια ὁ Ζέφυρος σκορπίζει
 γύρω. Ἐοῦ 'σαι τῆς ὁδύνης μου ἡ μόνη αἰτία, ὦ Θύρα,
 ποὺ δὲν κατόρθωσαν τὰ δῶρα μου, ἔστω καὶ λίγο, νὰ σὲ κάμψουν.
 Ἡ γλῶσσα μου λοιπὸν δὲν σ' ἐρεθίζει, ἡ ἀκόλαστή μου γλῶσσα,
 πού, ὅταν τὴν κυριεύει ὁ θυμός, σέβας γιὰ τίποτε δὲν νιώθει
 καὶ δὲν σὲ νοιάζει, ποὺ βραχνιάζω ὥρες καθὼς φωνάζω δίχως
- 40—ἀπόκριση, ποὺ ἐδῶ, σὸ σταυροδρόμι, νύχτες περνῶ ἀγρυπνίας;
 Ἀντίθετα, γιὰ χάρη σου, πληθὸς ἔχω συνθέσει στίχους
 κι' ἔχω στὰ σκαλοπάτια σου φιλιὰ μυριάδες ἀποθέσει.
 Πόσες φορὲς τὴν πλάτη μου, μὲ πίκρα πάλι, σοῦ ἔχω στρέψει
 κι' ἀπόσυρα τὶς προσφορές, ποὺ ὡστόσο, σοῦ ἀνῆκαν Θύρα!»

Αὐτοὶ οἱ λυγμοὶ κι' οἱ θρηνωδίες, ποὺ οἱ ἐραστὲς γνωρίζετε ὅλοι
 τοῦ πρωῒνου τοῦ πετεινοῦ ἀποσκεπάζουν τὸ χαριμόσυνο ᾄσμα.
 Ἡ στάση τῆς Κυρίας μου κι' ἐνὸς πιοτοῦ ἐραστῇ τὰ δάκρυα
 εἶναι ἡ ἀφορμὴ γιὰ τὰ παράπονά μου αὐτὰ καὶ τὶς μεμψιμοιρίες.

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Τὸ πλατάνι ἔγειρε
 νικημένο ἀπ' τὴ μπόρα.
 Κι' ἡ θάλασσα ἀντίκρυ
 μακρυνὸς ἀπόηχος
 ἀπὸ τραγούδια ποὺ σβήστηκαν
 κάτω ἀπ' τὴν πρώτη ψιχάλα.
 Οἱ ἀσβεστωμένες πλάκες
 πήραν τὸ χρῶμα τοῦ τέλους
 κι' ὁ οὐρανὸς ἔγειρε μολυβένιος
 ἐνῶ μερικὰ τριαντάφυλλα
 κοκκινίζουν ἀκόμα
 — μικρὸ ἀπομεινάρι τῆς νειότης —.

ΝΙΝΑΣ ΚΟΚΚΑΛΙΔΟΥ - ΝΑΧΜΙΑ

Η ΜΟΣΚΙΑ

"Όλο τὸ δρόμο συλλογιόταν πῶς νὰ τοῦς τὸ πεί. "Εκανε σχέδια καθὼς περνοῦσε τὶς γραμμὲς γιὰ νὰ διαθεῖ ἀπέναντι, στὸ σπίτι τῶν «κοριτσιῶν». Εἶχαν μείνει τὰ «κορίτσια» μὲ τὸ νόμιμα ἐδῶ καὶ 200 χρόνια. Τί λέω, μπορεί καὶ χίλια. "Εφτιαχναν ὅμως τὰ ὠραιότερα γλυκὰ κουταλιῶ καὶ εἶχαν πάντα στὰ παλιὰ σεντούκια κάποιον πανικό νὰ χαρίσουν ἀρκεῖ νὰ τοῦς ἔλεγες μιὰ αἰσθηματικὴ ἱστορία. Αὐτὴ ἦταν ἡ τροφή τους. Ὡς νὰ τελειώνουν οἱ αἰσθηματικὲς ἱστορίες, ν' ἀδειάζουν τὰ πανικά τῶν σεντουκιῶν, νὰ μὴ μποροῦν πιὰ ν' ἀνάψουν τὴ φωτιά γιὰ τὰ γλυκὰ τους, τὰ κορίτσια ζοῦσαν. Ζοῦσαν μὲ τὶς μπούχλες τους καὶ τὶς κορδέλλες τους. Κανεὶς δὲν τὶς συνερίζονταν. "Ηταν πολὺ «καθὼς πρέπει». ἤξεραν νὰ κλαῖνε, νὰ γελᾶνε καὶ νὰ δίνουν... Μόνο πού δὲν ἔβγαιναν πιὰ ἔξω. Μέχρι τὴν αὐλή. Κι' ὁ ποπᾶς πῆγαινε στὸ σπίτι καὶ τὶς κοινονοῦσε. Αὐτά. "Η Ἀριάδνη λοιπὸν ἔφτασε στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ. Τὴν εἶδαν μέσα ἀπ' τὸ κουρτινάκι. Τὴν καρτεροῦσαν. Μεγαλύτερη εὐτυχία ἀπ' τὴν ἐπίσκεψή της Ἀριάδνης δὲν περίμεναν. "Ηξερε τὶς πιὸ ὠραίες ἱστορίες. Κάποτε θὰ τὶς ἔβγαζε διβλίο. Τὰ κορίτσια θὰ συμπλήρωναν τὶς πολὺ αἰσθηματικὲς φράσεις. Εἶχαν ἓνα ὄνειρο νὰ περιμένουν. Γιατὶ ν' ἀποφασίσουν νὰ πεθάνουν ἔ; Κάθονταν κι' οἱ τρεῖς στὸν ψηλὸ καναπέ, μπροστὰ ἀπ' τὸ παράθυρο. "Η Ἀριάδνη, κορίτσι κι' αὐτή, στὸ γιόμα της ὅμως. Φάτσα στὸ παράθυρο ἦταν τ' ἀρχοντικό. "Ετσι τῶλεγαν ὅλοι. Τ' ἀρχοντικό μὲ τὴ Μοσκιά. Πού ἀνοίξε ὀλοχρονὶς κίτρινα τριαντάφυλλα καὶ μοσκοβολοῦσε ἡ γειτονιά. Εἶχε ἓναν μεγάλο κήπο, φοινικιές, ροδοδάφνες, περγάζδι, μπαλκόνια ξύλινα σκεπαστά, κατώγια κι' ἀνώγια.

Τὰ κορίτσια τὸ εἶδαν νὰ γεννιέται. Τὸ μεγάλωσαν τ' ἀρχοντικό, καθὼς φύτρωνε μπροστὰ στὴ χαμοκέλα τους. Τὸ εἶδαν νὰ γεννάει τὴν Ἀνθούλα, νὰ παντρεῖται τὴν Ἀνθούλα... Τὸ εἶδαν νά...

"Η Ἀριάδνη ἤξερε πῶς πάλι θ' ἀκούγε γιὰ τὴν Ἀνθούλα. Αὐτὴ πού τὰ κορίτσια τὴν ντάντεψαν, τὴν ἔζησαν, καὶ τὴν πολλαπλασίασαν καθὼς μεταβιβάστηκε στὴν κάθε μιὰ τους ὁ ἔρωτάς της γιὰ τὸν Διονύση.

Τὴν ἔλεγαν «Μοσκιά» χαϊδευτικά, κι' ἀκόμα πιὸ ὁμορφῇ ἀπ' τὴ Μοσκιά, τὴ μεγάλη τριανταφυλλιά της αὐλῆς τ' ἀρχοντικοῦ.

Σὰν ἔβγαине ἡ Ἀνθούλα - Μοσκιά στὸ δρόμο, γέρναν τὰ κλαριά νὰ τὴν προσκυνήσουν. Τέτοια ὁμορφάδα εἶχε. Τέτοια ὁμορφάδα ἀπλώνονταν καὶ στὰ πρόσωπα τῶν κοριτσιῶν. Σὰν ἐρωτεύτηκε τὸ Διονύση, καὶ τότε μόνο σὲ κείνες τὸ μεγάλο μυστικό. "Ε πιὰ ἡ ζωὴ ἦταν στὴν πρώτη της νεότη, στὴν ἀνοιξή της τὴν παντοτεινή.

Πῶς νὰ τοῦς τὸ πεί ἡ Ἀριάδνη... Εἶχε βουήξει ἡ μικρὴ πολιτεία. Θρηνοῦσε ἡ μικρὴ πολιτεία σὰν τότε μὲ τὸ γάμο της Ἀνθούλας μὲ κάποιον κύριο Σπυρίδωνα, πού δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο ἀπὸ λεφτά.

Κοιτοῦσαν κι' οἱ τρεῖς τ' ἀρχοντικό. Μπαινόβγαине κόσμος. Κουβαλοῦσαν δῶ-ρα. "Η Ἀνθούλα ἄφαντη. Τὰ κορίτσια σὰ νά... γέρασαν ξαφνικά.

«Τὸ μάθατε ἔ; Πῶς τόκανε ἡ Ἀνθούλα...». Λέγαν οἱ γειτόνισσες. Κι' ὁ παπᾶς ἀκόμα.

«"Η μοῖρα της» εἶπαν τὰ κορίτσια κι' ἀποτράβηξαν τὴ ματιά ἀπ' τῆς Ἀριάδνης

τὸ πρόσωπο. Κάπου ἐκεῖ στήν αὐλή τους, πίσω ἀπ' τοὺς φουντωμένους θάμνους, ὁ Διονύσης κι' ἡ Μοσκιὰ εἶπαν τὸ «ἀντίο». Τὰ κορίτσια δὲ ρωτοῦσαν ποτὲ τῇ Μοσκιᾷ γιὰ τὴς ἀποφάσεις της. Τῇ δοῦθαγαν νὰ δλέπει τὸ Διονύση κρυφά. Καὶ πόρευαν κι' αὐτὲς στὴν ὁμορφάδα τοῦ ἔρωτα. Ἡ Ἀνθούλα ὅμως, πού ἤθελε νὰ ξαναζεῖ τὴν κάθε στιγμὴ μὲ τὸν Διονύση, τὰ ἔλεγε καὶ τὰ ξανάλεγε. Σ' αὐτὲς μόνο.

Μὰ πέρασαν κεῖνα τὰ χρόνια. Τ' ἀρχοντικὸ σαραβαλιάστηκε. Κανεῖς πιά δὲν τὸ κατοικοῦσε. Σὰν παντρεύτηκε ἡ Ἀνθούλα τὸν κ. Σπυρίδωνα φύγαν ὅλοι γιὰ τὴν πρωτεύουσα. Οἱ γονεῖς καὶ ἡ μικρὴ ἀδερφή της Ἀνθούλας πού λέγανε πῶς ἦταν φτισικιά.

Μέσα στὴ σιωπὴ ξαναφέρανε στὸ νοῦ τὸ θρήνο τῆς πολιτείας γιὰ τὸν ἀταίριαστο γάμο. Εἶπανε πῶς ἡ Ἀνθούλα ἔβαλε μονάχα ἓναν ὄρο στὴν παράδοσή της σ' ἐκεῖνο τὸν κ. Σπυρίδωνα. Νὰ μείνει τ' ἀρχοντικὸ ὅπως ἦταν. Νὰ μὴ μπεῖ οὔτε καρφί...

Ὁ κ. Σπυρίδωνας — συνηθισμένα πράγματα — ζήτησε τὴν Ἀνθούλα γιὰ νὰ ξεχρεωθεί τ' ἀρχοντικὸ καὶ προπάντων γιὰ νὰ πάει νὰ γιαντρευτεῖ ἡ μικρὴ ἀπ' τὴ φθίσση. Ὁ Διονύσης δὲ μπορούσε ν' ἀγοράσει τὸ σπίτι καὶ τὴ φθίσση. Ἡ Ἀνθούλα, δυὸ μερόνυχτα, ἔρρεψε ὡς νὰ πάρει τὴν ἀπόφαση. Δὲν τοῦ εἶπε παρὰ «ἀντίο». Καὶ παντρεύτηκε. Κι' ἐκεῖνος ξενιτεύτηκε νὰ πάρει ἐκεῖνο τὸ «χαρτί» πού θὰ σκούπιζε τὰ δάκρυά του. Κι' ἡ Ἀνθούλα ἀλαφροπιάστηκε. Εἶπανε. Ἐκανε μάλιστα κι' ἓνα παιδί. Κι' ἦταν πλούσια κυρία. Καὶ ἡ μικρὴ ἀδερφή δὲν ἔβηγε πιά. Πῆρε μάλιστα δίπλωμα ἀπ' τὸ Πανεπιστήμιο κι' ἀρρεθωνιάστηκε. Κι' ὁ Διοσύνης δὲν ἔγραφε ποτὲ μιὰ λέξη στὴν Ἀνθούλα. Μόνο στὰ «κορίτσια» ἔστειλε κάρτες ἀπ' τὸν ξένο τόπο. Κι' ἡ Ἀνθούλα, ἡ Μοσκιὰ τους, δὲν ἔστειλε μιὰ λέξη. Δὲν πέρασε ποτὲ πιά τίς γραμμὲς τοῦ τραίνου. Καὶ τὰ κορίτσια τρέφονταν μὲ τῆς Ἀριάδνης τίς ἱστορίες. Μνημόνευαν τὴν Ἀνθούλα σὰν ἓνα φευγάτο ὄνειρο. Ἐνα ἀκόρμα. Ἡ Μοσκιὰ ἀνθιζε πάντα στὴ ρηγιαγμένη αὐλὴ τ' ἀρχοντικοῦ. Κι' ἡ Ἀνθούλα, λέγαν οἱ φῆμες, ἔλαμπε πάντα ἀπὸ ὁμορφιά. Μιὰ ὁμορφιά ἀκατάβλητη. Τὴν κράταγε ἡ ἀλαφράδα τοῦ μυαλοῦ της.

Πῶς νὰ τοὺς τὸ πεῖ ὅτι ἡ Ἀνθούλα τὰχε χαμένα... περίμεναν μιὰ αἰσθηματικὴ ἱστορία, περίμεναν μιὰ ἱστορία πού τὸ τέλος της...

Ἐ, καλύτερα νὰ τοὺς ἔλεγε γιὰ τὸν ἀρρεθῶνα τῆς μικρῆς, μιὰ φανταστικὴ ἱστορία πού νάχει πολλὰ σ' ἀγαπῶ, πολλὰ χειροποιήματα, πολλὲς κόκκινες καρδιές, πολλὰ... Τὴν τρέλλα τῆς Ἀνθούλας ποῖς τὴν εἶδε, ποῖς τὴν ἔζησε; Ποῖς μπορεῖ νὰ μπεῖ στὴν τρέλλα τοῦ ἄλλου. Στὴν ἀγάπη ὅμως μπαίνει. Γιατὶ ἀγάπη ὅλοι ζοῦνε, θέλουν νὰ ζήσουν, μποροῦν νὰ ζήσουν... Ἡ Ἀνθούλα! εἶπανε...

Τὰ παράθυρα τ' ἀρχοντικοῦ ἀνοιξαν διάπλατα. Τὰ τρία κεφάλια ἀποτραβήχτηκαν τρομαγμένα. Μπα! Ἐνα φάντασμα περπατᾷ στὴν ἐτοιμόρροπη σκεπαστὴ βεράντα. Ἐνα φάντασμα μὲ κίτρινο φουστάνι, πού κοιτάζει τὰ πρόσωπα τῶν τριῶν κοριτσιῶν.

«Ἡ Μοσκιὰ», εἶπαν καὶ οἱ τρεῖς. Ἡ Ἀριάδνη τὴν κοιτοῦσε μὲ τρόμο κι' οἱ ἄλλες δυὸ μ' ἔκσταση. Δὲν πρόλαβε νὰ τίς σταματήσει ἡ Ἀριάδνη κι' ἐκεῖνες ἔτρεξαν στὴν αὐλὴ καὶ στάθηκαν κάτω ἀπ' τὴν ἐτοιμόρροπη βεράντα. Μὲ τὰ χέρια ἀπλωμένα νὰ τὴν πιάσουν στὴν ἀγκαλιά τους θαρρεῖς, καθὼς ἡ γυναῖκα ζυγιάζονταν στὸ ξύλινο παραπέτο.

«Κυρία Ἀνθούλα», φώναξε ἡ Ἀριάδνη μέσα ἀπ' τὸ κλειστὸ παράθυρο, καὶ χτύπησε τὸ τζάμι, κι' ἀμέσως ἔτρεξε στὴν αὐλὴ, ἀνοιξε κι' αὐτὴ τὰ χεριά της καὶ περίμενε.

Ἡ Μοσκιὰ, πάντα μισόγερτη στὸ παραπέτο, χαμογελοῦσε μ' ἐκεῖνο τὸ κατακτητικὸ της χαμόγελο καὶ τοὺς ψιθύρισε σχεδόν, ἔτσι πού μόνο οἱ καρδιές τους τὸ ἄκουσαν.

«Ἦρθα νὰ περιμένω τὸ Διονύση. Τὸ βράδυ θὰ κατέβω στὴν αὐλὴ».

ΠΑΤΡΙΔΑ

Πατρίδα
 Μὲ τοὺς ἀπέραντους κάμπους
 Ποῦ γεμίζουν τὴν ἀγκαλιά σου
 Χρυσὰ στάχυα καὶ λουλούδια.
 Πατρίδα
 Μὲ τ' ἄσπαρτα βουνὰ
 Ποῦ σοῦ χαρίζουν τὴν καθάρια τους ἀνάσα.
 Πατρίδα
 Μὲ τὸ χρυσόλαμπο οὐρανὸ
 Ποῦ σὲ θαυτίζει μὲ τ' ἅγιο φῶς του.
 Πατρίδα
 Μὲ τὸν χρυσαφένιον ἥλιο
 Ποῦ σὲ λούζει μὲ τίς χρυσῆς του ἀκτίνες.
 Πατρίδα
 Μὲ τὰ λαμπερὰ ἀστέρια
 Στεφάνι στὸ μέτωπό σου,
 Πατρίδα
 Μὲ τὰ δαντελωτὰ ἀκρογιαλίας
 Κορδέλλα στὸ γιορτινὸ σου φουστάνι.
 Πατρίδα
 Μὲ τὰ γραφικὰ νησιὰ
 Ἀκίνητα θαπόρεια
 Πάνω στὰ νερὰ τῆς Μεσογείου.
 Πατρίδα
 Μὲ τὴν ἀπέραντη θάλασσα
 Ποῦ σοῦ πλένει τὰ πόδια σου
 Μὲ τ' ἄριμυρὰ νερὰ τῆς
 Καὶ σὲ ραίνει μὲ τοὺς λευκοὺς ἀφρούς τῆς.
 Πατρίδα
 Μὲ τὰ γάργαρα νερὰ τῶν ρυακιῶν
 Ποῦ στὸ κάλεσιμά τους ψιθυρίζουν τὸ τραγούδι σου.
 Πατρίδα
 Μὲ τὰ γραφικὰ χωριὰ καὶ τίς ὡραίες πολιτείες
 Συπνημένα στὴ ζωή,
 Σὲ θυμίζου καὶ ὑποφέρω.

Ἐδῶ στὴν ξενιτειὰ πατρίδα μου
 Χωρὶς τὸ χῶμα σου
 Μαραίνομαι,
 Χωρὶς τὸ νερό σου
 Ξεραίνομαι.
 Χωρὶς τὴ λαλιά σου
 Βουθαίνομαι,
 Χάνω τὴν πνοή μου.
 Πατρίδα μου
 Μακρὰ σου πεθαίνω
 Κοντὰ σου
 Ξαναγεννιέμαι!

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ

Σάν θρίσκομαι στήν πατρίδα μου
Τὸ φεγγάρι μὲ δένει
Μ' ὅλον τὸν κόσμιο...
Σάν θρίσκομαι στὰ ξένα
Μὲ δένει μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Χρόνια τώρα
Περιπλανώμενος μὲς στὸν κόσμιο
Βρῆκα κοντὰ στὸ Δούναβη
Μιὰ ζεστή γωνιά
Ποῦ μᾶς στέγασε
Ἐμένα καὶ τὴν ἐλπίδα μου.

Σάν χάνομαι
Μὲς στὰ μάτια τῶν γυναικῶν τῆς Βλαχίας
Βλέπω τίς γυναῖκες τῆς πατρίδας μου
Νὰ τραγουδοῦν
Μὲς στὰ τραγούδια μου.

Σάν μεθῶ
Μὲ τ' ἀψὶ κρασί ἀπὸ τὸ Δραγατσάνι
Γεύομαι τ' ἄρωμα τοῦ κρασιοῦ
Ἀπ' τ' ἀμπέλι μας.

Σάν πίνω νερὸ
Ἀπ' τίς πηγές ποῦ τραγουδοῦν στὰ Καρπάθια
Εἶναι σὰ νὰ δροσίζομαι
Μὲ τὸ νερὸ ποῦ χύνουν
Οἱ θρυσόλινες τοῦ χωριοῦ μου
Ποῦ πάνω τους χορεύουν
Οἱ ἀκτίνες τοῦ φεγγαριοῦ.

Καὶ σάν θυμᾶμαι τὴν Ἑλλάδα
Ὀνειρεύομαι τὴν ὥρα τοῦ γυρισμοῦ.

ὦ, νὰ μπορούσα νὰ χαρῶ
Τὴ μέλλουσα σοδεῖά της
Καὶ τὰ τραγούδια της ν' ἀκούγα
Σάν ἀντίλαλο
Πάνω ἀπ' τὰ καθάρια δουνά της!

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ

(Με άφορη ή Διδακτορική Διατριβή της Έλευθερίας Ι. Νικολαΐδου:
«Οί κρυπτοχριστιανοί της Σπαθίας», έκδοση Ι.Μ.Ι.Α.Χ., Ίωάννινα 1979)

Η Διδακτορική Διατριβή της τόσο εργατικής και τόσο μεθοδικής Έλευθ. Νικολαΐδου, με *α ν ά γ α σ ε*, μπορώ να πω, να ασχοληθώ με το θέμα της — αν και τα τελευταία χρόνια ή ηλικία με δυσκολεύει και στο γράψιμο και στο διάβασμα —, γιατί έχει τρεῖς βασικές αρετές. Πρώτα - πρώτα είναι δουλειά έξακτοσίων σελίδων, και σε μία εποχή όπου ανάλογες εργασίες παρουσιάζονται συχνά με το σεινὸ πάχος της Φυλλάδας τοῦ Μπερτόλδου ή τοῦ «Γεωπονικοῦ» τοῦ Ἀγαπίου τοῦ Κρητός, κάνει πραγματικά ἐντύπωση ὁ φοβερός κόπος πού έχει καταβληθεῖ ἀπό τήν εὐσυνείδητη αὐτή φιλόλογο, γιά νά παρουσιαστεῖ ἕνα ἄριστο ἔργο. Βέβαια, θά μπορούσε κανεῖς νά ἀντιτείνει: «οὐ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ». Καί αὐτὸ βέβαια μπορεῖ νά ἰσχύει, σέ ἐλάχιστες ὁμως περιπτώσεις. Ὅπως π.χ. ὅταν ὁ μαζωίτης πατάς, ὁ Μέντελ, ἔγραψε σέ δύο - τρία τετράδια, πού ἄφησε κληρονομιά στήν ἀνθρωπότητα, τίς παρατηρήσεις του τίς σχετικές μέ τήν καλλιέργεια τῶν κοιχιῶν, στό προαύλιο τῆς Ἐκκλησίας του, παρατηρήσεις πού στάθηκαν ἡ βάση μιᾶς καινούργιας καί βασικής ἐπιστήμης, τῆς Βιολογίας. Καί μέ ἕναν τύπο, ἐπ'αὐτῷ σ' ἕνα φύλλο χαρτί, ὁ Ἀϊνστάιν ἐθεμελίωσε τή νέα Μηχανική. Τίς περισσότερες ὁμως φορές τὸ ρητό μας δέν ἰσχύει, γιατί σέ εργασίες ὅπως τῆς Έλευθ. Νικολαΐδου, πού τὸ θέμα τους οὐσιαστικά ἀγκαλιάζει μιὰ δέσμη αἰώνων καί τὸ σύμμεκτο πλῆθος τῶν λαῶν, πού ἀποτελοῦσε τὸν πληθυσμὸ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου, τὸ ἀπλωμα εἶναι ὑποχρεωτικό καί πολλές σελίδες χρειάζονται γιά νά παρουσιαστεῖ στό κοινὸ ὁ τεράστιος κόπος πού κόστισε ἡ προσπάθεια πού μᾶς ἐνδιαφέρει τώρα.

Ἐκτός ἀπὸ τὴ μάζα τὴν τεράστια τοῦ κόπου, τιμᾷ τὴ συγγραφέα καί ἡ γλώσσα της. Γιατί δέν εἶναι πολὺς καιρὸς πού μῆξε ἡ δημοτικὴ μας γλώσσα στὰ πανεπιστημιακά μας κείμενα, καί πολλὲς ἀδεξιότητες θά μπορούσαν νά παρουσιαστοῦν καί νά συγχωρεθοῦν μέσα στό κείμενο πού μᾶς ἀπασχολεῖ. Τέτοιο πράγμα ὁμως δέν συμβαίνει. Ἡ γλώσσα τῆς μελέτης εἶναι ὁμαλὴ καί ἀπλή, χωρίς πυροκρότητα καί ἐξάρσεις, παρὰ τὴ δραματικότητα τῶν ὧν ἐξιστορεῖ, γιατί ἡ γλώσσα αὐτὴ ταιριάζει μονάχα σέ κείμενα τόσο ἀπὸ τὴ φύση τους δραματικά, πού δέν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ψιμμύθια γιά νά συγκινήσουν τὸν ἀναγνώστη. Μιὰ πρόζα λοιπὸν Clara et Distincta, καθὼς θά ἔλεγε ὁ Καρτέσιος.

Τρίτος λόγος πού μᾶς κάνει δίκαια νά παινέσουμε τὴν ἐργασία τῆς Έλευθ. Νικολαΐδου, εἶναι ὁ ὅγκος καί ἡ δραματικότητα τοῦ θεματός της. Μέσα στή ροὴ ὁλόκληρων αἰώνων καί σ' ἕνα χῶρο πού ἀγκαλιάζει ὁλόκληρη τὴ Χερσόνησο τοῦ Αἴμου, λαοὶ ὁλόκληροι παλεύουν μέ ἀγωνία ἐναντίον ἑνὸς δυνάστη σκληροῦ, ὅπως ὅλοι οἱ δυνάστες, γιά νά διατηρήσουν τὸ ἀληθινὸ τους πρόσωπο, πού ἐκείνες τίς παλαιότερες ἐποχές, ὅπου ἡ ἔννοια τοῦ ἔθνους δέν ἦταν ἀρκετὰ κοσμοκινεμένη, ταιντότητά του εἶχε τὴ θρησκευτικὴ συνείδηση. Τέτοια δράματα ἀντιμετώπισαν ὅλοι οἱ λαοὶ πού εἶχαν τὴν ἀτυχία νά ζήσουν τὴν ξένη ἐπιδρομὴ πού ἔγινε καθεστὼς.

Τώρα, ἂν ἀντιμετωπίσουμε τὴν ἱστορία στατιζά, δηλαδή σὰν ἓν τόπος στάσιν, θὰ πρέπει νὰ σταματήσουμε. Ἄν ὅμως κοιτάξουμε τὴν ἱστορία σὰν εἰς τόπον κινήσιν, σὰν μιὰ δηλαδή ροὴ συνεχῆ τῶν ἐγκοσμίων, ὅπως καὶ πράγματι εἶναι, μιὰ συγκριτικὴ μελέτη δύο ἱστορικῶν φαινομένων παρεμφερῶν θὰ μπορούσε νὰ κινήσει σοβαρὰ τὴ σκέψη τοῦ ἱστορικοῦ καὶ τοῦ ἐθνολόγου. Ἀυτὰ τὰ δύο παρεμφερῆ φαινόμενα εἶναι ἡ ἐπίδραση τῆς ξένης εἰσβολῆς στὴν μάζα κατακτημένων πληθυσμῶν καὶ στὴν περίπτωσή μας, τοῦ λαοῦ τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν λαῶν τῆς Ἀντικῆς Εὐρώπης, ποὺ ζοῦσαν μέσα στὰ ὅρια τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὑποτάχτηκαν στοὺς βαρβάρους ποὺ πέρασαν τὸ Ρῆνο. Γιατὶ αὐτὲς οἱ δύο βαρβαρικὲς ἐπιδρομὲς, ποὺ πέτυχαν, δὲν εἶχαν τὰ ἴδια ἀποτελέσματα στὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴ Λύση. Γιατὶ, σὰ νὰ ἦταν μοιραῖο, τὸν ἡττημένο βυζαντινὸ, ποὺ τὸν ὑπόταξε ἡ βία τοῦ μουσουλμάνου κατακτητῆ, ποὺ ἐθνικὰ ἦταν κατὰ τὸν Κριτόβουλο τὸν Ἰμβριο, τὸν γραμματέα τοῦ μεγάλου Σουλτάνου, «πλήθος σύμμεικτον ἐκ παντὸς γένους καὶ ἔθνους», τὸν καταπίεξε καὶ τὸν ἔσθηνε σιγὰ - σιγὰ μετὰ τὴν ἄλωση ἢ διὰ ἐνὸς χρόνου θεοκρατικοῦ, ποὺ πολεμοῦσε μὲ τὰ ψυχικὰ ὅπλα — τὴν πίστη, τὸ πάθος καὶ τὴν ὁρμὴ —, ποὺ τοῦ κληροδότησε ὁ Προφήτης. Καὶ αὐτὰ τὰ ὅπλα ἦταν τόσο φοβερά, ὥστε ἀκόμη καὶ σήμερα, μεγάλες δυνάμεις διστάζουν νὰ τὰ ἀντιμετωπίσουν ἐπὶ ἀνοιχτοῦ πεδίου. Αὐτὸ μᾶς τὸ δίδαξε πολὺ καλὰ τὸ Ἰσλὰμ. Μπροστὰ στὸν ἀποφασισμένο φανατισμὸ διστάζουν καὶ ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ μέθοδος καὶ τὰ κεφάλαια. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ κατορθώσει στὸ ἀνατολικὸ Κράτος ἡ Ὁρθοδοξία, νὰ ὑποτάξει δηλαδή τὸν κατακτητὴ ἐπάνω στὸ εἰρηνικὸ πεδίο, ἐπειδὴ ἦρθε ὄχι μονάχα ὀργανωμένος σὰν κράτος, ἔστω ἐν κινήσει, μὰ μὲ τὸν πολεμιστὴ τὸν φορητὸν μὲ τὴ δική του σκληρὴ ἀλλὰ δυναμικὴ πίστη, ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴ διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ, τὸ πέτυχε στὴ Λύση ἡ Ἐκκλησία ἢ Καθολικὴ. Κι' αὐτὸ, γιατί τὰ βάρβαρα γερμανικὰ φῦλα, ποὺ περνώντας τὸ Ρῆνο ξεχίθθηκαν στὶς ρωμαϊκὲς κτήσεις, δὲν ἔφεραν μαζί τους τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πόθο γιὰ γῆ καὶ γιὰ πόλεμο. Καὶ ἔτσι ὁ Χριστιανισμὸς, μὲ ἐκπορόσωπο στὴ Λύση τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία, τοὺς ὑπόταξε ψυχικὰ καὶ τοὺς ἔκαμε ὄργανο δικό του. Γι' αὐτὸ διὰ τὸν αἰῶνα μετὰ τὴν εἰσβολὴν στὰ ρωμαϊκὰ χῶματα, οἱ Φράγγκοι, ποὺ ὅταν ἔφτασαν ἔβγαλλαν τὸν ἕμνο τοῦ Φαραμόν, τοῦ ἥρωα τῆς φυλῆς τους, καθὼς μᾶς λέει ὁ Σατομποιάν:

Φαραμόν, Φαραμόν, πολεμήσαμε μὲ τὸ σπαθὶ
καὶ πετάξαμε τὸ δίξοπο πελέκι.
Τὰ ὄρνια τὰ σαρκοφάγα ἔκραξαν γιομάτα χαρά.
Τὰ ἄλογα ζολυμποῦσαν στὼν νεκρῶν τὸ αἷμα.
Καὶ οἱ ἀμώλυντες παρθένες ἔχλαψαν πολὺ.

αὐτοὶ οἱ Φράγγκοι ἀντιμετώπισαν σὰν φανατικοὶ χριστιανοί, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Κάρολο Μαρτέλο, τοὺς Ἀράβες καὶ ἔσπασαν σὰν γναλὶ τὸ ἱππικὸ τῶν μουσουλμάνων στὴ μάχη τοῦ Ποιαντιέ. Καὶ τοὺς ἔκοψαν ἔτσι διὰ παντὸς τὸν δρόμο πρὸς τὴ χριστιανικὴ Λύση. Αὐτὰ, ἀρχετοὺς αἰῶνες πρὶν πέσει ἡ Πόλη, τὴν ἴδια ὅμως περίπου ἐποχὴ μὲ τῆς μάχης τοῦ Ποιαντιέ, ἔστρεψε ἀπὸ μιὰ ἀποτυχημένη πολιτορχία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Ἀράβες, στὴ Θεοτόκο ἀπέδωσε τὴ νίκη ὁ φιλόδοξος πλῆθυσμός τῆς πρωτεύουσας, ἂν καὶ ἀγωνίστηκε αὐτὸς στὰ τέλη γιὰ νὰ σώσει τὴν πόλιν τοῦ ἀπὸ τοὺς φανατικοὺς πολιορκητές. «Τῇ υπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια» ἔβγαλλε ἡ λαϊκὴ μάζα τῆς Πόλης, ὅταν οἱ ἐχθροὶ ἔλυσαν τὴν πολιορκία. Καὶ ἴσως θεώρησε σὰν παντοτινὴ πανάκεια τέτοιας λογῆς ἐπεμβάσεις στοὺς πολέμους μετὰ τὴν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ καμιά ὑπερβατικὴ παρέμβαση δὲν σημειώθηκε, οὔτε στὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Φράγγκους οὔτε καὶ στὴν κατάληψιν τῆς ἀπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς, παρὰ τίς καθημερινὲς ἐπικλήσεις τῶν πιστῶν

στis γεμάτες ἐκκλησίαις τῆς Βασιλεύουσας, ὅπου ἐοῦχναζαν, ἀμιελώντας τὰ τείχη, ἀπ' ὅπου θὰ ἔμπαινε ὁ Τοῦρκος, καὶ ὅπου ὁ Αὐτοκράτορας τοὺς ἐσπαταλοῦσε τὴ ζωὴ του.

Βέβαια ἡ Κωνσταντινούπολις ἦταν καταδικασμένη νὰ πέσει, ἀφοῦ εἶχε καταντήσει μιὰ πόλιν μικρὴ, μὲ ἑβδομήντα χιλιάδες κατοίκους, σὲ μιὰ αὐτοκρατορία ποὺ δὲν ἦταν μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ σημερινὴ Ἑλβετία. Μὰ καὶ ὁ τρόπος ποὺ μ' αὐτὸν ἀντιμετώπιζε τὴν αἰσινὰ τῆς ὁ πληθυσμὸς τῆς, δὲν ἦταν ὁ πιὸ πρόσφορος, γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ὁ πολιορκητὴς. Ἐνῶ ὁ μέλλον Πατριάρχης τοῦ Μωάμεθ, ὁ Γεώργιος Σχολάριος, εἶχε κλεισθεῖ στὸ κελὶ του, ἀφοῦ πρῶτα κόλλησε στὴ θύρα τοῦ κελιοῦ του τίς ἀπόψεις του, σχετίζα μὲ τὴν ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνθρώποι τοῦ λαοῦ, ἀντὶ νὰ συμπλοκεῖν στὰ τείχη μὲ τοὺς ξένους μισθοφόρους τοῦ Ἰουστινιάνη, γύριζαν στὴν πόλιν κρατώντας φιάλες ἀζαάτου καὶ παρακαλώνοντας τὴ Θεοτόκο νὰ τοὺς σώσει μὲ τίς διζές τῆς προσβεῖτε καὶ φωνάζοντας: «Τὴν Λατίνων οὔτε βοήθειαν οὔτε τὴν δυνάμιν χρῆζομεν· ἀπέστω ἀπ' ἡμῶν ἡ τῶν ἀζιμιτῶν λατρεία».

Τέλος, ἡ Πόλις ἔπρεπε καὶ οἱ Τοῦρκοι, κέραιοι τότε τῆς Προποντίδας, ἔνοσαν σὲ μιὰ αὐτοκρατορία τὸ ἀνατολικὸ καὶ τὸ δυτικὸ μῆμα τοῦ κράτους τοῦ χριστιανικοῦ ποὺ εἶχαν νικήσει. Καὶ αὐτὲς οἱ μέρες στάθηκαν γιὰ τοὺς χριστιανούς τῆς Βαλκανικῆς καὶ ἰδιαιτέρα γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἡ ἀρχὴ ὀδύνων. Οἱ κατακτητὲς ἦταν μιὰ μειοψηφία παρδαλὴ, ποὺ τῆς χάριζε ὅμως μιὰ ἐνότητα πολὺ στερεὴ ἢ κοινὴ πίστη, ἢ πίστη στὸ νόμο τοῦ Μωάμεθ. Ἐδῶ δὲν ἔχοιμε νὰ κάνουμε μὲ τὴν πολυδαίδαλη εἰδωλολατρία τῶν Φράγκων τῆς Ἀσῆς, ποὺ διαλύθηκαν μπροστὰ στὸν ὀργανωμένον χριστιανισμό τῆς Καθολικῆς Ἑκκλησίας. Ἐδῶ οἱ χριστιανοὶ τῆς Ὀρθοδοξίας βορέθηκαν ἀντιμέτωποι μὲ ἓνα θρησκευτικὸ δόγμα γεμάτο σαφήνεια, ποὺ ἐξασφάλιζε στοὺς πιστοὺς τὸν μιὰ μετὰ θάνατο ζωὴ γεμάτη ἡδονές, ἂν αὐτὴ τὴν πρόσκαιρὴ ζωὴ τὴν ἀφιέρωναν στὴν πίστη τους ἢ τὴ θεοσίαν γι' αὐτὴν στὸ πεδίο τῆς μάχης μὲ τὸν ἄπιστο. Ἦταν ὅμως οἱ μονσοῦλμάνοι κατακτητὲς μιὰ μικρὴ μειοψηφία μέσα στὸ σῶμα τῆς χριστιανικῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Καὶ μόνον τοὺς ἐλπίδα νὰ διατηρήσουν τὴν κατάκτηση ἀνάμεσα σὲ λαοὺς ποὺ, ἂν ὅχι τίποτα ἄλλο, ἦταν λαοὶ πολέμιχοι, ἀτόμεινε ὁ μὲ κάθε τρόπο προσηλυτισμὸς τῶν χριστιανῶν, εἴτε μεμονωμένων ἀτόμων εἴτε μικρῶν ἢ μεγάλων ὁμάδων, σὲ μιὰ μονσοῦλμανικὴ πίστη. Ἦξεραν ὅτι οἱ νεόφερτοι πιστοὶ σὲ κάθε δόγμα. — αὐτὸ ἐκδηλώθηκε ἰδιαιτέρα στὴ Λύση μὲ τοὺς Ἑβραίους ποὺ ἔγιναν νεόζητοι χριστιανοὶ —, εἶναι καὶ οἱ φανατικότεροι ἄνθρωποι τοῦ καὶ οἱ σκληρότεροι ἐχθροὶ γιὰ τοὺς παλαιούς ὁμοθρήσκους τους. Ταπεινώσεις, βία, κάθε εἶδους πιέσεις καὶ τρομοκρατικὲς ἐκδηλώσεις, ποὺ ἔδιναν πάντα στὸ μικρὸ ραγιά τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ κεφάλι του δὲν στέκεται καλὰ πάνω στοὺς ὦμους του· καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, γιὰ κείνους ποὺ ἀλλαξοπιστοῦσαν ἐκούσια, ἐνθολίεες καὶ τιμὲς καὶ ἐξασφάλιση τῶν περιουσιακῶν τους στοιχείων, ὅπως ἔγινε μὲ τοὺς Καστρινοὺς Γιαννιώτες. Καὶ τὸ σπουδαίτερο: ἔπειδὴ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου δὲν ἦταν χωρικοὶ ἀπολίτιστοι, ὅπως οἱ Τοῦρκοι ποὺ τοὺς εἶχε ἐσσηλώσει ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς, ἀλλὰ παιδιὰ μιᾶς αὐτοκρατορίας πολέμιας ἀλλὰ πολιτισμένης, κατὰ τὰ κριτήρια τῆς ἐποχῆς, οἱ νεοφώτιστοι αὐτοὶ μονσοῦλμάνοι, μὲνὰ πρὸ ἐνζήνητα καὶ πρὸ δραστήρια, φυσικὸ ἦταν νὰ κερκίσουν τὸν μηχανισμό τῆς τουρκικῆς διοίκησης, νὰ κυβερνοῦν στρατοὺς καὶ στόλους, καὶ νὰ γίνονται ἢ μάλιστα τῶν παλαιῶν ὁμοθρήσκων. Ἄν θυμᾶμαι καλά, ἓνας ἐξαδέλφος τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου ἦταν Τοῦρκος ναύαρχος τὴν ἐποχὴ τῆς Πολιορκίας.

Μεταξὺ λοιπὸν αὐτῶν ποὺ ἔμειναν πιστοὶ στὴν Ὀρθοδοξία καὶ ἐκείνων ποὺ γιὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο λόγον ἀρνιόνταν τὴν πίστη τους, ἢ ζωὴ, στὸν χοῦδὸ μας τουλάχιστο κόσμος, ἦταν τελείως διαφορετικὴ: σκληρὴ, γεμάτη ταπεινώσεις γιὰ

τοὺς πρώτους· πὺθ ἑλεῖθερη, πὺθ ἀποδοτικὴ γιὰ τοὺς ἄλλους, πὺθ εἶχαν τὴ δυνα-
τότητα καὶ κοινωνικὰ νὰ ἀναρριχηθοῦν καὶ νὰ κοιτάζουσιν τοὺς πρώτους διανοοί-
αυτοῦ.

ALIIS PROELIA ET VULNERA ALIIS BALNEA POPINAEQUE

(Γιὰ ἄλλους μάχες καὶ πληγές· γιὰ ἄλλους λουτρά καὶ συμπόσια). καθὼς ἔγραψε
ὁ ρωμαῖος σατιρικός.

Αὐτὴ ἡ τεράστια διαφορὰ ὡς πρὸς τὴ δυνατότητα ἐνατένισης τῶν ἐγγυσι-
ων, στάθηκε ἡ βασικὴ ἀφορμὴ γιὰ ἀτομικὰς ἢ ὁμαδικὰς ἀλλαξοπιστίες σ' ὅλη τὴ
διάρκεια τῆς μουνουλιμανικῆς κυριαρχίας, μὲ καταπληκτικὴ ὁμως ἔξαρση τοὺς τε-
λευταίους αἰῶνες. Ἐπειδὴ μὲ τὸ πέρασμα τῶν γενεῶν ἄλλαζε καὶ ἡ νοοτροπία καὶ ἡ
ψυχασύνθεσις τῶν ὑποδοχέων πληθυσμῶν, πὺθ ἄρχιζαν νὰ βλέπουν μὲ εὐνοϊκότερο
μάτι τίς χαρὲς αὐτῆς τῆς ζωῆς καὶ πὺθ κριτικὰ τὰ πλεονεκτήματα τῆς ζωῆς τῆς
μελλούσης. Ὀλόκληρες περιοχὲς ἀλλαξοπιστοῦσαν ὁμαδικά, γι' αὐτὸ καὶ σήμερα
ἀκόμη, παρ' ὅλη τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν ἀναγκαστικὴ ἀναχώρηση
γιὰ τὴ Μικρὰ Ἀσίαν μεγάλου ἀριθμοῦ μουνουλιμάνων ἀπὸ τίς βαλκανικὰς χώρες,
ὑπάρχουν στὸ γῶρο τῆς γερασμένης τοῦ Αἴμου συμπαγεῖς μουνουλιμανικὲς μειονό-
τητες, πὺθ τὰ κομμουνιστικὰ καθεστώτα, πὺθ σ' αὐτὰ ἐπάγονται, προσπαθοῦν νὰ
ἐξορίσουν μὲ τὸν ἀπῆγαν, δηλαδὴ μὲ τὴ θεωρητικὴν διδασκαλίαν. Τὸ πόσο δύσκολο
ὁμως εἶναι αὐτὸ τὸ καθήκον, τὸ ἔχουν ἀντιληφθεῖ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ρῶσοι μὲ
τοὺς μουνουλιμάνους Σοβιετικούς ὑπηκόους τῆς νότιας Ρωσίας. Φαίνεται πὺς οἱ
χριστιανοὶ εἶναι πὺθ ἐνῶλοτοι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τοῦ Μωάμεθ σὲ τέτοιας λογῆς
ἀγῶνες. Καὶ ἐδῶ στὴν περιοχὴ μας θὰ εἶχε παρουσιάσει ἄλλες διαστάσεις ἡ ἐξω-
μοσία, ἂν δὲν θορίζονταν ἡρωικὰς μορφὰς χριστιανῶν, πὺθ τοὺς κινεῖσε καὶ τὸ
ἐθνικὸ τους ἔνστικτο, πὺθ μὲ θυσία τῆς ζωῆς τους ἐβαλαν χάσιμο φραγμὸ στὴ
οοπὴ γιὰ ἀλλαξοπιστία, πὺθ τὴ συντηροῦσαν καὶ οἱ φόβοι καὶ τὰ συμφέροντα.
Ἐδῶ στὴν περιοχὴ μας εἶχαμε τὴν μέχρι θανάτου παθητικὴ ἀντίσταση τοῦ νεο-
μάρτυρα Ἀγίου Γεωργίου. Μὰ καὶ τὴν ἡρωικὴ ἐξόρμησιν τοῦ Πατροκοσμά μέσα
σὲ περιοχὰς πὺθ κινδύνευαν ὁμαδικὰ νὰ ἀλλαξοπιστήσουν· τοῦ Πατροκοσμά, τοῦ
μυροσκοπινοῦ αὐτοῦ καλόγερον μὲ ψυχὴ γνήσιον ἥρωα, πὺθ χάρισε σ' ὀλόκλη-
ρους πληθυσμοὺς μὲ τὸν ἀντρεφωμένο λόγο του, καὶ μὲ τὸ θάνατό του τὴ δύναμιν
νὰ μὴν προδώσουν γενεὰς προγόνων, πὺθ κράτησαν τὴν πίστη τους μέσα σὲ ὀλό-
κληρον αἰῶνες κατατροφευτοῦ. Περιμένουμε ἀκόμη τὸ μνημεῖο τοῦ Ἀγίου Κοσμά.
Ἄν ἔνοιαις βέβαια ὁ ἄνθρωπος ποιήματα. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ ζωὴ του τὸν ἀνάδειξε
ἕναν ἀπὸ τοὺς σημαντικώτατους ὁρθόδοξους Ἑλληνες ἀπὸ τὴν Ἄλωση ὡς τὴν
Ἑπανάστασιν, πιστεύοιμε ὅτι ἡ ἡρωικὴ του δράσις θὰ μποροῦσε νὰ ζῆμι νὰ τοῦ
συγχορευθεῖ ἡ ἑλλειψὴ λογοτεχνικοῦ ταλέντου.

Ἡ Ἐλευθερία Νικολαΐδου, στὴ διδακτορικὴ τῆς διατριβῆς «Οἱ κρυπτοχριστι-
ανοὶ τῆς Σπαθίας», μᾶς δίνει μιὰ πτυχὴ τοῦ μακρόχρονον ἀγῶνα τῶν ὁρθοδόξων
γιὰ τὴ διατήρησιν τῆς πίστεως τους, μιὰ πτυχὴ ἐνὸς δράματος πὺθ βάσταξε ὀλόκλη-
ρους αἰῶνες, ἐντοπισμένον τοπικὰ καὶ χρονικὰ. Ἐνὸς δοῦματος πὺθ γνώρισε συν-
θῆκες εἰ δ ἰ κ ε ς τόπων καὶ χρόνων, καὶ γι' αὐτὸ, ἰδιαίτερη ἔντασις καὶ ἰδιαί-
τερο χοῶμα. Πρόκειται γιὰ κρυπτοχριστιανούς πὺθ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν πίστη
τοὺς στὴν περιοχὴ τῆς Σπαθίας, ἀνάμεσα στίς περιοχὰς Ἐλβασάν, Γκόρας - Μό-
κρας καὶ Βερατίου. Κι αὐτὸ σὲ μιὰ ἐποχὴ κρίσιμη γιὰ τὴν τουρκικὴν αὐτοκρατο-
οία, γιατί ἡ παλιά της αἴγλη εἶχε πὰν σβῆσει, οἱ Μεγάλες Δυνάμεις καὶ ἰδιαίτερα
ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἰταλία θεωροῦσαν τὴ Βαλκανικὴν γερασμένην res nullius, τὸ
Πατοιαρχεῖο εἶχε ξανακερδίσει τὸ ἡθικὸν του κῆρος, μὰ καὶ τὴ δύναμίν του,
πὺθ τὴν εἶχαν κυριολογικὰ ἐξουθενώσει οἱ ἐθνεγενητικὲς ἐπαναστάσεις στὸ βαλ-
κανικὸ γῶρο. Μὰ καὶ τὸ Βατικανό, σύμφωνα μὲ τὴν πολιὰ του συνήθεια, ἄρχισε

νά πετάει τὰ δίχτυα του γιὰ νὰ ἀγρῆσει πιστοὺς μέσα στὶς ἀκόμη ὑπόδομες μάξες τῆς χειρσονήσου μας, σύμφωνα μὲ τὴν παλιὰ τακτικὴ του, ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὴν τελευταία ἀποτυχία γιὰ ἔνωση τῶν Ἑκκλησιῶν στὴ Φλωρεντία καὶ τὴν ἄλωση τῆς Πόλης ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἦταν ἡ, μέσω τῆς Οὐνίας, ἄλωση μεμονωμένων ὁμάδων ὁρθοδόξων ἢ καὶ χριτοχριστιανῶν ὁρθοδόξων μέσα στὸ σῶμα τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτὴ εἶχε ἀπομείνει πιά ἡ σκιά τῆς παλαιᾶς κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰ. καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ, μ' ὅλες τὶς προσπάθειες τῶν Νεοτούρκων νὰ τὴν ξαναστήσουν στὰ πόδια τῆς καὶ νὰ τὴν γάμουν εὐρωπαϊκὴ χώρα. Μὰ ἡ ἐποχὴ ὅπου οἱ Τούρκοι πολιορκοῦσαν τὴ Βιέννη καὶ ὅπου στὴν εὐχὴ «ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, καταποντισμοῦ κλπ.» οἱ Εὐρωπαῖοι τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης εἶχαν προσθέσει: «καὶ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν Σου Τούρκων σῶσον ἡμᾶς», εἶχε περάσει διὰ παντός, προπάντων ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τοῦ στρατοῦ τους ἀπὸ τὸν Εὐγένιο τῆς Σαβοΐας στὸ Πετερβαρντάν, τὸ 1716. Οἱ σὺλοι τῶν Ἀντικῶν δυνάμεων καὶ προπάντων τῆς Ἀγγλίας, προστάτευαν τὸ καθεστῶς τῶν Λιμολογήσεων, καὶ ἡ Ρωσία, μεγάλη πιά Λύναρη, ταλαιπωροῦσε συνεχῶς τὸ Λοβλέτι, σὺν προστάτῃ τῆς Ὁρθοδοξίας, μὲ ἀπειλὲς πολέμου, πιέσεις κάθε λογῆς καὶ ποῦ καὶ ποῦ μὲ τὴν πολεμικὴ ποίησιν. Αὐτὴν ἀκρίβως τὴν κοίμη ἐποχὴ γιὰ τὴν αὐτοκρατορία τους διᾶλεξαν οἱ Τούρκοι γιὰ νὰ μεταβάλουν σὲ γνήσιους μουσουλμάνους τοὺς χριτοχριστιανούς τῆς Σλαβίας, καὶ τὸ Βατικανό, γιὰ νὰ πετρίξει, μέσω τῆς Οὐνίας, τὴν προσχώρησιν αὐτῶν τῶν γενναίων παιδιῶν τῶν βουνῶν, ποὺ ζοῦσαν μέσα σὲ μιὰ φοβερὴ σύγχυσι ἀπὸ βουλμιές καὶ συμφέροντα ξένα, στοὺς κόλπους τῆς Καθολικῆς Ἑκκλησίας. Διπλωματικὲς ἐπεμβάσεις ποικίλες ἀπὸ μεγάλους καὶ μικροὺς — μεταξὺ τῶν τελευταίων πολὺ ζωηρὴ, ὅχι ὅμως πάντα σκόπιμη καὶ ἀποτελεσματικὴ, ἢ ἑλληνικὴ ἐπέμβασις —, δολοπλοκίες, ἀπειλὲς καὶ κάθε λογῆς μέσα, νόμιμα καὶ μὴ, μῆταν σὲ κίνησι γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν τελείως διαφορετικῶν ἐπιδιώξεων. Τελικὰ νίκησε ὁ συνασπισμὸς Ἑλλάδα — Πατριαρχεῖο — Ρωσία καὶ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησι τῶν Νεοτούρκων ἄφησε, φαινομενικὰ τονάζιστον, νὰ λίσουν κατὰ συνειδήσιν του ὁ καθένas τὸ θρησκευτικὸ τους πρόβλημα καὶ ἡ μεγάλη πλειοψηφία τους προτίμησε νὰ μείνει πιστὴ στὸ Ὁρθόδοξο Πατριαρχεῖο τῆς Πόλης, ὅπως ἀσφαλῶς τὸ ἀπαιτοῦσε ἡ συνειδήσή τους. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ μερικὰ χρόνια τὰ πράγματα ἄλλαξαν ριζικά. Ἡ ἀλβανικὴ κυβέρνησι, ἢ μετὰ τὸν δεῦτερο παγκόσμιον πόλεμον, καταργώντας μέσα στὰ τεῖχη τῆς καὶ μουσουλμανισμὸ καὶ παπισμὸ καὶ ὁρθοδοξία, ἔπαιξε τὸ ρόλο τοῦ γάτου δικαστῆ στὸ μῦθος: Ἡ ν ν φ ί τ σ α καὶ τὸ κ ο υ ν έ λ ι τοῦ Λαφονταίν. Φίλιωσε τοὺς ἀντίδχοντες τρώγοντάς τους καὶ τοὺς δύο. Τὸ θρησκευτικὸ ὅμως συναίσθημα εἶναι γὰτὶ τὸ τόσο βαθιὰ ριζωμένον στὴν ψυχὴ τοῦ πιστοῦ, ὥστε δὲν ἀπολείεται νὰ ζοῦν καὶ νὰ κινούνται μέσα στὰ σπλάγχνα τῆς ἀλβανικῆς ἰσότητος χριτοχριστιανοὶ συντροφικά μὲ χριτομουσουλμάνους, ἐνωμένους τώρα κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιον ἑξαναγκασμὸ, στὴν προσπάθεια νὰ σώσουν τὴν ψυχικὴ τους ὑπόστασι.

Καὶ μιὰ καὶ φθάσαμε ἔως ἐδῶ, σὲ θέμα δηλαδὴ χριτοχριστιανισμοῦ μέσα στὴ μουσουλμανικὴ ἐπιγράτεια καὶ εἶδαμε μὲ ποῖο τρόπο τὸ Λοβλέτι τὸ ἀντιμετώπιζε. Ἴσως θὰ ἦταν σκόπιμο νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὸν τρόπο ποῦ μ' αὐτὸν ἓνα χριστιανικὸ τώρα Λοβλέτι ἀντιμετώπιζε τὸ ἴδιο φαινόμενον.

Στὸ δράμα τοῦ Τέννυσον «Βασίλισσα Μαίρη», ὁ βασιλιάς τῆς Ἰσπανίας Φίλιππος ὁ Β' λέει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ τῆς νοοτροπίας τῶν φανατικῶν χριστιανῶν τοῦ 16ου αἰῶνα: «Τὸ αἷμα καὶ ὁ ἰδρώτας τοῦ αἵρετικοῦ στὴν πρὸς εἶναι ἡ καλύτερη θεία δροσιὰ ποῦ μπορεῖ νὰ ποτίσει τὴν ἄγονη γῆ». Αὐτὴ ἦταν δυστυχῶς ἡ νοοτροπία τῶν φανατικῶν χριστιανῶν τῆς Λύσης στὶς μακρινὲς ἐκεῖνες ἐποχές.

Πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ Φίλιππο τὸν Β', στὴ Σύνοδο τοῦ Λατερανοῦ, ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος 3ος, ἀπαιτεῖ ἀπ' ὅλους τοὺς χριστιανούς ἡγεμόνες νὰ ἐξολοθρεῖσουν μέσα στὰ κράτη τους τοὺς αἵρετικούς.

Τὸ 1227, δηλαδή δώδεκα χρόνια ἔστερα, ὁ Γρηγόριος ὁ 9ος ἔδωσε σταθερὴ μορφὴ στὴν Ἱερὰ Ἐξέταση. Ἡ περιουσία τοῦ αἰρετικοῦ ποὺ καιγόταν ἦταν κατὰ τὸ ἓνα τρίτο τοῦ δικαστῆ, κατὰ τὸ ἓνα τρίτο τοῦ καταδότη καὶ κατὰ τὸ τελευταῖο τρίτο γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τῶν τοιχῶν τῆς Ρώμης. Ἔτσι ἄρχισε συστηματικὰ καὶ μεθοδικὰ ἡ διαδικασία τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὰ ζιζάνια, ὅχι πιά τῶν χριτοχριστιανῶν, ὅπως στὸ μωαβιθιστικὸ κράτος ποὺ κατάλυσε τὸ Βυζάντιο, ἀλλὰ τῶν χριτοεβραίων καὶ τῶν χριτομοναχικών ποὺ ἰδιαίτερα πλεόναζαν μέσα στὴν ἰσπανικὴ ἐπιρροή. Καὶ πῶς νὰ ἔχει κανεὶς ἀντίρρηση σ' ὅλα αὐτά, ὅταν ὁ ἱερός Λόγιστινός πολλοὺς αἰῶνες πρὶν, παραδέχτηκε καὶ τὸ Ἱεροδικεῖο καὶ τὸ θάνατο ἐπάνω στὴν πυρὰ γιὰ τοὺς αἰρετικούς; Μία διαδικασία ποὺ κράτησε ὁλόκληρους αἰῶνες, ἀφοῦ τὸ 1781 κήρυξε τὸ τελευταῖο θέμα τῆς Ἱερῆς Ἐξέτασης στὴ Σεδίλλη. Αὐτοὶ ποὺ καιγόταν δὲν ἦταν οἱ δηλωμένοι Ἑβραῖοι. Καὶ αὐτοὶ βέβαια ζοῦσαν πάντα ἐπάνω στὴν κόψη τοῦ ξιφιοῦ, γιατί ἡ τεράστια οἰκονομικὴ τους δύναμη, μόνη ἐλπίδα σωτηρίας γιὰ τίς ὁμάδες ποὺ ἦταν μόνο ἀνεκτὲς μέσα σὲ μιὰ φρενιτικὴ ξένη καὶ ἀλλόθρησκη λαϊκὴ μάζα, γεννοῦσε πάντα τὴ βουλμία τῶν κρατούντων καὶ τὸν ἄγριο φανατισμό, ἰδιαίτερα μέσα στὰ πλήθη τῶν πόλεων. Καίγονταν οἱ Μαγγανῶς, οἱ χριτοεβραῖοι, ποὺ ὅμοιοι μὲ τοὺς χριτοχριστιανούς τῆς Βαλκανικῆς, εἶχαν μόνο κατ' ἐπίφασιν καὶ ἔξ ἀνάγκης παραδεχτῆ ἕνα θρησκευτικὰ δόγματα, στὴν οὐσία ὅμως εἶναι πιστοὶ στὴ θρησκεία τῶν πατέρων τους καὶ ἀσκοῦσαν ζωικά, κλεισμένοι στοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν τους, τὰ πραγματικά, γι' αὐτούς, θρησκευτικὰ τους καθήκοντα. Αὐτοὺς τοὺς χριτοεβραῖους καταδίωκε καὶ ἔκαιγε στὴν πυρὰ ἡ Ἱερὰ Ἐξέταση, ἰδιαίτερα τὴν ἐποχὴ τοῦ φανατικοῦ βασιλικοῦ ξιφιοῦ, τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας, ποὺ ἔστειλαν τὸν Κολόμβο ν' ἀνακαλύψει τὸ Νέο Κόσμο. Καὶ ὁ Ἰσπανὸς ἱστορικός Μαριάνο μὲ μεγάλη ἀπάθεια μᾶς λέει ὅτι μονάχα τὸ 1481 ὁπότε χιλιάδες Ἰουδαῖοι κήρυξαν ζωντανὸν στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ τῆς Καστίλλας, ὅταν μέγας Ἱεροεξεταστής ἦταν ὁ περίφημος Τουρκοσεμάντα, τοὺς καταδικασμένους ἀπὸ τὸ Ἱεροδικεῖο παράδινε ἡ Ἐκκλησία στὴν κρατικὴ ἐξουσία γιὰ νὰ θανατωθοῦν, μὲ τὴν παράκληση ὅμως νὰ μὴ χυθεῖ αἷμα. Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀγνοήσει τὴν ἱερὴ αὐτὴ παράκληση ἡ Ἐξουσία τοὺς ἔκαιγε ζωντανούς.

Ἔτσι, ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀσῆς ἔκαιγαν τοὺς αἰρετικούς, ἐνῶ σὲ τέτοιες λύσεις δὲν ἔφτασαν σχεδὸν ποτὲ οἱ μοναχικοί τῆς Ἀνατολῆς σὲ βάρος τῶν χριστιανῶν τῆς δικαιοδοσίας τους. Μὰ καὶ οἱ μοναχικοί τῆς Ἰσπανίας, ὅσο βάσταξε ἡ ἐξουσία τους, δηλαδή ὡς τὴν ὥρα ποὺ ὁ Μπομπιντὴλ, ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Γρανάδας, πέρασε στὴν Ἀφρική, ἐγκαταλείποντας τὸ βασίλειο τῶν πατέρων του, ποτὲ δὲν ἔδειξαν τέτοια ἐξοντωτικὴ μανία γιὰ τοὺς αἰρετικούς ὑπηκόους τους, ἑβραῖους καὶ χριστιανούς. «Ἡ Ἐλευθερία χάνει τὴν ἀξία της ὅταν γίνεται προνόμιο», εἶπε ἡ Ρόζα Λούξεμβουργ. Αὐτὸ ἰσχύει ἀκόμη περισσότερο, ὅταν πρόκειται γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνείδησης. Καὶ ἰσχύει γενικά, εἴτε γιὰ μοναχικούς προέξεται, εἴτε γιὰ χριστιανούς, εἴτε στὴν Ἀνατολὴ ἀναφέρεται, εἴτε στὴ Ἀσῆ. Καὶ πάντα ὑπάρχουν συμφέροντα ποὺ ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ τὸν διασμό τῆς ξένης συνείδησης. Εἴτε πρόκειται γιὰ τὰ συμφέροντα μιᾶς ὀπλισμένης μειοψηφίας, ποὺ ἔχει κάθε συμφέρον νὰ διογκωθεῖ μὲ τὴ βία ἢ ὅχι προσέλκυνση στὶς γραμμές τῆς ἀλλοτρίων καὶ ἀλλοπίστον, εἴτε πρόκειται γιὰ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα μιᾶς πλειοψηφίας, ποὺ δοκιμαζόταν ἀπὸ τὴν καταπληκτικὴν ἐπίδοση τῆς ἐβραϊκῆς μειοψηφίας στὴν τέχνη τοῦ κέρδους, μιὰ ἐπίδοση ποὺ τῆς ἦταν ἀναγκαῖα γιὰ νὰ ἐπιβίωσει.

Ἡ τόσο ὥραία ἐκλογὴ ἐνὸς τόσο γενναίου, τοπικὰ καὶ χρονικά, σημείου στὴν ἱστορίαν τῆς Βαλκανικῆς, ὅπως αὐτὸ τῶν χριτοχριστιανῶν τῆς Σταθίας,

από την Έλευθερία Νικολαΐδου, ένα θέμα που το χειρίστηκε τόσο τίμια, αφιερώνοντάς του πολλών έτών κόπους, μου έδωσε την καλή ευκαιρία, για άλλη μια φορά, να διαπιστώσω, στρέφοντας τα μάτια και προς τη δυτική άκρη της Ευρώπης, πόσο υποφέρει από τους άλλους ανθρώπους ο μικρός άνθρωπος όλων των εποχών. Ήταν τους πρώτους τους κινούν μεγάλα συμφέροντα, που δεν είναι πάντα τα δικά του.

ΑΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΑΘ. ΦΩΤΙΑΔΟΥ

ΤΑ 25 ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ FIZET ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Η Διεθνής Ένωση Συγγραφέων και Δημοσιογράφων Τουρισμού γιόρτασε τα 25 χρόνια από της ιδρύσεώς της στη Γαλλία το 1954, με ένα διεθνές συνέδριο αφιερωμένο, στο παιδί, από την πλευρά της τουριστικής του εκπαίδευσης.

Η FIZET χωρίς να έχει ρόλον παιδαγωγικό σκέφθηκε πως η διαμόρφωση του τουρίστα, του ταξιδιώτη, θα πρέπει ν' αρχίσει να γίνεται από την πολύ νεαρή ηλικία του Σχολείου, την στιγμή κατά την οποία το πνεύμα είναι ανοιχτό και έτοιμο να δεχθώ τις καλές ή άσχημες έντυπώσεις.

Σ' αυτά τα πλαίσια και με ανάλογα ερωτήματα συγκεντρώθηκαν στο Ξενοδοχείο ΣΟΦΙΤΕΛ του Παρισιού 252 άτομα, όπου ο Πρόεδρος της FIZET Jean - Paul Delfeld και ο άμφιτρώον πρόεδρος της Γαλλικής Ένωσης κ. Leroux άρχισαν με έμπεριστατομένες όμιλίες να αναλύουν το θέμα και οι Σύνεδροι από 40 χώρες ανέπτυξαν τα επί μέρους, σε γκρουπ, όπου μπορούσε να παρακολουθήση τους όμιλητές και να συζητήσει γι' αυτό κανείς στη Γαλλική - Άγγλική - Γερμανική γλώσσα.

Τα παιδιά του Σχολείου των Βρυξελλών που ονομάζεται «Colombe de la paix» (αυτό το σχολείο συμμετέχει στα «Ecoles associées à l' Unesco») 12-13 χρόνων, έγραψαν στο συνέδριο για να ακούσουν τις βάσεις της «τέχνης του ταξιδεύειν».

Οι όμιλίες των συνέδρων ήταν τεκμηριωμένες και απέδεικναν πόσον εργάστηκαν όλοι, ο κάθε ένας στα πλαίσια των δυνατοτήτων του, για να περιλάβουν κάθε πλευρά του θέματος και να δώσουν κάθε εξήγηση στα ερωτήματα που θα προέκυπταν από την συζήτηση. Προσωπικά, σαν μία από την ομάδα των Ελλήνων όμιλητών, πιστεύω πως με ακόμη περισσότερη δύναμη θα ανέπτυσσα την άποψή μου όσον αφορά στο Έλληνόπουλο που ταξιδεύει, αν αυτό συνέβαινε, μετά την θαυμασίαν και λίαν ενδιαφέρουσαν ξενάγηση, την οποίαν μου έκαναν οι Γάλλοι, αρχίζοντας από τον Μονπελιέ και την άκρη της Μεσογείου στην οποία τα Γαλλικά παράλια έχουν θέσει πολυτίμων λίθων.

Μιλώντας για το θέμα του συνεδρίου ανέπτυξα τις απόψεις μου αφού είχα ήδη στην Ελλάδα πάρει μερικώς γνώμες Παιδαγωγών και Παιδοψυχιάτρων.

Γιατί δεν θα ξεχάσω όσα χρόνια κι' αν περάσουν τη διαδρομή με το άμαξι που το έφεραν 4 άλογα από την Άρτα, την πολιτεία που μέναμε, έως την πιο κοντινή κομπούλη. Τα περιβόλια, τα χωριά, οι άνθρωποι που φαινόταν να τρέχουν σε αντίστροφη κίνηση από τη δική μας, το καμουτσίκι του άμαξά καθώς χτυπούσε τον άερα, το φαγητό στο χάνι το μεσημέρι όπου οι άνθρωποι τρώγοντας συζητούσαν τα προβλήματά τους κι' ύστερα στο φτάσιμο, την αβλή ενός σχολείου που έπαιζαν παιδιά, το μεγάλο μαγαζί με τα παιχνίδια και τον πετεινό στη στέγη μιάς αποθήκης, με συγκίνησαν βαθύτατα.

Είπα παρά την μικρή ηλικία μου. «Τί ώραία είναι να ταξιδεύεις; Πόσα πράγματα βλέπεις;

Ἀναγέροντας τὸ παιδί στὴν ἐποχή μας θὰ πρέπει νὰ χωρίσουμε γιὰ τὴν νηπιακὴ ἡλικία, στὰ παιδιά ποὺ μεγαλώνουν στὴν πόλη καὶ πρέπει γάτοις πάντα νὰ τὰ συνοδεύει κάποιος — ἄπειροι κίνδυνοι — ἀπὸ τὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς μικρῆς πόλης ποὺ πολὺ νοητῶς κυλλοφοροῦν μόνον τους, μέχρις ἐνὸς σημείου βέβαια. Λοιπὸν τὰ παιδιά μεγαλώνοντας καὶ συνειδητοποιώντας τὸν χῶρο ποὺ τὸ περιβάλλει ἑλπνάει ἢ περιέργεια. Ἔτσι, ὅταν οἱ δυνάμεις τοῦ τὸ ἐπιτρέφουν ἀρχίζει νὰ ἐξερευνᾷ τὰ περὶ. Ἀπὸ τὴν ἀλλή τοῦ σπιτιοῦ ἕως τὸ δρόμο, τὴν πλατεία ἢ τὸ πάρκο, παρατηρεῖ ἔμψυχα καὶ ἄψυχα, **κ ι ν η τ ο π ο ι ε ῖ τ α ι τὸ ἴδι ο κ α ῖ κ ο ι ν ω ν ι κ ο π ο ι ε ῖ τ α ι**, βλέπει καὶ προσπαθεῖ μόνον τοῦ νὰ συγκρίνει τοὺς καινούργιους τόπους μὲ ὅτι ἕως τώρα ἔχει, ἀρκεῖ ὅλα αὐτὰ νὰ μὴν τοῦ δοθοῦν μαζεμένα, οἱ ἐντυπώσεις νὰ μὴν εἶναι πολλές συγκρόσεις, γιατί τότε τὸ παιδί ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ τίς ξεδιαλύνει καὶ νὰ τίς ἀφομοιώσει θίγεται καὶ τὴν ἀρνείται καὶ ἀδιαφορεῖ. Βέβαια ἐάν οἱ ἐντυπώσεις τοῦ θὰ κλείνουν στὸ καλὸ ἢ στὸ κακὸ, στὸ ὁμορρὸ ἢ τὸ ἀσχημὸ, στὸ παρόδειγμα πρὸς μίμηση ἢ πρὸς ἀποφυγὴν, αὐτὸ θὰ ἐξαυτηθῇ στὴν ἡλικία αὐτῇ τὴν μικρὴ ἀπὸ τὴ θετικὴ ἢ τὴν ἀρνητικὴ παρουσίαση.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα ποὺ τοῦ ἔχουν ὥς τότε διαπλάσσει, θὰ ἐξαυτηθῇ καὶ ἡ θέσις ποὺ θὰ πάρῃ ὡς πρὸς τὰ καινούργια πράγματα ποὺ βλέπει. Συνήθως τὸ παιδί μιλάει σὲ τοῖτο πρόσωπο λέγοντας: «Θὰ πάρῃ ὁ Γιώργος τὸ τόπι ἢ εἶναι τοῦ Γιώργου ἢ μαμὰ», ἐννοώντας τὸν ἑαυτὸν του. Εἶναι δηλαδὴ σφετεριστικὸ, τὰ θέλει ὅλα διὰ τοῦ καὶ ὅταν συνειδητοποιήσει ὅτι δὲν εἶναι ἔτσι, συχνὰ παθαίνει μαρasmus ἀν τὸ περιβάλλον τοῦ διαπλάθοντος τὸν χαρακτῆρα τοῦ δὲν φρόντισε νὰ ἀμβλύνει αὐτὴν τὴν τάση. Ἐπειτα ἐξάπτεται ἢ περιέργειά τοῦ ἀπὸ τίς διηγῆσεις τῶν ὁμιλῶν γιὰ τὸ ταξίδι, γιὰ τὰ καινούργια καὶ θαυμαστά, ἀλλὰ κατὰ πόσο θὰ ἐδραιωθοῦν αὐτὰ — τὸ πιστεῖν αὐτὸ — πράγμα ποὺ συμβαίνει καὶ σὲ πολλοὺς μεγάλους, θὰ ἐξαυτηθῇ ἀπὸ τίς συνθήκες διαβιώσεως ποὺ θὰ ἔχει ὅταν βρεθῇ ἐκεῖ. Τὰ ὥραία ξενοδοχεῖα, ἡ πολιτισμένη ἀτμόσφαιρα τῶν μεγάλων ἡγεμονικῶν κέντρων σπῶν καὶ καταστημάτων ποὺ μαζὶ μὲ τὰ μυστήρια καὶ τίς γαλαροὶ ποὺ δείχνουν τὴ μία ὄψη τῆς πόλης, ἐνῶ ὁ μὲ πενιχρὰ μέσα τουρισμὸς ποὺ τὸ ταλαιπωρεῖ τοῦ ἀφάνει τὸ αἶσθημα τῆς ἀνασφάλειας τὸ ἀναγκάζει νὰ ἀλλάξει τίς συνθέσεις ποὺ συνθέτουν τὴν καθημερινὴν τοῦ ζωῇ, τοῦ διαλύνουν τίς προσδοκίες καὶ χάνει τὰ πιστεῖν τοῦ καὶ παύνει ἐσφαλμένας ἐντυπώσεις. Στὰ Γιάννινα δὲ θὰ ξαναπῶ γιατί ὅλο βόρχει ἢ στὴν Ἀθήνα χάνει πάντοτε ἀνεπὶφορη ζῆστη. Εὐνοιάζει ἐπιχερεῖ στὴν μετακίνηση, τὸ σχολεῖο. Οἱ ὁμαδικὲς ἐκδρομὲς, ὁμαδικὲς τῆς μιᾶς ἡμέρας βέβαια γι' αὐτὴν τὴν ἡλικία, ἐλκύουν πάντα τὰ παιδιά καὶ τίς ἀποζητοῦν, διότι τοὺς ἀφήνουν νὰ χορεύουν τὴν διὰ τους γιὰ τὸ παίγνδι. Γνωρίζοντας τὸ παιδί στὸ διζὸ τοῦ περιβάλλον ἀπὸ ἓνα ταξίδι, συνήθως νοσταλγεῖ ὅσα εἶδε καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ γυρίσει σὲ ὅσα τοῦ ἔχαιαν ἐντύπωση. Ὅμως ἐπάσχει καὶ ἡ ἄλλη πλευρά. Πολλὰ παιδιά, ὅταν συνειδητοποιοῦν ὅτι ὅσα εἶδαν καὶ γνώρισαν δὲν τὰ ἔχουν στὸ τόπο τους ἢ στὸ σπίτι τους, μελαγχολοῦν, μαραινόνται καὶ παθαίνουν ἀπιστιὰ ἢ καταφεύγουν στὸ ὄνειρο μὲ κεντρικὸν ἥρωα τὸν ἑαυτὸν τους, δηλαδὴ ἀρχίζει ἀσυνείδητα νὰ γεννιέται ἡ προϋπόθεση τῆς δημιουργικότητος. Ἡ καταφυγὴ δὲ αὐτῇ εἶναι τόσο ἰσχυρὴ, ὥστε νὰ ἀφήνει νὰ τοῦ μειώσει αὐτὴ τὴν ἐντύπωση γιατί τὴν τοποθετεῖ στὸ ἀπώτερον μέλλον μὲ μεγάλη πίστη.

«Ὅταν μεγαλώσω θὰ πάρω τὸ γραβὶ καὶ θὰ ταξιδεύω σὲ ὅλα τὰ λιμάνια», ἢ «ὅταν μεγαλώσω θὰ κυβερνῶ τὸ ἀεροπλάνο μου καὶ θὰ ἐπισκεφθῶ ὅλες τίς χώρες». Τελικὰ ἀπὸ τὴν πείρα μου μὲ τὰ παιδιά ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τίς γνώμες τῶν ἡγχιάτρων πιστεῖν πὼς τὸ παιδί ἐκλεπτύνεται καὶ ὀξύνει τὴν σκέψιν τοῦ ταξιδεύοντος, μορφώνεται καὶ ὁλοκληρώνεται στὴν προσωπικότητά, ἀρκεῖ οἱ δόσεις τοῦ ἀφηγησθαι ποὺ δέχεται ἀπὸ τοὺς γείτονες νὰ εἶναι σαφές καὶ ἀντιχειμενικές, οἱ δὲ δόσεις τοῦ τουριστικῶς ταξιδεύειν νὰ εἶναι σὲ λογικὲς ἀναλογίες.

Γιὰ τὴν πόλιν τοῦ φωτός, τὸ Παρίσι, στὸ βιβλίο μου «Ξένοι Τόποι», ἐκδόσεως 1972, ἔχω μιλήσει ἐκτεταμένα, ἀφοῦ εἶχα τὴν εὐκαιρία γάτοις φορὰ νὰ περιδιαβάω τοὺς δρόμους, τὰ μνημεῖα μὰ καὶ τίς μικρὲς γειτονιὰς τῆς μέρας, καὶ νὰ θαυμάζω τὴν φωτισμένη ἀρχιτεκτονικὴ τῶν κτιρίων τῇ νύχτῃ. Γι' αὐτὸ ἐγὼ θέλω ν' ἀρχίσω ἀπὸ τὸ Μοντελιὲ καὶ νὰ θυμηθῶ τὸν παρόμοιο περίπλοκ στὶς μαγετικὰς ἀτέρες ὡς τὸ Περπινιάν, σὰν συγγαφεῖς, μιλῶντας γιὰ

τά σημεία που απάντησαν στο κάλεσμά μου, για τα λιμανάκια που χορδέντιασαν μαζί μου, για τα επιτεύγματα των Γάλλων, που έλεγε, αλλά, καλούν τον σημερινό άνθρωπο να ζάμη τουρισμό και να πάει στις άκτες αυτές, να ζήσει σύμφωνα με τα διζά του γούστα, τις διζές του επιθυμίες, τα διζά του πιστεύω.

Το Μονπελιέ θεράμειον άμυνδρά από ένα πέρασμα, ότι ήταν μία παλιά γραμική πολιτεία χτισμένη σε λόφους.

Στο Μονπελιέ, όπως λένε τα χαρτιά, αρχόντισσα ήταν η Μαρία, κόρη της Εύδοξίας της Κομνηνής, που είχε παντρευτεί τον Γουίλλιαμ VIII. Η Μαρία παντρεύτηκε τον Πέτρο, βασιλιά της Αραγων και κόμητα της Βαρκελώνης, το 1204 π.χ.

Είνα έμπορική ή πόλη, αλλά και πόλη των επιστημών. Το 1160 δημιουργείται η πρώτη Νομική Σχολή και το 1220 γεννιέται η Ξεχρη Ιατρική Σχολή. Το 1242 η Σχολή Τεχνών, το 1280 ένα Πανεπιστήμιον που σήμερα έχει 30.000 φοιτητές.

Το Μονπελιέ είναι τουριστική πόλη, όπου οι Τουρίστες μπορούν να περιδιαβάσουν τα παλιά της αρχοντικά ξενοδοχεία, τους δρόμους με τις πλάκες και το Μουσείο που λένε πως είναι το πλουσιότερο της Εύρώπης. Ολλανδοί, Φλαμανδοί, Γάλλοι και ειδικά από το ίδιο το Μονπελιέ ζωγράφοι, έχουν στοίξει το Μουσείο με ζωγραφικούς πίνακες.

Ένας πίνακας του του François - Xavier Fabre μαθητού του Dabid, του οποίου φέρνει το όνομα το Μουσείο, ζωγραφίζει. Είναι το έργο Lamort d' Abel κτιγμένο το 1853, στο οποίο σε έντυπασάει η δύναμη της αθέλητης εγκατάλειψης του ανθρώπου, στο μηδέν, ενώ αντίθετα γλυκιάτα σε εύχαστεί η θέα των «Les Femmes d' Anger» του Delacroix.

Αντιγόνη, μικρή πολιτεία στην προέκταση του Μονπελιέ η συνοικία. Οι ίδιοι μας είχαν τόσο πολλά και τα τουριστικά τους έντυπα λένε τόσο ωραία για την Αντιγόνη «σχέσιν έχοντα» με την Ελληνική μυθολογία, ώστε όταν κθάσει κανείς εκεί δεν έχει παρά να διαβάσει και να ενημερωθή πληρόστατα.

Φθάνει μόνον — λένε οι Γάλλοι — ν' αναλογισθώ κανείς, ότι όπως η Αντιγόνη του Σοφοκλή πιστή στον πατέρα της Πολιτίτη, ήταν έναντίον των Νόμων της Πολιτείας του Κρόντος, η πολιτεία Αντιγόνη θα είναι ασφαλώς λαϊκή και ανθρώπινη πρωτεύουσα, ΔΕΥΚΗ, όπως την αποκαλούν στην ΡΟΖ Μεσημβρία. Και γράφουν οι Γάλλοι ότι η χαριτωμένη συνοικία Αντιγόνη, είναι η ένατένιση προς την ΡΩΜΗ και προς την ΕΛΛΑΔΑ, την πηγή του πολιτισμού μας. Διά μέσον των μνημείων της βλέπουμε τους Έλληνες και τους διαφόρους λαούς που συνέβαλαν στην ίδρυσή της. Έτσι από μία θαυμάσια διαδρομή κθάσαμε στη Γκράν Μότι. Εκεί βρεθήκαμε μπροστά σε κάτι μνημειώδες σαν έργο, απόλυτα μοντέρνο, ζωοαρχικό, κτιγμένο από τοιμένο.

Έχω μία φυσική αντίπαθεια για το τοιμένο και δεν μπορούσα να φαντασθώ ότι θα άνεχόνταν να το δώ άζαλντο στις προσόψεις των κτιρίων. Κι' όμως στη Γκράντ - Μότι που ό αρχιτέκτονας που έγραψε αυτά τα οικόδομήματα - μεγαθήρια που μοιάζουν με κατοικημένες προαμίδες, τα σχέδια σε συμπιλιώνουν με το τοιμένο. Η αφάνταστη εύρηματικότητα του αρχιτέκτονα που έκανε τις οικόδομές έντελως διάφορες την μία από την άλλη, η έξωτερική όψη τους που αποτελείται από χαριτωμένα επαναλαμβανόμενα γεωμετρικά σχέδια, οι αποκλίσεις των κτιρίων που δεν είναι ποτέ ίσες, που δημιουργούν με τη φωτεινότητά τους μία εγγάρστη διάθεση. Μου είχαν πως η ίδια ξεκίνησε από το ότι θα έγκταχαν σάτια που θα εκπληρούσαν κάθε ιδιοτροπία του τουρίστα, αλλά και τέλεια σε λειτουργικότητα, ώστε να αποτελέσουν ιδεώδεις τόπους διαμονής για διακοπές. Ός προς το έξωτερικό που αναφέρω, χωρίς ούτε μία στιγμή να σκεφθώμε τα νησιώτικα Έλληνικά σάτια, τα Πηλειορείτικα ή τις άλλες βίλλες με τον κήπο, τα κροαμίδα και τις τριανταφυλλίες, οι τεράστιες οικόδομές του Γκράντ Μότι είναι το σήμερα, και άπειθύνεται στον πολυπληθή τουρισμό, που θέλει όπωσδήποτε άνεσεις χωρίς σκотоύρες και έννοιες, θέλει όπωσδήποτε να είναι κοντά στη θάλασσα, θέλει όπωσδήποτε να ζή κοινωνικά. Η περιγραφή μου μόνον ως συνοδευόταν με φωτογραφίες θα μπορούσε να δώσει σαφή έντύπωση.

Το έσωτερικό των κτιρίων θαυμάσιο και η παραμονή πιστέψω ένα διάστημα στο Γκράν Μόττ ιδεώδης απ' ό,τι είδα, γενύτηκα, παρατήρησα και έζησα κατά τη σχετικά σύντομη επίσκεψή μου.

Οι περηγήσεις που ό Γαλλικός Τουρισμός έκανε στους συνέδρους της FIZET ήσαν αξιόλογες και θεοιές εγγενικά, έτσι, όπως μόνον οι Γάλλοι ξέρουν να περιοποιούνται.

Langeiedoc - Roussillon καινούργια λιμάνια, χωριά για διακοπές, χωριά με την Μαρίνα τους, τα σπίτια τους, τα ξενοδοχεία, τις αγορές.

Τα χωριά αυτά κάνουν μία χωριτωμένη μπροντούρα στη θάλασσα της Μεσογείου, ένα άζουρο λεπτότατο από σύγχρονα αρχιτεκτονικά δημιουργήματα, λουσμένα στο φως και στον ήλιο. Διακοπές των 4 εποχών, λένε οι Γάλλοι.

Roussillon, 20.000 κρεβάτια όλων των κατηγοριών, ξενοδοχεία, κάμπινγκ, πισίνες, σπόρ κάθε τύπου. Ακόμα, μουσεία και τέχνες και κεραμικά και τα όνομαστά κρασιά από τους Γαλλικούς άμπελδωνες. Παράδοση και κολτούρα, τουριστικά ενδιαφέροντα και σύγχρονη ζωή με όλες τις ανέσεις της τελευταίας λέξης του πολιτισμού.

Roussillon, αρχίζει εκεί όπου το ύψόμετρο είναι άνυπαρκτο στη θάλασσα της Μεσογείου και φθάνει στα 3.000 μέτρα στις ύψηλές κορυφές των Πυρηνάων και έτσι μπορείς να ξήσης διακοπές όπως τις φαντάζεσαι, τις όνειρεύεσαι, τις επιθυμείς...

Ένα άκρωτήριο χαριτωμένο είχα γνωρίσει μία νύχτα, όπου καλεσμένη από ένα φεστιβάλ φολκλόρ και χορεύοντας με τον Λαογραφικό "Όμιλο «Κουστάλλη» στο άκρογάιλο του, είναι το Κάπ - Ντάγκτ.

Τότε έντυπωσιασμένη έλεγα, πώς ίσως ήταν ή νύχτα, τα φώτα, τα κοστούμια τα πολύχρωμα, που το έδιναν μία όψη φαντασμαγορική. Όμως όχι, μέρα και με βροχή, είναι έξ ίσου χαριτωμένο αυτό το τουριστικό λιμανάκι. Όραιοές βίλλες πολυτελείς και άμπέλια, χρονολογείται δε από την Ρωμαϊκή εποχή.

Ένα θαυμάσιο γεύμα περίμενε τους συνέδρους και οι προπόσεις για όλους και ιδιαίτερα για τη χώρα των Ελλήνων ήταν πολύ έγκωμιαστικές.

Σε όλο το Roussillon είναι εμφανής ή παρουσία της Ρωμαϊκής εποχής, ιδιαίτερα με τις εκκλησίες, με ύπεροχη ζωγραφική του XI και του XII αιώνας, με καταπληκτικά διακοσμημένες πόρτες, μερικές των οποίων με σφυρίλατο σίδερο. Στο Pezenas, στην έξοχή, βλέποντας τα άσπρα άλλα που άντικατοπτρίζονται στα νερά του και τις βάρες στις λίμνες του, δέν ξέρεις γιατί να μιλάς, για την περηφάνεια του βουνού ή τη σιωπηλή κούβέντα του νερού; Μία εκκλησία μακρόστενη με το στρογγυλό "Άγιο Βήμα μου θύμισε τα μοναστήρια στην Ήπειρο. Αυτό το τοπίο, αυτήν την πόλη διάλεξε ό Μολιέρος να κατοικήση. Ή Άρχιτεκτονική της πόλης δείχνει πώς είναι άλλη ή ιστορία του Pezenas, μία μικρή πόλη του μεγάλου αιώνας. Και έπειδή όλη ή καινούργια χτισμένη παραλία της Μεσογείου έλκύει το ενδιαφέρον τότε για την ενδιαφέρουσα αρχιτεκτονική των μικρών θερέτρων που έχουν μία διαφορετική μορφή ή κάθε μία, αλλά όμοιόμορφη στο ίδιο μέρος, τότε για την ήρεμη θάλασσα, ως μιλήσαμε λίγο για το Περινιάν, άφου σταθοΰμε πριν στο Μουσείο κεραμικών λαϊκής τέχνης που ύπάρχει στο Σάντ - Βενσάν, μέσα σε ένα δάσος. Οι έπισκεψεις μου σ' όλα σχεδόν τα Μουσεία της Εύρωπης, μουσεία παραδοσιακής τέχνης, λόγω ειδικού ενδιαφέροντος, με κάνουν να πω άπερίφραστα ότι ή συλλογή κεραμικών και άλλων αντικειμένων παραδοσιακών είναι ωραιότατη με άληθινό γούστο εκλεκτού συλλέκτη και έξαιρέτου κατασκευαστού, και το δείχνουν τα παραδοσιακά έπιπλα, οι «ταπισερ», τα χαλιά, οι σκάλες και οι διακοσμήσεις των βάζων με τα πιο κατάλληλα φιντά. Άξίζει άσφαλώς να ιδη κανείς την έκθεση κεραμικών στο Σάντ - Βενσάν.

Το Περινιάν πλουσιώτατο σε έρεΐτια της Ρωμαϊκής εποχής.

Ή ένδοξότερη εποχή γι' αυτήν την πόλη ύπήρξαν τα 68 χρόνια 1276—1344, όπου ήταν ή πρωτεύουσα του Βασιλείου της Μαγιόρκας. Το 1900 ή καινούργια πόλη μεγάλωσε και περιέλαβε μία σειρά από όραιοά μέρη, στολισμένα από πλατάνια, μιμύρες και φοίνικες, μās λένε.

Το Περινιάν άλήθεια είναι μία γλυκειά πόλη, που σε καλεί να διαμείνης κοντά της και σου ύπόσχεται με τρυφερή φωνή μία εύχάριστη διαμονή. Ένας πυργίσκος που διαχωρίζει την

παλιά από την καινούργια πόλη και είναι Μουσείο, ό καθεδριζός ναός του 'Αγίου 'Ιωάννου, χτισμένος τό 1324, τό Δημαρχείον, τό Δικαστικόν μέγαρον, βιβλιοθήκη μέ 77.000 τόμους βιβλίων και μεγάλο αριθμό χειρογράφων από τό τέλος του ΧΙ και ΧΙΙ αιώνα, δίνουν τό μεγαλείο, Λουλούδια στον ήλιο, δεμένα μέ τά παλιά κτίρια.

Στό Περινιάν, υποσχέθηκα στον έναντό μου νά ξαναγυρίσω, αφού πρώτα περπατήσω τους ίδιους τόπους που οί Γάλλοι συνάδελφοί μας περιέφεραν, αλλά για περισσότερο χρονικό διάστημα, για νά χωρώ τον τόπο αυτόν και μέ τά μάτια της ψυχής μου κι' ύστερα στό Περινιάν κάτω από τον Μεσογειακό ήλιο την ημέρα και τον ένναστο οθρανό τη νύχτα νά διατρέξω συντομία μέ την ιστορία τους, αιώνας για νά πω. Είμαι βέβαιη γι' αυτό πως τούτες οί διαμαντένιες άστρες άξίζουν τά καλά όλον του κόσμον. Μά δεν θέλω νά κλείσω τούτες μου τις έντυπώσεις από τά 25 γενέθλια της FIZET, πρίν περάσω νοερά και από τό Aigues Mortes που είναι ένα χωριό φουζιά όχι μέ την έννοια που δίνουμε έμεις. Βρίσκεται κοντά στη Νιμ και ήταν λέει κληρονομιά του μεγάλου βασιλιά Σιάντ - Λούζ. 'Ο μεγαλόπρεπής περίβολος του κάστρου μήκος 1.650 μέτρα, δεσποζει τόσο αλούσιος σέ συμβάντα όλων έμυνει όλους τους ιστορικούς της εποχής μας. Στην άκρη του φουριόρου ύπάρχει ένας πύργος που σ' αυτόν μάς λένε, φυλάκιζε προτεστάντες, γυναικόπαιδα έφ' όσον ζωής, ως τό θάνατο από τό μίσος που έτρεφε καθολικός αυτός στην άλλη άφηση. Όμορφα κινάλια, γέφυρες καγκλωτές, ήρεμία, γαλήνη. Έδω γίνεται μία ψυχική αναγέννηση. Κι' ύστερα στο Grau du Roi, δηλαδή στο «πέρασμα του βασιλιά». Ένα όνειρο φαραδιζον χωριού, σπιτάκια πεντατάθαρα και κάποιον εκεί νομίζεις βλέποντας τους φαραδες ν' αλώνουν τά δίχτυα, πως σούρεχεται όρεκτικότητα μουσική της «Μπουγιαμπέσας» που έτοιμάζεται νά μαζέψη γύρω από τό τραπέζι την οικογένεια στο μεσημεριανό φαγητό.

Η FIZET μέ τό πολύ ένδιαφέρον θέμα που είχε σαν πυρήνα του συνεδρίου της, του όποιον τά συμπεράσματα ήταν τόσο θετικά, ώστε άσφαλώς μπήκαν τά θεμέλια μιας οικοδομής που είναι άπαραίτητη, μάς έδωσε ακόμα μέ άμυγδαλίνα τους Γάλλους, την ένκαορία νά δοίμε ότι ό τουρισμός στη Γαλλία είναι πραγματικά άνεπτυγμένος, ώστε νά δίνει ένκαορίες έπαλης, μορφώσεως, γνωριμίας των λαών, ότι ό Γαλλικός τουρισμός προπορεύεται στην Εύρώπη.

ΠΡΟΝΟΜΙΟ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Όταν καταπινάται κανείς μέ μεταφυσικά πρόβλήματα, βρίσκειται σ' ένα άχανές πέλαγος. Έπιχειρεί επικίνδυνο έργο, άγροδατεί στη σφαίρα του άγνωστου και είναι δύσκολο νά καταλήξει σέ άποδεχτό άπ' όλους συμπέρασμα. Γι' αυτό, έλλέλου, και οί τόσες άντιφατικές άπόψεις μεταξύ των σοφών ανά τους αιώνας. Μας περιβάλλει ένα τόσο μεγάλο μυστήριο, που είναι δυσανάχτος Γολγοθάς, αλλά και πρόκληση για τον έρωτά του πνεύματος. Μόνο αν σκεφτεί κανείς πολύ βαθιά, έχει κάποιες έλπίδες όχι νά δει άλλα' άπλως νά άφουγκρασθεί την αλήθεια που μάς τριγυρίζει. Έτσι πολύ δικαιολογημένα ό αρχάιος σοφός είπε ότι: «φύσος κρύπτεσθαι φιλεί».

Μ' αυτά λοιπόν τά δεδομένα και μέ ταπεινότητα θμολι μ' έκείνη που άρμόζει νά έχει αυτός που διανοείται νά χτυπήσει την πόρτα των μυστικών του Θεού, θά κάνομε μία κατάδυση σ', αυτό τό μυστήριο που λέγεται "Ανθρωπος και στη μορφα του μέ έδηγό τό Λόγο.

Βέβαια για τους "ακληρούς" των Γραφών δεν ύπάρχει πρόβλημα. Έμεις όμως θά προσπαθήσομε νά ικανοποιήσομε τους δύσπιστους, αυτούς που θέλουν νά δίνουν λόγο στο λογικό τους, αυτούς που θέλουν νά δάξουν τό χέρι τους επί των τύπων των ήλων.

Άλλά ως έρθομε στον "Ανθρωπο

Πολλοί στοχαστές διατύπωναν ανά τους αιώνας τις άπόψεις τους γύρω άπ' αυτόν. Άλλοι μιλούν για άνθρωπο - Θεό μέ ξεχωριστή μορφα και προνόμια, κι άλλοι για ματαιότητα και μηδέν, πως δηλαδή δεν έχουμε και πολλά νά περιμένομε παρά κι έμεις πεθαίνομε. Όπως κι όλα τά ζώα της γής.

Ἡ παραδοχή τῆς τελευταίας απόψεως πάντως θὰ ἦταν ἀπογοητευτική καὶ ὀδυνηρὴ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος! Κι ἡμεῖς ἀνήκουμε σ' ἐκείνους ποὺ θὰ ἔκριναν μιὰ παρρηχώρηση σὲ μιὰ αὐταπάτη καὶ σ' ἓνα φέμα ἀκόμα, ἂν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ γίνεται εὐτυχέστερη.

Ὅμως, προκειμένου νὰ βροῦμε τὴν ἀλήθεια, εἴμαστε ἀδιάλλακτοι. Προχωροῦμε μὲ θέας πρὸς τὸ ἄδυτό τῆς καὶ δὲν μᾶς ὀδηγοῦν κατὰ τὴν ἀναζήτησιν τόσο τὰ ὄνειρα καὶ οἱ ἰδέες, ὅσο αὐτὰ τὰ ἱδία τὰ πράγματα, οὔτε τὰ ὀργήματα καὶ οἱ αὐθεντίες, ὅσο τὸ Κράτος τῆς λογικῆς καὶ ἡ ὕγιης ἀμφιβολία. Οὕτε πάλι θὰ μποῦμε στὸν πειρασμὸ ἀπὸ φιλευνία καὶ αὐταρέσκεια νὰ δρίσουμε κάτι ὥραϊο κι ἀθάνατο γιὰ τὸν ἐαυτὸ μας, παρ' ὅλο ποὺ θὰ δεχόμεσταν αὐτὴν τὴν ἀπάτη γιὰ τὴν καθημερινὴ ζωὴ, ὅπως εἴπαμε παραπάνω.

Πολλοὶ μιλοῦν γιὰ ὕλη καὶ τίς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου τίς θεωροῦν ἔργο ἐκείνης καὶ ὑπερφανεύονται γιὰ τὴν «ἀνακάλυψή» τους. Ἀλλὰ κι ἂν ἀκόμα δεχτοῦμε πῶς ἡ ψυχὴ καὶ ἡ διάνοιά μας εἶναι ἔργο ἐκείνης, τότε πῶς καὶ πάλι δὲν εἶναι ἓνα θαῦμα κι ἓνα μυστήριον αὐτὸ τὸ σκεπτόμενον ὄν τῆς Γῆς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τί κάνει νὰ σκέφτεται; Γιὰ ποῖό λόγο λοιπὸν μιὰ τέτοια θαυματουργοῦσα ὕλη νὰ μὴν εἶναι ὅτι οἱ ἄλλοι ὀνομάζουν πνεῦμα;

Ἄλλοι πάλι εἶπαν πῶς ἔλουμε τὴν καταγωγὴν μας ἀπὸ τοὺς πιθήκους καὶ πολλοὶ ἐπεισαν σὲ βλαστὰ μελαγχολία, ἐπειδὴ ἔμαθαν πῶς εἶναι ἐνδεχόμενο νὰ ἔχουμε ἓναν τόσο ταπεινὸ πρόγονο. Προφανῶς ἡ ἀπογοήτευσή τους εἶναι ἀδικαιολόγητη, γιατί ἀφοῦ εἴμαστε αὐτοὶ ποὺ εἴμαστε — ὄντα δηλαδὴ πολιτισμένα ποὺ ἐγάλαμε Ὀμήρους, Σοκράτηδες, Γαλιλαίους, Ἀϊνστάιν — πῶς δὲν εἴμαστε θαυμαστοὶ ἡμεῖς «κατ' ἐξάίρεσιν» μέσα στὴ φύση; Ἄν μετὰ ἀπὸ ἑκατομμύρια χρόνια π.χ. τὸ σκουλήκι ἐξελισσόταν σὲ ἄνθρωπο, δὲ θὰ τοῦ ἀναγνωρίζαμε ἀξία;

Ἀνεξάρτητα λοιπὸν ἀπὸ τὸ πῶς βρεθήκαμε σ' αὐτὴ τὴ θέση, εἴμαστε τὰ θαυμαστά ὄντα τῆς φύσεως. Μέσα κι αὐτὲς οἱ μικρότητές μας ἀκόμα.

Δημιουργήσαμε κοινωνία, κατοικίες μέχρι τὸν οὐρανὸ, φτάσαμε στὸ φαγγάρι. Ἀλλὰ ἄς ποῦμε ὅτι καὶ τὰ ζῶα ἔχουν κάποιες ἱκανότητες, γιατί κι αὐτὰ ἔχουν κάποια νόηση, φιλάνουν φίλους, πετοῦν σὲ θεόρατα ὕψη, ἔχουν μυικὴ δύναμη πολλαπλάσια ἀπ' αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ πολλὰ ἄλλα. Ὅμως ἡ μεγίστη διαφορά καὶ ἡ συντριπτικὴ ὑπεροχὴ μας ἔγκειται στὸ ἔξαρ:

ΣΤΟ ΟΤΙ ΕΧΟΥΜΕ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ ΔΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΓΗΑΡΕΩΣ ΜΑΣ.

Γιὰ σκεπτεῖτε. Ἐνα ὄν σκεπτόμενο, ριγμένο μόνο του σ' αὐτὸ τὸ χῶρο τοῦ Σὺμπαντος μὲ τίς αἰώνιες ἀπορίες του. Ποιὸς εἶμαι; Πῶς βρέθηκα ἐδῶ; Ποιὸς καὶ γιατί μ' ἐρίξε στὴ Γῆ; Τί κάνω ἐδῶ; Ποιὸς εἶναι ὁ Θεός μου;

Γιὰ κοίτα θράσος καὶ προκλητικότητα!

Μόνος αὐτὸς μέσα σὲ τόσα κουτὰ ζῶα, ποὺ, ἐνῶ κι ἓνα ἀπλὸ κροσιόλογημα καὶ μιὰ ἀδέξια κίνηση στὸ βολάν μπορεῖ νὰ τὸν ἐξαφανίσει ἀπὸ προσώπου γῆς, νὰ θέλει νὰ ἐρευνήσει τὸ Σὺμπαν καὶ τὸν ἐαυτὸ του! Νὰ στέλνει μηνύματα στὸ ἀχνεῖς γιὰ νὰ βρεῖ ὁμοίους του κι ἀποκρίση νὰ μὴν παίρνει ἀκόμα! Νὰ θέλει νὰ ἀποκαλύψει τὸ μυστήριον τοῦ Κόσμου! Νὰ θέλει νὰ ἀναίξει τὴν αὐλαίκα πίσω ἀπὸ τὴν ὁποία κρύβεται ὁ Θεός!!

Ἀλήθεια, πῶς σὲ μᾶς μόνους ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε τέτοια προκλητικότητα καὶ τόσο θράσος; Κι σ' ἓνα ὄν ποὺ ὁ Θεὸς τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἔχει τὸ θράσος καὶ τὸ προνόμιο νὰ τὸν διανοεῖται καὶ ποὺ εἶναι παρατηρητῆς καὶ συνειδὼς τοῦ μεγαλείου του πῶς νὰ μὴν τοῦ ἐπιφυλάσσει καὶ κάποια καλύτερη τύχη;

Ἄν κι αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα εἶναι ἀσθενικό, τότε ἀλλί σὲ μᾶς. Ἐμεῖς τουλάχιστον γιὰ τὴ Δόξα τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἔχομε νὰ παραθέσουμε ἰσχυρότερο πειστήριο.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Μαρίας Ἀρκαδίου: «ΣΑΡΛ ΜΠΩΝΤΛΑΪΡ, ΕΝΑΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ», Ἀθήνα 1979.

Στὴ σύγχρονη βιβλιογραφία μας, γύρω ἀπ' τὴν ποίηση, τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν ζωὴ αὐτοῦ τοῦ ποιητῆ ποὺ ὀριοθέτησε τὴν ἀναγέννηση τῆς λυρικῆς ποίησης μὲ τὸ δραματικὸν ὑπόστρωμα τῆς κοινωνικῆς συνειδήσεως, ἡ Μ. Ἀρκαδίου εὐτύχησε νὰ ἀποταμιεύσει τὴν μεγαλύτερη δυνατὴν εἰσφορά. Γιατί, ἐκτὸς ἀπ' τὴν φιλολογικὴ κατάρτιση, τὴν κατοχὴ τῆς γαλλικῆς γλώσσας καὶ τὴν ἀγάπη τῆς, διαθέτει, γιὰ τὸν πονεμένο κορυφαῖο τῶν γαλλικῶν γραμμάτων, σπάνια ποιητικὴ εὐαισθησία, καλλιτεχνικὴ αἴσθηση καὶ ὀξύτατη ὄραση, ποὺ τῆς ἐπιτρέπει νὰ ἀγγίξει τὶς πυρμένους λέξεις καὶ νὰ ἀνασυνθέσει, ἀπ' τὶς διαχρόμενες διαθλάσεις τῆς ἀθέατης ἀκτινοβολίας του, τὴν ποιητικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ του ὄντοτητα. Ἔτσι, οἱ πληροφορίες, τὰ διάσπαρτα κείμενα ἀπ' τὶς προσωπικὲς του μαρτυρίες, τὰ πρόσωπα τῆς καθημερινῆς του συνάντησης, ἡ ἀσκητικὴ περιήγηση πάνω στοὺς ἱριδισμοὺς ἀπ' τοὺς πίνακες, τὰ ὄνειρα τῆς μουσικῆς γοητείας, τὸ πάθος γιὰ τοὺς καλλιτέχνες μὲ τὶς ὑποσχέσεις καὶ ἡ σήμανση τῆς συνειδήσεως γι' αὐτὲς τὶς ἀξίες, δίνουν μιὰ μοναδικὴ τοιχογραφία ποὺ κινεῖται, χωρὶς στατικὸ ἔδαφος, πάνω σὲ ὄντως ἀποκαλυπτικές διαστάσεις. Ἀκόμα, ἡ νοτισμένη ποίηση τῆς τραγωδίας, τὸ σκυθρωπὸ λυκόφως ἀπ' τὴν μοναξιὰ καὶ τὸ πικρὸ νέκταρ ἀπ' τὰ καμένα ὄνειρα τοῦ ποιητῆ, ποὺ μπόρεσε νὰ χρωτίσει ἡ Μαρία Ἀρκαδίου σ' αὐτὴν τὴν ἀξιολογικὴ ἐπανασύνθεση τοῦ Μπωντλαίρ στὴ γλώσσα μας, κρατοῦν τὴ θερμὴ ἀπὸ τὴ δική της πνοὴ κι' αὐτὸ κάνει τὴν ἐργασία τῆς νὰ εἶναι, πρὸ παντός, ἓνα πρωτότυπο λογοτεχνικὸ δοκίμιο, ποῦ, μαζί μὲ τὴν σαφήνεια, τὴν ἀριότητα καὶ τὴν πληρότητα τῆς γλώσσας, διαστρώνεται ἀπὸ ποιητικὴ πνοὴ κι' ἀπὸ λεκτικὴ εὐαισθησία, φέρνοντας τοὺς κραδασμοὺς ἀπ' τὴν ἄμεση συμμετοχὴ τῆς ἴδιας καὶ κυρώνοντας, ἔτσι, μὲ τὴν προσωπικὴ εὐθύνη,

ἓνα τσο σημαντικὸ κείμενο. Γι' αὐτό, προκειμένου νὰ ἀξιολογήσουμε τὸ βιβλίον τοῦτο, θὰ πρέπει νὰ ξεκινήσουμε, πρῶτα, ἀπ' τὶς προσβάσεις στὸν ρευστὸ χώρο τῆς ἀνίχνευσης, ἀπ' τὸ κλίμα καὶ τὶς σκηνογραφίες, ποὺ δὲν εἶναι ἐφικτὸ νὰ τὰ πλησιάσουμε, παρὰ μόνο μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν σκέψη τῆς Μαρίας Ἀρκαδίου, πράγμα ποὺ προσθέτει κι' ἓνα εἰδικὸ ἔδαφος ἀξίας. Γιατί, ἡ τρυφερὴ αὐτὴ ποιήτρια, ποὺ ἔχει τόση εὐγένεια, καλωσύνη καὶ ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἔκαμε ὑπόθεση ζωῆς, κάτω ἀπ' τὸν πικρὸν οὐρανὸ μὲ τὴν ἀλλόκοτὴ ἐκσταση, τὸν ποιητὴ καὶ τὸν θεωρητικὸ τῆς τέχνης Σὰρλ Μπωντλαίρ, καὶ κατόρθωσε, περπατώντας πάνω σ' ἓνα τεντωμένο σχοινί, νὰ φτάσει στὴν δυσπραγίαν ὅχθη (μονάχα ἴσως αὐτὴ δύνονταν νὰ τὸ ἐπιτύχει), ὅπου καταξιώθηκαν ἀπ' τὸν χρόνο οἱ μεγάλοι τῆς τέχνης. Πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια, ἡ Μαρία Ἀρκαδίου, μᾶς ἔδωσε ἐκεῖνο τὸ ἐξ ἴσου ἀνεπανάληπτο βιβλίον τῆς γιὰ τὸν Σὰρλ Μπωντλαίρ καὶ τὸν Π. Μαλαισί, ποὺ τόσο πολῦτιμο ὑπῆρξε, γιὰ νὰ ὁλοκληρωθεῖ τοῦτη ἡ θαυμάσια ἐργασία, ποὺ θὰ πρέπει νὰ τὴν ξεχωρίσουμε, σχεδὸν ἀριστίνδην.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ἀννας Βότσα: «ΣΥΓΓΕΦΑ ΑΜΜΟΥ».

Σὲ κάθε χώρα ποὺ ἡ ἱστορικὴ πνευματικὴ παράδοση καὶ ἡ σύγχρονη ποιητικὴ τῆς παραγωγῆς, χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν ὑπευθυνότητα τῶν δημιουργῶν τῆς, δὲν μπορεῖ παρὰ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ποιητικῆς προσπάθειας, ἀπὸ μιὰ νέα ἐκπρόσωπο τῶν γραμμάτων τῆς, νὰ εἶναι ἐπιτυχημένο καὶ ἄξιο ἐδικαιτέρης προσοχῆς.

Ἡ ἐκτίμηση καὶ ὁ θαυμασμὸς τῶν Ἑλλήνων πνευματικῶν ἀνθρώπων — γιὰ τὴν Ἱταλικὴν κουλτούρα καὶ εἰδικώτερα γιὰ τὴν ποιότητα τῶν ἀναζητήσεων τῶν ποιητῶν τῆς — εἶναι μεγάλος καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοὺς αὐτῆς, τὴν ἀποδίδουν στὸ βαθύ ἱστορικὸ πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ τους παρελθόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ οἱ νεώτεροι ἔχουν κληρονομήσει τὴν

φλόγα της δυνατής δημιουργικής ικανότητάς. Τὴν δικαιολογημένη καὶ αποδεδειγμένη ἀγέλη πὸν διαθέτουν οἱ σύγχρονοι Ἴταλοι ποιητές — ἀπὸ τούτῳ παλαιότερους ἔως τούτῳ νεώτε-
ρους — ἐρχεται νὰ μᾶς ἐπιθεωρήσῃ μετὰ τὸ πρῶτο της καὶ ἑλκερ διδῆται ἡ ποιήτρια ANNA BOTSA, μὲ ποιητικὴ συλλογὴ μετὰ τὸν τίτλο ΣΥΓΓΝΕΦΑ ΑΜΜΟΙ, πὸν μετέφρασε στὰ Ἑλλη-
νικὰ καὶ προλόγησε στὰ Ἴταλικά ὁ κορυ-
φαῖος Ἑλλήνων ποιητὴς καὶ Ἴταλιστὴς ΦΟΙ-
ΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ.

Περὶ σφόδρα ὁμῶς αἰσθητὴ γίνεται ἡ ἀ-
νωτερότητα αὐτῇ στὴν ποίησιν τῆς ANNA BOTSA καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός πῶς τὸ δυναμι-
κὸ ποιητικὸ της παρόν, δὲν γίνεται μετὰ τὴν
μορφὴ μίαν ἐξαρτημένην ἐκφραστικὴν νοο-
τροπίας, πὸν περιορίζει τὰ ἐνδιαφέροντα μόνον
μέσα στὸ γειωγραφικὸ γῆρας πὸν καλλιεργεῖ-
ται, μὰ μετὰ τὴν ἀναζήτησιν μιᾶς γενικώτερης
καὶ ὁρακλέας ἀντικειμενικῆς τῶν κοινῶν
προβλημάτων, πὸν ἔχουν σὺν βασικὸ γινώσκει-
μα τὴν στέρησιν τῆς ψυχικῆς γαλήνης καὶ τῆς
προσωπικῆς ὑπόστασιν τοῦ διανοητικῶς ἀν-
θρώπου, πὸν ζεῖ πάντοτε στὴν γῆ.

— Ἡθρὲς νὰ ζῇ τῆς τὸ γαλήνιο — τὸ
φῶς σου εἶναι μέσ' στὴ θάλασσαν τοῦ χρόνου
καὶ ὁ οὐρανὸς σου στὸν ἄνεμο — Εἶσαι μόνον
ἓνα κῆμα καὶ ἡ ἀχτὴ δὲν ψιθυρίζει λόγια.

Διαβάζοντας κανεὶς τὰ ποιήματα τῆς
ANNA BOTSA, ἔχει τὴν αἰσθησὶν πῶς ἡ ποι-
ήτρια πὸν ἐμπνεύσκει καὶ ἔγραψε τὰ ποιή-
ματα αὐτά, ζεῖ καὶ δημιουργεῖ μέσα στὸν
ἴδιον χῶρον — τὸν ὁποιοδήποτε χῶρον — πὸν
ζεῖ καὶ ἀναπνέει καὶ αὐτός.

Αὐτὴν τὴν ἐντύπωσιν, τὴν δημιουργεῖ ὁ
ἀνεξάρτητος καὶ διεθνιστικῶς τρόπος τῆς
ἐκφράσεως καὶ τῆς ἀναζήτησεως καὶ εἶναι γυ-
ρακατηριστικὴ ἡ ἄνεση μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ
ταλέντου, τῆς σκέψεως καὶ τῆς θέλησεως —
πὸν ἔπειτα τὸ φράγμα τῆς ἀπομόνωσεως καὶ
ἐρχεται σὲ μιὰ ἄμεση ψυχικὴ ἐπικοινωνίαν ἡ
ποιήτρια, μετὰ τὸν ἀναγνώστη.

— Συναντηθήκαμε τὴν αἰγὴ καὶ δὲν
χαιρογαλάχαμε — οὔτε γιὰ νὰ πούμε τὴν μέ-
θη μας — Περπατήσαμε μαζὺ στὸν ἥλιο —
μέσ' στὴν πορεία μιᾶς ἀδέλφης ὑπαρξῆς.

Οἱ ἐμπνεύσεις τῆς ποιήτριας, εἶναι βα-
σικὰ ἀντιληπνέες ἀπὸ τὸ παγκόσμιον φαινόμε-
νο τῆς ἀλλόττης ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς
ἀποξένωσεως. Αὐτῆς τῆς ἀποξένωσεως, πὸν σὺν
μιὰ τερατικῶς ἀόρατῃ δύναμιν, ὁδηγεῖ τὸν

ἄνθρωπον στὴν συντριβή, ὑποχρεώνοντας τὸν
νὰ ζεῖ καὶ νὰ ὑποτάσσεται σὲς ἀπαράδεκτες
συνθήκες, μιᾶς ἀδράκτου καὶ ἐγκαθημερικῆς
ἀπάνθρωπης καταπιεστικῆς τακτικῆς.

— Δὲν ἀναγνωρίζω κανένα — καὶ θα-
σανίζω τὴν νύκτιν — σὲ παχνίδια χωρὶς χρέ-
νο — Ἐξάχα τὸν πατέρα μου — καὶ ἡ μητέ-
ρα μου δὲν ἔχει πρόσωπον — σ' αὐτὴν τὴν φάρ-
σα — ὅπου ἡ ἀποξένωσις εἶναι ὁ πρωταγωνι-
στὴς —

Οἱ λέξεις — Ζωή, ἀγάπη, ἄνθρωπος —
μετὰ τὴν σωστὴ ἐπεξεργασία, παίρνουν μιὰ ξε-
χωριστὴ νοηματικὴ ὑπόστασιν, μετὰ ἀπειρί-
στες ψιλοσωφικὲς προεκτάσεις.

Ἀπίστευτα δάση — οἱ ἔσες μας —
ἐξάφνα ὁ ἥλιος — ἡ τὸ σκοτάδι — ὅστερα
σιωπῆς. —

Τὸ ἀφαιρετικὸ στοιχεῖο πὸν χαρακτηρί-
ζει βασικὰ τὴν ποίησιν τῆς ANNA BOTSA
δὲν στερεῖ ἀπὸ τὰ ποιήματα, οὔτε τὸν λυρι-
σμό, οὔτε τὴν ρεαλιστικὴν συμπεκτικτικὴ κά-
λυψιν τῶν θεμάτων.

Σύμφωνα ἄλλοι καταδικάζονται — μίς
τὸ καθάριο νερό — ὅρθια πάνω στὴν ὄχθη —
κωνηρόν τὰ σύγνεφα ἀπ' οὐρα — σὲ ζῆτῳ
μακρὸν — ἐνῶ γαρύμυνα ρυτιδώνονται σὲ
στάλες τῆς θάλασσας — μὴ μετὰ βλέπουν οἱ
ἄλλοι πὸν κλαίω γιὰ σένα.

Σὲ ἄλλην τὴν διάρκειαν αὐτῆς τῆς ποιη-
τικῆς διαδρομῆς, ὑπάρχει ὅλο τὸ πάθος καὶ
ἡ ἀγωνιώδης προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου, νὰ
ἐξοφλῇ ἀπὸ τὸν ἀφυγκτικὸ κλοιὸ πὸν ἔχουν
δημιουργήσει γύρω του, τὰ πολυπλοκὰ ψυχο-
λογικὰ ἐποχικά προβλήματα.

— Θὰ παραχωρῶσα ὅλη μου τὴν ὑπαρ-
ξῆ — γιὰ μιὰ στιγμὴ κῆθεντικῆς ζωῆς —

Μιὰ ἡμέρᾴ, ἀσημένια καμπάνα εἶναι ἡ
φωνὴ τῆς ANNA BOTSA. Μιὰ καμπάνα,
πὸν ζυγνὰ τὰ ναρκωμένα αἰσθητικά καὶ κα-
λεῖ τὸν ἄνθρωπον σὲ ἐπιτακτικὸ χρέος, ἀπέ-
ναντι στὴν ἀποκατάστασιν καὶ τὴν διατήρη-
σιν τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς ψυχικῆς ὁμορ-
φίας. Τῆς γνήσιας, ὁμῶς, ὁμορφίης.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Χ. ΚΡΑΝΗΣ

Κ ί τ σ ο υ Μ α κ ρ ῆ: «ΒΗΜΑΤΑ»,
Ἀθήνα 1979.

Ὁ Κίτσου Μακρῆ δὲν εἶναι ἓνας χτε-
σινὸς ἐρευνητὴς τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτι-
σμοῦ. Δεκαετίες ὁλόκερες ἀκούραστος ὁ-

δοιπορεί, έρευνά, άποτυπώνει, προβάλλει, μά πιό πολύ διασώζει ένα πλούτο άπό στοιχεία, πού χωρίς αυτόν θα ήσαν σήμερα άνύπαρκτα είτε σαν γνώση είτε σαν παρουσία. Καί πρέπει νά είπωθεί ότι δέν είναι τό Πήλιο ό χώρος, όπου έξαντλείται αυτό τό άσίγαστο πάθος, αυτή ή όλόζωση άνησυχία, έστω κι άν γι' αυτό μάς έδωσε μιá μοναδική συνθετική έργασία. "Άλλωστε γιά νά γίνει δυνατή ή — τόσο σημαντική γιά τήν έπαφή μας μ' ένα άπ' τά άυθεντικά πρόσωπα του Τόπου μας — έργασία του γιά τή Λαϊκή Τέχνη του Πηλίου, ήταν άνάγκη νά προηγηθούν τά «Βήματα», πού δέν είναι μιá άπλή όδοιπορία ή μιá τουριστική έπίσκεψη, αλλά μιá άδιάκοπη επί τρείς δεκαετίες άναζήτηση, άναδίφηση καί κοινωνία μέ τόπους, πολιτείες, πρόσωπα καί έργα κι άκόμα μ' έναν ολάκερο κόσμο άπό θρύλους, παραδόσεις καί ιστορία, πού άποτυπώθηκαν μέ τή μαστοριά τών λαϊκών μας τεχνιτών σ' ένα πλούτο άπό έργα (εϊκόνες, ζουγραφίες, κεντήματα, κοσμήματα καί τόσα άλλα). Ό ίδιος στόν πρόλογο τής καινούργιας τούτης έκδοσης, πού άποτελείται άπό ένενήντα δημοσιεύματα (τά περισσότερα στην έφημερίδα ΒΗΜΑ) καί πού άναφέρονται σέ θέματα λαϊκού πολιτισμού άπ' όλη τήν Έλλάδα, γράφει: «Βήματα μέσα στόν έλληνικό χώρο καταγράφονται στό βιβλίο αυτό. Βήματα πού άλλοτε άλαφροπατούν στην έπιφάνεια του εδάφους, άλλοτε θυβίζονται βαθύτερα στό χώρο κι άλλοτε σκοντάφτουν σέ κακοτοπιές... "Ισως ή έκδοση αυτή νά φαίνεται καθυστερημένη, μετά τή δημοσίευση τής συθετικής έργασίας μου γιά τή λαϊκή τέχνη του Πηλίου. Κανονικά ή σύνθεση έρχεται ύστερα άπ' τήν παρουσίαση καί μελέτη ειδικών θεμάτων. Άλλά τούτο τό βιβλίο συγκεντρώνει σκόρπια δημοσιεύματα, πού πρωτοφάνηκαν πριν άπό τήν συνθετική έργασία. Χώρια άπ' αυτά τό περισσότερά άπ' τά δημοσιεύματα αυτά δέν άναφέρονται στό Πήλιο αλλά σέ άλλες περιοχές τής Έλλάδας... «Κι έτσι είναι. "Όμως κι άν δέν ήταν έτσι πάλι θαπρεπε τούτα τά κείμενα νά τυπωθούν σ' έναν ξεχωριστό τόμο.

Γιατί θα ήσαν ή πρώτη μαρτυρία, ή πρώτη έπαφή μέ τό άντικείμενο τής έρευνας...».

Θά ήσαν ή παρουσίαση τής άνοδικής πορείας του έρευνητή καθώς μέ τήν έπαφή, τό χρόνο καί τή μελέτη ώριμάζει γιά τή σύνθεση πού άκολουθεί. "Όμως στα «Βήματα», όπως κι ό ίδιος γράφει στόν πρόλογο του, άγκαλιάζουν ένα χώρο πού δέν είναι τό Πήλιο, μά κι ό Μωριάς κι ή Ρούμελη κι ή "Ηπειρος κι ή Μακεδονία. Οί στχοι του είναι πολλοί. Κυρίαρχη θέση κατέχει ή παρουσίαση τής λαϊκής μας Τέχνης καί τών στοιχείων του λαϊκού μας πολιτισμού. Άλλά δέν έξαντλούνται τά κείμενα στην παρουσίαση. Η σχέση της μέ τό σημερινό μας βίο, ή προστασία καί ή συντήρησή της, τά μηνύματά της είναι μερικά άπ' τά προβλήματα πού τόν άπασχολούν. Διαθάζοντας τούτο τό όδοιπορικό του Κίτσου Μακρή στόν έλλαδικό χώρο καί στό χρόνο του λαϊκού μας πολιτισμού, έτσι όπως μάς δίνεται άποσπασματικά, έχεις τήν αίσθηση πώς ό έρευνητής δέν έρχεται άπλά νά περιγράψει τούτη τήν εύφορία καί τήν εύαισθησία τών ψυχών, δέν έχει σαν σκοπό του μόνο νά τήν παρουσιάσει καί νά τήν εξηγήσει μέ τήν δική του όραση στόν άναγνώστη του.

"Άλλωστε ή περιγραφή καί ή εξήγηση είναι μιá προσωπική ύπόθεση, πού μπορεί νά γίνει μέ πολλούς τρόπους, άνάλογα μέ τή σκοπιά του έρευνητή. Έκείνο πού έχει μεγαλύτερη σημασία σέ τούτο τό όδοιπορικό είναι ή διάσωση, πού στα «Βήματα» παρουσιάζεται μέ δυό τρόπους: Ό ένας είναι ή διάσωση μέ τήν περιγραφή καί τήν εξήγηση, ό άλλος είναι μέ τή διατύπωση τών άπόψεων καί τών πρακτικών λύσεων, πού διατυπώνονται στα κείμενα αυτά. Υπάρχει κι ένας τρίτος πού δρίσκεται στό παράρτημα του βιβλίου: ή φωτογραφία. Πενήντα όχτω φωτογραφίες, ή μιá πιό ένδιαφέρουσα άπ' τήν άλλη, δέν κοσμούν άπλά τούτη τή θαυμάσια συλλογή τών κειμένων. Άποδεικνύουν μέ πόσο μεράκι, μέ πόσο πάθος, μέ πόση αγάπη έγινε τούτο τό όδοιπορικό, μέ πόση έπιμονή έγινε όλη έτούτη ή καταγραφή τών στοιχείων, μέ τί καύμό, θα έλεγα, έγινε

ή παρουσίαση και — γιατί όχι — ή κατά ένα τρόπο διάσωσή τους.

Όμως ή έκδοση των κειμένων του τριαντάχρονου οδοιπορικού του Κίτσου Μακρή μέσα στο χρόνο του λαϊκού μας πολιτισμού, μαζί με τη σημαντική φωτογραφική τους τεκμηρίωση, δεν αποτελεί μονάχα μιὰ αξιοσημείωτη συμβολή στην έρευνα, τη μελέτη, την παρουσίαση και τη διάσωση των στοιχείων του λαϊκού μας πολιτισμού. Μας επιτρέπει επίσης νά μελετήσουμε μέσα απ' τις άμεσες αντιδράσεις της έπαφής του με τὰ στοιχεία του έναν απ' τους πιό σημαντικούς έρευνητές μας στο χώρο αυτό, νά οικειοποιηθούμε τις προτιμήσεις του, ν' άνιχνεύσουμε την όρασή του μέσα απ' τις συνεχείς έμπειρίες των αναζητήσεών του, νά όριοθετήσουμε τους στόχους του. Κι όλα έτοῦτα αποτελούν — ίσως — και τὸν κρίκο πὺ ἐνώνει καὶ ἐξηγεί τὸ πέρασμα τοῦ Κ. Μακρὴ απ' τις ένδιαφέρουσες μονογραφίες του ὡς τὸ μεγάλο συνθετικό του έργο γιὰ τὴ Λαϊκὴ Τέχνη τοῦ Πηλίου. Κι αὐτὴ ἡ άμεσότητα, ἔτσι ὅπως μᾶς δίνεται συγκεντρωμένη καὶ ὁλοκληρωμένη, ἔτσι πὼς μᾶς προσφέρεται σὰν ὁλόζωη ὁδοιπορία πάθους καὶ μόχθου καὶ τέλος καθὼς συμπληρώνει τὴν προσωπικότητα καὶ τὴ συμβολὴ τοῦ συγγραφέα στὴν έρευνα καὶ τὴ διάσωση τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ, ἀποτελεῖ ἕνα κέρδος. Ἐνα κέρδος τόσο γιὰ τὸν ἀναγνώστη, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς νεότερους έρευνητές, πὺ ἔχουν χρέος νά γνωρίσουν, ὅσους κάτω ἀπὸ πολὺ δυσκολότερες συνθήκες κατάφεραν μιὰ τόσο σημαντικὴ γιὰ τὴν ἔθνικὴ μας αὐτογνωσία προσφορά.

Δ η ή τ ρ η Β α σ ι λ ε ι ᾶ δ η : «ΑΓΙΟΝΟΡΟΣ», Ἀθήνα 1979.

Τ' Ἀγιονόρος, τὸ περιβόλι τοῦτο τῆς Παναγίας, ἔχει «ίστορηθεῖ» ἀπὸ ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ συγγραφέων: Ἀρχαιολογοί, ἱστορικοί, ποιητές, περιηγητές, ἐπισκέπτες, προσκυνητές μᾶς ἔχουν προσφέρει τὸ ἀπόσταγμα τῆς γνώσης, τῆς συγκίνησης, τῆς πίστεως τους ἢ τῆς ἀπιστίας

τους. Ἐχει γίνει ἱστορικὴ ἀναδρομὴ καὶ ἀναζήτησις, ἀρχαιολογικὴ παρουσίασις καὶ διερεύνησις, ὁδοπορικὸ σὲ μνήμες, έντυπώσεις, ἀναζητήσεις, συγκινήσεις, ἔμπνευσμένες απ' τὴ θεολογία, τὴν τέχνη, τὴ φύση του.

Τὸ καινούργιο τοῦτο διβλίο τοῦ γνωστοῦ ἀρχιτέκτονα καὶ συγγραφέα Δημήτρη Βασιλειάδη (πὺ συνεχίζει κι ἀνανεώνει τὴν μέχρι τώρα ἐργασία του) εἶναι μιὰ σύνθεσις με πολλὲς ὁράσεις, εἶναι μιὰ πνευματικὴ περιπέτεια με πολλὲς ἀνησυχίες, εἶναι ἕνας ψυχικὸς κραδασμὸς «ἐκ τῶν ένδον», εἶναι μιὰ έντελῶς προσωπικὴ ἀπόπειρα γι' ἀποτίμησις τῶν αἰώνιων στοιχείων του. Εἶναι τέλος, μαζί γνώση καὶ σοφία, θεολογία καὶ ποίηση.

Δεσπόζουσα σ' ὅλο τὸ διβλίο εἶναι ἡ ὅρασις τοῦ ἀρχιτέκτονα, χωρὶς νά εἶναι ἡ μόνη. Κι αὐτὴ θεωρεῖ τὸ κτίσμα ὅχι ὡς ἀπλὴ κατασκευὴ, σὰν ὅλες ἐκεῖνες πὺ ἔχουν κατακλύσει τὶς πολιτείες τοῦ τόπου μας καὶ τοῦ καιροῦ μας, μὰ μιὰ διαχρονικὴ δημιουργία καὶ παρουσία. Γράφει ὁ συγγραφέας (σελ. 116): «Ἡ μικρὴ καμπάνα ἀκοίμητη ἀγρυπνάει τὸ έντειχισμένο ἀνάγλυφο τῆς Παναγίας. Ἐτσι δὲ χρειάστηκε καντήλι. Πλίνθοι καὶ λίθοι χωρὶς κεράμους· με τάξη στρωμένα. Καὶ τὸ τζαμιλίκι ἀλαφρώνει τὸν τοῖχο. Καὶ ἡ κόρδα με τόσα μάτια, πολυόμματη, κρυφοκοιτάει τὴ γωνιά τοῦ τοίχου. Σκηνοθεσία. Μὰ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τί ἄλλο κάνει παρὰ νά σκηνοθετεῖ τὴν ἀνάγκη, με μόνιμα καὶ ὅχι φθαρτὰ ὑλικά. Νὰ δίνει στὴν ἀνάγκη ἀνεκτό, ἀνθρώπινο πρόσωπο...». Με τούτῃ τὴν ὅρασις τοῦ αἰώνιου ὅχι μονάχα ἀρχιτέκτονα μὰ καὶ ἀρχαιοδόφης καὶ ποιητῆς καὶ — προπαντὸς — προσκυνητῆς ὁ συγγραφέας μας ὁδοιπορεῖ μέσα στὸ περιβόλι τῆς Παναγίας ἀπὸ μοναστήρι σὲ μοναστήρι, καθολικὸ σὲ καθολικὸ, κελὶ σὲ κελί, σταυρὸ σὲ σταυρὸ, εἰκόνα σὲ εἰκόνα, τοπίο σὲ τοπίο, δέντρο σὲ δέντρο, χωρὶς ἡ ματιά του νά παραλείπει τίποτε, χωρὶς ἡ καρδιά του νά μὴ γεμίζει απ' τὶς μυστικὲς φωνές, ἀλλὰ καὶ τὶς μυστικὲς ὠρες τοῦ Ὁρους, χωρὶς ἡ μνήμη του (καθὼς τὸ μέγα τοῦτο περίσσευμα ξεχειλίζει απ' τὴν ψυχὴ του) νά λησμονεῖ τὴν παραμικρὴ

λεπτομέρεια, χωρίς ο λόγος του να παραλείπει τη μαρτυρία του για όσα τὰ μάτια βλέπουν και τὸ πνεῦμα ἔχει ἀποθησαυρίσει. «...Σ' ἀρέσει, γράφει (σελ. 114), ν' ἀρχίζεις ἀπ' τὸ τέλος. Μὰς μίλησες γιὰ τὴν κόρδα μὲ τὰ κελιά, ποὺ 'ναὶ στὸ βάθος. Καὶ ἄφησες τὴ φιάλη νὰ στέκεται λυγερὴ μπροστὰ στὰ μάτια σου, στὰ πρῶτα βήματά σου. Δὲν ἄφησα τίποτα, δὲ θὰ ξεχάσω τίποτα. Ὅμως ἡ κόρδα μὲ τὰ τόξα, μόλις δρασκελίσεις τὸ κατώφλι τῆς αὐλῆς σὲ ἀρπάζει. Φιάλη καὶ κόρδες. Τὸ ἓνα φιλτράρεται μέσα στὸ ἄλλο. Ἡ ζωὴ τοῦ ἐνὸς μεστώνει τὴ ζωὴ τοῦ ἄλλου. Μιὰ διείσδυση ποὺ γίνεται ἀπὸ σωτὴρ ἀπόσταση. Τὸ ἓνα πλάσμα, τὸ ἓνα κτίσιμο χύνεται μέσα στὸ ἄλλο χωρὶς νὰ διασκορπιστεῖ. Κολῶνες λεπτές, βυζαντινοὶ κιονίσκοι ἀράβδωτοι, χορεύουν τὸν κύκλιο χορὸ τους σφίχτοκρατημένοι. Ἀπὸ πάνω ὁ θόλος τους, μικρὸς οὐρανός, ἐποπτεύει καὶ συγκατανεύει...».

Αὐτὴ εἶναι ἡ ὄραση τοῦ συγγραφέα. Μιὰ ὄραση ποὺ δίνει ζωὴ στ' ἀντικείμενα ἀπὸ πολλὲς θέσεις. Μιὰ ὄραση ἐσωτερικὴ ποὺ ἀνακαλύπτει τὶς σχέσεις τῶν ἀντικειμένων, τῶν πραγμάτων καὶ τῶν κτισμάτων καὶ μαζὺ ἐξωτερικῇ, ποὺ ἐπισκοπεῖ τὴν ὁμορφιὰ τοῦ φυσικοῦ χώρου, ἀλλὰ προπαντὸς τὴν ἀποδέχεται, καθὼς μπαίνει μέσα στὸ εἶναι του ὅχι ὡς ἀπλὴ συγκίνησις, ἀλλὰ ὡς μέθεξι καὶ πληρῶσις ζωῆς. Γράφει ὁ συγγραφέας (σελ. 108): «...Ἀνηφορίζεις. Θέα περιπλεγμένη σὲ πράσινο σ' ἀκολουθαί, χωρὶς νὰ τὴ βλέπεις. Τὸ ἴδιο κι ἡ θάλασσα ἀθέατη, ἀφησμένη πισώπλατα. Ἀνατριχιάζει κι ἄς μὴν τὴ βλέπεις. Ἡ θάλασσα ἔρωτας καὶ καημός. Καθὼς ζυγώνεις ξύλινος σταυρὸς σοῦ δείχνει τὸ μονοπάτι γιὰ τὸν ἅγιο Παντελεήμονα. Πρόσεχε. Μὴν ξεστρατίσεις. Μπορεῖς ὅμως νὰ ξαποστάσεις σ' ἓνα λιθάρι, καὶ συντροφιά σου ὁ μικρὸς σταυρός. Ἄν τὸ ξεχάσεις δικαίωμά σου. Ἐσὺ θὰ μείνεις μοναχός. Ἄν τὸν συλλογιστεῖς, ἂν τὸν σπουδάσεις, εἶναι παρυσία ἐξουσιαστικὴ καὶ ἰλαρὴ...».

Ἄλλοτε πάλι ὁ συγγραφέας δὲν συνοδοιπορεῖ μὲ τὸ τοπίο ἢ μὲ τὰ κτίσματα καὶ τὴν ὁμορφιά τους. Ἀναζητεῖ στὴ

μοιραία ἀλλαγὴ τους τὴ σύγκρουση τοῦ καινούργιου μὲ τὸ βαθύτερο νόημα ποὺ περιέχει αὐτὴ ἡ σύνθεση τῶν κτισμάτων μὲ τὸ φυσικὸ περιβάλλον ἢ μὲ τὴν ιερότητά τους, καθὼς ἡ εὐαισθησία του δὲν μπορεῖ ν' ἀντέξει καὶ ν' ἀνεχτεῖ μερικὲς ἀλλαγές, ποὺ τὸ παραποιοῦν καὶ (γιατὶ ὅχι) τὸ δεβηλώνουν. Ὁλόκληρο κεφάλαιο ἔχει ἀφιερῶσει σ' αὐτὴ τοῦ τὴν ἀντίθεση, ποὺ ἔχει τὸν τίτλο: στὴν «ιερά κοινότητα» δὲν σὲ περιμένουν πιά οἱ περασμένοι καιροί. Σὲ τοῦτο τὸ κεφάλαιο σ' αἰφνιδιάζει τὸ γεγονός, ὅτι ὁ λόγος του παραμένει ὁ ἴδιος. Βαθὺς, οὐσιαστικὸς, ἐπιβλητικὸς καὶ ὑποβλητικὸς. Δὲν γίνεται διόλου σκληρὸς κι ὅμως ἔχεις τὴν αἴσθησις, ὅτι ὁ συγγραφέας θὰ τὸ ἤθελε, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀφήνει ἡ μαζὺ του γεννημένη εὐγένεια, τὸν ἀποτρέπει ἡ αἴσθησις τῆς ιερότητος, ποὺ ἔχει ὁ προσκυνητής. Σὲ τέτοιες στιγμὲς τοῦ συγγραφέα νιώθεις τὴν ἔλλειψη τῆς παραδοσιακῆς ἀρμονίας, ποὺ θέλει νὰ ὑπογραμμίσει, αἰσθάνεσαι τὴν ἀνατροπὴ καὶ τὴν ἀπουσία τῆς ἰσορροπίας, ποὺ θέλει νὰ ἐπισημάνει. Γράφει (σελ. 30):

«...Ἄλλοτε ἔφτανες ἀπὸ μονοπάτι πεζὸς ἢ καβαλάρης, καὶ ἀναθυμῶσουν πάντα πῶς ἦσουν ἀ προσκυνητής. Σήμερα σὲ φέρνει τὸ λεωφορεῖο. Ἡ μυστικὴ ἀνάβασις στὴν «Ἀρχαία καθέδρα», στὴν «Καθέδρα τῶν Γερόντων», στὴν «Μεγάλῃ Μέσῃ», στὴν πρωτοπολιτεία τοῦ Ὁρους, ἐγίνε δρομολόγιο: Δάφνη - Καρνές. Τουρισμός, ἄνεση, περιέργεια, ὀρισμένη ὥρα, τὸ προκαθορισμένο φτάσιμο, ἡ διασὺν τοῦ «κόσμου»: τόσα δεινὰ. Εἶναι δεινὰ; Δὲν μπορεῖς νὰ περιπλανηθεῖς. Δὲν θὰ συναντήσεις τὴ χελώνα, τὸ φίδι, τὸ σκαντζόχοιρο — τ' ἀγρίμια τοῦ δάσους ξεμάκρυναν. Δὲν θὰ σταυροκοπηθεῖς στὰ τρίστρατα μπροστὰ στοὺς ξύλινους σταυρούς. Δὲ θὰ χάσεις τὸ μονοπάτι. Θὰ φύγει ὅμως τὸ λεωφορεῖο ἂν χασομερήσεις στὴ σκάλα τῆς Δάφνης μὲ τὶς κουτὲς συγκρίσεις σου, τὸ πηγαιν' ἔλα τοῦ ράσου ἂς τὸ σπουδάσεις ἄλλοι...». Εἶναι μιὰ σειρά ἀπὸ ποιότητες, ποὺ τὶς ἀναζητᾷ μέσα στὴ μοναχικὴ πολιτεία, ποὺ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι «ὁ πολιτισμός» μόλις τελευταῖα πέρασε μέσα στὸν ὅριον, ἀρχί-

ζουν να χάνονται. Είναι εκείνη η φρικιάση του μυστηρίου, που δεν τη νιώθει την κάθε στιγμή. Κι είναι τούτες διαπιστώσεις με τόσες προεκτάσεις, που τον αναστατώνουν. Κι όμως δεν εξεγείρεται. "Η άποτυπώνει η σιωπά: «...Καί για τὸ καινούργιο κτίριο, γράφει (σελ. 50), τῆς «Ἱερᾶς Κοινότητος» τοῦ "Ἀθω τί θὰ εἶχες νὰ πεῖς; Τίποτα. Προτιμῶ νὰ σωπάσω...». Στὸ Ἀγιονόρος ἡ Σιωπὴ εἶναι Ἀρετὴ. Εἶναι ὅπως γράφει διακεκριμένος ἱεράρχης τῆς Ὁρθοδοξίας (ὁ Μελίτων Χαλκηδόνας) συμπάρεδρος κάθε μεγάλης ἀξίας τῆς ζωῆς. Ἡ σιωπὴ τῆς ἀγιότητος, ἡ σιωπὴ τῆς σοφίας, ἡ σιωπὴ τῆς γενναιότητος, ἡ σιωπὴ τῆς καρτερίας, ἡ σιωπὴ τῆς ἀγάπης, ἡ σιωπὴ τῆς θυσίας...». Κι ὁ συγγραφέας μας μιλεῖ, ὅταν εἶναι νὰ μᾶς δώσει τὴν ἀλήθεια τοῦ κτίσματος, τῆ σχέσῃ του με τ' ἄλλα κτίσματα, τὶς ἀναλογίες του με τὸ φυσικὸ περιβάλλον, τὴν ἀνταπόκρισή του με τὴν αἴσθησιν τοῦ ἱεροῦ, τῆ μουσικῆ του. Καὶ σιωπᾷ, ὅταν εἶναι νὰ κατηγορήσῃ τὸ χέρι ποὺ τὰ διεκλώνει. Εἶναι ἡ σιωπὴ τῆς σοφίας καὶ τῆς κατανόησης.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἦθος καὶ τὸ ὕφος τοῦ συγγραφέα. Τὸ ἦθος τοῦ προσκυνητῆ, ποὺ ἐπιστρατεύει μιὰ σειρά ἀπὸ ὁράσεις καὶ ἐμπειρίες με σκοπὸ νὰ ζήσει καὶ νὰ προσφέρει στὸν ἀναγνώστη του ἕνα κόσμο ἀπὸ ἀλήθειες, διώματα, πνευματικὲς καὶ αἰσθητικὲς κατακτήσεις. Τὴν ὄραση τοῦ ἀρχιτέκτονα, τοῦ ἀρχαιοφίλου καὶ ἀρχαιοδίφῃ, τοῦ φιλόστορα καὶ φιλότεχνου, τοῦ ποιητῆ καὶ τοῦ καλλιτέχνη, ποὺ μποροῦν νὰ ξεχωρίζουν τὰ χρώματα, τοὺς ἦχους, τοὺς ἐσώτερους κραδασμοὺς τῶν πραγμάτων, νὰ νοιώθουν τὴ μυστικὴ ζωὴ τοὺς καὶ ν' ἀκροάζονται τὰ δῆματα τῶν περασμένων. Τὸ ὕφος του παραμένει τὸ ἴδιο σχεδόν. Γνώριμος συνοδοιπόρος ἀπ' τὶς παλιότερες συγγραφές καὶ ἀνησυχίες του γιὰ τὴν ἐπερχόμενη ἀπώλεια τῶν πολυτίμων μας, ποὺ εἶναι, ὅπως γράφει σ' ἕνα ἄλλο βιβλίο του «ἐνθύμιο ἀπ' ὅτι εἶδες καὶ κράτησέ το σὰν φυλαχτὸ. Νὰ σὲ προστατεύει τὶς δύσκολες ὥρες, νὰ σὲ ἐμψυχώνει, νὰ μπορεῖς νὰ στηριχτεῖς χωρὶς σκέψη, χωρὶς φόβο, καὶ χωρὶς ἀμφιβο-

λίες...». Ὑφος λιτό, ὑποβλητικό, ποὺ κλείνει μέσα του τὸ αἰφνίδιο, τὸ ἀπρόοπτο, κυρίως ὅμως αὐτὸ ποὺ συχνὰ δὲ μᾶς ἀφήνει νὰ ἰδοῦμε ὁ φόρτος, με τὸν ὁποῖο μᾶς κατακλύζουν οἱ πρόσθετες κάθε μέρα μέριμνες τοῦ βίου.

Ἔτσι ὁδοιπορεῖ ὁ συγγραφέας μας. Βιβλίο με βιβλίο. Σκαλὶ με σκαλί. Μιὰ ποιότητα φανερωμένη ἀπ' τὴν ἀρχή, ποὺ ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ προσφέρει τὴν κάθε φορὰ τὸ πνευματικότερο ἐσωτερικὰ καὶ τὸ ὑποβλητικότερο ἐξωτερικὰ.

Ὅμως πρὶν κλείσω τούτη τὴ μικρὴ ἀναφορά μου στὴν καινούργια πνευματικὴ προσφορὰ τοῦ Δημ. Βασιλειάδῃ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπογραμμίσω κι ἕνα ἄλλο μέσο με τὸ ὁποῖο ξέρεי νὰ γίνεταί πειστικός. Σωστότερα ξέρει νὰ γοητεύῃ τὸ ἴδιο σχεδόν ὅπως γοητεύει με τὸ λόγο του: Τὴ φωτογραφία. Πρόκειται γιὰ ἕνα πλῆθος φωτογραφίες, ἔγχρωμες καὶ ἀσπρόμαυρες, τραηγένες με τέχνη, με μεράκι, θὰ ἔλεγα με τὸ πάθος ἐκείνο τοῦ ἐρευνητῆ, με τὴ λαχτάρα ἐκείνη τοῦ προσκυνητῆ, ποὺ καὶ οἱ δύο ἐπιχειροῦν με ὅλη τους τὴν ἀγάπη, με ὅλη τους τὴ δύναμη καὶ τὴν τέχνη, νὰ μᾶς ὀδηγήσου στὴν ἀνάβαση ἐκείνη, ποὺ ὀδηγεῖ στὴν κορυφή. Μιὰ κορυφή, ποὺ συχνὰ τὴν καταχτοῦν, ἐκεῖνοι ποὺ ὁδοιποροῦν μονάχοι.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΑΚΕΛΛΙΩΝ

Ὁ λ γ α ς β ό τ σ η : «ΣΥΝΕΙΔΗ-
ΣΙΑΚΑ ΞΕΦΩΤΑ».

Ἡ "Ὁλγα Βότση ἔχει ἀνεθεῖ με τὰ «Ξε-
φωτα» (1979) σ' ἕνα ἑξαιρετικὸ καθαροῦ χρώ-
νου καὶ θεάτῃ. Καὶ οἱ θεάσεις τῆς αὐτῆς εἶ-
ναι περισσότερο ἐλοκληρωμένες καὶ κυκλικές
ἀπὸ ἐκεῖνες τῶν παλαιότερων βιβλίων τῆς.
Ἡ ψυχὴ τῆς ἔχει ἀπὸ καιρὸ πιά ἀπορρίψει
τὸ γλυκὸ γαλιάνι τοῦ ἄλλου δὲν ἔχει πιὸ
ψηλὰ νὰ πᾶ, καὶ ἐπιχειρεῖ τώρα μιὰ συμ-
ψύκνωση με τὴν ἐννοια τῆς θεότητος ὅχι ἀπὸ
τὸ ὄραμα τῆς συντριβῆς καὶ αὐτοταπεινώσεως,
ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς βαθεῖας αὐτοσυνείδησης
ὅτι ὑπάρχει δυνατότητα γιὰ νέα ἀνεβάζματα
ποὺ εἶναι βολετὸ νὰ τὴν φέρουν ὡς τὴν ταύ-

τις, με το Θεό. Όπως ξετυλίγονται οι νέες υπερβίαιες διαρρηγνύσεις της, ο Θεός μπορεί να την συναντήσει όχι πιά στην οριζόντια διάστασή του πεπερασμένου ανθρώπου, αλλά στην όρμητική, προς τα επάνω άγρευτική, έδρα της.

Έκτος από το άχαπημένο στην ποιήτρια κορπίδι της συνάντησής της με την έννοια του Θεού, καθώς στα προηγούμενα βιβλία της, κι εδώ, την άπαρξολει ή γρόνος, τόσο με την έκδοσή του του δίνει ή σύγχρονη φυσική, ήτοι το μεταβαλλόμενο χώρο, όσο και με την μεταφυσική άποψη της έξαρσας ελάνχης της έπας έπας της. Και εάν προέκταση του θέματος χρόνος, αρμοδένεται με την ίδια άγρευση για το χαμένο παιγνίδι της ανθρώπινης οντότητας, τα θέματα της ζωής και του θανάτου.

Τά Έξωτα που αποτελούν ζωές και την ποιητική κορύφωση της Βότση, όχι μόνο από την πλευρά της τεχνικής ωριμότητας, αλλά και από τη σημαντικότερη πλευρά της ουσιαστικής αντιμετώπισης του προβλήματος της άγνοιας του θύτος και της σημασίας της στην ανέλιξη φιλοσοφικών σταθερών αλλά και πραγματιστικών κατακτήσεων, κινούνται σε δύο επίπεδα: στο επίπεδο της προήγησης και στο επίπεδο του εάθους.

Στο κάτω μέρος στην προήγηση, αίσθημα μεταστασιγαιώνονται σε γεγονότα και εξαπνίζονται σε αίσθημα και άφηρημένο, ώστόσο πάντοτε λογικό, και ύψιλλης μάστιχα ποιότητας στοχασμό. Στο εάθος, ο κόσμος της ποιήτριας γάνει τις επί μέρους οντότητές του, για να θαδίζει ως ενιαία παρουσία άγλης και μεταλλικής του ψαχτού σε ψαχτού, προς το άκνητο σημείο του μένους ποιητικού στόχου της όπως τον είχαν καθορίσει από το πρώτο της άκμα βιβλίο της (Έρημική, 1961), δηλ. προς το πλησιέστερο του Θεού.

Κι από την άποψη αυτή, θυμίζει την έσπεριική διαρρηγνύση, ήλεια, των Παράτων του Γκρέκο που τα έξιστορεί συγνά σε δύο επίπεδα. Στο επίπεδο του Έδω και στο επίπεδο του Επέκεινα. Στην πόνο και στη διακίωση του πόνο. Στο μαρτύριο του σήματος και στην επιβράδυνση της ψυχής που κατοικούσε στο ήρωικό εκείνο σώμα, ένα σώμα παρηγορημένο μέσα στα χέρια του θα-

σπιστηρίου, την ώρα που ή ψυχή του ψηλά φορεί το ήμάρκτο στεφάνι της θεϊκής κατάστασης για την έξαρρημένη σπηρία της. Άλλά λέγοντας, έντελως οχηματικά, προήγηση, τί έννοια στην πόνηση των Έξωτων της Βότση; Έννοια τα φυσικά στοιχεία που επικαλείται ως άφετηρίες των άγνων της για την κατακόρυφη πτήση που τώρα πιά αντιμετώπιζει ως μία έφεκτική δυνατότητα. Η ήλεια, το κοινό, το δέντρο, ο άερας, φυσικό ταξίδι της, είναι οι σάκκοι που θα φυλάξουν τα άπαρξιτητα στην έπίπονη πορεία τρέφει της, είναι τα πτυχία της για την έπίσημη άκνηση του έπιτηδεύματος της καθώς ήλεια ένας από τους δασκάλους της
ο Ρίλκε

Άερας μιστηρίου πνέει:

κι ή εύνδρα των πεύκων, θαρεί κι:

απόκομη μέθη.

Τ' άπειρα συντριβάνια γέναι: των άστρων.

Κι' ήλαιο το πιο άποκλυπτικό:

Νά ξεφωνίσω μες άπ' το σήμα.

Σάν τυπός με γέρια άπλωμένα,

στα πράγματα που χαρά δίνει: να πάω.

ο Μαγικός κόσμος φωνάζει: τον άνθρωπο στους μαγικούς του φωταγοισμούς να τον
ούρει.

να του δώσει μάτι παρηγοητικό.

χρυσή πορφύρα και μακρία, μακρία γαλάζια
φτερά.

μέσα στ' όνειρο να πατά με χρυσές

πατούσες.

Περπάτα σιγά, ψυχή μου.

Δυό φορές μες στ' όνειρο δέν περνούνε.

Και δάδα δυό φορές μέσα στο ίδιο όνειρο δέν περνούνε. Για μια φορά μόνο και μάστιχα σε χρόνο άστραπής ή δύσκολη πραγματικότητα άπογειώνεται για να έξαρνιστεί μέσα στην έννοια του υπερπραγματικού. Ο τελευταίος στόχος θυμίζει την ήρα-κλείεται οήση, σε μπάνει κανείς δυό φορές στα νερά του ίδιου ποταμού και την προσκίπει άπαρρηγνύει, καθώς τον ήλικό ποταμό αντικαθιστά με το υπερβατικό όνειρο.

Στο ποήημα "Ήλεια ή διακρίνουμε καθαρότερα τη διδουλή γραφή — της προήγησης και του εάθους:

Πλάτη τοῦ ἡλίου
 ὁμορφιά ἐκπληγή πῶς ἐκπλήσσει ὅσον ἄνθρωπος
 ποθεῖ νὰ πνιγεῖ,
 μ' ὅλες τίς ἀχτίτες σου λάμπει στὸν θνητὸν
 τὰ στήθη
 τὰ πονεμένα, τὰ παιδεμένα.

Πάνω στοῦ φωτός σου τίς καταράχτες
 πέρα τους
 νὰ τρέχουν ἀλλοπαρμένοι τὸν κόσμο
 μαζί σου.

μεθουσμένα κορμιά, εὐτυχία πρωτόφαντη,
 νὰ φουσκώνει τὰ στήθη τους ἡ πλημμονή
 ποὺ συντρίβει.

κάνει τους μόνο φῶς
 πάνω στὶς σκεδίδες τῆς εὐτυχίας
 νὰ πλένει μακαριζόμενοι στοῦ φωτός τὴν
 ἀνάπνοή σου.

“Ὡλα
 ποὺ ὅσον τοὺς θερμίτες τίς σπηλιές μας
 μόνο ἀγαπήσαμε

καὶ τὸ ρόχθος τῶν ὑπόγειων κυμάτων
 ἀπὸ τὸν “Ἀδὴ Κάποτε Κάπου θὰ σὲ
 φωνάζουμε

ἀπ' τὴν ἀθασιλευτή ἔρημο καὶ τὴν
 ἀτέλειωτη νύχτα.

νὰ γύνει πάνω μας τοὺς κρουνοὺς τῆς
 λάμψης σου,
 μαγικὸ ὕψος, τόξο οὐράνιο.

ποὺ ἀφήναμε ὁλόκληρο ἔξω ἀπὸ τίς ἐπίγει-
 ες στέρες νὰ πέσει ὁ ὀλικὸς ἥλιος. ὅταν
 ἐμεῖς δὲν θὰ τὸν ἀτενίζουμε πιά μὲ τὴν δι-
 κή μας ὀλική ὑπόστασι γιὰ τὴν θὰ θρυσκόμαστε
 στὴν ἀθασιλευτή ἔρημο καὶ τὴν ἀτέλειωτη
 νύχτα. θὰ ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς παιδεύει μὲ
 τὴ μοναδικότητά της φυσικῆς του ὑπόστασης
 καὶ τῆς μεταφυσικῆς του ἐπαγγελίας. Κι ἀπὸ
 τὸν ἄδην ποὺ θὰ θρυσκόμαστε θὰ τὸν καλέσου-
 με σὲ δοῦσθαι μας. γνωρίζοντας πῶς θέλει
 καὶ πῶς μπορεῖ νὰ μᾶς σώσει, ἴσως ἔξω ἀπὸ
 τὴν παρούσα συνείδησή μας, ὅμως μέσα στοῦ
 Θεοῦ τὴν ἀφθαρτὴ μακαριότητα.

Τὰ “Ξέφωτα” τῆς Βότση, ἀπὸ τὴν ἀπο-
 ψή τῆς θαφίλειας τῶν πνευματικῶν τους ἀ-
 γαθῶν, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον «ἐγκατάστα-
 τα» ἐκδόλια τῆς νεώτερης ποιητικῆς μας. Πι-
 ὅλοιο εἰκόνων, ἀναχωγῶν, πόνων, διαφύσε-
 ων ἀλλὰ καὶ παρηγορητικῶν ἐπαληθεύσεων.

“Ἄλλοτε πνευματικὸ, συχνὰ ἀπελπισμένο, κά-
 ποτε ὑπανικτικὸ, πάντοτε ἐλπιδοφόρο. Συμ-
 πέρασμά του: ὅλα βρίσκονται: σὲ καλὸ δρόμο,
 ἀκόμα καὶ ἡ ματαιότητα. Στὸ δρόμο τῆς διαρ-
 κοῦς μεταμόρφωσης καὶ μεταλλαγῆς ἀπὸ τὰ
 ἐδῶ πρὸς τὰ ἐπείκεινα, ἀπὸ τὸ σκόλο τῆς ὁ-
 λῆς πρὸς τὸ φτερό τοῦ ἀγγέλου, ἀπὸ τὸ μαῦ-
 ρο φῶς τῆς ὑπαρξῆς στὸ πνευματικὸ ἱμάτιο
 τοῦ πλέον ὑποσχετικοῦ οὐραίου.

Γιατί τί ἄλλο εἶναι τὸ πνευματικὸ ξέ-
 φωτο ἀπὸ ὅπου ἐγγίζει, στοχάζεται, πληρο-
 φορεῖται καὶ πληροφореῖ, ἐλπίζει καὶ ἀπελ-
 πίζεται ὁ κόσμος τῆς “Ὀλγας Βότση; Εἶναι
 ἓνα ξέφωτο ποὺ τὸ ψυχικὸ του στίγμα προσ-
 διορίζεται ἀπὸ τὴν τομὴ τοῦ ὀλικοῦ τόπου
 μὲ τὸν ὑπερούσιον χρόνο. Εἶναι μιὰ “ἐκίθρα”,
 γινὰ νὰ χρησιμοποιήσω τὴ λαϊκὴ τοῦτη λέξη
 ποὺ τόσο τελεσφόρα μᾶς ὁδηγεῖ στὴν οὐσί-
 α τοῦ ζητούμενου, ἀλλὰ μιὰ ἐκίθρα τοῦ συμβο-
 λικοῦ, ὀλικοῦ καὶ ταυτόχρονα ὑπερβατικοῦ
 θάσους τῆς θαντικῆς Κόλασης. Μπλέχτηκε
 μέσα στὸ θάσος αὐτὸ καὶ ἡ ποιητριά μας, γνω-
 ρίζει τὴν ἀποστολή της, φωτίζεται ἀπὸ τὸ με-
 λιχρὸ φῶς τῆς ἀνάγκης κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία
 πορεύονται, χιλιετηρίδες τώρα, τὰ ὄντα, καὶ
 τραγουδᾷ: μὲ πολλὴ σοφία, πολλὴ ἐγκαρ-
 τέρηση καὶ πολλὴ ἀξιοπρέπεια τὴ θρησκευ-
 τικὴ της ἀπελπισία.

Στὴν ποίησή τοῦτη, ἐμποτισμένη ἀπὸ τὴ
 χριστιανικὴ θεολογία, δὲν ἔχει ἐφαρμογὴ ὁ
 μηχανισμὸς τῆς ἐλληνικῆς τραγωδίας. Ἡ ποι-
 ῆτριά δὲν ξεπέρασε κανένα ἡθικὸ ὄριο ὥστε
 νὰ περιμένει τὴν καταδίκη της. Τὴν περιμέ-
 νει, ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο γιὰ νὰ ἀποτίσει
 φόρο στὸ ἀδίκημα τῆς ὑπαρξῆς της. Κι αὐ-
 τὸ εἶναι μιὰ ἀποψή ποὺ δίνει μιὰ διόστασι
 ἄλλης τραγικότητος στὴ νεώτερη ποίησή της.

“Ἄς διαθέσουμε τὸ πῶς ἤρεμο ψυχικὸ αὐ-
 τί μας γιὰ τίς ὑποσχετικὲς νότες τῆς μοντέρ-
 νας αὐτῆς τραγωδίας τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανά-
 του. Ἦνυχες ποὺ ζήσαμε πρὶν ἀπὸ τὴν τύψη
 μας, ἄρ περιμένουμε ὑπομονετικὰ τὰ ξέφω-
 τα τῆς κλάσης τοῦ αἰῶνα μας, τὸ μεγάλο
 μήνυμά τοῦ λυτρωμοῦ τῆς ὑπαρξῆς μας, ποὺ
 θὰ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν τελεσιδικὴ ἐξαφάνισή
 της μέσα στὸ ἀγγελικὸ φῶς μιᾶς ἀτεγκτῆς
 τελικῆς τῆς μεταμόρφωσης.

“Ἄλλοτε, τὸν τελευταῖο λόγο, τὸν ἔχει
 πάντοτε ὁ ποιητής, γιὰ αὐτὸς μονάχα γνω-

ρίζει καλά τι κρύβεται πίσω από το σκαρ-
μένο παραπέτασμα:

Ἡ εὐλογία, ψυχῶς σιγανή, πέφτει στὰ
μεγάλια παιδιὰ,
στ' ἄθλια καὶ ἀνυπεράσπιστα τῶν ἀνθρώπων
κεφάλια,
νὰ λάμπουν ἀπὸ μακριὰ τὰ χρυσοὶ
φωτιστέφανα
μπρὸς τὸ φοβερὸ στόμιο τοῦ "Ἀδῆ.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀποστ. Μαγγανάρη: «ΘΥ-
ΡΕΟΙ ΙΔΕΩΝ».

Ἀπροσδόκητες ἐκπλήξεις παρέχουν· καὶ
θαυμαστές προοπτικές ἀρχιτεκτονοῦν στὴ
σκέψη τοῦ ἀναγνώστη, οἱ μορφές - Ἰδέες
καὶ τὰ θραύσματα τῶν Θυρεῶν, τοῦ ποιη-
τῆ Ἀπ. Μαγγανάρη.

Ὁ ποιητὴς αὐτός, πέρα ἀπὸ κάθε τυ-
πικὴ διαλεκτικὴ λυρικῶν ἀπεικασμάτων
καὶ σχηματισμῶν, ἀνασύρει κάτι ἀπ' τὴν
Οὐσία τοῦ ὄντος. Ρίχνει φῶς στοὺς
σκοτασμούς· καὶ κάνει τὴν συνείδηση ν'
ἀφυπνίζεται καὶ νὰ γρηγορεῖ.

Γιατί, ὁ ποιητὴς τῶν «Θυρεῶν» δὲν πε-
ριδιαβάξει τὶς ἐπιφάνειες. Ἐρχεται, σὲ
μιὰ ἀμεσώτερη καὶ πιὸ ζεστὴ σχέση, μὲ
τὴν ὑπαρξη. Ὁμοιώνεται, μὲ τοὺς χώ-
ρους τῶν Ἰδεῶν τοῦ νεο-ανθρωπισμοῦ.
Κατατάσσεται, ἄνθρωπος, στὴ λεγώνα
τῶν Εἰρηνοποιῶν. Ντύνεται τὴν πανοπλία
τοῦ καλοῦ. Σταματᾷ στὰ σταυροδρόμια
τῆς Σιωπῆς καὶ μὲ μετριοφροσύνη, μένον-
τας ἓνας ἀπ' τοὺς ἐλάσσονες, δὲν θέλει
ν' ἀπαντήσῃ στὸ τί σημαίνει θάνατος!

Οἱ στίχοι τοῦ Α. Μαγγ. παρέχουν,
πράγματι, ὄντολογικῆς ὕψης δεβαιότη-
τες. Κάνουν, θὰ ἔλεγα, μιὰ ἐπικὴ ἐξοδο,
πρὸς τὸ ἄξено περιβάλλον καὶ τὴν ἀπειλη-
τικὴ μοίρα. Φρίττει γιὰ τὸν διασμὸ τῆς
συνείδησης, στ' ἀπομεσήμερα τῶν ἀσά-
λευτων ἀνέμων καὶ τοῦ λιπόσαρκου ἡλίου.

Ὡστόσο, δὲν φεύγει ἀπὸ τοὺς πολυδιά-
στατους ἐσωτερικοὺς χώρους, ποὺ θέλει
νὰ τοὺς φωτίσι, μὲ ἀπολυτρωτικὸς συμ-
βολισμούς. Γι' αὐτὸ οἱ περιπλανήσεις

τοῦ στὰ ἔνδον τοπία τῆς ψυχῆς, δὲν εἶναι
ἄσκοπες. Παίρνουν, θαρρεῖς, τὴν ἔννοια
τῆς συγκομιδῆς. Γίνονται τρυφηλές σπον-
δές, στὸ βωμὸ τῆς εὐαισθησίας· φθινοπωρι-
νές εὐδίες μέσα στὸν σκοτασμὸ τοῦ ναοῦ
τῆς ψυχῆς.

Κι' ὅταν ἀκόμα, ὁ Ἀπ. Μαγγ., δίνει
τὴν σκέψη, σὲ στεῖρα ἀναπόληση, ὁ ἄ-
βρὸς συγκινησιακὸς οἶστρος, δὲν λείπει.
Φορὲς ἐξουσιάζει ὁλότελα τὴν ὑποστασια-
κὴ συνείδηση τοῦ ποιητῆ. Ἐχει ἀκόμα,
βαθιὰ συναίσθηση, γιὰ τὸν προορισμὸ,
αὐτοῦ, ποὺ λέμε: Ποίηση!

Ὁ στίχος του, πάντα καὶ στὸ πιὸ ἀ-
δύναμο τραγούδι, ἀναδίνει μιὰ μαγεῖα
ἄφατη, ἐκφράζοντας λαμπρὰ τὸ πλάτος
τοῦ δέους καὶ τῆς ἔκστασης. Βλέπει, ὁ
ποιητὴς αὐτός, τὸ πανέμνοστο ὄραμα τῆς
εὐδοκίας καὶ τῆς λύτρωσης, νὰ ξεπέφτει,
στὶς στράτες τῆς ἐρημιάς καὶ τῆς ἀλλο-
τρίωσης καὶ τότες πληθαίνουν οἱ σταυροὶ
στὶς συνυικίες τῶν ταπεινῶν.

Ὁ Ἀπ. Μαγγανάρης, νοιάζεται πολὺ
νὰ περισώσει διωμένες δεβαιότητες ἀ-
λήθειας καὶ ἐγκυρότητα. Οὐσιώνει μου-
σικὰ τὰ ἀνθρωπολογικὸ πρόβλημα. Πλά-
θει ἀνοδικὰ ἀνύσματα ζωῆς. Δια-νοίγει
προσβάσεις, σὲ ἀτελεῦττους χώρους καὶ
μὲ ὀδυνηρὲς ψηλαφήσεις, μὰς πείθει, πό-
σο ἡ οἰκουμενικὴ συνείδηση δουλώνεται
σὲ ἀνιστόρητες ἰδεοληψίες. Γι' αὐτὸ κά-
νει τὰ μῆνυμά του, μῆνυμα εὐλογίας ἀ-
προσμέτρητο, γιὰ τὸν χορτασμὸ τῶν πει-
νασμένων...

Ὁδυνηρὴ εἶναι ἡ διαπίστωση, τοῦ ποι-
ητῆ τῶν «Θυρεῶν» πὼς οἱ ἀνοδικές λυτρω-
τικὲς διαβάσεις ἐκλείσαν ὁλοσχερῶς. Ἐ-
χει ἀκόμα, ὑποστῇ ἐνδογενῶς ἀποσάθρω-
ση ἢ διανθρώπινη πολιτιστικὴ μυθολο-
γία. Ἡ ποίηση κατάντησε μιὰ παραστρα-
τημένη!

Σέρνεται ἀπὸ ἀνίδεους στὰ σταυρο-
δρόμια τοῦ ζῶφου. Βιάζεται ἀπὸ «κουλ-
τουριάρηδες». Ἐφτασε νὰ μείνῃ πεζή, γυ-
μνὴ αὐτόχρομα παρανοϊκή.

Ἐνῶ, ἡ ποίηση, ἐνοποιεῖ. Δίνει βα-
θύτερες καὶ ὑψηλότερες διαστάσεις, στὴν
Πνευματικὴ ὑπαρξη. Προσανατολίζει τὸν
στοχασμὸ. Εἶναι τὸ σύμβολο τῆς αἰώνιας
ἀνοιξης καὶ τῆς ἀνέσπερης εὐδαιμονίας.

“Αν έχει κακοπάθει ή ποίηση, δεν φταίει ή Ίδια, αλλά οι παρεκκράτες, οι κλικάρ-χες και οι κλακαδόροι.

Μά, ο ποιητής των «Θυρεών», πιστεύει, κατά βάθος, παρά τον πεσιμισμό του, στον προαιώνιο μέγα προρισμό της αληθινής ποίησης. Γι’ αυτό και αισθάνεται, πώς η ποίηση εἶν’ αὐτή, πού ντύνει τὸ Εἶναι του, μ’ ἓναν μανδύα ἀστραποβολημένο, ὅπως στοὺς πίνακες τοῦ Γουναρό.

Ὁ ποιητής Ἀπ. Μαγγ., ζεῖ μὲ τὴν ἀπόγρευση μιᾶς ἐμπειρίας βάθους. Προστρέχει στὶς βουλές τῆς μοίρας καὶ προσπαθεῖ νὰ μαντέψει τὰ ἐνδεχόμενα ἀπειλητικά καὶ ἔμφροδα στὴν ὑφή τους. Ὁ λόγος του αἰνιγματικὸς καὶ στοχαστικὸς πᾶει ν’ ἀναβλύσει ἀπὸ τὶς μυστικὲς πηγές τοῦ ἀνέσπερου. Ἐχει ὁ λόγος αὐτός, ἓνα ἀδρότατο λυρικὸ τόνο, μιὰ ἄφατη τρυφερτητα ἀγάπης, συμπνιας, ἐγκαρτέρησης καὶ σιωπῆς.

Κάτω ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ Α. Μαγγ. κυλάει ἡ μελωδία, μιᾶς πνευματικῆς ἐγερσιμότητας, πού ἐκφράζει μὲ λιτότητα τὰ ὀδυνηρὰ παρόντα, μέσα στὴν ὁμίχλη τοῦ ἀνερεύνητου. Ὁ ποιητής, ἀκόμα, ἰχνεύει, μὲ σύνεση, τὴν δίσεχτη ὥρα τῆς σύγχυσης τῶν καιρῶν του. Ἐπιθυμεῖ τὴν πληρότητα τῆς ἀδείας συνείδησης, μὲ φῶς. Ἐκπορθεῖ τὶς πύλες τῶν κλειστῶν ἀναρχῶν ιδεῶν. Γκρεμίζει τοὺς ψεύτικους θυρεοὺς τῆς συμβατικότητας, τῆς φθορᾶς καὶ τῆς δια-φθορᾶς.

Παράλληλα, ἡ ποίηση τοῦ Μαγγ. μένει ποίηση. Μένει σὰν ἐχέγγυο ζωῆς. Γράφει ποίηση, σὰν καὶ τὸν Ρίλκε, γιὰ νὰ μὴ πεθάνει. Γράφει σοφὰ τὴν ἱστορία τῆς ψυχῆς του. Διερευνᾷ τὸν ἐσώτερο ἄνθρωπο, τὴν μυθικὴ χώρα τοῦ Εἶναι του. Μεταλλάσσει τὴν ἀγωνία του, σὲ ὄντολογικὴ δεβαιότητα. Διαβάζει, μὲ πολλὴ σύνεση τὸ πρόσωπο τοῦ αἰῶνα. Οἱ μαρτυρίες, πού μᾶς προσκομίζει ὁ Μαγγ. εἶναι ἄμεσες καὶ εἰλικρινεῖς. Εἶναι ἓνας ποιητής σοδάρως, ὁλοκληρωμένος! Δὲν ἐλαφρολογεῖ, μὲ τὶς καθημερινότητες. Εἶναι βαθυστόχος-στος περισπούδαστος καὶ βασανίζεται ἀδιάκοπα, ἀπὸ ὁράματα ἐφιαλτικά. Ὁ-ράματα, πού ὀδηγοῦν τὴν σκέψη του, στὴν ἀπόγνωση, γιὰ τὴν ἀμάντευτη σκληρὴ

μοίρα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου ἀτελέσφορη λειτουργεῖ, ἡ ἐνδεὴς ἐσωτερικότητα:

“Ἐλειπ’ ἡ σταγόνα πού τὸ ποτήρι ξε-
(χειλίζει

“Ἐλειπε καὶ τὸ θάρρος νὰ πείς «μὴ πα-
(ρέκει»

Ποιὸς νὰ θυμηθεῖ τέτοιες ὥρες τὸ Γόρ-
(διο!

Εἶταν οἱ Πίκρες πολλὲς πιὸ πολλὲς οἱ
(Ἀγωνίες

Εἶταν δίπλα καὶ τὸ “Ἀδικο νὰ φυλάει
(καρτέρι —

Παραλίγο νὰ σταύρωναν ἄλλον ἓνα Χρι-
(στό.

Δὲν τὸ λέω γιὰ πάρτη μου δὲν λυπάμαι
(γιὰ μένα

Κλαίω τὸν ἄτυχο “Ἀνθρωπο πού νὰ
(κλαίει τὸν εἶδα —

Παρά δίπλα του εἶταν τ’ ὄνειρο πουθενὰ
(ἡ ἐλπίδα.

Λ ο υ ῖ ζ α ς Λ α μ π ῆ (μετάφραση
Κοῦλη Ἀλέπη): «ΕΙΚΟΣΙ ΤΕΣΣΕ-
ΡΑ ΣΟΝΕΤΑ».

Μιὰ ἀπὸ τὶς ὑψαιότερες ποιήτριες, τῆς παλαιᾶς Γαλλίας, εἶναι ἡ Λουίζα Λαμπέ. Κόρη πλούσιου γρονθέμπορα ἀπ’ τὴν Λυόν, μὲ μιὰ σπάνια ὁμορφιὰ καὶ μάρφοση, γιὰ τὴν ἐπαρχία της — 1525, χρόνια πού γεννήθηκε — ἐλάμβανε σὺν πλοῦτος μετέωρα, στὴν πνευματικὴ ἀπρόσφορη τῆς Κλασσικῆς Γαλλίας!

Αὐτὴ τῇ νέᾳ Σαπφῷ, τὴν ἔκανε γνωστὴ, στὸ Ἑλληνικὸ Κοινὸ. ὁ ἐξαίρετος γνωστὸς ποιητής, Κοῦλης Ἀλέπη, μεταφράζοντας ἀριστοτεχνικά, στὴ γλώσσα μας, τὰ Εἰκοσιτέσσερα Σονέτα της.

Ὁ μεταφραστὴς ἔδωσε, μὲ ἄλογη στιχογραφικὴ τέχνη, ὅλο τὸ πάθος, τὴν πνοή, τὴν ἐκσταση τὴν λυρικὴ ἐνέργεια καὶ τὸν πλούσιο ἔρωτα τοῦ πρωτοτύπου. Ὁ ποιητής Κ. Ἀλέπη, ἐξαντλῶσε μελωδικότατα τοὺς στίχους τῆς Λαμπέ, στὴ νεοελληνικὴ στίχους, πού τοῦ ἐκκαρτεῖ τὸ αὐθόρμητο καὶ πηγαῖο χέλιμα. ὁ λαμπρὸς λυρικὸς τόνος, ἡ ἐγγένεια καὶ ἡ ἀδρότητα τῆς σκέψης.

Η Ακριπέ, δὲν εἶχε μόνο τὴν προφερό-
μενη καὶ τὴν εὐαισθησία, μᾶς μαγεμένης ὡς
πῶς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν δοχὴν μύρφοσης
καὶ πλαστὴ ἐνημερότητα, πάνω στὴν ἀρχαία
λορικὴ ποίηση καὶ στὴν ἐλληνικὴ κλασσικὴ
φιλοσοφία, γενικότερα.

Στὴν ποίηση, τῶν εἰκοσιεπταετῶν συνθέ-
των, ποὺ τῆς μετέφρασε ὁ δικός μας Κ. Α.,
ὁπάρχον σύμβολα, ἀπὸ τὴν ἀρχαία Μυθολο-
γία, ποὺ ἐκφράζουν ἐντονα τοὺς μυχαϊότερους
διαλογισμούς του, μὲ παραστατικότητά καὶ
χάρη.

Ἐδῶ θυμίζεται, μὲ παραλληλὰ δικὰ της
συναίσθημα, ἡ διορατικότητά τοῦ Ὀδυσσεύ.
Ἡ σκληρὴ Μοῖρα, ἀλλοῦ παρομοιάζεται μὲ
τὸ χρυφὸ κεντρί τοῦ Σκορπιού. Σ' ἄλλους πάλι
στίχους παρελκύνουν: ὁ Φοιμακερὸς Ἑρω-
τας, ἡ Ακριπὴ Ἀφροδίτη, ποὺ γυρνᾷ πάνω
ἀπὸ αἴθριο οὐρανὸ, ὅταν πανέμορφο ἄστρο, ὁ
ἀνάλαφρος ὁροσερὸς Νέφυρος, ἡ Ἀρτέμιδα,
ποὺ πλῆθος ζῶα εἶχε τρέψει...

Νὰ ἔνα τετραστόχο, ποὺ ὁραεῖς καὶ εἶ-
ναι γραμμένο ἀπὸ ἀρχαῖο ἐπιγραμματιστοῦ:

Ὁ Ἄρης θορεῖ τὴν Ἀφροδίτη, ὁ Ἑρμῆς
γυρίζει.

Κάθε γωνιά τῆς γαλαξόχρομης ἀδύστου
καὶ ἐσένα ὦ Δία παντοῦ σὲ βλέπουν

οἱ Ὀυρανοὶ σου
μὲ τὴν φαίδρὴ καὶ ζεστὴ νύκτα σου, ποὺ
σούζει.

Ἀναντίρρητα, ἡ Ακριπέ, μᾶς ἔχει δώ-
σει ὁμομύθετους πίνακες, ἐνὸς γνήσιου ἐρωτι-
σμοῦ, καὶ πίνακες, ποὺ τοὺς σόλισε, μὲ φω-
τοσκιάσεις ἀπὸ τὴν ἀρχαία παράδοση καὶ μυ-
θολογία καὶ τοὺς πλασιόμασε, μὲ τὴν μουσικὴ
ἀρμονία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐλικρινείας.

Τὴν ἐπαινοῦσε ὁ SAINTE BEUVE. Τὴν
θαύμαζε καὶ τὴν μετέφραζε ὁ RILKE. Τὴν
ἐγκωμιάζε καὶ τὴν μελετοῦσε ὁ Λαφονταίν.
Μιὰ σπάνια μορφὴ τῶν γαλλικῶν Γραμμιά-
των, ποὺ ἡ μορφὴ τῆς, φωτεινὴ καὶ πανέμορ-
φη, εἶχε χαθεῖ, ληθρονημένη στὸ πέρασμα
τῶν αἰώνων.

Ἡ ὥραία, ὥστόσο, Λουίζα ἔμενε μέχρι
τώρα στὴν ψυχὴ τῶν Λυονέζων, ζωντανὴ καὶ
δημοφιλέστατη. Τὸ ποιητικὸ στεφάνι, γρά-
φει ὁ ποιητὴς Κούλης Ἀλέπης, στὸ κατατο-
πιστικὸ προλογικὸ σημείωμα τῆς μετάφρασης
τῶν συνθέτων, τῆς Λουίζας Ακριπέ, τῆς Σαπ-

φῆς κατὰ τὸ 1660 κίονα, ὅσο καὶ ἂν οἱ τε-
χνιστροπείες ἀλλάζουν, μένει ἀμείωτο στὸ
κόσμο τοῦ χρόνου.

Τὰ νεοελληνικὰ Γράμματα, θὰ ἐκφρά-
ζουν, ἐπίσης, τὴν εὐγνωμοσύνη στὸν Ἑλλη-
να ποιητὴ Κ.Α., ποὺ εἶχε τὴν ἐμπνευση νὰ
παρουσιάσει τὴν ἀθάνατη κατὰ Γαλλίδα ποι-
ήτρια, στὸ ἑλληνικὸ κοινόν.

Ἡ Ακριπέ, δὲν ἔγραψε μόνο ὁμομύθετα
συνέτα, ἀλλὰ εἶχε καὶ μιὰ σπάνια γενικὴ
μύρφοση καὶ καλλιέργεια. Ἐπαίξει, μὲ με-
γάλη τέχνη λαχρότα, ἔγγραφο ὄργανο, ποὺ
συναρπάζονταν πολὺ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη.

Δὲν μπορῶ, παρὰ νὰ παραθέσω, γιὰ τοὺς
ἀναγνώστες μου, ἕνα ὅρατο σύνθετο, ἀπὸ τὰ
21 ποὺ μετέφρασε ὁ Ἀλέπης, ποὺ εἶναι συγ-
κηνητικὴ συνομιλία τῆς ποιήτριας μὲ τὸ λα-
γὸς της:

Σ Ο Χ Ν Ε Τ Ο Χ Η

Λαχρότα μου, σύντροφε ἐδῶ στὴν πικρὴ
ζῆση
τῶν στεναγμῶν μου μάρτυρα καὶ ἐρευνητὴ
καὶ μου στεναχώριας δίκαιε ἐδῶ κριτὴ,
πόσες φορές δὲν ἔχομε μαζί θρηνηθεῖ!

Καὶ πόσο τὸ ἔργο ὀδυρὸς μου σ' ἔχει ἐνο-
χλήσει
ποὺ ἀργῶντας κάποια μολπή, μου εὐ-
φραντικὴ,
τέλεια ἄξαφνα τὴν ἔκανες θρηνητικὴ,
χλευάζοντας τὸν ἦχο ποὺ εἶχε κατὰ σκορ-
πίσει.

Κι' ἂν πονῶμαι στὸ ἀντίθετο νὰ σὲ ἀναγ-
κίσω,
λασκάρεις ἔξω μου καὶ μὲ κάνεις νὰ σο-
πῶ
Μά, βλέποντάς με, στεναγμῶν νὰ σκορπῶ
μέλεις.

Λογὰς, μπρὸς στὸ λυπητερὸ παράπονό μου
Ν' ἀρῶμαι ἔγω δαλθεῖ καὶ μέσα στὸν και-
μὸ μου,
καὶ ἀπὸ γλυκὸ κακὸ γλυκὸ νὰ ἐλπίζω τέ-
λος.

Παντελής Πρεβελάκης: «Η ΝΕΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ», Ἀθήνα 1979.

Ὁ Παντελής Πρεβελάκης, ἀπ' τὰ πρῶτα μεγέθη τῶν Γραμμάτων μας, μὲ τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο του συμβάλλει στὴν αὐτογνωσία τοῦ λαοῦ μας. Σεμνύνονται γιὰ τὴν παρουσία του τὸ Ἑλληνικὸ παρόν, τὸ Εὐρωπαϊκὸ καὶ τὸ Παγκόσμιον πνεῦμα. Μὲ τὸ ἀετήσιο μάτι του εἶδε κατὰματα τὸ τραγικὸ νόημα τῆς ζωῆς, ποῦ τὸ ὕψωσε μὲ ὑψηλὴ τέχνη σὲ αἰωνιότητα. Λαγάρος, κρουστός, δροσερὸς ὁ λόγος του μὲ ρωμαιοῦς ὕφος. Θυμίζει ἀφθαστα δημοτικὰ μας τραγούδια στὴν ἀρχοντική του ποιότητα.

Εἶναι ἀσυγχώρητη ἔλλειψη ποῦ δὲν δρέθηκε μέχρι σήμερα ἓνας νεοέλληνας, μὲ στέρεη πνευματικὴ κατάρτιση καὶ γνήσια ματιά, νὰ μᾶς δώσει σὲ μιὰ ὑπεύθυνη ὁλότητα τὴν ἀξιολόγηση τῆς μέχρι σήμερα προσφορᾶς του.

Ἀφορμὴ γιὰ τὶς ἀνωτέρω σκέψεις μοῦ ἔδωσε τὸ διβλίο: «Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ». Ἀφιέρωμα στὰ ἐβδομηντάχρονα του. Ἐκδοση περιοδικοῦ «ΕΥΘΥΝΗ», Ἀθήνα 1979, σελ. 200. Τριάντα ἐφτά (37) κριτικὰ κείμενα, διακεκριμένων ἀνθρώπων τῶν Γραμμάτων μας, συνυφαίνουν τὸ ἐορταστικὸ κανίσκι. Αὐτὰ δημοσιεύτηκαν σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τοῦ τόπου μας κατὰ καιροὺς. Τὸ τέλος κάθε κριτικοῦ κειμένου πλαισιώνει χρήσιμη ἐπιλογὴ διβλιογραφίας.

Στὴν τύχη ἀναφέρω ὀρισμένους συνεργάτες τοῦ διβλίου καὶ τὴν ἀναφορὰ τῆς κριτικῆς τους, χωρὶς ἀξιολογικὴ πρόθεση. Κ. Τσάτσος «Ὁ Κρητικὸς - Τὸ δέντρο», Αἰμ. Χουρμούζιος «Οἱ Στρατιῶτες», Ἐλ. Λαμπρίδης «Τὸ χρονικὸ μιᾶς πολιτείας», Ἄγγ. Τερζάκης «Τὸ Ἱερὸ σφάγιο», Π. Χάρης «Τὰ χέρια τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ», Εὐάγ. Παπανοῦτσος «Ὁ ποιητὴς καὶ τὸ ποίημα τῆς Ὁδύσσειας», Ἀνδ. Καραντώνη «Ὁ ἄρτος τῶν ἀγγέλων», Κώστας Τσιρόπουλος «Τὰ ποιήματα», Π. Πάσχος «Δύο κρητικὰ δράματα» κ.ἄ.

Σὲ στέρεες κριτικὲς ἐκτιμήσεις, θέσεις κύρους εἰδημόνων, εἶναι ὀλοφάνερη ἡ ἀ-

δέσμευτὴ θέση, γιὰτὶ δὲν γράφτηκαν τώρα τὰ κείμενα γιὰ πανηγυρισμὸ καὶ γιὰ τὴν ὄντως ἐπάξια τιμὴ, ἀλλὰ σὲ ἀνύποπτο χρόνο μὲ καθαρὰ ἀξιολογικὰ κριτήρια. Μὴ ξεχνᾶμε ὅτι πολλοὶ ἀπ' τοὺς διαπρεπεῖς συνεργάτες τοῦ διβλίου βρίσκονται σήμερα στὰ Ἥλυσια πεδία. Ἔτσι ἔχουμε φῶς, πολὺ φῶς ἐνὸς αὐγουστιάτικου ἡλίου στὸ ἔργο τοῦ συγγραφέα ποῦ μᾶς ἔδωσε καὶ τὸ διβλίο: «Ὁ ἥλιος τοῦ θανάτου».

Ὁ ἀναγνώστης τοῦ τιμητικοῦ τόμου ἔχει συγκεντρωμένες κοντὰ του κριτικὲς θέσεις ἀξιώσεων σ' ἓνα ὄντως μεγάλο ἔργο, ὅπως εἶναι ἡ μέχρι τώρα προσφορὰ τοῦ Πρεβελάκη. Ἐχει στὰ χέρια του τὴν ἀξιόλογη Ἑλληνικὴ κριτικὴ μὲ μιὰ πολυπρόσωπη ἐκτίμηση, ξέμακτρα ἀπὸ κλίκες.

Ὅποιος ἔχει διαβάσει διβλίο τοῦ Πρεβελάκη, χαίρεται τώρα τὴν ἄνεση μιᾶς οὐσιαστικῆς γνωριμίας, ἔστω ἔμμεση. Αὐτὴ μαζὶ μὲ τὴν προσωπικὴ ἀμεσότητα τοῦ ἀναγνώστη ὁδηγοῦν στὸ ἄδυτο τῆς μαγείας τῆς προσφορᾶς. Πέρα ἀπὸ συμβατικὰ σχήματα πλησιάζει τὴν οὐσία, ποῦ πάντοτε εἶναι πίσω καὶ κάτω ἀπὸ τὴν κρούστα τῶν φαινομένων. Ἀκούει λαγαρὴ τὴν φωνὴ τῆς ἀλήθειας, ποῦ κοντεύει νὰ γίνῃ στὴν ἐποχὴ μας ἄγνωστη ὑπόθεση. Θεᾶται τὸν ρημαγμένο κόσμον τῶν ἀξιών σὰν ἄγνωστες εἰκόνες. Χαίρεται τὴν δύναμη καὶ τὴν ὁμορφιὰ τῆς γλώσσας μας.

Οἱ λίγες γραμμὲς ποῦ γράφονται μετὰ ἀπὸ τὸ διάβασμα τοῦ διβλίου: «Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΝΤΕΛΗ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ», εἶναι ἓνα εὐχαριστῶ, στὸ μεγάλο λογοτέχνη, ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Χωρὶς μ' αὐτὸ νὰ ἐξοφλοῦμε τὸ χρέος μας.

Μάνου Κοντολέων: «Ὁ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ», Ἀθήνα.

Τὸ παιδικὸ λογοτεχνικὸ διβλίο, ἀναγνωρισμένης ποιτικῆς στάθμης, εἶναι ἓνα πρόβλημα τῶν Γραμμάτων τοῦ καιροῦ μας. Ἴπάρχει στὴν διβλιογραφία, ἀλλ' ἡ ἐπιλογὴ

του παρουσιάζει δυσκολίες. Σ' αυτό συμβάλλει και το πλήθος των διδλίων. Έτσι: άναγνωστικό προβάδισμα έχουν οι έντυπωσιακές έγχρωμες φυλλάδες, που ίσως κάνουν ζημιά στην παιδική ψυχή. Τά παιδικά διδλία ξεχωριστικής μορφωτικής άξίας κυκλοφορούν και διαβάζονται από ένα περιορισμένο άρτιο παιδιών.

Τις παραπάνω σκέψεις όφειλω στο διδλίο 6 Παραμύθια που έγραψε ο Μάνος Κοντολέων και κυκλοφόρησε το διδλιοπωλείο της Έστιας, σελ. 64, με είκονογράφηση της Μαριάννας Βαρέμη. Τά ήμέματά τους είναι σύγχρονα. Ο πυρήνας τους, με άλλα λόγια ή άλληθεία τους, προσφέρεται με έντεχνο λόγο στά μέτρα της στάθμης της παιδικής νοημοσύνης. Αυτό προϋποθέτει γνώση της παιδικής ψυχολογίας στις λειτουργικές της λεπτομέρειες, κατοχή της δύσκολης τέχνης του παραμυθιού, σαφώς στά πλαίσια της άρτιας συνθέσεως και της ύποδειγματικής έκφράσεως.

Οι τίτλοι της συλλογής των παραμυθιών είναι: 1) Στήν κύλη, 2) Τό παλιό πολύ παλιό σπίτι των λιονταριών, 3) Τό λουλούδι, 4) Στο όρνο της βροχής, 5) Στόν τόπο που οι άνθρωποι μιλούσαν με τά δέντρα και τόν άνεμο και 6) Στο θυλό 'Απ' ότι θάέπουμα, με μία δικαιική ματιά, πρόκειται για καλλιμερινές πραγματικότητες που βρίσκονται κοντά μας.

Ο Μάνος Κοντολέων μοχθεί και καταφέρνει με τά 6 Παραμύθια του νά πληρώσει τή βιωματική άμεσότητα του παιδιού στις παρακάτω άλλθείες: 1) Η άλλλαγή στο δομικό όργανό νά μη καταστρέψει τή ζωή, 2) Η άρχοντιά του προγονικού πολιτισμού νά γίνει δύναμη σύγχρονης μεγάλης δημιουργίας κι όχι ύπόθεση όλικής έκμεταλλεύσεως, 3) Τά άποτελέσματα της διόγνωσης, 4) Τά βέματα των νερών δέν πρέπει νά κίττονται, 5) Η ώφέλεια των δέντρων και 6) Η ρύπανση της θάλασσας.

Γιά νά πληρώσει το παιδί χαρούμενα κι άδίστα τόν παραπάνω κόσμο των άξιών της ζωής κινητοποιεί ο συγγραφέας έναν κόσμο ζώων - συμβόλων. Διαφορετικά ζώα ζούν, κινούνται, συμπεριφέρονται σε κάθε παραμύθιο. Όλα με τις φυσικές τους ιδιότητες και τήν ύποβλητική τους ενέργεια. Ο κόκκορας, ή κότα, ή χοντροπάπια και τά παπάκια της,

ο γαρό - γούρουνας, τά περιστέρια, το παγώνι, ο μαύρος σκύλος και τό άηδόνι είναι οι ήρωες του πρώτου παραμυθιού. Στά άλλα παραμύθια πρωταγωνιστούν άλλα ζώα. Ο συγγραφέας δέν επαναλαμβάνεται. Κάθε παραμύθιο άποτελεί μία καινούρια συγκαλητική μαρτυρία, χαρούμενη, έναργη και γνήσια.

Λαχτάρα και καημός του συγγραφέα είναι: ν' ανοίξει: τά μάτια της ψυχής των παιδιών μας στις άξίες της ζωής. Ο πόθος του γίνεται πραγματικότητα. Έτσι: τά παραμύθια του είναι: έφαμίλλα των πιο ήρωών παραμυθιών της έθνικής μας κληρονομίας.

Ο Μάνος Κοντολέων κατέχει τά μυστικά της παιδικής ψυχής, διαθέτει άγάπη για το παιδί, ταλέντο, πηγαία φαντασία και πέρα και πάνω άπ' όλα έ λ λ η ν ι κ ό ν η ρ ο ς. Τεχμήριο και θιός των άνωτέρω είναι: το διδλίο του τά 6 Παραμύθια.

Λότης Πέτροβιτς Άνδρουτσουπούλου: «ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΠΑΤΡΙΔΑ», Άθήνα 1978.

Τό παιδικό λογοτεχνικό διδλίο είναι στο είδος του δύσκολη ύπόθεση. Σαφώς μιλάμε για τις δόκιμες περιπτώσεις. Τά παιδιά διαφέρουν άπ' τους ώριμους στην άντίληψη του χώρου, του χρόνου και γενικά της ζωής. Τό παιδί ζει σε δικό του όμορφο κόσμο. Αυτός δέν χωρίζεται με σινικά τείχη άπ' τόν κόσμο των μεγάλων, αλλά συνυπάρχει χωρίς νά χάνει τήν αυθυπαξία του. Έτσι ή παιδική λογοτεχνία όφείλει νά είναι ψυχολογημένη κι όχι άφελής άπλοποίηση του ρεαλισμού των ώριμων.

Σχηματικά χωρίζονται τά παιδικά λογοτεχνικά διδλία ως έξης: α) για παιδιά της προσχολικής ζωής. Αυτά τά διαβάζουν οι μεγάλοι κι άκούνε οι μικροί, β) για παιδιά του δημοτικού σχολείου (6—12 χρόνων) και γ) για τά μεγάλα παιδιά της έφηβικής ηλικίας (12—18 χρόνων).

Σπιρόνισμα στις παραπάνω σκέψεις μου στάθηκε το παιδικό μυθιστόρημα: «ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΠΑΤΡΙΔΑ» που έγραψε ή Λότη Πέτροβιτς Άνδρουτσπούλου και

κυκλοφόρησαν οί «ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ», Αθήνα 1978, σελ. 156.

Η συγγραφέας είναι γνωστή από τὰ διβλία: «17 "Ελληνικά λαϊκά παραμύθια», «Ο μικρός αδελφός» μυθιστόρημα για μεγάλα παιδιά, Α' βραβείο γυναικείας Λογοτεχνικής συντροφιάς, «Τρεις φορές κι έναν καιρό», σύγχρονο παραμύθι, Α' βραβείο κύκλου του Έλληνικού παιδικού διβλίου, «5 κουκιά + 5 ρεθύθια = 10 παραμύθια» και «Έφτα κόκκινες κλωστές».

Το σύγχρονο μυθιστόρημα για μεγάλα παιδιά: «ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΠΑΤΡΙΔΑ» μās φέρνει κοντά σε γεγονότα προσφύγων της τελευταίας δεκαετίας. Οί χώρες, που παίζεται η τραγωδία της προσφυγιάς έχουν στο διβλίο φανταστικά όνοματα. Στο προλογικό της σημείωμα η συγγραφέας μās λέει και τὰ εξής: «Η ανθρώπινη αγωνία είναι η ίδια παντού. Κι η λαχτάρα που θά νιώσει ο μικρός ήρωας για έλευθερία, για ειρήνη, για δοκιοσύνη, είναι λαχτάρα χιλιάδων παιδιών, αίτημα εκατομμυρίων ανθρώπων σε πάμπολλα μέρη του κόσμου».

Οί ανωτέρω αλήθειες όντως συγκινούν κάθε άνθρωπο και ιδιαίτερα κάθε νέο άνθρωπο, που έρχεται στη ζωή με ελπίδες κι όνειρα. Το Έλληνόπουλο συγκινείται περισσότερο ακόμα για δυο λόγους: α) γιατί η μακραίωνη Ιστορία της Φυλής μας είναι ένας αδιάκοπος αγώνας για λευτεριά κι αξιοπρέπεια. β) γιατί αυτή την ώρα ζουν χιλιάδες Έλληνόπουλα της Κύπρου μας πρόσφυγες στις σκηνές μακριά απ' το θίος και τὰ σπίτια τους. Την προσφυγιά του νησιού της Αφροδίτης συναντάμε ανάγλυφη και στο μυθιστόρημα.

Αδρές, έντυψωσιακές, απάνθρωπες εικόνες ξεσπιτωμού, δοσμένες με δυνατή παρατήρηση, έναργη ψυχική ένταση τών ήρώων και αφήγηματική τέχνη. Σιγμές μεγάλες που καταξιώνεται η ζωή σε περιπτώσεις ήρωισμού και θυσίας. Ο αγώνας για την λευτεριά, για ειρήνη και δικαιοσύνη, για τις αξίες που νοηματούζουν τη ζωή γοητεύει. Έτσι γνωρίζουμε ανθρώπους με ακατάβλητο ανδρισμό και αγάπη για την Πατρίδα. Κι όλα αυτά όχι

με φτηνά, άνούσια λόγια, αλλά γραμμένα με πράξεις θυσίας. Δεν μιλάει ο δασκαλισμός, αλλά η ίδια η πράξη, η εμπειρία του «γίγνεσθαι», προϊόν πίστewς στον Θεό και την Πατρίδα.

Η σφραγίδα της δωρεάς, αυτό που λέμε ταλέντο, η πίστη στον Θεό, ο άγνός πατριωτισμός, η γνώση της παιδικής ψυχής, η αντικειμενική Ιστορική αλήθεια, η αγάπη για τον άνθρωπο και την αξιόπρεπη ζωή, κόπος και μόχθος πολύ αδελφώθηκαν από τη συγγραφέα ΛΟΤΗ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ και μās έδωσαν ένα σύγχρονο μυθιστόρημα αξίας για μεγάλα παιδιά και για όλους μās.

Πάυλου Α. Κυριακίδη: «ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΥΣΤΗΡΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ».

Η εκπαιδευτική πραγματικότητα κοντά στα άλλα θέματα της αντιμετώπιζει και το πρόβλημα της αντικειμενικής βαθμολογίας των μαθητών. Είναι η άποψη του καθηγητού, που εκφράζει, με αριθμό μιας κλίμακας, την γνωστική στάθμη του μαθητού. Η συνειδητή πρόθεση για δικαιοκρασία είναι δεδομένη. Πρά τούτα συγκεντρώνει τον λίθο του ανθεμέτους πολλών και «πολλών». Αδιαφορούμε για το τί ξέρουμε, ενδιαφερόμαστε για μεγάλους βαθμούς! Ο καθηγητής μέσα στη σύγχυση στέκεται, δρθος, αξιοπρεπής, έντιμος και έργάζεται. Μαθητές, γονείς και πολιτεία πληροφορούνται υπεύθυνα απ' αυτόν για το στίγμα της πορείας της πνευματικής σχεδίας του τόπου μās.

Της ανωτέρω σκέψης όφειλω στο διβλίο: «Κοινωνικά και Ψυχολογικά αίτια της αυστηρότητας και επιεικείας τών φιλόλογων καθηγητών» του Πάυλου Α. Κυριακίδη, δρα Φιλ. Έπιμελητού Πανεπιστημίου Ίωαννίνων, Ίωάννινα, σελ. 88, που κυκλοφόρησε πρόσφατα.

Ο έρευνήτης συγγραφέας στον κατατοπιστικό του πρόλογο μās πληροφορεί και τὰ

έξης! Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν η αναζήτηση κοινωνικών και ψυχολογικών αιτίων της αίσθησης ή έπιεικούς θαυματολογίας των φιλολόγων καθηγητών (σελ. 17). Με έναρξαι μäs πληροφορεί για τὸ σκοπὸ του.

Κλιμακώνει τὴν έρευνά του σὲ πέντε κεφάλαια: 1) Ἡ μέθοδος τῆς έρευνας. 2) Κοινωνικά αίτια τῆς αίσθηρότητας καὶ έπιείκειας. 3) Ψυχολογικά αίτια τῆς αίσθηρότητας ή έπιείκειας. 4) Σύνδρομο αἰτίων καὶ 5) Ἡ έρμηνεία τῶν καθηγητῶν. Τὰ κεφάλαια αὐτὰ διαρθρώνονται σὲ ἐπὶ μέρους περισφές αναζήτηση στὰ πλαίσια τῆς βλῆς προσφοράς.

Με λίγα καὶ γερὰτα έσωτερικότητα μέσα ή βλῆ σὸδαρή έρευνα στηρίχθηκε χονδρικά σὲ δύο θέσεις: μαθητῶν τῆς 1^{ης} τάξης γυμνασίου τῶν Ἰωαννίνων. Αὐτὲς στάλθηκαν σὲ φυλολόγους καθηγητὲς σ' ὅλα τὰ διαμερίσματα τῆς χώρας καὶ τὴν Κύπρο μäs. Ζητήθηκε ή θαυματολογία καὶ ή απάντηση σ' ἐνα πληροφοριακὸ ἐρωτηματολόγιο. Ἀπὸ τοὺς 181 καθηγητὲς απάντησαν 156. Στὰ στοιχεία αὐτῶν στηρίζεται ή βλῆ έποπτεία τῆς πορείας τοῦ θέματος.

Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐπιστημονική έρευνα χρήσιμη, πὸ μäs ἐνημερώνει τεκμηριωμένα, ξέμικρα ἀπὸ κάθε φόρτο περιττῆς ἐπιστημολογίας, γιὰ τὰ κοινωνικά καὶ ψυχολογικά αίτια τῆς αίσθηρότητας καὶ έπιείκειας τῶν φιλολόγων καθηγητῶν.

Ἡ ἐπιστημονική κατάρτιση, τὸ πάθος γιὰ σωστὴ ἐκπαιδευτικὴ ἐργασία, τὸ παιδευτικὸ ήθος, καὶ πολὺς μὲνθος έδωσαν τὰ χέρια τους καὶ πρόσφεραν τὸ χρήσιμο βιβλίον. Εἶναι σίγουρο, πὸς ὅσοι τὸ διαβάσουν θὰ ἀναθεωρήσουν πολλὰς θέσεις τους γιὰ τὸ θέμα καὶ τὰ ἐπὶ μέρους προβλήματα του. Σαφὲς ἄλλη εἶναι ή θεωρία καὶ ἄλλη ή πράξη στὸ υπέθυνο παιδευτικὸ ἐργο, ἀλλὰ ή ἀλληλεξάρτησή τους παραμένει ἀναγκαία.

Μή ξεχνᾶμε, ὅτι οἱ γραμμεὲς αὐτὲς δὲν μäs φέρνουν ἄμεσα κοντὰ στὸ θέμα, ἀλλὰ τὸ ἴδιο τὸ βιβλίον.

Μιχ. Δ. Στασινοπούλου:
«ΔΥΟ ΕΠΟΧΕΣ», Ποιήματα.

Στὸν ποιητικὸ ὄργανο τοῦ καιροῦ μäs ἔχουμε ἀναντίρρητα καὶ δόκιμη προσ-

φορά. Σ' αὐτὴ βρίσκουμε τὴν ἀποκάλυψη τῆς ἀλήθειας γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸ γύρω κόσμο, τὰ πάντα. Πνοή ζωσα στὴν ποίηση, ὅπως σὲ κάθε δημιούργημα, δίνει ή δωρεά, αὐτὸ πὸν λέμε ταλέντο. Εἶναι προσωπική ικανότητα στὸ μάτι, τὸ αὐτί, τὴ σκέψη, τὸ συναίσθημα, τὴ φαντασία, γενικά στὸν ψυχισμό. Ὁ ὄντως ποιητὴς διαθέτει μιὰ έσωτερικὴ φλόγα πὸν γίνεται τυραννική ὑπόθεση γιὰ τὸν ἴδιο καὶ τὸν καίει. Σὲ στιγμὲς κορυφώσεως ή κατάσταση αὐτὴ δημιουργεῖ. Στὸ ποίημα, ή δημιουργικὴ δράση τοῦ ποιητοῦ μäs φέρνει κοντὰ στὸν κόσμο, στὴ μοίρα μäs καὶ σὲ νέους κόσμους.

Ἐφορμή στὶς παραπάνω σκέψεις μου ἔγινε ή πρόσφατη ποιητικὴ συλλογὴ με τίτλο: «Ποιήματα» καὶ ὑπότιτλο: «Δύο ἐποχὲς» τοῦ Μιχ. Δ. Στασινοπούλου. Ἐκδοση διδλιπωλείου τῆς «Ἐστίας», σελ. 236. Ἀθήνα.

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς καὶ πρῶν Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Μιχ. Δ. Στασινοπούλος χωρίζει τὴν ὅλη συλλογὴ του σὲ δύο ἐποχὲς:

α) Ἐποχὴ πρώτη (1—80) πὸν ὑποδιαιρεῖται σὲ τέσσερα μέρη.

β) Ἐποχὴ δεύτερη (σελ. 81—192) πὸν χωρίζεται σὲ δύο μέρη.

Αὐτὴ εἶναι ή ἀπόλυτα προσωπικὴ δημιουργία τοῦ ποιητοῦ. Ἀκολουθοῦν οἱ μεταφράσεις (σελ. 195—226).

Θέματά της ή πρώτη ἐποχὴ ἔχει τὸν γύρω κόσμο καὶ τὶς προσωπικὲς έσωτερικὲς ἐμπειρίες: π.χ. Τὸ ἄλογο τοῦ σκακιού. Τὸ θέατρο. Ὁ σταθμάρχης. Δειλινὸ στὴν Ἀττική. Ἀγροίλι. Τὸ καῖκι. Παιδιὰ στὴν κατοχή. Γαλήνη. Δυσμένεια. Μοναξιά. Ἡ σιωπὴ κ.ἄ. Ἡ ἀναγραφή εἶναι τυχαία, γιὰ παράδειγμα, χωρὶς καμιά ἀξιολογικὴ μου πρόθεση.

Στὴ δεύτερη ἐποχὴ στὸ πρῶτο μέρος κυριαρχοῦν πολεμικὰ θέματα: Ὁ διαβάτης καὶ τὸ ὁδόφραγμα. Οἱ δικοὶ μäs χτύπησαν πάλι. Στρατιωτικὸ κοιμητήριο. Θερμοπύλες κ.ἄ. Σ' αὐτὰ συναντᾶμε τὸ ἡρωικὸ στοιχείο σ' ὅλη του τὴν ψυχικὴ ἀρχοντιά, ἀκόμη τὸ πάθος γιὰ τὴ λευτεριά, τὴν ἀξιοπρέπεια, μ' ἓνα λόγο τὶς ἀξίες. Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, σὲ περιπτώσεις

άγώνων, κινούνται σε πλαίσια της όντως αξιοβιώτης ζωής.

Στο δεύτερο μέρος της δεύτερης έποχής μας δίνεται σφαιρικά ή ζωή σε μιὰ ποικιλία ποιημάτων: 'Η λύπη στα μάτια τών ζώων. 'Η κούκλα. Βραδυή μουσική. 'Ενα άλλο λογαβωμένο στην πλατεία Μητροπόλεως. 'Η κόρη της 'Ανοιξης. Ξημέρωμα κ.ά. 'Εδώ ή ύψη του ποιητικού λόγου παρουσιάζεται σε νέα τεχνολογία με ποιοτική ιδιαιτερότητα.

'Ακολουθούν είκοσιπέντε μεταφράσεις διαλεχτών ποιημάτων ξένων όμοτέχνων του Μ. Στασινοπούλου.

Στη μεγάλη ποικιλία του ποιητικού γίγνεσθαι του καιρού μας ή παρουσία του Μιχ. Στασινοπούλου είναι σηµαδιακή. Μας αποκαλύπτει με το µεστό σε ουσία λόγο του σχήµατα ζωής, γνωστής ή άγνωστης. 'Ο γύρω κόσµος, το σµβάν, είναι το κινούν, ό ποιητής δέν μένει σ' αυτό, άλλ' από αυτό ξεκινάει. Στόχος του ή αλήθεια, που ή ρευστότητα του καιρού μας την κατάντησε σχεδόν άνύπαρκτη.

Την προσωπικότητα του ποιητού Μιχ. Στασινόπουλου συνθέτουν: ή ανθρωπιά, ή δωρεά, ή υπεύθυνη µόρφωση, ή άµεσότης της γνωριµίας του τόπου και τών ανθρώπων µας, το πάθος για προκοπή, ή γοητεία του ύφους, με το λαγαρό και άνεπιτήδετο γαλάζιο χρώµα του, και πέρα και πάνω άπ' όλα το πνευµατικό ήθος, που άρωµατίζει την όλη προσφορά του. Αυτό, σε γενικές γραµµές, είναι το ουσιόγραµµα της υπεύθυνης παρουσίας του σαν Γράµµατά µας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ

Πάνου 'Ιωαννίδη: «Η ΑΘΕΑΤΗ ΟΨΗ», (Διηγήµατα), Λευκωσία - Κύπρος 1979.

Δόκιµος λογοτέχνης ό Κύπριος Πάνος 'Ιωαννίδης, ξεχωρίζει για το προσωπικό ύψος, και τη συνθετική ικανότητα. Προικισμένος µ' αλληθιανά, γνήσια ταλέντο, καλλιέργει µιά λογοτεχνία, με άξιώσεις και δική

της εάρος. Από το 1962 που πρωτοπαρουσιάστηκε, με διεθνή, ως τώρα, άσχολήθηκε με το θέατρο, την ποίηση, το διήγηµα, το μυθιστόρηµα. Κάθε έργο και µιά προσφορά. 'Όλα δουλεµένα, στο άκρον της τέχνης, και στη ψύχρα της καρδιάς. Πηγγή πλούσις κι ανεξάντλητη, ή άγαπηµένη, πολύπαθη πατρίδα, ή Κύπρος. 'Όλοζώντανη µ' βλή την πολυτάραχη ιστορία της. 'Όλα σε τόπο και σε χρόνο, αλλά με τη σφραγίδα της τέχνης, που δέν έχει ούτε τόπο, ούτε χρόνο. Πού άπλώνεται: πέρα από τα γεγονότα, ήψώνεται πάνω από τους καιρούς, και μένει αθάνατη κι αιώνια.

Το νέο διεθνή, με το ύποδελτικό έξωφυλλο — κεφαλή από σπαρμένο άγαλµα — περιέχει πέντε διηγήµατα: 'Οι στολές, 'Η θάλασσα, 'Η απόδραση, 'Ενας Σδάτσερ, 'Η άθέατη όψη. 'Όλα έμπνευσιµένα από την τραγωδία, που σκόρπισε στο νησί ή εάρδαρη εισβολή του 'Αττίλα του 1974. Από τότε ως τώρα έστειλήθηκαν — έκτος από τη γενική κι έθνική τραγωδία — κι άναριθµητα δραµατικά, κοινωνικά, οικογενειακά, άτοµικά. 'Αντιδράσεις προσωπικές, ψυχολογικές συγκρούσεις, δόνηση χαρακτήρων, ή το αντίθετο. 'Ανθρωπιά, πώση, συνείδηση, άλλων σµός. 'Ο συγγραφέας δέν περιγράφει, αναλύει, με διαιρητικό µάτι, πιάνει το εάθος, φωτίζει τη σκοτεινή, άθέατη όψη, κι αφήνει τον άναγνώστη να στοχαστεί. 'Όχι για να τον συγκινήσει, ή για να κάνει γνωστό το «γεγονός» αλλά για να προβληματίσει. 'Η διαιρητική τριμή, είναι ένα από τα χαρακτηριστικά της πέννας του, όπως κι ή ψυχογραφία, ή σφιχτοδεµένη φράση, ή πυκνή, αλλά όχι σκοτεινή έννοια, ή δύναμη του λόγου. Τίποτε το έξωπραγµατικό. 'Όλα ανθρώπινα, ύπαρκτα, που µπορούν να σµβούν πάντα. Άυρικά, αισθησιακά, ψυχολογηµένα, όλοζώντανα, με το δραµατικό τους εάθος, σε µιά γή που σιθάνεται την πληγή της, και τον πόνο, σαν ζωντανή ύπαρξη. 'Η άλλη γοηρία, και το διδάγµα, τα σµπεράσµατα, µαζί με τη γοητεία της αφήγησης. 'Η καταδυναστευση του καλού, αλλά και ή νίκη του Καλού πάνω από τις µικρότητες. 'Η προδοµένη πατρίδα, ή υποκρισία τών 'Αγγλων, το πείσιµα του Κύπριου να ξαναφτιάξει τον τόπο του. Κι αισθάνθηκε σαν άγιος Δηµή-

τρισε, σὰν ἠθρέας ποὺ ἀγωνίζεται νὰ σώσει
τὴν παρθένου...

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

Παν. Γ. Μπουγού: «ΑΓΩΝΙΕΣ
ΚΑΙ ΠΙΣΤΕΥΩ».

Τυπογραφείο ἔχει ὁ Π. Μπουγός, ἐκδόσεις κάνει ξένες (Ὁ «Φενεός»), γιατί νὰ μὴν τυπώσει καὶ δικὰ του γραφτά; — σκέφτηκε. Τὸ τί θ' ἀξίζανε κείνα ποὺ θὰ τύπωνε ἢ ποὺ, ἔγραψε, εἶν' ἄλλο κεφάλαιο αὐτό. Στὸν ἴδιο μιὰ φορὰ ἀρέσανε. Οἱ ἄλλοι... θὰ ἔλεπε τίς γνώμες τους μετὰ τὴν κυκλοφορία τοῦ βιβλίου του. Ὅμως, ἄλλο νὰ τυπώσεις ἓνα βιβλίο κι ἄλλο τοῦτο νὰ νικᾷ τὸ χρόνο. Ἀπ' ὅτι, ὅμως, διαβάσαμε δὲ μείναμε καθόλου εὐχαριστημένοι. Ἡ ποίησή του, ἐντελῶς πρωτόλεια.

Οὔτε στιχουργικὰ στέκεται, οὔτε αἰσθητικά κι ἀπὸ τὴν ἄποψη οὐσίας. Θέλει πολὺ κόπο καὶ πολὺ διάβασμα ἓνας καλὸς καὶ δουλεμένος στίχος. Βρήκαμε κοινοτυπίες κι ἀντιποιητικὰ στοιχεῖα. Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐξάπτουμε μόνο τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστη, θὰ καταχωρίσουμε μερικοὺς χαρακτηριστικoὺς στίχους του: «Μ' ἄφησε κι' ἐμένα μόνο, σὰν φαῖ χωρὶς ἀλάτι / κι' ἐσέ ὠραῖο δεντρί μου θὰ σὲ κάνουνε σακάτη» (σελ. 8). Κι' ἄλλοι: «Ἐάν στὸν πόλεμο, θάχουν τὸ σῶμα ἢ τὴν ψυχὴ μου, / αὐτὸ εἶναι βούληση Θεοῦ, κι' ὄχι δική μου. / Μὰ καὶ νὰ θέλουν καὶ νὰ διαλέξουν θάνατι χαζοί. / Γιατί ἓνα ὄνομα ἀφοῦ γεννήθηκε πάντα θὰ ζῇ» (σελ. 19). Ἐκεῖνο πιά τὰ «Κάστρα» εἶναι ὑπόδειγμα ἀνευθυνότητας. Γενικά, οἱ ἀντιποιητικὲς λέξεις κ' ἐκφράσεις καθαρευουσιάνικες πλημμυρίζουν τὰ κείμενα: «ὑβρεῖς ἐκτοξεύουν», «πένητες», «ἄλλως», «στὴς σκέψεις», «τὸν Ἅγιο Νυμφῶνα!», «πολλάκις», «ἄραες», «ἡ πατρίς», «ἀσχέτως», «ἀπλανές», «ἀνέκτηρες», «ἦδαν — ἀντί, εἶδαν, «τὴν παγερὰ», «τεῖνω» καὶ ἄλλα πολλά. Μὲ τιτιες παραλείψεις καὶ τέτια ἄγνοια δὲ γίνεται ποίηση! «Οὐ παντὸς πλεῖν ἐς Κόρινθον»!

Τὴν ἴδια κατάσταση βρήκαμε καὶ στὴν «Καταιγίδα», ἓνα διήγημα ποὺ καταχωρίζεται στὸ τέλος. Ὁ Π. Μπουγός δὲν ἐξέτασε τί θὰ πεῖ λογοτεχνία. Ἀλλιώτικα δὲ θὰ ἔγραφε φράσεις σὰν ἐτούτες: «ἐνῶ οἱ φωτογραφικὲς τους μηχανὲς ζωγράφιζαν στὰ σπλάχνα τους, μὲ τὸ δικό τους τρόπο τὸ κάθε τι» ἢ «κατέληξε στὸ συμπέρασμα ἢ ὅλη μου σκέψη» ἢ «καὶ μέσα μου αἰσθάνθηκα μιὰ γεύση εἰρωνίας» ἢ ἀκόμα, «Αὐτὴ τὴ φορὰ πῆγαινα γιὰ τὰ ἐγκαίνια. Τὴν θεμελίωση τοῦ ἔργου ποὺ σὰν προσφορά στοὺς σωτῆρες μου εἶχα κάνει» (ἄλλο πράμα, ὅμως, τὰ «ἐγκαίνια» κι ἄλλο ἢ «θεμελίωση»). Κ' ἐδῶ θὰ βροῦμε λέξεις κ' ἐκφράσεις ἀντιλογοτεχνικὲς, ποὺ κάνουνε τὸ κείμενο ἀνυπόφορο. Ἡ ποίηση κ' ἡ πεζογραφία δὲν εἶναι γιὰ νὰ διασκεδάσουμε τὴν ἀνία μας. Χρειάζεται μεγάλο κόπο, πολὺ διάβασμα, κάποια ἔφεση καὶ λίγη... δωρεά.

Ἰάσονα Εὐαγγέλου: «Η ΓΟ-
ΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ».

Στὸ κεινόμενον τοῦ βιβλίου, ὁ Ἰάσ. Εὐαγγέλου, θὰ καταπιστεῖ μὲ προβλήματα ἐπιστημονικά. Τρία μελετήματα ἀποτελοῦν τούτῃ τῇ σημαντικῇ του προσφορὰ πρὸς φανερώμενον τὴν αὐρότητα τοῦ περιεχομένου τῶν θεμάτων, ποὺ ἀπασχολοῦνε τὰ πνευματικὰ διακρίνοντα τοῦ συγγραφέα. Καὶ δείχνουν τὴ γνητεία τοῦ στοχασμοῦ τοῦ ἀπ' τὰ προβλήματα φιλοσοφικὰ καὶ ψυχολογικὰ ποὺ ἐρευνᾷ καὶ τοὺς θαυοὺς τοῦ προβληματισμοῦ. Ἐχομε κι ἄλλες φορὲς ἀπολαύσει τὸ θαυτὸ καὶ πρωτότυπο στοχασμὸς τοῦ σὲ προηγούμενα δοκιμαζομένου τοῦ κείμενου καὶ τὴν κρυφάλλην πεντακάθαρη σκέψη του.

Στὸ πρῶτο τοῦ μελετήματός: Τὸ θαῦμα σὰν φαινόμενο θεραπείας διὰ τῆς πίστεως. Θὰ ὑποστηρίξει: ὅτι γιὰ νὰ ἐπιτελεσθεῖ τὸ θαῦμα καὶ ἡ θεραπεία τῆς ἀρρώστιας, πρέπει νὰ ἐνυπάρχει στὸ ἄτομο ἡ ἀπόλυτη καὶ ἀπεριόριστη πίστις, πῶς τὸ θαῦμα θὰ γίνηι. Ἔτσι, λοιπόν, καταλήγουμε πῶς κλείνουμε μέσα σὰς μιὰ τεράστια δύναμη ποὺ ἀπελευθερώνεται μὲ τὴν πίστιν. Κ' εἶναι τέτοια ἡ δύναμὴ τῆς ποὺ μπορεῖ νὰ μεταλλάξει ἀκό-

μα και τους φυσικούς κόσμους. 'Ο Εὐαγγέλου μ' ὅση σαφήνεια τοῦ ἐπιτρέπει τὸ δύσκολο τοῦτο θέμα του, θὰ μᾶς ὁδηγήσει ἀπ' τὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἵσαμε τὸ ἱατρικὸ γράφειο τῆς Λοῦρδης, θ' ἀναφερθεῖ ἀποσπασματικὰ σὲ ξένα συγγράμματα καὶ θὰ μᾶς πείσει πραγματικὰ πὼς τὰ θαύματα στὴ θεραπεία τῶν ἀθευνειῶν εἶναι κάτι ποὺ μποροῦν νὰ ἐπιτευθοῦν μὲ τὴν πίστη. Μ' ἂν παραδεχτοῦμε ὅτι ἡ ἔνση ἐπιτυγχάνεται μόνο μὲ τὴν ἀπεριόριστη πίστη πὼς θὰ ἐπιτευχθεῖ, τότε δὲν ὑπάρχει καμιά συνάρτηση μὲ τὴ θρησκευτικὴ πίστη.

Ἡ ἀποδόση μὲς μεγάλων καὶ κρυφῶν ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν ἀπόλυτη πίστη του πὼς θὰ γίνῃ ἡ θεραπεία του δὲν ὑπονοεῖ καὶ τὴ βαθιὰ θρησκευτικότητά του. Εἶναι ἀπλὰ μιὰ δυνατὴ αὐτοποβολή ἢ κατὰ ἄλλο χωριστὸ ἀπ' τὴ θρησκευτικὴ πίστη (Γιόγκ, Μέντιουμ). 'Ο στίχος τοῦ Σαίξπηρ: «οἱ θεραπεῖες βρίσκονται μέσα μας κι' ἐμεῖς τίς ἀποδίδουμε στὸ θεό», εἶναι ἀποκαλυπτικός.

Στὸ δεύτερο μελετήμα τοῦ ὁ Εὐαγγέλου θὰ μᾶς μιλήσει γιὰ «τὰ ἀναστενάρια καὶ τὸ φαινόμενο τῆς ἀκακίας τῶν πυροδατῶν». Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ καίμενου του εἶναι οἱ γνῶμες κι' οἱ παρατηρήσεις ὀνομαστικῶν ἐπιστημόνων, ὅπως τοῦ Ἀγγ. Τανάχα, Κ. Κωνσταντινίδου, Δ. Κουρέτα, Π. Κρανιδιώτη. Ἐπίσης θὰ κάμει περιγραφεῖ τῶν πυροδατῶν ἀπ' τὴν παραμονή, ἵσαμε ποὺ θὰ τελειώσει τὸ ἔθιμο. Γιατὶ ἐνῶ ὅλ' οἱ ἄλλοι, σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς ποὺ γίνονται πυροδαταί, προσπαθοῦν νὰ ἐξηγήσουν τὸ φαινόμενο μὲ τὴν πίστη, τὴν ὑστερία, τὴν ἔκσταση, τὴν αὐτοποβολή ἢ τὸ θαῦμα, ὁ Εὐαγγέλου ἀνέθηκε ὁ ἴδιος στὴ θράκη, πυροδάτησε τρεῖς - τέσσερες φορές δίχως προετοιμασία ψυχικὴ καὶ δὲν κἀνκε. 'Ο πυροδάτης Στ. Σαρρῆς ἀπλοῦστερα τὰ πράγματα κι' ὁ συγγραφέας δίνει τὴ λύση τοῦ μυστηρίου τῆς πυροδαταί, μὲ τὴ φράση - συμπέρασμα: «Ἡ ψυχὴ θάξει τὴν τόλμη καὶ ὁ νοῦς τὴν στοιχειώδη τεχνικὴ τῆς πυροδαταί, μὲ ἀποτελέσματα πάντα θετικὰ καὶ θεαματικὰ». «Αὐτό, λοιπόν, ἤταν ὅλο κι' ὅλοι» — ἀναρωτιόμαστε μαζὶ μὲ τὸ συγγραφέα. Γιατὶ ὅχι; Καμιά φορὰ κάτω ἀπὸ ἀπλούστερους μηχανισμούς κρύβονται τὰ πλεονέκτημα ἀποτελέσματα. Μ' ὅση γράφει ὁ Ἰάσ. Εὐαγγέλου γιὰ τ' Ἀναστενάρια καὶ τὴν ἀκακία τῶν πυροδατῶν, νομίζουμε πὼς

χρειάζεται γενναία ἀναθεώρηση ὁσὼν μέχρι σήμερα γράφτηκαν.

Στὴν τρίτη μελέτη τοῦ, ὁ συγγραφέας ἐξετάζει τὰ «Προβλήματα καὶ ψευδοπροβλήματα τῆς παραψυχολογίας» μὲ ἐμδρόθειαν γνῶση κι' ἐνδελέχεια. Ἡ πλούσια βιβλιογραφία του μᾶς δείχνει τὸ βαθὺ κι' ἔξο μελετητὴ, ποὺ δὲν τὸν ἐνδιαφέρει μόνο ἡ ποίηση κι' ἡ λογοτεχνία, μὰ κι' ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἐρευνα, ἡ μελέτη, ὁ στοχασμός. Ἡ μελέτη τούτη, μ' ἀπλότητα καὶ σαφήνεια βοηθάει νὰ μᾶς πείσει (καὶ μᾶς πείθει) πὼς ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι παρὰ μιὰ τέλεια ἐνότητα ψυχροσωματικὴ κι' ὅχι: δυσπόστατος ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα ποὺ τὸ καθένα ἔχει χωριστὴ τύχη. Οἱ νεκροὶ δὲ δίνουν ποτὲ σήματα κι' ὅλα τὰ πνευματικὰ πειράματα ποὺ προσπαθοῦν ν' ἀποδείξουν τ' ἀντίθετο, εἶναι ἀπάτη. Ἡ παραψυχολογία, μὲ τοὺς Παραψυχολόγους, τοὺς Γιατροὺς καὶ τοὺς Φυσικούς, κατάφερε νὰ διαλύσει τίς πλάνες καὶ ν' ἀποδείξει πὼς ὁ κόσμος μας εἶναι ἓνας, μοναδικός, ἄπειρος κι' ἐνιαῖος. Μέσα στὸ χωροχρόνο, στὴν τέταρτη διάσταση, λοιπόν, ὑπάρχει τὸ αἰώνιο παρὼν καὶ τὰ γεγονότα δὲ συμβαίνουν, ἀλλὰ εἶναι ἐκεῖ, τὰ συναντοῦμε στὸ πέρασμα μας καὶ τὰ ἀφήνουμε πίσω μας σὰν παρελθόν — λέει ὁ EDDIGTON. Χαρήκαμε καὶ τούτη (ὅπως βέβαια καὶ τίς ἄλλες δύο) τὴ μελέτη τοῦ Ἰάσ. Εὐαγγέλου καὶ μᾶς ἐντυπωσίασε ὁ πλοῦτος τῶν γνώσεων του, ἡ δέξια του γιὰ τὴν κατάρτηση τῆς ἀλήθειας σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης παρουσίας καὶ τῆς ἀπάντησης στὰ μεγάλα ἐρωτηματικὰ ποὺ ἀποτελοῦν τὸ μεγάλο κλειδί στὸ ἀπαραδίαστο (:) μυστήριον τῆς Ζωῆς καὶ τῆς Δημιουργίας.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΑΔΕΣ

«ΚΛΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΝΟΝΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ».

Ἐκυκλοφόρησε μόλις, τὸ δεύτερον ἔργον ἐξαετοῦς μόχθου, τοῦ Μητροπολίτου Κορίνθου Παττελεήμονος Καρανικόλα, ἐκδοθὲν εἰς καλλιτεχνικὴν πολυτελὴ καὶ εὐχρηστον ἐκδοσιν, ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ διὰ τὰς ἐκδόσεις γενικῶς, ἀλλὰ εἰδικώτερον καὶ διὰ τὰς Θεολογικάς, Ἐκκλησιαστικάς, Παραδοσιακάς καὶ Θρησκευτικάς ἐκδό-

σεις, 'Εκδοτικού Οίκου «'Αστήρ» 'Αλεξάνδρου καὶ Εὐαγγ. Παπαδημητρίου.

Εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ ἐν λόγῳ συγγραφέως, τὸ δεύτερον ἔργον μετὰ τὴν Κλεῖδα τῶν 'Ιερῶν Κανόνων, πεντακοσίων περίπου σελίδων, ἡ ὁποία ἐκυκλοφόρησεν εἰς τὰς ἐκδόσεις «'Αστέρος» τῷ 1970.

Ἡ Κλεῖς τῶν 'Ορθοδόξων Κανονικῶν Διατάξεων ἀποτελεῖ τὸ δεύτερον καὶ συμπληρωματικὸν σκέλος μετὰ τὴν Κλεῖδα τῶν 'Ιερῶν Κανόνων, διὰ τῶν ὁποίων ἡμπορεῖ κανεῖν νὰ διαδίστασθαι καὶ ἀναθεωρῶν εἰς τὸ δύσκολον καὶ δυσχερὲς νητον χώρον τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς 'Ορθοδόξου κατὰ 'Ανατολὰς 'Εκκλησίας.

Μέσα εἰς τὰς 404 σελίδας τοῦ νέου βιβλίου θὰ ἴδῃ ὁ Κανονολόγος, ὁ Θεολόγος, ὁ Νομικός, ὁ Κληρικός, ὁ Χριστιανός, ὁ κάθε μορφωμένος ἄνθρωπος, πῶς ἡ 'Εκκλησία ἐφήρμοσε τοὺς 'Ιεροὺς Κανόνας κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς 'Ιστορίας καὶ μέχρι τοὺς τελευταίους καιροὺς, θὰ θαυμάσῃ τὴν σοφίαν τῆς διοικήσεως ὅπως ἀνεπανάληπτα ἀσκήθηκε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, θὰ εὕρῃ λύσιν ἀμέσως εἰς κάθε Κανονικὸν 'Εκκλησιαστικὸν πρόβλημα ἀπὸ παρεμφερεῖς ἀποφάσεις Πατριαρχικῶν - Συνοδικῶν Διαταγμάτων καὶ 'Αποφάσεων, θὰ ἔχῃ κατ' ἀλφαθητικὴν σειρὰν ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν Μητροπόλεων, 'Αρχιεπισκοπῶν καὶ 'Επισκοπῶν τῆς ὅλης 'Εκκλησίας ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον, κλπ.

Ἡ Κλεῖς τῶν 'Ορθοδόξων Κανονικῶν Διατάξεων θὰ πλουτίσῃ τὴν κάθε Βιβλιοθήκην μὲ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν ἐμφάνισίν της καὶ θὰ ἀποτελῇ διὰ κάθε ἐνδιαφερόμενον τὸν μίτον τῆς εισόδου καὶ ἐξόδου εἰς τὸ εὐρύτατον καὶ δύσκολον πεδίου τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς κατ' 'Ανατολὰς 'Ορθοδόξου Καθολικῆς 'Εκκλησίας.

Γιάννη Π. Γκίκα: «ΚΑΣΤΡΑ ΤΟΥ ΘΡΥΛΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ».

Ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸν οἶκον «'Αστήρ» 'Αλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου, κυκλοφόρησε σὲ καλίσθητη ἔκδοσι τὸ νέο βιβλίον τοῦ συγγρα-

φέα Γιάννη Π. Γκίκα «Κάστρα τοῦ θρύλου καὶ τῆς ἱστορίας». Πρόκειται γιὰ 17 πεζογραφήματα, ἐμπνευσμένα ἀπ' τὶς μεγάλες ὥρες τῶν κάστρων στὰ χρόνια τῶν ἀγώνων γιὰ ἐθνικὴ ἐλευθερία. Τὰ κάστρα στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται τὸ βιβλίον εἶναι: 'Ακροκόρινθος, Λεβαδίης, Κορώνης, 'Αστρος, 'Ηρακλείου, Κρήστου, Ναυπλίου, Σκιάθου, Τριπολιτσᾶς, 'Αμφισσας, Μονεμβασιάς, Μοστρά, Ἰωαννίνων, Νυμφαίου, Πλατῶνας, 'Αθήνας καὶ Θεσσαλονίκης. Γραμμένα μὲ τέχνη, πνὴὲ λογοτεχνική, μὲ παλμὸ καὶ μεράκι, τὰ πεζογραφήματα αὐτά, μὲς μεταδίδουν τὴν ἀνθρώπινη περιπέτεια τῶν κατὰσπαρτων στὴν 'Ελλάδα κάστρων, πού, βλὰ, εἶναι μὴ σιωπήλῃ μαρτυρία τῶν θεσπῶν πὺλ πλῆξαν τὸν τόπον. Τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον αὐτὸ βιβλίον κοσμεῖται ἀπὸ χαρακτηριστικὰ σχέδια πὺλ φιλοτέχνησε ὁ Γιάννης Γκίκας στὶς περιπλανήσεις του στὰ διάφορα κάστρα, καθὼς καὶ ἀπὸ παλιὰς γραβοῦρες.

«Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ».

Τὸ Φυλλάδιο Νεοελληνικοῦ Προβληματισμοῦ «Εὐθύνη» κυκλοφόρησε τὸν τρίτον τόμον τῶν «Κειμένων τῆς μεθορίου» μὲ τίτλον «Ἡ 'Ελλάδα στὴ Γαλλία». Ὁ τόμος αὐτὸς περιλαβαίνει ὅλες τὶς ὁμιλίες τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κυρίου Κωνσταντίνου Τσάτσου κατὰ τὴν ἐπίσημη ἐπίσκεψή του στὸ Παρίσι, καθὼς καὶ ὅλα τὰ κείμενα τοῦ Προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας κ. Βαλερύ Ζισκάρ ντ' 'Εσταίν, τοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Ραιμὸν Μπάρ, τοῦ Δημάρχου τοῦ Παρισιοῦ κ. Ζὰκ Σιράκ, τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Γεν. Γραμματέα τῆς Οὐνέσκο, τοῦ ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης κ. 'Αλαῖν Περφίτ, τοῦ Προέδρου τῆς 'Ακαδημίας 'Ηθικῶν καὶ Πολιτικῶν 'Επιστημῶν κ. Ζὰν Φουραστιέ, τῆς Προέδρου τῆς Σορβόννης Κας 'Ελὲν Γκρό. Μέσα σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ κείμενα, πὺλ εἶναι πλήρη, ἀντικρύζονται ἡ 'Ελλάδα καὶ ἡ Γαλλία μέσα στὶς ἱστορικές, πολιτικές καὶ κυρίως πνευματικές τους σχέσεις, βοηθώντας σὲ μὴ ὁλοκληρωμένη θεώρηση τῆς ἀποστολῆς τους μέσα στὸν σημερινὸ κόσμον.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ (ΗΜΙΚΡΑΤΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ ΗΠΕΙΡΟΥ)

Γερ. Σταύρου: «ΚΑΛΗ ΝΥΧΤΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ»

‘Ο ‘Οργανισμός ‘Ηπειρωτικού Θεάτρου, που τώρα έγινε ‘Ημικρατικό Θέατρο, αποτελεί μιὰ πραγματική κατάκτηση γιὰ τὴν πόλὴ μας καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς ἐπαρχίας. ‘Ετσι, ὕστερ’ ἀπὸ μιὰ δύσκολη πορεία τεσσάρων χρόνων, δικαιώνονται οἱ προσπάθειες καὶ ἡ πίστη, τόσο τοῦ μόνιμου πυρήνα τῆς θεατρικῆς ομάδας ποὺ ἔδωσαν μαζί του τὴν τύχη τους, ὅσο καὶ ὅλων τῶν συμπολιτῶν μας ποὺ ἀγωνίστηκαν γιὰ νὰ κρατηθεῖ αὐτὴ ἡ ἐπαλξή. Καί, ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, δὲν μένει, παρὰ ἡ ἀνεπιφύλακτη συμπαράσταση τῆς πόλης, γιὰ νὰ πάρει τὴν σκηνικὴ ὄντοτητα καὶ τὴν ἀκτινοβολία ποὺ δικαιούται, στὴν παναλλήνια θεατρικὴ κίνηση. Γιατί, ὁ ΟΗΘ, ποὺ δὲν εἶναι μονάχα ἓνα θέατρο, ἀλλὰ μιὰ πλατύτερη πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ προσπάθεια, πρέπει νὰ γίνῃ ὑπόθεση τῆς ‘Ηπείρου, νὰ πάρει τὴν ἔκταση καὶ τὸ βάρος τῆς διεκδίκησης γιὰ τὴν ἀποκέντρωση καὶ τὴν αὐτονομία τῆς πνευματικῆς ζωῆς στὴν ἐλληνικὴ ἐπαρχία. Καί, ἀκόμα, πρέπει νὰ γίνῃ κοινὴ συνείδηση πῶς, γιὰ τὴν ἀξιοποίηση αὐτῆς τῆς κατάκτησης, τὴν κύρια εὐθύνη, γιὰ τὴν παραπέρα ἀνάπτυξη καὶ τὴν ἀνταπόκριση στὶς προσδοκίες ποὺ στηρίζαμε σ’ αὐτόν, τὴν ἔχουμε ὅλοι μας.

Τὸ ἔργο τοῦ Γερ. Σταύρου: «Καληνύχτα Μαργαρίτα», ποὺ ἀνεβάστηκε ἀπὸ τὸν ΟΗΘ, εἶναι τὸ πρῶτο ποὺ παρουσιάζει, ὡς ‘Ημικρατικὸ Θέατρο. Καί, μπορούμε νὰ πούμε, ὅτι ἀνταποκρίθηκε στὶς αὐξημένες ἀπαιτήσεις, ποὺ ἀπορρέουν ἀπ’ τὴν δυνατότητα ποὺ τοῦ δόθηκε νὰ συγκροτηθεῖ, χωρὶς τὴν οἰκονομικὴ ἀνεπάρκεια καὶ τὸ φάσμα τῆς ἀβεβαιότητας, σ’ ἓνα θέατρο πρῶτης κλάσης.

Πρέπει νὰ τονιστεῖ, ἀπ’ τὴν ἀρχή, πῶς τὸ ἔργο αὐτό, ποὺ γεννήθηκε ἀπ’ τὸ διήγημα τοῦ Δημ. Χατζῆ, εἶταν πολὺ δύσκολο νὰ συγκροτηθεῖ ἐσωτερικά, νὰ πάρει τὶς διαστάσεις τῆς σκηνῆς καὶ νὰ δώσει ἓναν ὁλοκληρωμένο κύκλο βαθύτερης ὑπαρξιακῆς συνέπειας. (Μιὰ ἔξοδος ἀπ’ τὸν παρηκμασμένο κόσμο γιὰ τὴν καινούργια ἀνατολὴ τῆς πατρίδας, ποὺ γίνεταί με τὴν Μαργαρίτα Περδικάρη στὴν ‘Εθνικὴ ‘Αντίσταση στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς). Γι’ αὐτό, περισσότερο με τὶς διαδεχόμενες εἰκόνες, ποὺ τὸ φορτῶνουν με φιλολογικὰ ἐξωτερικὰ περιγράμματα (γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ ἡ διήγηση καὶ τὸ ρεπορτάζ), ἡ σκηνοθεσία τοῦ Πάνου Γλυκοφρύδη, μπορούμε νὰ πούμε, κατόρθωσε νὰ κρατήσῃ τὸ τραγωδιακὸ κλίμα στὶς τρεῖς - τέσσερες κεντρικὲς εἰκόνες, νὰ δώσει τὴν αἴσθηση ἀπ’ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς κατοχῆς, καί, πρὸ παντός, νὰ γυμνώσῃ τὸν ἄνθρωπο ἀπ’ τὶς πλασματικές ἐκείνες νεφώσεις τῆς κοινωνικῆς συμβατικότητας ποὺ στηρίζουν τὴν παρακμὴ του. Στὸ σημεῖο αὐτό, μάλιστα ἡ σκηνικὴ ἀνάπτυξη ὁλοκληρώνει τὸν Δημ. Χατζῆ, ἀνοίγοντας προεκτάσεις γιὰ τὴν προσέγγιση τῆς ἐπανάστασης, γιὰ τὴν ἀνατολὴ καὶ τὰ ὄνειρα τῆς μεγάλης γενιᾶς τῆς ‘Αντίστασης, πράγμα, ὅμως, πού, στὸ ἔργο τοῦτο, δὲν φαίνεται νὰ ἐπιτυγχάνεται (τούλάχιστο στὸ βαθμὸ ποὺ τὸ ζητάει τὸ ἴδιο), γιὰ νὰ πλουτιστεῖ με τὸ περιεχόμενο ποὺ θὰ καταξίωνε ἀναντίρρητα τὴν αὐτοθυσία τῆς Μαργαρίτας. ‘Ο σκηνοθέτης κατάφερε νὰ δέσῃ αὐτὲς τὶς ἑγγενεῖς ἀδυναμίες, νοτίζοντάς το με εὐληπτο αἶσθημα καὶ φέροντάς το κοντὰ στὴν ἀνθρώπινη κλίμακα. Κάποιες ἀντιρρήσεις, θὰ εἶχε ἴσως κανεῖς, γιὰ τὸν ἀποφορτισμένο διάλογο καὶ τὴν φιλολογικὴ ἐπένδυση στὴν μύηση τῆς Μαργαρίτας, καθὼς καὶ στὴν τελευταία εἰκόνα τῆς ἐκτέλεσης, ποὺ κυριαρχεῖται ἀπὸ ἓνα μάλλον θορυβῶδες ἐπεισόδιο, ἐνῶ θὰ κέρδιζε, πιστεύουμε, περισ-

σότερη ιερότητα, ἂν ἔκλεινε μὲ τὸν λιτὸ λόγο καὶ τὴν ρευστότητα τῆς σιωπῆς. Πρόκειται γιὰ ἓναν ἄθλο, ποὺ δὲν ἐπιτυγχάνεται εὐκολα, δεδομένου ὅτι τὸ ἔργο αὐτό, ὡς σκηνικὴ ὄντοτητα, δὲν δαμάζεται χωρὶς ἱκανότητες, ἀφοῦ ἡ κύρια καταβολὴ τοῦ ἀπορρέει ἀπ' τὴν ἀφηγηματικὴ καί, ἐν πολλοῖς, ἠθογραφικὴ προέκταση τοῦ γνωστοῦ διηγήματος τοῦ Δημ. Χατζῆ. Σ' αὐτὴν τὴν ἐπιτυχία, ἀπ' τοὺς βασικοὺς συντελεστὲς, πρέπει νὰ ἀναγνωρίσουμε ἐδῶ καὶ τὶς ἀποδόσεις τῶν ἠθοποιῶν, ποὺ κατόρθωσαν νὰ ἐνσαρκώσουν τύπους καθαρὰ θεατρικῆς ἀξίας, νὰ πῆσουν, μὲ τὴν δική τους συμμετοχή, αὐτὴν τὴν λογοτεχνικὴ διάχυση καὶ τὶς παρεμβολές, ποὺ χρειάστηκε γιὰ νὰ φτάσουν ὡς τὴν καλλιτεχνικὴ μεταξίωση. Ἡ Ναταλία Στεφάνου, ὡς ἀντιγόνη, κράτησε ἄψογα τὸ ρόλο της, χωρὶς ἀδυναμίες στὶς σκληρὲς διακυμάνσεις ἀπ' τὶς μεταπτώσεις τῆς ἠθικῆς κατάρρευσης ἐνὸς μύθου μὲ τραγικὲς ἀπολήξεις, καὶ ὁ Δημ. Γιαννακόπουλος ὑποδύθηκε, μὲ πλήρη ἔλεγχο καὶ ὑποδειγματικὴ ἀταραξία, τὸν θεῖο Στέφανο. Ὁ Νίκος Σκιαδάς, ποὺ ἐπωμίστηκε τὸ κύριο βάρος τῆς παράστασης, στὸν ρόλο τοῦ Περικλῆ Περδικάρη, ἀναδείχτηκε σ' ἓναν πρωταγωνιστὴ ξεχωριστῆς κλάσης, ἐπέτυχε νὰ δώσει, ὄχι μονάχα θεατρικὴ μορφή, ἀλλὰ καὶ ποιητικὴ ἀνάπτυξη στὶς ἀρθρώσεις τῶν εἰκόνων, στοὺς διαλόγους καὶ στὸν χρωματισμὸ τῆς σκηνικῆς μετουσίωσης.

Ἡ Φραντζέσκα Ἀλεξάνδρου, ἐπίσης, ὡς Κατερίνα, ἐνσάρκωσε δυναμικὰ καὶ χρωμάτισε ἔντονα τὴν κρίσιμη παρουσία της ὡς στέλεχος στὶς οἰκογενειακὲς σκηνές, πρᾶγμα ποὺ ἐπέτυχε καὶ ἡ Λαμπρινὴ Λίβα στὴν ιδιόρρυθμὴ καί, παρὰ ταῦτα, καίρια ὄντοτήτά της ὡς Φωτεινὴ. Τὸ ἴδιο ὑπῆρξε καὶ ὁ Γιώργος Νάκος, ποῦ, στὸν ρόλο τοῦ Δέρβη, εὐτύχισε νὰ δώσει ἓναν ἀφεγαδιστὸν θεατρικὸ τύπο, ποὺ ἀναδείχτηκε πιὸ πολὺ μὲ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἄνεση.

Στὸν δύσκολο ρόλο τῆς Μαργαρίτας, ἡ Μοίρη Χήναρη, πειθαρχημένη καὶ ἀξιόλογη, χωρὶς καμμιὰ καθίζηση ψυχραιμίας, κατόρθωσε νὰ κρατήσει, σ' ἓνα ἐπίπεδο λιτότητας, τὸ δραματικὸ στοιχεῖο καὶ τὴν ὑπαρξιακὴ ἐμβάθυνση ποὺ δίνει ἐσωτερικὰ καὶ τὴν κεντρικὴ γραμμὴ τῆς σκηνοθετικῆς ἐρμηνείας. Πιστεύουμε, μάλιστα, πὺς ὑπῆρχαν ἀκόμα καὶ ἄλλα περιθώρια, στὸ σημεῖο τοῦτο, γιὰ ἀξιοποίηση ἀπ' τὸν Πάνο Γλυκοφρύδη. Ὁ Γρηγόρης Βαρώσης, ὡς θεῖος Βασίλης Περδικάρης, νομίζουμε πὺς πρόσφερεν ἓναν ἰδεώδη τύπο, ποὺ συγκέντρωσε ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον, πρᾶγμα ποῦ, μὲ τὴν διαδρομὴ τῆς παρουσίας του, τόνισε ἔντονα τὸ κλίμα κι' ἔδωσε τὶς ἐξαγόμενες προεκτάσεις. Στὸν ρόλο τῆς Ἀγγελικῆς, ἡ Μαίρη Λαμπίρη ὀλοκλήρωσε, μὲ ἄνεση, τὴν ἀποστολὴ ποὺ δίνει σ' αὐτὴν τὸ ἔργο, ἐνῶ, ὁ Μιχάλης Μπίζιος, ὡς ἐπιστάτης, ἄγγιξε τὴν κορυφαία στιγμή τῆς ἀπόδοσής του (ἀφοῦ, ἄλλωστε, κινήθηκε πάντα μέσα στὸ προσωπικὸ του κλίμα, ποῦ, στὴν προκειμένη περίπτωση, ἀξιολογεῖται καὶ ὡς ἐπιτυχημένη ἐκλογὴ ἀπ' τὸν σκηνοθέτη). Ἰκανὸς ἠθοποιός, ὁ Πάνος Ἡλιόπουλος, ὑπῆρξαν στιγμὲς ποὺ ἔφτανε τὴν πύκνωση καὶ τὴν ποιητικὴ διάσταση, παρ' ὅλο ποῦ, σὲ ὁρισμένες καίριες δοκιμασίες (ὅπως ἐκεῖνες τῆς σύνδεσης μὲ τὴν Μαργαρίτα καὶ τῆς ἐνταξίᾱς της σ' ἓναν ἰδεολογικὸ χώρο ποὺ εἶταν γι' αὐτὴν σχεδὸν ἄγνωστος), ἔδωκεν ἓναν μακρινὸ Ὁρέστη ποὺ εἶχε τὸν ἀέρα τοῦ ἰδεολόγου ἐπαναστάτη. Ἀποκαλυπτικός, ἐν' τούτοις ὑπῆρξε ὁ Γιώργος Τζέρμπος, ποῦ, ἐνῶ κινήθηκε σ' ἓναν αὐστηρὸ ρόλο περιορισμένης διάρκειας, κατάφερε νὰ ἐνσαρκώσει, χωρὶς φλυαρία καὶ ἀδέσποτον αὐθορμητισμόν, ἓναν γνήσιον καὶ ἀπροσχημάτιστο τύπο λαϊκοῦ κλίματος, ποὺ ἀνάδειξε τὰ προσόντα του κι' ἔξω ἀπ' τὴν περιοχὴ τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας. Τέλος, ἡ Ὁλγα Ζήση καὶ ὁ Χάρης Ἀναστασίου, ἡ πρώτη κρατήθηκε, ὡς Δημήτρα, σ' ἓνα καλοχυσισμένο (μέσα στὸ σύνολο) ἐπίπεδο προσωπικῆς ὀριμότητας καὶ ἐκφραστικῆς κίνησης, ἐνῶ, ὁ δεῦτερος, στὸν σύντομο καὶ ἐξωτερικὸ ρόλο τοῦ στρατιώτη καὶ τοῦ περαστικοῦ, ἔδωσε τὴν καλύτερὴ δυνατὴ συμβολὴ ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ζητήσῃ κανεὶς, δεδομένου ὅτι, ὁ ἠθοποιὸς αὐτός, γιὰ ἄλλους πιὸ οὐσιώδεις ρόλους, νομίζουμε πὺς ἔχει ἀδιαμφισβήτητες ἱκανότητες. Τὰ σκηνιά καὶ τὰ κοστούμια τῆς Μάγκυ Ἀσβεστά, προσαρμοσμένα στὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου καὶ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς σκηνοθεσίας,

έδωσαν τὴ ἀναγκαίαν ἀτμόσφαιρα γιὰ τὴν ὑπόσταση τῆς σκηνῆς καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ Λί-
νου Κόκκοτου, σύμφωνη μὲ τὴν γενικώτερη ἀντίληψη τῆς σκηνοθεσίας.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ

ΑΙΘΟΥΣΑ ΕΚΘΕΣΕΩΝ «ΕΠΟΧΗ»

(Ἔκθεση Δημ. Ταλαγάνη)

Πρὶν ἀπὸ δυὸ μῆνες, ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια μιᾶς νέας αἰθουσας ἐκθέσεων ζωγραφικῆς στὴν πόλιν μας (αἶθουσα «Ἐποχῆ», ὁδὸς Χαρ. Τρικούπη 17), ποὺ ἔδρυσαν οἱ Βασ. Καλαμπόκας καὶ Πέρος Μπόχλης. Καὶ τὸ γεγονός αὐτό, ποὺ συνδυάστηκε μὲ τὴν ἐκθεση ζωγραφικῆς τοῦ Δημ. Τ'λαγάνη, ὅχι μονάχα διεύρυνε τὴν καλλιτεχνικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας, ἀλλὰ δημιούργησε καὶ μιὰν ἀκόμη μόνιμη ἐστία γιὰ τὴν ἐπαφὴ καὶ τὴν ἀνάπτυξη σ' αὐτὸν τὸν τομέα. Ἔτσι, παρὰ τὶς κάποιες δυσκολίες, ποὺ ὑπάρχουν πάντα στὴν ἀρχή, ἡ πόλιν μας, παράλληλα μὲ τὴν πνευματικὴ τῆς παρουσία στὴν πανελλήνια κίνηση, ἀποκτίνει τώρα καὶ προοπτικὲς γιὰ μιὰν ἀνάλογη ἀνάπτυξη καὶ στὶς εἰκαστικὲς τέχνες. Καί, μποροῦμε νὰ ποῦμε, πῶς αὐτὴ ἡ ἀνάγκη, στὴν περίοδο τούτη τῆς ἀνανέωσης τῆς ζωῆς ποῦ, ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια, χαρακτηρίζει τὰ Γιάννινα, πρέπει νὰ συμπίπτει μ' ἓνα εὐφορο κλίμα, ποὺ θὰ βῶσει, πολὺ σύντομα, τοὺς ἀναμενόμενους καρποὺς. Γι' αὐτό, ὕστερ' ἀπ' τὴν αἶθουσα τῆς Στέγης Γραμμιάτων, ποὺ πρόσφερε ὁ συμπολίτης μας Π. Παπαπέτρος γιὰ πέντε χρόνια, καὶ τὴν θαμνίσια γκαλερί τῆς διακεκριμένης ζωγράφου καὶ συμπολίτιδος μας Ἀρτεμῆς Κανέλα (Ἐργαστήρι—17), τώρα ἔχουμε καὶ μιὰν ἀκόμα, πράγμα ποὺ αὐξάνει τὸν χῶρο, τόσο γιὰ τοὺς φιλότεχνους, ὅσο καὶ γιὰ εὐρύτερη τὴν ἐπαφὴ τοῦ κοινοῦ μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ ζωὴ.

Ὁ ζωγράφος Δημήτρης Τ'λαγάνης παρουσιάζει κάπου 40 πίνακες, κρατημένους (σὲ μεγάλη ἀναλογία) σ' ἓνα ποιητικὸ κλίμα μὲ πνευματικὲς προεκτάσεις καὶ διαχρονισμένους ἀπὸ κάποια λιτὴ μουσικὴ ἀνάμνηση. Ἔτσι, μὲ βάση κυρίως τὴν ἀνθρώπινη μορφή — πράγμα ποὺ υπομνηματίζει κάποιον ἀντανάκλασθ ἀπὸ γλυπτικὴ κλίμακα — καὶ τὴν αἴσθησιν τῆς λεπταΐσθητης κίνησης, κατορθώνει νὰ συνθέσει, χωρὶς περιττὴ σιολογία, πίνακες γιομάτους ἀπὸ ρέμβη, ἀπὸ ὄνειρα ἑαρινῆς ἡλικίας καὶ ἀπὸ συγκινητικὲς μεταξιώσεις τῆς ὑπαρξιακῆς ἀγωνίας καὶ κοινωνικῆς συνείδησης. Γι' αὐτό, ἡ ποιητικὴ σύμπτωση, ποὺ δίνει ἡ δραση ἐνὸς ἐνθουσιασμοῦ καὶ μιᾶς ἀναζήτησης, κυριαρχεῖ στὰ περισσότερα ἀπ' τὰ ἔργα τοῦ Δ. Ταλαγάνη, ἐνῶ ἡ διακίνηση, ἀπ' τὴν ἰδεολογικὴ ἀφετηρία ὡς τὴν ὁρατιστικὴ μετουσίωση, δικαιώνει τὴν ἀνθρώπινη πάλη γιὰ τὸ καλλιτεχνικὸ ἀποτέλεσμα. Γίνεται περισσότερο ποιητὴς, ἀποβάλλει τὸν κάματο καὶ χαίρεται τὴν σχολιοδασία, ἀφήνοντας πάντα μιὰν ἀπόσταση θέας, ποὺ θυμίζει ἐκεῖνη τὴν θλιμμένη ὁρατικότητα τῶν ἀρχαίων κλασικῶν, χωρὶς, ὥστόσο, νὰ κινηθεῖ ποτὲ τὴν ἀπόδραση ἀπ' τὸν σύγχρονο μῦθο τῆς ζωῆς. Γι' αὐτό, ἄλλωστε, ἡ τεχνικὴ καὶ ἡ παλέττα τοῦ ζωγράφου ἐδῶ, παρὰ τὴ σκηνογραφικὴ ὁργάνωση καὶ τὴν πνευματικὴ συνομιλία ποὺ δίνει γιὰ τὸν θεατὴ, δὲν ἔχει φορτίο ἀπὸ συναντήσεις θαρρῶν ὕλικῶν, ἀλλὰ εἶναι ἀνέστη, λιτὴ καὶ χαριτωμένη. Γιὰ νὰ σταθεῖ κανεὶς στοὺς τίτλους μερικῶν ἔργων του (Νύμφη, Ἀρλεκίνος, Κοιμώμενος νέος, Τοπίο, Γυναίκα, Δάφνων, Συνθέσεις ἀπ' τὴν ποίηση τοῦ Ἐλύτη, Μητρότητα, Εἰρήνη, Ἐρωτας), δὲν μπορεῖ, παρὰ νὰ νοιώσει ὁποῦδήποτε κάποιο ρίγος ἀπὸ καλοὺς στίχους. Κι' αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰ εὐχάριστη συνάντηση ποὺ ξεχωρίζει τὸν Δημ. Ταλαγάνη.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ

προϊόντα ποιότητας
με το προβάδισμα
στην υπεροχη

MELO

ΣΟΚΟΛΑΤΕΣ - ΚΑΚΑΟ - ΚΑΡΑΜΕΛΛΕΣ